

Refranyer temàtic

amb breu explicació de significat i lèxic,
referència a equivalents, similars i contraris,
i corresponents i similars en castellà.

Compendiat i interpretat per Adolf Gisbert
a partir de refranys publicats i arreplega personal
per territori valencià.

(ampliat i revisat en octubre del 2011)

Oficina Municipal d'Ús i Promoció del Valencià

Ajuntament de Godella

MOTIVACIÓ

El present treball naix de la necessitat de conèixer el significat de cada refrany, ja que solen dir-se mecànicament en circumstàncies molt concretes, però a l'hora d'indagar-ne les raons o el significat, ben poques persones saben donar-ne una explicació precisa.

Si bé hi ha bastants refranys publicats, la majoria són reculls fets en demarcacions geogràfiques concretes, sobretot locals o comarcals; són simples relacions alfabètiques o sectorials que no aporten gens d'informació, o molt poca, sobre el significat, amb què els nous valencianoparlants i els aprenents de llengua que no l'han depresa directament de la família i l'entorn més pròxim, estan privats de l'automatisme estímul-resposta que dona la raó de ser als refranys, molts d'ells, lapidaris.

És a partir d'haver constatat un desconeixement general dels refranys entre els parlants més joves, i de detectar que constitueix una llacuna en l'ensenyament de la llengua, que ens hem plantejat la necessitat de la seua difusió mitjançant aquest treball, i això amb diverses pretensions:

- *cobrir un aspecte íntim de la nostra llengua, ric de saviesa tradicional –“No hi ha cap refrany que mentisca”-, tot fent un pas més endavant i tractant d'explicar significats, raons de ser i matisos del pensament, que en els casos de no transmissió cultural familiar directa són desconeguts, i sobretot entre els nous valencianoparlants d'origen forani;*
- *diferenciar matisos agrupant les diverses manifestacions d'una mateixa idea o concepte o donant referència a d'altres de similars i de contraris, com també d'una altra llengua germana;*
- *explicar termes inhabituals, antics, massa localistes o especialitzats;*
- *servir de pont i de lligam entre llengües i sensibilitats.*
- *i, per descomptat, educar en el sentit comú a partir de l'experiència general, a fi d'estar allixonats i previnguts davant les experiències que, indefectiblement, la vida ens reserva.*

És un treball obert, constantment ampliat i revisat i sempre enriquible, nascut de la voluntat de prestar servei a la comunitat, que és la vertadera autora i usdefruetària d'aquest patrimoni lingüístic.

*Refrans de punta reveladora
són saviesa de bon suport
que d'adult sagnen sí el seny enyora
la dolça parla de l'avi mort.*

Joan Valls Jordà

Accèssit a l'Englantina d'or als Jocs Florals de Lo Rat Penat. València, 1965

QUÈ SÓN ELS REFRANYS

Els refrans són breus oracions completes que contenen alguna ensenyança fruit de l'experiència o alguna moralitat, o fan ironia del comportament de les persones. Són curtes sentències nascudes de l'experiència de generacions successives que poden ser vàlides en molts casos, encara que no sempre.

Han de ser interpretats, més que presos al peu de la lletra. Per això moltes vegades anomenen animals (el burro, sobretot) per a al·ludir a l'home (o a la dona, a la que, a més, releguen al segon pla que tradicionalment ha ocupat). Molts al·ludixen al santoral com a antic referent temporal, a l'oratge, els astres, els treballs agrícoles, els animals, i molts altres a la vida quotidiana, els menjars, els diners, la família, l'amor, l'amistat, el comportament...

Són ben abundants en les llengües filles del llatí, i si bé n'hi ha de molt similars i d'iguals, també n'hi ha de ben diferents en cada llengua. De fet, cada comunitat humana veu i interpreta el món d'una manera i fa més atenció a un aspecte o a un altre de la realitat circumdant.

Sent propis de la tradició oral, solen formar rima com a tècnica memorística.

COM ELS PRESENTEM

A continuació teniu una selecció del vastíssim repertori refranyer dels nostres pobles, ordenat per sectors alfabèticament i dissenyat de la manera més didàctica que hem sabut, amb:

- variants agrupades d'un mateix matís del pensament
- sinònims d'alguns mots o expressions
- informacions connexes (històriques, folklòriques, professionals...)
- explicació del sentit
- referència a refrans i locucions amb matisos similars i contraris
- refrans o expressions equivalents o similars en castellà i contraris
- bibliografia i altres fonts

Com que són fruit de la parla, i no de la literatura, no espereu que siguin un model de llengua estàndard, encara que s'hi han marcat els termes incorrectes o no admesos per la normativa de la llengua moderna.

És desig de l'autor-compilador que us siguin útils i que la seua ironia siga allçonadora.

ÍNDEX

Refranyer d'animals
Refranyer de la cuina i el vi
Activitats humanes, comportament, salut i fortuna
Relacions humanes
    Amor
Refranyer de música i cant
Refranyer del parentiu
Oratge, elements, astres, temps cronològic i collites
    Pluges i rellamps
    Trons i pedregades
    Boires
    Celatge i núvols
    Foc i fum
    Colors i lluminositat
    Vent
        Vent de Ponent
        Vent de Tramuntana o Cerç
        Vent Mestral
        Vent Migjorn
        Vent de Llevant
        Vent de Gregal o de Provença
        Vent Garbí o Llebeig
        Vent Xaloc

    Sol
    Fred, neu i gel
    Llunacions
        Plenilumis
        Rojor lunar
        Efectes lunars

    Varis
    Anys, cronologia, edat
    Dies, nits i hores
Èpoques de l'any
    Primavera
    Estiu
    Tardor
    Hivern
    Any
Mesos, labors i collites
    Gener
    Febrer
    Març
    Abril
    Maig
    Juny
    Juliol
    Agost
    Setembre
    Octubre
    Novembre
    Desembre
Refranyer del santoral
Bibliografia

Refranyer d'animals

A animal donat no li poses peròs. (posar peròs = traure defectes)

A burro donat no li mires l'ouera. (= l'escrot)

A cavall donat no li mires el dentat. (dentat = dentició, dentadura)

A cavall donat no li mires el pèl.

Quan et regalen un cavall no li mires les dents.

Accepta els regals com te'ls donen, ja que s'acostuma a regalar allò que sobra, és vell o antic o no agrada a qui ho tenia.

Castellà: *A caballo regalado no le mires el diente.*

A caballo regalado no se le miran los dientes.

A burro dado no se le ve el colmillo.

Abellerols per l'horta, tanca la porta. (abellerol = pardal blau, verd i groc de l'espècie *Merops aplaster*)

Quan la gavina va a l'horta, encén el foc i tanca la porta.

Quan veges la gavina per l'horta, entra la llenya, fes foc i tanca la porta.

Si al gener la gavina va per l'horta, fes foc i tanca la porta.

Quan arriba l'ull de bou, fred al nas i manta al coll. (ull de bou = ocellet verdós i grisenc, *Troglodytes parvulus*)

Quan la xixella baixa de muntanya, encén foc i entra a la cabanya.

(xixella = colom salvatge, sorita, tudesca, todó)

Quan ocells de mar o de muntanya busquen l'empara i la seguretat de la terra plana és perquè en el seu medi natural fa molt mal oratge, del qual fugen.

Connex: Quan llampega en la marina, posa foc a la foguina.

Castellà: *Cuando el cuervo va rasante, ponte bufanda y guante.*

Similar en castellà: *Cuando la gaviota visita al labrador, mal le va al pescador.*

Contraris en castellà: *Si al mar van las gaviotas, marinero a las escotas.*

Si la alondra alto vuela es porque el buen tiempo

llega.

Acabat el juny, no canta el cucut.

Això diuen.

A cada porc li arriba el seu Sant Martí. (11 de novembre)

Pretén infondre confiança que el roí pagarà un dia la seua culpa.

Castellà: *A cada pez le llega su vez.*

A cada cerdo/puerco/cochino/cancho/lechón le llega su San Martín/sábado.

A todo cerdo le llega su San Martín.

A todo puerco gordo le llega su San Martín.

A cada guajolote le llega su nochebuena.

A todo chompipe se le llega su 31.

A cada uno da Dios el castigo que merece.

Similaris en castellà: *A su tiempo maduran las brevas.*

A su tiempo maduran las uvas.

Al matar los puercos, placeres y juegos.

Por San Martino mata el pobre su cochino, y por San Andrés, el rico, los tres.

Contraris en castellà: *A cada capillita le llega su fiestecita.*

A cada santo le llega su día.

A carn de llop, dent de gos.

La solució a cada problema ha de ser proporcionada.

Com: A carn dura, dent aguda.

Similar: Un clau en trau un altre.

Similar en castellà: *A pan duro, hambre de tres días.*

A ase magre, tot són mosques. (magre = prim, escanyolit)

A ca magre, moltes puces. (ca = gos, cànid, espècie *Canis lupus*)

Al burro flac, tot són puces. (flac = magre, prim)

Al cavall magre no li falten mosques.

Al gos flac, puces amb ell.

Al gos flac tot són puces.

Al gos vell, puces en ell.

Ase flac, tot ple de mosques.

Ase nafrat, tot són mosques.

A bou flac tot són mosques.

Quan a algú li van mal les coses, tots se n'aprofiten i li augmenten els problemes.

Castellà: *A perro flaco, todo se le vuelven pulgas.*

Al perro más flaco, hasta las pulgas le abandonan.

A perro sarnoso, todo son pulgas.

Al borrico viejo, la mayor carga y el peor aparejo.

Al miserable y al pobre, la pena doble.

Al miserable y al pobre, todo les cuesta el doble.

Todo el mundo hace leña del árbol caído.

Similaris en castellà: *A can que lame ceniza, no le debes confiar la harina.*

A río revuelto, ganancia de pescadores.

Abans els porcs que la casa.

Antigament, les famílies criaven porcs en el corral de la casa, als quals es donava de menjar les sobres. Ací, critica que es preste més atenció a qualsevol cosa abans que a les persones més pròximes o als temes importants.

Abelles beneïdes, sants abellars, donen mel als homes i ciris als altars.

(abellar = rusc)

Això era abans que l'home les exterminara amb els plaguicides amb què arruixa les terres de cultiu..

Abelles i ovelles, en les seues deveses. (devesa = pasturatge, terreny herbós litoral)

Cada u ha d'estar o anar a la seua casa o territori i amb els seus.

Similars: Cada u en sa casa, i Déu, en la de tots.

Cada u en sa casa sap on es penja el cresol.

Castellà: *Cada mochuelo, a su olivo.*

Similars: *Cada oveja, con su pareja.*

Cada cosa en su sitio y un sitio para cada cosa.

Zapatero, a tus zapatos.

Cada mal en su corral.

A bèstia grossa, morral gros. (morral = boç)

Cada cosa té la solució adequada a la seua importància.

Castellà: *A caballo grande, grandes espuelas.*

A grandes males, grandes remedios.

Similars en castellà: *A bestia comedora, piedras en la cebada.*

A caballo comedor, cabestro corto.

A cartas, cartas, y a palabras, palabras.

A santo chico, velitas.

A burro mort, la civada al rabo.

A burro mort, la civada, per baix del rabo.

A burro mort, les garrofes, per baix del rabo.

Quan ja és massa tard, les solucions no tenen ningun efecte.

Com: Mort Cintet Rosquilla, li portaren la bacinilla.

Connex: Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

Contrari: Més val prevenir que lamentar.

Castellà: *A barba muerta, obligación cubierta.*

A candil muerto, todo es prieto. (prieto = negre)

Al perro muerto, échale del huerto.

A buenas horas mangas verdes.

Después de ojo sacado no vale santa Lucía.

Después del ojo afuera, no hay santa Lucía que valga.

De nada sirve llorar sobre la leche derramada.

Tarde se arrepienta el rato, cuando le tiene en boca el gato.

Connex en castellà: *El llanto, sobre el difunto.*

A bou vell, esquella nova. (esquella = campana, picarol)

A burro vell, albarda nova. (albarda = sàrria, recipient per a la càrrega)

A barca vella, veles noves.

La vellesa només es pot intentar dissimular decorant-la. A vegades es diu de qui és presumit.

Similar: Com més vell és l'ocell, més estira el plomatge.

Castellà: *A buey viejo, cencerro nuevo.*

A casa vieja, puertas nuevas.

A rocín viejo, cabezadas nuevas.

A burra que crie no li digues arre.

Somera que té pollí, no va mai dreta al molí. (pollí = burret)

Les mares que crien estan més pendents de la cria que de l'obligació, que passa a ser secundària.

A cada porc li ve/arriba el seu Sant Martí.

Les diades de Sant Martí (11 de novembre) i de Sant Antoni (mitjan febrer) són les dates en què tradicionalment es fa la matança del porc de casa. En aquest cas es tracta d'una confortació a si mateix quan algú ens ha fet una mala passada i esperem que les circumstàncies li la facen pagar.

Castellà: *A cada puerco le llega su San Martín.*

Similar: *Arrieros somos y en el camino nos encontraremos.*

A ca gros no cal dir-li quisso. (quisso = gosset, cadell. Es diu "quisso-quisso" als gossos com "mix-mix" als gats per cridar-los l'atenció.)

Convé no despertar la possible ira de qui puga resultar-nos perjudicial.

Similar: A gata vella, no li digues moixeta.

Similar en castellà: *A pájaro viejo no le sacas las plumas.*

A casa de l'hortolà sempre és més gros el marrà. (marrà o mardà = mascle de l'ovella)

Qui viu de vendre la verdura que produeix cuida més que a si mateix els pocs animals que té perquè d'ells traurà el benefici més gran.

Castellà: *En casa del herrero, cuchillo de palo.*

A casa de llebrers, no hi busques engrunes. (llebrer = gos caçador / engrunes = molles, sobres, deixalles)

Com que el menjar és incert perquè no s'ix a caçar cada dia, mai no sobra res perquè s'aprofita tot.

Similar: "Alguna cosa és" -digué en veure un os el llebrer.

A Catalunya i a Castella, el cavall porta la sella. (sella de muntar)

En totes parts es fan les mateixes coses.

Com: En ningun lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

En totes les cases bullen faves (, i en la meua, a perolades).

A Xert, tots caguen amb el cul obert.

Castellà: *En todas partes cuecen habas.*

A cavall corredor, cabestre curt. (cabestre = ramal, regna)

A qui li sobra energia, és massa nerviós, pretén les coses abans d'hora o gastar més del que pot ser, convé retenir-lo.

Similar: A cavall menjador, cabestre curt.

Castellà: *A caballo comedor, piedras en la cebada.*

A caballo que se empaca, dale estaca.

A cavaller nou, cavall vell.

A qui té poca experiència en alguna cosa cal facilitar-li l'aprenentatge mitjançant qui ja en té.

A cavall menjador, cabestre curt.

Convé reprimir l'instint que porta als excessos.

Similar: A cavall corredor, cabestre curt.

Castellà: *A caballo grande, grandes espuelas.*

A cavall que vola no li cal esperó ni fuetada. (esperó = punxa per a incitar a córrer / fuetada = colp de fuet o de tralla)

A qui per naturalesa pròpia actua convenientment o diligentment no cal dir-li com ha d'actuar.

Contrari en castellà: *Árbol que no frutea, para la chimenea.*

A colom sadoll, peres li amarguen. (sadoll = tip, fart, ple)

Quan s'ha menjat, ja no abelleixen les menges més apetitoses.

Castellà: *No comer por haber comido, no hay nada perdido.*

A fibló de vespa, cera d'orella. (fibló = agulló, picada)

Un consell de medicina natural.

Similars: A grans mals, grans remeis.

Tal cul, tal braga.

A gallina externa, tots li diuen xo. (xo = quiet!, alto!, para!)

A ningú li ve bé deixar entrar a casa pròpia o a l'hort al forani i al desconegut.

Castellà: *Al que de ajeno se viste, en la calle lo desnudan.*

A gallina forastera tots la piquen.

Cada col·lectiu humà o animal s'estranya i li molesta que algun foraster pretenga alterar o interferir-se en la comunitat. Per això són típiques les novatades entre gent de poc coneixement.

Connex: Qui de fora ve a festejar, ve que l'enganyen o a enganyar.

A gall que fa renou, li estrenyen el coll. (renou = soroll / estrényer = apretar, prémer, retòrcer)

Els sorollosos sempre són odiats perquè molesten als que els envolten. En aquest cas, el refrany aconsella civisme i comportament per a la millor convivència i per a no acabar mal parats.

A gata vella, no li digues moixeta.

A gat vell, no li digues moixina/mix.

(Joc de paraules: moixeta = gateta / crit d'atenció per a gats: mix, moix, mixo, mixet, mixeta, moixina i pspspsp!))

Quan s'és jove, qualsevol cosa atrau l'atenció; en canvi, quan s'és vell i experimentat, res no crida l'atenció perquè ja s'ha vist de tot.

Similar: A gos vell no hi ha tus-tus.

Al gat vell no li cal cascavell.

El gat escaldat, de l'aigua freda fuig.

Castellà: *A pájaro viejo no le sacas las plumas.*

Similar en castellà: *Lobo viejo no cae en la trampa.*

A gos maleït, el pèl lluït.

A qui roba o s'aprofita dels altres li solen anar les coses millor que als afectats.

Similar en castellà: *Al peor marrano, la mejor bellota.*

Ande yo caliente, y ríase la gente.

A gos vell, no hi ha tus-tus.

A gos vell no hi ha sus, sus.

A un vell gat no li cal mostrar la rata.

Quan es té experiència en la vida, un no es deixa enganyar o enlluernar per promeses.

Castellà: *A pájaro viejo no le sacas las plumas.*

A perro viejo no hay tus-tus.

A perro viejo no hay cus-cus.

A mono viejo no se le hace morisqueta.

Lobo viejo no cae en la trampa.

El zorro viejo no cae en trampa.

Lechuza vieja no entra en cueva de zorro.

Perro viejo no caga en trillo.

A gat vell no li cal cascavell. (cascavell = sonall, campaneta)

A vegades es fa sonar un cascavell per a anunciar als gats que els hem posat el menjar, però qui és experimentat ho sap sense que li ho diguen. Significa que qui té experiència en la vida sap més que tots els altres.

Similar en castellà, els anteriors i: *El gallo viejo con el ala mata.*

El perro viejo no ladra en vano.

El perro viejo, si ladra da

consejo.

El perro viejo, ni caga en puertas

ni muerde en callejón.

A gat vell, rata jove.

A gat vell, ratolí tendre.

Gat vell, carnica tendra.

Qui té més experiència que un altre, trau més profit de les coses, les obté abans que els altres, o tria les millors.

Castellà: *A gato viejo, ratón tierno.*

Gato viejo, caza guayabitos.

Similar en castellà: *Cuando el tigre está viejo, come babosa.*

Alaba't, ruc, que a la fira et duc.

Alaba't, ruc, que a vendre et duc.

Alaba't, pollastre, que demà et vendran.

Es diu de qui s'engalana, es pinta o millora la seua imatge exterior quan pensem que ho fa amb alguna pretensió oculta.

Castellà: *Alábate cesto, que venderte quiero.*

Alábate pollo, que mañana te guisan.

Alabanza propia, mentira clara.

Alabanza propia es vituperio.

Quien ramo pone, su vino quiere vender.

Similar en castellà: *A buey viejo, cencerro nuevo.*

A la dona a ballar i a l'ase a bramar, el diable els ho degué ensenyar.

A la dona ballar i al burro bramar, lo diable ho va ensenyar.

Fa crítica de la general tendència femenina al ball.

A l'ase i al mul, la càrrega al cul.

A la mula, la barca i el carro, la càrrega al cul.

El pes s'ha de col·locar en el lloc idoni per tal que no es desplace ni perjudique l'estructura portant. (En l'home, als múscles, l'esquena o els malucs; en els vehicles rodants, sobre l'eix...)

A l'ase i mala muller, bastonades ho han de fer. (muller = esposa, consort)

A la burra i a la dona, la verga la fa bona.

A qui no vol comportar-se com és menester se l'ha de forçar contra la seua voluntat.

Contrari: A la dona i a la cabra, corda llarga.

Castellà: *El burro que anda a palos, malo.*

A l'ase que no conegues, no li toques les orelles.

Gos que no conegues, no li toques les orelles.

Amb els desconeguts (persones o animals) s'ha d'anar amb mirament o precaució, a fi de no ofendre'ls o crear-se la seua enemistat.

A la dona i a la cabra, corda llarga.

La cabra necessita un espai suficient per a poder-se alimentar, com la dona necessita el seu espai de llibertat.

Contraris: A l'ase i mala muller, bastonades ho han de fer.

A la burra i a la dona, la verga la fa bona.

Similar en castellà: *A la mujer y a la cabra, soga larga, soga larga.*

A buena mujer, poco freno basta.

A la llarga, el llebrer a la llebre atrapa.

Recomana perseverança en la persecució d'alguna finalitat.

Castellà: *Quien la sigue, la consigue.*

A la picada d'escurçó, no hi ha temps a l'extremunció. (escurçó = serp del gènere *Vipera*, reconeixible per les pupil·les de gat)

Convé acudir ràpidament a un centre d'urgències mèdiques havent fet un torniquet si se sap i es pot.

Castellà: *Si te pica un morgaño, en la cama un año.*

A la vora de convents i de rius, les orenetes no hi fan nius.

A vora de castell, convent i riu, ocellet, no hi faces niu.

De l'Església no hi ha res a traure, i de la proximitat del riu, perill.

Similars: D'on no hi ha, no es pot traure.

A la vora del riu, no faces niu.

Similar en castellà, l'expressió del *Quixot*: *Con la Iglesia hemos dado.*

Al bou vell, muda'l d'aire i deixarà la pell. (deixar/fer la pell = estirar la pota = morir-se)

Al bou vell, muda-li el pessebre i se'n farà la pell.

Tots els éssers vius vells estan habituats a costums crònics i no poden adaptar-se als canvis. (Moltes persones ancianes es moren en quedar-se viudes, en ser internades en asils, hospitals..., i molts animals tancats en zoològics no es reproduïxen o rebutgen les cries.)

Castellà: *Al burro viejo no se cambia el pesebre.*

Similars en castellà: *A burro viejo, no le cambies el camino.*

A burro negro, no le busques pelo blanco.

Loro viejo no aprende a hablar.

A la res vieja, alíviale la reja.

Al cavall desenfrenat, mira'l de lluny i amagat.

S'ha d'actuar amb precaució amb qui ha deixat de comportar-se normalment perquè no sabem com pot reaccionar.

Similars: Al boig i al borratxo, donar-los aire.

Castellà: *Al perro cuando ladra no se le tapa la boca.*

Al gos ronyós tots l'aventen. (aventar = aücar, aüixar)

Tots es trauen del damunt la causa de possibles problemes.

Similar: Tots fan llenya de l'arbre caigut.

Castellà: *Al perro flaco todo se le vuelven pulgas.*

*A buey viejo no le falta garrapata.
Todos hacen leña del árbol caído.
Parientes y trastos viejos, pocos y lejos.*

"Alguna cosa és" -digué en veure un os el llebrer. (llebrer = raça de gos caçador)

No s'han de menysprear les coses menudes, ja que tot té major o menor importància, encara que estiguem acostumats que no ens falte de res i inclús al bo i millor.

Igual que: Més val poc que res.

Similar: A casa de llebrers, no hi busques engrunes.

Castellà: *Algo es algo, dijo al ver un hueso el galgo.*

Castellà, les expressions: *Algo es algo.*

Menos da una piedra.

Al lloc de la guineu, qui se n'alça ja no hi seu. (guineu = guilla = rabosa)

Aconsella no deixar les coses certes per les incertes, perquè podem quedar-nos sense el que teníem.

Com: Cadireta de València, el que s'alça no s'assenta.

Similars: Qui estiga bé, que no es menege.

No deixes sendes velles per novelles.

Castellà: *Quien se fue a Sevilla perdió su silla.*

Similar: *Quedar como el gallo de Morón, sin plumas y cacareando.*

Allà on hi ha galls, no hi canten gallines.

No s'ha de pretendre ser més que algú que siga superior en coneixements, poder...

Castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

Similar en castellà: *El que paga, manda.*

Al qui tot ho vol per a ell, li ix el porc mesell. (mesell = infestat del paràsit triquina)

Significa que a les persones egoistes no els fa profit el benefici. És un desig que es formula contra qui no comparteix res amb ningú o no vol fer-ho en un determinat moment.

Com: Qui tot ho vol, tot ho perd.

Similar en castellà: *A quien vive pobre por morir rico, llámale borrico.*

La avaricia rompe el saco.

Als joves i pollins, poca llibertat i bons bocins. (bocí = tros de menjar i, també, colp)

Vol dir que s'ha d'educar convenientment a les persones quan són joves.

Contrari: S'agafen més mosques amb mel que amb fel.

Similar en castellà, l'expressió: *Atar corto.*

Als nius que són d'antany, no hi ha moixonets d'enguany. (antany = antigament / moixó = ocell, pardal)

Resulta inútil esperar que les circumstàncies del temps passat perduren o es reproduïsquen fins al present.

Similar en castellà: *Agua pasada no mueve molino.*

Cualquier tiempo pasado fue mejor.

A mala hora, el gos no lladra.

Ens fa la impressió que els gossos només lladren quan ens molesten, i realment lladren quan perceben sensacions (les vibracions d'un terratrèmol, sorolls inhabituals o artificials...).

Amb dones i amb bèsties no vages a festes.

Les festes són a vegades origen de baralles entre els homes, sobretot quan hi ha dones pel mig, però també el comportament d'un animal pot ser l'origen de la discòrdia.

Connex: Les festes, per a molts són pestes.

Amb el cantar es coneix l'ocell i amb el parlar el cervell.

Al cant es coneix l'ocell; a la paraula, el cervell.

El cap fa l'home i la cua fa l'ocell.

Per la manera d'expressar-se es coneix l'espècie i el nivell intel·lectual i moral de cada u.

Amb el cuc es pesca l'anguila.

Amb un cuc lleig es pesca un bell peix.

A vegades, amb la cosa més simple o insospitada es pot aconseguir un benefici o un objectiu.

Contrari: Per un clau es va perdre una guerra.

Amor de gats, marrameus i arraps.

Es diu de les relacions tormentoses.

Connex: *Gener, mes dels gats.*

Castellà: *El amor de los gatos, a voces y por los tejados.*

Amor de asno, coz y bocado.

A Nadal creix el dia un pas de pardal. (pardal = ocell menut)

A partir del 24 de desembre s'allarga el dia, com a partir del 24 de juny va acurtant-se el temps de llum solar.

Connex: A Santa Llúcia, un pas de puça.

Animal de pic no fa a l'amo ric. (pic = bec)

Les aus no solen donar beneficis perquè mengen molt.

Animal que no conegues, no li vages per darrere.

Cal tractar amb sinceritat les persones, perquè si s'actua amb traïdoria o per procediments anormals poden sentir-se, a més de sorpreses, amenaçades. En el cas d'un animal, pot atacar de repent.

Similar: Gos que no conegues, no li toques les orelles.

Animal que no coneixes, no li gastes bromes.

Animal/Pardal que vola, a la cassola.

Animal que vola, cap a la cassola.

Significa que no s'ha de desaprofitar cap ocasió.

Castellà: *Pájaro que vuela, a la cazuela.*

Similars en castellà: *A gana de comer, no hay mal pan.*

A buen hambre, no hay pan duro.

Any de molta sardina, mal any.

Els preus abaixen quan hi ha molta producció.

Any d'ocells, any de fam.

Any d'ocells, any de tropells.

Anyada d'ocells, anyada de fam.

Si abunden els ocells, devoraran prompte els grans de qualsevol cereal.

Contrari: Al camp on van molts ocells, Déu hi envia gra.

Any d'ovelles, any d'abelles.

Significa que si l'any és plovedor hi haurà pastos per a alimentar bé el ramat i moltes plantes faran flor, les quals atrauran i alimentaran els insectes pol·linitzadors.

A on està el gos, se'n va el gat.

Habitualment, els gats defugen els gossos; encara que quan tots conviuen en una mateixa casa, pot ocórrer al revés.

Similar: El peix gran es menja el xicotet.

Similars en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

A pardal vell, gàbia nova.

La falta de bellesa es dissimula amb elements decoratius.

Com: A burro vell, albarda nova.

Similars: Alaba't, ruc, que a la fira et duc.

Alaba't, ruc, que a vendre et duc.

Castellà: *A buey viejo, cencerro nuevo.*

Aquell que renta el cap al burro perd temps i sabó.

Critica els que perden el temps en ocupacions inútils.

Similar: Qui no té res que fer, el gat pentina.

Aquesta coa no és d'aquest vedell. (coa = cua / vedell = jòneg, joneguet, bouet)

Es diu quan hi ha alguna cosa que no casa, que no quadra, i que ens dóna la sensació d'estar feta amb trossos postissos.

Similar, l'expressió: Anar disfressat.

A qui és burro, que l'albarden. (albardar = posar albardes, carregar-li pes)

Qui té poc cervell o poca educació no mereix la consideració dels altres.

Castellà: *Ignorante graduado, asno albardado.*

Similar en castellà: *Quien nace burro, burro muere.*

A qui ha treballat, una sardina; a qui ha fet el mandra, una gallina.

(fer el mandra = fer el manta = fer el gos)

És un retret que se sol dir quan no s'aprecia el treball o l'esforç d'algú i, en canvi, es premia o s'alaba a qui s'ha esforçat poc o no gens.

A qui té abelles mai no li han faltat bones postres.

Gran veritat.

Similar en castellà: *Al que entre la miel anda, algo se le pega.*

Aranya per terra, tapa la gotera.

És molt significatiu que qui viu pels alts baixi al terra.

A rata sadolla, forment li amarga. (sadoll = fart, tip, ple, assaciat)

Significa que qui té béns o està servit no presta atenció a coses que als altres els atraurien.

Arrancada de cavall i parada de rossí. (rossí = burro vell)

Arrancada de cavall i parada de somera. (somera = mestís de cavall i burra o de burro i egua)

El refrany critica aquells que comencen les coses amb gran interès i il·lusió i les abandonen promptament.

(Els cavalls fan arrancades brusques, mentre que els burros i les someres, quan s'entossudeixen, es paren de repent i no hi ha qui els faça moure.)

A Santa Llúcia, un pas de puça.

Al gener, la durada del dia ja ha crescut una miqueta respecte a Nadal.

Connex: A Nadal, un pas de pardal.

Ase d'Arcàdia, carregat d'or, i menja palla.

Es diu de qui viu precàriament estant envoltat d'opulència.

Similar en castellà: *Al miserable y al pobre, la pena doble.*

Similar en castellà, l'expressió: *Estar en una jaula de oro.*

Ase de molts, els llops se'l mengen. (ase = ruc = burro)

Ase de molts, el llop se'l menja.

Bestiar de molts, el llop se'l menja.

En les coses que són propietat comunal o en els assumptes en què hi ha més d'un interessat, uns per altres ningú se n'ocupa i acaba deteriorant-se o perdent-se.

Similars: Tots al sac, i en sac en terra.

Molts pilots perden un barco.

Faena de dos, merda de gos.

Castellà: *Asno de muchos, lobos se lo comen.*

Ganado de muchos, el lobo lo come.

Ovejas de muchos, lobos las comen.

Ovejas de todos, cómenla lobos.

Hacienda de muchos, la come el lobo.

El ganado baldío o de muchos amos, pronto encuentra al lobo.

La vaca baldía o de muchos años, pronto encuentra al lobo.

Unos por otros, la casa sin barrer.

A caballo ajeno, espuelas propias.

Connex en castellà: *Bestia prestada, mal comida y bien caminada.*

Ase moí, o molt dolent o molt fi. (moí = de morro o tot ell negre o molt fosc)

Tot ase moí, o molt dolent o molt fi.

Mula moïna, o molt falsa o molt fina.

Animal moí, fuit o fi. (fuit = fugit, escapat, escàpol)

És una opinió semblant a aquella de "Home roig i gos pelut, abans mort que conegut".

Ase que es fica en devesa que no és seua, sol eixir carregat de llenys.

Aconsella no intervenir en assumptes aliens, en els quals es pot acabar implicat i resultar perjudicat.

Similar: A la gallina forastera, tots la piquen.

Castellà: *Ir por lana y salir trasquilado.*

Acabar como el gallo de Morón, sin plumas y cacareando.

Salir el tiro por la culata.

Atureu-vos, mossén Raig, que la gossa va de part.

Es diu quan algú pretén fer les coses massa de pressa o quan ha sorgit algun imprevist en l'execució d'algun procés.

Similar: *Despacito y buena letra.*

Similars en castellà, les expressions: *Hacer un alto en el camino.*

Hacer parada y fonda.

A vella guineu no cal ensenyar-li a robar gallines. (guineu = rabosa, guilla)

La vellesa comporta saviesa per la molta experiència en la vida.

Similars: Més sap el dimoni per vell que per dimoni.

Ensenya més la necessitat que la universitat.

Connex: El millor mestre, el temps; la millor ciència, la paciència.

Baixa i compta les gallines. Ja estan comptades. Quantes n'hi ha? Una.

Se li diu a qui acaba de dir o preguntar per alguna cosa òbvia.

Similar, l'expressió: Haver descobert la sopa d'all.

Similars en castellà: *Ser la verdad de Pero Grullo (, que a la mano cerrada llamaba puño).*

Ay, madrina, que eso ya me lo sabía.

Bella ploma, bell ocell.

Les coses van en consonància i rarament es contradiuen; per això, qui va ben vestit és més considerat pels altres que si va mal vestit.

Contrari: L'hàbit no fa el monjo.

Bels de maig, belets d'octubre.

Les crides amoroses primaverals fan que a la tardor nasquen cabrits i borreguets.

Bé sap /o gat la barba que llepa. (/o = forma antiga i dialectal de l'article el)

Bé es llepa el gat després de fart.

És una crítica d'aquells que manifesten un notori agraïment a qui els afavoreix d'alguna manera. (El gat es llepa sempre la barba quan acaba de menjar.)

Similar: El millor amic, prop del melic.

Castellà: *Bien se lava el gato después de harto.*

El buey suelto, bien se lame.

Bocs amb davantal, cabrits per Nadal. (boc = cabrot, cabró, mardà)

Als cabrots se'ls posa un davantal en l'època de zel a fi que no prenyen tot el ramat.

Bon ou, bon poll.

Les coses més grans i aparents solen donar

Bou llarg i rossí redó.

Són les races que millor rendiment donen; per tant, el refrany significa que cal saber escollir les coses més idònies per al fi que es busca.

Bou solt es llepa com vol.

Qui és lliure pot fer el li apetisca.

Contraris: T'has casat, t'has cagat.

Quan un home es casa, lliguen un bou i solten una vaca.

Bou vell llaura dret.

Bou vell, pas segur.

Bou vell, ratlla dreta.

Qui té anys d'ofici o experiència sap com s'han de fer les coses.

Contrari: Burra i burret no van drets al molinet.

Similars en castellà: *A burro viejo, no le cambies el camino.*

A buey viejo no se le saca paso.

Connex en castellà: *Animales viejos, nunca cojos.*

Bram d'ase no aplega al cel. (bram = bramul, veu del burro)

Brams d'ase no arriben al cel.

Brams d'ase no pugen al cel.

Brams d'ase no entren al cel.

Els raonaments dels ignorants no són presos en consideració per qui sap més que ells.

Similars: A plors de xiquet i cants de pardal, si hi fas cas, quedaràs mal.

Cant de pardal i plor de bagassa, prompte passa.

A música de brams, contrapunt de garrotada.

Castellà: *Maldición de puta vieja no llega al cielo.*

A palabras necias, oídos sordos.

A chillido de cochino, silbido de matancero.

Similar: *No ofende quien quiere, sino quien puede.*

Similar en castellà, l'expressió: *Escupir al cielo.*

Contrari: *No se ha hecho la miel para la boca del asno.*

Brunzit de mosquit, música de violí petit.

Cert.

Burra i burret no van drets al molinet.

Qui està criant, està més pendent de la cria que de la faena.

Similar: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Similar en castellà: *Al potro y al niño, con cariño.*

Burro adornat busca mercat.

S'aplica a qui va massa engalanat.

Vegeu: Alaba't, ruc, que a la fira et duc.

Burro esquilat, als vuit dies igualat. (esquilar = tondre, xollar, pelar)

Burro mal esquilat, als deu dies igualat.

Es diu a qui acaba de fer-se tallar els cabells. (El temps, tot ho anivella, trau veritats a la llum i acaba posant a cada u en el lloc que li correspon.)

Burro parat no bota el tancat.

Qui para, s'entreté o es distrau, deixa de produir.

Similars: Barca varada/parada no fa jornada.

Contrari: Mentre va el carro, fa soroll.

Castellà: *Barca varada no gana nada.*

Busca l'ase, i va a cavall.

Critica a qui, tenint molt, s'ocupa en misèries.

Similar en castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

Cabra avesada a saltar fa de mal desavesar/devesar. (avesat = acostumat, habituat)

Cabra avesada a saltar salta i saltarà.

Cabra avesada a saltar sempre salta i saltarà.

Els hàbits són difícils de llevar, com qui té molt no s'acostuma mai a tenir poc, siga llibertat, diners, situació social...

Castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

Donde hay, siempre queda.

Genio y figura hasta la sepultura.

La cabra tira al monte.

Cabra coixa no dorm.

Qui té algun desavantatge respecte dels altres és el més perjudicat.

Cabra en sembra, pitjor que nuvolat. (sembra = sembrat)

Les cabres ho devoren tot i les seues peülles destrossen fins els marges.

Similar, l'expressió: Fer més mal que un porc solt.

Cabra morta de fam no l'ha vista ningú.

Qui és inquiet sempre troba la manera de sobreviure en qualsevol lloc o situació. (Al Sàhara, les cabres mengen cartó a falta d'una altra cosa.)

Cabra que tira cap a la muntanya, no hi ha pastor que la guarde.

No es pot desviar la inclinació natural de cada u.

Castellà: *La cabra tira al monte.*

Caçant grills ningú es fa ric. (caçar grills = perdre el temps, passar el temps)

S'explica per si sol.

Igual que: De donar, ningú es fa ric.

Cada ase s'enamora del seu bram. (bram = bramul, veu del burro)

Cada persona s'enorgulleix de les seues coses o dels seus familiars més pròxims, per lletjos o desagradables que siguen, per egoisme i per curtedad intel·lectual.

Similar: Hi ha ulls que s'enamoren de les lleganyes.

Similar, l'expressió: Estar pagat de si mateix.

Similar en castellà: *No hay peor ciego que el que no quiere ver.*

Sarna con gusto, no pica.

Similar en castellà, l'expressió: *No tener abuela.*

Cada gall canta en el seu galliner.

Cada gall en son galliner canta molt bé.

Cada persona mana en sa casa i és algú entre els seus.

Com: Cada u en sa casa és rei.

Connex: el següent.

Castellà: *Cada gallo canta en su muladar.*

La casa de un hombre es su castillo.

Cada lloca governa sos pollets. (lloca = gallina que cria / sos = els seus)

Similar a l'anterior.

Similar: Cada u sap en sa casa on es penja el cresol.

Connex: el precedent.

Cada ocell, el seu niu se'l fa bell.

Cada ocell troba el seu niu bell.

A cada ocellet li agrada el seu niuet.

Cada moixonet, el seu niuet.

Normalment, cada u procura tenir el lloc on viu net i còmode per a estar-hi a gust.

Similars: On s'està millor que en casa?

Com a casa, en ningun lloc.

Cada moixonet, el seu niuet.

Cada camp vol *son* cultiu, com cada ocell el seu niu.

A l'ocellet, no li toques el niuet.

Cada ase s'enamora del seu bram.

Cada ocell el seu reclam.

Cada ocell la seua cançó.

Cal proveir el mitjà adequat per a l'objectiu que es pretén o per al gust de cada persona.

Cada ocellet s'alegra del seu cantet.

Cada u sol estar satisfet de les seues coses i de ser com és.

Similars: Cada ocell troba el seu niu bell.

A cada ocellet li agrada el seu niuet.

Cada poble la seua llengua, cada ocell la seua cançó.

Cada ase s'enamora del seu bram.

Contrari: Ningun geperut es coneix la gepa.

Cada ovella, amb sa parella. (sa = la seua)

Cal juntar-se amb els que són similars i afins a nosaltres: en fortuna, cultura, gustos...

Castellà: *Cada oveja, con su pareja.*

Cada ovella en té prou del seu anyell, i cada vaca del seu vedell. (anyell = corderet, borreguet / vedell = joneguet, bouet)

Per a ser feliç no calen grans coses.

Cada pardal fa el seu niu i cada camp vol un cultiu.

Cada tros de terra té la seua composició química pròpia, per tant, no tots els camps poden produir el mateix.

Com: Cada camp vol el seu cultiu, com cada ocell el seu niu.

Cada camp vol son cultiu, com cada ocell el seu niu.

Similar: Cada persona és un món.

Cada ratpenat busca el seu forat.

A cada ocellet li agrada el seu niuet.

A l'ocellet, no li toques el niuet.

Cada u procura trobar el seu lloc en la vida o aconseguir algun objectiu, i quan s'ha aconseguit l'estabilitat o es té casa amb totes les comoditats, quasi ningú està disposat a canviar.

Similars: Cada u en sa casa i Déu en la de tots.

Cada u en sa casa és rei.

Cada camp vol el seu cultiu, com cada ocell el seu niu.

Cada camp vol son cultiu, com cada ocell el seu niu.

Castellà: *Bien está el pájaro en su nido.*

Ca de mariner i gallina de soldat, no preguntes mai quant han costat.

Ningú sol fer-se mariner o soldat si no és per necessitat, de manera que els animals i els béns que puguen tenir són robats o trobats.

Connex: De cada cent homes que tracten amb la mar, pescadors o mariners, un per *sos* quefers.

Caldo de gallina té fama en medicina.

Amb raó, perquè és molt alimentós i digestible.

Similar: El caldo de gallina ressuscita els morts.

Similar en castellà: *Caldo de gallina, a los muertos resucita.*

Contrari en castellà: *Cada día gallina, amarga la cocina.*

Cara ampla i ulls grossos, cara de mussol.

Certament.

Similar: Els ulls fan la cara.

Cara de beat i ungles de gat.

Es diu de qui és fals, que davant mostra una cara i darrere amaga males intencions.

Castellà: *Cara de beato y uñas de gato.*

Carn de cabra, carn amarga.

Això diuen. El ben cert és que no en menja ningú.

Carn fina és un calamar i et pot emmascarar.

Mai no podem tenir la certesa de com reaccionarà algú per educat que siga. (Els cefalòpodes expel·leixen tinta quan es veuen en perill.)

Similars: Les aparences enganyen.

Similar en castellà: *Donde menos se espera salta la liebre.*

Casa d'oronetes, casa de donetes. (oroneta = oreneta, orendella / doneta = senyoreta, joveneta)

Les oronetes fan el niu en les cases on hi ha pau i tranquil·litat.

Casa pobra, fora gos.

Hi ha famílies tan pobres que no tenen ni sobres amb què alimentar un gos.

Cases i mules, les menys que pugues.

Tot dóna faena i maldecaps..

Cavall corrent, sepultura patent. (patent = declarada, certa)

Els animals poden tenir reaccions imprevisibles, a més que la velocitat pot arribar a matar.

Cavall de regal, per a la vista bo, per al treball mal.

Normalment es regala allò que a u mateix no li serveix.

Similar: A cavall regalat no li mires el dentat.

Cavall maleït, més ben lluit. (lluït = raspallat, engalanat)

Les coses dolentes o lletges solen dissimular-se per a resultar aparentment més agradables.

Com: Gos maleït, el pèl més lluit.

Cavall tabaler, no l'espanta el brugit de pell seca. (tabal = timbal, tambor / brugit = brogit, soroll)

Qui està acostumat a molt no pot espantar-se de poca cosa.

Cavall travat, cavall capat. (travar = lligar, nugar, fermar / capar = tranquil·litzar, amansir, calmar)

Qui està nugat o tancat no pot fer cap malifeta o endreça.

Contrari: El bou solt es llepa com vol.

Cavall vell no aprén trot nou.

Les coses s'aprenen de jove perquè de vell costen moltíssim o resulten impossibles.

Connex: Al bou vell, canvia'l d'aire i deixarà la pell.

Cel de panxa de burra, pluja segura. (panxa de burra = gris i ple de penjolls arredonits)

Anuncia pluja més o menys imminent, però no sempre plou.

Connex en castellà: *Animales perezosos, tiempo tormentoso.*

Cent anys fa que és mort el ruc i encara el cul li put. (put = atufa)

Es diu d'algun mal record que es renova puntualment.

Com més avall, peix de més tall. (tall = talla, gruix)

Els grans peixos no solen ser ni superficials ni litorals, sinó d'altura.

Com més mar, més peix.

Com més maror, més peix.

De peix, com més maror més.

En circumstàncies de desordre, els individus resulten presa fàcil.

Castellà: *A río revuelto, ganancia de pescadores.*

Com més petit és l'ocell, més becada. (becada = becotada, mos, mossegada)

Sol passar que com més menut és l'individu, més desproporcionadament gran és la seua defensa.

Contraris: Els bons perfums es guarden en flascons menuts.

La bona confitura es guarda en pots petits.

Similar en castellà: *No hay enemigo paqueño.*

Companya de dos, el meu gos i jo.

Com: Més val estar a soles que mal acompanyat.

Similar: El gos és el millor amic de l'home.

Conforme l'ase, l'albarda.

Les coses han de ser adequades i proporcionades (un castic, un remei, un treball...).

Similars: Tal faràs, tal trobaràs.

Tal cul, tal braga.

Castellà: *A tal señor, tal honor.*

Criatures i gallines són raons de les veïnes. (raons = discussions, baralles)

Les malifetes i les intromissions de xiquets i animals solen ser la causa de desavinences entre el veïnat més pròxim.

Crieu corbs i us trauran els ulls.

És una reflexió en veu alta de qui s'ha desenganyat de persones malagraïdes.

Igual que: Fes bé al porc, que té bones xulles.

Castellà: *Cría cuervos y te sacarán los ojos.*

Crieu fills, crieu porcs.

Similar a l'anterior.

Cuca espanyola no pixa sola.

La fama de les dones d'ací és que acostumen d'anar a pixar en companyia d'altres dones, però els homes també ho fan, i els xiquets i joves, inclús concursen.

Castellà: *Picha espanyola no mea sola.*

D'allí on no n'hi ha, les rates fugen.

Similar a: Casa pobra, fora gos.

I, similar també: D'on no hi ha no es pot traure.

De comptats se'n menja el llop.

Per més que es controlen les coses, podem resultar afectats per les circumstàncies.

Similar: No digues blat fins que no el tingues lligat.

Similar en castellà: *El hombre propone y Dios dispone.*

De dolent rossí, un sol bocí. (rossí = èquid vell)

Convé evitar allò que no convé, però si no ens queda més remei, ho evitarem tant com podrem.

Similar: De dolent arbre, no esperes bon fruit.

Contrari: Poquet i bo.

Castellà: *De mala masa, un bollo basta.*

Similar en castellà: *Del mal, el menos.*

De fills i de pollets, se'n salven poquets.

Molts pollets moren abans d'arribar a grans, mentre que molts fills no solen seguir els consells dels progenitors i no arriben a madurar, a ser perfectes o a situar-se professionalment en la vida, com els pares haurien volgut.

Similar: De fruits i de minyons, molts de dolents i pocs de bons.

De gat a gat no hi ha més que arpades. (arpada = urpada, arrapada, esgarrapada, manotada)

La gent de mala condició es baralla entre ella.

Contrari: Gos i gos no es mosseguen.

De gata morta no vulgueu traure gatons vius. (gató = gatet, mixet)

No pretengueu coses impossibles.

Similar: Mort el burro, les garrofes per baix del *rabo*.

Castellà: *Muerto el burro, la cebada bajo el rabo.*

Similar en castellà: *Agua pasada no mueve molino.*

(De) Joseps, Joans i ases, n'hi ha per totes les cases. (ase = ruc, burro)

Joseps i ases en totes les cases.

Està ben clar.

De la bastina, el millor és l'espina. (bastina = tots els peixos cartilaginosos)

És més saborós el cartílag que la carn.

Connexos: Del lluç, la cua.

Del sorell, beu-te'n el caldo i tira'l a ell.

De la mar l'esturió i de la terra el bacó.

Aconsella aquestes carns com les més saboroses.

Castellà: *De la mar el mero, y de la tierra el cordero.*

Del llop, ni un pèl.

Sobretot els ramaders, no toleren el llop per ser un gran predador.

Del lluç, la cua.

És la part amb menys espines.

Connexos: De la bastina, el millor és l'espina.

Del sorell, beu-te'n el caldo i tira'l a ell.

Del porc, fins la coa és bona.

Del porc no es desaprofita res; tot és mengívol o utilitzable.

Dels acabats en ina, el millor és la gallina.

És una opinió mèdica i culinària.

Similar: El caldo de gallina ressuscita els morts.

Dels ocells d'aló, el pitjor és el porró. (aló = aleta, ala cabdal, cua alada)

El porró, típic recipient del vi que pot emborratxar, evoca la d'un ocell.

De mal corb, mal ou.

No es pot esperar res de bo de qui no és bo o no té bona conducta.

Similars: D'on no hi ha no es pot traure.

El fill de la gata la rata mata.

Fills de gat, gatetes.

Castellà: *De tal palo, tal astilla.*

Hijos de gato, gatitos.

De nit, tots els gats són negres.

La grisor de la nit afavoreix que coste d'identificar els éssers animats, per això es diu per a justificar la dificultat de reconèixer algú.

Castellà: *De noche, todos los gatos son pardos.*

Connexos en castellà: *Gato negro da buena suerte.*

Gato negro trae mala suerte.

De pa comprat, no en menja el gat.

De pa comprat, no en viu el gat.

Com que els gats furten, se sol dir això com a crítica de les persones que viuen o sobreviuen sense treballar.

Similars: El gat viu del descuidat.

Un ull al plat i un ull al gat.

De pèl roig, ni gat, ni porc.

Es diu que qui és pèl-roig no és de fiar.

Com: Home roig i gos pelut, abans mort que conegut.

De poll ressuscitat, viu-ne sempre retirat.

Déu ens guarde de poll reviscolat.

El poll ressuscitat pica més que cap.

Es refereix a les persones que créiem poca cosa i que en un moment donat manifesten el seu caràcter.

Similar: A l'amic reconciliat, mira'l amb un ull obert i l'altre tancat.

Similar en castellà: *Quién te ha visto y quién te ve.*

Similar en castellà, l'expressió: *Vaya con la mosquita muerta.*

De polls i fills, bona clocada. (clocada = pollada, mainada, ventrada, fillada)

Antigament, convenia tindre moltes cries per compensar l'alta mortalitat.

De porc i de senyor, se n'ha de venir de mena/casta. (mena i casta = origen, naixença, nissaga, família, classe, natura, arrel)

El porc i el noble, per la classe es coneixen.

Per la manera de ser i pel comportament es coneix a les persones.

Similar: L'avar i el porc no es coneix fins que és mort.

De Sant Joan a Santa Magdalena es pesca la morena. (24 de juny / 22 de juliol)

És la temporada idònia per a la pesca d'aquest peix de roca de cos serpentiforme i carn blanca.

De Sant Joan a Sant Miquel, ni dona, ni vi, ni peix. (24 juny / 29 setembre)

En època calorosa convé evitar allò que dóna calor i certes espècies de peix que estan més tendres i saboroses en hivern.

Castellà: *De San Juan a San Miguel, ni pescado, ni vino, ni mujer.*

De Sant Miquel a Nadal reina el mero pel roquissal. (Sant Miquel = 29 de setembre / roquissal = paret de roca)

És la millor època de pesca d'aquest gran peix de carn saborosa.

De terra d'alacrans, pocs pans. (alacrà = escorpí)

Els alacrans es crien en zones desèrtiques pedregoses, i per tant impossibles de llaurar.

Similar: D'on no hi ha, no es pot traure.

Connex: Els alcoians/catalans..., de les pedres fan pans.

Déu et garde de la gata, que davant fa festes i darrere arrapa.

Es refereix als hipòcrites, que diuen una cosa i en fan una altra o presenten una imatge amable i actuen amb traïdoria.

Similars: No et fies de la galta que de nit s'afaita.

De nit, el rei mate, i de dia l'acate.

De vegades de vegades, els ocells fan cagarades. (= cagades, caguerades)

Ningú és perfecte, per més que s'ho crega o els altres vulguen considerar-lo perfecte.

Similar: El millor sastre esgarra els vestits.

Dia llarg, peix curt.

Com més entrem en l'estiu i més s'allarga la llum solar, més escasseja la pesca per sobrepesca.

Dic pestes del ruc, però me l'enduc.

Critica aquells que fan menyspreu de les coses i és notori que estan desitjant-les.

D'ocell de riu o d'estany, agafa el de darrere, no el de davant.

Cal saber actuar i conformar-se amb el que puga ser, perquè abans d'agafar el de davant hauran volat tots, alertats pels de darrere.

Similar: Més val poc que res.

Dona i sardina, com més menuda més fina.

Les coses menudes solen resultar més agradables.

Similar: Dona nana i petarrella, als cent anys sembla donzella.

Contrari: Més val que sobre que no que falte.

Contraris en castellà: *Ande o no ande, la burra grande.*

Ande o no ande, caballo grande.

Dona jove i home vell, ni gat ni cascavell.

Allò que no combina no pot donar bon resultat.

Connex en castellà: *Gato viejo, rata tierna.*

Dones i burros, condenació d'ànimes.

L'atractiu de les dones i la cabuderia dels burros fan perdre el cap a molts homes.

Connex: La dona ben composta trau l'home d'una porta.

Dos galls dins un galliner no canten bé.

Dos ocells en una espiga no fan lliga.

Cap animal no tolera la competència.

Similars: La casa d'un home és el seu castell.

Faena de dos, merda de gos.

Molts pilots perden un barco.

I el següent.

Com: Dos ocells en una branca no s'hi poden sostenir; dos fadrins amb una nina no s'hi poden avenir. (nina = xica, nena)

Similar: el precedent.

Similar en castellà: *El gato y el ratón nunca son de la misma opinión.*

Dotze gallines i un gall mengen tant com un cavall.

Cert.

Dues maneres de caminar té el diner, ve a poc a poc i se'n va com el llebrer.

Així sol ser.

Similar: El lloguer corre com un gos llebrer.

Connex: Dies de molt, vespres de res.

El barb, la truita i el gall, menjar de maig.

Això diuen.

El bon llebrer sempre rastreja.

Recomana analitzar les coses abans de decidir-se per la més adequada.

El bon menestral, conill per Sant Joan i pollastre per Nadal.

La tradició gastronòmica es fonamenta en el fet que cada animal o vegetal està millor en un moment que en un altre.

Castellà: *El conejo, por San Juan, y la perdiz, por Navidad.*

El bon ruc i el mal ruc, en la seua terra és ben venut.

Totes les coses, per lletges o inútils que siguen, acaben venent-se.

Similar, l'expressió: Tot ho casen.

El bou i la mula sempre en fan una.

Els animals poden tenir reaccions imprevisibles o incomprensibles per la lògica humana.

El bou per a llaurar, l'ocell per a volar.

L'home és fet per treballar, com l'ocell per volar.

L'home neix per sofrir, com l'ocell per volar.

L'home neix per treballar i l'ocell per cantar.

L'home neix per treballar i l'ocell per volar.

Cada u serveix per a una cosa.

Similar: Cada ocell el seu reclam.

El bou per la banya, i l'home per la paraula. (banya = qiern)

A cada u se l'aprecia per alguna virtut; en el cas de l'home, per mantenir la seua paraula; en el del bou de Lídia, per la presència.

El bou tira l'arada, mes no de gana. (mes = però, emperò)

Quasi tots solem complir amb les obligacions, però quasi ningú ho fa per gust.

Similar en castellà: *A la fuerza ahorcan.*

El bou vell, sempre a la rega. (rega = solc, cavalló, rec)

Les persones majors són més conscients de les obligacions que no les joves.

El burro, quan té fam, es menja l'agram. (agram = agràs, raïm immadur i agre)

Confirma que la necessitat acaba amb els gustos i les manies.

Similars: A bona son no hi ha llit dur.

Similar en castellà: *Cuando no hay lomo, de todo como.*

El burro sempre va al davant. (davant de la tartana o el carro)

El ruc del traginer sempre va davant.

És una crítica a qui es col·loca o va davant davant dels altres per a ser el primer d'arribar o per a fer-se de notar.

Castellà: *El burrito, delante, para que no se espante.*

El burro valent porta càrrega i no la sent.

Vol ser una crítica a qui, podent no patir, pateix i justifica el seu patiment.

Similar en castellà: *Sarna con gusto no pica.*

El burro vell no estira, però entén.

El matxo vell no tira però ho entén.

A cada u se l'ha de valorar més per les qualitats que pels defectes.
(La vellesa implica experiència i coneixement.)

Similars: Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

Més sap el dimoni per vell que per dimoni.

No hi ha ningú inútil del tot, sempre pot servir de mal exemple.

Similars en castellà: *Más vale maña que fuerza.*

Más sabe el diablo por viejo que por diablo.

El cap fa l'home i la cua fa l'ocell.

La barba fa el baró, la banya fa el moltó i la cua fa el moixó.

La trena fa la donzella, les banyes fan l'ovella i la cua fa l'ocella.

La cua fa l'ocell.

La intel·ligència, les idees i el seny distingeixen cada persona, i el físic, els sexes, mentre que els ocells són identificables per la cua.

Contraris: La cua no fa l'ocell.

L'hàbit no fa el monjo.

El cargol és metzina i al cul porta la medecina. (metzina = verí)

El cargol és mitja vida, perquè al cul porta la medecina.

És indigest i s'ha de porgar durant tres dies abans de coure'l, però la seua bava guareix les berrugues.

El caragol, on naix mor.

Sempre viu dins la closca, que li és casa i taüt.

El cavall de regal, quan és vell roda (a) la sínia. (sínia = sénia, nòria)

Significa que, en general, s'aprecia poc allò que no ha costat d'aconseguir i es relega.

El colom menja or i caga plom.

El colom s'alimenta de gra de dacsa, que és costós i daurat, i els seus excrements, de color gris plomís, cremen les plantes, de la fortor que tenen.

Similars: Dotze gallines i un gall mengen tant com un cavall.

Ocell espigoler, lluny del meu graner.

El comerciant i el porc, no se sap què té fins que és mort.

Els comerciants tenen part del seu patrimoni invertit en els nombrosos articles a la venda, que no se sap fins que se'n fa l'inventari o recompte; i el porc, fins que no se l'obri en canal.

Similars: Home roig i gos pelut, abans mort que conegut.

L'avar i el porc, no se sap que té fins que és mort.

El fill de la cabra (sempre) ha de ser cabrit.

Normalment, els fills resulten iguals o similars en comportament als pares, dels quals han deprés més els mals hàbits que els bons.

És com: De tal pare, tal fill

El fill de la gata, rates mata.

Castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

Hijo de gato caza ratón; hijo de pillo sale bribón.

De tal palo tal astilla.

No se pueden pedir peras al olmo.

De casta le viene al galgo. (en sentit més afalagador que

pejoratiu)

El fill de la gata, rates mata.

El fill del gat, rates caça.

Similar a l'anterior.

Castellà: *Hijo de gata, ratones mata.*

El fill de l'ase, una hora al dia brama.

Els fills solen heretar més els defectes dels pares que no les virtuts.

Similars: El fill del llop mai és anyell.

El fill del gat, a la millor trau les ungles.

El forat crida el ratolí.

Cada u té una tendència natural a determinades coses. El refrany significa que segons quines coses atrauen un determinat tipus de gent.

Contrari: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Similar en castellà: *La cabra tira al monte.*

Contrari en castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

El fred, no se'l mengen les rates.

El fred s'ha de combatre amb els mitjans que ens procurem nosaltres mateixos.

Similar: Si vols estar calentet, arrima't a la paret.

El gat escaldat, de l'aigua freda fuig.

Qui ha tingut una mala experiència està alerta perquè no es torne a repetir.

Contrari: L'home és l'únic animal que tropessa dues vegades amb la mateixa pedra.

Castellà: *Quien del alacrán está picado, la sombra le espanta.*

A gusto dañado, lo dulce resulta amargo.

Al espantado, la sombra le basta.

El que se quemó con leche, cuando ve una vaca, llora.

El gat, fart; i el gos, flac.

És un consell perquè el gat no furte el quemenjar i el gos tinga ganes de caçar.

El gat no trau les arpes fins que les ha de menester. (arpes = urpes, ungles / haver de menester = necessitar)

El geni, el mal caràcter, la violència, es manifesten esporàdicament quan algú està fart d'alguna cosa i carregat de raó.

Similar: Els diners i els collons són per a les ocasions.

El gat, sense voler, esgarrapa.

Amb les coses perilloses s'ha d'anar amb precaució, i encara així continuen sent perilloses.

Similar en castellà: *Gato enfadado, araña hasta con el rabo.*

El gos a l'amo, i el gat a la casa.

Els gossos són fidels a un amo només, mentre que els gats són fidels a la casa.

El gos de bona raça es recorda del pa i de la caça.

Cal ser agraïts amb qui ens procura el bé.

Castellà: *Es de bien nacido ser agradecido.*

El gos de l'hortolà no menja ni deixa menjar.

Es diu com a crítica a qui ni fa ni deixa fer.

Contrari: Viu i deixa viure.

Castellà, com l'expressió: *Ser como el perro del hortelano, que ni come ni deja comer.*

El gos d'en Mora, de tot s'enamora.

L'ase d'en Mora, de quantes veu s'enamora.

Critica els enamoradissos i els que s'embadaleixen i s'entretenen amb qualsevol cosa.

Castellà: *Culo veo, culo quiero.*

La que por la calle pasa es mejor que la de mi casa.

La mujer, los olivos y el vino, mejor la del vecino.

El gos de Sagra, de perea que té, no lladra.

És una crítica als inactius i als malfaeners.

Similar, l'expressió: Ser més gos que un pont.

Castellà: *Cuando el galgo se estiraza, mal día de caza.*

Similar en castellà: *El oficio del gato, matar el rato.*

Similar en castellà, l'expressió: *Ser más vago que la chaqueta de un guardia.*

El gos és de l'amo, i el gat, de la casa.

Els gossos només reconeixen un sol amo (que representa el cap de la llobada), mentre que els gats són residents fidels a una casa, que comparteixen a títol d'igualtat amb els humans i altres moradors.

Castellà: *El perro es de su amo y de la casa el gato.*

El gos i el gat viuen del descuidat.

Gossos i gats pregunten pels descuidats.

Gossos i gats se mengen lo mal desat. (desar = deixar, dipositar, guardar, alçar)

Un ull al plat i un altre al gat.

Quan convivim amb animals, hem de vigilar on deixem el nostre menjar, el qual desapareixerà de segur quan ens girem de cul. I, referit a béns i interessos, també pot passar amb les persones.

Similar: Sempre hi ha un gat per a llepar el plat.

Similar, l'expressió: Nadar i guardar la roba.

El gos lladra al poregós.

Significa que la timidesa és interpretada a vegades com a debilitat i aprofitada per alguns per a creure's superiors.

El gos mort no mossega.

Les solucions dràstiques o desproporcionades acaben amb el problema.

Similar: A grans mals, grans remeis.

Castellà: *Muerto el perro, se acabó la rabia.*

Similar en castellà: *A grandes males, grandes remedios.*

El gos que vol pa ha de llepar la mà.

Significa que qui pretén alguna cosa d'una altra persona, està en condicions d'inferioritat i s'ha de mostrar amable i agraït.

Similars: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Es trau més llepant que mossegant.

S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Connex: El gos de bona raça es recorda del pa i de la caça.

Similar en castellà: *El que algo quiere, algo le cuesta.*

El gran peix és al gran mar.

El peix gros es cria molt enfora. (enfora = enllà, lluny)

En mar obert i en aigües profundes solen viure les espècies de gran talla, al contrari que el peix de roca.

Similar: Com més avall, peix de més tall.

El lloguer corre com un gos llebrer.

El lloguer corre més que un gos llebrer.

Confirma que el cost de la vida sempre va en augment.

Connex: Dues maneres de caminar té el diner, ve a poc a poc i se'n va com el llebrer.

El llop muda les dents, però no els pensaments.

Qui és roí per naturalesa podrà refrenar-se momentàniament, però la seua roïndat es podrà manifestar en qualsevol moment.

Castellà: *Muda/Pierde el lobo los dientes, y no las mientes.*

El lobo muda el pelo, mas no el celo.

Similars en castellà: *Genio y figura, hasta la sepultura.*

La cabra tira al monte.

El llop sempre caça lluny del seu cau. (cau = conillera, niu)

El llop sempre va a caçar lluny del lloc on sol estar.

Qui pensa cometre males accions o delictes, les farà on no el coneguen.

El mal de les rates, el fan les unes i el paguen les altres.

Quan s'imputa mala fama a algú, s'inculpa a tot el col·lectiu (espècie, ètnia, parentela...).

Similar en castellà, l'expressió: *Pagar justos por pecadores.*

El més roïn porc se menja la millor bellota.

El porc més roí menja el millor aglà. (aglà = gla = bellota)

Es diu quan considerem que algú que no s'ho mereix viu millor que nosaltres mateixos.

El moll ha d'ésser: pescat, torrat i menjat.

Està molt bo menjat ben fresc.

Similar: El peix ha de nedar tres vegades: en aigua, en oli i en vi.

El moscatell acurta la vida i allarga l'ocell.

El vi moscatell acurta la vida i allarga l'ocell.

Moscatell és una varietat de raïm que alimenta les aus i que l'home sol transformar en vi.

El mussol mai va tot sol.

Sol manifestar-se cantant, però amb el cant atrau femelles que ens resulten imperceptibles. Es diu de qui aparenta estar sol.

El mussol, pel febrer, ja es menja un pa sencer.

Com que la caça escasseja en el ple del fred, el mussol es menjaria qualsevol cosa.

El pecat de la vaca, el paga el vedell.

Moltes vegades, injustament i per comoditat, la venjança recau en el més dèbil o en qui no té culpa de res.

Similars: Els pecats dels pares els paguen els fills.

Qui no pot pegar al burro, li pega a l'albarda.

El peix a la mar, i el pescador prop del peix.

Recomana estar pendent dels propis interessos i viure prop de la feina.

El peix alimenta i no fa greix.

El peix fa salut i no fa greix.

És saníssim.

El peix, cremant; i la carn, belant. (belant = acabada de matar)

Com més bo està el peix és calent, i la carn, acabada de matar.

Similar: El moll ha d'ésser: pescat, torrat i menjat.

El peix del pescador costa llàgrimes i dolor.

El peix costa llàgrimes i es ven per diners.

La professió de pescador, com la de miner, és molt arriscada.

Similar, l'expressió en castellà: *Y luego dicen que el pescado es caro.*

El peix menut, al cap d'una hora put. (pudir = fer pudor)

Es corromp prompte i és preferible no pescar-lo.

El peixet, per la boqueta mor.

El peix, per la boca mor.

El peix, per la gola mor.

És un joc de doble sentit: igual que el peix perd la vida quan obri la boca i mossega l'esquer, quan les persones menteixen o incompleixen allò que la seua boca ha dit, perden la bona fama i la credibilitat.

Similar: El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Castellà: *Por la boca muere el pez.*

El peix, en la mar creix.

El peix, dins l'aigua creix.

De peix, a la mar en neix.

Certament. (Els antics romans es pensaven que el mar els fabricava.)

El peix gran es menja el xicotet.

El peix gros es menja el xic.

Qui té més poder o fortuna pot més que els altres i s'aprofita del seu avantatge.

Com: L'esparver persegueix els ocells.

Similars: La gallina de dalt caga la de baix.

L'esparver encanta els ocells perquè es deixen agafar.

L'esparver encanta els ocells que vol menjar perquè es deixen agafar.

Castellà: *El pez grande se come al chico.*

Aunque la garza vuela muy alta, el halcón la mata.

El peix ha de nadar tres vegades: en aigua, en oli i en vi.

Viu en l'aigua, es fregeix en l'oli i es digereix acompanyat de vi.

Castellà: *Arroz, pez y pepino, nacen en agua y mueren en vino.*

El peix, per al qui se'l mereix, i l'espina per al gat.

El peix, per a qui se'l mereix.

El premi o el benefici han de recaure, lògicament, en el seu mereixedor o en qui s'ha esforçat; i les sobres, si n'hi ha, per a qui no ha fet res per meréixer-les.

Connex: El millor peix és del pescador.

El peix per la cua es podreix.

Els punts més prims, febles o desprotegits són els més vulnerables.

Similar: Sempre es trenca la corda pel punt més dèbil.

Similars, les expressions: Agafar (algú) cagant.

El peix que busca l'ham busca el seu mal.

Adverteix que els que pretenen algun benefici fàcil solen caure en la perdició.

Contraris: Qui peixet vulga menjar, el cullet s'ha de banyar.

Ningú dona els duros a quatre pessetes.

El peix que ix de la mar, ja no sol tornar.

Normalment, allò que es pesca acaba sent devorat.

El peix varia de preu segons allà on jeu. (jeure = jaure, dormir)

Hi ha espècies més fàcils de pescar que unes altres, segons el medi.

El pelicà s'obre el pit per a donar menjar als seus fills.

Pels fills, es fan els majors sacrificis. (Té el bec tan gran que, quan l'obre, sembla que se li obri tot el cos.)

El porc dóna morrades fins que és mort.

Significa que qui té mal caràcter, males inclinacions, defectes..., els té tota la vida perquè tots han nascut junts.

Similar: Qui és, és i serà.

Castellà: *Genio y figura hasta la sepultura.*

El porc jove i el vi novell causen dolors al ventrell.

Consell culinari.

El que està prop de la vaca, la mama.

Qui té ocasió, l'aprofita.

Similars: Qui té padrins, es bateja.

Els diners, per on passen, banyen.

Contraris: El que peixet vulga menjar, el cullet s'ha de banyar.

Qui truites vol agafar, el cul s'ha de mullar.

Qui vulga pescar, el cul s'ha de banyar.

El que roba un ou, roba un bou.

Qui és capaç de realitzar una mala acció sense importància pot ser capaç de fer-ne de més grans.

El que té un gat, amb ell combat.

És un animal esquerp i molt lliure, difícil d'educar i de controlar.

Similar: Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

El que tinga cucs que pele fulla. (cucs de seda i fulla de morera)

Aconsella que qui tinga alguna obligació o interès s'hi dedique i que no espere que els altres ho facen per ell.

Igual que: A qui li pique, que es rasque.

Castellà: *Cada palo aguante su vela.*

Similar en castellà: *A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.*

El ratolí que només coneix un forat, prompte/prest és atrapat.

Convé tenir recursos per tal de poder eixir airós en cas de dificultats.

Castellà: *Ratón que sólo conoce un agujero, pronto cae del granero.*

Ratón que no sabe más que un horado, presto es cazado.

Contrari en castellà: *Ratón de campo, no lo caza el gato.*

El ruc porta picarol, la somera també en vol. (picarol = campaneta, cascavell, esquella)

Si el ruc porta para-sol, la somera també en vol.

És una reprensió i una crítica als envejosos. (Els bons amos protegien les seues bèsties de tir o de càrrega amb capell o envelat a l'estiu, amb manta a l'hivern i amb lona quan plovia.)

Similar: Si l'enveja fóra tinya, quants de tinyosos hi hauria.

Castellà: *Culo veo, culo quiero.*

Si la envidia fuera tiña, qué de tiñosos habría.

El salmó del gener, pel rei el primer.

La pesca del salmó s'inicia pel gener, i els primers exemplars capturats solen ser els més grossos.

El sardinal, o molt bé o molt mal.

Quan hi ha abundor, abaixa el preu.

Els ases i els ignorants són fills de cosins germans.

S'assemblen en el poc coneixement.

Connex: La ignorància és molt atrevida.

Els badalls van de boqueta en boqueta, com els ocells de branqueta en branqueta.

Els badalls són contagiosos.

Els bous, es veuen molt bé des de la barrera.

Se li diu a qui pretén tenir el remei o la solució a algun problema nostre que a ell/a no l'afecta.

Com l'expressió: Mirar els bous des de la barrera.

Similars: Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Castellà: *Bien juega quien mira.*

Bien predica quien bien vive.

Similars en castellà: *Haz lo que te digo y no hagas lo que yo hago.*

Contrari en castellà: *No es tan fiero el león como lo pintan.*

Contràries en castellà, les expressions: *Echarse al ruedo.*

Coger al toro por los cuernos.

Els gats sempre cauen de quatre potes.

Els gats sempre cauen plantats.

Certament. Es diu de qui sempre té sort i tot li ix bé.

Similar, l'expressió: Nàixer plantat.

Contrari: El que és desgraciat, amb els collons entropessa.

Els gats van a Roma per la coca.

Per aconseguir menjar es fa qualsevol cosa i se salva qualsevol obstacle.

Similar en castellà: *El que la sigue, la consigue.*

Els gossos, jaient, se la guanyen, la vida. (jaient = allargats, dormint)

És una crítica amable si no pensem que fan companyia, de guarda i de policia, que salven vides, estiren trineus i pateixen experiments en laboratoris.

Els ocells d'un mateix vol, tots van a beure en la mateixa font.

Els animals gregaris i les persones que comparteixen treball o idees solen mantenir-se agrupades per pròpia conveniència i seguretat.

Els ocells, per la Quaresma festegen i per Pasqua es casen.

En general, els animals es reproduïxen quan ve el bon temps.

Similar: A Pasqua miradetes i per Sant Vicent les parelletes.

Els pardals et diran quan la fruita bona està.

Quan veges la fruita picada en l'arbre, ja està madura.

Els peixos s'agafen amb ham; els homes, amb reclam.

Així és. Per això s'han inventat els cosmètics, la publicitat, els discursos i les rebaixes.

Els porcs només fan una furgada.

Perquè abans se'ls sacrifica que es permet que en facen dues.

Els quatre dons de l'ovella: el ventre, la pell, el cul i les mamelles.

Dóna molt rendiment a home: cries, llana, fem i llet.

Els tontos mai baixen del burro.

Les persones considerades normals canvien d'opinió quan s'adonen que estaven equivocades.

Similar: L'home és l'únic animal que tropessa dos vegades en la mateixa pedra.

El verat, amb maror ha d'ésser pescat. (verat = cavalla)

Com més moguda està la mar, més marejats estan els peixos i no s'adonen de la presència de xàrcies.

En anomenar el gos, amanir el bastó.

Un poc sàdicament, vol dir que a qui tinga poca inclinació al treball se l'ha de tractar amb mà dura.

Encara que es vista/vestisca de seda, la mona, mona es queda.

Per més que ho intentem dissimular, les coses són com són: qui és lleig, lleig es morirà; una paret torta no s'arreglarà per més que la pintem...

Castellà: *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda.*

En el lloc de la rabosa, qui se'n va ja no s'hi posa.

Com: Cadireta de València, el que s'alça no s'assenta.

Castellà: *Quien se fue a Sevilla perdió su silla.*

En el mar, lluços pescar; i en el riu, barbs.

No són molt difícils de pescar.

En gener i febrer, no hi ha cap gos coniller.

Fa tant fred que a ningú li apeteix eixir de casa.

En gregal, ni peix ni pardal.

Quan bufa aquest vent, els animals d'escata i de ploma s'amaguen.

En l'estable el bestiar còmodament ha d'estar; fes-li bona habitació, no el tingues com en presó.

Els animals no humans també mereixen una qualitat de vida digna.

En temps de fam, els burros mengen gram. (herba semblant a la gespa, però rasposa)

Quan es passa molta fam es menja qualsevol cosa per a sobreviure.

Castellà: *Quando no hay lomo, de todo como.*

A falta de pan, buenas son tortas.

En temps de la puput, al matí mullat i al vespre eixut. (puput = ocell que canta put!-put!)

A la primavera i a la tardor.

En un cau de conills, el que fan els pares fan els fills.

Ja explicat.

Com: A casa del dolçainer tots són balladors.

Similar en castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

És de poc cervell arranjar la gàbia sense tenir ocell.

Esforçar-se endebades no té sentit.

Similar: Després d'Ibi, Tibi.

Similar, l'expressió: Posar el carro davant del cavall.

Esquila el gos per Sant Joan, si vols que passe un bon any.

A l'inici del temps de la calor és quan gossos i burros aprecien més la frescor, que els dona vitalitat, i quan les ovelles tenen la llana més llarga.

Castellà: *Entre San Juan y San Pedro, esquila al perro.*

Femada de burret i llaurada de xiquet, collita de pets.

Els encàrrecs que es deleguen no solen donar bons resultats, sobretot quan es tracta de xiquets, perquè els falta experiència i força física.

Similar: Qui envia, no va.

Contrari: El que pugues fer tu, no ho manes a ningú.

Castellà: *Cuida bien lo que haces, no te fíes de rapaces.*

Similar en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Contraris en castellà: *Quien manda y haz, no ha menester rapaz.*

A Dios rogando y con el mazo dando.

Fes bé al porc (,que té bones xulles).

Fes bé al porc, que et donarà bones xulles.

És un reprotx o una autocrítica quan s'ha obrat bé amb algú que no ho agraeix o que inclús menysprea les nostres bones intencions.

Connex en castellà: *Lo que has de dar al ratón, dáselo al gato.*

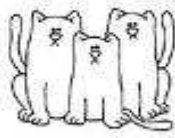
Fes, fes, gat, que tot ho pagaràs plegat. (plegat = junt, reunit, sumat)

Es diu com una autoconsolació referint-se a una persona que ens està perjudicant.

Similar, el proverbi àrab: Seu a la porta de ta casa a veure passar el cadàver del teu enemic.

Castellà: *Ya me las pagarás todas juntas.*

Arrieros somos y en el camino nos encontraremos.

Fills de gat, gatets.

Los fills de gats, tard o prompte, acacen rates.

Es diu de la persona que té iguals o similars defectes que els seus progenitors.

Similars: Les mones de *Tetuán*, el que veuen fer, fan.

D'on no hi ha, no es pot traure.

Castellà: *De tal palo, tal astilla.*

Hijos de gato, gatitos.

Similars en castellà: *De casta le viene al galgo el ser rabilargo.*

Como camina el cangrejo viejo, lo hace el nuevo.

De rabo de puerco, nunca buen virote.

Fills i filles, llops i guilles. (guilla = rabosa, guineu)

Adverteix que els descendents no sempre es porten bé amb els progenitors.

Com: Mares i filles, llops i guilles.

Castellà: *Cría cuervos y te sacarán los ojos.*

Fills i pollets, se'n salven poquets.

Compara l'alta mortalitat dels pollets amb el gran desagraiment de molts fills.

Fins els coloms tenen fel. (el fel = figuradament, el mal caràcter)

Inclús als més pacífics se'ls pot despertar la ira.

Similars, les expressions: Buscar les cosquerelles (a algú).

Creumar els nervis (a algú).

Contrària, l'expressió: Tenir més paciència que Job/un sant.

Formigues alades, terres mullades.

Quan les formigues es desplacen del formiguer d'origen per a fundar una nova colònia, van allà on ha plogut o preveuen que plourà per tal d'assegurar-se que tindran cereals per menjar.

Gall aquí, gall allà, la cua queda en la mà.

Qui pretén massa coses alhora es queda sense res perquè no es pot atendre tot al mateix temps.

Castellà: *Quien todo lo quiere, todo lo pierde.*

Quien mucho abarca, poco aprieta.

La avaricia rompe el saco.

Gall de gener, cada ploma val un diner.

El fred de gener mata molts animals, per tant, els que queden vius tenen molt valor.

Gallina ganyuda, a son amo ajuda. (ganyuda = raça avícola)

Com les oques, fan bé el paper de gos guardià perquè avisen les visites.

Gallina vella fa bon caldo/brou.

És un consell culinari.

Similar: El caldo de gallina ressuscita els morts.

Gallineta que per casa va, no li cal amanir menjar.

Les gallines soltes s'alimenten soles. Referit a les persones de casa, cada u sap on es guarda el menjar.

Gallineta que per casa va, si no pica, picarà.

Gallineta que per casa vas, si no piques, picaràs.

Encara que siguen com de la família, els animals tenen a vegades reaccions imprevistes.

Gallineta que pica no es mor.

Mentre hi ha gana de menjar conservem la vida, però si no podem menjar o perdem la gana...

Com: Mentre va el carro fa soroll.

Mentre hi ha vida hi ha esperança.

La panxa porta les cames.

Castellà: *Quien nada no se ahoga.*

Gat alabau, la cua li cau.

Ase alabau, la cua li cau.

Alabau significa ací pretensió, i als pretensiosos se'ls nota prompte, per algun detall, la seua falsa aparença. (Normalment, els gats porten la cua tesa.)

Gat amb guants no agafa rates.

Quan es posen impediments, les coses no resulten com es podria esperar.

Castellà: *Gato con guantes no caza ratones.*

Gato con guantes no caza, pero amenaza.

Gat damunt balcó no vol companyó.

Qui està en un lloc o càrrec privilegiat no està disposat a compartir-lo ni a cedir-lo.

Similar: Cada gall canta en son galliner.

Similars en castellà: Donde hay patrón no manda marinero.

La casa de un hombre es su castillo.

Gat dorment, no li toca res per la dent.

Gat fogoner no agafa rates. (fogoner = arrimat a l'estufa, fredolic)

Qui prefereix la comoditat al sacrifici es perd el possible benefici.

Castellà: *Gato dormilón no pilla ratón.*

Gato que duerme no caza ratones.

Gat escaldat d'aigua freda fuig.

Qui ha tingut una mala experiència no està disposat a repetir-la.

Contrari: L'home és l'únic animal que tropessa dues vegades en la mateixa pedra.

Castellà: *Gato escaldado, del agua fría huye.*

Gat i conill, tots són del mateix pèl.

Significa que si no podem disposar de les bores coses, convé acontentar-se amb altres de semblants o succedànies.

Similar en castellà: *Cuando no hay lomo, de todo como.*

Gat maulador, mal caçador.

Gat maulador, poc caçador.

Gat maulador, mai bon caçador.

Gat miolador, mai serà bon caçador.

Gos lladrador, no és caçador.

Qui anuncia les seues intencions, està avisant la possible presa.

Similars: Qui envia, no va.

Gat amb guants no agafa rates.

Castellà: *Gato que mucho maúlla, poco caza.*

Similars en castellà: *Gato con cascabel, ni el ratón ve.*

Perro ladrador, poco mordedor.

No quiero perro con cencerro.

Por la boca muere el pez.

Gats amb gats mai s'esgarrapen.

Gos entre gos no es mossega.

Gos amb gos, no es mossega.

Llop entre llop no es mossega.

Els que són iguals en poder, riquesa, càrrec, categoria o professió procuren no enfrontar-se, perquè tenen interessos comuns i perquè la victòria d'un sobre l'altre és incerta.

Castellà: *Cuervo con cuervo, no se quitan los ojos.*

Cuando el lobo come con el can, de acuerdo están.

El lobo y la vulpeja son de una conseja.

El lobo y la vulpeja son de la misma conseja.

El lobo y la vulpeja, ambos son de una conseja.

Con un lobo no se mata (a) otro.

Lobo no come lobo.

Lobos de una carnada no se hacen nada.

Un lobo nu muerde a otro.

Un lobo a otro lame y no se comes u carne.

Similars en castellà: *Arrieros somos y en el camino nos encontraremos.*

Entre ladrones anda el juego.

Gats i rates no fan lliga. (fer lliga = congeniar, fer-se, relacionar-se)

Certament.

Similar en castellà: *El gato es un tigre para el ratón.*

Gats que no es tornen, fan de bon batre.

Qui és dòcil i conformat sol resultar més perjudicat que qui planta cara a l'adversitat.

Gavina a la platja, mariner en terra.

Gavina en terra, mariner, passeja.

Gavines al port, malament pel pescador.

Gavines en terra, temporal a la mar.

Gavines per terra, la mar en guerra.

Gavines per terra, plors a la mar.

Gavinots al camp, mal temps a la mar.

S'expliquen ben clarament.

Similar: Si al gener la gavina va per l'horta, fes foc i tanca la porta.

Gos amb ràbia, a son amo trava. (travar = lligar, nugar)

Resulta difícil plantar cara a qui té mal geni o està enfadat.

Gos fart, no caça.

Qui té les necessitats cobertes no té ganes d'esforçar-se.

Similar: Música pagada té mal so.

Gos pobre, ple de ronya.

Als pobres se'ls acumulen les desgràcies perquè no tenen els mitjans per a mitigar-les.

Similar: Sempre va el gos al de les calces esquinçades.

Castellà: *Al perro flaco, todo se le vuelven pulgas.*

Gos que lladra, no mossega.

Significa que el que més crida o protesta és habitualment qui menys actua.

Castellà: *Perro ladrador, poco mordedor.*

Gos que no conegues, no li toques les orelles.

És arriscat prendre's confiances amb qui no sabem com pot reaccionar.

Com: A qui no conegues, no gastes franqueses.

Similar: No entres en barca que no conegues.

Castellà: *A bicho que no conozcas, no le pises la cola.*

A hombre que no conozcas, no le toques la oreja.

Al hombre desconocido, no le toques la oreja.

A carnero castrado, no le tientes el rabo.

A perro que no se conoce, no se le toca la cola.

A borrico desconocido, no le toques la oreja.

Similar en castellà: *No pica la abeja a quien en su paz la deja.*

Hi ha molts modes de matar puces. (matar puces = perdre el temps)

Es diu com a crítica dels qui perden el temps amb qualsevol excusa.

Similars: Qui no té res que fer, el gat pentina.

Bona excusa té el malalt, que pixa i diu que sua.

Hi ha tants d'ases amb lletra, com sense.

Les titulacions, els títols i la fama no tenen res a veure amb el caràcter o el saber de cada u.

Similar: D'on no hi ha, no es pot traure.

Similars en castellà: *Genio y figura hasta la sepultura.*

Doctores tiene la Iglesia.

Home casat, ocell eixalat. (eixalat = amb les ales retallades)

L'home que es casa perd part de la llibertat que tenia.

Com: Quan un home es casa, lliguen un bou i amollen una vaca.

Home roig i gos pelut, abans mort que conegut.

Home roig i gos pelut, a l'assut. (assut = mur de captació d'aigua d'un riu, que forma un embassament, per a conduir-la a una séquia)

Significa que tenen sempre molt geni, el qual es pot manifestar quan menys ho esperem, i que només quan es moren se'ls acaba el mal caràcter.

Similar en castellà: *Ni gato ni perro de color bermejo.*

Connex en castellà: *Alazán tostado, antes muerto que cansado.*

Hoste i peix, als tres dies poden. (hoste = invitat, convidat, albergat, acollit / pudir = fer pudor, fer tuf)

L'hoste i el peix menut, als tres dies put.

Les visites de pas sempre alegren i són ben rebudes, però si es queden massa temps a casa, acaben molestant (pel caràcter, pels gustos...).

Similar: Forasters vindran que de casa ens trauran.

Ja pots xiular, si l'ase no vol beure.

Si l'interessat no vol, no podem fer que vulga.

Similar: Xiula-li, que té agonia.

Similar, l'expressió: Anar(-li) al darrere amb un flabiol sonant.

Castellà: *No hay peor sordo que el que no quiere oír.*

Juliol, les eugues a l'era i els bous al sol. (euga = euga, somera)

En el ple de la calor és quan la cavalleria ha de batre els cereals a l'era i els bòvids han de roturar els camps i deixar-los preparats per a acollir les pluges de setembre.

Junta de llops, fugiu ovelles.

Reunió de pastors, ovelles mortes.

Junta de llevadores, criatura morta.

És una crítica de les reunions, perquè mentre es discuteix no s'actua.

Castellà: *Reunión de pastores, ovejas muertas.*

Junta de lobos, muerte de oveja.

Junta d'ocells, pluja a gibrells. (gibrell = llibrell, cossi)

Diuen que és un anunci de pluja quan volen formant nuvolades.

L'abella per l'abril dóna la cera i l'ovella la pella. (= llana)

Així és.

La bèstia que porta la càrrega, la manta damunt la cansa.

Qui està acostumat a patir, no pot assimilar que en algun moment li facen el bé.

L'abril té cara d'abat i urpes de gat. (urpa = arpa, sarpa)

Com que sol fer un clima suau, ens confiem en la vestimenta i en la roba del llit i acabem suats o refredats.

La curiositat va matar el gat/la gata.

Ser massa curiós en coses que no ens importen pot resultar-nos perjudicial. (El gat va voler atrapar el reflex d'un ratolí en un pou.)

Connex: L'hàbit no fa el monjo.

Castellà: *La curiosidad mató al gato.*

La dona i la sardina, com més menuda, més fina.

Allò menut sol agradar a la vista.

Castellà: *La mujer y la sardina, cuanto más pequeñas, más finas.*

La fam fa eixir el llop del bosc.

L'ase, per la fam, menja el gram. (gram = herba rasposa que entapissa bancals)

L'ase que té fam es menja el gram.

Quan la fam o la precarietat es manifesten, qui estava còmodament ha de molestar-se a lluitar per la subsistència.

Com: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Similars en castellà: *Hacer de tripas corazón.*

Cuando no hay lomo, de todo como.

La figa, per ser bona ha de tindre tres senyals: pansideta, clavillada i picadeta de pardal.

És el punt de màxima maduració.

La gàbia gran no fa millor ocell.

L'essència de les coses no millora per més que les decorem.

Similar: Alaba't, ruc, que a vendre et duc.

Similar en castellà: *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda.*

La gallina blanca, tot ho escampa; la gallina negra, tot ho arreplega.

Significa que uns fan i altres desfan i que uns aprofiten allò que altres tiren.

Similar: Quan uns van, altres tornen.

Fent i desfent s'ensenya la gent.

La faena del matalafer: fer i desfer.

La gallina cantant i la mare plorant fan la fillada. (fillada = criaturada)

Qui cria, se sacrifica i pateix pels fills.

La gallina, després de beure, mira al cel i dóna gràcies.

Les aus, en general, estiren el coll per tal d'engolir l'aigua. Ací es vol interpretar aquest gest per a significar que hem d'estar agraïts pels beneficis que obtenim.

Castellà: *Es de bien nacidos ser agradecidos.*

La gallina de dalt caga la de baix.

Significa que qui està en una situació de privilegi respecte d'una altra s'aprofita de la circumstància i perjudica, volent o no volent, a qui està en pitjor situació.

Similar: El peix gran es menja el xicotet.

La gallina, per xiqueta que siga, pon un ou.

Per insignificant que puga semblar, tot dóna el seu rendiment.

Similars: Tota pedra fa marge.

Cada gra de pols fa la seua ombra.

L'àguila no caça mosques.

Qui és important no es molesta a fer coses sense importància.

Similar en castellà: *No se ha hecho la miel para la boca del asno.*

L'aigua cria granotes.

És un menyspreu humorístic de l'aigua de qui beu vi o de qui no es vol llavar.

L'amic més fidel és el gos.

És l'animal que pot estar esperant l'amo durant anys a la porta d'urgències d'un hospital si desconeix que el cos de l'amo el van traure per la porta del darrere.

L'amo i el gos cacen per dos.

El gos detecta les preses i col·labora en la matança.

La muller de la perdiu, tan aviat plora com riu. (tan aviat = ara... i adés, adesiara, bé... bé..., unes voltes... i unes altres...)

Es refereix al seu cant.

L'anguila, com més fort s'agafa més s'escapa.

L'anguila, agafa-la pel coll i no per la cua.

Ja ho sabeu.

L'animal més avorrit, perquè beu vi, és el mosquit.

Es tracta de l'anomenada "mosca del vinagre", que, atreta per l'emanació alcohòlica, acaba ofegant-se dins el recipient.

La perdiu cansada és més delicada.

Significa que allò que costa d'obtenir és més apreciat.

Castellà: *Nunca es tarde si la dicha llega.*

La perdiu, per lo pic mor. (*lo pic* = el bec, la boca)

Quan canta, és localitzable pels caçadors i els gossos.

Castellà: *Por la boca muere el pez.*

La rata que només té un forat, prest se la menja el gat. (prest = prestament, prompte, aviat)

Un gat que no té sinó un forat, prest és agafat.

Qui només sap un ofici, depén d'un sol salari o no té més un únic recurs, ho passarà ben malament si un dia li falla.

Contraris: Aprenent de molt, mestre de res.

Casa amb dos portes és difícil de guardar.

Similar, l'expressió: Estar entre l'espasa i la paret.

Castellà: *Al ratón que no sabe más de un agujero, el gato le pilla presto.*

Contrari en castellà: *A enemigo que huye, puente de plata.*

La sardina li diu al vi: "Vine ací, cosí".

És una menja que es degusta molt bé amb vi.

La sardina, pel març, deixa-la anar; per l'abril, vés-la a buscar; pel maig i per Sant Joan, no tant.

A mesura que el mar va calfant-se, la sardina creix i s'aproxima a la costa i a la superfície, on es pesca de nit atraient-la amb fanals.

Castellà: *La sardina, por abril, cógela por la cola y déjala ir; por mayo, ásala en el rescoldo, y por San Juan ya pringa el pan.*

L'ase d'Arcàdia, va carregat d'or i menja palla.

Es diu de qui té un ofici relacionat amb la riquesa o el luxe i no resulta afavorit per ell (banquers, joiers...).

Similars en castellà: *En casa del herrero, cuchillo de palo.*

Sarna con gusto no pica.

L'ase diu orellut al porc, per falta d'orelles.

Critica als que critiquen algun defecte que ells mateixos no es volen veure.

Com: El penjat li diu al degollat: "Qui t'ha fet eixe forat?"

L'ase fa un compte i el traginer/l'arrier un altre.

Significa que les persones fem projectes i que la realitat fa que no es complisquen.

Com: L'home proposa i Déu disposa.

Castellà: *El hombre propone y Dios dispone.*

L'ase peresós, fa la faena quan l'han feta tots.

Qui no compleix amb les seues obligacions quan toca, ho ha de fer tard, quan tots li han passat davant i segurament li han deixat la feina més dura.

Castellà: *Quien se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

L'ase que no està fet a dur albarda, es mossega la tafarra. (tafarra = corretja que subjecta les albardes per la panxa)

Qui està habituat a no treballar o a no tenir responsabilitats, quan ha d'assumir-ho no es fa l'ànim i pateix.

L'ase que té or logra lo que vol.

Qui té diners pot aconseguir-ho tot o quasi tot.

Com: Amb diners, torrons.

L'avar és com el porc, no aprofita sinó mort.

L'avar i el porc, no aprofita fins que és mort.

És una crítica als avars, que no afavoreixen a ningú mentre viuen, però sí quan es moren ben rics.

Castellà: *A los poetas y a los cerdos no se les aprecia hasta después de muertos.*

L'escarabat, al seu fill li diu perla.

És una crítica a qui es pensa, o vol creure, que els seus fills són els més bonics i els millors del món.

Similar: Ningun geperut es veu la gepa.

L'escorpra, la sogra i les cunyades tenen punxes metzinades. (escorpra = peix de carn saborosa i punxes verinoses al llom / metzinat = verinós, tòxic)

Sentència masclista amb alguna part de raó, ja que quan la gent fa pinya pot arruïnar la reputació d'algú.

Les dents de la gossa no fan mal als cadells.

Els pares, tot ho fan pel bé dels fills, encara que els fills, per la seua inexperiència, no sàpien apreciar algunes actuacions.

Castellà: *Los pies del hortelano no echan a perder la huerta.*

Les gallines ponen pel bec.

Per la manera de clocar se sap quan han post.

Les mosques van a la mel.

Es diu com a consolació a qui sempre van a buscar els pesats.

L'esparver encanta els ocells perquè es deixen agafar.

L'esparver encanta els ocells que vol menjar perquè es deixen agafar.

L'esparver es queda immòbil en ple vol, com algunes serps abans d'atacar, a fi que la possible presa no s'adone de la seua presència o no sàpia en quin moment ho farà.

Similar: L'esparver persegueix els ocells.

L'esperança era verda i se la va menjar un burro.

És preferible admetre la realitat a confiar en quimeres, somnis i fantasies, que difícilment s'acompliran.

Similar: Qui espera, es desespera.

Castellà: *La esperanza era verde y se la comió un burro.*

Similars en castellà: *Los escarmentados son los avisados.*

Más vale un toma que dos te daré.

Les tres coses més fredes de la terra són: el nas d'un gos, la navalla del barber i el cul d'una dona.

Nas de gos, genoll de vella i cul de gat, tot això sempre glaçat.

Cert.

L'home és l'únic animal que tropessa dos voltes amb la mateixa pedra.

L'espècie humana no sol aprendre ni dels propis errors, mentre que els animals assumeixen una mala experiència com una lliçó per a tota la vida.

Contraris: El gat escaldat, de l'aigua freda fuig.

Castellà: *El hombre es el único animal que tropieza dos veces en la misma piedra.*

Contrari en castellà: *A la cabra y al cochino no hay que enseñarles más que una vez el camino.*

L'home és un animal de costums.

Justifica que moltes vegades actuem per inèrcia, irreflexivament, per hàbit, i no per decisió conscient.

Castellà: *El hombre es un animal de costumbres.*

L'home és un llop per a l'home.

Sentència que el pitjor enemic de les persones són les mateixes persones, sobretot en qüestió d'economia i interessos.

Castellà: *El hombre es un lobo para el hombre.*

L'home per la paraula i el bou per la banya.

A les persones se les aprecia per la sinceritat i pel manteniment de la paraula donada, i als bous de lídia, per la grandària i disposició de les banyes.

Castellà: *El hombre por el verbo y los toros por los cuernos.*

Al buey por el cuerno y al hombre por el verbo.

Similar en castellà: *Decir y hacer no es para todos los hombres.*

L'infant i el peix, en l'aigua creix.

L'aigua és un aliment bàsic i el més sa de tots, perquè neteja i purifica.

Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Les faenes dures confiades a xiquets o animals joves solen donar mal resultat.

Castellà: *El arado, rabudo, y el arador, barbudo.*

Similar en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Llaurador entre advocats, sembla un ocell entre gats. (ocell = pardal, au)

Qui té pocs estudis o qui ha de tractar amb professionals especialistes, se sent apocat i a la mercé de les decisions dels altres.

Lloca que pon els ous en dijous, treu tots els ous. (lloca = gallina que cria)

Molts desatenen les obligacions amb els animals quan ve el cap de setmana, de manera que els animals fan el que volen.

Llop dormidor, roïn caçador. (roïn = dolent, roí, mal)

S'explica per si sol.

L'ocell amb el cantar i el peix amb el nedar.

Cada classe d'animal enxisa els humans per alguna característica.

L'ocell matiner troba el cuc primer.

Qui és més diligent que un altre li porta avantatge.

Castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

L'octubre acabat, mosca i mosquit enterrat.

Passada la calor de l'estiu, molts insectes moren de fred.

Com: L'octubre fred mata el cuquet.

L'octubre és arribat, la gavina vora el mar.

Davant el temps incert de l'alta mar, les aus solen romandre prop de la costa.

Lo més guardat, s'ho menja el gat.

Com: Un ull al plat i l'altre al gat.

Lo que plau al llop, plau a la lloba.

Significa que els que són iguals, o parents, o amics, solen coincidir en els gustos. (I és que són els gustos els que fan confluïr les persones.)

Similar: Voltors i milans, cosins germans.

L'ovella, amb llops no fa parella.

Les persones bones no poden mai fer lliga amb les roïnes.

Contrari: Cada u, amb els seus.

L'ovella, el porc i la vaca, a l'hivern fes-los dormir a la palla.

(A la palla = a cobert, a recés, a recer, a l'abric, estabulats)

Convé que estiguen a l'abric del fred i la pluja.

L'ull de l'amo engreixa el cavall. (engreixar = alimentar, nodrir)

Els ulls de l'amo engreixen el cavall.

L'ull del senyor és el pinso millor. (pinso = quemenjar per a animals)

La companyia, sobretot dels éssers més estimats, sempre és de molta ajuda: en la desgràcia, la malaltia, la penúria...

Contrari: Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Castellà: *El ojo del amo engorda al caballo.*

Malaventurat quan se comença de dir que aquest gos és rabiós.

Moltes vegades, la mala fama s'adquireix per la malevolença d'algú que, amagant-se en l'anonimat, propala mentides o mitges veritats.

Contrari: Uns tenen la fama i altres carden la llana.

Castellà: *Llevar el sambenito.*

Similar en castellà: *Miente, que algo queda.*

Mal va l'ocell que queda al niu.

Malaventurat l'ocell que queda al niu.

Qui no deixa el niu o la casa paterna quan correspondria és per alguna causa anormal o inhabitual.

Similar: Ocell de la darrera cria ni menja ni piula.

Massa bo, vol dir ruc.

Quan s'és massa bo, molts s'aprofiten de l'excés de bondat.

Connex: Fes bé al porc.

Mel d'abelles diu bé, i alimenta també. (dir bé = agradar)

Gran veritat gastronòmica.

Menja, menja, gat, sardina, que ja et picarà l'espina.

Menja, menja, gat, sardina, que ja cagaràs l'espina.

Desig que es formula contra algú que ens ha fet una mala passada.

Similar: No hi ha rosa sense espines.

Similar en castellà: *No hay rosa sin espinas.*

Mentre hi haurà burros es faran albardes.

Els confiats i els crèduls que es deixen estafar o enganyar justifiquen l'existència d'estafadors i mentiders.

Contrària, l'expressió: Anar per davant de les tronades.

Contrari en castellà: *Bestia que no es tonta, sabe quién la monta.*

Contrària en castellà, l'expressió: *Vérselas venir.*

Merda de vedell no put tot lo dia.

Totes les coses s'acaben en algun moment. El refrany pretén confortar-nos quan les coses no ens van bé.

Castellà: *No hay mal que cien años dure.*

Dentro de cien años, todos calvos.

Més caga un bou que cent oronetes.

Cert. Es diu com a comparació entre dos perjudicis (o beneficis).

Castellà: *Más caga un buey que cien golondrinas.*

Més lladra el gos quan lladra de por.

Molt lladra el gos quan lladra de por.

És una defensa preventiva.

Més m'estime un ase que m'arrastre que no un cavall que em tire.

Significa que a vegades és preferible una cosa segura i còmoda que una luxosa o aparatosa que ens complique la vida.

Similar, l'expressió: Poquet i bo.

I en castellà: *Lo bueno, si breve, dos veces bueno.*

Contrari en castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Més val pardal en la mà que cent volant.

Més val un pardal en la mà que una perdiu en l'aire.

Més val un moixó a la mà que una àguila volar. (moixó = au menuda)

Millor un ou avui que una gallina demà.

Aconsella aprofitar l'ocasió quan es presenta i conformar-se amb el que pot ser.

Castellà: *Más vale pájaro en mano que ciento volando.*

Más vale un toma que dos te daré.

Més val ser cap de lluç que cua d'estruç.

Més val ser cap de sardina que coa de pagell.

Més val ser cap de sardina que cua de tonyina.

És preferible destacar en alguna cosa o en algun col·lectiu sense importància que ser l'últim de la fila o passar desapercebut en un col·lectiu o un ofici més gran o important.

Contrari: Més val ser cua de lluç que cap de sardina.

Castellà: *Más vale ser cabeza de ratón que cola de león.*

Similar en castellà: *Mejor es ser lobo que oveja, y caballo que buey manso.*

Més val ser cua de lluç que cap de sardina.

Al contrari que els anteriors, recomana ser una peça sense importància en una empresa o un col·lectiu més gran i passar desapercebut.

Contrari: Més val ser cap de sardina que cua de tonyina.

Similar en castellà, l'expressió: *Ser el farolillo rojo.*

Més val una abella que mil mosques.

Una persona productiva és preferible a qualsevol altra.

Més val ocell de bosc que de gàbia.

La carn dels animals silvestres és més saborosa que la dels criats en granges terrestres o aquícoles.

Moixons arramadats, neu pels serrats. (arramadats = agrupats com un ramat)

Els ocells menuts són individualistes, però s'agrupen allà on hi ha quemenjar, sobretot pels camps sembrats.

Moltes vespes maten el burro.

Molts maldecaps o problemes acaben fent sucumbir l'empresa més gran o el més ambiciós dels projectes.

Com: De gotes d'aigua es fan els rius.

La unió fa la força.

Similars: Tota pedra fa marge.

Una gota forada la pedra.

Castellà: *Entre todos la mataron, y ella sola se murió.*

Muchos pocos hacen un mucho.

Morta la cuca, mort el verí. (cuca = cuc / verí = toxina, metzina)

Atacant l'origen de les coses s'acaben els seus efectes.

Castellà: *Muerto el perro, se acabó la rabia.*

Similar: *A grandes males, grandes remedios.*

Munta mula o vés en mar si vols perillar.

La mula és alta com un cavall i cabuda com el burro, per això s'usa només per a càrrega i tir.

Nadal en dijous, penja l'arada i ven els bous.

Nadal en dijous, ocells a grans vols.

Se sol aprofitar la festivitats per a enllaçar amb el cap de setmana, amb què s'abandona el treball molt de temps i tot és festa.

Nadal sense lluna, ramader de cent ovelles torna amb una.

Les nits de lluna vella són més fosques que una gola de llop, ja que la llum de l'estelada il·lumina ben poc i qui va pel camp o la muntanya pot accidentar-se fàcilment, encara que conega el camí.

Nas de gos, genoll de vella i cul de gat, tot això sempre glaçat. (glaçat = fred, gelat)

Són coses que sempre estan fredes.

Similar, l'expressió: Estar més gelat que un poll.

Netedat de cavall, foc de palla i ase al trot duraran poc.

Netedat de quitxalla, foc de palla i ase de trot duraran poc. (quitxalla = xicalla, canalla, mainada)

Els èquids caguen tothora i els rucs i els muls són bons caminants però mal corredors.

Similar, l'expressió: Durar de Nadal a Sant Esteve.

Ni cavall sense esperó ni barca sense timó.

Sense els elements bàsics no es pot dirigir ni aturar res.

No deixes de sembrar per temor dels ocells.

No t'estigues de sembrar per por dels ocells i per les formigues. (estar-se de = privar-se)

Les quimeres, les probabilitats o l'imprevisible no ens han de privar ni desviar de l'objectiu principal.

Com: No deixes de sembrar per por dels pardals.

No deixes una perdiu per un ropit. (ropit = pit-roig)

Pardal que vola, a la cassola.

No s'ha de desapropitar allò que té una utilitat immediata per pretendre'n una altra que no en té cap o és dubtosa.

Castellà: *Pájaro que vuela, a la cazuela.*

Similar: *Dame pan y dime tonto.*

No et fies d'aigua que no corre ni de gat que no miole.

No compres ase de recover, ni et cases amb filla d'hostaler. (recover = revenedor)

No convé fiar-se de traficants o de qui té tractes professionals amb molta gent.

Castellà: *Las apariencias engañan.*

El hábito no hace al monje.

No todo el monte es orégano.

No todo lo que reluce es oro.

No es deixa de sembrar per por dels ocells.

Les excuses no són una justificació per a no complir amb les obligacions.

No feu cas del que diran; els gossos sempre lladraran.

Aconsella ser conseqüent amb u mateix i menysprea els que critiquen.

Similars: Si vols mentir, digues el que sents dir.

Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

No hi ha cavall que no tropesse.

No hi ha ningú infal·lible. Ja es deia en llatí: *Errare humanum est*.

Connexos: L'home és l'únic animal que tropessa dos voltes en la mateixa pedra.

No tots els ocells coneixen el bon gra.

No hi ha gallina grossa per pocs diners.

Cada cosa té el seu preu per alguna raó.

Similars: Ningú dóna els duros a quatre pessetes.

Ningú dóna duros a catorze quinzets.

Només un fill, com el cucut.

Criar fills implica sacrifici i esforç per molts anys.

Similar: Pare pobre no té fills.

No passes mai a cavall per pont, barca o aragall. (aragall = crescuda, revinguda, escorrentia)

Si un cavall us pot tirar o en podeu caure en circumstàncies normals, amb més motiu si es pot espantar o desequilibrar.

No pot ser mai que la rata faça niu davall la coa d'un gat viu.

Tot pot ser, digué Caliu, menys una rata fer el niu baix la panxa d'un gat viu.

Tot pot ser, digué Caliu, menys una rata fer niu davall del *rabo* d'un gat viu.

Certament.

No s'ha fet la mel per a la boca de l'ase.

No es féu la mel per a la boca de l'ase.

No és feta la mel per a la boca de l'ase.

No és bona la mel per a la boca de l'ase.

No crià Déu la mel per a la boca de l'ase.

Mala és la mel per a la boca de l'ase.

No és la mel per a la boca de l'ase.

La mel no fou feta per a la gola de l'ase.

La mel no s'ha fet pels ases.

No s'ha fet l'anell d'or per al nas del porc.

Les coses excel·lents o refinades són per a esperits elevats o cultivats, no per a ignorants i vulgars.

Castellà: *No se ha hecho la miel para la boca del asno.*
No es la miel para la boca del asno.
No se hizo la miel para la boca del asno.

Ocell amb niu, fàcil de trobar.

Les persones, com els ocells que fan sempre el mateix recorregut, són fàcils de trobar.

Contraris: Ocell de bosc, agafa el que pots.
Ocell de bosc, agafa'l quan pugues.
Ocell de bosc no l'agafa qui vol.

Ocell de baixa condició, si alt vola, poc li dura.

Qui pretén destacar o triomfar en algun camp o activitat professional sense comptar amb padrins o tradició familiar, ho té molt difícil.

Similars: El peix gran es menja el xicotet.
Qui molt corre, prompte para.

Ocell de bosc, agafa el que pots.

Ocell de bosc, agafa'l quan pugues.

Ocell de bosc no l'agafa qui vol.

Les aus volen entre el fullatge són especialment escàpoles i algunes es mimetitzen amb el medi.

Contrari: Ocell amb niu, fàcil de trobar.

Ocell de pas, cop de canya o de maça.

Ocell que passa, cop de maça.

Ocell de pas, posa-li el llaç.

Ocell de pas, trenca-li un braç.

Es refereixen, més que a les aus migradores, als clients que sabem que no tornaran i als que podem cobrar més del preu habitual.

Com: Pardal/Ocell que vola, a la cassola.
Similars: Ocell que vola, acaba a la cassola.
A la gallina forastera, tots la piquen.
A Ocasíó, tots l'agafen pels cabells.

Similar en castellà, l'expressió: *De paso, cañazo.*

Ocell de molta ploma, poc tall. (tall = gruix, tallada, consistència)

Els ocells tenen l'aparença fictícia perquè estoven el plomatge i quan se'ls desploma es queden en no res. Es pot aplicar a algunes persones presumides o altaneres.

Similar: Les aparences enganyen.

Ocell espigoler, lluny del meu graner.

Convé evitar els qui mengem molt perquè en resultarem perjudicats.

Ocell passat no és engabiat.

Intentar posar solució a fets passats és inútil.
Castellà: *Agua pasada no mueve molino.*

Ocell que al matí al bosc ha cantat, a la nit plomat.

Les aus naixen amb plomissol i crien les plomes molt ràpidament.

Ocell que canta avisa el caçador.

Recomana callar i no fer-se de notar en determinades ocasions.

Castellà: *Por la boca muere el pez.*

Similar en castellà: *En boca cerrada no entran moscas.*

Oveja que bela pierde bocado.

Ocell que cria, dos cops tindrà pelat el carpó. (carpó = cul implume de les aus)

La cria sempre perjudica la mare.

Ocell que escolta el reclam escolta el seu dany.

Recomana no fer cas a embaucadors, per bé que parlen o per molt que prometen, ja que al darrere hi ha l'engany.

Similar: Ningú dona duros a quatre pessetes.

On donen molt, no vages.

Ocell que es cria a l'aigua, a l'aigua piula.

Cada u viu i actua en el medi que li és propi i que coneix, el qual influeix sobre el seu comportament.

Contrari: Al bou vell, muda'l d'aire i deixarà la pell.

Ocell que muda, per tot on passa deixa una ploma.

Tots els essers vivents deixem petja del nostre pas per la vida, inclús sense proposar-nos-ho.

Ocell que vola, no té amo.

Els béns que no tenen propietari, perduts o abandonats, són de qui se'ls troba.

Similar: Pardal que vola, a la cassola.

Ocells amb grans vols, molta neu i poc sol.

Les aus migradores eviten el clima fred.

Similar: Ocells de pas, mal temps damunt.

Ocells de pas, pluja segura.

Ocells d'agost, grossos com tords. (tord = ocell rodanxó de carn saborosa)

Els ocells en general solen tenir a l'estiu l'aliment suplementari dels cultius cerealístics.

Connex: A l'estiu, tota cuca viu.

Ocells de pas, mal temps damunt.

Ocells de pas, pluja segura.

No sempre és cert, però és significatiu que qui abandona el seu hàbitat ho fa per algun motiu.

Similar: Ocell amb grans vols, molta neu i poc sol.

Ocell sense ales és bo d'agafar.

Qui presenta algun desavantatge respecte dels altres és presa fàcil per a sectes, aprofitats i estafadors.

Similar: On hi ha burro mort no faltaran corbs.

Ocell vell no entra en gàbia.

Ocell vell, dur de caçar.

Qui té molta experiència en la vida no es deixa enganyar fàcilment.

Com: A gos vell, no hi ha tus-tus.

On hi ha burro mort no faltaran corbs. (corb = ocell carronyaire)

Sempre que algú té una desgràcia, econòmica o d'altra mena, el ronden aprofitats.

Similar: Ocell sense ales és bo d'agafar.

Castellà: *Del árbol caído, todos hacen leña.*

A río revuelto, ganancia de pescadores.

On hi ha dos gossos i un os, hi ha pleit gros.

Gran veritat aplicable quan dos pretenen la mateixa cosa.

On hi ha el gall, no canten gallines.

Significa que els subordinats no tenen res a dir davant les decisions de qui mana.

Contrari: Molts pilots perden un barco.

Castellà: Donde hay patrón no manda marinero.

Oronella terrera, aigua o pedra. (terrera = que vola ran de terra)

Significa que plourà o pedregarà, però ningú sap quan.

Ovella que bela no beu.

Ovella que bela perd (el) bocí.

Es diu a qui passa el temps xarrant no el dedica a coses més profitoses.

Castellà: *Oveja que bala, pierde bocado.*

Ovelles i abelles, per al que puga cuidar d'elles.

S'explica sol.

Connexos: Qui té terra, s'enterra.

Primer és l'obligació que la devoció.

Paraules de sant i ungles de gat.

Predica consciències i ven vinagre.

Recomana usar bones maneres amb els altres per tal d'aconseguir el propòsit que interessa, per roí que siga.

Pardal que vola, a la cassola.

Ocell que vola, a la casola.

Ocell que vola, acaba a la cassola.

Ocell que passa, cop de maça.

Quan passa l'ocell, tira-li el mantell.

Convé no deixar passar cap oportunitat perquè no sabem si es tornarà a presentar.

Similar: *Més val un ocell a la mà que cent volant.*

Més val un ocell a la mà que dos que en veges volar.

Més val un ocell en mà que cent que veges volar.

Més val un ocell a la mà que perdiu volant.

Més val un ocell al puny que una grua lluny.

Castellà: *Pájaro que vuela, a la cazuela.*

Similar en castellà: *Todo bicho que camina va a parar a la cocina.*

Más vale pájaro en mano que ciento volando.

Ocell vell, dur de caçar.

Ocell vell no entra en gàbia.

La vellesa significa experiència, i qui en té no es deixa enganyar.

Similar: *A gos vell no hi ha tus-tus.*

Contrari: *Mentre hi haurà burros es faran albardes.*

Castellà: *A perro viejo no hay tus-tus.*

Paciència, deia el gat a la rata, i li molia els ossos.

Critica els qui li procuren un mal a algú i pretenen que l'altre no proteste.

Pardals, tords i estornells són mals ocells. (pardal = teuladí / estornell = ocell negre que forma bandades enormes)

Arrasen plantacions de gra i ho caguen tot.

Pastor, quan l'ovella caga fa pudor.

És una observació que es fa a qui pretén no donar-se per entés que les coses són com són, i no com ell pretén que siguin.

Castellà: *Al pan pan, y al vino vino.*

Peix blanc, a la brasa.

És la millor manera de cuinar-lo perquè no se li desfaça la tova carn.

Peix blanc, peix de malalt.

Sempre forma part de la dieta d'hospitals perquè té fàcil digestió.

Peix blau, peix de pobre.

Es diu perquè sol abundar i, per tant, el seu preu s'abarateix.

Similar: Peix d'escata, peix de barata.

Peix de bon menjar ha d'ésser de mar.

Peix de calada, peix de tallada. (calada = profunditat)

Els grans peixos i els de carn saborosa són marins.

Similar: Peix de mar, gran cosa; peix de riu, poca cosa.

Contrari: Peix de canya, peix de res.

Peix de cames, guarda't d'ell.

Les cames solen ser punxes, moltes vegades verinoses.

Peix de canya, peix de res.

Peix d'ham, peix de mort de fam.

Peix de vora terra, peix de merda.

Peix de vora terra menja merda.

Llevat de la tonyina, que es pesca en alta mar, la resta de peixos litorals són menuts.

Peix de mar, peix de gran treball.

Peix de mar, de perills és car.

Peix de mar, gran cosa; peix de riu, poca cosa.

Peix de mar és peix, peix de riu no és res.

El producte del mar té molt mèrit per la inclemència del medi, els mitjans i la dedicació que requereix i la seua grandària i sabor.

Peix d'escata, peix de barata. (barata = bescanvi)

Peix d'escata, peix dolent.

No és exactament així, però normalment es prefereix un altre tipus de peix que dona menys faena a l'hora de cuinar-lo.

Peix fa mal a peix.

Els que tenen el mateix ofici i els que comparteixen un mateix territori es perjudiquen mútuament més que no ho faria un estrany, ja que coincideixen forçosament en la competència per la clientela i els recursos.

Com: El peix gran es menja el xicotet.

Contrari: Gos entre gos no es mossega.

Peix fora de l'aigua, de seguida acaba.

Peix fora de l'aigua, peix mort.

Certament.

Peix gros i rafit, un altre n'ha engolit. (rafit = panxut, inflat, taboll)

Quan el peix està anormalment gros és perquè acaba de menjar-se una presa.

Similar: El peix gran es menja el xicotet.

Peix i garrí viuen en aigua i moren en vi. (garrí = porc, bacó)

Criats en la mar, el riu o el fangar, són menjats amb acompanyament de vi.

Peix que no es veu, no l'agafareu.

Com que la mar és molt extensa, si no hi ha indicis de peix no es poden mullar les xàrcies.

Peix que no neda, peix que no val.

La falta de vitalitat és significativa de malaltia o anormalitat.

Peix que no val, cap a la mar altra vegada.

Les espècies que el públic no compra o els alevins, més val que visquen o que servisquen d'aliment a altres peixos.

Peix que pica, peix pescat.

Peix que s'emballa, cap a la barca.

Convé aprofitar tota ocasió que se'ns presente.

Similars: Pardal que vola, a la cassola.

Canyadeta, peixet.

Peix que put, tira'l al mar.

Consell molt saludable i que vindrà bé a d'altres peixos o aus marines.

Significa que convé desfer-se d'allò que resulta perjudicial.

Similar: El que no paga lloguer, al carrer.

Peix que salta, l'ham no l'agafa.

Peix que llambreja es riu de qui el grumeja.

Quan el peix no vol, no hi val saber de pescar.

Qui està sempre en moviment és difícil d'atrapar.

Peix que s'emballa, no sap el que fa.

No convé complicar-se la vida un mateix.

Similars: Mentre hi haurà burros es faran albardes.

Déu ajuda a qui s'ajuda.

Peix que s'escapa de la xarxa mai més no s'agafa.

Les oportunitats perdudes ja no es tornen a produir.

Similar en castellà: *Agua pasada no mueve molino.*

Pel febrer, busca l'ombra el llebrer, però no tot el mes sencer.

Al final febrer, el llebrer ja pot cansar-se acaçant les primeres llebres, cosa que no podia fer a primers de mes perquè les llebres s'estaven en els caus a causa del fred exterior.

Pel gener, bodes de gats i marrameus pels terrats.

Els gats s'aparien sobretot en el ple fred de l'hivern i les seues parades nupcials nocturnes són ben sorolloses.

Similar: *Gener, mes dels gats.*

Pel gener, cada ovella amb son corder; si no a la tripa, al braguer.

(tripa = dins la panxa / braguer = zona ventral de les mamelles)

L'hivern és el seu temps de cria.

Pel maig, cada ovella amb sa parella.

Maig és el mes més bonic de la primavera, que fa florir els vegetals, aparellar-se molts mamífers i enamorar-se els humans.

Pel maig, el rossí es torna pollí. (rossí = èquid vell / pollí = èquid jove)

A la primavera, amb el bon temps, tot reviu, cobra energia i es rejoveneix.

Similar en castellà: *La primavera, la sangre altera.*

Pel març, la cabra a l'arç, l'ovella a la pastera i el bou al ribàs. (arç = arbre espinós de muntanya / pastera = cóm, pessebre / ribàs = talús, marge, pendís)

Com que l'herba de pastura encara no ha brotat, cada espècie ha de menjar del que hi haja.

Pel març, ni una llebre trobaràs.

Com que no hi ha herba fresca, els mamífers es demoren dins el cau.

Pel mes de maig, la mosca deixa el bou i va al cavall.

A l'estiu no es llaura i, per tant, els bous no suen, mentre que el cavall s'utilitza tot l'any.

Pel setembre, el tord arriba i se'n va la griva. (griva = ocell boscà)

El setembre, com l'abril, són èpoques de transició entre l'estiu i l'hivern i el moment de les migracions de moltes aus cap al nord o cap al sud.

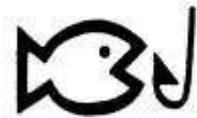
Pel setembre, l'oli a la gerra i la cabra a la serra.

Cada cosa, al seu lloc idoni.

Per a menjar-se un tros de pa, qualsevol sardina és bona.

Quan es pretén un objectiu, no s'han de mirar massa les coses circumstancials, annexes o secundàries.

Connex: Per a pa i pimentó, en qualsevol cantó.

Per la boca mor el peix.

Similar: Qui molt parla, molt erra.

La llengua no té os.

El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Castellà: *Por la boca muere el pez.*

Similar en castellà: *Dime de qué presumes y te diré quién eres.*

Bragueta abierta, pájaro muerto.

La vaca bramadora, llama al lobo que la coma.

Per l'abril, canta la granota i el grill.

Significa que es tracta d'un mes de transició entre l'època de pluges i la de calor.

Per l'abril, oronetes mil. (oroneta = oronella, orenella, orendella)

A mitjan abril solen acudir aquestes aus migratòries a menjar-se els nostres mosquits.

Per l'abril, tot pardal fa son niu.

És el mes de la nidificació general.

Per la Mare de Déu de març, trau els xais de totes parts. (el dia 25 és l'Anunciació de Maria / xai = corder, anyell).

Cap a la fi del mes, si ha plogut, hi ha pastura tendra.

Per la corda es troba el ruc.

Preguntant i indagant s'arriba a saber el que es pretén saber, i el menor indicatiu pot fer de fil conductor (la corda del ruc).

Castellà: *Por el hilo se saca el ovillo.*

Por el hilo se saca el pabilo.

Por el humo se sabe dónde está el fuego.

Per la ploma i la cançó coneixeràs el moixó. (moixó = ocell menut en general)

Del tot cert, com quasi tots els altres ocells. Pot referir-se també a les persones.

Per la Setmana Santa, el cucut canta.

Per Setmana Santa, el cucut canta.

Per Setmana Santa, si el cucut no canta, o és mort o és pres a França.

Per Sant Benet, cada cucut canta en son indret, i si no canta, és mortet.

Per Sant Benet, cada cucut canta al seu indret.

Per Sant Benet, el cucut canta pel seu dret.

És un temps aproximat, perquè la Setmana Santa varia d'un any a un altre.

Per l'octubre, el porc sota el roure.

És l'època de pasturar i engreixar-se amb els glas madurs caiguts de l'arbre.

Per manso que siga el gos, si el trepitgen, és rabiós. (trepitjar = xafar, aixafar)

Quan s'abusa o es perjudica algú, és normal que reaccione.

Per Nadal, el porc en sal.

Per a passar l'hivern, convé haver matat el porc i conservar-lo en sal o en oli.

Per Nadal, tots els animals al corral.

Convé que els animals passen l'hivern protegits i calents.

Per no perdre la vedella, penja-li al coll una esquella. (esquilla = campana de llautó)

Als animals que pasturen solts per la muntanya se'ls localitza fàcilment pel so. El refrany es refereix a qui no para mai per casa.

Per por dels pardals, no deixes de sembrar cereals.

Ja explicat més amunt.

Per portar a pasturar l'ovella o altre bestiar, no perda ton fill l'escola.

Un savi consell i una bona inversió de futur.

Perquè han vist mossegar un gos, ja tothom li diu rabiós.

Voleu mal a un gos? Digueu que és rabiós.

A vegades s'adquireix mala fama de manera fortuïta o per malevolença d'algú.

Similar: Una oroneta no fa primavera.

Castellà: *Por un perro que maté, mataperros me llamaron.*

Per Santa Aguedeta, palpa el cul de la polleta; si no li trobes l'ou, torna-hi el dia nou. (torna-hi = insisteix, repeteix)

És època de posta.

Per Sant Bernabé, tot perdigot va bé. (perdigot = mascle de la perdiu)

El dia 11 de juny. Significa que més val poc que res.

Connex: Pardal que vola, a la cassola.

Per Sant Lluc ve l'ànec de mar i l'ànec mut. (18 d'octubre)

Les dues espècies migrants hivernen ací.

Per Sant Macià, l'oreneta ve i el tord se'n va. (oreneta = oroneta, oronella, orendella)

Per Sant Sebastià, l'oreneta ve i el tord se'n va.

A la primavera, que és temps de canvi i renovació, unes espècies migrants vénen de l'Àfrica fugint de la calor i d'altres se'n van cap al nord buscant la frescor.

Per Sant Martí, el porc para de grunyar. (11 de novembre)

Per Sant Martí, mata el porc i enceta el vi.

L'11 de novembre és quan se sol matar el porc de casa i quan es punxa la bóta i es tasta el vi fet al setembre.

Similars: Per Sant Martí, la velleta beu bon vi.

Per Sant Martí, tasta la figa i tapa *ton* vi.

Vi de Sant Martí és el millor vi.

Per Sant Martí, la llebre al costat del camí.

Els animals en general solen eixir dels caus per buscar quemenjar.

Per Sant Martí, ve la guatlla i el tití. (tití = ocellet en general, en llenguatge infantil)

Molts animals de ploma vénen a hivernar a casa nostra fugint del fred nòrdic.

Per Sant Narcís, cada mosca en val sis.

Les poques mosques que queden vives al mes d'octubre són molt insistents i apegaloses.

Similar: Qui mata una mosca en abril, en mata cent mil.

Per Sant Pere i per Sant Pau, la sargantana ix del cau.

El 9 de juliol, la calor revifa els animals de sang freda.

Per Sant Sebastià, penja el perdigot, que bé cantarà.

Per Sant Antoni de Gener, penja el perdigot on et vinga bé, i si no, per Sant Sebastià.

Per Sant Antoni del porquet, cada perdiu canta en son indret.

És l'inici de la temporada de cacera de les perdius, les quals s'atrauen amb el cant d'un perdigot engabiat, que s'amaga entre la garriga o entre el fullatge.

Per Sant Simó i Sant Judes, treu els bous de les cobertures.

(cobertura = cobert, cobertís)

Convé llaurar la terra profundament abans de l'hivern perquè absorbisca bé les pluges.

Per Sant Simó, mor la mosca i el moscó.

Quan decau la calor ambient, a la tardor, moltes espècies d'insectes volàtils moren de fred.

Per Sant Tomàs, agafa el porc pel nas.

El 10 d'octubre, tin-lo controlat per a la matança.

Per trobar eriçons al mar, els mesos amb "r" haureu de buscar.

Ja ho sabeu.

Per una ploma, l'ocell no es queda sense volar.

És una justificació quan una cosa està quasi completa o un compte quasi saldat.

Contrari: Per un clau es va perdre una guerra.

Per un poll no es perd la lloca.(lloca = gallina que cria)

A vegades és preferible no desviar l'atenció o invertir esforços en empreses o assumptes de resultat incert. (A molts animals se'ls perd alguna de les moltes cries, però no deixen desprotegida a la majoria.)

Picada d'escorpra i d'erició, no hi és a temps l'extremunció. (escorpra = peix saborós amb aleta dorsal puxeguda i verinosa)

Tenen una picada molt amarga i duradora.

Poll ressuscitat, pica més que els altres.

Ja explicat més amunt.

Polls amb polls, fan llémenes. (llémena = ou del poll paràsit)

Despectivament, significa que quan un indesitjable s'ajunta amb un altre no pot resultar res de bo.

Similars: Fills de gat, gatets.

Juntar-se la fam i les ganes de menjar.

D'on no hi ha, no es pot traure.

On no hi ha cap, tot són peus.

Similar en castellà: *Siempre hay un roto para un descosido.*

Polls de gener, moren en el paller. (paller = bóta, munt o magatzem de palla)

Els animals que naixen en el ple hivern solen morir de fred.

Polls i minyons, bona llocada.

Recomana criar molt perquè antigament la mortalitat infantil era gran.

Porc a mitges, mai és gras. (gras = gros)

Quan una propietat, un assumpte... és interès de més d'u, uns per altres el descuiden.

Porc fiat, tot l'any gruny. (gruny, grunyit = veu del porc i del senglar)

El deute d'allò que s'adquireix fiat perquè no s'ha pogut comprar al comptat sol comportar mala consciència i el retret constant del venedor perjudicat.

Prop de camí, rec o riu, ocellet, no hi faces niu, que si l'hi fas, te'n penediràs. (rec = séquia)

Prop de frare, forn ni riu, ocellet, no faces niu.

Prop de muralla i de riu, ocellet, no hi faces niu.

A la vora del riu no faces niu.

No convé estar en llocs perillosos, per tranquils que semblen. (Els corrents d'aigua poden desbordar-se; la muralla, ser atacada; el forn, encendre's, i el frare o els caminants, furtar els ous.)

Similar: On donen molt, no vages.

Prop d'un home descuidat, sempre trobaràs un gat.

Els gats tenen fama de lladres del menjar humà.

Connexos: Un ull al plat i un ull al gat.

Connex en castellà: *Con los curas y los gatos, pocos tratos.*

Quan al matí canta el cucut, a la vesprada moll o eixut.

En cantar el puput, matí banyat, capvespre eixut.

És a dir: no ho sabràs.

Quan baixa el tord, el fred més fort.

Com: Abellerols per l'horta, tanca la porta.

Els tords davallen de la muntanya cap als sembrats al setembre buscant un clima més benigne.

Castellà: *Cuando el cuervo vuela rasante, ponte bufanda y guante.*

Quan canta el mussol pel gener, és que més fred ha de fer.

És un indicador molt precís.

Quan canta el rossinyol, planta el fesol.

A començ de juny.

Quan canta l'ocell marcenc, senyal de mal temps. (marcenc = de març)

La inquietud fa que els animals s'alteren, com en els moments que precedeixen algun terratrèmol.

Similars: Quan canta molt el gall, l'aigua s'apropa.

Quan la gallina s'espluga, senyal de pluja.

Quan canta molt el gall, aigua s'apropa.

Això diuen.

Similars: Quan la gallina s'espluga, senyal de pluja.

Quan les mosques piquen i es llaven els gats, l'aigua a grapats.

Quan canten els gripaus, senyalen pluja.

Els gripaus viuen letàrgicament sota terra, i si n'ixen i canten és perquè ja noten en la pell la humitat de la revivificadora pluja que els permetrà reproduir-se.

Similar: Quan canta molt el gall, aigua s'apropa.

Quan la gallina s'espluga, senyal de pluja.

Connex en castellà: *Ave de mar que busca madriguera anuncia tempestad de esta manera.*

Quan el cucut va a covar, el moixó fa marxar. (moixó = pardalet, au menuda)

El cucut pon en els nius dels altres quan són absents, o n'expulsa els inquilins per la força.

Quan el gat gira la cua al foc, senyal de fred.

Quan el gat s'asseu de cul al foc, fred o neu a prop.

Quan el gat s'asseu de cul al foc, aigua o neu a prop.

Si els gats jauen d'esquena al foc, senyal de neu.

Es calfen l'esquena perquè noten la humitat ambiental.

Castellà: *Gato que mucho se lava, anuncia agua.*

Quan el gat no està, les rates ballen.

Quan el gat no hi és, les rates ballen.

Quan el gat ni hi és, les rates van per la cuina.

Quan l'esperver es fa vell, els ocells juguen.

Quan l'esperver envelleix, se'n burlen els ocells. (esperver = au de presa)

Si l'interessat no presta atenció a les seues coses, pot estar segur que li aniran malament.

Similar: On no hi ha cap, tot són peus.

Connexos: Qui té vinya i no la veu es fa pobre i no s'ho creu.

Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Castellà: *Cuando el gato no está, los ratones bailan.*

Cuando el gato está ausente, los ratones se divierten.

Donde hay patrón no manda marinero.

Quan el grill canta, no fa falta manta.

El grill canta només en la plena calor estiuenca.

Quan els gossos lladren, alguna cosa senten.

Quan diuen que ve bou, per lo manco és vaca o joneguet. (joneguet = jòneg o vedell, cria de la vaca)

Justifica que quan la gent rumoreja coses o critica algú és perquè hi ha algun motiu o indicatiu.

Similar: No se meneja l'arbre si no fa vent.

Castellà: *Cuando el río suena, agua lleva.*

Quan juguen els dofins, maror fora i maror dins.

Les aigües agitadaes causen agitació.

Quan la formiga posa el menjar a assecar, el bon temps vindrà.

El seu instint i la detecció de la manca d'humitat ambiental fa que escampen part dels seus aliments al sol i a l'aire pels voltants del cau.

Quan la formiga tanca el niu, el cel plora i el moliner riu.

Quan la formiga treu terra del niu, adoba la gotera i fuig del riu.

Les formigues s'afanyen a tapar les entrades quan la gotellada és imminent, pluja que acreixerà el riu i mourà les pales del molí.

Connex: A la vora del riu no faces niu, ni a l'hivern ni a l'estiu.

Castellà: *Araña por la mañana, señal mala; si al mediodía, alegría.*

Quan la formiga treballa, raïm i vi a la parra.

Al ple de l'estiu, mentre madura el raïm, la seua activitat de cerca i transport d'aliment és incessant.

Similar: Qui no fa formiguers el juliol, no els fa quan vol.

Quan la gàbia és neta, l'ocell marxa.

Lamenta que un esforç haja resultat infructuós.

Similar: Sempre plou quan no hi ha escola.

Quan la gallina s'espluga, senyal de pluja. (esplugar-se = llevar-se les puces, estovar-se, pentinar-se)

Això diuen.

Quan la gavina visita el llaurador, malament pel pescador.

Si els ocells que s'alimenten al mar el defugen, és perquè hi ha poc aliment o hi ha tespesta.

Quan la gavina va per l'horta, entra la llenya, fes foc i tanca la porta.

Quan la merita va per l'horta, entra la llenya, fes foc i tanca la porta.

(merita = ocell de muntanya)

Quan la merita va per l'horta, tanca la porta.

Quan els ocells abandonen el seu hàbitat natural és per falta d'aliment o per excés de fred.

Similar: Si al gener la gavina va per l'horta, fes foc i tanca la porta.

Similar en castellà: *Cuando el cuervo va rasante, ponte bufanda y guante.*

Quan la rabosa busca els grills, mal va la cosa per a ella i per als seus fills.

Si qui habitualment es dedica a empreses més grans s'avé a dedicacions menys importants, és perquè les coses no li roden bé.

Quan l'ase no pot, la somera ajuda.

Quan u sol no és suficient, convé l'ajuda dels més pròxims.

Quan l'ase pot, la burra no vol.

Explica que a vegades, per interessos contradictoris, no es fan les coses.

Similar: Qui no vol quan pot, no pot quan vol.

Castellà: *Cuando el asno puede, la burra no quiere.*

Quan les mosques piquen i es llaven els gats, l'aigua a grapats.

Quan les mosques piquen i es llaven tres voltes les orelles els gats, aigua a grapats.

Les mosques estan bascoses i apegaloses quan l'ambient és prou humit i calorós, a vegades abans d'una pluja d'estiu.

Similar: Quan l'ocell s'espolla i la perdiu terreja, el dia següent la font espurneja.

Quan l'espavert es fa vell, els ocells juguen.

Tots celebren l'absència del cap o de l'amo.

Similar: Quan no està el gat, les rates ballen.

Connex: On no hi ha cap, tot són peus.

Castellà: *Cuando el gato no está los ratones bailan.*

Quan l'ocell s'espolla i la perdiu terreja, el dia següent la font espurneja. (espollar-se = llevar-se els polls / terrejar = anar per terra / espurnejar = esquitzar, esguitar)

Són indicis que plourà.

Quan l'octubre està finit, mor la mosca i el mosquit.

I les abelles, les vespes i molts més insectes volàtils.

Similar: L'octubre fred mata el cuquet.

Quan l'octubre és acabat, tots els ocells d'hivern ja són arribats.

Quan l'octubre va a la fi, els ocells d'hivern són aquí.

Quan l'octubre va a la fi, tords i guatlles són aquí.

Les aus migrants del nord d'Europa hivernen a les riberes mediterrànies fugint del fred polar.

Quan menys s'espera el llebrer, salta la llebre. (llebrer = castellà "galgo")

Es diu quan algun fet s'ha produït inesperadament.

Castellà: *Cuando menos se espera, salta la liebre.*

Quan naix l'ovella, naix qui menja d'ella.

Significa que l'home en traurà profit.

Castellà: *Cuando nace la escoba, nace el asno que la roya.*

Quan no està el gat, les rates ballen.

L'interessat ha d'estar present i vetlar pels seus interessos si no vol que les coses li vagen malament.

Similar: On no hi cap, tot són peus.

Castellà: *Cien gallinas en un corral, cada una dice un cantar.*

Similar en castellà: *Quien fué a Sevilla perdió su silla.*

Connex en castellà: *En cada corral un solo gallo y en casa casa un solo amo.*

Contrari en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

Quan salta el peix, salta la mar.

Quan veges el peix saltar, para la trama i deixa de caçar.

Sardina a l'art, maror a la mar.

La mar agitada afavoreix la pesquera, ja que els peixos, sacsejats, no s'adonen del perill de les xarxes.

Similar en castellà: *A río revuelto, ganancia de pescadores.*

Quan sant Pere toca el timbal, els caragols ixen a ballar.

Quan trona i plou, els caragols es desvetllen i passegen.

Quan un es pensa estar bé, els polls li piquen. (poll = insecte paràsit)

La felicitat no és mai completa.

Castellà: *No hay rosa sin espinas.*

Quan un grill canta a la llar de foc, a la casa hi porta sort.

Quan un grill canta a la llar de foc, porta sort a la casa.

Això diuen.

Connex: Vessar vi, bon senyal; vessar sal, mal senyal.

Quatre coses hi ha que fan el món més bell: la dona, la flor, l'aigua i l'ocell.

És una opinió prou general.

Què corre més que un ca llebrer? El lloguer.

L'augment del cost de la vida és imparable, i així ho demostra la Història.

Què importa que el pardal estiga en gàbia d'or, si està tancat?

Raona que els diners no donen la felicitat.

Què sap el gat de fer culleres, si mai ha estat cullerer?

Què sap lo gat què és safrà, si mai ha estat adroguer? (adroguer = especier)

Recomana no confiar un treball o un assumpte a qui no n'es professional o no hi té res a veure.

Castellà: *Tal sabe el asno qué cosa es melcocha.*

Zapatero, a tus zapatos.

La misa, dígala el cura.

Que visca la llibertat, crida aquell que, a casa seua, manté un ocell engabiat.

És una crítica a qui manifesta una cosa i fa la contrària.

Similar: Fes el que jo dic i no faces el que jo faig.

Similar en castellà: *Ha dicho el padre prior que bajéis y cavéis, y que luego subáis y comeremos.*

Qui a bèstia o planta fa mal, és un animal.

Qui martirisa a les bèsties no compadeix a les persones.

Certament.

Castellà: *Quien a las bestias hace mal, es bestia cabal.*

Qui amb llop va, aprén a udolar.

Qui s'ajunta amb gent inconvenient acaba imitant-la i fent com ella.

Similar: Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Contrari: Junta't amb els bons, si ser un d'ells vols.

Castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Qui compra cavalls es busca treballs.

Certament, com qui té qualsevol altre animal.

Qui de gat neix, de cap o de cua s'hi pareix.

Qui és fill del gat, li retira de la cua o del cap. (li retira = li sembla, se li assembla, se li pareix)

Qui és fill del gat, se li assembla de la cua o del cap.

Com: El fill de la gata, rates mata.

Similar: Qui és fill d'ase, una hora al dia brama.

Castellà: *Hijo de gato, gatito.*

De tal palo, tal astilla.

Qui de l'ase (es) menja el pa, mai de fam es morirà.

És una crítica dels qui sobreviuen a costa dels altres.

Qui del llop parla, a prop li ix.

Es diu quan apareix la persona de la qual s'estava parlant o a la qual s'ha al·ludit en una conversa.

Castellà: *Hablando del ruin de Roma, por la puerta asoma.*

Qui és fill d'ase, una hora al dia brama.

La naturalesa de les persones no es pot amagar; només l'educació la pot dissimular un poc, però l'essència del caràcter acaba manifestant-se.

Similars: Qui de gat neix, de cap o de cua s'hi pareix.

D'on no hi ha, no es pot traure.

Qui està prop de la vaca, la mama.

Les persones pròximes al poder solen aprofitar els avantatges que d'altres no poden.

Similar: Qui fa oli, les mans se n'unta.

Contrari: Tot s'apega menys els diners.

Castellà: *Quien anda entre la miel, algo se le pega.*

Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.

Qui mata una mosca en abril, en mata cent mil.

Qui s'avança als esdeveniments té avantatge sobre ells.

Connex: Qui s'alça prompte, pixa on vol.

Castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

Qui menja sardina, que cague l'espina.

Qui té el benefici d'alguna cosa ha d'assumir-ne també el seu costat negatiu.

Similar en castellà: *A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.*

Qui no pot pegar a l'ase pega a l'albarda.

Critica a qui no pot desfogar la ràbia contra el causant i la descarrega contra qui pot, normalment un innocent o algú més dèbil.

Qui no té bous, no llaura tots els dijous.

Qui no té propietats, capital o mitjans, no pot fer el que vol o quan ho vol.

Qui no té més que un gat, amb aquell se combat.

Tota companyia pot ser objecte de conflicte en algun moment, ja que quan estem sols no podem barallar-nos.

Qui no té res que fer, el gat pentina.

Qui no tinga res que fer, arme navio o prenga muller.

Critica els inactius o els que s'entretenen en alguna tasca estranya o inhabitual per a no avorrir-se.

Similar: Aquell que renta el cap al burro perd temps i sabó.

Castellà: *Cuando el diablo se aburre, mata moscas con el rabo.*

Qui peix vulga menjar, el cul s'ha de banyar.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Qui bon peix vol menjar, el cul s'ha de banyar.

Qui pretenga algun benefici haurà de fer algun esforç o sacrifici.

Similars: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

A casa no duen res.

Similars en castellà: *Dedo encogido no rebaña plato.*

Quien algo quiere, algo le cuesta.

Si quieres comer casabe, tienes que rayar la

yuca.

Perro que no camina, no come hueso.

Qui siga ase, que l'albarden. (albardar = carregar amb albardes)

Qui no tinga esmena o remei es mereix el que li passe.

Qui sol menja el seu gall, sol ensella el seu cavall.

Qui tot sol menja el seu gall, tot sol ensella el seu cavall.

Qui no comparteix les bones coses no pot comptar amb l'ajuda de ningú en les dolentes.

Qui té cavalls, té treballs.

En general, qui cria o té animals, té obligacions tot l'any.

Castellà: *Casa, viña y potro, hágalo otro.*

Qui té gossos a casa, li treuen els ossos al carrer.

És difícil preservar la intimitat de la família quan hi ha a casa algú més (animals, criats, parents, veïns, invitats), que directament o indirecta desvetllarà detalls de la seua vida.

Similar: Els xiquets xarren a la plaça el que senten dir a casa.

Connexa, l'expressió: Haver-hi roba estesa.

Qui té hort i porc, tot l'any té un bon conhort. (conhort = confort, consol, consolació)

Qui té d'on menjar sense pagar, pot viure despreocupat.

Qui té l'ase fa el preu.

El venedor és qui assigna el preu.

Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Cada u se soluciona els problemes com vol, sap o pot, i ningú altre hi té res a dir.

Qui té un ruc, té una mala bèstia.

És una opinió, encara que més val tenir que desitjar.

Qui va en burro i en dones, no camina a totes hores.

No és lliure de fer la seua pròpia voluntat qui depén d'altres.

Qui vulga mula sense taca, que vaja a peu.

Qui vulgui mula sense tara, que vagi a peu.

Ningú és perfecte.

Similars: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Ramat de molts, el llop se'l menja.

Ja explicat.

Similar en castellà: *Junta de lobos, muerte de oveja.*

Rabosa que dorm, no menja gallina.

Ja explicat.

Similar: Gos que lladra no mossega.

Contraris: Primer és l'obligació que la devoció.

El que va davant, va davant.

Castellà: *Gato dormilón no pilla ratón.*

Oveja que bela pierde bocado.

Ruc per ruc, més val carregat que buit.

Entre dos mals, cal triar el menor.

Rucs i dones, perdició d'homes.

Les cabuderies dels burros fan renegar i blasfemar, i la naturalesa femenina fa que molts perden el cap.

S'agafen més mosques amb mel que amb fel. (fel = bilis, líquid amarg segregat en la digestió)

Les bones paraules i maneres convencen, mentre que els mals modos distancien o enemisten.

Castellà: *Más moscas se cogen com miel que con hiel.*

Sempre va el gos al de les calces esgarrades/foradades/esquinçades.

Sempre paga les coses el més desgraciat, el més pobre o el més dèbil, perquè amb el fort o poderós ningú s'atreveix.

Similar: Qui no pot pegar a l'ase, pega a l'albarda.

Castellà: *Al dedo malo, todo se le pega.*

Al último siempre le muerde el perro.

Al roto, patadas y porotos.

Similar en castellà: *Al que tiene caballada le dan un potro, y al que no tiene le quitan otro.*

En castellà hi ha l'expressió: *A pagarlo, Pocarropa.*

Si al gener, la merita va per l'horta, fes foc i tanca la porta. (merita = ocell)

Si pel gener la gavina va per l'horta, fes foc i tanca la porta.

Com: Abellerols per l'horta, tanca la porta.

Castellà: *Cuando el cuervo va rasante, pone bufanda y guante.*

Si cerques un gos llebrer, prova'l pel gener. (cercar = recercar, buscar, indagar, investigar)

Convé provar les coses en les condicions o els terrenys més difícils per tal d'assegurar-nos que en condicions normals respondran bé. (Els conills i la resta dels animals solen eixir poc del cau o del niu quan més fred fa.)

Si el caragol llaura, senyal d'aigua. (llaurar = desplaçar-se deixant un reguer)

Els caragols i les llimaces es deixen veure quan la humitat és molt alta o ja ha plogut perquè es desplacen millor que en sec.

Si el gall canta molt, l'aigua és ben prop.

Això diuen.

Si el gat es llava la cara, senyal de visita.

Es diu humorísticament com si tinguera un comportament humà.

Connex en castellà: *Gato que mucho se lava, anuncia agua.*

Si el tres d'abril el cuquello no ha vingut, o s'ha mort o s'ha perdut.
(cuquello = ocell que menja olives i que ha donat nom a una classe d'oliva negra)

És un bon raonament.

Si els ocells no venien, el blat no creixeria. (venien = vingueren o vinguessen)

Els sembrats de gra sempre atrauen les aus, de manera que no hi ha una cosa sense l'altra.

Si el sol fos jornalier, no matinaria tant i correria com un llebrer.

Justifica el sacrifici horari i laboral de qui treballa al camp.

Si et gites amb un gos t'alçaràs ple de puces.

Aconsella de no fer coses que no siguen lògiques.

Castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Si la bèstia no té set, belles ganes de xiular.

Significa que si l'interessat no vol, tots els nostres esforços seran inútils. (Es xiula als animals de ferradura perquè beguen.)

Similars: Xiula-li, que té agonia.

Quan un no vol, dos no es barallen.

Si la merita/judia/gavina va per l'horta, fes foc i tanca la porta.

La visió d'ocells procedents d'uns altres medis és indicativa que fa mal oratge (o que hi ha algun incendi) en el seu hàbitat.

Similar: Si veieu un pinsà, fred farà.

Similar en castellà: *Cuando el cuervo va rasante, ponte bufanda y guante.*

Si no hi hagués lloques, no hi hauria polls.

Cert. Confirma que tot té un origen, un motiu, una raó de ser.

Si per l'octubre canta l'alosa en jorn bromós, no serà plujós. (alosa = ocell canor / jorn bromós = dia boirós)

Ho té claríssim qui en conega el cant.

Si, per l'octubre, vas a la muntanya a passejar, molts ocells veuràs passar.

Cert. Per això s'inaugura la temporada de cacera a l'octubre.

Si veieu un pinsà, fred farà.

És un ocell que viu en clima fred.

Similars: Abellerols per l'horta, tanca la porta.

Si la merita/judia/gavina va per l'horta, fes foc i tanca la porta.

Castellà: *Cuando el cuervo va rasante, ponte bufanda y guante.*

Si vols fer-te amic del gat, rasca-li el cap.

Gran veritat si es deixa fer.

Si vols tenir la gallina lluenta, dóna-li aigua pudenta.

És més higiènica i saludable l'aigua clara, però molts animals busquen de tant en tant l'aigua bruta per a criar anticossos.

Tant grata la llebre, que mai jeu. (gratar = excavar / jeure = jaure, dormir, descansar)

A vegades, els mitjans usats per a la consecució d'un objectiu impedeixen d'arribar al seu acompliment.

Castellà: *Tanto va al cántaro a la fuente, que al fin se rompe.*

A veces, el árbol impide ver el bosque.

Tant punxen a/ bou, que a la darrerria es mou.

Tant diràs, que em faràs riure.

Davant la insistència, s'acaben fent les coses sense ganes.

Contrari: Xiula-li, que té agonia.

Similars en castellà: *El que no llora, no mama.*

Tanto va el cántaro a la fuente, que al fin se

rompe.

Tant s'estima la gata als seus fills, que se'ls menja.

Això diuen, volent significar que l'amor pot ser enorme.

Tant vol la gata als gatets, que se'ls menja.

Això diuen.

Tens molts gossos i pa poc?, tira la panera al foc.

Quan hi ha necessitat, sobren les superfluitats.

Similar: Primer són les dents que els parents.

Tonyina, per la gent roïna.

És una espècie en perill d'extinció.

Tot pot ser, digué Caliu, menys una rata fer el niu davall la panxa d'un gat viu.

Es diu quan algú pregunta per alguna circumstància que desconeixem.

Tots els gats tenen catarro, menys el meu, que té tos.

És una manera humorística de dir que és natural que tots ens comportem similarment.

Similar: En totes les cases bullen faves, i en la meua, a perolades.

Castellà: *En todas partes cuecen habas.*

Trons de juliol desperten el caragol.

En juliol sol produir-se alguna tempesta elèctrica i molt sorollosa, que si s'acompanya de pluja fa que els caragols s'espavilen i pasturen per l'herba mullada.

Tu pagaràs, peix menut, l'oli que t'has begut.

Humorísticament, se li diu al peix fregit que ens disposem a menjar-nos.

Una mosca no fa estiu.

Una oroneta no fa estiu.

Una flor no fa estiu.

Per un indici o un cas aïllat no hem de donar com a certa una suposició.

Similar en castellà: *Por un perro que maté, mataperros me llamaron.*

El hábito no hace al monje.

No es oro todo lo que reluce.

Contrari en castellà: *Cuando viene la golondrina, el verano está encima.*

Ungles de gat, i cara de beat.

Critica els que es comporten hipòcritament mostrant una cara amable que no correspon als seus fets.

Similar: Davant, el rei acate, davall la capa el mate.

Castellà: *Al rey acato y bajo mi capa al rey mato.*

Similar en castellà, l'expressió: *Poner cara de no haber roto un plato.*

Un ou és el jornal de les gallines.

És el rendiment que s'espera de les gallines ponedores.

Un porc gros en porta un altre al cos.

Qui menja porc acaba engreixant com ell.

Uns mouen la llebre i altres la maten. (moure = espantar, fer saltar)

Moltes vegades s'endú el profit o la glòria qui no ha fet res per merèixer-ho. (Com el gos i el caçador.)

Com: Uns tenen la fama i altres carden la llana.

Un ull al plat i un ull al gat.

Un ull al gat i l'altre al plat.

Un ull a l'hort i l'altre a la vinya.

Un ull al camp i un altre a la vinya.

S'ha d'estar pendent en tot moment dels interessos i dels possibles perills.

Similar: S'ha de saber nadar i guardar la roba.

Contrari: La por guarda la vinya.

Connex: Un corb no treu l'ull a un altre corb.

Castellà: *Un ojo al gato y otro al garabato.*

Sardina que lleva el gato, tarde o nunca vuelve al plato.

La presa que robó el gato no vuelve jamás al plato.

Connex en castellà: *Nunca falta un gato para lamer el plato.*

Vaca i moltó, olla de senyor.

Tenen unes carns excel·lents.

Val més agafar l'ocell al niu que quan vola.

És més fàcil trobar algú a sa casa o al despatx que pel carrer.

Val més gallina que sardina.

És més alimentosa i cara. Significa que, entre dues opcions, convé elegir la millor.

Similars: Més val casafeta que castellsersàs.

Més val tenir que desitjar.

Connex: A qui treballa, una sardina; a qui no treballa, una gallina.

Val més ocell de bosc que ocell de gàbia.

La carn silvestre és més saborosa i sana perquè s'ha alimentat naturalment i en llibertat.

Val més pardal en mà que gallina volar.

Val més una alosa al plat que una perdiu volant. (alosa = calàndria, terrerola, cogullol, alova)

Val més una perdiu a la mà que dues volant.

Val més un tord en la mà que una perdiu volant.

Val més un ocell a la mà que cent en el ram.

Val més un ocell a la mà que una grua a volar. (grua = au camallarga)

Val més un ocell al puny que una grua lluny.

Val més agafar l'ocell al niu que quan vola.

No s'ha de desestimar allò que es té per preferir una cosa millor però incerta.

Similars: Més val Casafeta que Castellsersàs.

Més val roí conegut que bo per conèixer.

No deixes les sendes velles per les novelles.

Qui estiga bé, que no es menege.

Castellà: *Más vale pájaro en mano que ciento volando.*

Vedella manyaga, de totes les vaques mama. (manyaga = falaguera, suau, dolça)

Amb gràcia i bones maneres es pot aconseguir el que altres no poden.

Similar: S'agafen més mosques amb mel que amb fel/vinagre.

Castellà: *Becerrita mansa, a todas las vacas mama.*

Vedells i minyons, tot l'any són bons. (vedell = jòneg, cria dels bòvids / minyó = nen, infant)

Alaba la companyia de xiquets en la casa.

Viu(re) com el burro Vitòria, sense pena ni glòria.

Es diu de qui sap viure tranquil, fent la viu-viu, sense complicar-se l'existència per res.

Vol de mosquits, pluja tot seguit.

Vols d'ocells, la pluja darrera d'ells.

Quan volen formant nuvolades, és prou possible que siga imminent, però quan les formigues es tapen el forat, la pluja és immediata.

Voltors i milans, cosins germans.

Les dues espècies són de la família de les rapaces. Ací es refereixen a col·lectius humans que es comporten d'una manera reprobable.

Similar: Cada u s'ajunta amb els seus.

Refranyer de la cuina i el vi

Abans de dinar no faces el sopar.

Si fem les coses abans de temps, podem sucumbir a la temptació i incomplir l'objectiu previst.

Similar: A qui hages de donar de sopar no li tragues berenar.

Evita l'ocasió i evitaràs el perill.

Després d'Ibi, Tibi.

Similar, l'expressió: Fer Pasqua abans de Rams.

Similar en castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Abans d'esmorzar, mil passos has de donar.

Convé fer algun tipus d'activitat per tal d'obrir l'apetit.

A beure i a menjar, mesura has de posar.

Convé ser moderat.

Connexos: De grans sopars estan plens els fossars.

Abocar vi porta sort.

Creença popular. Es diu per a restar importància al fet que s'haja tombat alguna copa de vi en taula.

Igual que: Vessar vi porta sort.

Contrari: Vessar sal, mal senyal.

A bona gana, és inútil la salsa.

A bona gana, sobra salsa.

A bona ganeta, sobren salses.

Quan es té vertadera fam o necessitat, es presta més atenció a la cosa principal que als acompanyaments.

Quan es té fam o un gran desig d'alguna cosa, no es miren els acompanyaments o coses secundàries.

Similar: A carn dura, dent aguda.

Similar en castellà: *A buen hambre no hay pan malo.*

Con buen hambre no hay mal pan.

Con buen hambre, el plátano verde es dulce.

Contrari: Les bones paraules fan menjar els malalts.

A bon bocí, bon got de vi. (bocí = tros, mos)

La menjada consistent demana beguda consistent.

Similar en castellà: *Beso, queso y vino espeso.*

Beber y comer son cosas que hay que hacer.

Beber y comer, buen pasatiempo es.

A caracoles picantes, vino abundante.

Aceitunas amargas, con el vino se pasan.

A buen vino, buen tocino.

Ajo, trago.

Carne sin vino no vale un comino; vino sin carne,

algo vale.

A bien comer o mal comer, tres veces beber.

Comer sin vino o es miseria o es desatino.

Comer sin vino, comer mezquino.

Contrari en castellà: *Beber sin comer, maña de ranas es.*

A bon menjar, tres vegades trincar. (= atacar, picar, mullar, servir-se)

Recomana aprofitar l'oportunitat.

Similar: A la del pobre, abans rebentar que sobre.

Similar en castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

A Bonrepòs, qui no pot menjar carn es menja l'os.

En tot el món, tots acabem conformant-nos amb el que pot ser quan no hi ha un altre remei.

Similars: A Borriol, nap i col, i a Montserrat, col i nap.

A falta de gallina, bo és el caldo de faves.

Qui no pot sembrar, espigola.

A Borriol, nap i col, i a Montserrat, col i nap.

Tots solem actuar igual en totes bandes.

Similars: En ningun lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

A Riola, pa i farigola.

A Tremp pa i a Balaguer coca.

A Bonrepòs, qui no pot menjar carn es menja l'os.

A Xert, tots caguen amb el cul obert.

Similar en castellà: *En todas partes cuecen habas.*

Abril mullat, de pa en ve carregat.

La pluja abrilenca alimenta molt les plantacions cerealistes.

Acabat el vi, fora la bóta. (bóta = recipient, tonell)

Quan les coses han arribat al seu fi és millor no estar-les enyorant sempre, perquè ja no tenen remei. (Quan la bóta està buida, no té sentit que estiga a la vista, perquè ens incita a beure. Més val retirar-la que estar patint.)

Similar: D'allò que els ulls no veuen, el cor no se'n dol.

Similars en castellà: *Muerto el perro, se acabó la rabia.*

Ojos que no ven, corazón que no siente.

Evita la ocasión y evitarás el peligro.

A carn dura, dent aguda.

Els problemes s'han d'abordar amb els mitjans proporcionals a la seua gravetat.

Com: A carn de llop, dent de gos.

Castellà: *A buen hambre, no hay pan malo.*
A buen hambre no hay pan duro.
A carne de lobo, diente de perro.

A casa mengem a taula, però cadascú al seu plat.

Es diu humorísticament manifestant que s'és educat i que es tenen maneres.

A casa, per estar-hi bé, el pa, el vi i l'oli ho han de fer.

Són tres aliments bàsics.

Açò tenim i menjàvem pa a soles.

Es diu quan s'ha descobert alguna qualitat d'algú o s'ha fet alguna troballa ignorada o oblidada.

A falta de pa, bona és la coca.

A falta de pa, bones són coques.

A falta de gallina, bo és el caldo de faves.

A falta de truites, bons són els barbs.

Quan no hi ha bones coses, les menys bones serveixen.

Castellà: *A falta de pan, buenas son (las) tortas.*

A falta de pan, casabe.

A falta de faisán, buenos son rábanos con pan.

A falta de polla, pan y cebolla.

Quando no hay lomo, de todo como.

Connexos en castellà: *A falta de hombres buenos, a mi padre hicieron alcalde.*

A falta de caballos, que troten los asnos.

A falta de manos, buenos son los pies.

A fam de ca, no li donis carn, dóna-li pa. (ca = gos, *Canis lupus*)

Quan la fam és molta, no convé assaciar-la amb aliments cars.

Similar: A bona fam, no hi ha pa dur.

A bona gana, sobra salsa.

A bona ganeta, sobren salses.

Ai del que posa pa quan l'un tira per aquí i l'altre per allà.

Aconsella no esforçar-se inútilment en col·lectius desunits.

Similar: El que no suma, se n'ix.

Aigua amb vi, pels espantats.

Rebaixar el vi no és per a persones normals i sanes, però pot servir com a calmant si no tenim til·la.

Aiguarent i figues seques, allioli i pa torrat, fan ballar endimoniat.

Són menges molt energètiques.

Aigua corrent no mata la gent.

Aigua corrent no fa mal a la gent.

Aigua corrent no mata la gent i aigua aturada alguna vegada.

Aigua corrent a merda no sent. (sentir = fer pudor, fer gust)

Aigua corrent, la merda no es sent.

L'aigua que circula, encara que siga de poca qualitat, està més oxigenada i mesclada que l'aigua estanca, que sol corrompre's.

Similar: El que no mata engreixa.

Castellà: *Agua corriente no mata a la gente; agua sin correr, puede suceder.*

Agua corriente sana a la gente.

Agua de sierra y sombra de piedra.

Lo que no mata engorda.

Contraris en castellà: *Agua de pozo y mujer desnuda mandan al hombre a la sepultura.*

Beber en cada fuente desvanece el vientre.

No bebas en laguna ni comas más de una

aceituna.

Aigua de neu eixampla el ventre i a treballar arreu. (= pertot, on siga, a qualsevol lloc)

L'aigua pura assacia i dóna energia.

Similar: L'aigua fa la vista clara.

Aigua freda i vi calent fan mal al ventrell.

Els aliments a temperatures anormals no són sans.

Castellà: *Agua fría y pan caliente, mata a la gente.*

Agua fría y pan caliente nunca hicieron buen vientre.

Contrari en castellà: *Agua caliente, salud para el vientre.*

Aigua fresca fa bon ull.

Com: L'aigua fa la vista clara.

Aigua i ballar, fins a fartar.

Són coses sanes i que no perjudiquen per més que se n'abuse.

Aigua i foris, que de vi no en plou. (foris = prou, fora)

Les coses naturals són preferibles a les transformades o artificials.

Castellà: *Agua no enferma, ni embriaga ni endeuda.*

Aigua i pa, sopa farà.

Convé mirar les coses pel seu costat bo.

Aiguardent de tenda i vi de taverna. (tenda = comerç, botiga)

La qualitat s'ha de buscar en el lloc convenient. (Abans, qualsevol elaborava aiguardent.)

Aiguardent del vi dolent.

Fins les coses roïnes serveixen per a alguna cosa.

Similar: Ningú és inútil del tot, sempre pot servir de mal exemple.

Aiguardent i vi, els joves fa viure i els vells morir.

L'alcohol, en general, dóna alegria a la joventut i perjudica la vellesa.

Aiguardent i vi, borratxo fi.

Qui és habitual de l'alcohol és alcohòlic.

Similar en castellà: *Beber aquí, beber allí, a la noche borrachín.*

Contraris en castellà: *Beber con medida alarga la vida.*

Beber es todo medida: darle alegría al corazón y sin perder la razón, darle razón a la vida.

A la boda el convidat mai no vaja desganat.

Al casament el convidat mai no vaja desganat.

Convé acudir-hi amb apetit, tant per a no quedar mal com per a aprofitar l'ocasió extraordinària.

Connex: A qui hages de convidar a sopar no li tragues berenar.

A la casa del costat mengen pollastre.

Es diu com a burla dels qui no tenint res de què presumir presumeixen de les coses d'algun parent, amic o veí.

A la casa on de tot hi ha, aviat s'arregla el sopar.

En general, qui té recursos té la vida més fàcil i plaent que qui passa precarietat.

Contraris: A la casa on no hi ha pa, tothom té raó.

A la casa on no hi ha pa, fins a l'estiu hi fa fred.

A la casa on hi ha ruda no s'hi mor cap criatura.

La ruda és una planta medicinal que té una olor inconfusible.

A la cassola, lo que li fiques, traus.

La cuina no fa miracles, simplement transforma els ingredients, però no els multiplica.

Com: Al camp vas, el que portes menjaràs.

A la cuina, val més la pràctica que la gramàtica.

L'experiència val més que totes les teories.

Similar: Val més una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

Similar en castellà: *Más sabe el diablo por viejo que por diablo.*

(A) la del pobre: abans rebentar que sobre.

Recomana acabar-s'ho tot, inclús sense gana.

Similar: Més val que sobre que no que falte.

Castellà: *La del pobre, antes reventar que sobre.*

Atragántate, Matías, que esto no es de todos los días.

Similars en castellà: *A bestia comedora, piedras en la cebada.*

A buen comedor, quitárselo de adelante.

De que se pierda o que te haga daño, mejor que

te haga daño.

Muera Marta y muera harta.

Bien canta Marta, después de harta.

A cucharón grande pa' quitar el hambre.

A la dona i la lletuga, per la cintura. (lletuga = enciam, encisam)

És per on s'agafen més còmodament i amb delicadesa.

Contrari, l'expressió: Agafar el rave per les fulles.

A la fam li diuen son i al saber, sort.

És una crítica a qui no té cap virtut i no reconeix les dels altres.

A la gent del treball, dóna-li pa i all.

Recomana no ser massa generós amb els treballadors per a no perdre part del guany.

Similar: De donar, ningú es fa ric.

A la peresa, doneu-li sopes.

Significa que convé facilitar les coses a qui sabem que no té gana de fer-les, perquè serà de la única manera que les farà per voluntat pròpia. (La sopa és el menjar elaborat més fàcil de fer.)

Similar: Perea, vols sopes? Si estan fetes, sí. Vine per elles. No vull sopes.

A la sopa del convent tant n'hi mengen vint com cent.

Els ingredients dels menjars que es fan per a molta gent es fan a ull, sense molta precisió.

Similars: On en mengen dos, en mengen tres.

A la taula de sant Francesc, on hi mengen dos hi mengen

tres.

A la taula d'en Bernat, qui no hi és, no és comptat.

A la taula de l'abat, qui no hi és, no hi és comptat.

Qui arriba tard a un convit no és considerat com els altres, s'asseu on pot i menja del que queda.

Com l'expressió: Quedar-se baix taula.

Contrari: A la taula i al llit, al primer crit.

Similar en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

A la taula de sant Francesc, on hi mengen dos hi mengen tres.

Com: On en mengern dos, en mengen tres.

A la taula i a l'aula, substància, no faula. (faula = fantasia, teoria)

Convé que el menjar siga consistent, energètic i alimentós, de la mateixa manera que la formació ha de ser instructiva i pràctica.

A la taula i al llit, al primer crit (; i per a treballar, deixa't cridar).

Per treballar, gran peresa; per menjar, molta prestesa.

A menjar, prop; a fer feina, lluny.

Si voleu cigrons, correu, minyons.

Les coses bàsiques no s'han de demorar. Les secundàries poden esperar.

Com: A la taula, santa paraula.

Contrari: A la taula d'en Bernat, qui no hi és, no és comptat.

Castellà: *A la mesa y a la cama, sólo una vez se llama.*

A la cena y a la cama, sólo una vez se llama.

A la mesa y a la misa, sólo una vez se avisa.

Similar en castellà: *A comer, beber, bailar y gozar, que el mundo se va a acabar.*

A misa temprano, nunca va el amo.

A la taula, ningú es fa vell.

Tothom s'agrada d'allargar la sobretaula.

A la taula, santa paraula.

Igual que: A la taula i al llit, al primer crit.

Castellà: *A comer y a misa rezada, a la primera llamada.*

A la trompeta de la mort, no li faces mai el sord. (= bolet del gènere *Craterellus*)

És un advertiment fet amb un joc de paraules.

Al bon caldo, el vi li obri camí.

El vi és bo per acompanyar quasi totes les menges.

Com: Al bon vi, el brou li fa camí.

Similar en castellà: *A bebedor fino, tras la leche, vino.*

A bebedor fino, primero agua y luego vino.

A bebedor fino, después del dulce, vino.

Al bon tastador, que el vi no li passe del galló. (galló = campaneta, glotis)

A qui li agrada el vi, en disfruta més l'olor i el gust que el sabor. (Els tastavins professionals, dits sumillers, no solen engolir-lo per a no emborratxar-se.)

Castellà: *Al catador de vinos no le pasa el sorbo del galillo.*

Al bon vi, cuitar-hi. (cuitar = precavir-se'n, anar amb cura)

El vi bo és tan agradable que correm el perill de no saber parar de beure'n.

Castellà: *A nadie le hace mal el vino, si se bebe con tino.*

Amor y vino, sin desatino.

Bebes vino, no bebas el seso.

Al bon vi el brou li fa camí. (brou = caldo)

El vi és un bon acompanyament per a tots els menjars, però no convé començar bevent vi per a no emborratxar-nos, sinó deixar-lo per a quan tinguem suficient aliment en l'estómac.

Com: Al bon caldo, el vi li obri camí.

Similars en castellà: *A bebedor fino, después del dulce, vino.*

A bebedor fino, primero agua y luego vino.

A bebedor fino, tras la leche, vino.

Caldo de parras, mejor que el de gallina y de más

sustancia.

Al bon vi, la meitat aigua.

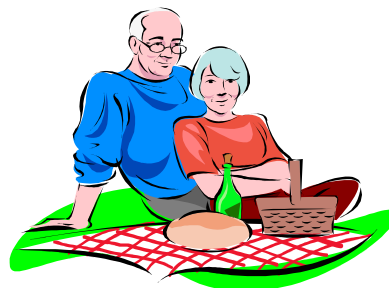
Quan els vins són massa bons, se'ls sol rebaixar perquè no emborratxen.

Similar: Al bon vi, cuitar-hi.

Al bon vi no li cal pregó.

Els bons productes (o persones) no necessiten publicitat perquè la seua publicitat és la seua pròpia qualitat.

Castellà: *El vino que es bueno no ha menester pregonero.*

Al camp vas, el que portes menjaràs.

Quan s'ix de casa s'ha de portar provisió per a no passar privacions.

Al constipat, got de vi colmat.

És sabut que l'alcohol del vi dóna calor i energia. (Abans, es feien sopes de vi calent.)

Similars en castellà: *Ajo, cebolla y limón, y déjate de inyección.*

A catarro gallego, tajada de vino.

A l'escudella i pitança, bufar-la és mala criança.

A qui bufa el menjar, tots li miren el plat.

És més educat remenar la sopa amb la cullera o esperar un poc.

A l'escudellar voràs qui et vol bé i qui et vol mal.

Adverteix que qui serveix el menjar sol afavorir a uns més que a uns altres posant-los el millor tros o el més gran.

Similar en castellà: *Quien parte y reparte se queda con la mejor parte.*

A les penes, punyalades, i a la panxa, botifarres.

Recomana dedicar-se a les bones coses i oblidar-se de les roïnes.

Connex: Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

Castellà: *Barriga llena, corazón contento.*

A les taules ben parades, qui no menja escudella no menja faves.

(escudella = plat de calent, plat fort, plat principal)

Recomana menjar de tot, no sols allò que a un li agrada més.

A l'estiu menjar calent no és molt bon aliment.

Menjar de calent quan fa calor abelleix ben poc i s'ingereix en poca quantitat.

A l'hivern, el millor amic és la carbassa del vi.

Antigament, les carbasses seques servien de recipient per al vi, que calfa la panxa.

Allà on menja un, en mengen dos.

Allà on mengen dos. en mengen tres.

Allà on mengen dos, hi mengen tres.

Compartir les coses priva un poc el cos però alimenta l'esperit. És una invitació elegant a compartir el que es té.

Allà on no hi ha pa no hi ha pau.

Qui passa gana no pot estar de bon humor.

Allà on no hi ha sang no es fan botifarrons.

Les coses bones o agradables per a nosaltres tenen o han tingut un cost per a algú altre.

Connexos: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Uns tenen la fama i altres carden la llana.

Connex en castellà: *Quien algo quiere, algo le cuesta.*

All bullit, all perdut.

Perd el sabor i la consistència.

Similar en castellà: *Ajo que del hornillo salta, al diablo vaya.*

All cru i vi pur passen /o port segur. (lo port = el coll o port de muntanya)

La coentor de l'all reclama vi, i el vi dóna energia.

Al llit i a la taula, a la primera paraula.

Igual que: A la taula i al llit, al primer crit.

A la taula, santa paraula.

Allò que a uns sana, a altres mata.

Cada individu té una constitució, unes toleràncies, una resistència... diferents de les d'un altre.

Contrari: A qui no s'ha de morir, l'aigua li és medecina.

Contrari en castellà: *Lo que no mata, engorda.*

Allò que no agrada a la vista, no agrada a la boca.

Moltes vegades, allò que no entra primer pels ulls no entra per la boca.

Connex en castellà: *Ni bebas sin ver ni firmes sin leer.*

All, per què no ets fi? Perquè no em van sembrar per Sant Martí.

S'ha de sembrar a la tardor.

Al mal de cap, omple el pap. (= bossa que les aus tenen en la gola)

La migranya i les preocupacions es distrauen menjant.

Al matí, poca aigua i molt vi.

Consell per a qui matina per a fer treballs durs (llauradors, obrers...)

Al matí, tot vi; a la tarda, res d'aigua, i al vespre, vi sempre.

És una crítica a qui beu vi sempre.

A l'octubre, ametlles collides, i al novembre, olives marcides.

Les ametlles s'han de collir o plegar a finals del setembre, i entre el novembre i el desembre (segons la varietat i la zona), les olives.

A l'olor de la tonyina s'escarota l'albergina.

És un eufemisme sexual.

Al pa, pa, i al vi, vi.

Al pa, pa, i al vi, vi, i l'aigua clara.

Cal dir cada cosa pel seu nom, sense dissimulacions, per a no crear malentesos.

Castellà: *Al pan, pan, y al vino, vino.*

Al pobre, el sol se'l menja.

Com que passa fam, s'aprima sense motiu aparent, com si el sol el desgastara.

Al que menja /o madur, fes-li rosegat /o dur.

Convé educar i preparar les persones per a totes les eventualitats de la vida.

Similar, l'expressió castellana: *Estar a las duras y a las maduras.*

Al qui et dóna un capó, dóna-li la cuixa i l'aló. (capó = gall jova / aló = aleta)

Convé ser agraïts amb qui ens afavoreix, per tal que en alguna possible precarietat futura ens torne a afavorir.

Castellà: *Es de bien nacido ser agradecido.*

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

Al rovelló, cerca-li companyó. (cercar = buscar, indagar)

El rovelló, esclata-sangs o pebraço sempre es cria en grups o rodals.

Als vells, sopes i rosaris.

Al vell, ceba o carabassa a ell.

Al vell, carabassa amb ell.

Els vells solen estar desdentats i no poden rosegat.

Al vell, no li dónes vi novell.

El vi acabat de fer no és molt sa, i per a una persona vella, no gens.

Al temps de les olives, fan nòvio les fadrines.

Pel fred del desembre, els pares de les fadrines permetien entrar a casa l'amic o pretendent de la filla.

Al vi i al ball, de la tarda.

Recomana deixar l'alcohol i la festa per al final de les obligacions del dia.

Al vi no li cal pregó.

Les bones coses són acceptades a la primera.

Similar: Al bon vi no li cal pregó.

A ma casa bullen faves, i a la teua, perolades.

En totes les cases bullen faves, i en la meua, a perolades.

Com que tots tenim defectes, es diu a qui critica els nostres.

Similars: Qui tinga la teulada de vidre, que no tire pedres a la del veí.

Similars, les paraules de Jesús: "Qui estiga lliure de pecat, que tire la primera pedra."

A mal de cagar no hi valen serves. (serva = fruita aspra similar a la nespla)

Contra el mal de cul no hi valen serves.

Cada cosa vol el seu remei i no valen succedanis. (La diarrea s'atura amb orxata d'arròs o de xufa, però no amb cap fruita, que sempre es laxant encara que no ho sembla.)

A mal menjar o ben menjar, tres vegades beure.

Ressalta l'excel·lència del vi com a acompanyament de qualsevol menja.

Similar: A menjar curt, vi pur.

Similar en castellà, l'expressió: *Ajo, trago.*

Amb diners carxofes, i amb paper, milotxes. (milotxa = estel, catxirulo)

Amb diners, carxofes; quant més, més grosses.

Amb diners, torrons. (torró = rajola d'ametla i mel)

Amb diners, torronets.

Qui té disponibilitat econòmica aconseguix allò que altres no poden.

Castellà: *Dádivas quebrantan peñas.*

Similars en castellà: *Poderoso caballero es don Dinero.*

Tanto tienes, tanto vales.

Un asno cargado de oro sube ligero por una montaña.

Amb el pap ple es parla millor. (pap = sac bucal dels ocells)

Quan estan cobertes les necessitats més elementals s'està més dispost. (Raó per la que molts negocis i tractes es fan en un restaurant.)

Amb les olives de terra tindràs mal oli a la gerra. (gerra = gros recipient de fang cuit)

Les olives caigudes ja estan massa madures i esclatades o massa seques.

Amb molta gana no hi ha pa dur.

Quan es passa fam s'acaben les manies i les preferències.

Similar en castellà: *Cuando no hay lomo, de todo como.*

Contrari en castellà: *Al hombre harto, hasta la cereza lo amarga.*

Amb oli a les piques, les cases són riques.

L'oli d'oliva emmagatzemat és una valuosa moneda de canvi.

Amb pa i vi es fa camí.

El menjar és el carburant dels éssers vius.

Castellà: *Pan y vino andan camino, que no mozo garrido.*

Con pan y vino se anda el camino.

A ningú li amarga un dolç.

Es diu justificant l'acceptació d'alguna bona cosa: un regal, una floreta...

Similars: Donat?, gràcies.

Sopa, pega'm a la boca.

Castellà: *A nadie amarga un dulce.*

A menjar curt, vi pur.

Destaca que el vi és un bon complement alimentari.

Similar: A mal menjar o ben menjar, tres vegades beure.

A mig de taula, poca paraula.

En una menjada en companyia no convé xarrar massa i sí dedicar-se a menjar.

A millor aliment millor pensament.

Les coses es veuen més boniques quan es té la necessitat bàsica coberta. Per això existeixen els dinars de negocis, els sopars de parella...

Connex: Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

A molt menjar, molt penar.

A molt sopar, molt somniar.

Les menjades abundants o pesades fan dificultosa i llarga la digestió.

Similar: De grans sopars estan plens els fossars.

Similar en castellà: *De grandes cenas están las tumbas llenas.*

A mon pare li diuen Coca, i jo em mor de fam.

Es diu humorísticament d'un mateix o dels altres quan s'està en condicions precàries respecte a algun parent.

Any de bolets, any de castanyes.

Any de bolets, any de freds.

Any de bolets, any de pobrets.

Any de rovellons, neu fins als collons.

La proliferació de fongs en general és anunciadora de rigor hivernal.

Any de figafors, any de plors. (figaflor = bacora)

Any de figues, no te'n rigues.

Auguren un estiu o una tardor secs i dolents per falta de saó.

Any de poc pa, garbell espés i sedàs clar. (garbell i sedàs = coladors, filtres, cernedors)

En temps de precarietat convé reduir el consum de quemenjar (i de tot en general).

Similar en castellà: *A buen año y malo, molinero y hortelano.* (Convé tindre el sustent assegurat en qualsevol circumstància.)

Any de serves, mai lo veges. (serva = fruit aspre semblant a la nespla / lo = el, forma antiga)

Significa que qui s'alimenta de serves ho fa perquè no té altra cosa que menjar.

A on no hi ha pa, tot és renou. (renou = soroll, protestes, moviment)

A on no hi ha farina, tot és moïna. (moïna = preocupació, malestar, irritació)

La gent sol queixar-se i rebel·lar-se quan li falta l'aliment més bàsic.

Connex: A qui té fam, les pedres li semblen pa.

A on no hi ha vi, no va el fadrí.

A la gent jove l'atrau la festa, no els actes seriosos.

Similar en castellà: *Ni mesa sin vino ni sermón sin agustino.*

A pa calent, clava-li la dent.

Recomana aprofitar la primera ocasió que se'ns presente.

Contrari: Pa calent i vi novell causen dolors al ventrell.

A pa d'altri, navalla pròpia. (altri = alié, d'un altre)

Recomana traure bon profit de les coses dels altres quan l'ocasió és propícia.

Connexos: Bon pilot, bon farinot.

Donat?, gràcies.

Similar en castellà, l'expressió: La parte del león.

A pa de quinze dies, fam de tres setmanes.

Quan es passa gana, qualsevol menjar és ben vingut.

Connex: A on no hi ha farina, tot és moïna.

Castellà: *A pan de quince días, hambre de tres semanas.*

A buen hambre no hay pan duro.

A buen hambre no hay pan malo.

A pan duro, diente agudo.

Connex en castellà: *A buen sueño, no hay mala cama.*

A panxa plena no hi entren penes.

Tots els sers vivents ens trobem millor quan hem cobert les necessitats primàries.

Similar: Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

Contrari: Buit ventrell dóna mal consell.

A qui et vulga mal, menja-li el pa, i al que et vulga bé, també.

Ens convé traure bon profit de qualsevol situació.

A qui hages de donar de sopar no li tragues berenar.

Per a quedar bé, els convidats han de tenir bona gana.

Contrari en castellà: *A quien tienes que dar la cena, no le quites la merienda.*

A qui menja bé el pa, és pecat donar-li all.

A qui és menjador, no convé facilitar-li que ens deixi sense res. (La coentor de l'all fa menjar molt pa.)

A qui no mata porc, no se li dóna llonganissa.

Qui no fa res per la comunitat no té dret al benefici.

Similar: El que peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

A qui no treballa, una gallina; a qui treballa, una sardina.

Moltes vegades es premia més la inactivitat que l'esforç, en ocasions com a incentiu, en d'altres per desconeixement de la realitat, en d'altres per amistat...

Similar en castellà: *A marido malo, ceballo con las gallinas de par del gallo.*

A qui té fam, el pa negre li pareix blanc.

Quan la gana és gran, es tenen pocs miraments amb el menjar.

Connex: Qui té fam somia rotllos.

Similars en castellà: *Cuando hay hambre, no hay pan duro.*

*Cuando no hay lomo, de todo como.
A pan duro, diente agudo.
A gana de comer, no hay mal pan.*

A Riola, pa i farigola. (farigola = frígola, timó, timonet, tomello, tomaní)

Totes les persones actuem igual davant de les mateixes circumstàncies.

Com: A Xert, tots caguen amb el cul obert.

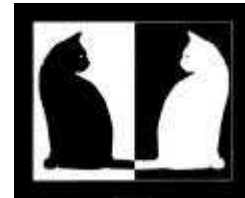
Similar: A Tremp, pa, i a Balaguer, coca.

Similar, l'expressió: No eixir de pa i minxet.

Similar en castellà: En todas partes cuecen habas.

Arròs covat, per al gat.

L'arròs passat o revingut no sol agradar a quasi ningú.

Arròs i beguda, foc de brasa.

És una menjada molt energètica i calorífica.

Arròs, peix i pebrot volen el vi ben fort.

Als menjars consistents els va bé el vi amb cos.

Similar en castellà: *A buen vino, buen tocino.*

A taula pot faltar el pa, però la sal no ha de faltar.

La sal és barata i condimenta qualsevol menja.

A tot arreu se'n fan, de bolets, quan plou.

Certament. Es diu per a llevar-li importància a alguna cosa que algú creu extraordinària.

Similar en castellà: *En todas partes cuecen habas.*

A una bona taula, ditxosos els darrers, si els primers tenen modors.

Qui arriba després que altres s'ha d'accontentar amb el que quede.

Similars, les expressions: Quedar-se baix taula.

Menjar-se les sobres.

Badall mai ment, o son o talent. (la talent = la fam, la gana, l'apetit)

Mamífers i ocells badallem, majorment, per avorriment.

Beure lleva la gana.

El volum ocupat pel líquid ja no el pot ocupar un sòlid. Si es tracta de vi, aquest alimenta perquè el seu alcohol es transforma en sucre.

Castellà: *A más beber, menos comer.*

Similar en castellà: *A poco pan, beber primero.*

Beure molt i anar dret no pot ser.

Els borratxos perden l'equilibri.

Castellà: *A mucho vino, poco tino.*

Beure xarrupant, beure de bergant.

No és educat fer soroll quan es beu o es menja.

Bescuit de monja, cafís de forment. (forment = blat)

Bescuitet de monja, cafisset de blat. (cafís = mesura de farina o gra)

Un detall o obsequi demana una bona compensació.

Castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

Beure i bufar, junt no pot anar.

No es poden fer bé dues activitats alhora.

Similar: Beure molt i anar dret és *raret*.

Castellà: *No se puede estar en misa y repicando.*

Biberó de criatura, porró de vell.

En cada edat bevem d'una manera i ens alimentem amb coses diferents.

Connex: Criatures naixem i criatures tornem.

Blat comprat, ni coques, ni rotllos, ni pa assaonat. (assaonat = compacte)

Habitualment, allò que es compra perquè no és fet d'u mateix condeix menys, o s'ha escatimat per falta de diners.

Similar: Qui no pot segar, espigola.

Boca amarga no pot escopir mel.

Qui està disgustat, és normal que manifeste el disgust.

Contrari: Bona cara i fets dolents.

Bolet amb beina i corbata, és segur que és dels que mata.

Els bolets que porten beina, al fossar donen feina.

Adverteix de no tocar cap fong que sembla dur el coll abrigat.

Connex: Bolets amb llet i que piquen, si no maten, mortifiquen.

Contrari: El bolet que *hi ha* cucs, no mata.

Bolet o rovelló, al sarró. (sarró = bossa, sac, motxilla)

Destaca l'excel·lència gastronòmica d'aquests fongs.

Contrari: Bolet amb beina i corbata, és segur que és dels que mata.

Similar en castellà: *Pájaro que vuela, a la cazuela.*

Bolets amb llet i que piquen, si no maten, mortifiquen.

La llet o la clara d'ou, com el carbó activat, absorbeixen part de les toxines ingerides si s'arriba a temps en els enverinaments.

Bon pa farem si la farina és bona.

La bondat en les persones o els productes solen donar bon resultat.

Bon pilot, bon farinot. (pilot = grapat)

Quan hi ha bona gana, no cal perdre temps en la presentació del menjar.

Bon sopar fa bon esperar.

Les menges elaborades o copioses demanen molta faena a qui les fa i paciència a qui les espera.

Borratxera d'aigua, mai s'acaba.

Per més aigua que es bega, mai no fa mal.

Borratxo fi, a la taverna vol el vi.

A casa, les existències són limitades, mentre que a la taverna hi ha més abundància.

Similar en castellà: *Amigo de taza de vino, mal amigo y peor vino.*

Amigo de taza de vino no vale un comino.

Buit ventrell dóna mal consell.

Quan es passa gana, es fa qualsevol cosa per sobreviure.

Contraris: A panxa plena no hi entren penes.

La panxa porta les cames.

El cap fred, el ventre net i els peus calents són els millors elements.

El cap fred, el ventre net i els peus calents són els millors medicaments.

Cada cosa al seu temps, i pel maig, cireres.

Cada cosa al seu temps, com les figues a l'agost.

Cada cosa pel seu temps, naps i cols pel mes d'advent. (= dies previs a Nadal)

Cada cosa a son temps, i els naps per l'advent.

Per molta pressa que es tinga, les coses es produiran en el seu moment just, no abans.

Com: Cada cosa, al seu temps.

Després d'Ibi, Tibi.

Calent, per a molts, i gelat, per al gat.

A la majoria de les persones els agrada el menjar acabat de fer.

Calla si menges sardina per no empassar-te l'espina.

No s'ha de parlar amb la boca plena.

Similar en castellà: *En boca cerrada no entran moscas.*

Camises on no hi ha lli i borratxos on no hi ha vi.

Es diu de persones que no segueixen el costum general, o de circumstàncies inhabituals.

Campanes al vol, pilotes a l'olla.

En les grans festivitats o celebracions se solen fer plats extraordinaris.

Cànem de vores, vi de malloles, blat de contravent es paga bé i lleialment. (mallola = vinya jove / contravent = terreny batut pel vent)

Les coses de qualitat i les elaborades amb gran dificultat són més cares que les corrents i al comprador no li dol pagar-ne el preu que li demanen.

Cànter de vi per home i fora de borratxeres. (cànter = got, pitxeret)

És la ració recomanada.

Connex: *Beber con medida alarga la vida.*

Canteret nou fa l'aigua fresca.

Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

Les novetats solen agradar a molts, però en realitat, els seus avantatges solen durar poc.

Similar en castellà: *Poco dura la alegría en casa del pobre.*

Connex en castellà: *El jarro nuevo, primero bebe que su dueño.*

Cara vermella, cara de vi. (vermell = roig, colrat)

Els borratxos habituals solen tenir el nas o la cara colrada. (Però a vegades el color de cara és degut a mala circulació de la sang.)

Carabassa, ni poca ni massa.

És un fruit laxant i que alimenta poc.

Carabassa sense vi, digueu-li fusta.

La carabassa és poc gustosa, i per això se l'adoba amb vi per a l'elaboració de l'arrop i talladetes. Ací es refereix a la carabassa seca que s'utilitzava antigament com a recipient per al vi.

Carabassa sense vi, ni és carabassa ni carabassí.

Igual que el precedent.

Cargols sense vi no vull per a mi.

Es tracta d'un menjar consistent que requereix bon acompanyament.

Castellà: *A caracoles picantes, vino abundante.*

Caracoles sin vino no valen un comino.

Cargols, peres i meló volen vi felló. (felló = fort, bast)

El vi fort acompanya bé aquests plats.

Similar en castellà: *Con albaricoques y brevas, agua no bebas; pero vino, todo lo que puedas.*

Cargols, peres i pebrot volen vi ben fort.

Igual que el precedent.

Carn de llebre, de moltó i de bou, sense vi al ventre no es cou. (moltó = mascle de l'ovella)

Són carns tan fortes que necessiten molt més que aigua per a ser ben digerides.

Carn de pit, carn de poc profit.

La carn, segons de quina part siga, té més o menys greix, consistència i aliment. (S'acostuma de donar als malalts carn de pit: colom, pollastre...)

Carn d'un dia, pa de dos, vi d'un any i salut per tot l'any.

Cada aliment té la seua data òptima de consum.

Carnestoltes fredes de poca virtut, sempre n'hi ha que ballen amb el ventre buit.

Carnestoltes fres, blat a vint-i-vuit, molts n'hi ha que ballen amb el ventre buit.

Carnestoltes fresques, el blat a divuit, quants n'hi ha que ballen amb el ventre buit.

Expressa la precarietat d'aliments que sol haver-hi en el mes de febrer.

Carn fa carn i vi fa sang.

Menjar carn i vi proveeix energia i renova el nostre cos.

Carn fa carn, pa fa panxa i el vi mena la dansa. (menar = portar)

Similarment a l'anterior, diu que la carn alimenta, que el pa ompli més que alimenta i que el vi dóna energia.

Carn fregida no torna a la carnisseria.

Les coses començades o encetades no tornen a ser com eren.

Similar en castellà: *Agua pasada no mueve molino.*

Carn i vi fan de bon pair. (pair = digerir, coure)

El vi ajuda que la carn siga més digestible.

Càrrega de vi, quatre de blat, no està mal pagat.

La gent del camp sol bescanviar-se els productes que elabora.

Cartes, daus, dones i vi, al ric fan tornar mesquí.

Els vicis solen dur a la ruïna econòmica i moral.

Cartes, dones i vi trauen l'home de si.

Els vicis desbaraten la rectitud de les persones.

Cartes, dones i vi... mal camí.

Ja s'ha dit més amunt.

Cartes, dones, daus i vi fan tornar el ric mesquí.

Ja s'ha dit.

Casaràs la filla i vendràs el vi si ho vol el teu veí.

Les coses no depenen moltes vegades de la pròpia voluntat, sinó de la dels altres o de les circumstàncies.

Castellà: *El hombre propone y Dios dispone.*

Castanya sencera, al foc peta. (petar = rebentar, explotar)

Convé punxar-les o fer-los un tallet perquè amollen el vapor.

Celler que ressona, el vi se n'adona. (celler = magatzem de vi)

El celler és el lloc on dorm el vi i requereix temperatura constant i silenci, per tant, si el celler ressona és que s'ompli de clientela i van disminuint els productes.

Cera per Santa Teresa, porc i llard per Sant Martí i gallines per Nadal.

Són les efemèrides tradicionals per a la recol·lecció i la matança.

Col de gener, bona com el corder.

Gener és el millor moment de la seua sembra.

Connex: Si vols ceba de diner, planta-la pel gener.

Comerciant de vi, comerciant mesquí.

Els vinaters i els lleters tenen la mala fama d'aigualir el seu producte per a obtenir-ne més quantitat.

Com més menuda és la nou, més soroll mou.

Expressa que, moltes vegades, es fa més de notar el més burro o qui menys raó té que el més llest o qui està carregat de raó.

Com més pa i més vi al celler, més bruixes pel carrer.

El cru hivern (època de bruixes) és el temps en què més farina i vi hi havia acumulats en les masies.

Com més sucre, més dolç.

L'abundància d'elements, opinions... sobre un tema el fan més agradable o convincent.

Igual que: Quan més sucre, més dolç.

Com més tros, més mos.

Més val que sobre que no que falte.

Igual que: Bon pilot, bon farinot.

Castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Com més vi més doctes. (docte = presumtuós, llenguallarg)

Els efectes de l'alcohol solten la llengua, envalentonen i fan parlar foradat.

Consell de caputxí: no menges sense vi.

Lloança de les virtuts del vi. (Les ordes caputxines tenen tradició licorera.)

Similar en castellà: *Beso, queso y vino espeso.*

Consells amb vi tenen mal fi.

No s'ha de fer cas d'allò que diga qui està borratxo, que ni sap què està dient ni se'n recordarà després del que ha dit.

Convidat massa atent al plat, una altra vegada no és convidat.

No és educat estar més pendent del menjar que de la convivència i la conversació.

Correu, correu, minyons, que l'olla cou cigrons.

És una invitació a menjar. (Els cigrons solen agradar als xiquets, potser per la seua forma de bitlla.)

Similar: A la taula i al llit, al primer crit.

Cura més la dieta que la llanceta. (llanceta = instrument mèdic)

La voluntat i la seguida de qui té interès en el seu benestar físic són més efectius que qualsevol intervenció artificial i aliena.

Similar: Una seguida manté un convent.

El millor metge és el mateix malalt.

Darrera cada mossegada, una tirada fóra massa vinada, però darrera de cada tres, bo beure vi és. (tirada = glop / fóra = seria)

No és saludable beure vi a cada moment, sinó de tant en tant.

Connex en castellà: *Beber por lo ancho y dar de beber por lo estrecho.*

Darrere de la carn, bon vi i bon trago.

Ja està dit.

Darrere de la carn, bon vi, i si és porc, encara més fort.

S'explica per si mateix.

Darrere d'un ou begut o dur, vi pur.

S'explica per si mateix.

Darrere de res begues vi, però de (mencioneu allò que vulgueu), sí.

Manera humorística de justificar un glop de vi a destemps.

De bolets que no conegues, no en mastegues.

Aconsella no collir ni tocar res que ens puga enverinar.

Similar: Gos que no conegues, no li toques les orelles.

Contrari: Bolet o rovelló, al sarró.

De bons sopars, n'estan plens els fossars. (fossar = tomba)

De penes i de sopars, hi ha molta gent als fossars.

Si tens ganes de morir, sopa bona cosa i vés-te'n a dormir.

Convé menjar poc a la nit, quan no podem cremar calories.

Com: De penes (i bons sopars), estan plens els fossars.

Connex: Si vols morir, menja magrana/pepino i vés a dormir.

Castellà: *De grandes cenas están las tumbas llenas.*

De golosos y tragones están llenos los panteones.

Similars en castellà: *La comida, reposada, y la cena, paseada.*

Come poco y cena más poco; que la salud de todo el cuerpo se fragua en la oficina del estómago.

De la carn, el moltó, i del bolet el rovelló. (bolet = fong comestible en general)

Són menges exquisides per al paladar.

Similar en castellà: *De la mar, el mero, y de la tierra, el cordero.*

De l'aigua d'octubre i del sol de maig, en neix el blat.

Així sol ser.

De la mar el bon peixó, i de la terra el moltó. (peixó = diminutiu de peix / moltó = mardà = mascle de l'ovella)

De la mar l'esturió; i de la terra, el bacó. (esturió = peix de mar i de riu del qual s'obté el caviar / bacó = porc, garrí)

Alaba l'exquisitesa culinària d'aquests animals.

Castellà: *De la mar el mero, y de la tierra el cordero.*

Similars en castellà: *Besugo de enero vale un carnero.*

Berzas en enero, saben como carnero.

De la mar i del caparrot, ningú en treu el que vol, sinó el que pot.

Per més que la voluntat siga molta, no pot modificar la realitat adversa.

Similar: L'home proposa i Déu disposa.

De la vinya plantada per sant Martí, en surt el millor vi. (11 de novembre)

Això diuen.

De les virtuts del romer es pot escriure un llibre sencer. (romer = romaní, farigola o frígola)

S'explica sol.

De lo que et menges, et creix.

Broma que es diu a qui està menjant-se algun aliment que, per a forma, s'assimila als sexes o als caràcters sexuals..

Castellà: *De lo que se come, se cría.*

Somos lo que comemos.

Del pa de mon compare, bon tros a mon fillol.

És una crítica a qui té accés a algun benefici i afavoreix més, o primer que a ningú, els seus parents o amics.

Similar: Qui té padrins, es bateja.

Castellà: *Del cuero ajeno, correas largas.*

Del pan de mi compadre, buen/gran ratico a mi ahijado.

Del que no mengen los gossos i els gats, pocs plats.

Convé evitar els aliments no naturals i les plantes que els animals no volen, i això perquè solen ser tòxics.

De peus de rata o manetes, no en menges, que fan caguetes.

Són espècies de fongs que no maten, però afecten els sistema digestiu.

Del plat a la boca, ningú s'equivoca.

Alimentar-se és primer que res, actitud en la que coincidim tots els sers vius. (Ningú es duu la cullera a l'ull, a l'orella....)

Similar: Sopa, pega'm a la boca.

Castellà: *A mamar, todos nacen sabiendo.*

Connex en castellà: *De la mano a la boca se pierde la sopa.*

Del raïm, també es fa vi.

Es diu per a donar a entendre que no ens creiem el que ens estan dient.

Similar: I un bé negre amb les potes rosses.

Similar, l'expressió: Jo diré que tu ho has dit.

Castellà: *Límpiate, que estás de huevo.*

Similar en castellà: *Y un jamón con chorreras.*

Dels fruits de l'octubre, ningú no en viu.

A l'octubre ja s'ha collit la fruita sucosa d'estiu, tret dels caquis, i encara no ha madurat tota la fruita seca d'hivern, tret de les ametles, les castanyes i els pinyons.

Del sorell, beu-te el caldo i tira'l a ell. (sorell = peix blau)

La carn del sorell és ben poc saborosa.

De (penes i) bons sopars estan plens els fossars.

Els disgustos i menjar en excés afecten la salut.

De res, massa.

Recomana moderació, tant en el menjar com en tot.

Similar en castellà: *Del pan bendito, un poquito.*

De Sant Joan a Sant Miquel, ni dona, ni peix, ni mel.

A l'època calorosa de l'any convé evitar coses que donen calor i algunes espècies de peix que ja no estan tendres.

Després del meló, vi a muntó; si és tendral, en barral; si és d'Alger, en pitxer.

Després del meló, vi en porró, i si és d'Alger, en pitxer. (porró = recipient de vidre amb bec / pitxer = recipient amb ansa i boca ampla)

Com més quantitat de suc ingerim, més es dilueix en la panxa el vi.

Similar: Després de res begues vi, però de (mencioneu allò que vulgueu), sí.

Similar en castellà: *Bebe el vino en vidrio; y si el vino es generoso, en cristal precioso.*

Després de menjar, ni llibres ni estimar.

Després de dinar, ni llibre ni cardar.

La digestió vol repós.

Similar en castellà: *La comida, reposada, y la cena, paseada.*

Després de res begues vi, però de (mencioneu la menja que vulgueu), sí.

Humorísticament, diu que el vi és un bon acompanyant de qualsevol menja.

Castellà: *A bebedor fino, tras la leche, vino.*

A bebedor fino, primero agua y luego vino.

A bebedor fino, después del dulce, vino.

Després de Sant Martí, castanyes i novell vi.

Després de Sant Martí, deixa l'aigua i beu el vi.

L'11 de novembre marca la diferència entre l'estiu i la tardor i els seus fruits i productes.

Similar: Per Sant Martí es beu el bon vi.

Després d'una festa major, una sopa amb oli.

Quan s'ha menjat massa, convé donar-li un descans alternatiu a l'estómac.

Similar: Dies de molt, vespra de res.

Contrari: De grans sopars estan plens els fossars.

Después del préssec i el meló beuràs lo vi millor.

Són fruites que realcen el sabor del vi.

Similar: Després de res begues vi, però de (mencioneu l'aliment que vulgueu), sí.

Déu dóna faves a qui no té queixals.

Déu dóna pa a qui no té talent. (la talent = la gana, l'apetit, la fam)

A vegades, la sort recau sobre qui no se la mereix o no li feia falta.

Castellà: *Dios le da nueces a quien no tiene dientes.*

Dina poc i sopa poc i dormiràs com un soc. (soc = soca, tronc, tió)

Dina poc, sopa menys i dorm molt, bona vida, camperol.

Menjar frugalment i repetidament és un consell naturista i mèdic.

Diners d'altri i brou de peix no fan greix. (altri = algú altre, alié)

Els diners aliens que manegem no ens fan rics a nosaltres.

Contrari: L'aigua, per on passa, banya.

Dins els pots menuts hi ha la bona confitura.

És una floreta o alabança a una persona de poca estatura o corpulència.

Similar: Dona nana i petarrella, als cent anys sembla donzella.

Similar, l'expressió: Poquet i bo.

Castellà: *La buena confitura se guarda en tarros pequeños.*

Similar en castellà: *Lo bueno, si breve, dos veces bueno.*

Diu el blat al sembrador: "Amb un gra o amb dos, pel juliol estaré amb vós".

Ja sabeu quan se sega aquest cereal.

Similars: Al juliol, la falç al coll.

Pel juny, la falç al puny.

Divendres sant, ni festa, ni ball, ni carn.

Consell basat en preceptes de l'església Catòlica.

D'olives, una per Sant Joan i cent per Nadal.

A mitjan juny, les oliveres es veuen despullades de fruits, que van formant-se lentament.

El badall no pot mentir: vol menjar o vol dormir.

El badall no pot mentir: fam o son o ésser roí.

Es tracta d'un acte reflex del cos en el qual no intervé la voluntat.

Connex, l'embarbussament: Tinc fam, son i set,

i quan menje, dorm i bec

se me'n va la fam, la son i la set.

El blat, curt o llarg, pel juny ja ha de ser segat.

El blat, primerenc o tardà, pel juny s'ha de segar.

La sega sol ser en juny, perquè al juliol ja fa massa calor.

Similars: Pal juny, la falç al puny.

Al juliol, la falç al coll.

Similar en castellà: *El heno, corto o largo, por junio ha de estar segado.*

El bolet i el moixernó, de l'octubre és el millor.

És l'època dels fongs i dels bolets silvestres.

Similar: Quan a l'octubre plou, el rovelló es mou.

El bolet naix a l'octubre però és fill de l'agost.

L'octubre mullat, assolellat i fred fa sortir el bolet.

Pluges fortes per l'agost, bolets per l'octubre.

Pluja a darrers de setembre, per l'octubre bolets sembla.

Realment, si la calor de l'estiu dura fins a l'octubre i plou, la terra refrescada reaccionarà generant tota mena de bolets i fongs.

Similars: L'octubre mullat, assolellat i fred fa sortir el bolet.

Per l'Ascensió, cerca el llop i el moixernó.

El bolet que hi ha cucs, no mata. (hi ha = té)

Si els animals se'l mengen, és perquè és mengívol.

El bolet terrerol, mai no va tot sol.

Els fongs en general que es crien en el sòl solen aparéixer a redols.

El bon aliment fa bon enteniment.

El bon menjar fa estar gras.

El bon aliment fa tornar jove a la gent.

Som el que mengem, de manera que quan ingerim coses inconvenients, el cos les refusa o emmalateix.

Connexos: Tranquil·litat i bons aliments.

A la taula i al llit, al primer crit.

Si bona figura voleu tenir, molta verdura heu de consumir.

A taula, ningú es fa vell.

El bon barber arremulla primer.

Justifica beure un glop de vi abans de menjar. (Quan s'afaita amb navalla, de primer s'ha de remullar la barba.)

El bon català/alcoià... té fred després de dinar.

Es diu per justificar que algú s'abrigue en la sobretaula. (La digestió atrau molta sang del cos, que deixa d'estar per la pell.)

El bon cigró, arrugat i gros, amb cara de vella i cul de fornera.

El cigró més bo, el que té la cara vella i cul de fornera.

El cigró més bo, el que té la cara vella i cul de bugadera. (bugadera = dona que llava manualment roba d'altres traient el cul)

El cigró més gustós, la cara arrugada i el cul gros.

Té com un nasset i és rodó com el cul d'una persona ben alimentada.

El bon favar, per Tots Sants s'ha de sembrar i pel gener s'ha de cavar.

Ja ho sabeu: l'1 de novembre.

El bon nap, per Sant Jaume ha d'ésser nat. (= nascut)

La planta despunta a mitjan juliol.

El bon vi, beu-te'l tu i no el dones al veí.

És un consell un poquet egoista que vol significar que primer és u que els altres.

Similar en castellà: *Beber por lo ancho y dar de beber por lo estrecho.*

El bon vi, en vas petit. (vas = got, recipient)

Les coses excel·lents, en poca quantitat, s'aprecien millor.

Similar, l'expressió: Poquet i bo.

Castellà: *Bebe el vino a discreción, y no a boca de cangilón.*

A nadie le hace mal el vino, si se bebe con tino.

Lo bueno, si breve, dos veces bueno.

Similars: *Bebe el vino en vidrio; y si el vino es generoso, en cristal precioso.*

*Bebe poco y come asaz; duerme en alto y vivirás.
Lo poco gusta y lo mucho cansa.
Los buenos perfumes se guardan en frascos pequeños.*

El bon vi fa bon llatí.

El bon vi parla llatí.

El vi afavoreix la conversa perquè desinhibeix, i si és apetible, encara fa parlar més.

El bon vi no ha de menester ram. (ram = pom, pomell, adorn floral)

El bon vi no necessita ram.

Els productes bons es venen per si sols, sense necessitat de reclam comercial.

Com: Al bon vi no li cal pregó.

Similar: Fes fama i gita't a dormir.

Castellà: *El vino que es bueno no ha menester pregonero.*

Similar en castellà: *Desde lejos se conoce el pájaro que es calandria.*

(= ocell canor)

Contrari en castellà: *Vino mezclado, vino endiablado.*

El bon vi no necessita ram, ni la bona dona reclam.

Igual que els precedents.

Igual que: Al bon vi no li cal pregó.

Connex en castellà: *A la mujer y el aguardiente, de repente.*

El bon vi, pel bevedor fi.

Només qui té molt bon gust o un paladar refinat pot apreciar l'excel·lència d'un producte.

Castellà: *A buen vino no hay mal bebedor.*

No se ha hecho la miel para la boca del asno.

El bon vi ressuscita el pelegrí.

S'explica per si mateix. Els pelegrins solen recórrer llargues distàncies a peu i acabar cansadíssims.

Similars en castellà: *Caldo de parras, mejor que el de gallina y de más sustancia.*

El buen vino alegra el ojo, limpia el diente y sana el vientre.

El bon vi, si no pots orinar, resulta un verí. (verí = toxina, metzina)

Un bon consell mèdic.

Connex en castellà: *Bachiller en Medicina confunde el vino con la orina.*

El bon vi ix a la cara i puja al topí. (topí = pirri, monyo)

La ingesta d'alcohol dóna bon color de cara i afecta el cervell.

El borratxo fi, a la taverna vol el vi.

L'alcohòlic clàssic demana companyia per beure; només els alcohòlics crònics beuen en solitari.

Similar: Qui és, no vol ser a soles.

El borratxo valent se'n va del vi a l'aiguarent.

El vici menut sol portar al vici més gros.

El brou bon vi vol.

Ja explicat més amunt.

El caldo de gallina ressuscita els morts.

És un aliment molt fàcilment digerible i ben sustanciós.

Connex: El bon vi ressuscita el pelegrí.

Castellà: *Caldo de gallina, a los muertos resucita.*

Similar en castellà: *Caldo de gallina y precaución no hicieron jamás daño a hombre ni varón.*

El caldo i el casament, en calent.

Com millor s'aprecien les coses és en el seu moment oportú.

Castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Lo que puedas hacer hoy no lo dejes para mañana.

Cada cosa, a su tiempo.

El llanto, sobre el difunto.

El camp fèrtil no descansat es torna estèril.

Convé no plantar res en els camps de cultiu cada quatre anys per tal que la terra descanse i recobre nutrients.

Contrari: el següent.

El camp reposat dóna el fruit molt granat. (granat = madur)

Convé que la terra dels bancals descanse de tant en tant i no produisca collita per tal que es regenere.

Contrari: El camp fèrtil no descansat es torna estèril.

El cigró més gustós: la cara arrugada i el cul gros.

El bon cigró, arrugat i gros, amb cara de vella i cul de fornera.

El cigró més bo, el que té la cara vella i cul de fornera.

El cigró més bo, el que té la cara vella i cul de bugadera. (bugadera = llavadora, rentadora)

Així és.

El codony madurarà i el pèl li fugirà.

Tot arriba al seu temps.

El dilluns, mercat i vi.

Tota faena vol una recompensa.

El dimoni va voler fer una cosa roïn amb sucre i ametla i no va poder.

Remarca l'excel·lència de la combinació dels dos productes.

El dinar, reposat; el sopar, passejat.

Les menjades fortes tenen una digestió lenta, i a les lleugeres els convé l'exercici suau.

Castellà: *La comida, reposada, y la cena, paseada.*

Similar en castellà: *El comer y el cagar, con reposo se han de tomar.*

Connex en castellà: *El comer y no cagar en algo viene a parar.*

El dormir assacia tant com el menjar.

El dormir satisfà tant com el pa.

El cos que descansa manté al mínim les constants vitals.

Similar: El foc i el llit són un maridó de la fam.

El fart no se'n recorda del dejú.

El que està fart mai se'n recorda del que està en dejú.

L'egoisme fa que qui està bé no pense normalment en qui està mal.

Similars: Qui està bé no se'n recorda de qui està mal.

Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

Qui estiga bé, que no es menege.

Castellà: *Barriga llena no cree en hambre ajena.*

El forn, per Nadal, no para un instant.

Per dues raons: perquè tots conviden a tots generosament a menjar i perquè calfa la casa.

El gat en sac i el vi en carabassa.

Cada cosa requereix el recipient més adequat.

El joc fort, el vi ranci i la dona jove.

Recomana aprofitar els millors plaers de la vida material.

Similar: Menja, beu i caga fort, i no li tingues por a la mort.

El llagostí, des del mar ja crida el vi.

El marisc i el peix, en general, es degusten molt bé amb vi blanc.

El llaurador que molt beu, tard pagarà allò que deu.

Qui es gasta els diners en beguda desatén les necessitats primeres.

El mal de cap, el menjar el bat. (= el combat, el venç)

La migranya i l'encaparrament desapareixen quan s'ha menjat o dormit.

El mal que cura el dormir, malaltia de vi.

El remei més efectiu contra els efectes de l'alcohol és dormir.

El mal que ve del vi vol dormir.

Com l'anterior.

Connex en castellà: *A mala cama, colchón de vino.*

El mariner menja brut, però es farta.

A vegades convé no ser molt mirat i gaudir de les bones coses de la vida.

El mariner menja brut, però te'n pots fiar.

Similar al precedent, ve a dir que el menjar natural és sa.

El mariner no pot ser ni gas, ni vell ni poruc.

L'activitat pesquera requereix agilitat, força i valentia.

El massa vi no guarda secret ni paraula compleix.

Beure vi sense mesura solta la llengua i anul·la la voluntat.

Similar: El bon vi parla llatí.

Similar en castellà: *Bebe para olvidar, pero no te olvides de pagar.*

El meló del promés és bo corfa i tot.

Qui s'enamora veu bé tot allò que fa, o diu, o prové, de la persona estimada, a vegades en contra de l'opinió de tots els altres.

El meló madur demana vi pur.

El vi sol acompanyar bé qualsevol cosa mengívola.

El meló vol el vi bo, i el cargol també l'hi vol.

Ja explicat.

El meló vol el vi felló. (felló = fort, amb cos)

Ja explicat.

El meló vol vi bo, i el caragol diu que també en vol.

Ja explicat.

El menjar és mestre del beure. (mestre = amo, comandant)

Segons allò que mengem i la seua quantitat, el cos demana més o menys líquid per a païr-ho.

El menjar picant vol vi abundant.

S'explica per si sol.

Castellà: *A caracoles picantes, vino abundante.*

El menjar sense vi es torna verí.

És una exageració per a recomanar de beure vi.

El molt vi trau de si.

L'excés d'alcohol fa perdre el cap.

Similar: El bon vi parla llatí.

Castellà: *El vino saca al hombre de tino, y a la mujer el lino.*

Mujeres y vino hacen que los hombres pierdan el tino.

El mosquit va dir a la granota: val més morir en el vi que viure en l'aigota.

A manera de faula, s'alaba el vi i es menysprea l'aigua. (L'alcohol del vi atrau la mosca *Drosophyla*, que acaba ofegant-se en el got. / *Aigota* (augmentantiu i despectiu) = molta aigua)

Similar: L'aigua fa granotes.

El pa, ullat, i el formatge, serrat. (ullat = ple d'ulls o forats / serrat = apretat, atapeït, dens)

Recomana el pa tou i el formatge consistent.

El pa, amb ulls; el formatge, sense ulls, i el vi, que salte als ulls.

(saltar als ulls = agradar a la vista)

Com l'anterior, i també recomana que el vi tinga bon aspecte.

El pa blanet manté el pobret.

Lloa l'excel·lència d'aquest aliment bàsic.

Similar en castellà: *Bollo crudo engorda el culo.*

El pa canviat i el vi assegurat.

Recomana menjar pa del dia i que no falte el vi.

El pa de la veïna és medecina.

Critica l'actitud d'alguns que aprecien més les coses de fora de casa que les pròpies.

El pa és fre del vi.

El pa absorbeix els líquids, i per tant resta part dels efectes alcohòlics del vi, per això no convé beure vi sense menjar.

El pa fa passar i el vi fa tenir. (tenir = aguantar)

El pa alimenta lentament i el vi dóna energia momentània.

Similar: Amb pa i vi es fa camí.

Castellà: *Con pan y vino se anda el camino.*

El pa fresc i el vi novell causen dolors al ventrell. (fresc = calent, acabat de traure del forn / ventrell = panxa)

S'explica per si mateix.

El pa i el vi en cria de tota mena. (mena = classe, condició, tipus)

Lloa l'excel·lència dels dos aliments en la criança humana. (No fa molts anys, als xiquets se'ls donava un culet de vi de tant en tant com a suplement energètic.)

Similar: Tots d'un ventre, i cada u d'un temple.

El pa i el vi naixen dintre el maig.

Significa que en maig comencen a brotar el blat i el raïm.

El pa, mudat, i el vi, usat.

Recomana menjar pa novell fet del dia i beure el vi que ja hem tastat i sabem que és bo.

Castellà: *Pan de ayer, viño de antaño y carne manida dan al hombre la vida.*

El pa, negret; el vi, agret, i l'oli, sabentet. (sabent = gustós)

Recomana el pa amb fibra i ben cuit, el vi fluix i l'oli saborós.

Similar: El pa pel color i el vi pel sabor.

El pa no té cames, però fa caminar.

Dóna forces.

Com: La panxa porta les cames.

El pa pel color i el vi pel sabor.

El pa per la vista i el vi pel tast.

Cada aliment sol agradar més per un sentit que pels altres.

Similar: El pa, negret; el vi, agret, i l'oli, sabentet.

El pa sosté, el vi dóna força i la carn engreixa.

S'explica per si mateix.

Similar: El pa no té cames, però fa caminar.

Similar en castellà: *Con pan y vino se anda el camino.*

El pa tou dura poc.

Les bones coses i els moments feliços són efímers.

Similar es castellà: *Poco dura la felicidad en la casa del pobre.*

El pa tou i el vi nou el ventre espatllen. (espatllar = estropellar, desbaratar, fer malbé)

Ja explicat més amunt.

El pecat de gola, Déu el perdona.

És una manera de justificar-ho perquè és prou comprensible.

Connex: De les coses del piú, Déu se'n riu.

El peix és com les visites, que al tercer dia put. (= fa pudor, atufa)

Les relacions humanes són convenients, però solen resultar perjudicials quan se n'abusa.

Com: Els hostes i el peix, al tercer dia put.

Similars en castellà: *A casa de tu tia, mas no cada dia.*

A casa de tu tia, entrada por salida.

A casa de tu hermano no irás cada verano.

A casa de tu hermano no vayas de ordinario, y menos si es casado.

El peix ha de nadar tres vegades: en aigua, en vi i en oli.

Com millor resulta el peix és fregit i acompanyat de vi blanc.

Similar: El que es cria amb aigua s'ha de menjar amb vi, com l'arròs i el peixolí.

El peix, l'arròs i el pebrot volen vi fort. (pebrot = piment, bajoca)

S'explica per si mateix.

El peix no fa greix. (greix = sagí, saïm, panicle adipós)

Alimenta, però no fa gros. (Raó per la que els pobles amb tradició pescadora són prims: els japonesos, noruecs...)

El peix, per a qui se'l mereix.

Tota recompensa s'ha de donar a qui se l'haja guanyada.

Similar: Qui peixet vulga menjar, el cuilet s'ha de banyar.

El peix, per ser bo, sal i sucre, vi i julivert trau tot verí i mal.

És més una recepta culinària que un refrany.

El peix que ix de la mar, ja no sol tornar.

Una gran veritat, perquè sempre hi ha algú que se'l menja.

El pelegrí, primer sense el bordó que sense la bóta del vi. (bordó = gaiata, pal, bastó)

Al caminant li és més necessària l'energia del vi que l'ajuda del bastó.

El plaer no compensa una ressaca. (ressaca = mal de cap durador)

La ingesta alcohòlica és agradable al paladar, però molt desagradable al cap quan se n'abusa.

El porc fresc i el vi novell causen dolors al ventrell.

El pa fresc i el vi novell causen dolors al ventrell.

El pa tou i el vi nou, el ventre espatlen. (= desbaraten, alteren)

Tot aliment elaborat necessita un temps mínim de repós per a concloure la seua reacció química i estabilitzar-se.

Similar: El vi novell infla el ventrell.

El perol diu a la paella: "Si m'embrutes, t'emmascare".

Es diu quan algú retrau a un altre algun dels defectes que ell mateix té.

Com: Diu el mort al degollat: "Qui t'ha fet eixe forat?"

Similar en castellà, l'expressió: *Ser tal para cual*.

El que amb aigua viu, amb vi s'ofega.

A qui no té el costum d'una cosa, li costa acceptar-la, i a qui viu amb simplicitat no li agraden les complicacions.

El que amb vi es gita, amb aigua desdejuna.

Qui abusa de begudes alcohòliques, a l'endemà no té el cos en condicions.

Similar en castellà: *Beber aquí, beber allí, a la noche borrachín*.

El que beu bon vi resta farina al molí. (restar = llevar, sostreure, furtar)

Ressalta que el vi alimenta tant o més que el pa.

El que beu massa vi, ni guarda secret ni compleix el que ha dit.

S'explica per si sol.

Similar en castellà: *Después de beber, cada uno da su parecer*.

El que beu setge no busca metge. (setge = escrofulària, planta medicinal)

El que coneix el setge no necessita metge.

Herba de setge, no li cal metge.

Qui gasta fulles de setge no necessita metge.

On hi ha setge no entra el metge.

Al qui pren aigua de setge no li farà mal el fetge.

Lloa l'excel·lència d'aquesta planta.

El que beu vi no pot dir borratxo al seu veí.

Critica els que critiquen sense fonament.

Com: Qui tinga la teulada de vidre, que no tire pedres a la del veí.

Ningun geperut es coneix la gepa.

Similar, les paraules de Jesús: "Qui estiga lliure de pecat, que tire la primera pedra."

Castellà, també en paraules del Natzarè: "Hay quien ve la paja en el ojo ajeno y no ve la viga en el propio".

El que compra el blat s'hi veu, el que compra la farina és borni i el que compra el pa és cego. (borni = tort)

Ve a dir que a mesura que els productes s'elaboren més i més van encarint-se i donant menys beneficis.

El que corromp el cap, fins al moll dels ossos arriba.

Les preocupacions i enrònies i els problemes no superats són causa de depressions, mals d'estómac i càncers.

El que es cria amb aigua s'ha de menjar amb vi, com l'arròs i el peixolí.

(peixolí = diminutiu de peix, peixet)

S'explica per si mateix.

Similar: El peix ha de nadar tres vegades: en aigua, en oli i en vi.

El que festeja no sopa.

Qui festeja s'oblida de tot, fins i tot de menjar.

Similar en castellà: *Es mejor frijoles con amor que gallina con dolor.*

El que figues desdejuna, tot el dia té fortuna.

És una manera d'alabar l'excel·lència i d'aquesta fruita.

El que l'aigua gela el vi ho desgela.

L'aigua refresca i el vi (i els seus derivats, com el brandi) calfen.

El que menja de lo que té, li creix.

Es diu humorísticament, sobretot, dels aliments amb connotacions sexuals.

Similar: Bon nas, bon compàs.

El que menja verdura té la vida segura.

La verdura és bona per a sans i malalts.

El que mulla no trau tros.

El que vetla no matina i el que mulla no trau tros.

Significa que és preferible dedicar-se a allò important o al que més interessa abans que a allò secundari o menys interessant.

Similar en castellà: *Lo primero es lo primero.*

Oveja que bala, pierde bocado.

El que no agrada als ulls, no agrada a la boca.

Així com els animals oloren el menjar abans d'ingerir-lo, les persones el valorem per la vista.

Similar: Les coses han d'entrar primer pels ulls.

El que suca no trau trossos.

Qui no aborda el tema directament, sol quedar al marge.

El qui sol es menja el gall sol s'aparella el cavall.

Qui viu a soles, té avantatges i desavantatges.

Connexos: Més val sol que mal acompanyat.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

El raïm, a l'agost es cova, al setembre es talla i a l'octubre s'amortalla.

És el procés de l'elaboració del vi.

El raïm blanc fa bon vi i el negre el fa ennegrir.

S'explica per si mateix.

El raïm li diu al vi: "vine cap ací, cosí".

El vi és un bon acompanyament de qualsevol menja.

El ranci que és bo en el vi, en el porc no es pot sofrir. (ranci = passat, estantís, envellit)

El vi millora quan envelleix; en canvi, el greix del porc perd qualitat.

El refredat, el vi el combat.

L'alcohol natural dona moltes calories d'efecte immediat.

Castellà: *A catarro gallego, tajada de vino.*

Els alls per Nadal, ni sembrats ni per sembrar.

Es tracta d'una festivitat en la que no s'ha de treballar.

Els bolets, menja'ls ben nets.

Avisa que solen estar terrosos perquè es fan davall la superfície.

Els comptes, clars, i el xocolata, espés.

És com millor estan, l'un perquè convé, i l'altre, pel sabor.

Com: Les coses, clares, i el xocolata, espés.

Els dits són per a mullar.

Són les millors pinces naturals.

El secret del teu veí te'l dirà un porró de vi.

Qui té algun secret, és difícil que el confesse, però si li facilitem el camí convidant-lo a beure, probablement te'l dirà en estar mig borratxo.

Similars: El vi parla llatí.

El vi afluixa la llengua.

El secret mai no dura allà on regna el vi.

Similar a l'anterior.

El setembre és veremador, i es fa vi del bo i millor.

És quan es cull el raïm i se'l prensa.

Els ulls mengen més que la boca.

La presentació o la imatge dels aliments o altres coses els fa apetibles.

El té lleva el mal de ventre.

Fet en infusió, és una recepta mèdica naturista.

El ventre no mira raons.

Quan la fam apreta, menjar és primer que res perquè l'estómac mana sobre el cervell.

Com: Primer són les dents que els parents.

El vi a glops i l'aigua a raig. (a raig = a doll, a bondó)

És bo per a la salut beure vi amb moderació i aigua en abundància.

Castellà: *El agua como buey y el vino como rey.*

Baco a muchos ha matado; Neptuno, a ninguno.

Bebe el agua a chorro y el vino a sorbos.

El vi agrada i l'aigua enfada.

El vi té sabor i l'aigua és insípida.

El vi aigualit fa mal profit.

El vi (i tot aliment adulterat) perden qualitat i sabor.

El vi alabat crida convidat.

Les bones coses resulten millors quan són compartides.

Contrari en castellà: *Bebido con buenos amigos, sabe bien cualquier vino.*

Similar en castellà: *Bebido con buenos amigos, sabe bien cualquier vino.*

El vi alimenta, cura i fa tenir.

S'explica per si sol.

Similar en castellà: *Beber es todo medida: darle alegría al corazón y, sin perder la razón, darle razón a la vida.*

El vi allarga la vida, però també la treu. (treure = sostroure, llevar, furtar)

Totes les coses, amb mesura són bones i amb desmesura són perjudicials.

Connex en castellà: *Baco, Venus y tabaco ponen al hombre flaco.*

El vi amb mesura i el pa amb cordura.

Ell sol s'explica.

Similar en castellà: *Bebe el vino a discreción y no a boca de cangilón. Bebe el agua a chorro y el vino a sorbos.*

El vi a xafades i el pa a punyades.

El raïm es xafa amb els peus i la massa es fa amb els punys. Fa ironia sobre com les millors coses es fan, aparentment, de qualsevol manera.

El vi ben bo i el cavall de pedra.

Recomana el bon vi i no muntar a cavall a continuació, que actualment podem interpretar com conduir un vehicle.

El vi, beu-lo a casa.

Si es beu en companyia, uns per altres fan que es bega més del compte.

Similar en castellà: *Bebe por calabaza y no te pondran tacha.*

El vi bo és a la bóta del racó.

Les coses de qualitat solen estar amagades o apartades per a evitar temptacions o confusions.

Similar en castellà: *Bebe el vino en vidrio; y si el vino es generoso, en cristal precioso.*

El vi bo és bon dormidor.

Com més cos té el vi, més son provoca. (El bon vi aguanta = dorm molt de temps sense avinagrar-se.)

Connex en castellà: *Cuando el ron va delante tumba al hombre.*

El vi clar al cap sol pujar.

El vi blanc afecta més el cap, i per més temps, que el vi negre.

El vi clar fa senyor, el negre fa borratxó.

És una opinió i un hàbit social. De fet, cada classe de vi és adequada per a una cosa: dolços, peix, formatge...

El vi clar i vell fa savi el jove i jove el vell.

Encara que el vi no fa savi a ningú, vol dir que aquieta els inquiets infonent-los son i rejoyeneix els vells donant-los energia.

El vi clar i vell i amb una mica d'aigua fa bon consell.

Si es rebaixa el vi fort se li lleva part dels efectes secundaris.

El vi com a rei i l'aigua com a bou.

El vi s'ha de beure amb comediment, i l'aigua, com més millor.

El vi crida la cançó.

El vi posa alegre a qui en beu.

Connexos en castellà: *Boda sin borracho, téngolo a milagro.*

Mala es la llaga que con vino no sana.

El vi crida la son.

S'explica per si sol.

Similar: El vi bo és bon dormidor.

El vi crida la xarrada i la baralla.

En la quantitat que s'ingerisca està la diferència d'actituds.

El vi cuit no fa mal encara que en begues un maial. (maial = tant com en traga la premsa)

El vi bollit perd tot l'alcohol, com el brandi o l'orujo cremats.

El vi d'agost no fa most. (most = suc de raïm no fermentat)

El raïm collit massa prompte no fa bon vi.

Castellà: *Por agosto, ni es vino ni es mosto; por san Andrés, vino es.
Por san Andrés, el mosto, vino es.
Por san Andrés, el vino nuevo añejo es.*

El vi de casa no emborratxa.

Ningú s'emborratxa del vi de casa.

Tradicionalment, a casa es beu el vi més fluix, ja que el bo és per a vendre'l.

El vi de la bodega escalfa l'esquena.

El vi de compra és millor que el fet de casa.

El vi del veí és el millor vi.

L'enveja juga la mala passada que creguem que les coses dels altres són millors que les pròpies.

El vi de Nadal ni emborratxa ni fa mal.

Una cosa extraordinària, no habitual, no afecta o afecta poc i és lògicament comprensible pels altres.

El vi, des que el van trepitjar fuig dels peus i puja al cap.

El suc de raïm fermenta prompte i va adquirint graduació alcohòlica.

El vi diu la veritat.

L'alcohol del raïm afecta el cervell i li fa parlara al bevedor.

Similars: El bon vi parla llatí.

El vi no guarda secrets.

El vi dolç fa coragre. (coragre = acidesa d'estómac)

Els sucstomacals compensen la dolçor amb acidesa.

El vi dóna bona llengua.

Igual que: El vi diu la veritat.

El vi solta la llengua.

El vi és l'ham de la veritat.

Similar: El bon vi parla llatí.

El vi entra dolçet i ix amarguet.

Resulta agradable al paladar però els efectes del seu alcohol poden resultar nocius.

El vi és el brou del pobres. (brou = caldo)

Com que el vi corrent és més barat que la carn i dóna energia, de sempre ha sigut aliment de pobres.

Com: El vi és la llet dels pobres.

El vi és el millor testimoni de la veritat.

Els efectes etílics fan soltar la llengua al bevedor.

Similars: El bon vi parla llatí.

El vi és l'ham de la veritat.

El vi és enganyós: primer dóna força i després dolors.

Dóna dolors si es beu en excés.

Similar en castellà: *A cena de vino, desayuno de agua.*

El vi és la llet dels pobres.

Com: El vi és el brou dels pobres.

El vi és la medecina dels pobres.

El vi és la llet dels vells, i la llet, el vi dels infants. (infant = nen, xiquet)

Els vells no digereixen la llet i els xiquets no digereixen el vi.

Similar en castellà: *Pan caliente para los viejos sin dientes.*

El vi és l'ham de la veritat. (ham = garfi de pescar)

A qui ha begut alcohols se li fa dir fa dir allò que en condicions normals callaria.

El vi és la medecina dels pobres.

Més que medecina és la consolació, perquè entela el cap i fa que s'obliden momentàniament els problemes.

Similars: El vi és la llet dels pobres.

El vi és el brou dels pobres.

El vi és mal enemic.

Qui se n'ha passat de la ratlla bevent ha de lamentar haver dit o fet coses anormals baix els efectes alcohòlics.

El vi és més llaminer que el sucre. (llaminer = llépol, golós)

El vi pot crear dependència, el sucre no.

El vi és un bon mosso, però mal amo.

Mentre la voluntat impera sobre el vi, tot va bé; si el vi impera sobre la voluntat, crea dependència i esclavitza.

Connex en castellà: *Hombre bebedor, poco emprendedor.*

El vi és vendre i penedir. (penedir = lamentar-se'n)

El vi té efectes secundaris indesitjats. Ací es refereix al taverner, que de primer obté un benefici i després ha de carregar amb el borratxo.

El vi esquiva les penes.

No les lleva, simplement les evita transitòriament.

El vi estalvia el pa i el pa estalvia el vi.

És un aliment que, pel seu contingut energètic, pot suplir al pa, i a l'inrevés.

El vi fa com la sal: no porta mida.

Cal saber dosificar-ne la quantitat.

El vi fa dormir.

No sols fa son, sinó que fa dormir profundament.

El vi fa parlar a glops, però clar.

El vi va fent soltar la llengua a poc a poc fins que es confessen tots els secrets.

El vi fa parlar llatí.

L'alcohol fa parlar a qui no sol parlar, i quan se'n beu molt, ni qui parla sap què diu ni qui escolta li entén el que diu.

Com: El vi parla llatí.

El vi solta la llengua.

El vi fa riure i fa dormir.

Dóna alegria i conversa al principi i fa son al final.

Similar en castellà: *Beber con medida alarga la vida.*

El vi fa sagí. (sagí = greix, cansalada, saïm)

Si bé el vi alimenta, realment no engreixa, sinó que aprima.

El vi fa saltar els vells.

El vi dóna alegria i energia momentànies.

El vi fa sang i l'aigua fa fang.

El vi fa sang i l'aigua fang.

És una manera d'alabar el vi i de menysprear l'aigua.

El vi fa sang, la carn fa carn i el peix fa fang.

Similar a l'anterior. (El peix té menys calories que la carn i el vi.)

El vi fa sant el vell.

Li fa son i li dóna aspecte de beatitud.

El vi fa tenir. = (tenir = aguantar)

Calfa el cos i dóna energia transitòria.

El vi dóna força i l'aigua en treu. (treure = sostraure, llevar)

El vi és energètic, en canvi l'aigua no.

El vi fort fa anar de tort. (de tort = de través, fent esses)

El vi d'altra graduació alcohòlica afecta l'equilibri i fa anar de costat i fent esses.

El vi fred i el caldo calent, i si pot ser, bullent.

El vi calent afecta el cap de seguida; el caldo molt calent està més apetitós.

El vi ha de tenir coses de la dona hermosa: bon color, bon nas i bona boca. (*hermosa* = ferosa / nas = olor / boca = sabor)

Ha d'agradar a la vista, tenir bon aroma i regalar el paladar.

El vi i el secret són enemics.

Ja explicat.

El vi i el sol fan posar alegre.

Els dies grisos o plujosos entristeixen l'ànim.

El vi i l'amor mosseguen de traïdor. (de traïdor = amb traïdoria)

A vegades acaben malament sense esperar-s'ho.

El vi i l'amor peguen de traïdor.

Igual que el precedent.

El vi i la muller es riuen del saber. (muller = esposa, dona)

Encara que avui dia el puguem veure masclista, significa que els resultats dels efectes etílics escapen a la lògica, al saber i a la racionalitat, per ser volubles i canviants, com algunes actituds femenines nascudes de la intuïció.

Com diu una òpera: *La donna è mobile qual piuma al vento.*

Similar en castellà: *Condición es de mujer despreciar lo que le dieres y morir por lo que le niegues.*

El vi i la veritat tenen bona amistat.

Ja explicat.

El vi i l'enemistat descobreix la veritat.

Quan dos persones s'enemisten, trauen en públic els defectes i els secrets pitjors de l'altra.

El vi i l'or, com més vell millor.

La vellesa els dóna qualitat: al vi, més cos, i a l'or, més garantia.

Similar en castellà: *De los vinos, el viejo; de los amores, el nuevo.*

El vi, la llet i els ous els vells fan tornar nous.

Són molt alimentosos.

El vi, la sal i el pebre porten mesura.

Fora de límit són més perjudicials que beneficiosos.

El vi, la veritat i la dona porten més que l'honra.

Els tres elements són l'exponent, el retrat, la carta de presentació, d'un home.

Similar en castellà: *La mujer y la viña dan al hombre alegría.*

El vi mesura la son.

La son va en proporció directa amb la quantitat de vi beguda.

El vi moscatell no es guarda bé en pitxell. (pitxell = pitxer = recipient = vas = got)

Aquest vi dolç perd qualitat i aroma quan se serveix.

El vi natural no et farà mal.

Ell ho diu tot.

Similar en castellà: *Beber vino es como sembrar poesía en el corazón.*

El vi no porta calces. (calces = pantalons)

L'abús de vi desproveeix d'inhibicions i mostra la personalitat del bevedor com si li desvestira l'ànima.

El vi no té bragues, ni de drap ni de lli. (bragues = calçots, pantalons / drap = tela de cotó / lli = classe de fil vegetal)

Com el precedent, diu que l'excés d'alcohol despulla anímicament al pobre i al ric.

El vi no té vergonya.

Com els anteriors.

El vi nou i el pa vell el ventre espatlen. (espatlar = perjudicar)

S'explica per ell mateix.

El vi novell infla el ventrell. (el ventrell = la panxa)

El vi novell, a vegades, té un punt d'agulla (té gas) perquè encara està activa la seua reacció química.

El vi novell, per Sant Andreu ja és vell.

Data d'inici de la seua maduresa.

El vi pel color, el pa per l'olor, i tot pel sabor.

Indica els seus elements atractius.

El vi, per afeccionar, aigua no té de portar. (afeccionar = aficionar)

Difícilment pot agradar si se l'ha aigualit.

El vi per menjar i no per traguejar.

Convé com a acompanyament, no sol.

Castellà: *A la bota dale el beso después del queso.*

El vi, per mosso només; per l'amo, no hi entén res. (mosso = treballador)

La voluntat ha de predominar sobre el vi com un senyor mana sobre els criats. Si mana el vi, passem a estar baix dels seus influxos.

El vi, poc és bo, molt és verí.

Com tot.

El vi porta a tothom la raó.

Quan el vi entela l'enteniment, cada u creu tenir la raó. (Li dóna la raó a cada u.)

El vi pur, menjar curt.

El vi requereix menjar, encara que siga poc.

El vi que deixa Sant Urbà ja el pots llençar. (llençar = tirar, reballar)

El vi obtingut en aquesta data no sol tenir qualitat.

El vi que té gust de pega dues vegades es mastega. (pega = quitrà, calafat / mastegar = assaborir)

El vi que s'ha guardat en tonell de fusta (rejuntats els seus llistons amb pega) ha pres el sabor i l'olor de la fusta noble.

El vi, usat; i el pa, mudat. (renovat, canviat)

Dels vins ja tastats se sap quin és el bo; i el pa millor és l'acabat de fer.

El vi vell, i el pa novell. (novell = nou, recent, jove)

Com l'anterior.

El vi, vell; i la dona, jove.

El vi envellit està més bo que el novell, i la dona jove atrau més que si és vella.

El vi vol bon coixí.

El vi vol coixí.

El vi fa son i dormir fa passar la borratxera.

Similar en castellà: *A cena de vino, desayuno de agua.*

En la casa que es treballa, mai no falta pa ni palla.

En la família on es treballa no falta el menjar ni per a les persones ni per a les cavalleries.

Contrari: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Contrari en castellà: *Al haragán y al pobre, todo le cuesta el doble.*

Escudella sense ceba, ballada sense flabiol. (= flauteta de pastor)

Hi ha coses que són imprescindibles o bàsiques per a la bona consecució d'una altra.

És regla sana no menjar quan no es té gana.

Menjar sense que apetisca fa gros o no assenta bé en l'estómac.

Festa en dijous, carn en divendres.

L'endemà d'alguna festa es mengen les sobres.

Figa tocada, figa menjada.

Encara que no sempre és així, normalment es cau en la temptació de tastar-la.

Connex: Qui l'entorta se l'emporta.

Figa verda i mossa d'hostal, palpant es maduren.

Figa verdal i mossa d'hostal, palpant se madura. (verdal = varietat turgent)

Les coses que es palpen massa es reblaneixen.

Figues i raïms per l'agost, i pel setembre, codonys.

Certament.

Fil que penja, botifarra que falta.

La cosa més simple pot ser l'indici d'una de més important.

Castellà: *Por el hilo se saca el ovillo.*

Fins a Sant Martí tothom qui vol beu bon vi; de Sant Martí enllà en beu qui n'ha. (n'ha = en té)

L'11 de novembre marca el límit entre l'estiu i la tardor i és una data clau per a tastar en companyia el vi acabat de fer, que a vegades s'esgota.

Connex: Després de Sant Martí, castanyes i novell vi.

Flor d'olivera per Sant Joan, oli en gran.

Quan l'olivera floreix abans de la calor, dona poca producció; en canvi, es mostra més generosa com més a prop de la calor floreix.

Similar: el següent.

Castellà: *Flor de olivera en abril, aceite para el candil; en mayo, aceite para el año; y en San Juan, aceite para entinajar.*

Flor en abril, oli en setrill.

Si l'olivera floreix per aquest temps, significa que fructificarà poc.

Similar: el precedent.

Similar en castellà: *Al que ha de madurar en agosto, en abril se le ve el rostro.*

Fonoll i ruda fan la vista aguda. (fonoll = fenoll)

De la primera, amb sabor de menta, i de la segona, molt pudenta, es poden fer infusions.

Connex: L'aigua fa la vista clara.

Formatge d'abril, per a mi; el de maig, per al gavatx, i el de juny, per a ningú.

De formatge, se'n fa tot l'any, però el fet en abril és el més reputat.

Castellà: *El queso de abril, para mí; el de mayo, para mi hermano, y el de junio, para ninguno.*

Gana i galvana, mai ne fa falta.

L'apetit i la peresa són inclinacions naturals a les quals ens solem oferir amb molt de gust.

Contrari: L'abundància mata la fam.

Gastar i menjar, tot és començar.

A vegades costa iniciar alguna cosa, però una vegada fet, costa parar.

Gelats i lllaminadures fan mal a les criatures. (llaminadura = llepolia, gola)

El dolç és energètic, però fa càries, engreixa i lleva les ganes de menjar.

Gent jove, pa blanet.

Gent jove, pa tou.

Es diu que el pa bla alimenta més que el dur; per això convé a qui està creixent.

Hi ha més dies que llonganisses (, i més setmanes que botifarres).

Es diu aconsellant paciència per a concloure algun treball que no es pot acabar en el dia. Vol dir que el treball s'ha d'administrar com administrariem poques llonganisses en molts dies.

Home de vi, home de res.

Un borratxo és un no-ningú, un zero a l'esquerra, un ninot sense voluntat, anul·lada per l'alcohol.

Connex: Home fluix, beguda forta.

Similar en castellà: *Bebes vino, no bebas el seso.*

Home fart sempre fa tard.

No convé ser esplèndid abans d'hora, ja que a qui ha obtingut algun benefici per endavant, li costa sacrificar-se després.

Similar: Música pagada fa mal so.

Home fluix, beguda forta.

La ingesta alcohòlica s'aconsella en els casos de defalliment de les forces físiques o de l'esperit.

Home valent i bóta de vi, aviat s'acaben. (aviat = prompte, de seguida)

Home valent i bóta de vi, prompte s'acaba.

Els valents es moren o els maten prompte perquè s'arrisquen, o perquè l'envalentonament és resultat de l'enfadament i dura poc; i el vi és consumit perquè agrada.

Similars: Els valents cauen de cul.

L'home que fa el valent és l'últim al sometent.

Juliol, bledes; setembre, raïms.

Cada mes té els seus productes.

La bona col ha de ser feta pel juliol.

És el moment idoni per a la sembra.

La botifarra, com més gran és, més fàcil es rebenta. (més fàcil = més fàcilment)

Les coses (negocis, embolics...) desmesurades solen durar menys que les normals i comedides.

L'abundància mata la fam.

A vegades, l'excés que captem per la vista ens ompli i ens sacia.

Contraris: Gana i galvana mai *ne* fa falta.

Més val bona gana que bon recapte.

Similar en castellà: *A comida repetida no hay barriga.*

La carn que no es cou per a tu, deixa-la cremar.

Egoistament, diu que tires allò que no pugues aprofitar, en comptes de compartir-ho.

Castellà: *Agua que no has de beber, déjala correr.*

La carn sense os és per al ric i poderós.

Les millors coses són habitualment exclusives dels rics.

La cassola plena, a molts trau de pena. (traure de pena = fer feliç)

S'explica per si mateix.

La ceba alça el malalt del llit.

És un aliment molt sa i curatiu que dilata les vies respiratòries.

La cultura és com el sucre; encara que n'hi haja poc dóna dolçor.

S'explica bé.

Similars: El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

El saber no ocupa lloc.

La dona pregada i l'olla reposada.

El benefici que s'obté de les persones que han costat de convèncer i les coses que han costat d'obtenir s'aprecia més que el fàcilment obtenible.

La dona que a l'home li dóna col, poc el vol.

La dona que al seu marit vulga matar, que li done cols per Sant Joan.

Si al teu marit vols mal en gran, dóna-li cols per Sant Joan. (24 de juny)

L'olor de col bollida sol repugnar a molts, i si, damunt, la menja no està en el seu millor moment, pot resultar vomitiva.

Castellà: *Si a tu marido quieres bien, dale coles por San Andrés; y si le quieres mal, dáselas por San Juan.*

Castellà: *Si a tu marido quieres bien, dale coles por san Andrés; y si lo quieres mal, dáselas por san Juan.*

Connex en castellà: *Entre col y col, lechuga.*

La fam tot ho fa bo.

La necessitat no té llei.

La precarietat absoluta fa que qualsevol acte per sobreviure supere la por, els principis, la moralitat i les lleis.

Com la dita zulu: Quan es passa gana, no pensa el cap, pensa l'estómac.

Similar: La necessitat fa espavilar.

Similars en castellà: *El hambre es mala consejera.*

Una barriga hambrienta no tiene oídos.

Contrari en castellà: *Una barriga llena no estudia de buena gana.*

Connex en castellà: *Hambre larga, nunca repara en salsas.*

La figa i la dona, quan torç el coll, és bona.

És un joc de paraules: quan el fruit madura, el seu pes doblega el peduncle, mentre que dona es mostra receptiva doblegant el coll i deixant-se fer.

La figa, per ser bona, ha de tenir coll de penjat, roba de pobre i ull de viuda.

En punt idoni de maduresa és quan es doblega pel pes en la rama, se li bada la pell i se li obri el florí.

Similars: el següent i el precedent.

La figa, quan és madura, per ella mateixa cau.

Certament, com les garrofes i com qualsevol fruit, igual que les persones, que han de madurar per experiència i convenciment propis.

La figa secallona, si avui no cau, caurà demà.

Les figues tabolles o seques acaben caient quan fa vent.

La gana, poca i seguida. (gana = apetit, fam)

Vol dir que convé menjar poc i moltes vegades per a no castigar l'aparell digestiu.

Similar: Poquet i bo.

L'aigua d'abril omple la gerra i el barril; la gerra de l'oli i el barril del vi.

Quan ve el bon temps i la terra perd humitat, l'olivera i la vinya agraeixen que ploga.

L'aigua d'agost, tot oli i tot most. (most = suc de raïm encara no fermentat)

L'aigua d'agost, la meitat per l'oli i la meitat pel most.

La pluja que mulla la terra en plena calor alimenta molt l'olivera i el cep o la parra.

L'aigua de gener posa l'oli a l'oliver, el vi al celler i el gra al graner.

La pluja d'hivern és beneficiosa perquè amera la terra i li dona saó suficient perquè retenga humitat fins al temps de la calor, que és quan les plantes més la necessiten per a fructificar.

L'aigua fa la vista clara.

Aigua fresca fa bon ull.

Alabança de l'aigua sobre altres begudes. (Les alcohòliques enterboleixen la vista.)

Similar: Aigua corrent, la merda no es sent.

Castellà: *Agua fina saca la espina.*

Algo tendrá el agua cuando la bendicen.

Algo tendrá el agua desde que la bendicen.

Bendita sea el agua, por sana y por barata.

L'aigua fa granotes.

L'aigua fa cucs.

Menyspreu de l'aigua en favor d'altres begudes. (Les granotes es fan = es crien, en l'aigua.)

Castellà: *Beber en cada fuente desvanece el vientre.*

Beber sin comer, maña de ranas es.

Similars en castellà: *Beber en cada fuente desvanece el vientre.*

Le dijo el mosquito a la rana: Más vale morir en vino que vivir en agua.

L'aigua no fa gord.

L'aigua sola no alimenta plantes ni animals.

Connex en castellà: *No hay buena olla con agua sola.*

L'aigua, per als patos.

Igual que l'anterior.

Similar en castellà: *Al que no fuma ni bebe vino, el Diablo le lleva por otro camino.*

La llenega és carn d'ovella i el rovelló és carn de moltó. (llenega = bolet saborós, negre per dalt i blans per baix)

Proclama l'excel·lència dels seus sabors.

La llengua és el mirall del ventre. (mirall = espill, reflex, exponent)

Quan tenim la llengua bruta és perquè estem empatxats o no digerim bé; per això la miren els metges.

La llet de burra a la nit, al malalt estava el pit.

Pareix ser un remei expectorant o dilatador de les vies respiratòries, com la ceba trossejada en la tauleta de nit.

La menta, la gana augmenta.

En infusió o en licor, diuen que augmenta totes les apetències corporals.

Castellà: *Jurado tiene la menta que al estómago nunca mienta.*

La millor cuinera és la bona oliera. (oliera = setrill, vinagrera)

L'oli d'oliva és l'aliment més sa i curatiu que existeix.

La millor hora per dinar és quan hi ha gana i menjar.

Quan no hi ha obligacions laborals o compromisos, es pot actuar lliurement.

Connexos: A les vuit, sense vergonya al llit.

Vols ser feliç? Sigues-ho.

La murga i el rovelló són bolets de tardor. (murga = múrgola / bolet = fong)

Si plou quan encara fa calor, la terra reacciona i ofereix aquestes suculentes espècies.

La panxa porta les cames.

El ventre porta les cames.

L'aliment que ingerim fa funcionar els múscles.

Connex: Primer són les dents que els parents.

Contraris: Si el ventre no està content, tot el cos va malament.

Buit ventrell dóna mal consell.

Castellà: *Búho que come, no muere.*

Barriga llena aguanta trabajo.

Similar en castellà: *Bestia sin cebada, nunca te dará buena cabalgada.*

L'arròs fa el ventre gros.

L'arròs fa el ventre gros, la panxa llisa i no cal camisa.

Alimenta, fa tapó i infla, per això és bo contra la diarrea.

Similars en castellà: *Barriga llena, corazón contento.*

Barriga llena, a Dios alaba.

Connexos en castellà: *Barriga llena no cree en hambre ajena.*

De esta vida sacarás tripa llena y nada más.

Contrari en castellà: *Barriga caliente, pie durmiente.*

L'arròs i el gaspatxo volen foc borratxo. (borratxo = rebolicat, irregular)

Algunes menges estan més bones si es fan amb foc de sarments que si es fan amb foc igualat.

La sal és el menjar dels peixos.

La sal és el pa dels peixos.

Es diu humorísticament.

La sàlvia salva.

Com el tomello o farigola, ajuda la digestió i remeia els mals de panxa.

La sardina, pel març, deixa-la anar.

La sardina, pel març, deixa-la anar; per l'abril, vés-la a buscar; pel maig i per Sant Joan, no tant.

La sardina no està en el seu millor moment culinari fins a la primavera.

Castellà: *La sardina por abril, cógela por la cola y déjala ir; por mayo, ásala en el rescoldo; y por San Juan ya pringa el pan.*

Connex en castellà: *Si quieres mal a tu vecina, dale en mayo a comer sardinas.*

La taula que no té pa fa plorar, i la taula que no té vi fa patir.

Fa plorar de pena i de fam i fa patir perquè li falta acompanyament.

Similars en castellà: *Beber y comer buen pasatiempo es.*

Beber y comer son cosas que hay que hacer.

La vinya de sant Joatxim, molta planta i poc raïm.

Es diu de les coses de gran aparença i poc profit.

Similar en castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

L'enciam no mata la fam. (enciam = lletuga)

Hi ha aliments que omplin momentàniament i són inconsistents.

Connex: L'aigua no fa *gord*.

Les castanyes per Nadal es mengen bé i es paeixen mal. (pair = digerir, coure, assimilar)

Les castanyes per Nadal es troben bé i es parteixen malament.

Les castanyes torrades calfen les mans fredes i la panxa i resulten apetitoses, encara que costen de pelar i són un punt indigestes.

Castellà: *Bellotas y castañas hacen malas hilancias.*

Les cireres, d'una a una pel maig, i pel juny, a grapats.

Per l'abril floreixen els cirerers i entre maig i juny fructifiquen segons la varietat i la zona.

Les coses, clares, i el xocolate, espés.

Recomana parlar sincerament i dir les coses pel seu nom.

Similar, l'expressió: Dir les coses pel seu nom.

Castellà: *Todo sea claro, menos el caldo.*

Al pan pan y al vino vino.

Les figues i els sermons, passat Pasqua no són bons.

Després de madurar, les figues solen cucar-se, i quan ve el bon temps, ningú està disposat a sacrificar-se ni mortificar-se.

Les figues volen aigua; les peres i el meló, el vi felló. (= rude, bast, fort)

Cada fruita s'acompanya millor amb la beguda adient.

Castellà: *Agua al higo y a la pera vino.*

Les herbes de Sant Joan tenen virtut tot l'any.

Les herbes medicinals que es cullen la vespra de Sant Joan tenen reputació de molt efectives, com el primer bany oficial de l'any.

Les olives per Sant Joan són com un gra de sal; per Sant Pere, com un gra de pebre. (25 de juny / 9 de setembre)

Les olives, per Sant Joan, són com a grans de sal; i per Sant Pere són com a grans de pebre.

D'olives, una per Sant Joan i cent per Nadal.

Tarden mig any a engrossir i madurar.

Les quatre coses necessàries per la vida són: llenya d'alzina, vi de sarment, oli d'oliva i pa de forment.

La resta és supèrflua i prescindible.

L'esquena al foc i el ventre a taula.

És un molt bon desig.

Les sopes i /les amors, les primeres són les millors. (*les amors* = forma antiga)

Les sopes i els amors, els primers són els millors.

Les sopes, fruites i amors, els primers són els millors.

Les novetats solen agradar, com la primera fruita de la temporada i el primer amor, que és el més intens i perdurable.

Similars: No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

Tots els cànTERS nous fan l'aigua fresca.

No hi ha lluna com la de gener ni amor com el primer.

Lladres, bolets i conills, per la vora dels camins.

Són coses freqüents i fàcils de trobar.

Llàgrima a l'ull, bocí com el puny. (bocí = mos, tros de carn, de pa...)

El mort al forat i el viu al porrat. (porrat = fruits secs variats)

Tot dolor es mitiga menjant. (Abans, en els vetlatoris de difunts se servien pastes i licors.)

Castellà: *El muerto al hoyo y el vivo al bollo.*

El muerto al hoyo y el vivo al pollo.

Las penas, con pan, son menos.

Aunque el dolor sea muy grande, no hay que dejar de comer.

Contra las muchas penas, las copas llenas.

Contra las penas pocas, llenas las copas.

Llaura per Sant Joan si vols menjar bon pa.

Convé estovar la terra perquè el blat cresca còmodament.

Llenya d'alzina, vi de sarment, oli d'oliva i pa de forment. (alzina = carrasca, surera / sarment = vinya / forment = blat)

Els millors productes són els derivats dels elements mencionats.

Llit de boga i pa florit, mal de ventre tot seguit.

La humitat i la floridura dels aliments desbaraten la panxa.

Llonganissa i ous fregits fan cegos els marits. (*cego* = cec, invident, encegat, enlluernat)

Aquest plat combinat sol ser una delícia inesperada per al paladar.

L'oli, del gener, i les botifarres, del febrer.

L'oli obtingut d'olives madures i les botifarres acabades de fer, de la matança tradicional de febrer, solen ser de la millor qualitat.

L'oli d'oliva, tot mal esquiva.

L'oli cru, begut o untat, sana cremades i èczemes i evita molts mals.

Castellà: *Aceite de oliva, todo el mal quita.*

Aceite y romero frío, bálsamo bendito.

L'oli i l'amic, l'antic.

Llenya, vi, llibre i amic, el més vell, el preferit.

Llibres i vins, els més antics.

Llibres i vins, els més vells són els més fins.

Podem confiar en allò que coneixem de temps.

Connex: L'oli, tastat, i l'amic, provat.

Castellà: *Amigo viejo; tocino y vino, añejo.*

Un amigo viejo vale más que cien nuevos.

L'octubre vinater, pare del bon graner.

L'octubre vinater, pare del bon gener.

Si la collita de raïm ha estat bona i abundosa, significa que l'any és plovedor i que tots els cultius en resultaran beneficiats.

L'olivera plantada per Sant Martí és la que fa l'oli més fi.

Convé plantar els plançons de l'11 de novembre en avant, que és quan les plantes hivernen i tenen bon reg pluvial.

Similar: De Tots Sants a Sant Martí, sembra si vols collir.

Lo millor bocí del plat siga per a qui t'ha engendrat. (bocí = tros)

És una recomanació basada en la tradició.

Lo que menja el meu veí, poc profit em farà a mi.

Allò que menja el meu veí, poc profit em fa a mi.

Es diu amb un punt d'enveja quan algú està econòmicament millor que nosaltres.

Similar en castellà, l'expressió: *Con su pan se lo coma.*

Que le aproveche.

L'ordi, si per Sant Jordi és espigat, per Sant Joan és madurat. (23 d'abril / 24 de juny)

Ja ho sabeu.

Maig ventós i juny calent fan bon vi i bon forment. (forment = blat)

Quan l'oratge és el convenient, es poden esperar bones collites.

Mal de ronyons, cataplasmes de fonoll. (ronyó = renyó / fonoll = fenoll)

És un remei ben barat i senzill.

Mata més gent la taula que la guerra.

Menjar massa o coses malsanes pot resultar molt perjudicial.

Similars: Per menjar massa picant, molts al cementeri van.

De grans sopars, n'estan plens els fossars.

Si vols morir, menja cogombre i vés a dormir.

Castellà: *De grandes cenas están las tumbas llenas.*

Meló i casament, qüestió d'encertament. (encertament = encert, sort, atzar)

El meló i el casament són coses d'encertament.

Són coses que fins que no s'enceten i es tasten no se sap com resultaran.

Castellà: *El melón y el casamiento ha de ser de acertamiento.*

Menja bé i peta fort, i no tingues temor a la mort. (petar = petejar)

Menja, beu i caga fort, i no li tingues por a la mort. (fort = molt, a bondó, a muntó)

Menja, beu i fes-te gord, i si et criden, fes el sord.

Mengem i bevem, que a la mort ja hi arribarem.

Menjar, beure i no creure.

Dormir fort, menjar calent i cagar pudent fa sana la gent.

Aconsella vitalitat i aprofitar les bones coses de la vida material.

Similar: A la taula i al llit, al primer crit.

Connexos: Qui bé menja, bé treballa.

Qui menja, no fa gasto.

Castellà: *Comer bien y cagar fuerte y no haber miedo a la muerte.
Al que bien come y mejor bebe, la muerte no se le atreve.
Bendita la muerte cuando viene después del buen vivir.
Quien teme la muerte, no goza la vida.
A quien no teme, nada le espanta.
Quieres ser feliz? Selo.*

Menja el pa variat i beu el vi usat.

A l'estómac li convé la variació de textures, però no d'alcohols.

Connex: El pa, ullat, i el formatge, serrat.

Menja foc, que cagaràs caliu. (caliu = escalfor, calor)

Adverteix que el menjar picant continua sent picant durant tot el trànsit intestinal.

Menjar calent, bon aliment.

Les menges fetes al foc solen ser molt nutritives i calfen.

Contrari: Menjar recalfat, doneu-li'l al gat.

Similar en castellà: *Caliente la comida y fría la bebida.*

Menjar i beure, sentat; i dormir, de costat.

Menja i beu assentat i dorm de costat.

Són les postures recomanables per a la comoditat de l'estómac i del cor.

Menjar i jeure, vida de porc.

Critica els inactius i els peresosos.

Menjar molt i pair bé no pot ser. (pair = digerir, coure)

Les menjades abundants forcen l'estómac i altres òrgans interns, com el fel o el fetge.

Similar: De grans sopars estan plens els fossars.

Menjar poc i pair bé.

Ell sol s'explica.

Similar: De grans sopars estan plens els fossars.

Similars en castellà: *La comida, reposada, y la cena, paseada.*

De grandes cenas están las tumbas llenas.

Menjar recalfat, doneu-li'l al gat.

Menysprea les menges que no estan acabades de fer.

Contrari: Menjar calent, bon aliment.

Menjar verdura és cordura. (cordura = seny, enteniment, cap)

La verdura és sana de qualsevol manera, sobretot crua.

Menta i ruda salva tota criatura.

Són dues plantes ben aromàtiques i abundants usades en infusions i begudes alcohòliques.

Connex: La menta, la gana augmenta.

Connexa, l'expressió: Ser més pudent que la ruda.

Més ne moren de farts que de fam.

És una exageració que es diu com a advertiments als molt menjadors.

Similars: Menjar molt i pair bé no pot ser.

De grans sopars estan plens els fossars.

Més val bona gana que bon recapte. (recapte = berena, berenar)

Quan hi ha apetit, qualsevol aliment és ben acollit pel paladar. Es diu també, per extensió, quan és gran el desig per alguna cosa.

Connex en castellà: *A buen hambre no hay pan duro.*

A pan duro, diente agudo.

Més valen dos mossos de vaca que set de pataca. (pataca = patata, creïlla, trumfa)

Un bon filet de carn és més alimentós i saborós que qualsevol vegetal.

Més val morir fart que desmaiat.

Més val morir fart que de gana.

Estan ben clars.

Similars: A la del pobre, abans rebentar que sobre.

Més val bona gana que bon recapte.

Castellà: *Más vale una hartada que dos hambres.*

Muera Marta, y muera harta.

Connex en castellà: *Bendita la muerte, cuando viene después de bien vivir.*

Més val pa eixut amb amor que gallines amb temor.

Més convé acontentar-se amb el que es té disponible que no patir pel que es podria aconseguir il·lícitament.

Similar en castellà: *Más vale tener que desear.*

Més val que sobre que no que falte.

Referit a tot en general: corpulència, diners, menjar...

Similar: el següent.

Similars en castellà: *Caballo que llene las piernas, gallo que llene las manos y mujer que llene los brazos.*

Más vale humo que escarcha.

Más vale pájaro en mano que ciento volando.

Más vale un toma que dos te daré.

Més val rotar que badallar.

És preferible l'abundància a la precarietat, sobretot en el menjar.

Similar: l'anterior.

Similar en castellà: *Muera Marta, y muera harta.*

Moixernó amb platillo, és tan bo com el llomillo. (moixernó o moixarnó = espècie de fong esvelt i cap menut, groc o marró clar, molt saborós / llomillo = llomello o llom)

Quan té al coll una espècie de collar prim, és excel·lent.

Connex: Pel mal de ronyons, suc de moixernons.

Molta fruita menjaré i molta salut tindrè.

Lloa la sanitositat de la fruita fresca.

Moltes miques fan un tros. (mica = poc, tros, miqueta)

Consola els que es creuen poca cosa o estan insatisfets per algun resultat escarransit.

Igual que: Moltes gotes fan un riu.

De gotes d'aigua en fan els rius.

Similars a: Tota pedra fa marge/paret.

A poc a poc fila la vella el cop.

Castellà: *Muchos pocos hacen un mucho.*

Mostra de febrer ompli el celler.

Quan el blat es manifesta pel febrer, es pot esperar una bona collita, i a mesura que va apareixent més i més tard, podem pensar que la collita serà menys i menys lluidora.

Similars: La mostra d'abril per a mi, la de maig per a ton germà, i la de juny per a ningú.

Mostra lleganyosa, fornada dubtosa.

Ninguna taleca buida es té dreta. (taleca = bossa, sac, coixinera / es té = es manté, s'aguanta, se sosté)

Compara la taleca amb un ésser viu, que si no menja no té força ni per a sostenir-se en peus.

Ningú s'alabe del blat fins que el maig siga acabat.

Fins que no s'arriba al terme d'un procediment, no podem estar segurs que conclourà bé, ja que les circumstàncies poden espatllar-lo.

Similar: No digues blat fins que el tingues lligat.

Ni Pasqua sense mona, ni Corpus sense ginesta, ni Sant Joan sense coca. (ginesta = planta llenyosa de flor groga amb la que es feien graneres)

Cada festivitat té el seu producte característic.

(Ací,) Ni sopem ni es mor l'auela.

Es diu quan es produeix alguna tardança injustificada al moment de fer alguna menjada comunal.

Similars: Ni sopem ni parix la burra.

Ni sopem ni parix l'auela.

Similar en castellà, l'expressió: *¿Es para hoy o para mañana?*

No digues blat fins que no el dugues al sac.

Les coses, fins que no estan completament executades, estan en l'aire i són una quimera dependent de les circumstàncies.

Com: No digues moixó que no el tingues dintre del sarró, i si pot ser a la cassola, encara millor.

I el següent.

Castellà: *De ilusión también se vive.*

El hombre propone y Dios dispone.

Similar en castellà: *Más vale pájaro en mano que ciento volando.*

No digues blat fins que no estiga a la taleca i ben lligat. (taleca = saquet, coixinera)

Com l'anterior.

Contrari: Per la boca mor el peix.

Castellà: *Antes de acabar, nadie se debe alabar.*

No digues mai d'esta aigua no beuré.

És arriscat dir coses que no sabem mai si algun dia ens veurem en la necessitat o en la conveniència de fer-les.

Castellà: *Nunca digas de este agua no beberé (, ni este cura no es mi padre).*

No digas de este agua no beberé.

No em dones carabassa, ni gens, ni poca, ni massa.

És una opinió. (Donar carabassa significa dir que no a una pretensió, com ara suspendre una assignatura.)

No en vull, no en vull, un bon plat a caramull. (a caramull = a cormull, a vessar)

No en vull, no en vull, i no li perd l'ull.

És una crítica d'aquells que desestimen algun oferiment, per educació o per vergonya, i en realitat l'estan desitjant.

Contraris: Vols? es diu als malalts.

Del plat a la boca, ningú s'equivoca.

Donat?, gràcies.

No es coneix una persona fins que no t'has menjat un quilo de sal amb ella.

La freqüentació aporta coneixement més o menys profund, mentre que la primera impressió pot ser enganyosa o parcial.

Similar: Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

Castellà: *Antes de juzgar a una persona, camina tres lunas con sus mocasines.*

Connex en castellà: *Antes de criticarme piénsalo bien; tendrás el doble de motivos.*

No es fa bona olla amb aigua sola.

Per a viure, cal un mínim de coses, de manera que recomana la companyia i l'acompanyament.

Castellà: **No sólo de pan vive el hombre.**

No hi ha millor medecina que la ceba, l'all i la llima.

Aquests vegetals prevenen les infeccions.

Similar en castellà: *Con un pozo y un malvar, boticario de un lugar.* (La infusió de malva és un remei per a tot.)

No hi ha res millor que un trago amb porró. (= recipient de vidre que deixa caure un fil de vi)

El vi s'assaboreix millor a petites quantitats.

No maduren totes per Sant Joan; sempre en queden per Sant Pere.

Recomana paciència i justifica que les coses, referint-se a les fruites, no es produeixen totes alhora ni puntualment quan desitjaríem.

Similar: A Sant Joan, bacores; verdes o madures, però segures.

Similar en castellà: *No se tomó Zamora en una hora.*

No menjant sinó un plat, tindràs bon ventrell, Bernat.

Recomana ser frugals i esvelts.

Similar: Sopa poc i envelliràs.

Contrari: De grans sopars estan plens els fossars.

No té pa ni vi, i convida el veí.

Critica els pretensiosos, que simulen tenir el que no tenen per pura aparença

Similar és l'expressió: Bufar en caldo gelat.

Nous i pinyons, *pastre* de minyons. (nous = anous / minyó = infant, nen)

Són aliments molt energètics i saborosos que es mengen en poca quantitat per ser escassos i cars.

Novembre, mes de castanyes, nous, olives i patates. (nou = anou / patata = creïlla, papa, trumfa)

Ja ho sabeu.

No vull, no vull, un bon plat a caramull.

Es diu com a retret o crítica de qui, havent declinat una invitació, després n'abusa.

Castellà: *Pensé que no tenía marido, y comíme la olla.*

Octubre finit, raïm collit.

La verema es fa comunament al setembre, però pot allargar-se fins a l'octubre com a tard.

Octubre humit, la fruita ha podrit.

La fruita sucosa sol podrir-se, tret del caqui, i comença la collita de la fruita seca.

Oli i vi, remei diví.

Són dos productes saníssims per separat, i junts, es compensen en la panxa.

Similar: Qui vessa una gota d'oli, té set anys de purgatori.

Connex en castellà: *Aceitunas amargas, con el vino se pasan.*

Oli, vi i amic, l'antic.

Oli, vi i amic, el millor és el més antic.

Oli, vi i amic, tant més bo com més antic.

Les coses conegudes o conservades d'antic són les millors i més fiables.

On mengen dos en mengen tres. (O les quantitats que vulgueu.)

Allà on menja un, mengen dos.

A la taula de sant Francesc, on en mengen dos en mengen tres.

És una invitació planera a compartir alguna cosa amb qui no esperàvem.

Castellà: *Donde comen dos, comen tres, si hay comida para cuatro.*

A la mesa de san Francisco, donde comen cuatro, comen cinco.

Ous sense sal no fan bé ni mal.

Tenen poc gust però són ben sans i alimentosos.

Pa calent, amb oli és menys dolent.

El pa menjat calent és malsà, però l'oli li lleva tota possible maldat.

Pa de mill, no el dones a ton fill.

El mill és un cereal que costa de digerir.

Pa llescat, sense vergonya és menjat.

Quan una cosa apetitosa està amanida o ben presentada, encara fa més gana de menjar-la.

Panxa plena fa bullícia; panxa buida fa malícia. (bullícia = alegria)

Un està satisfet quan ha menjat, i malhumorat quan passa gana.

Similars en castellà: *Una barriga llena no estudia de buena gana.*

El hambre es mala consejera.

Pa que sobre, carn que abaste i vi que no falte. (abastar = arribar)

Convé que hi haja més menjar que gana.

Similar: Més val que sobre que no que falte.

Contrari: A on no hi ha pa, tot és renou.

Castellà: *Pan que sobre, carne que baste y vino que falte.*

Pa ullat i formatge serrat és el més encertat. (ullat = cavernós / serrat = apretat, compacte)

Formatge serrat i pa ullat.

El pa tou i el formatge dens solen agradar a més gent.

Peix, arròs i meló volen el vi felló.

És una opinió culinària.

Peix barat, peix pudent.

Adverteix que les coses barates ho són per algun motiu.

Similar: La cosa regalada surt més cara que comprada.

Similar en castellà: *Lo barato es caro.*

Peix que camina, peix sense espina.

Es refereix al marisc.

Peix que fuig, qui l'agafa és seu.

Peix que salta de la barca és de qui l'atrapa.

Peix que salta de la xarxa és de qui l'agafa.

Els peixos que se li escapen al pescador deixen de ser del pescador.

Similar: Peix que neda és de qui l'agafa.

Peix vermell fa mal al ventrell.

Peix vermell, el diable amb ell.

Peix vermell, guarda't d'ell.

La coloració roja en la naturalesa és un indicador de verí, però no sempre.

Pel desembre, gelades i sopes escaldades.

Ja se sap el fred que sol fer i la solució convenient per a combatre'l.

Pel juliol, amb poc foc bull el perol.

Tot resulta més fàcil quan les circumstàncies són favorables.

Pel juliol, el raïmet porta dol i l'oliva també en vol.

Van adquirint maduresa i color.

Pel juliol, ni dona ni caragol.

Pel juliol, ni dona, ni col, ni caragol.

Pel juliol, ni dona ni sol, encara que col i dona, tot l'any és bona.

Hi ha activitats no gens recomanables quan més calor fa, per indigestes o per fatigoses.

Pel novembre, bones torrades, castanyes i bunyolades.

Tradicionalment, es combat el fred amb menges calentes.

Pels cucs, els alls, i per adormir, els cascalls. (cascall = corfa del cacau)

L'all cru ingerit mata cucs i microbis intestinals, mentre que la infusió de cascall tranquil·litza com la til·la.

Pel setembre, a collir ametlles.

Sol fer-se'n la collita a la segona quinzena.

Pel setembre, els melons pels racons.

La collita grossa es fa en setembre i els fruits es magatzemen o es pengen de les bigues i boltons, on no molesten.

Pel so, l'olla; per la paraula, l'home.

Es pot confiar en l'excel·lència d'un guisat pel suau xup-xup, com també en la honestat d'una persona segons compleix o incompleix la seua paraula.

Similar: La paraula és l'home.

Pel temps de les Carnestoltes, molt vi i moltes poca-soltes. (poca-solta = desvergonyiment, desvergonyit)

Pels dies de Carnestoltes, molt vi i poca-soltes.

Són moments d'alegria i desinhibició.

Similars: Pel Carnaval, tot s'hi val.

Pel Carnaval, tot se val.

Per Carnaval, tot val.

Per Carnaval, tota cosa val.

Per Carnestoltes, totes les bèsties van soltes.

Per a fer córrer el bocí, el millor remei és el vi. (fer córrer = engolir, empassar-se)

És una opinió.

Similar en castellà: *Ajo, trago.*

Per a pa i pimentó, en qualsevol cantó.

Per a fer una menjada frugal o ràpida serveix qualsevol lloc.

Per a tot hi ha trampa menys per al vi.

Es diu molt irònicament, perquè el vi s'ha prestat des de sempre a tota mena d'adulteracions, barreges i batejos.

Similar: Feta la llei, feta la trampa.

Connex: De moliner canviaràs i de lladre no t'escaparàs.

Castellà: *Beba la picota de lo puro, que el tabernero medirá seguro.*

Tabernero diligente, de quinze arrobas hace veinte.

Per Carnaval, més vi que pa.

És moment de divertir-se i no de pensar què menjarem.

Similar: Pel temps de les Carnestoltes, molt vi i moltes poca-soltes.

Per l'abril, ous a mils.

Les gallines ponedores fan postes abundants. (Per això, la tradició de les mones de Pasqua.)

Similar: Pasqua sense ous, com Nadal sense torrons.

Connex: Per l'abril, espigues mil.

Per la gent de marina, sopes amb vi és medecina.

Remarca la pobresa històrica dels pescadors i alaba l'excel·lència d'aquesta menja calenta d'hivern, que cura els refredats.

Per la lluna plena de maig, a pescar llagostins me'n vaig.

És el moment perfecte per a aquesta pesca.

Per l'octubre, la magrana madura.

Certament.

Per menjar massa picant, molts al cementeri van.

És una constatació mèdica.

Similar: De grans sopars estan plens els fossars.

Per Nadal, capons, neules i torrons.

Són menges exquisides típiques de la festivitat.

Per Pasqua, carn de corder, i per Nadal, de galliner.

Musulmans i cristians comparteixen el costum de menjar corder en Pasqua.

Per Pasqua granada, l'espiga daurada; per Sant Joan, segada, i per Sant Pere, a l'era. (Pasqua florida = abril / Pasqua granada = començ de juny / Sant Joan = juny avançat / Sant Pere = final de juny)

En l'interval d'un mes maduren els cereals, se seguen i es baten per a ensacar-ne el gra.

Similar: Per Sant Joan, el blat al camp; per Sant Pere, el blat a l'era.

Connex: Sembraràs quan podràs, però fins Sant Joan no colliràs.

Per qui té gana, val més un bon menjar que un bon cantar.

Hi ha coses que són més importants que unes altres.

Similar: Primer són les dents que els parents.

Per Sant Joan, el blat al camp; per Sant Pere, el blat a l'era.

En quatre dies d'interval s'ha de segar el blat. (Del 24 al 29 de juny)

Per Sant Joan, mira les ametlles i les nous com estan.

Fins al setembre no estaran collidores, però convé controlar el tema.

Per Sant Jordi, espiga d'ordi. Per Sant Marc, espiga de blat.

Per Sant Jordi, garbes d'ordi. (garba = feix, braçat)

Per Sant Jordi vé a veure *ton* ordi; si per Sant Jordi és en canella, per Sant Joan és en gavella; si per Sant Jordi és espigat, per Sant Joan és colltorçat. (canela = tija, palleta, canyeta / gavella = feix, braçat, manoll / colltorçat = amb el coll tort)

Si plou el 23 d'abril o els dies següents, podem dir que estan assegurades certes collites d'estiu, sobretot de cereals.

Per Sant Josep, la múrgola treu el bec.

Per Sant Josep, la múrgola treu el cep.

Cap al 19 de març brota aquest fong comestible, que té forma d'esponja o d'arbret molt fosc.

Per Sant Martí, apreta a collir. (11 de novembre / apretar a = afanyar-se)

Comença la temporada de la collita de l'oliva.

Per Sant Martí, castanyes i novell vi.

És temporada de castanyes i bellotes i quan el most ja ha fermentat.

Similars: Per Sant Martí, tasta la figa i tapa *ton* vi.

Per Sant Martí es beu el bon vi.

Per Sant Martí, escura la bóta del bon vi. Per Sant Martí, enceta la bóta del vi. (bóta = tonell, bocoi, barril)

Per Sant Martí, tapa la bóta del vi.

Per Sant Martí, tapa les bótes i tasta *ton* vi.

Per Sant Martí, tapa ton vi.

Per Sant Martí, destapa, tasta i tapa el vi.

Per Sant Martí, tapa les bótes i tasta ton vi.

Per Sant Martí, aixeca la bóta i tasta el vi. (aixecar = alçar, enlairar)

Per Sant Martí, bótes a reomplir.

Per Sant Martí, aspira ton vi.

Per Sant Martí beu del bon vi i deixa l'aigua per al molí.

Per Sant Martí destapa el vi, i per Nadal comença a tasta'l. (= tastar-lo)

Per Sant Martí, tasta el teu vi, i per Cap d'Any ja et farà dany.

Vi de Sant Martí és el millor vi.

És temps de tastar el vi novell resultant de la verema del setembre precedent i d'evitar que atraga insectes.

Similars: Per Sant Martí, la velleta beu bon vi.

Per Sant Martí, tasta la figa i tapa ton vi.

Similar en castellà: *Castañas, nueces y vino son la alegría de san Martín.*

Per Sant Martí, la velleta beu bon vi.

Per Sant Martí, la bona vella tasta el vi.

Ací, la velleta es refereix a la bóta vella que espera ser omplida de vi novell.

Similar: Per Sant Martí, tasta el teu vi.

Per Sant Martí, mata el porc i enceta el vi.

A Sant Martí, mata el porc i enceta el vi.

Mata el garrí per Sant Martí.

Per Sant Martí mata el garrí, i per Nadal tant si està magre com si està gras.

Per Sant Martí mata ton porc, posa olives al topí, destapa la bóta, beu ton vi i convida el teu veí. (topí = olleta, gerreta)

Per Sant Martí, tasta el teu vi.

Convé fer reserva càrnia per a l'hivern, mentre que el vi novell ja ha madurat.

Similars: Per Sant Martí, tasta la figa i tapa ton vi.

Castellà: *Por san Martín, deja el puerco de gruñir.*

Por san Martino, mata el pobre su cochino.

Por san Martino, mata el gocho el ruin vecino, y por san Andrés, mata el rico los tres.

Connex en castellà: *A todo cerdo le llega su san Martín.*

Per Sant Martí, ni berenada ni dormir.

La vesprada ja és tan curta que no dóna temps ni de fer la sesta ni de berenar.

Per Sant Martí, tasta la figa i tapa *ton* vi.

És temporada de figues i el moment en què el most del setembre ja ha fermentat.

Similars: Per Sant Martí, castanyes i novell vi.

Per Sant Martí, mata el porc i enceta el vi.

Per Sant Martí, ton most és bon vi.

El most obtingut en la verema del setembre ja ha fermentat l'11 de novembre.

Per Sant Pere i Sant Feliu, l'avellana surt del niu.

L'avellana, com els cigrons, es cria dins d'una beina i guaita l'exterior.

Per si no ho saps, res millor que l'ànec amb naps.

És un consell culinari.

Per Tots Sants, castanyes i cargols amb banyes.

Són menges calorífiques pròpies del començ de novembre.

Castellà: *Por san Eugenio, las catañas al fuego, la leña al hogar y las ovejas a guardar.*

Per Tots Sants, murtons i aglans, cama-seques i esclata-sangs. (murtó = baia de la murta / cama-seca = bolet comestible)

L'1 de novembre és l'època idònia per a recol·lectar aquests fruits silvestres.

Per un cigró no es fa malbé l'olla. (fer-se malbé = estropellar-se)

Un element roí, dolent o en males condicions no és significatiu per a jutjar el conjunt.

Similar: Un no és ningun.

Pinetells/Pinatells i rovellons s'amaguen pels racons. (pinetell = bolet comestible de les espècies *Lactarius deliciosus* i *Boletus edulis*)

Significa que les millors coses costen de trobar.

Connex: Lladres, bolets i conills, per la vora dels camins.

Poquet i *sovintet*, fa el vi profitoset.

Bevent el vi a dosis menudes se n'obté el màxim sabor sense efectes secundaris.

Similar: Poquet i bo.

Similars en castellà: *Bebiendo por la bota, parecerá que bebes una gota.*

Lo bueno, si breve, dos veces bueno.

Primer és lo pa que el tafetà. (*lo* = forma antiga de l'article "el" / tafetà = una classe de tela de luxe)

El menjar és primordial; tota la resta és secundària.

Similar: Primer són les dents que els parents.

Quan aniràs de camí, no vages sense pa ni vi.

Recomana aquests aliments bàsics com a mínim.

Com: Al camp vas, el que portes menjaràs.

Castellà: *Con pan y vino se anda el camino.*

Similar en castellà: *Con una misa y un marrano hay para todo el año.*

Quan el temps és arribat, el peix se'n va al plat.

Cada aliment té la seua època de producció.

Similar: A Sant Joan bacores, verdes o madures però segures.

Per l'Ascensió, cireretes a muntó.

A cada porc li arriba el seu Sant Martí.

Quan l'octubre és a la fi, fes l'oli per amanir.

Des d'aquest moment fins al gener és la temporada de plegar o collir olives.

Quan no hi ha pa, bones són coques.

Convé acontentar-se amb el que pot ser quan no podem disposar del que voldríem.

Castellà: *Cuando no hay pan, buenas son tortas.*

De sentit similar en castellà: *Cuando no hay lomo, de todo como.*

Quan no són figues, són raïms.

Es diu davant d'una successió de desgràcies, inconvenients o excuses.

Castellà: *Cuando no son pitos, son flautas.*

Quan són madures, cauen.

Al·ludeix a la fruita, però ve a significar que les coses es produeixen i les persones maduren o s'adonen dels errors quan correspon.

Similar: Cada u ha de caure del burro per si mateix.

De més verdes en maduren.

Similar en castellà: *Nadie escarmienta en cabeza ajena.*

Quant més sucre, més dolç.

Com més s'insisteix en una cosa, més cas se li fa. També, com més detalls o més informació s'aporten a algun assumpte, més se'n facilita la resolució.

Igual que: Com més sucre, més dolç.

Quan treguen l'escudella del foc, no abandones mai el lloc.

No convé abandonar res en el moment més propici, ja que algú altre es pot aprofitar d'allò que ens corresponia.

Similar: A la taula i al llit, al primer crit.

Sopa, pega'm a la boca.

Similar en castellà: *Quien fue a Sevilla perdió su silla.*

Dame pan y llámame/dime tonto.

Quan vages a menjar, lletres ni llibres no vulgues mirar.

La ingesta i la digestió volen dedicació a elles, i no distracció en altres activitats, les quals resulten insanes i perjudicials.

Connex en castellà: *La comida, reposada, y la cena, paseada.*

Qui bé menja, bé treballa.

Qui bé menja i bé beu, fa molt bé lo que deu.

Justifica que alguna persona siga menjadora

Similar: La panxa porta les cames.

Connex: Qui menja, no fa gasto.

Similar en castellà: *El que come bueno y come malo come más.*

Qui bon peix vol menjar, de la bossa ha de pagar.

Els millors productes són més cars que els corrents.

Qui canta en la taula i xiula en el llit no té l'enteniment complit.

Cada cosa vol el seu moment i el lloc adequat.

Castellà: *El seso derecho, cantar en la mesa y silbar en el lecho.*

Qui es menja els talls, que es menja els ossos.

Qui es beneficia d'allò bo, que assumisca també els resultats.

Similar a: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Similars en castellà: *Estar a las verdes y a las maduras.*

No hay rosa sin espinas.

Connex en castellà: *El que buen hueso se traga, confianza tiene en su garganta.*

Qui estima el vi estima un tracte d'amic.

Considera el vi com un amic.

Qui es vulgui conservar minyó, que mengi poc i bo. (minyó = jove, xic)

Menjar coses sanes i sense excessos és bàsic per a la salut i l'estètica.

Similar: Som el que mengem.

Connex: Dona nana i petarrella, als cent anys sembla donzella.

Qui guisa dolç, guisa per a molts.

Com el següent.

Contrari en castellà: *Olla sin sal, haz cuenta que no tienes manjar.*

Qui guisa salat, guisa per al gat.

Com l'anterior.

Qui juga i guanya vi, i torna a jugar vi, paga vi.

Tant el joc com el vi engresquen i creen dependència, i com més es juga i més es beu, més es perd.

Qui menja alls i beu vi, no hi pot l'escurçó ni el seu verí. (no hi pot = no pot amb ell /escurçó = vibra)

Els alls són antisèptics, i l'alcohol també. Vol dir que estos aliments creen defenses.

Qui menja besuc i beu aigua al darrera, la mort l'espera. (besuc = peix d'escata i carn blanca)

És una exageració que es diu per a destacar que el peix s'ha d'acompanyar amb vi, habitualment blanc o rosat.

Qui menja caragols per Sant Joan no arriba a Sant Pere.

El mes de juny no és l'idoni per a aquesta menja, ja de per si indigesta.

Similar, l'expressió: Durar de Nadal a Sant Esteve.

Castellà: *Si a tu marido quieres matar, dale caracoles en el mes de San Juan.*

Qui menja dolç, caga amarg.

Adverteix que la vida es compon de moments bons i de dolents.

Qui menja, no fa gasto.

Es diu quan algú es lamenta que algun comensal siga menjador, ja que no ha de doldre el cost del menjar, perquè és font de salut i energia.

Connexos: La panxa porta les cames.

Qui bé menja, bé treballa.

Qui menja pa i crema llenya, l'hivern empenya.

Adverteix que cal guardar reserves per al temps de carestia.

Qui menja peix, salut té.

Es tracta d'un aliment molt sà que nodreix però no fa gros.

Qui menja sopes, les entén totes.

Les sopes solien ser l'aliment dels molt vells, que no tenien dents, i qui té molta vellesa té molta experiència de la vida.

Qui menja sopes se les pensa totes.

Amb la boca plena de sopes resulta molt difícil parlar, temps que es dedica a escoltar i pensar.

Qui ni pa ni oli té, passa un mal gener.

Es tracta dels aliments més bàsics.

Qui no beu vi no entra al cel.

Significa que qui no beu vi no sap el que és bo.

Qui no menja per haver menjat, no va errat.

Qui no menja perquè està tip, no té pal de llit. (pal = jóc, joquer, màrfega, matalàs)

Menjar o picotejar a deshores, a vegades lleva la gana de dinar o de sopar.

Similar: El que va davant, va davant.

Connex: A qui hages de convidar a sopar, no li tragues berenar.

Castellà: *No comer por haber comido, no hay nada perdido.*

Similar en castellà: *Que me quiten lo bailado.*

Qui no menja per Sant Joan, o és boig o no té pa.

Tota festivitat o celebració mediterrània roda al voltant del menjar; ací en concret es refereix a la collita cerealista, que es fa al juny.

Similar: Pel juny, la falç al puny.

Castellà: *Quien no come por San Juan, o es loco o no tiene pan.*

Qui no poda bé, ni la meitat de vi no té.

La feina ben feta dóna millors resultats que la mal feta.

Qui no posa el ventre en perill, no pot morir fart.

Qui no posa el ventre en perill, no mor fart.

Qui no s'esforça, no podrà obtenir un determinat benefici.

Similars: Qui no s'arrisca, no pisca.

El que no prova, no es gita amb la sogra.

Qui no té era ni cup, la meitat del blat i del vi perdut.

Qui no posseeix els mitjans de producció necessaris ha de llogar-los cada vegada i perdre part del benefici.

Qui no té pa, moltes se'n pensa.

Quan es passa fam o gran penúria, l'intel·lecte treballa per trobar alguna solució al problema.

Similar: Quan la fam apreta, pensa l'estómac.

Similars en castellà: *El hambre es mala consejera.*

El hambre aguza el ingenio.

El hambre es tan maestra que hasta a los

animales adiestra.

Qui no té pa, que no crie ca. (ca = cànid, gos, cadell)

Aconsella no agafar-se més obligacions de les que es puguen atendre.

Similar, l'expressió: Estirar més el braç que la mànega.

Qui no té tall, rosega els ossos.

U s'ha de conformar amb el que té si no pot aconseguir més.

Similars: Qui no pot collir, espigola.

Qui no té pa, moltes se'n pensa.

Castellà: *A falta de pan, buenas son tortas.*

Cuando no hay pan se come casabe.

Qui no vol cols, dos plats.

Es diu com a lament o com a sentència a qui volent evitar un perjudici ha resultat encara més perjudicat.

Similar: A qui no vol caldo, tres tasses.

Similar, l'expressió: Fugir del foc i caure en les brases.

Castellà: *Si no quieres caldo, dos tazas.*

Qui no vulga menjar cucs, que no menge bolets.

Avisa que els cucs solen avançar-se a l'home en el fruïment del bon menjar.

Similars: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

El bolet que *hi ha* cucs, no mata.

Qui planta raïm valencí, no el planta pels seus fills. (valencí = valencià)

Ve a significar que no és una planta longeva.

Qui poda per Sant Albí sempre tindrà vinyar i beurà bon vi. (sant Albí = 1 de març)

Qui poda per Sant Albí, sempre té vinya i mai té vi.

Dues opinions contradictòries, i és que cadascú té la seua pròpia visió de les coses perquè no tots els sòls tenen la mateixa composició i el mateix clima.

Qui posa la mà a la bóta té de tastar el vi.

És difícil resistir-se a la temptació.

Qui sopa amb molt de vi esmorza amb poc pa.

Qui sopa de vi berena d'aigua. (berena = esmorza, desdejuna)

Qui se'n passa de la mesura o menja fort a la nit, a l'endemà no té la panxa en condicions.

Castellà: *A cena de vino, desayuno de agua.*

Qui sopa d'altre espera, freda la menja.

Qui confia en els altres es queda despagat o li ve la solució tard.

Similar: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Similar és l'expressió: Esperar la sopa *bova*.

Castellà: *Quien espera, desespera.*

Qui sopa de vi, no troba ni vi agre ni dona lletja. (sopar de vi = menjar de valent, consistent)

Qui és bèstia en el menjar no sol tenir els gustos refinats.

Qui sopa massa, somia molt.

Qui sopa massa a la nit, no dorm *sossegat* al llit.

Qui sopa massa a la nit, no dorm tranquil al llit.

Qui sopa molt, dorm poc.

Qui sopa i se'n va a dormir, mala nit vol tenir.

Les digestions pesades no deixen descansar bé.

Similar: De grans sopars estan plens els fossars.

Connex: Qui somnia massa de nit no té assossec de dia.

Qui té bon vi, se'l beu, i no el dóna al seu veí.

Ja explicat més amunt.

Contrari: Qui tinga mal ví, que no bega vi.

Qui té bon vi troba amics vora de si, però amics del vi.

Està clar.

Qui té de fer camí bega bon vi.

El vi dóna energia.

Castellà: *Con pan y vino se anda el camino.*

Qui té el celler descuidat té una part de vi llençat. (llençat = tirat, perdut, balafiat)

Qui no s'ocupa dels propis assumptes li van malament.

Qui té fam somia pa.

Qui té fam somia rotllos.

Qui té talent, somia pa/rollos. (la talent = la fam, la gana)

És una crítica que es fa quan algú pretén fer creure coses que els altres saben que no té, o no farà, o no obtindrà.

Similar: La llengua no té os.

Similars, les expressions: Ser un somiatruites/fantasiós.

Parlar foradat.

Traure la llengua al sol.

Similar en castellà: *Dime de qué presumes y te diré de qué careces.*

Qui té pa, fa sopes.

Qui té béns materials pot obtenir beneficis o avantatges, contràriament a qui no en té, que no pot obtenir res.

Contrari: D'on no hi ha, no es pot traure.

Qui té penes i té vi, li fan de bon pair, i qui no en té, de mal pair.

(pair = digerir)

És similar a l'anterior tant si entenem vi com a propietat com si l'interpretem com a medicina o pal·liatiu.

Qui té ruda, Déu l'ajuda.

La ruda és una planta medicinal localitzable per la seua sentor, diuen que bona per als ulls.

Qui té vinya i no té trull, del seu vi no en faça orgull. (trull = trompello, pedra cònica enorme que aixafa el raïm)

Qui posseeix tota la cadena productiva pot constituir una marca. Qui controla només una part de la producció, queda en l'anonimat.

Qui tinga mal vi, que no bega vi.

Un bon consell.

Qui tira aigua al vi, de la triaca en fa verí. (triac a o triaga = antic antídoto contra els verins animals)

És fer d'una cosa bona una de roïna.

Qui totes les nits sopa, alguna s'enfita. (enfitar-se = empatxar-se)

A qui no passa privacions, alguna vegada li toca passar-ne alguna.

Qui tot s'ho menja d'una menjà, tot ho caga d'una cagà.

Qui ho consumeix tot quan té l'ocasió i no deixa res per al futur, es queda sense res.

Castellà: *Como come el mulo, caga el culo.*

Similars en castellà: *Quien todo lo quiere, todo lo pierde.*

Hay quien come como elefante y caga como mosquito.

Connex en castellà: *El que mata por los Santos, en el verano come cantos.*

Qui va beure vi negre i el va orinar clar, alguna cosa se li va quedar.

És una constatació científica que el cos absorbeix i filtra els aliments per a renovar-se i créixer.

Castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

Qui vessa una gota d'oli, té set anys de purgatori.

L'oli té molt valor, com a aliment, condiment i medecina.

Qui veu menjar i no menja, es penja.

L'envejós o qui se sent menyspreat perquè no l'han convidat, s'amarga la vida tot sol.

Similar: Allò que menja el meu veí, poc profit em fa a mi.

Qui vol viure molt, ha de sopar poc.

És una recomanació mèdica que les persones d'edat solen seguir més per experiència que per consell.

Connex: De grans sopars estan plens els fossars.

Similar en castellà: *De grandes cenas están las tumbas llenas.*

Connex en castellà: *La comida, reposada, y la cena, paseada.*

Qui vulga vi i pa, semble primerenc i pode tardà. (primerenc = més prompte que tard / tardà = més tard que prompte)

És un consell agrari.

Raiïms de novembre, ni els garrins els volen.

La fruita madurada a destemps no té ni la dolçor ni la textura desitjables.

Connex: el següent.

Raiïms de Sant Jaume, raiïms aigualits; raiïms de setembre, te'n llepes els dits.

El raiïm que madura al juliol és de taula, dolcet; però el que madura al setembre és més dolç i idoni per a fer vi.

Connexos: Most d'agost, mal color i pitjor gust.

Raiïms de novembre, ni els garrins els volen.

Redó redó i pèls en el fogó. (fogó = ses, florí, anus)

És una definició o una endevinalla de la nespla o nespra.

Regalíssia de falguera, el mal de pit deixa enrera.

La regalíssia o regaléssia són les arrels de la planta, que, xuplada, calma el dolor i cicatritza l'úlcer a estomacal.

Rostit sense vi no val un comí, pilota sense pebre no val un senabre, estofat sense xocolata no val una patata.

Cada plat cuinat requereix els seus ingredients propis.

Sa mare no vol que bega vi i ell se'n fa sopes.

Es diu dels desobedients i dels que actuen contràriament als bons costums.

Similar: Si no vols *caldo*, tres tasses.

Similar en castellà: *Si no quieres caldo, dos tazas.*

Secret mai no s'atura on el vi regna. (aturar-se = parar-se, quedar-se)

L'alcohol del vi afluixa el cervell i la llengua.

Sembra el julivert pel maig i tot l'any en tindràs.

Ja ho sabeu.

Sempre cols, amarguen.

Critica la repetitivitat.

Sempre s'ajunta la fam i la gana.

Sempre s'ajunten la fam i les ganes de menjar.

Són una crítica despectiva per a significar que els iguals o similars en comportament, educació, gustos, economia... acaben juntant-se perquè es complementen.

Castellà: *Siempre hay un roto para un descosido.*

Si a la muntanya vas, el que portes menjaràs.

Si a la serra vas, el que portes, menjaràs.

Ja explicats.

Com: Al camp vas, el que portes menjaràs.

Si el Nadal no et va prou fi, pren-te oli de ricí. (ricí = planta medicinal)

L'oli de ricí és una porga que aclareix el ventre quan s'ha menjat massa i u es troba enfiat, amb el ventre inflat.

Si el ventre no està content, tot el teu cos se'n ressent.

Si el ventre no està content, tot el cos va malament.

Si no s'ha menjat o defecat quan correspon, el cos està molest i la ment, malhumorada.

Si esperes les sopes de l'altre, fredes te les menjaràs.

Adverteix que no convé esperar res de ningú.

Similars: Qui espera, es desespera.

Qui envia, no va.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Si estar bé vols, no menges de nit caragols.

Es tracta d'una menja indigesta.

Si et fa mal el païdor, el fonoll és el millor. (païdor = panxa, budells)

Tant el fenoll com el timó arreglen panxes dolentes.

Si la tos et don neguit, eucaliptus ben bollit. (don = dóna / neguit = defici, malestar)

És un remei de tota la vida, bé pres en infusió o, millor, aspirant-ne el vapor ben calent.

Si no vols caldo, tassa i mitja / dues tasses.

Si no vols brou, tassa i mitja / tres tasses.

Significa que a vegades obtenim el resultat contrari del que preteníem.

Similar: Eixir el tir per la culata.

Castellà: *Si no quieres caldo, dos tazas.*

Ir por lana y salir trasquilado.

Salir el tiro por la culata.

Acabar como el gallo de Morón, sin plumas y cacareando.

Si no vols menjar sopes tot l'estiu, sembra pèsols per l'abril.

És el moment idoni per a la sembra d'aquest llegum.

Si per Carnestoltes estàs gras, per Pentecosta *pentecostaràs*.

Convé ser conscient que les bones èpoques solen alternar-se amb unes altres de roïnes.

Similar: Rialles de Carnestoltes, ploralles de Tots Sants.

Les bromes de Carnestoltes són penes de Tots Sants.

Dies de molt, vespres de res.

Si plou per l'abril, amanix el setrill. (setrill significa oli)

L'olivera fructifica molt si plou en primavera.

Si sabia la mare el que és bona la ruda, no ploraria la criatura.

La ruda és una herba medicinal que té una olor molt sentida.

Si tens fam, pega un bram. (bram = badall)

Es diu com a crítica i burla a qui demana de menjar abans d'hora o fora de temps.

Similar: Si tens fred, arrima't a la paret.

Si tens pa sec, fes-te sopes, i si en tens de tou, fes-te rostes. (rosta = rosca, tallada, rosqueta)

Si tens béns o propietats podràs servir-te'n com vulgues.

Si tens set, beu a galet. (galet = broc fi, pitorro // a galet = al gall)

Convé beure lentament i insalivant l'aliment per a evitar un possible tall de digestió o una suada repentina.

Si tens set, jo en tic vuit i encara no bec.

Si tens set, pixa i beuràs calentet.

És una contestació expeditiva a qui demana aigua insistentment quan no en disposem.

Si trona a l'hivern, prepara pa per a vuit dies.

Les tronades hivernals són anunciadores de mal oratge continuat.

Si vols all coent, sembra'l a l'Advent; si el vols bo i fi, sembra'l per Sant Martí. (Advent = 4 setmanes anteriors a Nadal / Sant Martí = 11 de novembre)

Si vols l'all ben coent, planta'l per l'Advent; si el vols ben fi, planta'l per Sant Martí; però si el vols verdader, fes-ho pel gener.

La coentor de l'all depén de la sequedat o de la humitat del terreny, però es pot plantar durant tot l'any si es rega pel temps calorós.

Connexos: A Nadal, l'all al bancal.

Si vols bon aller, planta'l pel febrer.

Castellà: *El ajo fino, por san Martino.*

Por la sanmartinada, siembra el ajo la casada.

Por san Martín, el ajero sembraba ajos con el dedo.

Pasado san Martín, sólo siembre el ruin, y la vieja que lo decía ya sembrado lo tenía.

Si vols bon aller, planta'l pel febrer.

Els alls es planten des de desembre fins a febrer, en ple hivern.

Similar: A Nadal, l'all al bancal.

Connex: Si vols all coent, sembra'l a l'Advent; si el vols bo i fi, sembra'l per Sant Martí.

Si vols ceba de diner, planta-la pel gener.

La ceba necessita molta aigua per a créixer, per tant és bo plantar-la quan vénen les pluges.

Connex: el següent.

Si vols cebes grosses, planta-les en quart creixent.

Les plantacions, en general, es fan quan la lluna creix i absorbeix la saba, mentre que les podes es fan quan la lluna decreix, en què la saba es retrau cap a les arrels i les plantes estan adormides.

Connex: el precedent.

Si vols comprar bé, l'oli del damunt, el vi del mig i la mel de baix.

Amb el pas del temps, la gravetat actua fent que les partícules d'aigua de l'oli s'assolen, com també les impureses del vi; en canvi, la mel es compacta.

Si vols morir, menja magrana i vés a dormir.

Si et vols morir, menja magrana i vés-te'n a dormir.

Si vols morir, menja *pepino* i vés a dormir. (= cogombre)

Si et vols morir, menja carn a la brasa i vés a dormir.

Això diuen, perquè són aliments poc digestibles.

Similars: Qui menja caragols per l'abril, que es prepare per a morir.

De grans sopars estan plens els fossars.

Contrari: Després de res begues vi, però de *(citeu el que vulgueu)*, sí.

Similar en castellà: *De grandes cenas están las tumbas llenas.*

Connexos en castellà: *Pedir pepinos en enero es de hombres de poco seso.*

Mi hijo cagaduelo pide pepinos en enero.

En enero, pedir pepinos es desatino.

Si vols peixet menjar, la panxeta t'has de mullar.

Ja explicat.

Com: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Si vols tenir un bon favar, sembra'l per la Mare de Déu del Pilar. (12 d'octubre)

Ja ho sabeu.

Som el que mengem.

Allò que ingerim i assimilem passa a formar part del nostre organisme, siga bo o dolent.

Similar: Qui menja del que té, li creix.

Castellà: *Somos lo que comemos.*

Similar en castellà: *Según come el mulo, caga el culo.*

Contrari en castellà: *Lo que no mata, engorda.*

Sopa bollida, allarga la vida.

Els aliments bollits són sans perquè la calor mata qualsevol germen.

Com: L'aigua bollida allarga la vida.

Sopa bollida, és mig païda.

Els aliments bollits tenen fàcil digestió.

Sopa, pega'm a la boca.

Sopa, cau-me a la boca.

Encantat de la vida em menjaré tan apetitós aliment.

Com: A la taula i al llit, al primer crit.

Similars, les expressions: No m'ho diràs dos voltes.

Encantat de la vida.

Castellà: *Abre la boca, que te va la sopa.*

A una boca, una sopa.

Castellà, l'expressió: *De mil amores.*

Sopa poc, i viuràs molt.

Sopa poc i envelliràs.

Ja explicat.

Similar: No menjant sinó un plat, tindràs bon ventrell, Bernat.

Sopes i vi fan bon sagí.

Dos aliments nutritius.

Sopes i vi no emborratxen, però escalfen.

La sopa aigüeix el vi i calfa de seguida per contacte, mentre que el vi calfa lentament per reacció química.

Sucre cada dia, amarga.

Tot cansa, inclús les millors coses.

Taverna que té bon vi, ventura té prop de si. (ventura = sort, fortuna)

Qui té bon gènere fa bona clientela i bons guanys.

Totes les criatures moren de menjar poc i els vells de menjar massa.

Encara que no sempre és així, la comparació és prou vàlida.

Similar: De grans sopars estan plens els fossars.

Tot és u, haver menjat o estar dejú.

No valen les imprecisions i mitjes tintes: o és blanc o és negre.

Tot fa ventre, mentre hi entre.

Mentre no mengem res tòxic, qualsevol cosa alimenta.

Castellà: *Lo que no mata, engorda.*

Tots els peixos són prou bons si els guisa un pescador.

Els pescadors saben per experiència com s'ha de guisar cada peix per a obtenir-ne el millor sabor.

Tranquil·litat i bons aliments.

Tranquil·litat i bons aliments tenen sanes a les gents.

És un bon remei per a una vida sana que es diu davant de problemes sobrevinguts o com a filosofia vital.

Similar: Pacència i una canya.

Similars en castellà: *A cualquier dolor, paciencia es lo mejor.*

Al mal tiempo, buena cara.

Ante la desgracia y el dolor, ten un poco de gracia y humor.

Aunque el dolor sea muy grande, no hay que dejar de comer.

Treballs amb pa són bons de passar.

Quan no falta el quemenjar, tot se suporta.

Castellà: *Las penas con pan son menos.*

Tres mitges figues fan figa i mitja.

Certament.

Similar: Molts pocs fan un molt.

Tronada de Sant Joan, les nous corcades. (nous = anous)

Si plou, els insectes perjudicials (mosquits, corcons...) reviuem amb la humitat.

Contrari: Trons per Sant Joan, la collita reeixiran.

Tros, que alegra el cos.

Ve a significar: Més val que sobre que no que falte.

Castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Una tomaca amanida, la trobaràs beneïda.

A un aliment sa i a punt per a ser menjat no se li pot dir que no.

Igual que: Sopa, pega'm a la boca.

Un bon trago de vi i alça Martí.

És una invitació a reprendre el treball o la marxa.

Un poc de vi fa pair el verí.

El vi va bé amb tot, i exagerant, fins i tot amb les toxines.

Un ull al plat i un altre al gat.

A la mínima que et distragues, el gat et prendrà el quemenjar que tingues a mà.

Similar en castellà: *Nadar y guardar la ropa.*

Un ventre fart no coneix un dejú/de buit.

Qui té la vida solventada no sol preocupar-se de qui pateix.

Com: El que està bé no se'n recorda del que està mal.

Vaca i moltó, olla de senyor.

Vol dir que són les millors carns per a guisar.

Val més bona gana que bona vianda. (vianda = menja, quemenjar, berena)

Val més talent que pa de forment. (talent = fam, apetit, gana / forment = blat)

Qui té bona gana gaudeix del menjar; en canvi, si es disposa de les millors delícies però no es té gana, no s'aprecia igual.

Val més forat a la roba que una arruga al ventre.

Primer és la supervivència que la presència.

Val més la salsa que els ocells.

Destaca la poca importància o el poc valor d'alguna cosa.

Com: Val més l'espart que l'escurada.

Val més el sabó que la roba.

Similars: Més val perdre que besperdre.

Més val fer-ho que manar-ho.

Similar en castellà: *Peor es el remedio que la enfermedad.*

Similars en castellà, les expressions: Que me quede como estoy.

Ser una victoria pírrica.

Val més menjar ceba amb amor que llonganissa amb dolor.

Fa més profit la companyia que el menjar en si.

Val més morir fart que de gana.

És una opció molt comprensible.

Similar a: Més val que sobre que no que falte.

Similars en castellà: *Muera Marta, y muera harta.*

Ande yo caliente y ríase la gente.

Val més un forat a la roba que una arruga al ventre.

Menjar és més important que vestir.

Similar: Primer són les dents que els parents.

Ventre dejú no escolta a ningú.

Qui passa fam no atén a raons perquè té el pensament ocupat a cobrir la necessitat més bàsica.

Castellà: *Lobo hambriento no tiene asiento.*

Ventre ple, enteniment gros.

Només quan el sustent està assegurat, l'intel·lecte es pot dedicar a altres menesters, com ara les arts.

Vespres de vi, matines d'aigua.

Segons la litúrgia catòlica, vespres i matines són oracions que es fan, respectivament, tard de nit i prompte de matí. Ací significa que qui abusa de l'alcohol de nit, al matí següent té el cos desarreglat.

Vessar vi, bon destí; vessar sal, mal senyal.

Ja explicat.

Vianda d'estiu vol regadiu. (vianda = menja, quemenjar, queviures, berena, recapte...)

D'estiu, la vianda esdevé massa pastosa en la boca i en la panxa, i com a remei es recomana "regar-la" amb líquids.

Vianda forta, s'ofega amb vi.

El vi ajuda molt bé a pair els aliments. (De fet, per a donar-li cos al vi, a vegades s'afegeix pernil als tonells, el qual acaba desapareixent cuit pel vi.)

Vi embotant i aigua rajant, totes les bótes s'ompliran. (rajar = vessar, abocar)

Afegint aigua al vi arribarem a omplir tots els tonells del celler.

Vi massa dolç fa el cor agre.

És una versió incorrecta de la forma "coragre", que significa ardor d'estómac, ja que els sucus gàstrics compensen l'excés de dolçor.

Vinya torta, raïm porta.

Totes les coses, per lletges que siguem, compleixen l'objectiu per al qual existeixen.

Vi vell i oli novell. (novell = recent, nou)

El vi guanya cos i sabor amb el pas del temps, mentre que l'oli va prenent gust fort.

Similar: **Oli vell i vi novell**, que, al contrari, recomana que l'oli tinga sabor i que el vi siga suau.

Vols? es diu als malalts.

Al malalt li preguntes si vol caldo?

És la resposta afirmativa a alguna invitació, ja que només als malalts se'ls insisteix que mengen.

Activitats humanes, comportament, salut i fortuna

A allò regalat no li mires pèl.

S'ha d'apreciar el fet del regal en si, no si és bonic, o útil..., que habitualment no ho és, perquè el que se sol donar són les coses que sobren, trencades o velles.

Com: A burro regalat no li mires el dentat.

Similars: Al que li donen, no tria.

Donat? Gràcies.

Contrari: On donen molt, no vages.

Castellà: *A caballo regalado no le mires el diente.*

Similars en castellà: *Cuando te dieren el anillo, pon el dedillo.*

Dame pan y dime tonto.

Abans de fer una cosa, pren consell si és perillosa.

S'explica sol, ja que ningú naix ensenyat.

Similars en castellà: *Ante la duda, abstente.*

Ante la duda, a favor del acusado.

Abans d'ensenyar, aprén.

Se li diu a qui es mostra prepotent o docte i se li detecta un error pel qual fa el ridícul davant de qui sap més que ell.

Similars: Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

No és el deixeble més que el mestre, ni el servent més que el seu senyor.

Connex: La ignorància és molt atrevida.

Castellà: *Al maestro, cuchillada.*

Similar en castellà, l'expressió: *Haber sido cocinero antes de fraile.*

Abans de prendre un determini, dorm i descansa.

Convé pensar bé les coses abans de prendre una decisió.

Similar en castellà, l'expressió: *Consultarlo con la almohada.*

Abans de veremar, el cànem a amarar. (veremar = collir el raïm / amarar = posar a remulla, xopar)

En tot s'ha de seguir un ordre lògic, moltes vegades per imposició de la naturalesa.

Similars: Abans que les taronges toquen terra, hi ha que ficar les crosses.

Després d'Ibi, Tibi.

Contràries, les expressions: Fer Pasqua abans de Rams.

Posar el carro davant del burro.

Abans el mar per veí que senyor mesquí. (mesquí = avar, ronyós, jueu, ganyà, miserable, del puny estret)

Un mal amo o patró por perjudicar-nos més que si estem completament sols o en una situació perillosa.

Similar: Més val sol que mal acompanyat.

Abans el(s) porc(s) que la casa.

Critica que es prenga més en consideració allò secundari que allò principal.

Connex: Primer són les dents que els parents.

Abans li falten peixos al mar que als vells coses que contar.

Com més ancià s'és, més vivències s'han tingut i més ganes es tenen de conversar per a no avorrir-se.

Similar, l'expressió: No callar ni baix l'aigua.

Abans que les taronges toquen terra, hi ha que ficar les crosses.

(crossa = pal rematat en forquilla per a coixos o per a apuntament de rames)

Manifesta que unes coses són necessàriament anteriors a unes altres.

Similar: Abans de veremar, el cànem a amarar.

A barca vella tothom hi fa estella. (estella = tros trencat de fusta)

Alguna gent s'aprofita d'aquell a qui li van malament les coses.

Castellà: *Del árbol caído, todos hacen leña.*

Donde hay burro muerto, no faltan cuervos.

Clérigos y cuervos, huélganse con los muertos.

Abella o ovella o església, si vols riquesa.

Eren les dedicacions o oficis més rendibles en segles passats.

A boca tancada no hi entra mosca.

És preferible callar que parlar i errar.

Contrari: Qui molt parla, molt erra.

Castellà: *En boca cerrada no entran moscas.*

Contrari en castellà: *A mucho hablar, mucho errar.*

A bona son no hi ha llit dur.

Quan hi ha necessitat s'acaben les manies i les preferències.

Similar: A fam de llop, dent de gos.

Similars en castellà: *A falta de pan, buenas son (las) tortas.*

A buena gana de bailar, poco son es menester.

A buenas ganas, huelgan las salsas.

A chica cama, si queréis remedio, echáos

enmedio. (chica = menuda)

A bon mercat ixen diners i a bon lloguer, feiners. (feiners =

treballadors, faeners, condidors)

A bon mercat vendràs doblat. (bon mercat = barat / doblat = el doble)

Qui posa preus econòmics guanya menys per unitat però ven més unitats.

Similars: Canyadeta, peixet.

Gota a gota es fan els rius.

Contrari en castellà: *A río revuelto, ganancia de pescadores.*

A bon pagador no li dolen prendes. (= propines, regals, dàdives)

Qui és agraït, sol ser esplèndid, i qui és esplèndid no pateix ni pel cost ni pel que li queda.

A bons ocis, mals negocis.

Qui es dedica a viure despreocupadament la bona vida, desatèn les obligacions.

Castellà: *A buenos ocios, malos negocios.*

A bord del veler, després del patró, el cuiner.

A bord del veler, després del patró ve el cuiner.

Qui fa el menjar per a una comunitat té un cert grau de poder sobre els altres. A vegades pot resultar-nos molt útil la persona que no considerem com la més important.

Similar: Per llevant o per ponent, de la dona sigues parent.

Castellà: *A gusto de los cocineros comen los frailes.*

A bord una dona, cosa poc bona.

Quan en un col·lectiu homogeni s'introdueix un element estrany, tard o d'hora sorgirà algun conflicte d'interessos, sobretot quan el col·lectiu és de mascles.

A cada roscada perdem un llençol. (roscada = ruscada, bugada, conjunt de peces de roba que es llava i renta d'una tongada)

Cada bugada perdem un llençol.

A cada rentada, una esguinçada. (= esgarrada)

Abans, quan s'anava al llavador públic, era freqüent la pèrdua, la confusió o la sostracció d'alguna peça. Es diu quan les coses resulten malament cada vegada que intentem alguna mampresa o finalitat.

Similar: Més val perdre que besperdre.

A cadascú el que siga seu i l'encens per Déu.

A cadascú el que siga seu... i a robar el que es puga.

Són dues versions amb el significat que cal donar a cadascú allò que siga propietat seua o el mereixement o la repremsió que li corresponga.

Castellà: *A Dios lo que es de Dios y al César lo que es del César.*

Similars en castellà: *A la boda del herrero, cada cual con su dinero.*

A la ley de Cristo, cada quien con su pisto. (= diners)

A casa del ferrer, ganivet de fusta.

Qui té una professió, sol descuidar més la casa pròpia que la dels altres, que és d'on obté el benefici.

Similar: A casa del paleta, mai la feina no està feta.

Castellà: *En casa del herrero, cuchillo de palo.*

A casa del paleta, cent goteres a la teulada. (paleta = obrer de vila)

A casa del paleta mai la feina no està feta.

Habitualment, els professionals en general dediquen més interès i temps a les cases o famílies alienes que no a la pròpia, ja que tornen a casa sense ganes de perllongar la jornada laboral.

Similar: A casa del ferrer, ganivet de fusta.

Castellà: *En casa del herrero, cuchillo de palo.*

A casa del vinater, bona tardor i mal hivern.

Després de vendre el producte, l'economia es ressent.

Similar: Dies de molt, vespres de res.

Castellà: *La mujer del vinatero, buen otoño y mal invierno.*

A casa, encara que siguen pedres.

Sempre convé aportar coses per a la família, encara que momentàniament no se'ls veja la utilitat.

Similar: A casa no s'ha de tornar mai de buit.

Similar, l'expressió: Agranar cap a casa.

Similars en castellà: *Echar el agua a su propio molino.*

Arrimar el ascua a su sardina.

A casa meva no hi vingui qui massa ulls tinga.

És a dir, que no s'admeten crítiques.

Connexos: Cada persona és un món.
Cada u en sa casa és el rei.

A casa no (hi) porten res.

És estranyíssim que algú ens porte un regal a casa; per tant, cal espavilar-se a treballar per a mantenir família i casa.

Similar: Els diners no cauen del cel.

A casar, a cops de cul s'hi pot anar.

Poc importen les circumstàncies per a qui té voluntat de fer alguna cosa.

A cent anys, coteta verda. (= cota menuda, vestit alegre de jove)

Critica els que, de vells, pretenen actuar com a joves.

Ací perquí una agulla, ací la trobaré.

Es diu de qui, havent tingut pèrdues en un negoci, torna a intentar-lo amb l'esperança de rescabalar-se'n.

Similar: L'home és l'únic animal que tropessa dues vegades en la mateixa pedra.

Castellà: *Aquí perdí una aguja, aquí la hallaré.*

A comptes vells, fulles noves. (fulles = fulls, papers)

Les coses que sabem que no tenen solució, és preferible deixar-les estar, com si mai no hagueren existit, i començar de nou.

Castellà: *A cuentas viejas, barajas nuevas.*

Borrón y cuenta nueva.

Connex en castellà: *Deuda vieja, no comerás de ella.*

Similar en castellà, l'expressió: *Más se perdió en Cuba.*

Adam es menjà la poma i el mal de queixal encara dura.

Remarca que hi ha coses que són com són i no tenen remei.

A darrera del taulell val més el jove que el vell.

Ací, el taulell fa referència al bar o al comerç. Significa que qui atén el públic ha de ser ràpid i àgil.

Similar: El barber, jove, i el metge, vell.

A Déu prega el qui treballa. (pregar = orar, resar, demanar)

Qui treballa fa tan bona acció com si resara, perquè està ajundant-se a si mateix sense esperar la possible ajuda del cel.

Similar en castellà: *Agua del cielo no quita riego.*

A diners pagats, braços cansats.

A diners pagats, braços trencats.

Les encomandes que es paguen de bestreta solen fer-se sense l'interés amb què es fan quan s'espera la recompensa de cobrar-les.

Igual que: Música pagada fa mal so.

Castellà: *A dineros pagados, brazos cruzados.*

Advocats i procuradors, a l'infern de dos en dos.

Són professionals que tenen mala fama en general perquè intervenen en la nostra vida sense que en tinguem cap gana, com els metges.

Castellà: *Abogado, juez y doctor, cuanto más lejos, mejor.*

Ningún abogado va al cielo mientras quede espacio en el infierno.

Similars en castellà: *Abogado de ricos, mal de pobres.*

El diablo, antes de ser diablo, fue abogado.

A, e, i, o, u, el burret sap més que tu.

Es diu com a broma o burla a l'escolar.

Castellà: *A E I O U, el burrito sabe más que tú.*

A ell, que és mesell!

A ell, que és mesell; a ella, que és femella.

Es diu encoratjant algú a acarar algun risc o persona.

Com les expressions: Tira-li, Martí.

Endavant!

Castellà: *Sus, y a ellos.*

A ellos, que son pocos y cobardes.

De cobardes no habla la Historia.

A espai i bona lletra.

Recomana calma en l'execució d'alguna cosa per a no equivocar-se i haver-la de refer.

Similar: Cada cosa a son temps, i els naps per l'Advent.

Castellà: *Despacito y buena letra.*

Vísteme despacio, que tengo prisa.

Agárreme, que llevo prisa.

A fira, qui res no porta, res no tira. (tirar = traure, retirar, obtenir)

Per a obtenir algun benefici s'ha d'invertir o arriscar capital o treball.

Similar: A la fira no vages si no dus diners, que voràs moltes coses i no compraràs res.

Afortunat en el joc, desgraciat en amors.

Se li diu a qui guanya en el joc, amb un punt d'enveja, perquè no es confie que tot li ha d'eixir bé en la vida.

Castellà: *Afortunado en el juego, desgraciado en amores.*

No busques a la vez fortuna y mujer.

A gran senyor, doble honor.

A qui té ascendència o poder sobre nosaltres, o a qui ens ha fet algun favor, li devem reverència o agraïment, encara que no siga del tot sincerament.

Castellà: *A tal señor, tal honor.*

A cada rey, su trono.

Similar en castellà: *A casa de tu amigo rico irás siempre requerido, y a la del necesitado irás sin ser llamado.*

A grans mals, grans remeis.

Cada situació i cada problema tenen o requereixen una solució o un pal·liatiu proporcionat.

Castellà: *A grandes males, grandes remedios.*

A grandes penas, pañuelos gigantes.

A gran salto, gran quebranto.

A fuerza de villano, hierro en mano.

A medida del santo son las cortinas.

A quien le duele una muela, que la eche fuera.

Similars en castellà: *A gran solicitud, gran ingratitud.*

A gran culpa, suave comprensión.

A ira de Dios, no hay casa fuerte.

A mala lluvia, buen paraguas.

A mala cama, colchón de vino.

A mal de muchos, remedio de pocos.

Mal de muchos, remedio de tontos.

A maestro de espada, aprendiz de pistola.

A lo que no puede ser, paciencia.

Al lobato, mastín, y al cano, rayano. (cano = llop

vell / rayano = raça més valenta que el mastí)

A calza corta, agujeta larga.

Expressió similar en castellà: *Cortar por lo sano.*

Agutzil descuidat, lladres cada mercat.

Aguasil descuidat, lladres al mercat.

En cada cosa que fem hem de posar l'atenció que mereix.

Similars: Un ull al plat i un ull al gat.

Nadar i guardar la roba.

Castellà: *Alguacil descuidado, ladrones cada mercado.*

Similar, l'expressió castellana: *Nadar y guardar la ropa.*

Ahir pastor i hui senyor.

Es diu com a crítica de qui ha progressat socialment o econòmicament.

Castellà: *Quién te ha visto y quién te ve.*

Ai els pits, com més me'ls toquen més pansits.

Ai, mare, els pits, com més me'ls toques més pansits.

Ai els pits, tu tan grossos i jo tan petits.

Són exabruptes dits per riure.

Aigua davant i vent darrera i foc als peus.

És una recomanació o un desig de comoditat dels mariners.

Aire o no aire, la força enlaire.

Les obligacions no es poden eludir o demorar amb cap excusa.

Similar: Per por dels pardals, no deixes de sembrar cereals.

Similar en castellà: *A Dios rogando y con el mazo dando.*

Així com és la campana, és la batallada. (batallada = colp de batall, so, sonoritat, timbre)

Les coses són proporcionades a qui les fa: una equivocació d'un enginyer té més importància que la d'un peó d'obra.

Així com preguntaràs, la resposta tindràs.

Així com preguntaràs, la resposta trobaràs.

Qui formula una pregunta és perquè té algun interès a trobar la solució a allò que busca, i per aquest sol fet en té més idea que qui no se l'ha plantejada mai.

Similars: Qui pregunta, ja respon.

Qui pregunta, a Roma va.

Similars en castellà: *Quien busca, halla.*

Por el hilo se saca el ovillo.

A buen entendedor, a señas.

A buen entendedor, pocas palabras (bastan).

Ajeu-te a la mar i adreça't en terra.

S'ha de ser pacient en la pesca i actiu en el bancal.

Ajuda't i Déu t'ajudarà.

Ajuda't i t'ajudaré.

Els remeis no cauen del cel, ni ningú pot fer res si el mateix interessat no està disposat a posar res de la seua part.

Similars: Una mà llava l'altra, i les dos, la cara.

Hui per tu i demà per mi.

Confia en Déu, però corre.

Castellà: *Dios ayuda a quien se ayuda.*
A Dios rogando y con el mazo dando.
Quien toma, a dar se obliga.

Similar en castellà: La cruz en los pechos y el diablo en los hechos.

Alaba la mar i fuig d'ella.

Alaba la mar i queda't en torre.

Recomana no aventurar-se en possibles perills.

Similar: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Similar en castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

A la bossa del jugador no li poses lligador.

A la butxaca del jugador no li busques lligador.

Qui és esclau d'algun vici no té solució exterior, ja que la clau de la solució la té ell mateix en la seua pròpia voluntat.

Similar: D'on no hi ha, no es pot traure.

Similar en castellà: *A borracho o mujeriego, no des a guardar dinero.*

A la casa a on hi ha diner, hi ha d'haver sols un caixer.

Convé que una sola persona controle els diners per a evitar embolics, oblits o sustraccions.

A la casa de pagés, segons lo guany lo dispés. (dispés = despesa, gasto)

Cada u pot gastar allò de què disposa, i no més.

Connex: El següent.

A la casa *empenyada* no se li coneix l'anyada. (*empenyada* = empenyorada, emprada, endeutada / anyada = collita, benefici)

Casa *empenyada*, no hi entra mai bona anyada.

Qui deu diners, encara que tinga beneficis viu sempre pendent de tornar el deute en comptes de disfrutar-los.

Similar: Qui deu, no té veu.

Contrari: el següent

A la casa on es treballa, mai falta pa ni palla.

En la família on algú treballa sempre hi ha més o menys diners, però suficients per a anar passant.

Contrari: el precedent

Castellà: *Quien siembra, recoge.*

A la casa que no s'hi renya, no hi ha pa.

És un fet bastant normal que els parents més pròxims es barallen per algun bé o propietat familiar, i si no ho fan és perquè la família no té propietats.

A la collita veurem els fesols.

No podem assegurar res fins que es produïska.

Similars: No digues blat fins que no el tingues al sac.

(A) la del pobre, abans rebentar que sobre.

És una crítica a qui s'afarta.

Castellà: *Muera Marta y muera harta.*

Más vale beber demasiado vino bueno que poco y malo.

A la dona i a la cabra, corda llarga.

Les dos -com tots- necessiten una àrea mínima de llibertat i moviment, l'una per a les seues activitats i l'altra per a pasturar.

Castellà: *A la mujer y a la cabra, soga larga, soga larga.*

A la mujer y la cabra, rienda larga, pero no muy larga, porque si no, se pierde mujer y cabra.

Similar en castellà: *A la mujer y a la suegra, cuerda.*

A la fira no vages si no dus/portes/tens diners, que voràs moltes coses i no compraràs res.

A la fira no vages si no tens diners, i a la Mare de Déu d'Agres si no ho tens promés. (Agres és un poble costerudíssim.)

No convé eixir de casa sense un mínim de diners o de seguretat, ja que no se sap mai en quin imprevist ens podem trobar.

Similars: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Lo que es guanya en molts mercats es perd en una fira.

Similar en castellà: *Barco sin cubierta, sepultura abierta.*

A la fossa faràs cap en vestit sense butxaques. (fer cap = anar a parar, arribar)

Quan morim, les riqueses es queden.

A l'alfals i a la vinya, per la vora els entra la tinya. (tinya = roïna, paràsit)

A vegades, ens arriba algun mal o alguna desgràcia per on menys ho esperàvem.

A la llengua se li fa dir el que es vol.

Justifica que s'ha d'assumir allò dit.

Similars: Allò que la llengua erra, la butxaca ho paga.

Contrari: La llengua no té os.

A la mar i a la terra, el peix gros es menja el petit.

El peix gran es menja el xicotet.

Significa que el poderós o el ric, volent o sense voler-ho, perjudiquen el pobre o el ciutadà del carrer.

Castellà: *El pez grande se come al chico.*

A la mar, la fusta; els ossos, a la terra.

Recomana conservar els cadàvers fins arribar a port, si pot ser.

Castellà: *A la mar madera, y huesos a la tierra.*

A l'any primer, més gasta el mort que el vivent.

Quan hi ha un difunt en la família, el soterrar implica despeses extraordinàries que tardaran un temps a ser cobertes.

A la presó i al llit es coneix el bon amic. (al llit = malalt, hospitalitzat, enllitat)

Al llit i a la presó coneixeràs ton companyó.

En el perill es coneix l'amic.

És en la malaltia, les desgràcies i condicions extremes o extraordinàries quan es comprova la solidaritat o l'egoisme de les persones.

A la primera, el rei perdona; a la segona, catxamona. (catxamona = carxot, bescollada, clatellada)

No s'ha de reincidir ni fer-se pesat en les coses, perquè tot cansa i acaba enfadant.

A la taula i al llit, la dreta és del marit.

La dreta és considerada un lloc d'honor.

A la taula i al llit, al primer crit (; i per a treballar, deixa't cridar).

Cal aprofitar sense demora les bones coses quan es presenten, no siga que hi fem tard o que ja no estiguen disponibles.

Similar: A taula, santa paraula.

Castellà: *A la cena y a la cama, sólo una vez se llama.*

A la mesa y a la cama, sólo una vez se llama.

A la mesa y a la misa, sólo una vez se avisa.

A comer, correr.

Similars en castellà: *A Ocasión, todo el mundo la coge por los cabellos.*

A Ocasión la pintan calva.

A la fortuna, por los cuernos.

Contrari en castellà: *A misa temprano, nunca va el amo.*

A la tercera, va la vençuda.

Es diu com a encoratjament per a prosseguir en els intents infructuosos, que hauran servit per a adonar-nos de què falla o on fallem.

Similars: Fa més el que vol que el que pot.

Paciència i una canya.

Castellà: *A la tercera va la vencida.*

Similars en castellà: *El que la sigue la consigue.*

Tanto va el cántaro a la fuente que al fin se rompe.

Nunca es tarde si la dicha llega.

A la terra dels cecs, el tort és rei.

És una crítica que significa que en un col·lectiu amb defectes, qui té menys defectes és el més presentable, sense que siga perfecte.

Castellà: *En el país de los ciegos, el tuerto es el rey.*

A la terra i al bestiar, mai els has de fatigar.

Convé tractar bé i no abusar d'allò que ens dóna de menjar per a evitar el perjudici de tots.

Connex en castellà: *Tanto va el cántaro a la fuente que al fin se rompe.*

A l'atrevit, la fortuna li dóna partit.

Convé ser decidit si es pretén aconseguir algun objectiu.

Similars: La sort és de qui la troba.

Déu ajuda a qui s'ajuda.

Contraris: El que no prova, no es gita amb la sogra.

El que no s'arrisca, no pisca.

A la vellesa es fan bestieses.

A la vellesa, cascavells.

A la vellea, es torna el dimoni sabater.

A la vellea, puces.

Es diu com a justificació d'alguna paraula o actuació insòlita d'alguna persona major, ja que el cervell també envelleix i totes les facultats corporals minven.

Com: Caldera vella, bony o forat.

A la vellea, bony i forat.

Similars: Consell de vell, caga't en ell.

Dolça és la vellesa, però els anys pesen.

Castellà: *A la vejez, viruela(s).*

A la vejez, aladares de pez.

A la vejez, cuernos de pez.

Similars en castellà: *A burro viejo, poco verde.*

A buey viejo, pasto biche.

A la vejez, dinero y mujer.

A la vejez se acorta el dormir y se alarga el grunyar.

Vieja que baila, mucho polvo levanta.

A la res vieja, alíviale la reja.

De jefes y burros viejos, lo más lejos.

El corazón no envejece, el cuero es el que se arruga.

A la vinya del desert, qui més hi posa més hi perd.

Es diu qual algun projecte o alguna empresa ha donat mal resultat.

Castellà: *Quien más puso, más perdió.*

A la vora del riu no faces niu (, ni a l'hivern ni a l'estiu).

Vora el barranc no facis camp.

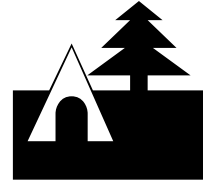
Prop de muralla i de riu, ocellet, no hi faces niu.

Prop de frare, forn ni riu, ocellet, no facis niu.

Prop de camí, rec o riu, ocellet, no hi faces niu, que si l'hi fas, te'n penediràs.

En terra de senyoriu no facis niu, i si n'ha fet el pare, no en faci el fill.

Prop dels corrents d'aigua, encara que estiguen secs, no s'ha d'acampar ni construir, perquè solen produir-se crescudes imprevistes i solsides. Tampoc convé habitar en altres llocs que puguin ser-nos perjudicials per alguna altra raó.

Al batre, si no aquest, l'altre.

Es diu quan no hi ha o no es veu intenció de fer alguna cosa i es posposa indefinidament.

Similar, l'expressió: *A les calendes gregues.*

Castellà: *Cuando vengan los nazarenos.*

Al bon callat li diuen savi.

Al ben callat, sabut li diuen.

És preferible callar a parlar foradat, perquè a qui parla se li poden trobar falles o mentides, mentre que a qui calla, no.

Similars: *El silenci és or.*

La paraula és plata, el silenci és or.

Castellà: *La palabra es plata; el silencio, oro.*

En boca cerrada no entran moscas.

Al buen llamado llaman sabio.

Al buen callar lo llaman Sancho.

Al bon pescador, el peix se li posa dintre l'ormeig. (ormeig = qualsevol art de pesca)

Al bon pescador, els ormeigs li van sols en mar.

Als experimentats els solen eixir bé les coses al primer intent.

Similars: *Canyadeta, peixet.*

El que val, val, i el que no, municipal.

El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

Al borratxo fi no li cal aigua ni vi.

Qui està alcoholitzat no beu aigua perquè beu un altre líquid, i no beu vi perquè beu licors o altres begudes més fortes.

Al burro mort, les garrofes, per baix del rabo.

Quan un assumpte s'ha acabat, un termini ha vençut o una empresa ha tancat..., ja és tard per a qualsevol possible remei.

Castellà: *A reclamar, al maestro armero.*

A buenas horas mangas verdes.

Al cel que vages, no vages davant.

No convé mai ser el primer en res, perquè qui va davant es troba totes les dificultats que els altres ja no tindran.

Similars: Voluntari, a la paella.

On donen molt, no vages.

Els valents cauen de cul.

Contrari: Al que va davant, no li falten cordes.

A l'església per resar, a la plaça per tractar. (tractar = negociar, parlamentar, fer tractes)

Cada cosa s'ha de fer en el lloc o en el moment oportú.

Similars: Qui canta en la taula i xiula en el llit, no té l'enteniment complit.

Consulta de carreró, consulta de cagalló.

Al diable mateix el va fer Déu.

Hem d'acceptar les coses com són, encara que no les vulguem així, com una realitat indefugible. El refrany es refereix a les dues forces complementàries reconegudes en totes les cultures: el bé i el mal, el *ying* i el *yang*...

Al dret o a l'inrevés, a cada casa vinguen diners.

A casa, no s'ha de tornar mai de buit.

Sempre s'ha de mirar pels seus i no perdre ocasió d'afavorir la pròpia família.

Alegria, carnestoltes, que demà és cendra.

Significa que cal aprofitar els bons moments mentre es puga, perquè en vindran de dolents. (Carnestoltes és la vespra del dimecres de cendra que inicia la Quaresma.)

Com l'expressió llatina: *Carpe diem.*

Alegria secreta, alegria incompleta.

La joia i l'eufòria són més plenes i contagioses quan són compartides.

Connex: A qui no parla, Déu no l'ou.

Contrari: El meu mal no vol soroll.

A les penes, punyalades.

Convé actuar dràsticament amb el que ens perjudica.

Similar: Vols ser feliç? Sigues-ho.

Similars en castellà: *A grandes males, grandes remedios.*

Las penas, con pan son menos.

A l'estiu, tot el món viu.

A l'estiu, tota cuca viu.

És època en què la gent fa vida al carrer, pren refrescos, fa vacances, viatja, es gasta els diners... i en què qui més qui menys fa diners a costa dels turistes i passejants.

A les vuit, sense vergonya al llit.

Encara que els altres no ho entenguen o ho critiquen, u ha de fer la seua quan li apetisca o convinga.

Similars en castellà: *Acostándome con luz aunque me apaguen las velas.*

Vaya yo caliente, y ríase la gente.

Al febrer, busca tu el jornalero, que ell et va buscar al gener.

Qui té algun interès és qui s'ha de manejar.

Similar: A qui li pique, que es rasque.

Al ferrer, no li vages a vendre baldes. (balda = fermall, tanca, pestell)

Desaconsella de fer una cosa a qui la pretenia vanament.

Al foll i a l'aire, donar-los ample. (foll = boig, dement / donar ample = posar distància física, deixar-los anar)

Cal evitar conflictes o impertinències allunyant-se dels tocats del bolet, i evitar aturar o canalitzar l'aire artificialment perquè no prenga força perillosa.

Com: Déu ens lliure d'un boig en lloc estret.

Al boig i al borrarxo, donar-los aire.

Al fons del sac es troben les engrunes. (engrunes = molles, deixalles, residus, restes)

Sempre queda alguna traça del que hi ha hagut abans.

Com: On hi ha hagut, sempre queda.

Similar: Als pots menuts hi ha la bona confitura.

Similars en castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

Al govern i al marranxó, no els hi tinguis compassió. (marranxó = pitxer de ceràmica)

Aconsella beure vi.

A l'home vell, muda'l d'aire i deixarà la pell.

A l'home vell, mudeu-li l'aire i hi deixarà la pell.

Al bou vell, muda'l d'aire i deixarà la pell.

Les persones, com la resta d'essers vius, ens acostumem al llarg de la vida a un lloc, a uns costums... que al final formen part integrant de nosaltres mateixos. (Motiu pel que molta gent que enviuda o és ingressada en hospitals o residències d'ancians es mor d'enyor al cap de poc.)

A l'home vell, no li poses gros farcell. (= càrrega, tasca, comesa)

No convé forçar ninguna màquina, bèstia o persona vella perquè és ben probable que deixi de respondre per sempre.

Similar: El vell, tot és pell.

Caldera vella, o bony o forat.

Allà on hi ha campanes hi ha batalls.

Significa que tota causa té un resultat, que una acció comporta una reacció, que res no és perquè sí...

Com: Qui té terra, té la guerra.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Castellà: *En todas partes cuecen habas.*

No hay rosa sin espinas.

(Allà) on hi ha taca no hi ha forat.

Significa que és preferible un mal menor a un perjudici més gran.

Similar: Més val perdre que besperdre.

Més val poc que res.

Allà on no hi ha cap no hi ha barret. (cap = crani, intel·ligència / barret = capell)

Juga amb el doble sentit de la paraula cap i significa que quan no es pensen les coses no s'obté el profit que caldria.

Com: On no hi ha cap, tot són peus.

Allà on vages, com veges faces.

A terra on vas, faràs el que veuràs.

En la terra on vages, el costum que trobes.

Convé assumir els usos i costums i integrar-se en la comunitat on es viu per a no resultar un element estrany o criticable.

Castellà: *Donde estuvieres, haz como vieres.*

Al país que fueres, haz lo que vieres, y si todos llevan alforjas, procura que las tuyas no sean las más pequeñas.

A l'hort, li va tan bé el formiguer com el femer.

Tots els cucs i insectes excaven galeries i estoven i oxigenen la terra, mentre que el fem li aporta nutrients.

Al loco i al qui té, tot li està bé.

El que fan els rics i els bojos, per estrambòtic que siga, no sol sorprendre a ningú.

A llop dorment, no li entra res en dent.

Qui no es dedica a complir les obligacions no pot cobrir les pròpies necessitats.

Similar: Barca varada no fa jornada.

Castellà: *Barca varada no gana nada.*

Allò que els metges erren, la terra ho tapa.

El que els metges erren, la terra ho cobrix.

Algunes equivocacions clíniques poden dur el pacient a la tomba.

Castellà: *Los yerros del médico, la tierra los cubre.*

Similar en castellà: *Barro y cal encubre mucho mal.*

El médico listo nunca se trata a sí mismo.

Allò/El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Guarda't de parlar sense abans pensar.

Quan s'incompleix una promesa o s'ha perdut alguna aposta, toca reparar la falta, quasi sempre amb diners.

Similar: Per la boca mor el peix.

Castellà: *Lo prometido es deuda.*

En boca cerrada no entran moscas.

Primero pensar, después hablar.

Si quieres hablando no errar, piensa qué hablar.

No diga la lengua lo que pague la cabeza.

Connex en castellà: *Los yerros del médico, la tierra los cubre.*

Allò que l'ull no veu no fa patir.

Les coses que ignorem o que no veiem no ens afecten com ens afectarien si les sabérem o vérem.

Com: D'allò que els ulls no veuen, el cor no se'n dol.

Castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

I similar: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Contraris en castellà: *Culo veo, culo quiero.*

A donde tengo mis antojos se me van los ojos.

Allò que molt val, molt costa.

És molt lògic que les coses molt elaborades, artesanals, difícils d'aconseguir o escasses costen més car que unes altres de corrents.

Contrari: El que no deixa, deixar-ho.

Similar en castellà: *Lo barato es caro.* (Perquè la poca qualitat permet un preu econòmic, però dura poc i s'ha de substituir.)

Similar en castellà: *Obras son amores, y no buenas razones.*

Contrari: On donen molt, no vages.

Contrari en castellà: *Lo barato es caro.*

Allò que pugues fer tu no li ho demanes a ningú.

Les coses que s'encomanen a un altre no resulten com esperàvem, perquè l'enviat no sap exactament la idea que tenim en el cap, o se li oblida alguna cosa, o li donen gat per llebre...

Com: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

I com: Qui envia, no va.

Allò que va davant, va davant.

Convé aprofitar el moment i no posposar res, ja que el futur és sempre incert.

Com: Dia és vida.

Castellà: *Que me quiten lo bailado.*

Al malalt que té vida, l'aigua li serveix de medecina.

L'aigua és essencial: quasi tot el nostre cos és aigua, i cal anar renovant-la per a continuar el procés vital.

Com: Mentre hi ha vida, hi ha esperança.

Similar en castellà: *No hay ninguno tan viejo que no espere vivir un año.*

Al mal de ventre, el cagar el trempa. (tempar = apanyar, estabilitzar)

La defecació evacua els agents patògens i neteja el tub digestiu.

Similars: La millor manera de véncer la temptació és caure en ella.

El que no paga lloguer, al carrer.

Trons de cul, tempestat de merda.

Castellà: *Quando te dolieren las tripas, hazlo saber al culo.*

Al malfaener, cap faena li ve bé.

Al malfaener, mai li vé bé.

Així és.

Similar: Qui és de mala raça, sempre fa poc i es pensa que fa massa.

Contrari: Faena feta no hi ha destorb.

Al mal temps, bona cara.

Davant de circumstàncies adverses convé mantenir la moral per a no sucumbir a elles.

Castellà: *A mal tiempo, buena cara.*

Similars en castellà: *A malas cenas y a malos almuerzos, angóstanse las tripas y alárganse los pescuezos.*

A mal viento va esta parva.

Al mariner més vell, la mar li posa en perill sa pell.

Al millor nadador se l'endú el corrent.

Les circumstàncies poden més que la nostra voluntat o fortalesa.

Similars: Els valents cauen de cul.

Ningú és perfecte.

No et fies de l'aigua quieta, que per baix porta corrent.

El millor sastre esgarra els vestits.

Castellà: *Al mejor nadador se lo lleva la corriente.*

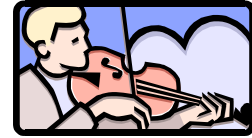
El mejor nadador se ahoga.

Al músic vell, li queda el compàs.

Al músic vell, sempre li queda el compàs.

L'experiència o la rutina esdevenen cròniques, i encara que amb el transcurs del temps s'obliden els detalls o els matisos, sempre queden les coses bàsiques i elemental.

Castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

A l'oliver, li fas mal i et dóna bé. (oliver = olivera)

La poda li dóna vigor.

A l'olor del dot, se li acostia el ninot. (dot = béns i joies que aporta la núvia al matrimoni)

A l'olor del dot, apareix el borinot.

A l'olor del dot, acudix el borinot.

Quan s'ha de casar una filla, els pares desconfien de l'honestedat dels pretendents.

A l'ombra del nas, la boca fresca.

Aconsella ser callats més que no xarradors, perquè qui molt parla, molt erra.

Castellà: *En boca cerrada no entran moscas.*

Al peresós, li vénen les ganies de treballar quan s'acaba la feina.

Qui no té voluntat i pretén quedar bé, es presenta o s'ofereix quan sap que ja és tard.

Similar: Qui no ve de bona raça, sempre fa poc i es pensa que fa massa.

Connex en castellà: *A buenas horas mangas verdes.*

Al pescador i al caçador sempre se'ls escapen els més grossos.

Es diu com com a crítica d'aquests col·lectius perquè diuen moltes mentides que no poden demostrar.

Al petit pescador, el mar gran li fa por.

Qui no té pretensions, no medra.

Similar: Qui no s'arrisca, no pisca.

Al pobre, el sol se'l menja.

La menor circumstància adversa l'afecta profundament.

Similar: Home sense diners fa mal anar pels carrers.

Al preguntador, mentides amb ell.

Qui vulga saber, que vaja a escola.

Hi ha qui pregunta per preguntar, i com que res li importa, el castiguem amb una bona mentida.

Al que a poble foraster va a festejar, va a que l'enganyen o a enganyar.

Es diu irònicament com a crítica a qui festeja fora del seu poble.

Al que calla, l'albarden.

A qui no es manifesta, els altres se'narroguen el vot de confiança, que pot revertir, inclús, en contra d'ell.

Similar: Als bons, els aparellen

Castellà: *El que calla, otorga.*

Al que cau i s'alça, Déu l'ajuda.

És una consolació dirigida a qui ha passat algun mal moment.

Com: Déu ajuda a qui s'ajuda.

Ajuda't i Déu t'ajudarà.

Similar: En els grans mals, Déu ajuda.

Al que és passat, l'oblit.

Recomana no recordar o remoure coses que ens puguen entristir o posar de mal humor.

Similar, l'expressió: Passar pàgina.

Castellà: *Agua pasada no mueve molino.*

Contrari en castellà: *Cualquier tiempo pasado fue mejor.*

Al que fila molt prim, se li trenca el fil.

No s'ha de ser excessivament perfeccionista perquè tot té un límit i sempre falla alguna cosa o algú.

Similar en castellà: *Siempre se rompe la cuerda por el punto más débil.*

La avaricia rompe el saco.

Contrari en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Al que fuig de l'enemic no li talles el camí.

No es pot aturar la fugida desesperada de ningú perquè primer passarà per damunt de tu que tornarà a plantar cara a aquell de qui fuig.

Castellà: *A enemigo que huye, (la) puente de plata.*

Al que li donen, no tria.

Se li diu a qui pretén una cosa diferent del que li ofereixen.

Similar: Donat? Gràcies.

Similar en castellà: *Lentejas, si quieres las tomas y si no, las dejas.*

Dame pan y dime tonto.

Al que li hages de donar sopar no li tragues berenar.

A vegades, per voler obsequiar massa, s'obté el resultat contrari del que esperàvem.

Contrari en castellà: *A quien tienes que dar la cena, no le quites la merienda.*

Al que mal viu, la temor el segueix.

Qui obra malament no pot viure tranquil perquè en qualsevol moment algú li pot fer pagar les seues males obres.

Connexos: Qui té idea no dorm.

Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Similar en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Al que no li ve de raça, o fa poc o fa massa.

A qui no li agrada treballar, o ganduleja i es degrada com a persona o ha de fer de tot per a sobreviure.

Similar: Al saber li diuen sort.

Al que poc li costa, poc li dol.

Allò regalat, heretat o fàcilment aconseguit no és valorat com les coses que li han costat a u un gran esforç.

Similar: Els avis creen les fàbriques, els fills les disfruten i els néts les tanquen.

Al qui mal viu, la por el segueix.

Qui no obra conforme a la llei i als costums, viu sempre temorós que en qualsevol moment se'l descobrisca o se'l castigue.

Connex: No et fies de la barba que de nit s'afaita.

Similars en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

El que teme, algo debe.

Al qui reparteix i guanya, santa Llúcia li trau els ulls. (= patrona dels cecs)

En els jocs de cartes, els jugadors són molt suspicços i desconfien de qui reparteix la sort.

Similar: Qui en fa cent i no en fa una, no en fa ninguna.

Contrari: Al saber li diuen sort.

Castellà: *Quien parte y reparte se queda con la mejor parte.*

Contrari en castellà: *Quien parte y reparte se queda con la mejor parte.*

Al rei, se'l mira per la moneda.

Al monarca se l'estima segons el valor de la moneda en la que figura.

Castellà: *Al santo, por la peana.*

Similar en castellà: *Tanto tienes, tanto vales.*

Al ric donar és tirar aigua a mar.

Fer regals o donar diners a guanyar a qui ja en té molts és cosa inútil.

Similar: De donar, ningú es fa ric.

Al saber, li diuen sort.

Es diu com a crítica als envejosos ignorants, que es pensen que els càrrecs, la fama o el patrimoni només s'adquireixen per influències i no per mereixement propi.

Com: El que val, val.

El que val, val, i el que no, municipal.

Similars: Qui tinga enveja, que en tal se veja.

El que no sap és com el que no veu.

El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

Castellà: *Al saber le llaman suerte.*

Als bons els aparellen. (aparellar = posar els arreus, com als burros)

Alguns s'aprofiten de la bondat d'altres per al seu profit.

Similars: Dels bons, se n'aprofiten.

Dels bons, abusen.

Al que calla, l'albarden.

Als quaranta, ja es decanta.

La quarantena és, si fa no fa, la meitat de la vida d'una persona, que és quan es deixa de ser jove i les facultats físiques comencen a decaure.

Similar: El següent.

Castellà: *A los cuarenta de edad, fácil viene la enfermedad.*

De los cuarenta para arriba no te mojes la barriga.

Als quaranta s'encanta, i als quaranta-nou remou.

Als quaranta s'està en la vida activa, mentre que als cinquanta decau l'activitat física, s'actua menys i es recorda més.

Similar: L'anterior.

Similar en castellà: *A partir de los cincuenta, de la bragueta no hagas cuenta.*

Als vells, el ramalet, a l'esquena. (ramal = corretja per a guiar un èquid. En aquest cas, arnés.)

Dels teus pares, si són vells, no et separen ni un pam d'ells.

Als vells se'ls ha de retenir o sostenir per tal que no s'autoperjudiquen a causa del seu decaïment físic, mental o econòmic.

Connex: Déu no ens ha donat vells, però sí anys per a fer-ne.

Als vells i als bancals, lo que es puga traure.

No es pot obtenir més del que és possible. (Els vells solen perdre memòria, i no totes les terres són bones per a tots els productes.)

Similars: D'on no hi ha, no es pot traure.

Consell de vell, caga't en ell.

Castellà: *Al viejo y al bancal, cuanto le puedas sacar.*

Al viejo y al olivar, lo que se les pueda sacar.

Al treball/A la faena s'ha d'anar havent cagat i pixat.

Quan el cos i la ment estan en condicions, es rendeix més.

Similars: El cap fred, el ventre net i els peus calents són els millors medicaments.

El ventre porta les cames.

Contrari: Buit ventrell dona mal consell.

Al vell, carabassa o ceba en ell.

No fa molts anys, quasi tots arribaven a la vellesa desdentats i no podien rosegat.

Similars: Caldera vella, o bony o forat.

Als vells, sopes i rosaris.

Al vell, foc en ell.

Significa que és poc útil, com un moble inservible o corcat.

Similars: Els dos precedents.

Amaina la gàbia si el port et crida. (amainar = replegar /gàbia = vela quadra principal)

No et precipites en res, per més interés que tingues, ja que la pressa és mala consellera i fa que es cometen errors fatals.

Similars: Pas a pas, ja arribaràs.

Tranquil·litat i bons aliments.

Castellà: *A los festines de los amigos ve despacio, pero a sus desgracias deprisa.*

Despacito y buena letra.

Vísteme despacio, que tengo prisa.

A mala mar no hi val bon mariner.

A gran maror no hi val bon patró.

Per expert que u siga, si les condicions són adverses, no es pot fer gran cosa.

Similars: L'home proposa i Déu disposa.

Qui fuig de Déu, corre debades.

A mar boja, pit i fora.

Al mariner més vell, la mar li posa en perill sa pell.

A mal d'orella, llet de femella.

És un remei casolà si es coneix alguna dona lactant.

A mal temps, bona cara.

Hem de fer el cor fort i plantar cara a les desgràcies, i no sucumbir a elles.

Similar: A mar boja, pit i fora.

Castellà: *A mal tiempo, buena cara.*

Similar en castellà: *A mala lluvia, buen paraguas.*

A mar boja, pit i fora.

A mar boja, testa serena.

A cop de mar, cap seré.

A més maror, més vela.

Davant l'adversitat s'ha de fer el cor fort i no desesperar-se.

Similar: A cel núvol, mariner seré.

Castellà: *A mal tiempo, buena cara.*

A mar en popa, llarga l'escota.

Quan les circumstàncies són favorables, s'ha de saber aprofitar-les.

Amb diners, carxofes.

Amb diners, torrons.

Amb diners, torronets.

Amb diners, torrons, i amb pessetes, casquetes.

Pagant, Sant Pere canta.

Pagant, Sant Pere canta i Sant Joan fa esclòps. (esclop = soc, calçat de fusta)

El diner, si no ho fa tot, molt pot.

Donant diners s'obren moltes portes i s'aconsegueixen coses, legals o il·legals.

Similar: Amb diners, pertot arreu fien.

Contrari: Debades, ningun frare pega barretades.

Castellà: *Poderoso caballero es don dinero.*

A balazos de plaza y bombas de oro, rindió la plaza el moro.

Con vil dinero, tendrás vela y candelero; sin dinero vil, ni

candil.

Mis bienes, para mis males.

A dinero en mano, el monte se hace llano.

A fuerza de duros, se ablandan los más duros.

No hay don sin din.

Al que tiene lleno el bolsillo, no le faltan amigos.

Similar en castellà: *El viejo, si es rico, pasa por muchacho.*

Amb diners, pertot arreu fien.

Al ric, tothom el rep bé.

A les barbes amb diners honra fan els cavallers.

A les barbes amb diners honren sempre els cavallers.

Qui té riquesa i patrimoni mereix més confiança que qui no té res amb què respondre a un préstec o un deute.

Similars: Els diners van on n'hi ha.

Amb diners, torrons.

Pagant, sant Pere canta.

Connex: Del que té al que no té, hi ha molta diferència.

Amb el cor en la mà, pocs negocis faràs.

Els tractes i els negocis s'han de fer amb el cap fred i mirant el benefici, perquè si considerem la moralitat, possiblement no els fem, ja que el benefici sempre s'obté a costa d'algú.

Contrari de l'anterior.

Similars: Dels bons, abusen.

Amb el temps, amb el mar i amb la guerra, el més savi s'erra.

Hi ha coses predictibles, però el resultat sempre és incert.

Similar: L'home proposa i Déu disposa.

Amb farigola, malves i grans de rosari, es planta un ric herbolari.

Qualsevol racó, jardinera o cossiòl pot constituir un viver.

Amb la porta tancada, el dimoni se'n torna arrere.

Les dificultats i els impediments, inclús ficticis, poden fer desistir dels seus propòsits deshonestos a lladres o enemics.

Amb la vista, un no se'n du res.

Qui pretenga alguna cosa haurà d'actuar, i no romandre observant-la o desitjant-la passivament.

Amb set hores per a descansar, ja hi ha prou de reposar.

Amb set hores per a dormir, ja hi ha prou de reposar.

Dedicar un terç del dia al descans és la mitjana normal, depenent de la naturalesa de cada persona.

A més de pregar, cal treballar.

Per a subsistir s'ha de treballar, perquè el manà ja no cau del cel. Significa que les coses no s'obtenen pel fet de desitjar-les, sinó fent per aconseguir-les.

Similars: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Ajuda't i Déu t'ajudarà.

Castellà: *A Dios rogando, y con el mazo dando.*

Quien algo quiere, algo le cuesta.

A més pressa, més vagar. (vagar = demorar-se, tardar, trigar)

A perill prompte, remei cuitat. (prompte = imminent / cuitar = meditar)

Quan hi ha pressa, s'ha de recapacitar molt per a no errar i eixir perdent.

Castellà: *Vísteme despacio, que tengo prisa.*

A metge, confessor i advocat, digues sempre veritat.

A qui t'ha de salvar la vida física o espiritual, la reputació o el patrimoni, no pots mentir-li perquè estaràs perjudicant-te encara més.

Castellà: *Al médico, confesor y letrado, no le traigas engaño.*

A molt parlar, poc encertar.

Quan es parla més del compte es diuen coses inconvenients.

Similar: El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Castellà: *Quien mucho habla, mucho yerra.*

A molt parlar, poc obrar.

Normalment, qui parla molt actua poc, perquè com més coses es diuen, proporcionalment menys se'n poden complir.

Com: La força se'n va per la boca.

Similar: Les paraules, se les endú el vent.

Castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

Similar en castellà: *Obras son amores, y no buenas razones.*

Anar al mar i no trobar aigua.

Es diu quan algú busca i no troba alguna cosa que és òbvia o està ben a la vista (com ara, unes ulleres posades).

Similar en castellà: *No hallar nidos donde se piensa hallar pájaros.*

Similar en castellà, l'expressió: *No dar pie con bola.*

Anar ben vestida fa a la xica divertida.

És un bon consell que sobretot els xics solen agrair.

Anar begut i dret, això no pot ser. (dret = recte, plantat)

Com més alcohol s'ingereix, més decau el cos, fins a anar per terra.

Anar contra corrent no és cosa prudent.

Qui no segueix la pauta de la majoria en qualsevol aspecte acaba tenint dificultats d'acceptació per part dels altres.

A nau espatllada, la mar plana li és temporal. (espatllat = trencat, malmés, romput, avariat, esqueixat)

A nau foradada, tot vent li és contrari.

Quan ens falla la salut o l'economia, tot ens costa més que de normal.

Similars: Arbre a terra, tothom li fa guerra.

Sempre va el gos al de les calces foradades.

Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Castellà: *Todos hacen leña del árbol caído.*

Similar en castellà: *Las desgracias nunca vienen solas.*

Anem anant, els uns darrere i els altres davant.

Anem anant, que es fa tard i ve plovent.

És una invitació a dissoldre una reunió o a posar-se en marxa o a la faena.

Castellà: *Aquí se rompió una taza, cada quien se va a su casa.*

Similar en castellà, l'expressió: *Arreando, que es gerundio.*

Animal llogat, sempre està menjat. (menjat = prim, eixut, xuclat)

Qui ven la seua força de treball a un patró guanya menys que si la invertira directament en profit propi. També, les coses que utilitzen molts solen estar descuidades.

A ningú li has de dir: quant tens, on ho tens ni com has d'anar.

Per educació, hi ha intimitats que no s'han de preguntar, si no volem perdre una amistat, que ens contesten malament o que ens carreguen de mentides.

Similarment: Al preguntador, mentides amb ell.

Aniràs i vindràs i mai arribaràs.

Es diu quan es fan gestions o viatges infructuosos.

Similar: Anar d'Herodes a Pilatos.

Castellà: *Ir de Herodes a Pilatos.*

Similar en castellà: *Mientras voy y vengo, por el camino me entretengo.*

Ans es canvia una muntanya que un mal geni.

Sentència que el caràcter de cada persona és immutable.

Similar en castellà: *Genio y figura hasta la sepultura.*

Any nou, vida nova.

És un desig de canvi d'actitud que es formula a l'inici de l'any com a trencament amb el passat i voluntat de renovació.

Castellà: *Año nuevo, vida nueva.*

Similar en castellà: *A partir de mañana comenzarás el primer día del resto de tu vida.*

Any que passa, ja no torna.

Allò que no s'ha viscut o no s'ha fet quan era el moment, ja no es farà o ja no serà igual.

Similar en castellà: *Aprovecha el tiempo bueno, ya que el malo se mete solo.*

A Ocasió, tots l'agafen pels cabells.

Ningú deixa passar una bona oportunitat quan se li presenta. (Ocasió és la representació mitològica de la sort, que tots volen atrapar com siga, inclús estirant-la dels cabells, i per això no li'n queda cap.)

Similars: Pardal que vola, a la cassola.

Donat?, gràcies.

Contrari: On donen molt, no vages.

Castellà: *A Ocasión la pintan calva.*

A la ocasión la pintan calva.

Similars en castellà: *Al buen día mételo en casa.*

Pájaro que vuela, a la cazuela.

Aprovecha gaviota, que no te verás en otra.

Cuando salta la liebre no hay galgo cojo.

A amor y fortuna, resistencia ninguna.

Cuando te dieren la vaquilla, acude con la

soguilla.

Cuando pasan rábanos, comprarlos.

Connexos en castellà: *No olvides que la fortuna cambia como la luna.*

No te fíes de la fortuna, que es mudable como

la luna.

A on cagarem que no faça pudor?

A on aniràs, bou, que no llaures?

Es diu per a decidir a qui es mostra indecís en alguna cosa, o bé ho diu aquell a qui no li deixen fer el que pretén.

Similar: A on posarem sant Roc que no el caguen les mosques?

Similars, les expressions: No saber on pondre.

Ser un cagadubtes.

Similar en castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Similar en castellà, l'expressió: *Estar en un mar de dudas.*

A on foc es fa, fum eixirà.

Significa que tota acció genera uns efectes i que les males accions acaben sabent-se.

Castellà: *No hay humo sin fuego.*

A on va Miquel? A on hi ha mel.

Confirma que cada u va al lloc o fa allò que més l'atrau.

Similar: La gent fa gent.

Similar en castellà: *¿Dónde va Vicente? Donde va la gente.*

A paraules nècies, orelles sordes.

No s'ha de fer gens de cas del que diga qui parla foradat.

Similar: Per ací m'entra i per ací m'ix.

Castellà: *A palabras necias, oídos sordos.*

Aparta l'ocasió i apartaràs el pecat.

Apartant les ocasions fugen/fugiran les temptacions.

Aconsella evitar les temptacions en les que puguem caure a fi que no en resultem perjudicats o atrapats.

Castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Similar en castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

Contrari en castellà: *Culo veo, culo quiero.*

A patró jove i a barco vell, no fies la teua pell.

Les persones experimentades i els objectes nous són més fiables que qui té poca experiència i que les coses desgastades.

Similar: El barber, jove, i el metge, vell.

A Paüls, primer obren la boca que els ulls.

Ve a significar que tots actuem igual en totes bandes, ja que la primera cosa que fem tots els éssers vivents és alimentar-nos; tota la resta és secundària.

Com: A Xert, tots caguen amb el cul obert.

Similars: En ningun lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

En totes les cases bullen faves (, i en la meua, a perolades).

A Benidorm, el qui molt vetlla, poc dorm.

Castellà: *En todas partes cuecen habas.*

A pescador de canya i moliner de vent no els cal pas notari per fer testament.

Quan es depén de la sort, de l'oratge o de circumstàncies incertes per a fer patrimoni, allò més normal és que al final de la vida no s'haga aconseguit res que valga la pena.

A pi xic no cal escala. (xic = menut, petit)

Les coses fàcils o simples no necessiten grans muntatges.

Similar en castellà: *Para tan corto viaje no hacían falta tantas alforjas.*

A plors de xiquet i a cants de pardal, si fas cas et faran quedar mal.

No convé prestar atenció a coses supèrflues, sense fonament, que poden dur a engany o confusió.

Similar: Bram d'ase no puja al cel.

Similar en castellà: *A palabras necias, oídos sordos.*

A poc a poc, que tot arriba.

Recomana paciència.

Com: Després d'Ibi, Tibi.

Pas a pas, ja arribaràs.

A poquet a poquet, li arriba l'aigua a tio Canet.

València no es va fer en un dia.

Tranquil·litat i bons aliments.

Paciència i una canya.

Castellà: *No se tomó Zamora en una hora.*

A poc pa, prendre primer.

Quan hi ha necessitat o precarietat, no s'ha de desapropitar cap ocasió.

A poquet a poquet, li arriba l'aigua al tio Canet.

A poquet a poquet arriba l'aigua al canet. (canet = sènia, nòria, roda)

Les coses ixen en bé quan es fan assossegadament, i solen eixir malament quan es fan amb presses i corregudes.

Similars: A poc a poc i amb bona lletra.

A poc a poc, que tot arriba.

Castellà: *Despacito y buena letra.*

A port arribat, vot oblidat.

Quan s'obté l'objectiu que es pretenia s'obliden ràpidament els esforços, els sacrificis i les promeses esmerçades. (Els mariners s'emparen freqüentment a la Mare de Déu en les tempestes.)

Similars: Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

La llengua no té os.

Les paraules, se les endú el vent.

Castellà: *Al pasar el río: ¡ay santito mío!; pero ya pasado, santo olvidado.*

Lo que se promete en la tormenta se olvida en la calma.

A río pasado, santo olvidado.

Charco pasado, santo olvidado.

Con las glorias se olvidan las memorias.

Los rezos hechos durante la tormenta se olvidan al llegar la calma.

Aprén de mestre i esdevindràs destre. (destre = hàbil)

Aprendre per pròpia experiència és molt útil, encara que lent; però aprendre directament de qui ja domina la teoria i la pràctica, és millor i més ràpid.

Aprenent de molt, mestre de res.

Aprenent de tot, mestre de res.

Aprenent de molts oficis, mestre de res.

Qui es dedica a moltes coses alhora no prestar molta atenció a cada una, ja que el temps de dedicació és limitat.

Similars: Home de molts oficis, pocs beneficis.

Mestre de tot, oficial de res.

Qui tot ho vol, tot ho perd.

Castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Muchos ajos en un mortero, mal los maja el majadero.

Quien todo lo quiere, todo lo pierde.

Galgo que muchas liebres levanta, ninguna mata.

La avaricia rompe el saco.

Similar en castellà: *Aprendiz que aprende mal, nunca será buen oficial.*

A qualsevol li sap mal que li canten les quaranta.

Cantar les quaranta, que és la màxima puntuació en un joc de cartes, significa dir les veritats sense pèls en la llengua, cosa que a ningú li agrada sentir.

Com: Dient les veritats es perden les amistats.

Similar: Ningun geperut es coneix la gega.

Aquell que no ve de bona raça, sempre fa poc i es pensa que fa massa.

Hi ha qui és egoista quan aporta als altres menys del que rep d'ells i roí quan pretén justificar la seua injusta actitud.

Aquells són rics, que tenen amics.

Aquells són rics, perquè tenen amics.

Es diu com a lloança a l'amistat, que és un bé més preat que la riquesa material.

Com: Qui té un amic, té un tresor.

Aquest món són quatre dies: dos de danses i dos de follies. (follia = bogeria, destrellat)

Es diu per a restar importància a les coses serioses, greus o preocupants de la vida.

Similar: En morir-me jo s'haurà mort qui més em volia.

Similar, l'expressió: Dia és vida.

Castellà: *De esta vida sacarás tripa llena y nada más.*

Similar en castellà, l'expressió: *A vivir, que son cuatro días.*

A qui a bufits gela el menjar, tots li miren el plat.

A taula s'ha de saber estar i comportar-se.

Similar: Beure xarrupant, beure de bergant.

A qui bé et vol, fes-li poques visites perquè et desitge.

És un bon consell, perquè l'excès de convivència duu a vegades a desavinences per qüestió de gustos o de caràcters.

A qui de por se mor, de merda li fan la fossa.

Es diu com a menyspreu als poregosos, perquè a vegades la por afluixa el ventre.

Com: Si tens por, compra't un gos.

Connex: La por és lliure.

Similar en castellà: *De cobardes no habla la Historia.*

A qui el cap li creix, el cervell se li encongeix.

És una burla a qui té el cap gran.

A qui es burla, el dimoni li furga.

A qui es burla, el dimoni li furga; tres burlades, tres furgades.

Se li diu a qui es burla d'algú o d'alguna cosa, amb clara al·lusió als remordiments de la consciència.

A qui és burro, que l'albarden. (albardar = posar les albardes)

És una forma expeditiva de deixar per impossible alguna persona.

A qui li donen, no tria.

Recrimina la persona obsequiada que pretén una cosa diferent de la que li ofereixen.

Similar: Deixa'm un duro i dus-me'l a casa.

Castellà: *A quien dan, no escoge.*

A qui li pique, que es rasque.

És una fórmula per a desentendre's de problemes que no ens concerneixen ni volem que ens afecten.

Castellà: *Al que le pica, que se rasque.*

Al que le caiga el sayo, que se lo ponga.

Cada palo aguante su vela.

Similars en castellà: *A mí plin, que soy de Lalín.*

Al que le sirva el sombrero, que se lo ponga.

A qui no li agrada, que no mire.

A qui no li agrada, que no s'ho menge.

Es diu com a autojustificació de qui fa alguna cosa amb ple convenciment que està actuant bé.

Castellà: *Al que no le guste, que se rasque.*

A qui no li pica, no es rasca.

Justifica la passivitat general davant alguns problemes puntuals.

Similar: Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

A qui no mata porc no se li dóna llonganissa.

Se li diu a qui no se li veu intenció de treballar.

Com: El que peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Similars: Tal faràs, tal trobaràs.

Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

A qui no paga tots els saluden.

Es diu humorísticament com a crítica envers algun malpagador amb qui ningú vol trencar les relacions amb l'esperança que algun dia pague.

A qui no parla, Déu no l'ou. (verb oir = escoltar, sentir)

Si els desitjos o les necessitats no es manifesten, difícilment els altres podran conèixer-los.

Similar: El que no plora, no mama.

Similar en castellà: *Menea la cola el can, no por ti, sino por pan.*

A qui no pot ajudar, no vulgues tos mals contar. (tos = els teus)

Les penes de l'ànima o del cos s'han d'explicar a qui puga aportar alguna solució: una amiatat, el psiquiatre, el confessor..., ja que als altres els importa poc o no hi poden fer res que no siga compartir la pena.

A qui no s'ha de morir, l'aigua (li) és medecina.

Qui no s'ha de morir, tot ho passa.

Es diu de qui té una salut de ferro i que fins i tot quan cau malalt, se'n surt.

Similar: Qui dia passa, any empeny.

Similars en castellà: *Bicho malo nunca muere.*

Mala hierba nunca muere.

A qui no té faena, Déu li'n dóna.

Es diu irònicament com a lament quan estant carregat de feina o preocupacions en sobrevé alguna altra d'afegida.

Similar: Qui no té fills, té nebots.

Contrari: Qui no té res que fer, el gat pentina.

Similars en castellà: *Éramos pocos y parió la burra.*

Éramos pocos y parió la abuela.

Cuando el diablo se aburre, mata moscas con el

rabó.

A qui poc gasta, poc li basta. (bastar = ser suficient)

Qui compra poques coses és perquè té poques necessitats.

A qui treballa, una sardina; i a qui no treballa, una gallina.

A qui treballa, sardina, i a qui fa el gos, la gallina.

Es diu irònicament quan s'ha produït una injustícia en afavorir més a qui no s'ho mereix que a qui s'ho mereix.

A qui tria i s'enganya, sant Pere l'escanya. (escanyar = apallissar, batre, castigar)

És de ser molt burro equivocar-se havent tingut l'oportunitat de no fer-ho.

A qui es burla, el dimoni li furga (, dos burlades, dos furgades).

Es diu com a reprovació a qui es burla, perquè probablement en algun moment li remordirà la consciència o es trobarà en la circumstància de la qual es va burlar.

Similar en castellà: *Quien ríe del mal de su vecino, el suyo viene de camino.*

A qui és desgraciat, tots els dies són dimarts.

El dimarts té fama de ser un mal dia, per això sol dir-se quan a algú se li acumulen les desgràcies.

Igual que: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Similar: Sempre va el gos al de les calces foradades.

A qui nega no el pengem.

Sant era Pere i va negar el seu mestre.

Justifica que algú negue l'evidència com a recurs desesperat.

A qui va davant no li falten cordes.

Significa que qui va per davant d'un altre en qualsevol assumpte té avantatge sobre l'altre, i això perquè normalment compta amb més mitjans.

Similar: El que va davant, va davant.

Castellà: *Que me quiten lo bailado.*

Similar en castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

A qui ven, ningú (no) li dóna l'enhonabona.

Qui es desfà del que tenia és perquè, en molts casos, li fan falta els diners per a alguna altra cosa i s'empobreix.

Castellà: *Ahora que tengo ovejas y borregos, todos me dicen en buena hora estás.*

Ara que parlem d'escopetes, mon pare tenia un trabuc.

Es diu com a crítica a algú que ha aportat a la conversa un tema que no té res a veure amb el que s'estava parlant.

Arbre a terra, tothom li fa guerra.

Quan a algú li van malament les coses (l'economia sobretot), sempre hi ha qui pretén aprofitar-se'n.

Com: A barca vella tothom hi fa estella.

Castellà: *Todos hacen leña del árbol caído.*

Arbre que siga trasplantat, que siga ben regat.

Un excel·lent consell.

Arbre vell i trasplantat, abans mort que arrelat.

Si es poda severament l'arbre i es rega abundantament, pot sobreviure. Ací es refereix a les persones, que a la vellesa ja hem adquirit uns hàbits crònics impossibles de modificar.

Com: A l'home vell, muda'l d'aire i deixarà la pell.

Arc sempre armat, o fluix o tibet. (tibet = rígid, tes, estirat, dur, fort)

Quan les persones estan molt temps sotmeses a pressions, preocupacions o adversitats, el seu caràcter es reblaneix o s'endureix i sempre en queda afectat.

A ribera, gent de faixa; a la riba, mestres d'aixa.

A les zones de plana abunden els llauradors (que porten faixa per a no trencar-se o herniar-se), i a vora mar hi ha constructors de barques (que treballen amb l'eina dita aixa).

A riu revolt, pesca de profit. (revolt = remenat, agitat, desordenat)

Quan la societat humana està trasbalsada, sempre hi ha qui trau profit del desordre.

Similar: De l'arbre caigut, tots fan llenya.

Castellà: *A río revuelto, ganancia de pescadores.*

Armes i diners volen bon maneig.

Quan no es té una certa experiència en determinades coses, és preferible no posar-s'hi per a no resultar perjudicats.

Arrendadoret, menjar en plata i morir en grillet. (grillet = argolla, manilla)

Significa que qui treballa en una propietat que és llogada, ve un moment en què ha de fer front a la despesa, de la qual no es recordava o no havia fet la previsió oportuna.

A Sant Joan, vénen i van.

La vespra de Sant Joan és tradicionalment molt moguda: uns van a la mar a prendre el bany, d'altres en vénen, uns altres fan fogueres i les salten...

A so de tabals no s'agafen llebres. (tabal = timbala, tambor)

A so de tabals no s'agafen pardals.

A so de flabiol no s'agafa peix. (flabiol = flauta de pastor)

Qui pretenga alguna cosa o objectiu ha d'evitar pregonar la seua idea si no vol que algú altre se l'apropie o se li avance.

Castellà: *No quiero perro con cencerro.*

A tal mestre, tal deixeble. (deixeble = alumne, educand, aprenent)

Sempre deprenem, bé o mal, segons l'exemple o el mal exemple dels adults més pròxims.

Similar: Tal pare, tal fill.

Fills de gat, gatets.

Junta't amb els bons, si ser un d'ells vols.

Costums de mal mestre, fill sinistre.

A tandes va el riure. (tanda = tongada, ració, torn)

Els bons i els dolents moments s'alternen en la vida.

Contrari: *No et rigues del meu dol, que quan el meu serà vell, el teu serà nou.*

A terra que vas, usança que trobes. (usança = costum)

Sempre s'aprenen noves coses quan es viatja.

Contrari: En cap lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

Castellà: *Donde estuvieres, haz como vieres.*

A terres estranyes, les vaques cornegen els bous.

Quan es desconeixen les coses, la imaginació crea llegendes, fantasmes i falsedats.

Contraris: Ningú dona duros a catorze quinzets.

En ningun lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

A tots ajuda Déu, no al que sembra en terra mala.

Similar: D'on no hi ha, no es pot traure.

A tot senyor, tot honor.

Cada u ha de ser tractat segons és considerat pels altres.

Castellà: *A tal señor, tal honor.*

A Dios de rodillas; al rey de pie, y al demonio en el canapé.

A Dios, lo que es digno de Dios... y a la cama, la sobrecama.

A un bon altar no li calen floretes.

Menysprea els acompanyaments innecessaris.

Au, que la casa cau.

És una fórmula per a manifestar que ens n'anem.

Com: Anem-nos-en, que es fa tard i ve plovent.

Castellà: *Vámonos, que llueve.*

A València, el que va, pensa i pensarà.

Qui del poble va a la capital, sempre s'enduu sorpreses.

Similar: Busca qui t'ha pegat.

Castellà: *Nunca te acostarás sin saber una cosa más.*

A vegades no és com a voltes. (a vegades = ocasionalment, de tant en tant / a voltes = fent tombarelles, pegant beles, fent revolucions, giragonses; redolant, girant)

Es diu com a invitació a parlar amb propietat, utilitzant les paraules que correspondria, ja que cada matís del pensament té el seu mot o la seua expressió.

Com: Dir les coses pel seu nom.

Castellà: *Llamar al pan, pan; y al vino, vino.*

A vell que consells dóna, cal fer-li cara bona.

Se li ha d'agrair la bona voluntat d'oferir el que té, que és experiència.

Contrari: Consell de vell, caga't en ell.

A vore, diuen els cegos.

Ja vorem, que diuen els cegos.

És una manera de burlar-se de les esperances vanes o de donar-ne.

Similars, les expressions: Quan pixen les gallines.

A les calendes gregues.

A Xert, tots caguen amb el cul obert.

A Sant Andreu del Palomar, sense música no es pot ballar.

A Barcelona i a Cubells, deu mules són cinc parells.

A Vallromanes, toquen les campanes.

A Valls, cebes, alls i molts treballs.

A Ullastrell, les figues, les mengem amb pell.

Les dones de la Riera tenen el pit al davant i el cul al darrera; al revés de les de Ferran, que tenen el cul a darrera i el pit al davant.

És una crítica a qui diu alguna obvietat.

Similar, l'expressió: Haver descobert la sopa d'all.

Castellà: *En la tierra y en la mar se ahoga el que no sabe nadar.*

En todas partes cuecen habas.

Ser la verdad de Pero Grullo, que a la mano cerrada llamaba puño.

En este mundo de mierda, de cagar nadie se escapa: caga el pobre, caga el rico, caga el rey y caga el papa.

Baix la manta no hi ha negra ni blanca.

En qüestió de sexe, cada persona fa el que vol, i tota la humanitat es comporta similarment.

Similar: De les coses del piu, Déu se'n riu.

Similar en castellà: *La jodienda no tiene enmienda.*

Bandera vella, honra de patró/capità.

La vellúria o antigor de determinats elements denoten que en cap moment no hi ha hagut motiu per a reposar-les.

Bany de Sant Joan, salut per tot l'any.

Antigament, la gent no solia prendre el bany en tot l'any fins l'arribada de Sant Joan i la calor estiuenca, i això qui tenia algun riu o alguna bassa a prop, de manera que aquesta higiene resultava molt beneficiosa.

Barba remullada, és mig afaitada.

Cal facilitar les coses per a evitar danys majors.

Connex en castellà: *Cuando las barbas de tu vecino veas rapar, pon las tuyas a remojar.*

Barca, ase o carro, la càrrega a la cua.

Barca i ruc, la càrrega al cul.

Barca marinera, ben carregada del darrera.

A l'ase i al mul, la càrrega al cul.

El pes s'ha de col·locar sempre a la part més forta.

Barca buida o barca plena, per al pescador sempre mullena.

Els pescadors sempre acaben mullats per raó del seu ofici, tant si guanyen com si no.

Barca deturada, mar brava.

En determinades condicions del medi, és preferible no navegar i esperar que la mar es calme un poc.

Similar: Bo és el mar, però millor per terra anar.

Barca en terra mai s'escapa.

Barca en terra, sempre salvada.

Evitant l'ús s'evita el desgast.

Similar: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Contrari: Barca varada no fa jornada.

Similar en castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Barca molt marinera mareja els arbres i el patró al darrera.

Barca molt brandaire, barca caminaire.

La navegació en mar oberta fa capcinejar i oscil·lar fort les embarcacions menudes.

Barca nova, patró vell.

Convé que siga un expert qui estrene una nova màquina, de la que es desconeix el comportament.

Similar: Bandera vella, honra de capità.

El barber, jove, i el metge, vell.

Similar en castellà: *La veteranía es un grado.*

Más sabe el diablo por viejo que por diablo.

Barca nova, peix al cove.

Els objectes nous i les activitats novedoses solen ser profitosos mentre funcionen perfectament i constitueixen una novetat.

Similar: Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

Barca perduda, patró ric.

Les grans inversions cobren bones indemnizacions de les assegurances.

Barca, per qui la cavalca.

Desaconsella comprar o utilitzar embarcacions en general perquè no generen més que feina, despeses i perills.

Similar: Qui tinga cucs, que pele fulla.

Barca sense coberta, sepultura oberta.

La coberta evita que l'aigua del mar o de la pluja inunde el buc; així, les coses mal fetes són de poca durada.

Barca sense timó va a la perdició.

Barca mal guiada, aviat estrellada.

Quan falla l'element principal en un mecanisme o en un col·lectiu, aquest queda inservible.

Similars: Barca sense coberta, sepultura oberta.

On no hi ha cap, tot són peus.

Barca varada no fa jornada. (varar = traure de l'aigua)

Barca aturada no guanya nolis. (noli = lloguer, import del transport)

Barca parada no guanya nòlits.

Barca varada no guanya nòlits.

Barca parada no mou guerra.

Es diu com a encoratjament quan, per alguna causa, no estem treballant.

Contrari: Mentre va el carro, fa soroll.

Castellà: *Barca parada no gana nada.*

Barco parado no gana flete.

Barca vella, per fer-ne estella. (estella = tros, llesca, esquerda)

Barca vella, bony o forat.

Quan les coses i els animals ens fem massa vells, perdem les capacitats que teníem.

Similar: Barca vella no aguanta vela nova.

Caldera vella, bony o forat.

Barca vella vol adob. (adob = adobament, reparació, reprimat)

Tot necessita un manteniment per a continuar sent útil.

Barco a la capa, mariner a l'hamaca. (navegar a la capa = amb vent suau)

Quan no hi ha gran moviment en una empresa, els empleats es poden relaxar si tot funciona.

Similar: Qui no té res que fer, el gat pentina.

Similar en castellà: *Cuando el diablo se aburre, mata moscas con el rabo.*

Connex en castellà: *A buen viento, mucha vela pero poca tela.*

Barco gran, tan corrent com caminant.

Tota obra gran o projecte ambiciós progressa lentament per raó de la seua envergadura.

Connex en castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Bata qui bata, l'era és meua.

Ho diu qui té la certesa d'estar en possessió d'una veritat o d'una basa.

Beata, si l'amor no ho desbarata.

L'enamorament canvia el comportament de les persones.

Beata tardana, puta temprana.

Moltes persones que en la joventut han obrat malament pretenen reconciliar-se amb la societat quan el seu cos ja no els permet els excessos anteriors.

Bé canta Marta després de farta.

Quan s'ha menjat, s'està de millor humor que abans.

Castellà: *Muera Marta, y muera harta.*

Bé el poden deixar nadar sense carabassa. (= antic flotador)

Es diu de la persona que es val per si mateixa.

Bé està el que bé acaba.

És una manera de felicitar-se per la conclusió de qualsevol assumpte, el qual hauria pogut anar malament.

Similar, les expressions: Sempre donant gràcies.

Gràcies a Déu.

Castellà: *Bien está lo que bien acaba.*

Similar en castellà: *Nunca es tarde si la dicha llega.*

Bellesa i flor de maig, en un dia me'n vaig.

La bellesa és tan efímera com una flor, perquè la joventut, com el mes de maig, és només una curta etapa de la vida.

Similar: La que no és bonica als quinze anys, que no espere ser-ho mai.

Castellà: *Beldad y hermosura, poco dura; más vale la virtud y cordura.*

Connexos en castellà: *Belleza es riqueza, o por ella empieza.*

Belleza sin talento, veleta sin viento.

Belleza y locura van juntas a menudo.

Belleza y riqueza juntas, casi nunca.

Bé n'haja el pa que es deixa vendre.

És afortunada la persona o el producte que resulta apreciada pels altres.

Benvingut siga el qui a esta casa ve.

Benvingut siga qui a sa casa ve.

S'explica sol.

Contrari: El peix i els hostes, al tercer dia put.

Contrari en castellà: *Si en esta casa os quedáis, cosas como ésta veréis, por semana, treinta y seis.*

Bé sap lo que fa el qui sa casa crema.

Qui és mestre dels seus béns pot disposar-ne com millor crega perquè té els seus motius.

Com: Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Castellà: *Quien la lleva, la entiende.*

Beu en casa i faràs casa. (fer casa = estalviar, fer patrimoni)

Recomana evitar d'anar a la taverna o al restaurant, ja que a casa es pot fer el mateix i més barat.

Beure xarrupant, beure de bergant. (xarrupar = absorbir fent soroll / bergant = vulgar, rústec, xusma)

És de bona educació evitar fer soroll en absorbir sopa, caldos o begudes, encara que cremen.

Boca amarga no pot llançar saliva dolça.

De cor amarg, mai boca dolça.

De qui està amargat o ressentit no podem esperar paraules amables.

Boca jove tota sola riu i cul de vell sol peta.

Constata que els xiquets de pit riuen de no res i els vells peten molt sovint.

Boca que no parla, Déu no l'ou. (ou = del verb oir o oure)

A la boca que no parla, Déu no la sent.

Qui no manifesta la seua opinió quan és el moment, perd la seua oportunitat.

Similar: El que no plora, no mama.

Castellà: *Gallo que no canta, algo tiene en la garganta.*

Similar en castellà: *Quien calla, otorga.*

Boca què vols, cos què desitges.

Es diu per a justificar que ens mereixem regalar-nos de tant en tant.

Com: En morir-me jo s'haurà mort qui més em volia.

Dia és vida.

Expressió similar: A cor què vols.

Castellà: *Una vez al año no hace daño.*

De esta vida sacarás tripa llena y nada más.

Bo és el mar, però millor per terra anar.

El mar és bonic i salutífer, però pot resultar mortal en algun cas.

Bo és que la casa sàpia a home. (*saber a* = es note la presència masculina)

Els homes solen mantenir i reparar la casa.

Bo és missar i casa guardar.

Ja té mèrit i és d'agrair poder fer dues activitats normalment incompatibles alhora.

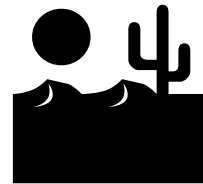
Contrari: No es pot estar en missa i repicant.

Bo és viatjar, però millor és a casa estar.

Bo és visitar, però millor a casa estar.

Viatjar cultiva i diverteix, i visitar distrau, però quan estem malalts o decaiguts no desitgem més que estar en casa.

Castellà: *Como en casa, en ningún sitio.*

Bona casa, bona brasa.

A qui té diners no li falta de res, principalment les coses bàsiques.

Com: Amb diners, torrons.

Contrari: Qui no té brasa, no puja la casa.

Bona excusa té el malalt, que pixa al llit i diu que sua.

Bona excusa té el malalt, que es pixa i diu que sua.

Bona excusa té el malalt, pixa el llit i diu que sua.

Es diu com a reprensió a qui pretén justificar-se amb excuses que no són creïbles.

Similar: Bon mariner, i a cada viatge treu *les tripes*.

Castellà: *A cuenta de los gitanos hurtan muchos castellanos.*

Muerte no venga que achaque no tenga.

A la iglesia no voy porque estoy cojo, y a la taberna, poquito a poco.

El malo, para mal hacer, achaques no ha menester.

Al mal circo le crecen los enanos.

Al mal cocinero le estorban hasta las cucharas,

Al mal escribiente las barbas le estorban.

Al mal músico hasta las uñas le estorban.

Al mal oficial todo se le vuelven mocos y sudar.

Al mal panadero hasta la harina le sale negra.

Al mal pintor se le quedan calvos los pinceles.

Al mal segador la paja estorba.

Al mal torero hasta los cuernos le molestan.

Al mal bailador hasta los huesos/huevos le estorban.

Bona feina no necessita nunci. (= ambaixador, presentador, representant)

Les coses ben fetes són apreciades per la seua qualitat.

Bona nit, cresol.

Bona nit, cresol, que la llum s'apaga.

Es diu quan alguna cosa falla sobtadament: quan s'apaguen els llums, es para un motor, tanca una empresa..., i també es diu per a despatxar els reunits.

Similar: Haurem de sopar, que les persones se'n voldran anar.

Castellà: *Apaga y vámonos.*

Vámonos, que llueve.

Bona ventura molt poc dura.

La felicitat és efímera i les bones èpoques són breus, o almenys així ens pareixen.

Castellà: *Poco dura la felicidad en casa del pobre.*

Contrari en castellà: *No hay mal que cien años dure.*

Bon camí no és marrada. (marrada = periple, allargament del recorregut)

Es diu que el camí més curt entre dos punts és la línia recta, però moltes vegades hi ha opcions millors, més ràpides o més còmodes per al desplaçament.

Connexos: A poc a poc fila la vella el cop.

Pas a pas, ja arribaràs.

Connexos en castellà: *No por mucho madrugar amanece más temprano.*

No por más correr se llega antes.

Bon cor lleva la mitat de la por.

Qui actua bé, no té res a témer perquè no es crea enemics.

Contrari en castellà: *El que teme, algo debe.*

Bon (o mal) costum, no es destrueix com el fum.

Els hàbits de cada u són difícils de canviar.

Similars: Abans perdre un amo que un bon costum.

Les manies, no les curen els metges.

Geni i figura, fins a la sepultura.

Bon dia i gana al migdia.

És una salutació i un bon desig alhora.

Com: Salut i força al canut.

Bon divendres, mal diumenge.

Les alegries alternen amb les penes.

Similar: Dies de molt, vespres de res.

Bones són les raons, però més els dinerons. (dinerons = dinerets)

Moltes vegades s'atén més l'interés material que el moral.

Bon guaret fa bon esplet. (guaret = terreny, bancal / esplet = abundor, collita)

Qui més té, més obté.

Castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Bon mariner, i a cada viatge treu les tripes.

És una crítica a qui es vanta de ser bo en el seu ofici o afició.

Similar: Bona excusa té el malalt, que pixa i diu que sua.

Bon nas, bon compàs.

Segons la llei de les proporcions del naturalista francès Lamarck, es diu que qui té gran el nas és perquè tot en ell és gran.

Bon pescador, mal mariner; bon mariner, mal pescador.

És una crítica amable a la gent de mar, ja que, de fet, es tracta de dues professions ben diferents.

Bon saludador, bon bevedor.

Correntment, les persones bevedores solen ser afables perquè estan contentes sense arribar a estar borratxes.

Bon sermó tindrem si no es rebenta.

Els capellans solien ser ben grassos en temps de fam generalitzada.

Bons sí, però *bovos* no.

Se sol dir quan algú pretén obtenir de nosaltres més del que ja hem donat o fet per ell.

Similar, l'expressió: Dónes la mà i t'agafen el braç.

Castellà: *Amigos, pero no perdiendo.*

Bon vent i barca nova.

A l'enemic que fuig, bon vent i barca nova.

Es diu per a enviar algú a pastar fang.

Castellà: *A freir espárragos.*

A enemigo que huye, puente de plata.

Similars: *A otro perro con ese hueso.*

Te conozco, bacalao.

Que te compre quien no te conozca.

Similars en castellà, les expressions: *Buen viaje.*

Adiós Madrid, que te quedas sin

gente.

Bordó i carabassa, vida regalada. (bordó = gaiata, bàcul, pal)

Significa que qui es dedica a activitats d'esplai, com els pelegrins, és perquè no té obligacions ni preocupacions.

Similar: Qui no té res que fer, el gat pentina.

Bossa sense diners, digues-li cuiro.

Bossa buida fa mal so.

S'explica molt gràficament.

Contrari: Amb diners, torrons.

Boticari, tancat en l'armari, jugant a pilota i resant el rosari.

És una burla de qui hauria d'estar sempre al servei del públic.

Castellà: *El buen boticario cuatro ces ha de tener: ciencia, conciencia, capital y cojones.*

Bufar en caldo gelat.

Es diu de qui apareença tenir més del que té o ser més del que en realitat és.

Castellà: *Mojar en hierro frío.*

Comen frijoles y eructan pollo. (= fesols)

Similars en castellà: *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda.*

Cabell ros, cabell pollós. (ros = daurat)

Cap ros, cap pollós.

Es diu perquè és cridaner i estrambòtic allò que se n'ix de la norma o del costum general.

Caçador amb gos, val per dos.

Caçador amb un bon gos, val per dos.

El gos descobreix i alça la peça i el caçador la mata, per tant, dos a caçar cacen més que un de sol.

Caçador boig és qui deixa un ocell per agafar-ne un altre.

És il·lògic deixar una cosa per una altra d'identica.

Similar, l'expressió: Llevar-se el menjar de la boca.

Contrari: Pardal que vola, a la cassola.

Caçador de bosc, caçador de moixonets. (= ocellets, pardalets)

Qui no caça en terreny obert està condemnat a no trobar grans preses.

Similar: Caçador de gabieta, la fam apreta, i si és de furó, perdició.

Caçador de reclam, fred i fam.

Ocell de bosc, agafa el que pots.

Caçador de moixonets guanya per menudets.

Caçador de bosc, pescador de canya i collidor de sal, a morir a l'hospital.

Són dedicacions de molt incert profit que acaben duent a la misèria total.

Caçador de moixonets guanya per menudets.

Qui dedica els esforços a aconseguir poc profit, aquest li servirà de ben poc.

Similar: Caçador de reclam, fred i fam.

Connex: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Caçador de gabieta, la fam apreta, i si és de furó, perdició. (furó = fura -llarg mamífer depredador dels caus de conill-)

Qui espera que els problemes se solucionen sols, ho té ben difícil, però qui en comptes de solucionar-los arrasa amb tot, encara es complica més la situació.

Similar: Caçador de bosc, caçador de moixonets.

Castellà: *Mal si ando y mal si no ando.*

Caçador de reclam, fred i fam.

La passivitat és menys rendible que l'activitat.

Com: Qui espera, es desespera.

Caçador i pescador, o fam, o fred o calor.

Els critica per les penalitats que passen per seguir la seua afició.

Caçadors i pescadors mai no han fet cap casa rica.

Qui es dedica a activitats esporàdiques de profit incert i no té una feina seguida, sobreviu però no medra.

Caçant grills, ningú es fa ric.

Hi ha activitats que més val no fer-les.

Similar: De donar, ningú es fa ric.

Caçador de reclam, fred i fam.

Caçador de gabieta, la fam apreta, i si és de furó, perdició.

Caçador de moixonets guanya per menudets.

Cada casa és un món.

Cada persona és un món.

Cada u és un món.

Cadascú estornuda com Déu l'ajuda.

Tots d'un ventre, i cadascú d'un temple.

Cada cul, uns calçons.

Cada persona i cada família té un comportament, uns gustos, una filosofia, una economia... diferent d'una altra.

Com: Cada u és d'un pare i una mare.

Cada u és cada u.

Similar: Cada ocell el seu cant.

Cada ocell la seua cançó.

Similar en castellà: *Sobre gustos no hay nada escrito.*

Cada cassoleta té la seua tapadoreta.

Cada cassoleta té la seua tapadoreta, i la que no, un testet. (testet = platet de terracota o fang cuit)

Cada olleta té la seua tapadoreta.

Cada perolet té la seua tapa.

Cada persona té o acaba trobant una parella, o una amistat íntima, o algú amb afinitat de caràcter o de gustos.

Castellà (despectiu): *Siempre hay un roto para un descosido.*

Cada cosa al seu temps.

Cada cosa pel seu temps, i les figues per l'agost.

Cada cosa a son temps, i els naps per l'Advent. (= les 4 setmanes prèvies a Nadal)

Es diu recomanant paciència quan encara no és el moment oportú perquè es produísca el fet que s'espera.

Similar: Paciència i una canya.

Després d'Ibi, Tibi.

Cada criatura fa segons sa natura.

Els xiquets molt menuts obren irreflexivament segons els dicta la naturalesa, per això es fan les necessitats damunt i sense avisar.

Cada dia aprenem coses noves.

Com: Cada dia sap u més.

Similar: Qui molt viu, molt veu.

Castellà: *Nunca te acostarás sin saber una cosa más.*

Cada dia canvia el temps, i l'home cada moment.

Les persones solen canviar d'idea, d'actitud... segons els convé.

Cada dia no és festa.

Recorda que allò normal i habitual és el treball i les obligacions.

Similar: Primer és l'obligació que la devoció.

Similar en castellà: *No todo el monte es orégano.*

Cada dia sap u més.

La vida ens dóna lliçons i dia a dia adquirim experiència.

Com: Cada dia aprenem coses noves.

Similar: Més sap el dimoni per vell que per dimoni.

Castellà: *Nunca te acostarás sin saber una cosa más.*

Más sabe el diablo por viejo que por diablo.

Cada gota d'aigua té on caure.

Totes les coses tenen una finalitat, encara que la desconeguem, i cada u té el seu lloc en la vida.

Cada mestre té el seu llibre.

Cada professional i cada persona en general, té la seua manera pròpia de fer les coses.

Connexos: Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Cada u sap en sa casa on es penja el cresol.

Castellà: *Cada maestro tiene su librero.*

Cada maestro tiene su librero.

Cada oller alaba les seues olles.

Cada oller, la seua olla alaba, i més si la porta badada.

Tots solen estar pagats de les pròpies realitzacions i ningú sol reconèixer-se defectes.

Similars: Alaba't, ruc, que a vendre et duc.

Ningun geperut es coneix la gepa.

En totes les cases bullen faves, i en la meua a calderades.

Similar en castellà, l'expressió: *No tener abuela.*

Cada persona és un món.

Cada cul, uns calçons.

Cada individu té personalitat i gustos propis diferents dels de qualsevol altra persona.

Com: Cada u és cada u.

Castellà: *Cada cabeza es un mundo.*

Cada pescador coneix el seu ormeig.

Es diu a qui ha criticat o opinat sobre el comportament d'algú altre.

Similar: Cada u en sa casa sap on se penja el cresol.

Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Similar en castellà: *El que la lleva, la entiende.*

Cada sastre fa el seu tall, i algun en fa dos.

És un joc de paraules que significa que cada persona té una manera de fer les coses, i que sempre hi ha qui s'aprofita. (tall = estil / dos talls = estil + quedar-se les sobres).

Similar: L'aigua, per on passa, banya.

Cadascú és mestre a casa seva. (mestre = amo, propietari, dirigent)

En la casa pròpia, cadascú fa el que vol.

Similar: Cada u en sa casa sap on se penja el cresol.

Similar en castellà: *La casa de un hombre es su castillo.*

Cadascú en sa casa és un rei.

Cadascú en sa casa fa el que vol.

Cadascú disposa de casa seua.

La casa de cada u és el seu territori o demarcació.

Similar: Cadascú estornuda com Déu l'ajuda.

Castellà: *La casa de un hombre es su castillo.*

Cadascú en sa casa sap el que passa.

Cadascú sap en sa casa lo que es crema.

Cada u en sa casa sap on se penja el cresol. (cresol = làmpada d'oli)

Cada u sap en casa seua on s'hi plou.

Cada persona coneix els seus problemes, les seues cuites, els seus anhels, les seues fòbies..., intimitats que als altres no té per què importar-los.

Com: Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Similar: Cada u sap on li pica.

Castellà: *Cada uno sabe dónde le aprieta el zapato.*

Más sabe el necio en su casa que el cuerdo en la ajena.

Similar en castellà: *El que la lleva, la entiende.*

Cadascú és fill de ses obres.

Cadascú és fill de les seues obres.

La imatge o l'opinió general sobre una persona es basa fonamentalment en els seus actes i realitzacions.

Similar: Tal faràs, tal trobaràs.

Cadascú que agrane sa endrecera. (endrecera = vorera, camí)

Cada u en sa casa, i Déu en la de tots.

Aconsella que cada u es dedique a les seues coses o se solucione els problemes sense intervenir en les coses dels altres.

Similar: Cada u s'apanya com pot.

Castellà: *Cada palo sostenga su vela.*

Cada cual, que orine en su guacal.

Connex en castellà: *Cada mochuelo, a su olivo.*

Cadascú parla de la fira segons li va.

Cada u conta la processó segons li va.

Cada persona veu les coses d'una manera; per tant, cada u interpreta un mateix fet des d'un punt de vista diferent.

Connex, però diferent: La processó va per dins.

Cada terra fa sa guerra.

Cada país o cada comunitat humana té els seus problemes específics.

Similars: Qui té terra, té la guerra.

Cada u sap on li pica.

Cada u conta la fira/processó segons li va.

Cada persona parla dels temes que l'afecten segons la seua personal visió, que és diferent de la dels altres.

Castellà: *Cada cual habla de su mal.*

Cada u en sa casa i Déu en la de tots.

Recomana que cada u s'ocupe de les pròpies coses sense posar-se en les dels altres.

Com: Viu i deixa viure.

Castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

El sastre, corte y cosa, y no se meta en otra cosa.

Contrari en castellà: *Ser como el perro del hortelano, que ni come ni deja comer.*

Cada u és cada u.

Com: Cada persona és un món.

Castellà: *A cada cabeza, su seso.*

Cada u estornuda com Déu l'ajuda.

Es diu a qui s'espanta d'un esternut, ja que cada persona té una manera característica i única d'esternudar.

Similars: Cada u és cada u.

Cada persona és un món.

Cada u per on l'enfila. (enfilar = elegir un camí)

Cada persona té les seues manies, fòbies, predileccions, aficions..., que solen ser recurrents i repetitives.

Similar: Les manies, no les curen els metges.

Similar, l'expressió: Haver-s'ho ensenyat dimecres/divendres.

Cada u s'apanya com pot.

Justifica que cada persona fa el que més li convé atenent les seues personals circumstàncies.

Cada u té el que es mereix.

És una manera de justificar el benefici que u obté o la desgràcia d'algú altre.

Similars: El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

El peix, per a qui se'l mereix.

Tal faràs, tal trobaràs.

A cada porc li arriba el seu Sant Martí.

Similars en castellà: *A cada uno le toca escoger la cuchara con la que ha de comer.*

A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.

A cada cerdo le llega su San Martín.

A tal señor, tal honor.

Cadireta de la Seu, qui és devot no sabeu.

Les catedrals tenen cadires per als clergues amb paraments laterals que no deixen veure qui s'hi asseu.

Cadireta de València, el que s'alça no s'assenta.

Qui va a Sallent perd el seient.

Adverteix que qui abandona un lloc pot trobar-lo ocupat si pretén recuperar-lo.

Castellà: *Quien fue a Sevilla perdió su silla.*

Café de proa i café de popa, parents llunyans.

Ve a dir que a bord hi ha sempre tanta feina que des de de la primera pausa laboral fins a l'última, ha transcorregut el dia o la nit sencers.

Caldera vella, bony i forat.

Caldera vella, bonys i forats.

Caldera vella, bony o forat.

Perola vella, bony o forat.

Olla vella, bony o forat, o tot plegat.

Es refereix que, quan ens fem vells, anem perdent facultats vitals i a tots se'ns accentuen la lletjor, els defectes, les manies i les malalties.

Castellà: *A la vejez, viruelas.*

Cuanto más viejo, más pellejo.

Rancho viejo, todo es gotera.

Rancho viejo no escapa a la gotera.

A jacal viejo no le faltan goteras.

No hay medicina buena para la vejez.

Similars en castellà: *Al viejo recién casado, rechazarle por finado.*

Al viejo se le cae el diente, pero no la simiente.

La muerte es el mañana de los viejos.

La vejez es una maldición que nunca viene sola.

Vejez, mal deseado es.

Calendari venut, calendari begut.

Es diu de qui no farà mai patrimoni perquè es gasta immediatament el que guanya.

Cal fer bé als porcs, perquè d'ells trauen bones xulles.

Es diu com a reprensió a u mateix quan ha fet algun bé a algú i n'ha quedat mal pagat.

Com: Fes bé al porc (, que et donarà bones xulles).

Similar: De desagrats és l'infern ple.

Cal mirar amb les mans i tocar amb els ulls.

La vista i el tacte es complementen perfectament en l'anàlisi de les coses materials.

Connexos: L'hàbit no fa el monjo.

Del que et diguen no et cregues res i del que veges, la meitat només.

Cal tindre amics fins en l'infern.

L'amistat vertadera és un gran bé que en un moment donat ens pot traure de dificultats; per això és bo tenir amics de tota mena i condició i en qualsevol àmbit.

Com: Qui té un amic, té un tresor.

Aquells són rics, que tenen amics.

Cama-secs o carreretes, aquests sí valen pessetes.

Són dues espècies de bolets escassos i molt saborosos.

Camina com a vell i arribaràs com a jove.

La moderació en tot evitant els excessos desgasta poc físicament.

Similars: Una seguida manté un convent.

Poquet a poquet va l'aigua al canet.

Camí sabut es pot fer a ulls clucs. (cluc = clos, tancat)

Allò que s'aprén de memòria és molt perdurable.

Similar: Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

Campana de plata, batall de segó. (segó = sègol -peladures de cereal-)

Critica l'ostentació quan manca allò més necessari.

Cantant les veritats es perden les amistats. (cantar = amollar, soltar, afluixar, confessar, dir)

Dient les veritat es perden les amistats.

Ser massa sincer i donar honestament la nostra opinió sol molestar a qui se sent afectat, encara que siga una gran veritat i la persona afectada ho sàpia, perquè ningú no es vol reconèixer defectes o imperfeccions.

Similar: Qui diu el que vol escolta el que no vol.

Canteret nou, aigua fresca.

Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

Es diu per a restar importància a les novetats, als novençans o a les coses acabades d'estrenar, perquè al principi tot està nou, funciona bé..., però passant el temps van perdent l'encant i l'efectivitat.

Cantiret que a la font vas, un dia o altre et trencaràs.

Sentència que tot està condemnat a un fi, sobretot quan s'abusa.

Castellà: *Tanto va el cántaro a la fuente que al fin se rompe.*

Canyadeta, peixet.

Aconsella meditar les coses abans de fer-les, a fi que la seua execució siga efectiva.

Capa esquinçada no guarda del fred. (= esgarrada, descosida, estripada)

Les coses o les persones inadequades no són la solució dels nostres problemes.

Similars: Qui es posa baix fulla, per dos voltes s'arremulla.

De dolent arbre no esperes bon fruit.

Similar en castellà: *De mala mata, nunca buena caza.*

De mala zarza, nunca buena caza.

Cap barco s'ha quedat al mar per falla de vent, ni en port per falla de gent.

Confirma que la raó de ser d'un barco és el moviment constant, d'ell i de les persones.

Cap geperut es veu la gepa.

Ningun geperut es coneix la gepa.

Sentència que, en general, ningú vol reconèixer-se defectes.

Contraris: No hi ha ningú perfecte.

Ningú naix ensenyat.

Ditxosa és la cara que s'hi coneix la màscara.

Cap home de mar no ha estat mai penjat.

Proclama l'honradesa de la professió marinera.

Cap lladre es pensa ser robat.

Com que els lladres solen ser pobres, no esperen que hi haja persones més desesperades que ells.

Connex: Entre lladres no es perd res.

Contrari en castellà: *El ladrón a todo el mundo hace de su condición.*

Carn en terra i llenya a la mar.

Al difunt en mar convé soterrar-lo si es pot, perquè és un acte més honorós que llançar-lo al mar.

Carnestoltes moltes voltes i Nadal de mes a mes, Pasqua cada vuit dies; Quaresma, no vingues més.

És un desig generalitzat que hi haja sempre festa i alegria i no mai privacions i tristors.

Carn que creix, no pot estar-se quieta.

La infància i l'adolescència són les etapes més inquietes de la vida.

Càrrega a gust no pesa.

Es diu com a crítica de qui se sent a gust o diu sentir-se a gust amb alguna desgràcia o injustícia que l'afecta i que podria evitar.

Com: El burro valent porta càrrega i no la sent.

Castellà: *Sarna con gusto, no pica.*

Carrer banyat, calaix eixut.

Carrers banyats, calaixos eixuts.

Quan plou, els comerciants no fan venda perquè la gent sol posar-se a cobert.

Castellà: *Día de agua, a la taberna o a la fragua.*

Similar en castellà: *A la mala venta, mala cuenta.*

Cartes, daus, dones i vi fan tornar al ric mesquí.

Els vicis atrapen la voluntat i fan que totes les altres coses de la vida es queden en últim lloc.

Casa arreglada i taula parada, hostes aguarda.

S'explica sol.

Casa arreglada i vinya criada, dona casada.

Casa obrada, vinya plantada.

Construir i acabar una casa requereix molt de temps que no es pot dedicar a una altra cosa, com ara plantar vinya, i fins que aquesta no done fruit no es té el patrimoni complet no es pot casar la gent.

Similar: Casa parada, la mort a la porta.

Casa de dos portes, mala és de guardar.

Casa de dues portes fa de mal guardar.

Es refereix que no es pot estar controlant o atenent dos accessos, dos negocis o dues coses alhora.

Casa en la qual visques, vinya de la que en begues i terres les que veges.

No s'ha de pretendre tenir més que allò que es puga atendre ni gastar més del que es té.

Contrari, l'expressió: Estirar més el braç que la mànega.

Casa hostada, casa assolada. (hoste = inquilí, invitat, estadà / assolar = abatre, enderrocar, derruir)

La propietat que es lloga o es presta s'estropella ràpidament o la malmeten els qui l'habiten perquè no hi tenen cap interès.

Casa hostada, pobra i desacreditada.

Similar a l'anterior, significa que on hi ha moltes boques a alimentar, el capital minva.

Casa parada, la mort a la porta. (parat = equipat, vestit, decorat, disposat, a punt, presentable)

Fer casa pròpia costa tant, que quan per fi s'ha aconseguit que estiga habitable, els inquilins ja s'han fet vells.

Casa robada, casa assegurada.

És bastant normal que davant una mala experiència busquem immediatament una solució perquè no es repetisca.

Contrari: L'home és l'únic animal que tropessa dues vegades en la mateixa pedra.

Casa negra, llum encesa.

Recomana viure en llocs il·luminats naturalment, per comoditat, salut i economia.

Casa sense dona, barca sense timó.

Casa sense dona i barca sense timó, el mateix són.

Una dona és clau, si no imprescindible, en el regiment d'una casa; per això els fills tarden cada vegada més a deixar la casa paterna.

Cases i mules, les menys que pugues.

Són una inversió patrimonial, però donen molts maldecaps quant a manteniment.

Cavador de marges, no et fies gens d'ell.

Els marges no es caven.

Similar: Et conec, herbeta, que et dius marduix.

Castellà: *Te conozco, bacalao, aunque vengas disfrazao.*

Similars en castellà, les expressions: *A otro perro con ese hueso.*

Ser un lobo con piel de cordero.

Cavalló tort, taleca dreta. (= sac tan ple que s'aguanta plantat)

L'esforç, encara que es faça amb dificultat, dona bon fruit.

Com: Rega torta, vianda a la porta.

Similar: Vinya torta, raïm porta.

Cent quimeres no paguen un deute. (quimera = fantasia, projecte, desig)

Per més voluntat que es pose i per més contes i històries que s'expliquen, un deute no desapareix per art de màgia.

Similars: Bona excusa té el malalt, que pixa i diu que sua.

Et conec, herbeta, que et dius marduix.

Castellà: *Hechos son amores, y no buenas razones.*

Connex en castellà: *A Dios rogando y con el mazo dando.*

Similar en castellà, l'expressió: *A otro perro con ese hueso.*

Com en casa no hi ha res.

És on millor s'està, amb totes les comoditats i les persones estimades.

Com jugaria Martí, si tinguera amb qui.

És un lament de despagament per alguna cosa que no es pot aconseguir.

Similar: Companyia de dos, el meu gos i jo.

Contraris: Fa més el que vol que el que pot.

Més val sol que mal acompanyat.

Contrari en castellà: El que la sigue, la consigue.

Com la llaurada de març, cap altra mai no en faràs.

És la que prepara el renaixement primaveral.

Com més anys, més desenganys.

Com més edat, més es coneix del món la falsedat.

A major edat, més experiència en la vida s'ha adquirit.

Castellà: *A más años, más desengaños.*

Connexos en castellà: *Hazte viejo temprano y vivirás sano.*

Guarda mozo y hallarás viejo.

Com més en tenen, més en volen.

Com més tenim, més volem.

És un comentari sobre l'egoisme humà en general.

Castellà: *Más riquezas, más avaricias.*

Similars en castellà: *A más moros, más ganancias.* (Abans de la seua expulsió d'Espanya.)

A más oro, menos reposo.

Com més gran, més animal.

Comenta que com més grans o majors es fan alguns, més se'ls aguditzen els defectes o les manies.

Com més menuda és la nou/l'anou, més soroll mou.

A vegades, les coses o les persones aparentment poc importants es revelen més importants que no ens pensàvem.

Similar: Per un clau es va perdre una guerra.

Castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

Com més parles, més errors.

Parlar molt o massa pot dur a cometre equivocacions, malentesos, etc. per entusiasme o irreflexió en l'elocució. En canvi, qui parla poc, sol mirar-se més el que diu.

Similar: La llengua no té os.

Castellà: *Quien mucho habla, mucho yerra.*

A mucho hablar, mucho errar.

Com més plores, menys pixes.

Grandíssima veritat, constatable científicament, que se sol dir amb una certa dosi d'humor perquè algú deixi de plorar o de lamentar-se.

Com més puges, més gran bac.

Com més amunt pugen, de més amunt cauen.

Com més amunt pugen, de més amunt davallen.

Es diu quan algú progressa massa ràpidament en fortuna o poder o com a advertiment a qui ho pretén.

Com més serem, més riurem.

Com més serem, més ens riurem.

Es diu irònicament quan a algú altre li ha ocorregut la mateixa desgràcia que a nosaltres, contra la qual ja havíem advertit.

Similar: Quan uns van, uns altres tornen.

Castellà: *Cuanto más seamos, más nos reiremos.*

*Nadie escarmienta en cabeza ajena.
Mal de muchos, remedio de tontos.*

Com més tenim, més volem.

Constata i critica l'egoisme de les persones, que quasi mai ens
acotentem amb el que tenim.

Similar: Si el món fóra un ou, se'l beuria.

Connex: No és més ric qui més té, sinó qui menys necessita.

Castellà: *El que más tiene, más quiere.*

Connex en castellà: *Culo veo, culo quiero.*

Com més vell, més cervell.

La molta edat comporta molta experiència en la vida.

Similars: Consell de vell, del cel avís.

Del vell, pren el consell.

Contraris: Com més vell, més burro.

Com més vells, menys valem.

Caldera vella, o bony o forat.

Contrari en castellà: *Cuanto más viejo, más pellejo.*

Com més vells, menys valem.

A mesura que en guanyen anys va deteriorant-se la salut.

Similar: Caldera vella, bony i forat.

Connex: Consell de vell, caga't en ell.

Compra en casa, ven en casa i faràs casa. (fer casa = fer racó, estalviar,
acumular riquesa o patrimoni)

Portant honradament una seguida s'obtenen més o menys beneficis,
però segurs.

Comprar barat és comprar dues vegades.

Les coses barates ho són per alguna raó: per tenir materials roïns,
per ser fetes malament..., i no solen durar tant o donar els mateixos
resultats que les cares.

Castellà: *Lo barato es caro.*

Comptes de cap, cabotes de nap.

El càlcul mental es presta a l'equivocació, per tant compara la ment
amb l'insípid nap.

Com sembraràs, colliràs, si no pedrega.

S'explica ben clarament.

Compàs, i viuràs.

Cal viure amb mesura en totes les coses, ja que els excessos acaben
pagant-se tard o d'hora.

Similars: Una seguida manté un convent.

Tranquil·litat i bons aliments.

Similars en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

En el término medio está la virtud.

Compra casa per estar, i terra... la que pugues llaurar.

Compra casa per a estar i camp que pugues llaurar.

Compra casa per a estar i camp que veges llaurar.

Casa que pugues viure, terra que pugues veure.

S'ha de tenir allò que es puga disfrutar, perquè si es té més, o no es podrà atendre o ens carregarem de faena i de problemes.

Similars: Entre poc i massa, la virtut passa.

Similars en castellà: *La avaricia rompe el saco.*

Quien mucho abarca, poco aprieta.

Compra estores pel setembre, cera per l'octubre i llard pel novembre i aniràs bé sempre.

Les coses s'han de comprar quan n'hi ha abundor, que és quan costen barat.

Comptes vells, baralles noves.

Els litigis antics o els deutes que mai no es paguen són motiu renovat d'enfrontaments.

Com un bon son no hi ha cap medecina.

Dormir no cura, però ajuda a desconnectar la ment del cos mentre aquest es refà.

Similar: Cos gitat, mig alimentat.

Contrari: El lilit menja.

Confia en Déu, però corre.

Sempre hem de posar de la nostra part per aconseguir qualsevol finalitat, encara que confiem en ajuda externa, la qual podrà realitzar-se o no.

Com: Déu ajuda a qui s'ajuda.

Ajuda't i t'ajudaré.

Castellà: *Cree en Dios y no corras.*

Fíate de la Virgen y no corras.

Similar en castellà: *A Dios rogando y con el mazo dando.*

Consells de vells, caga't en ells.

Consell de vell, caga't en ell.

Cosa de vellea, bon foc en ella.

És un menyspreu a les coses pròpies dels ancians perquè a vegades són molt repetitius, rapapiegen i parlen foradat.

Contraris: Consell de vell, del cel avís.

Del vell, el consell.

Consell de vell, del cel avís.

Del vell, el consell.

Els vells solen tenir molta més experiència que els joves en tots els aspectes de la vida.

Similar: Com més vell, més cervell.

Contrari: Consell de vell, caga't en ell.

Connex en castellà: *Aunque el consejo de la mujer sea poco, no tomarlo es de loco.*

(I) Conte contat, ja s'ha acabat (, per a mi una xufa i per a tu un torrat).

Es diu humorísticament com a punt final d'alguna narració per tal que ningú torne a insistir sobre el tema.

Castellà: *(y) Colorín colorado, este cuento se ha acabado (, el que no se levante se queda pegado).*

Similar en castellà, l'expressió: *He dicho.*

Contra la mort no hi ha medicament en l'hort.

S'explica tot sol.

Cony fotesc no fa parentesc. (fotesc = fornicador)

A les persones dissolutes els costa emparentar perquè tots les defugen.

Contrari: Cada olleta té la seua tapadoreta.

Contrari en castellà: *Siempre hay un roto para un descosido.*

Copa plena, copa buida.

Es diu com a invitació a beure quan algú ompli les copes.

Similar en castellà: *Arriba, abajo, al centro y adentro.*

Ajo, trago.

Costa més alimentar un vici que criar dos fills.

Els diners que es dediquen als vicis se'n van molt fàcilment.

Costa més de pescar que d'enamorar.

Costa més haver enganyat el peix que les dones.

Si difícil resulta fer que algú s'enamore de nosaltres o fer creure una mentida, encara costa més saber pescar i que la pesca es deixi pescar.

Costums de mal mestre, fill sinistre.

Els mals exemples són fàcilment imitables.

Similar: Tal faràs, tal trobaràs.

A tal mestre, tal deixeble.

Similar en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Criada nova, perol trencat.

Sentència que cada vegada que una activitat canvia de persona, per professional que siga, acaba ressentint-se.

Similar: No deixes sendes velles per novelles.

Cria fama i gita't a dormir.

Significa que quan s'ha obtingut fama i reconeixement social, ja podem deixar d'esforçar-nos tant com ho havíem fet quan ho preteníem.

Criatura d'un any xucla les entranyes.

Si encara mama, mama moltíssim, i si està desmamat, representa una despesa en alimentació infantil.

Similar: Criatura grossa, mal any per a la mare.

Criatura que al mes no riu, entre bèsties viu.

Els xiquets de pit riuen per qualsevol carantoina.

Criatures naixem i criatures tornem.

L'home és dues vegades criatura.

La vellesa última és comparable a la primera infantesa perquè el cos esdevé fluix i indefens i també el cap sol fluixejar.

Similar: Caldera vella, bony o forat.

Crida vi i ven vinagre.

Es diu de qui és fals i mostra dues cares.

Cursos per Sant Joan, salut per a tot l'any.

Deu ser alguna planta medicinal.

D'aigua beneïta i de mala ventura, en poc n'hi ha prou. (beneïta = beneïda / *en* = amb)

Una sola desgràcia és suficient per amargar l'existència de molts.

D'aigua passada, molí no en mou.

Significa que és inútil lamentar-se quan ha fet tard a alguna cosa, i, també, que cal deixar estar el passat.

Castellà: *Agua pasada no mueve molino.*

D'allò que els ulls no veuen, el cor no se'n dol.

Del que els ulls no veuen, el cor no se'n dol.

Les males notícies o les desgràcies de les que no som sabedors no ens fan patir moralment.

Dalt de la barca el patró és més que l'emperador.

Destaca la importància del càrrec, del que depén fins i tot la vida de tots.

D'anar de bon matí, ningú s'ha de penedir.

A qui matineja, el temps li condeix, perquè fa més llarg el dia.

Similars: El que s'ha de fer, prompte.

Qui s'alça de matí, pixa on vol.

D'a on no veus, no esperes.

Confiar o esperar alguna cosa de qui no se li veu voluntat resulta inútil.

Similars: D'on no hi ha no es pot traure.

Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

On donen molt, no vages.
La llengua no té os.
Les paraules, se les endú el vent.

Darrere de l'u ve el dos (i qui tinga pressa que arranque a córrer).

Recomana o justifica l'ordre en l'execució de les coses.

Com: Després d'Ibi, Tibi.

Similar: Primer és l'obligació i després la devoció.

Contrari: Fer la Pasqua abans de Rams.

Davant l'acate, i per darrere lo rei mate. (/o = forma antiga de el)

Davant el rei acate i davall la manta el rei mate.

El que es diu al darrere no es diu al davant.

Es diu com a crítica a qui manifesta una cosa i en realitat està fingint perquè pretèn tot el contrari.

Similar: Darrere el rei, figures li fan.

Similar, l'expressió: Tenir dos cares.

Castellà: *Delante hago acato, y por detrás al rey mato.*

Similars en castellà: *Debajo de mi manto, al rey mato.*

La mano que acaricia es la que tira la pedrada.

Manos besa el hombre que quisiera ver

coratadas/quemadas.

Debades, ni els frares peguen barretades.

Debades, ningun frare pega barretades.

(Pegar barretades significa fer acatament amb el cap tocat amb el barret que els rectors portaven abans.) El refrany vol dir que ningú fa res si no es paga, i que els diners tot ho poden.

Similar: Amb diners, sant Pere canta.

Similars en castellà: *Por poquito no se vende en la botica.*

El que regala, bien vende, si el que recibe lo

entiende.

El que regala bien vende, si no es ruin el que

pretende.

De baix d'una roín capa hi ha un gran bevedor. (De baix = davall)

L'alcoholisme i els vicis en general arruïnen i degraden fins al punt d'afectar el vestir.

De barca que mena el segon patró, libera-nos, dominó. (dominó = eufemisme per Dominus = el Senyor).

Qui reemplaça al titular no sol tenir tant d'ofici com aquell.

Similars: Qui envia, no va.

Similar en castellà: *Nunca segundas partes fueron buenas.*

De dia no fila Toni, i de nit gasta cresolades d'oli.

Critica aquells que no treballen o no s'esforcen però que es gasten allò que no s'han guanyat.

De divendres a dissabte, tots els pobres van de capta. (= recapte, llimosna)

No tota la gent té recursos suficients per a alimentar-se durant set dies seguits, i això es nota més els últims dies, quan ja s'han esgotat totes les possibilitats de què es disposava.

De donar, ningú es fa ric.

De tirar, ningú no es fa ric.

El fet de donar, tirar, regalar o convidar no fa sinó minvar el pressupost o el patrimoni.

Similar: Qui deixa un llibre, perd un llibre i un amic.

Similar en castellà: *A fiar lo asesinó el mal pagar.*

Contra el vicio de pedir está la virtud de no dar.

De fer el senyor i el bacó, no en cal ensenyar ningú.

A presumir i a fer el manta, tots sabem.

Connex: Del plat a la boca, ningú s'equivoca.

De fora vindrà qui de casa ens traurà.

De fora vindrà qui de casa et traurà.

Forasters vindran que de casa ens trauran.

Es diu criticant aquells que pretenen fer-se amos de les coses d'u mateix o que, acabats d'arribar, prenen la plaça a qui l'ocupava anteriorment.

De forner/moliner canviaràs, i de lladre no t'escaparàs.

Se li diu com a advertiment a qui canvia de proveïdor per haver resultat perjudicat per l'anterior.

Similar: D'altres vindran que bo el faran.

Similar en castellà: *Otros vendrán que bueno lo harán.*

De gotes d'aigua es fan els rius.

Goteta a goteta es fa riuet.

Moltes vegades, les coses aparentment sense importància són la base de coses importants.

Com: De mica en mica s'omple la pica i de gota en gota s'omple la bóta.

I: Una llarga caminada comença amb un sol pas.

De joves en morin molts, però de vells no en queda cap.

De vells no passarem.

De vell enllà, no es passa.

Gran veritat, perquè ningú es queda en el món dels vius per a llavor.

De l'abril al setembre navega sense témer; de l'octubre al març no vages a la mar.

Navegar pot ser un plaer pel bon temps o un malson pel mal temps.

De l'abundància del cor, parla la llengua.

Normalment, solem alabar-nos més que no confessar els propis defectes.

Similar: Alaba't, ruc, que a vendre et duc.

Connex: La llengua no té os.

De la barca vella, tothom fa estella. (estella = ascla, llesca, tros)

Critica aquells que s'aprofiten de la desgràcia aliena.

Castellà: *Todo el mundo hace leña del árbol caído.*

Similar en castellà: *Clérigos y cuervos huélganse con los muertos.* (= gaudeixen, frueixen)

De la casa feta a estall, fuig de davall. (a estall = apressa, ràpidament)

Les coses fetes apressa i corrents no solen estar ben acabades, contràriament a les catedrals.

De la festa, la vespra.

La bona festa comença per la vespra.

Les bones festes comencen per la vigília.

La il·lusió de les coses que estan per venir alegra més que la mateixa consecució de l'objectiu.

Contrari: Fer Pasqua abans de Rams.

De la mar, ni sentir-ne parlar.

Ho diu normalment el pescador o el mariner que ha viscut alguna mala experiència en alta mar, cosa freqüent.

De la pell, ixen les corretges.

Les coses no són perquè sí. Algunes li han costat la vida a algú.

De la pols de la farina i de la bromera del vi, porten mantellina en randa les xiques de l'Alforí. (l'Alforí = Fontanars dels Alforins, poble vinater)

El benefici i la festa són resultat del treball fet.

Similar: Tal faràs, tal trobaràs.

De l'avar i del porc, cap profit fins que és mort.

En vida, els agarrats no donen cap profit a ningú, com els porcs.

Similar: Del coquí, pren el bocí.

Similar en castellà: *Al cuervo no agrada el asno vivo, sino muerto.*

Del Carnaval, no en faces cabal.

Adverteix que no es pot esperar res seriós de qui beu i va de festa.

Del cel, més en sap la gent de mar que la gent d'altar.

És una reflexió irònica, ja que els mariners han d'estar sempre molt pendents de l'estat del cel perquè arriusquen la vida.

Del coquí, pren el bocí. (coquí = avar / bocí = tros)

Aconsella aprofitar-se dels egoistes.

Similar en castellà: *Quien roba a un ladrón ha cien años de perdón.*

Del cor neixen sentiments, del cul els excrements.

Gran veritat universal.

Del dit al fet, hi ha gran tret. (tret = tros, camí, distància)

Les coses que es diuen o es prometen no sempre es compleixen, bé perquè es va mentir en dir-les, perquè les circumstàncies ho impedeixen.

Similar: La llengua no té os.

De les coses del piu, Déu se'n riu.

El comportament sexual humà, com l'animal, ens és donat per la naturalesa, creació de Déu, i només té la importància que li vulguem donar.

Similar: Fer d'una puça un cavall.

Similar en castellà: *La jodienda no tiene enmienda.*

Al César lo que es del César y a Dios lo que es de Dios.

De les rialles ixen/vénen les ploralles.

Adverteix o constata que els jocs i les coses agradables solen acabar malament.

Similar: De la festa, la vespra.

De grans sopars estan plens els fossars.

Qui amb vi es gita, amb aigua es desdejuna.

Similar, l'expressió: Fer Pasqua abans de Rams.

Connexa, la burla als xiquets: Ja plora ja riu el tio Caliu.

Similar en castellà: *Aquellos polvos trajeron estos lodos.*

Por la noche leones y por la mañana cagones.

De les sobres, fes sempre les obres.

No convé fer res si no es disposa del capital necessari per a no hipotecar la nostra vida.

Connexos: Amb diners, torrons.

Qui no té diners no té vicis.

On donen molt, no vages.

Del joc, poc, i millor ni gota.

El joc envicia, i si s'acompanya d'alcohol, la ruïna està assegurada.

Connex: No hi ha joc sense trampa.

Del llibre vell, el bon consell.

Els clàssics solen ser font de saviesa, encara que moltes obres modernes, també.

Similar: En el llibre petit hi ha la bona sentència.

En mans d'un lector prudent, el llibre és gran instrument, però mai el *deus* copiar sense abans reflexionar.

Connex: De llibres n'hi ha de bons i de dolents.

Contrari: Déu ens lliure d'un mal llibre.

De llana de Sant Joan, fes el teu abrigall. (abrigall = qualsevol peça d'abric)

La llana tosa en juny és la que té més llarg el pèl.

De llibres i paraigües, no en deixes gaires. (gaire = gens, molt)

Dona, escopeta i llibres, a ningú ho deixes.

Podem perdre-ho per abús de confiança.

Connexos: De llibres i de gàbies, no se'n tornen gaires.

De llibres i de paraigües, no se'n tornen gaires.

Contrari: Qui deixa un llibre, perd un llibre i un amic.

Del mal pagador, gra o palla.

A qui no paga en diners, li cobren els deutes en espècie: productes, mobles, propietats...

De lo que no entengues, ni en compres ni en vengues.

Desaconsella ficar-se en negocis que puguen resultar-nos perjudicials.

De l'ou al sou, del sou al bou, i del bou a la forca.

Significa que qui gosa fer una mala acció en pot fer una altra de més gran, perquè la riquesa ràpida engresca.

Com: Qui roba un ou, roba un bou.

Similars: L'ocasió fa el lladre.

Qui tot ho vol, tot ho perd.

Similars en castellà: *A la codicia no hay cosa que la hincha.*

La avaricia rompe el saco.

I l'expressió: *Ser como el cuento de la lechera.*

Del poc, poc, i del molt, no res.

Les coses que no abunden són molt valorades i s'aprecien més disfrutades amb moderació; en canvi, la quantitat resulta avorrida i cansa.

Similars: Poquet i bo.

Els bons perfums es guarden en flascons menuts.

On donen molt, no vages.

Contrari: Més val que sobre que no que falte.

Castellà: *Lo poco gusta y lo mucho cansa.*

Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

A vegades, alguna gent parla per parlar, sense fonament, i critica per enveja o malvolença, o intenta fer passar per veritat una opinió personal, i també a vegades es fa veure alguna cosa que amaga al darrere una falsedat.

Similar: De riquesa i de santedad, la meitat de la meitat.

Castellà: *De tu mujer y de tu amigo experto, no creas sino lo que supieres de cierto.*

Similar en castellà: *No creas en santos que orinan.*

Del ric el remei, del vell el consell.

S'ha de buscar sempre la persona idònia per a la millor solució possible als nostres mals.

Connexos: Qui té padrins, es bateja.

Del vell, el consell.

Del sembrar i del casar, no vulgues consell donar.

És arriscat donar una opinió personal en aquests afers, ja que cada persona té unes circumstàncies diferents.

Similar: Meló i casament, qüestió d'encertament.

Dels escarmentats, naixen els avisats.

Dels escarmentats, ixen els avisats.

Qui ha viscut una mala experiència procura que no li torne a passar.

Similars: El gat escaldat, de l'aigua freda fuig.

Un previngut val per dos.

Contrari: L'home és l'únic animal que tropessa dos voltes en la mateixa pedra.

Castellà: *Los escarmentados son los avisados.*

De los escarmentados se hacen los arteros.

Contrari en castellà: *Nadie escarmienta en cabeza ajena.*

Dels llibres, pren només el que et convé, i fes-ho bé.

Convé elegir sempre el més convenient entre el bo i millor.

Connexos: Cada mestre té el seu llibre.

A qui llegeix molts llibres, sempre li queda alguna cosa.

Contrari: A qui llegeix molts llibres, el cap se li torna fum.

Del tardà, ni palla ni gra. (tardà = tardaner, endarrerit, retardatari, lent, mandrós)

De qui sempre arriba tard o es retarda a fer les coses no podem esperar res, perquè no és complidor.

Similar: El que s'ha de fer, prompte.

Similar en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

Del treball ix el profit.

Del treball ix el descans.

Està dient que no hi ha una cosa sense l'altra.

Com: Qui sembra, recull.

Contrari: Qui de jove no treballa, de major dorm a la palla.

Del vell, trau el que pugues d'ell.

Del vell, trau-ne la saviesa que pugues.

Incita a obtenir informació, consells o benefici, ja que li queda poc temps de vida.

Contrari: Consell de vell, caga't en ell.

Similar en castellà: *El que no oye consejo, no llega a viejo.*

De malagraïts està el món ple.

De desagraïts està l'infern ple.

De malagraïts, l'infern és ple.

Es diu com a crítica quan ens quedem despagats d'alguna persona de qui esperàvem que ens tornara algun favor.

Similar en castellà: *Al desagradecido, desprecio y olvido.*

De mal arbre ixen males rames.

Significa que no es poden esperar bones coses o bons fills de qui no és bo o té mala conducta.

Similars: De pare trompa, fill ballador.

De pare músic, fill ballador.

D'on no hi ha, no es pot traure.

Costums de mal mestre, fill sinistre.

Contrari: D'un esbarzer naix una rosa.

Castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

Contrari en castellà: *No hay regla sin excepciones.*

De mal de ronyons surten els minyons. (minyó = criatura, xiquet, nen)

L'embaràs castiga els ronyons, que estan en tensió per a fer contrapès a la panxa.

Similar: Jugant jugant van fer un xiquet.

Demandar la lluna.

Demandar la lluna en un cove.

Pretendre allò que no pot ser.

Connex: Deixa'm un duro i dus-me'l a casa.

Castellà: *Pedir cotufas en el golfo.*

Pedir peras al olmo.

Pedir la luna.

Los ojos se abalanzan, los pies se cansan, las manos no alcanzan.

Demandar no fa pobre.

Irònicament, està dient que pot fer ric.

Similars: Els que no plora, no mama.

Boca que no parla, Déu no l'ou.

Contrari: De donar, ningú es fa ric.

De menjar poc, parlar poc i alçar-se matí, ningú no s'ha tingut de penedir.

Certament.

Similars: Al callat diuen savi.

Qui s'alça matí pixa on vol.

Dina poc i sopa poc i dormiràs com un soc.

De menudet se cria l'arbre dret.

Així com als arbres joves se'ls ajuda a créixer convenientment lligant-los a una estaca perquè no es desvien, als xiquets se'ls ha d'educar rectament, sense permetre'ls que facen coses inconvenients.

De més alt n'han caigut.

De més verdes en maduren.

Es diu quan esperem que algú reconega que no tenia la raó o cedisca en conviccions suposadament molt arrelades.

Castellà: *Torres más altas han caído.*

Similar en castellà: *Con el tiempo, las verdes se maduran.*

De més grosses se n'han vist.

De més grosses en veurem.

Es diu per a llevar importància a algun fet del present.

Similars, les expressions: Mai no s'ha vist tot.

De tot vorem.

Castellà, les expressions: *Vivir para ver.*

Lo que hay que ver.

De mica en mica s'omple la pica i de gota en gota s'omple la bóta.

De gota en gota s'omple la bóta.

De mica en mica s'omple la pica.

Com: De gotes d'aigua es fan els rius.

Similars: Una llarga caminada comença amb un sol pas.

Tota pedra fa paret.

De moliner canviaràs i de lladre no t'escaparàs.

De moliner mudaràs, però de lladre no t'escaparàs.

Mudaràs de teixidor, que de lladre no.

Significa que encara que canviem de proveïdor, de comerciant, d'empleat... per no estar contents amb ell, ens quedarem com estàvem, perquè tots actuen igual. (Abans, quan es duia gra a moldre, el moliner es quedava, com a pagament per la seua feina, un tant per cent de la farina obtinguda.)

Similar en castellà: *Aunque las sillas hayan cambiado, los asnos siguen siendo los mismos.*

De patró, tothom ho és, els pilots, tots són corders, i els que han de fer la feina, pobres mariners.

A tots ens agrada manar, i qui no pot fer-ho, obeeix calladament.

Similar: Qui no pot collir, espigola.

De peix, com més maror, més peix.

Quan les aigües estan rebolicades i tèrboles, els peixos estan atabalats i solen enredar-se fàcilment en les xàrcies.

Similar en castellà: *A río revuelto, ganancia de pescadores.*

De perduts, al riu.

És una manera concloent i encoratjadora de dir que, quan tot està perdut, encara ens podem arriscar, ja que no podem perdre res més. (El riu és un lloc de suïcidi de desesperats.)

Similar: De covards, no en parla la Història.

I les expressions: Posar tota la llenya al foc.

Jugar-se el tot pel tot.

Castellà: *Para lo que me queda de estar en el convento, me cago dentro.*

De pescador, no en mor cap de ric ni de rodanxó. (rodanxó = gros, gras)

Hi ha treballs i ocupacions que exigeixen esforç físic i que no donen sinó pocs beneficis.

Similar: Cap pescador no mor tip. (tip = fart, ple)

De ponent, ni bon vent ni bon casament.

De ponent, ni vent ni gent.

Blasma aquests elements de procedència occidental.

De por i de fred, com més se'n té, més se n'admet.

De por i de fred, qui més se'n fica, més n'admet.

Significa que la por i el fred solen anar a més: la por se la fa u mateix, i si u mateix no li posa límit, pot arribar a la bogeria; quant al fred, si no se li posa remei, pot dur-nos a l'adormiment i a la mort.

Similar: La por és lliure.

De qui és això? D'aquell que no ho veu.

És una justificació per a furtar algun bé aliè.

Castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

De rialles, en vénen ploralles.

Després d'una alegria ve sempre una tristor.

És un avís als xiquets, que s'engresquen més i més jugant i corrent fins que algú pren mal; o als majors, perquè no es confien que la felicitat és eterna.

Similar: Del bé al mal tan sols hi ha un salt.

Dies de molt, vespres de res.

Similar en castellà: *Tanto va el cántaro a la fuente que al fin se rompe.*

De riquesa i santetat, la meitat de la meitat.

Quan es parla de l'abundància o de la bondat d'algú, se sol exagerar.

Similar: Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

Similar en castellà: *Del dicho al hecho hay gran trecho.*

Després de mort Cintet Rosquilla li portaren la bacinilla. (bacinilla = orinal)

Després de mort, combregat.

Després que ha fet el pet, estreny el cul.

Els possibles remeis quan ja és tard no serveixen de res.

Com: Mort el burro, les garrofes, per baix del rabo.

Similar: Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

Contrari: El que va davant, va davant.

Contrari, l'expressió: Anar per davant de les tronades.

Castellà: *Muerto el burro, la cebada bajo el rabo.*

A buenas horas mangas verdes.

Contrari en castellà: *Más vale llegar a tiempo que rondar un año.*

Després de mort, ni vinya ni hort.

De terra no passarem.

El que s'haja de fer, s'ha de fer en vida. Després, ja no podem.

Similar: En morir-me jo, s'haurà mort qui més em volia.

Mort el burro, les garrofes per baix del rabo.

Castellà: *Para morirse, solamente hay que estar vivo.*

Por mucho que tenga el muerto, una caja basta.

Després d'Ibi, Tibi.

Després de l'u ve el dos.

Recomana fer les coses l'una després de l'altra, seguint una lògica.

(Ibi és més important que Tibi.)

Similar: Una cosa darrere d'una altra.

Castellà: *Al caballo, antes de ponerle freno, hay que darle educación.*

Lo primero es lo primero.

Una cosa tras otra.

Cada cosa a su tiempo.

De tal senyor tal servidor.

Segons siga la personalitat de l'amo, de l'ascendent... serà el comportament dels servidors, empleats...

Similar: De tal pare, tal fill.

Tant com canta el rector, respon l'escolà.

A tal senyor, tal honor.

El fill de la gata, la rata mata.

De tant que et vull, et trac un ull.

Tant et vull, que et trac un ull.

Tant vol la gata els seus fills, que se'ls menja.

Es diu quan s'ha causat un perjudici a algú quan se li pretenia fer un bé o un favor.

Castellà: *Tanto te quiero que te llant ova.*

De tot hi ha en la vinya del Senyor.

En el món hi ha gent de tota mena.

Com: Hi ha d'haver de tot.

Similar, l'expressió: De tot vorem.

Castellà: *De todo hay en la vida del Señor.*

Haber de todo, como en botica.

Similars en castellà: *En la variedad está el gusto.*

Ni están todos los que son, ni son todos los que están.

De tot s'ha de pagar l'aprenentatge/la novetat.

Tot ofici, tota carrera, tot objectiu, tenen un cost i una inversió en temps i dedicació.

Com: Ningú naix ensenyat.

Tot té un preu.

Similar: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Similars en castellà: *Haber sido cocinero antes que prior.*

Quien algo quiere, algo le cuesta.

Similar en castellà, l'expressió: *Pagar la novatada.*

De Tots Sants a Sant Martí, sembra si vols collir.

Sembrar de l'1 a l'11 de novembre assegura a les plantes la humitat constant hivernal.

De tot vorem.

Davant d'alguna actitud incomprendible, anormal o estranya, expressa que en en la vida encara en trobarem més, i més variades.

Castellà: *Ni están todos los que son, ni son todos los que están.*

De treballar, ningú es fa ric.

De donar, ningú es fa ric.

Les grans fortunes no provenen mai del propi esforç, sinó del d'altres, i, a vegades, d'accions il·lícites.

Castellà: *El sastre que no hurta, no es rico por a aguja.*

Déu ajuda a qui s'ajuda.

Hem de posar del nostre costat al marge de la possible ajuda.

Com: Confia en Déu, però corre.

Castellà: *A Dios rogando, y con el mazo dando.*

Déu conserve la justícia i ens guardi d'ella.

Sí.

Similar en castellà: *Pleitos tengas y los ganes.*

Déu dóna faves a qui no té barram. (barram = barres, mandíbules, maixelles, queixals)

Déu dóna garrofes a qui no les pot rosegar.

Es diu quan considerem que s'ha produït una injustícia, divina o humana, en la que ha resultat afavorit algú que no s'ho mereixia o no ho necessitava, i no nosaltres.

Castellà: *Dios da nueces a quien no tiene dientes.*

Similar en castellà: *A unos da Dios ovejas, a otros, orejas.*

Al desnudo, todo le llega menos ropa.

Déu ens lliure d'un mal veí i d'un estudiant de violí.

Els músics diletants o aprenents sempre donen la tabarra perquè són molt repetitius.

Déu no ens ha donat vells, però sí anys per a fer-ne.

Les persones velles solen ser una molèstia per a les joves, a la qual s'han de sobreposar perquè tots hem sigut joves i tots serem vells i voldrem que ens cuiden i respecten.

Similar: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

El vell és l'honra d'una casa.

D'any en any hom es fa vell.

Connex: D'home vell, si és ric, tothom és parent o amic.

Déu nos guard d'un boig en lloc estret.

S'explica tot sol.

Similar: Al foll i a l'aire, donar-los ample.

Déu tanca una porta i n'obri una altra.

Quan una porta es tanca, una altra se n'obri.

Quan una porta es tanca, deu se n'obrin.

És una consolació que es diu quan alguna cosa ens ha anat malament: algun negoci, la feina, algun contratemps...

Déu te guard d'un està fet. (guard, forma medieval = garde)

Aconsella no fiar-se de qui dóna les coses per fetes quan encara estan per fer.

Similar: La llengua no té os.

Les paraules, se les endú el vent.

Per la boca mor el peix.

No digues blat que no el tingues lligat.

Més val pardal en mà que cent volant.

Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

Similar en castellà: *Más vale un toma que dos te daré.*

Déu té un bastó que pega sense fer remor. (remor = soroll)

Déu no castiga amb bastó, castiga amb saó.

Les penalitats no provenen directament del cel, sinó a través de les coses terrenes, moltes vegades interpretades a través de faenes, problemes o malalties.

De vell és ser amic de les paraules.

Es diu del jove que és més estudiós, intel·lectual o assossegat que els altres, que són més vius i despreocupats de les coses serioses.

Similar: El jove té el cor a la llengua, i el vell té la llengua en el cor.

De vells, ningú no en pot sofrir, però tots volen envellir.

Costa suportar el comportament dels vells quan s'és jove i es té una altra mentalitat i una altra activitat, però quasi ningú vol morir-se abans de la vellesa.

Similar: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

De vell ningú passa.

De vells no passarem.

És la confirmació d'una realitat inevitable.

Connex: Després de mort, ni vinya ni hort.

Dia a dia la botija es fa vella.

No hi ha res immutable i tot va perdent facultats o propietats amb el pas del temps.

Similars: Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

De vells no passarem.

Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

Castellà: *Cuanto más viejo, más pellejo.*

El tiempo vuela.

Dia bo, fica'l en l'olla, que (de) roïns no en faltaran.

Convé aprofitar els bons moments, perquè en la vida abunden els roïns.

Similars: Dies de molt, vespres de res.

De la festa, la vespra.

Similar en castellà: *Día de mucho, víspera de nada.*

Similar en llatí: *Carpe diem.*

Dia llarg, peix curt.

En estiu hi ha poca pesca.

Dia passat, dia trobat.

Dia és vida.

Dia que passa, dia que no torna.

S'ha de viure cada moment, perquè la vida va passant.

Similar: Qui dia passa, any empeny.

Similars en castellà: *Quien teme la muerte no goza la vida.*

Carnaval que no viviste, ya no volverá.

Hasta morir, todo es vida.

Similar en castellà, l'expressió: *Que me quiten lo bailado.*

Dies i olles curen les coses.

El transcurs del temps ajuda a oblidar males experiències, i menjar reconforta.

Similars: Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

El temps, tot ho cura.

D'il·lusions també es viu.

Es diu amb incredulitat a qui pretén algun objectiu irrealitzable o extremament difícil.

Com: Del raïm també es fa vi.

Castellà: *De ilusión también se vive.*

Dimarts, a passejar els gats.

Dimarts, ni embarcats ni casats.

Segons la creença popular, el dimarts és dia de mala sort.

Com: Per als desgraciats, tots els dies són dimarts.

Similar: Qui en dimarts es casa, en dimarts es penja.

Contrari: Dimarts, els pescadors tiren els arts.

Similar en castellà: *El martes, ni te cases ni te embarques.*

Dimarts, els pescadors tiren els arts.

Se sol dir per confirmar que el dimarts és un dia com un altre.

Similar: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Contraris: Dimarts, a passejar els gats.

Dimarts, ni embarcats ni casats.

Diner que es guanya pel cul, se'n va com el fum.

Els diners fàcils de guanyar no són apreciats i, per tant, són gastats ràpidament.

Similar: Les fàbriques, les funden els avis, les *disfruten* els pares i les tanquen els fills.

Dins el mal, el bé.

Desitja o aconsella optar per allò més convenient.

Similar: Del mal, el *menos*.

Castellà: *Del mal, el menos.*

Dis-me el que tens i et diré el que vals.

Dis-me el que tens i et diré què vals.

Duro que tens, duro que vals.

És una crítica del fet que moltes vegades valorem i som valorats segons la riquesa, no segons les qualitats.

Castellà: *Tanto tienes, tanto vales.*

Ditxosa és la cara que s'hi coneix la màscara.

Alaba aquells que es reconeixen els propis defectes i limitacions.

Contrari: Cap geperut es veu la gepa.

Diumenge de Rams, qui no estrena no té mans.

El *dumenge* de Rams, qui no estrena no té mans.

El costum urbanita és estrenar alguna peça de roba en aquesta festivitat.

Connex: Qui no estrena per Nadal, res no val.

Castellà: *Domingo de Ramos, quien no estrena no tiene manos.*

El domingo de Ramos quien no estrena se le caen las manos.

Quien para la Palma no estrena nada, no vale nada.

Dona balconera, gossa i malfaenera.

És una crítica a qui passa més temps xarrant o mirant qui passa que fent faena o coses de trellat i profit.

Similar: Home refranyer, gos i malfaener.

Similars en castellà: *A la mujer ventanera, tuércele el cuello si la quieres buena.*

A la mujer loca, más le agrada el pandero que la toca.

A la mujer que fuma y bebe, el diablo se la lleve.

A las romerías y a las bodas van las locas todas.

Quien anda muchas romerías, tarde o nunca se

santifica.

Contraris en castellà: *A la mujer en casa, nada le pasa.*

La mujer, la pata quebrada y en casa.

A la mujer casada y casta, con el marido le

basta.

A la mujer casta, Dios le basta.

Donat?, gràcies.

El que es dóna no es torna.

Ho diu que rep un regal tot denotant que l'accepta per sempre més.

Castellà: *Santa Rita, Rita, lo que se da no se quita.*

Cuando te den la vaquilla, acude con la soguilla.

Cuando te dieren la cochinilla, acude con la soguilla.

Lo que me diste por lo que me cogiste.

D'on no hi ha, no es pot traure.

D'on no n'hi ha, no se'n pot traure.

D'allí a on no n'hi ha no se'n pot traure.

D'allí a on no n'hi ha no en pot rajar. (rajar = regallar, regalimar)

D'a on no hi ha no en pot rajar.

Es diu quan l'experiència ha demostrat la inutilitat o la curtedat mental d'alguna persona.

Similar: Fes bé al porc.

Castellà: *Pedir peras al olmo.*

Quien en ruin lugar hace viña, a cuestras saca la vendimia.

Dorm amb els peus a llevant i el cap a ponent i viuràs eternament.

És una recomanació per a despertar-se amb la llum naixent i aprofitar bé el dia.

Dorm el que deixa, ronca el que empra.

Qui deixa, dorm satisfet per haver fet un favor o un negoci, mentre que qui empra, descansa profundament per haver superat un mal moment.

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

Dorm més tranquil aquell que no té deutes que aquell que té diners.

La satisfacció de qui està en pau amb els altres no és comparable amb el temor de qui pot perdre el que té.

Dos advocats i un notari, tres lladres de cap de rama.

Advocats i procuradors, a l'infern de dos en dos.

En general, els professionals que tenen a veure amb les lleis tenen mala fama perquè causen més perjudici que benefici, o inclús afavorint-nos ens ho cobren.

Similar: Déu conserve la justícia i ens guardi d'ella.

De moliner canviaràs, i de lladre no t'escaparàs.

Similar en castellà, la maledicció: *Pleitos tengas y los ganas.*

Dos camises té Joan, una que li han de fer i una que li faran.

Es diu com a crítica als pretensiosos

Similar: A València tinc uns orgues.

Similar en castellà: *Quien tiene un tío en Graná, ni tiene tío ni tiene na.*

Dos dones i un pato, mercat.

Significa que les dones són xarradores per naturalesa i que qualsevol motiu és bo per xarrar.

Similar en castellà: *A la gallina y a la mujer, le sobran nidos donde poner.*

Dos pocs i dos molts fan un home ric.

La perseverança en el treball o els negocis sense desanimar-se porten el seu fruit.

Similars: De mica en mica s'ompli la pica.

Tota pedra fa paret.

De gotes d'aigua es fan els rius.

A casa no s'ha de tornar mai de buit.

D'un mal pas, sortir-ne prompte.

Aconsella acabar al més aviat possible amb les males situacions físiques o econòmiques.

Similar en castella: *Del mal, el menos.*

Eixir del foc i caure en les brases.

És una comparació que significa que, a vegades, per intentar evitar un perjudici, ens procurem un mal més gran.

Similar: Pitjor és el remei que la malaltia.

Castellà: *Salir del lodo y caer en el arroyo.*

El badall va de boca en boca com l'ocell de branca en branca.

És contagiós veure badallar alguna persona o animal.

Similar: Tot s'apega menys els diners.

El barber, jove, i el metge, vell.

Ni metge jove ni barber vell.

Per pròpia seguretat, convé que qui t'afaita tinga el pols ferm i qui vetle per la teua salut tinga molta experiència en l'ofici.

Castellà: *Médico joven hincha el cementerio.*

Similar en castellà: *A galgo viejo echadle liebre, no conejo.*

Abogado joven, pleito perdido.

La veteranía es un grado.

Dichoso el médico que llega cuando el mal se cura.

El médico cura, la naturaleza sana.

El bé, buscar-lo, i el mal, esperar-lo.

Aconsella mirar per la nostra felicitat i estar preparats per a qualsevol imprevist.

Com l'expressió: Nadar i guardar la roba.

Similar: Més val gastar-s'ho en la confiteria que en la farmàcia.

Connex: el següent.

Similar en castellà: *Del mal, el menos.*

Hombre prevenido vale por dos.

El bé no és conegut fins que és perdut.

Quan deixem de tenir algun benefici, amor o avantatge els solem valorar més que quan els teníem o fruïem.

Similar: Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

Similar en castellà: *Otro vendrá que bueno te hará.*

Cualquier tiempo pasado fue mejor.

El bon barber arremulla primer.

Es diu irònicament quan ens disposem a beure abans d'ingerir cap aliment sòlid.

Connexos en castellà: *Al buen segador no se le olvida la hoz.*

Arriba, abajo, al centro y adentro.

El bon caçador ha de fer vida al bosc, i el bon pescador a l'aigua.

Per a traure rendiment de l'ofici, s'ha de viure prop de la font de subsistència, perquè altrament es perd molt de temps anant i venint.

El bon camí, mai no és llarg de seguir.

Actuar convenientment i fer bé les coses són la manera més simple i econòmica, mentre que quan s'obra o es fan les coses malament, moltes vegades s'ha de rectificar, passar vergonya, pagar-ne les conseqüències o tornar-ho a fer bé.

Similar: Bé està el que bé acaba.

El bon estudiant aprén de tots els llibres.

El saber, com la veritat, està en el coneixement de molts punts de vista i de moltes versions.

Contrari: Déu *mos* lliure d'estudiant que sols estudia en un llibre.

El bon gat de mar sap ben jugar, ben fumar i ben nedar.

Els pescadors passen moltes hores inactives que dediquen a ocupacions d'esplai per a distraure's.

El bon mariner es mareja en terra i en mar està seré.

Aconsella estar en perfectes condicions a l'hora de treballar.

El bon mariner fa bon patró i el bon patró fa bon mariner.

Un vertader professional coneix bé el seu ofici i totes les seues especialitats.

El bon mariner ha de vetllar les veles.

Si es vol ser un bon professional, no s'ha de descuidar mai cap detall. (La direcció i la força del vent poden canviar.)

Similar, l'expressió: Estar al peu del canó.

El bon mariner navega amb calor, que amb fred no.

Passats els Dolors, barques als secadors.

S'ha de saber disfrutar de les coses i no fer-les quan no convénen.

El bon mestre fa bon vailet. (vailet = criat, servidor, ajudant)

Qui té gran experiència en algun domini pot ajudar millor que ningú a qui practica el seu mateix ofici.

Similar en castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

El bon pescador sap el peix on té l'ajocador. (ajocador = jóc, jaç, llit, dormitori)

El bon pescador pesca sense ormeig. (ormeig = eina, estri, instrument)

El bon pescador parla amb els peixos.

El bon pescador fa que els peixos volen.

El bon pescador el peix va a trobar.

El bon pescador no perd mai calada. (calada = instal·lació de la xarxa)

El bon pescador treu el bo i millor.

Qui és experimentat en el seu ofici no necessita res per a exercir-lo perfectament, perquè en coneix tots els secrets.

Similar, l'expressió: Saber on s'ajoca el dimoni.

El bon pescador s'estima més el bastiment que la dona. (bastiment = nau, barca)

El mariner i el vaixell són de la mateixa pell.

Exageradament, significa que s'ha de cuidar molt l'instrument que ens dóna de menjar i del que depèn la nostra vida.

El bou, pel setembre a armar i per l'octubre a pescar. (bou = barca de bou, barca mitjana que necessitava un o dos bous per a varar-la en l'arena)

Convé preparar els instruments de la pesca pel bon temps per a tenir-los en bones condicions d'ús en la temporada de pesca que s'acosta.

El braç, al pit; i la cama, al llit.

És la millor posició per al restabliment de cada membre trencat.

El caçador, ben corregut, i el pescador, ben assegut.

Constata irònicament la gran diferència existent entre els practicants de les dues aficions o ocupacions.

El caçador de visquet pateix son, fam i fred. (visquet = envisc, pegament)

És una activitat que requereix matinejar més que els ocells i estar tota la jornada a l'aguait a la intempèrie.

El camí de l'infern està empedrat de bones intencions.

El camí de l'infern és molt ample.

Es diu per a precavir a qui obra de bona fe, perquè a vegades la bona voluntat és mal utilitzada per altres.

Castellà: *El camino al infierno està plagado de buenas intenciones.*

El canteret nou fa l'aigua fresca/fresqueta.

Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

El cànter nou fa l'aigua fresca.

Les coses o les situacions agradables acabades d'estrenar funcionen bé i fan goig, però quan passa el temps perden l'efectivitat i l'encant del primer moment.

El cap dret i el cor net.

Qui no ha fet cap mala acció, pot estar orgullós i caminar amb la cara alta.

El cap fred, el ventre net i els peus calents són els millors elements.

El cap fred, el ventre net i els peus calents són els millors medicaments.

Cal estar en les millors condicions físiques possibles per a estar a gust, donar bon rendiment i estalviar-se possibles problemes..

Similar: Al treball s'ha d'anar havent cagat i pixat.

Similar en castellà: *Corazón de león, tripas de lobo, paso de buey i aire de bobo.*

El casament i la mortalla, del cel davalla. (mortalla = vestit, hàbit o túnica del difunt)

El destí, Déu o l'atzar són els que decideixen si es compliran i quan es compliran els fets més transcendents de les persones.

Similar: L'home proposa i Déu disposa.

Castellà: *El casamiento y la mortaja, del cielo baja.*

El casar no fóra res si al cap de l'any no foren tres. (*el casar* = el casament, el casori, casar-se / no fóra = no seria)

Quan una parella de dona i home es casen, acaben tenint algun fill si tot va bé i comencen a complicar-se la vida.

Castellà: *No hay dos sin tres.*

El convidat de sant Bru se'l paga cadascú.

És un avís perquè ningú es pense que va de convidat a alguna menjada, festa o celebració.

El cor i els ulls mai no són vells.

L'amor i el desig de bellesa sempre estan desperts a qualsevol edat.

El cul fa la faena, no la Magdalena.

La feina física o intel·lectual se l'ha de fer u mateix sense esperar que es produïska un miracle.

Similar: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

El darrer tanca la porta. (darrer = últim, postrem)

Significa que el menys espavilat, el més lent, o el més complidor, ha de fer allò que els altres no han fet.

Com: Qui vinga darrere, que tanque la porta.

Similar, l'expressió: Merda per a l'últim.

Similar en castellà, les expressions: *Maricón el último.*

Quien venga detrás, que arree.

El diable ensenya a robar, però no a amagar.

Convé pensar en la conseqüència abans de realitzar els actes, ja que tota acció acaba sabent-se.

El diable quan dorm encara té un ull obert.

Significa que el mal no descansa ni els roïns es fien de ningú.

El diable no va esser mariner.

Es diu de qui té poder però no té experiència, perquè si en tinguera, sabria que els mariners sempre estan aclamant-se a Déu i a sa mare i a tots els sants.

El diable, quan és vell, sap més per experiència que per consell.

Els consells poden ensenyar, però no mai tant com la pròpia experiència.

Similar: Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

Castellà: *Más sabe el diablo por viejo que por diablo.*

La veteranía es un grado.

El dimarts de Carnestoltes és un dia divertit: ens escura les butxaques i ens fa anar contents al llit.

S'explica tot sol.

El dimoni, cansat de fer mal, es va posar frare.

El diable, quan és vell, es fa ermità. (fer-se ermità = tornar-se solitari, retirar-se del món, tornar-se apàtic)

El dimoni, cansat de fer mal, es va posar ermità.

Se sol dir de les persones que de joves fa una vida dissoluta, immoral o criticable i que de vells assenten el cap perquè ja no els queda energia per a continuar sent com eren.

Castellà: *Quando el diablo envejece se vuelve monje.*

El dimoni no descansa.

Els roïns sempre estan pensant maldats.

Castellà: *El demonio no duerme.*

Similar en castellà: El diablo, antes de ser diablo, fue abogado.

El dimoni té una manta i un tabal.

Tota mala acció es fa d'amagat però es pretén que se sàpia.

Similar: Tot acaba sabent-se.

La veritat és com l'oli, que sempre sura.

El diner de l'escolà cantant ve i cantant se'n va. (escolà = estiracordeta, ajudant)

Els ingressos modestos desapareixen de seguida perquè les despeses habituals els superen.

El diner fa diner.

Diners fan diners.

Els diners van on n'hi ha.

Qui té capital, el pot invertir en negocis per a guanyar-ne més; en canvi, qui té els diners justos per a anar passant, no ho pot fer.

El diner fa veure l'orb, fa sentir el sord i fa trobar pare al bord. (orb = cec, invident // bord = fill il·legítim)

Els diners compren voluntats, corrompen molts honrats i fan que tothom (o quasi) obeïsca a qui paga, ja siga per conveniència o per necessitat.

Similars: Amb diners, torrons.

Pel diner, fins el rei balla si convé. Pel diner ballen els cans, canten frares carmelitans i fan miracles els sants.

Contrari: Debades, ningun frare pega barretades.

Castellà: *El dinero no es santo, pero hace milagros.*

Poderoso caballero es don dinero.

El dolent, fora.

El que no paga lloguer, al carrer.

Recomana alliberar-se de problemes o molèsties. S'usa humnorísticament per a justificar l'expulsió corporal de sòlids o gasos.

Similars: Allò que no deixa, deixar-ho.

Castellà: *Del mal el menos.*

De los enemigos, los menos.

El fem diu fem. (diu fem = actuem, treballem, posem-nos-hi)

Joc de paraules que significa que hi ha tasques que no s'han de demorar. (En aquest cas, perquè el fem orgànic fa una pudor que atalba.)

El fem és la menjada del llaurador.

L'esforç i la inversió esdevindran el fruit de què viure.

Castellà: *Quien siembra, recoge.*

El fem i l'aigua fan miracles.

La terra dóna en tot temps no faltant-li aigua ni fem.

Bon llaurador és qui a l'any es menja bones càrregues de fem. (es menja = consumeix, fa ús, empra, utilitza)

Si l'aigua és la beguda de les plantes, el fem n'és el menjar, que acabarà transformant-se en fruits, cereals i llegums.

Similar en castellà: *Labra profundo, echa basura y cágate en los libros de agricultura.*

El estiércol no es santo, pero donde cae hace milagros.

El ferro roent es doblega fàcilment.

Hem de fer les coses al seu moment i en les condicions adequades si volem obtenir un bon resultat.

Contrari: Clavar els claus per la cabota.

Contrari, l'expressió: Batre en ferro gelat.

El joc crema més que el foc.

El joc no és joc, que és foc, i crema qui el toc.

El joc, el llit, la nit i el foc no s'accontenten mai amb poc.

El joc en general sol entusiasmar els participants fins a l'extrem de crear-los dependència.

El jornal entra per la porta i surt pel fúneral.

Menjar i calfar casa suposen una gran despesa.

Connex: El diner de l'escolà cantant ve i cantant se'n va.

El jove té el cor a la llengua, i el vell té la llengua en el cor.

En general, la joventut és sincera i espontània, mentre que la vellesa pensa les coses abans de dir-les.

El llaurador sempre l'erra si aparta els ulls de la terra.

Quan es desatenen les obligacions, aquestes s'acumulen i apareixen els problemes.

Similar: Qui té terra, s'enterra.

Similar en castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

El llaurador té d'estar prop del qui fa treballar.

Qui té algun interès s'ha de preocupar d'ell si no vol que li resulte malament.

Similars: Qui envia, no va.

Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Molts pilots perden un barco.

On no hi cap, tot són peus.

Similars en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

Entre todos la mataron y ella sola se murió.

El llibre que miren més ulls és el de quaranta-vuit fulls.

Els escrits breus són més atractius i fàcilment llegibles que els llargs.

Similar: La bona confitura es guarda en flascons menuts.

Similar en castellà: *Lo bueno, si breve, dos veces bueno.*

El llit calent fa la taula freda.

Qui es demora en el llit, fa tard a taula o no li queda molts de temps per a treballar i guanyar-se el menjar.

Connex: A la taula i al llit, al primer crit.

El llit dur fa el cos dret.

Generalment es recomana que el matalàs siga més dur que bla per tal que l'esquelet no es deforme.

El llit menja.

El llit xucla.

El llit tira.

Quan es cau en un llit per una malaltia llarga, la musculatura va minvant per falta d'apetit i d'exercici.

El mal de cap, el ventre el sap.

Molts mals de cap i molts malestars en general són resultat de no defecar amb regularitat.

Connex: El mal de ventre, el cagar el trempa.

El mal de ventre, el cagar el trempa. (trempar = regularitzar, normalitzar)

Moltes vegades, les retorçades intestinals s'alleugen o desapareixen en defecar.

El mal és fill de l'ombra.

La maldat és resultant de mentalitats diabòliques.

Connexos: Els mentiders són els fills del diable.

Qui a bèstia o planta fa mal, és un animal.

El mal es riu de l'ungüent.

Les malalties greus necessiten medicació més potent i efectiva, o cirurgia en casos més dràstics.

Similar en castellà, l'expressió: *Poner paños calientes.*

El mal ve volant i se'n va a peu coix.

Els accidents o les malalties es produeixen o es demostren en un moment donat; en canvi, la recuperació costa molt.

Castellà: *El mal llega corriendo y se va a la pata coja.*

Similars en castellà: *El mal entra a brazadas y sale a pulgaradas.*

El mal entra por quintales y sale por adarmes.

El mariner a la mar; el llaurador, a la terra, i el soldat, a la guerra.

Significa que cada u ha de fer el que li correspon i el que sap fer sense immiscir-se en coses dels altres.

Similar en castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

El mariner és àngel de Déu, que el vent el porta i el vent el treu.

A pesar de la fama fílmica de doners, borratxos i bregadors, els mariners són considerats en general bona gent que desapareix i reapareix per raó del seu ofici.

El mariner, tot ho porta a l'esquena.

Com el muntanyer o el pastor, ha d'eixir de casa amb tot el que haja de menester: roba, quemenjar... Ve a significar que és pobre.

Similar: Al camp vas, el que portes menjaràs.

El mateix en terra que a la mar, les pesqueres són males de trobar.

La consecució dels objectius requereix voluntat, esforç, coneixement i sort.

Similars: Ningú dóna els duros a catorze quinzets.

El millor pescador mai pot dir sí ni no.

El matinar tres coses fa: ric i sà i bon cristià.

Matinar és saludable i dóna temps per a acudir a tot.

Similar: Qui matina, fa farina.

Contrari: Més val Déu ajudar que matinejar.

Connex: Més val matinejar que a missa anar.

El menester fa fer i l'ànsia fa filar.

La necessitat fa actuar, bé per a trobar la solució, bé per a distraure el pensament ocupant el temps.

Similar: Fila, Lluïsa, i portaràs camisa.

Castellà: *A la fuerza ahorcan.*

El més gran desastre és ser sastre, fill de sastre o pare de sastre.

És una professió molt entretinguda que no sempre aconsegueix cobrar dels clients.

El meu mal no vol soroll.

Les penes, els dolors i els infortunis són coses íntimes que no han d'importar a ningú.

Contrari: Alegria secreta, alegria incompleta.

El millor company per a passar el temps és un vell.

Encara que d'adults no tenim molt de temps per dedicar-los, els xiquets, que sí que en tenen, estan encantats amb ells perquè aprenen moltes coses de qui acumula una gran experiència.

Similars: Del vell, el consell.

El vell és l'honra d'una casa.

Companyia de dos, jo i el gos.

El millor mestre, el temps; la millor ciència, la paciència.

El temps és un gran mestre.

No hi ha millor mestre que la necessitat, o pobresa.

Podem aprendre del temps passat i, també i sobretot, de les experiències viscudes en el nostre temps.

Similars: Ensenya més el món que pare i mare.

Ensenya més la necessitat que la universitat.

La necessitat fa mestres.

El millor metge: el que no necessites.

Certament.

Connex: El millor metge és el mateix malalt.

El millor metge és el mateix malalt.

U mateix sap on li fa mal, quan i com, i pot saber-ne el perquè; per tant, pot saber què és allò que el perjudica.

Similars: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Qui envia, no va.

Qui pregunta, ja respon.

El millor peix és pel pescador.

Qui ha fet l'esforç o la inversió és qui es mereix la millor part del producte obtingut.

Connex: El patró pesca per ell i per la barca.

Similar en castellà: *Quien parte y reparte se queda con la mejor parte.*

El millor pescador mai pot dir sí ni no.

La bona o mala pesca depèn de les circumstàncies.

Similars: L'home proposa i Déu disposa.

El mateix en terra que a la mar, les pesqueres són males de trobar.

El millor remei és el que cura.

És una sentència dràstica davant la discussió de quin mètode és millor que un altre.

Similar: El millor metge és el mateix malalt.

Contrari: El mal es riu de l'ungüent.

El millor sastre esgarra els vestits.

Al millor pescador li escapa una anguila.

Al millor nadador se l'endú el corrent.

No és bon carreter qui no ha bolcat tres vegades.

Ningú no és infal·lible, per més art o ofici que tinga.

Similars: No hi ha cap llaurador que no faça algun solc tort.

Ningú naix sabent/ensenyat.

Castellà: *Al galgo más lebrero se le va la liebre en enero.*

Al mejor cazador se le va la liebre.

Al mejor cocinero se le queman los frijoles.

Al mejor escribiente se le va un borrón.

Al mejor nadador se lo lleva el río.

El mort és del mar quan s'és lluny de terra.

Quan no hi ha un altre remei, sí.

Contrari: La fusta, en mar, i la carn, en terra.

El palangre, tot l'any guanya, i el bolitx, tot l'any i mig. (palangre = xarxa d'arrossegament superficial / bolitx = xarxa de malla estreta)

Un mateix esforç pot donar més o menys rendiment segons el mitjà usat.

El paper és molt sofrit.

Es diu quan llegim mentides, tergiversacions o promeses que sabem que no s'han de complir.

Similars: Si vols mentir, digues el que sents dir.

Les paraules, se les endú el vent.

La llengua no té os.

Similar, l'expressió: Ser paper mullat.

El pastor té de ser fill de l'ovella.

Qui té animals o altres interessos ha d'estar sempre a prop i pendent d'ells, com fa el cabrit amb sa mare.

Similars: Qui té terra, s'enterra.

Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Similar en castellà: *Reunión de pastores, ovejas muertas.*

El patró mana, el timoner roda i el mariner tota la faena ha de fer.

Així és.

Similar en castellà, l'expressió: *A pagarlo, Pocarropa.*

El patró pesca per ell i per la barca.

No es pot criticar que l'amo de l'empresa obtinga més benefici que qualsevol empleat, perquè ha de mantenir i renovar els mitjans de producció.

El patró vertader embarca el primer i desembarca el darrer.

El principal interessat i qui té responsabilitat sobre d'altres són els qui més dedicació han de posar en l'empresa.

El pecat dels pares el paguen els fills.

Els pecats dels pares els paguen els fills.

Serveix de justificació o de lamentació del fet que a vegades els fills hereten malalties, enemistats, deutes... dels progenitors.

El pecat es pot dir, que el pecador no.

Recomana discreció, però sobretot, la preservació de l'honor i la dignitat de les persones.

Castellà: *Se puede decir el pecado, pero no el pecador.*

El pecat fa forat.

Les males obres i els delictes pesen en l'ànima de qui els ha comés i de qui els ha sofert.

Connex: La ignorància no borra el pecat.

El peix a l'aigua i el ferrer a la farga.

Recomana dedicar-se cada u a les seues coses sense interferir en terrenys d'un altre.

Castellà: Zapatero, a tus zapatos.

El pensament no mai es fa vell.

Encara que el cos envellisca, el pensament no ho vol reconéixer mai, i a vegades volem fer coses que el cos no ens permet.

Similar: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

El pescador de riu, vora del mar no riu.

El petit pescador, tres brases més enllà de terra s'espanta.

Qui està avesat a les coses fàcils no es pot avenir amb les difícils.

El pescador, la mar el governa.

Similars: L'home proposa i Déu disposa.

El pescador pesca quan pot i no quan vol.

El pescador menja sardines; el peixater, moltes gallines.

Trauen més benefici d'un producte els intermediaris i els comerciants que el mateix productor.

Similars: A qui treballa, una sardina; i a qui no treballa, una gallina.

A qui treballa, sardina, i a qui fa el gos, la gallina.

El pescador quan es fa en mar mai no sap si pescarà.

El pescador pesca quan pot i no quan vol.

L'èxit en la pesquera no està mai assegurat, per molta tecnologia de què es dispose.

El pescador, quan té peix, sa mare desconeix.

Quan els negocis i les aficions van bé, entusiasmen.

Similar: Qui festeja no té fred.

Connex: El pescador pesca quan pot i no quan vol.

El pescador, si té manya, aguanta recta la canya.

Recomana tacte, precisió i atenció en allò que es fa.

Similar: *E/pescar vol més cap que mans.*

El pescar vol més cap que mans.

Qualsevol activitat ha d'estar regida pel pensament i l'atenció per a l'obtenció de resultats sense accidents ni imprevistos.

Contrari: On no hi cap, tot són peus.

El pet és l'alegria del pobret.

És un solaç ben humil i econòmic.

Similar: Trons de cul, tempestat de merda.

El pobre i l'avariciós tenen misèria tots dos.

L'un, perquè no té res, i l'altre, perquè no li fa profit el que té.

Similars en castellà: *No es pobre el que poco quiere, sino el que mucho quiere.*

No es pobre el que tiene poco, sino el que codicia mucho.

El poc mal espanta i el molt amansa.

La menor desgràcia o malaltia ens afecta l'ànim i reaccionem, però quan és insuperable, ens hi conformem.

Connex: A l'espantat, la *sombra* l'espanta.

Connex en castellà: *Del mal, el menos.*

El poder corromp.

I quan no corromp, malacostuma, com totes les situacions de privilegi de què està privada la majoria de la gent.

Similars: Qui està bé no se'n recorda de qui està mal.

Si vols saber qui és algú, dóna-li poder.

Castellà: *El poder corrompe.*

El preu fa la venda.

El preu afavoreix o decideix que una cosa es vengui molt o no gens o que es conclou un tracte o un negoci.

El progrés s'obté treballant.

Treballant físicament o intel·lectualment, o les dues coses.

El que al mes no es riu, entre burros viu.

Riure és la cosa més natural en un xiquet de pit si li fan festes.

El que a pressa viu, a pressa mor.

Qui viu apressadament no gaudeix dels detalls ni de cada moment i circumstància particular, per això hi ha tants accidents de carretera. (La percepció del transcurs de temps és diferent quan som en una gran ciutat o quan som en una tribu de beduïns).

Castellà: *Quien aprisa vive, aprisa muere.*

Similar en castellà: *A los viejos les espera la muerte a la puerta de su casa; a los jóvenes les espera al acecho.*

El que bé niga, bé desniga.

Qui fa bé les coses, també pot desfer-les si vol.

Similar: Rode per on rode, a parar a Albaida.

Similar en castellà: *Quien puede lo más puede lo menos.*

El que cou cura.

Quan pica cura, menys els ulls, que piquen per malura.

Es diu com a consolació a qui té una ferida o un mal.

El que de casa se'n va, a casa torna.

Qui de casa fuig, a casa torne.

Qui deixa la casa familiar per la raó que siga, al cap del temps hi torna, encara que siga de visita, per necessitat, comoditat o enyorança.

Similars: Rodes per on rodes, a parar a Albaida.

Qui fuig de Déu, corre debades.

El que de nit es fa, de dia es veu.

El que es fa de nit surt de dia.

Significa que tot acaba sabent-se, més tard o més prompte.

Similar en castellà: *No hay nada oculto bajo el sol.*

Entre cielo y tierra no hay nada oculto.

Todo saldrá en la colada.

El que deu, no té veu.

Qui té algun deute no pot anar amb la cara alta, ni la seua paraula té crèdit fins que no el salde.

Contrari: A qui no paga, tots el saluden.

Similar en castellà: *Más vale dejar en la muerte al enemigo, que pedir en la vida al amigo.*

El que dorm, no viu.

El temps que passa mentre es dorm es desaprofita per a fer activitats.

El que en este món vulga viure, de tot s'haurà de riure.

La vida té, per a tots, inevitables moments difícils que superarem millor dotant-nos d'humor i llevant-los importància.

Connex: Qui molt viu, molt veu.

El que enganya, s'enganya a si mateix.

Qui no és sincer amb als altres és perquè té alguna cosa que amagar, i per tant viu en una contradicció.

Connex: El *mentirós* ha de tindre bona memòria.

El que és mal guanyat, el diable s'ho emporta.

Les fortunes ràpides i fraudulentessolen anar desapareixent per dilapidació.

Contrari: Qui guarda quan té, troba quan vol.

Similars en castellà: *Quien roba a un ladrón ha cien años de perdón.*
Quien mal anda, mal acaba.

El que espera, es desespera.

A qui està esperant algú o alguna cosa, el temps se li fa llarg i pesat.

Castellà: *Quien espera, desespera.*

El que està bé, està bé.

Es diu confirmant que alguna actitud s'inclou dins de la normalitat però tocant-ne el límit.

Similar: Tot té un mig i dos voves.

Castellà: *Bien está quien se desvela, si no es por dolor de muela.*

Similars en castellà: *Lo poco gusta y lo mucho cansa.*

En el término medio está la virtud.

El que està content oblida lo passat i ama lo present.

El bon humor ajuda a superar les males experiències i a fruitir els bons moments que se'ns presenten.

Similars: Dia és vida.

El que en este món vulga viure, de tot s'haurà de riure.

Contrari: L'agraviat, que li bese el cul al content.

Connex en castellà: *Alegría y tristeza, muerte acarrean.*

Contrari en castellà: *Alegría secreta, candela muerta.*

El que està fet, fet està.

Es diu com a consolació i confirmació que determinades coses no tenen remei, encara que puguen tenir compensació.

Similars: El que va davant, va davant.

Contrari: El que no pot ser, no pot ser, i a més és impossible.

Castellà: *Lo hecho, hecho está.*

A lo hecho, pecho.

Similar en castellà: *Que me quiten lo bailado.*

El que està prop de la vaca, la mama.

Se sol dir com justificant que qui està prop d'alguna cosa envejable (diners, poder, influència...) en trau més profit que altra gent.

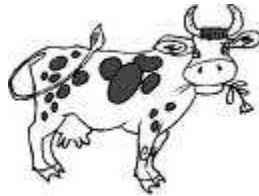
Similars: Vedella manyaga, de totes les vaques mama.

Els diners, per on passen, banyen.

Qui té padrins es bateja.

El que no plora, no mama.

Castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

El que festeja, no sopa.

Qui està a gust s'oblida de les coses més necessàries.

Similar: Qui té idea, no dorm.

El que juga per necessitat, perd per obligació.

Qui està tan desesperat que ha de jugar-se el que li queda, no pot retirar-se del joc fins a guanyar una quantitat important, cosa que no ocorre mai perquè el que pot apostar és poc.

Similars: Qui juga amb foc es pixa en el llit.

Els diners van on n'hi ha.

El que l'ull veu, el cor creu.

Les evidències no es poden negar, encara que a vegades són subjectives.

Contraris: Del que et diguen no et cregues res i del que veges, la meitat només.

L'hàbit no fa el monjo.

Similar en castellà: *El movimiento se demuestra andando.*

Contrari en castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

El que naix desgraciat, amb els collons entropessa.

Li corrobora a qui ha tingut alguna dissort o frustració que la sort és per als altres.

Similar, l'expressió: Haver-se alçat amb la cama esquerra.

Castellà: *Al que nace barrigón, aunque lo fajen de niño.*

Al que nace barrigón, es inútil que lo fajen.

Hay quien nace con estrella y hay quien nace estrellado.

El que no deixa, deixar-ho.

Els assumptes o les persones que no aporten cap profit material o moral, no convenen.

Contrari en castellà: *A pan ajeno, navaja propia.*

Contrària en castellà, l'expressió: *No te canses.*

El que no es paga amb diners es paga amb dinades. (dinada = dinar, convit, picadeta, teca, tiberi, mosset)

Lo que no es guanya en diners es guanya en dinades.

Els favors, o les gestions o treballs que no s'han fet a través d'una relació comercial normal, s'han de pagar o correspondre d'alguna altra manera.

Similar: Qui barata, el cap se grata.

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

El que no està acostumat a plagues, les costures li fan llagues. (plaga = nafra, ferida greu)

La persona que ho ha tingut tot en la vida i li sobrevé una desgràcia, per menuda que siga, l'afecta molt perquè no hi està acostumada.

El que no llaura sec i moll, porta la sogra al coll. (llaurar sec i moll = treballar sempre, en qualsevol temps i condició)

El que no demostra ser faener, tindrà sempre la sogra al darrere criticant-lo perquè el benestar o l'infortuni de la seua filla depén d'ell.

Com: Qui no llaura en dur ni moll, tot l'any va amb el sac al coll.

El que no mira davant, cau de nassos.

S'ha de parar atenció a allò que es fa.

El que no passa en un any passa en un dia.

El que no passa en tot l'any, passa en un cap d'any.

Es diu normalment quan ha ocorregut alguna desgràcia inesperada.

Similar, l'expressió: Sempre estem a punt.

Similars: Les desgràcies, mai vénen soles.

El mal arriba volant i se'n va a la pota coixa.

Castellà: *Coja es la pena, mas llega.*

Similars en castellà: *Cuando menos se piensa salta la liebre.*

Las desgracias, nunca vienen solas.

Connex en castellà: *No hay mal que por bien no venga.*

El que no plora, no mama.

Qui no es manifesta oportunament, passa desapercebut.

Similars: Molts amens arriben al cel.

El que no s'arrisca, no pisca.

Connex: Val més caure en gràcia que ser graciós.

Contrari: Vedella manyaga, de totes les vaques mama.

Castellà: *El que no llora, no mama.*

Niño que no llora, no mama.

Quien no se alaba, de ruin se muere.

Fingir ruido por venir a partido.

El que no pot ser, no pot ser, i a més és impossible.

És una manera tallant i expeditiva de denegar alguna petició o encàrrec.

Contrari: Fa més el que vol que el que pot.

Similar en castellà: *A lo que no tiene remedio, oídos sordos.*

Contrari en castellà: *Querer es poder.*

El que no sap, amb sa mare es gita.

Torna el xic a casa, que no és per a casar.

Es diu de qui és immadur o poc complidor amb les obligacions, o dels animals o els objectes que no serveixen per al propòsit que preteníem.

Similar: Qui li ha fet el nas, que el tinga al braç.

Similar, l'expressió: No servir ni per a *tacos* d'escopeta.

Contrari: El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

Similars en castellà: *Que te compre quien no te conozca.*

Al que no sabe de vacas, la boñiga lo embiste.

El que no sap, que estudie.

El que no sap, que vaja a escola.

És una manera dràstica de dir-li a algú que no serveix per a la faena que se li havia encomanat i que s'espavile.

Com: El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

Similar: El que no sap, prompte acaba.

Similar (per als preguntadors): El que vulga saber, que vaja a escola.

El que no s'ha de morir, tot ho passa.

El que no es té de morir, tot ho passa.

La vida ens reserva les més variades circumstàncies, per les quals passarem si no ens morim abans. Es diu de qui té molta salut i va sobrevivint als altres.

Similars: A qui no s'ha de morir, l'aigua li és medicina.

Qui molt viurà, molt veurà.

Similar, l'expressió: Que no ens ho conten.

El que no sap, és com el que no veu.

Als ignorants, els passen desapercebudes moltes coses que els altres coneixen.

El que no sap que sap, creu que no sap.

El que no sap que sap, es pensa que no sap.

Hi ha savis molt modestos i grans professionals que, només quan són descoberts o reconeguts per algun poderós, s'adonen de la pròpia vàlua.

El que no s'arrisca no pisca.

Qui no s'embarca no passa la mar.

Invita a decidir-se.

Com: El que no prova no es gita amb la sogra.

Similar: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Una llarga caminada comença amb un sol pas.

Contraris: Qui no s'embarca no es mareja.

Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Castellà: *Quien no se aventura no pasa la mar.*

Para torear y para casarse, hay que arrimarse.

El que no s'ha vist en bragues, les costures li fan plagues. (bragues = calcetes, calçotets, eslip)

Qui no està habituat a feines dures o a grans problemes, es veu impotent o afectat per la menor dificultat.

Similar, l'expressió: Ofegar-se en un got d'aigua.

El que no suma, goteja.

El que no suma, se n'ix. (sumar = transpirar, suar, perdre líquid una botija, un mur de contenció...)

Es diu despectivament d'algun col·lectiu humà com comparant-lo amb un conjunt d'objectes defectuosos que perden líquid.

Similar: A casa dels conills, el que fan els pares fan els fills.

Castellà: *A quién peor.*

En el país de los ciegos, el tuerto es rey.

El que no té, espelluca. (= cull els fruits que han quedat per collir o per caure)

El que no pot sembrar, espigola. (= retria del que ha quedat en el bancal després de la collita)

El que tinga, que gaste, i el que no, que rasque.

Justifica que cada u fa l'activitat que pot i la que els altres li permeten.

El que no té por al dilluns, no li té por al dimoni.

Després de la festa costa molt treballar, i qui és capaç de superar-ho, és capaç d'empreses més difícils.

El que no vulgues per a tu, no ho vulgues per a ningú.

S'explica sol.

Similar: Viu i deixa viure.

Tal faràs, tal trobaràs.

Contrari: Ningú vol ser a soles.

Castellà: *Lo que no quieras para ti, no lo quieras para los demás.*

El que obra és perquè li sobra.

Fer obres és gastar-se diners molt visiblement.

El que paga, descansa (, i el que cobra, més).

Qui compleix, pot dormir amb la consciència tranquil·la i sense temor de ningú.

Castellà: *Paga lo que debes, sanarás del mal que tienes.*

El que paga és perquè té por.

És lògic i comprensible si es tracta d'alguna amenaça. En la resta de casos, es diu com a crítica a qui és complidor amb algun deute.

Contrari: A qui no paga, tots el saluden.

El que pateix, és perquè vol.

Encara que el mal siga inevitable, podem plantar-li cara amb moral per a suportar-lo millor o oblidar que existeix.

Com el proverbi oriental: Vols ser feliç? Sigues-ho.

El que pega primer, pega dos voltes.

Ha pres avantatge respecte del contrincant.

Similar: El que va davant, va davant.

El que poc sap, prompte acaba.

Fa la faena grosserament, de qualsevol manera.

Connex: Faena d'ull, faena de cul.

El que pugues fer hui no ho deixes per a demà.

Aconsella no demorar tasques ni obligacions perquè no resulten infructuoses, mal fetes, a destemps o irrealitzables per qualsevol circumstància imprevisible.

Similars: El que s'haja de fer, prompte.

Faena feta no corre pressa.

El que va davant, va davant.

Similars en castellà: *La diligencia es la madre de la buena ventura.*

A quien madruga, Dios le ayuda.

Para el mal que hoy acaba, no es remedio el de

mañana.

El que s'ha de fer, prompte.

El que s'haja de fer, prompte.

No per deixar les coses per a després desapareix l'obligació, sinó la bona fama d'u.

Similar: Allò que pugues fer hui, no ho deixes per a demà.

Castellà: *Hágase el milagro, y hágalo el diablo.*

Similars en castellà: *Lo que puedas hacer hoy, no lo dejes para mañana.*

El recadero, ni perezoso ni embustero.

Al buen pagador no le duelen prendas.

Diligencia es mejor que ciencia.

El que sap, sap, i el que no, a escola.

El que sap, sap, i el que no, que vaja a escola.

El que sap, sap, i el que no, al sindicat. (a reclamar)

Qui no sap, no val.

Se li diu a qui s'evidencia ignorant en algun assumpte o treball.

Similars: *Mentre hi haurà burros es faran albardes.*

A qui és burro, que l'albarden.

El que val, val, i el que no, municipal.

El que poc sap, prompte acaba.

El que vulga saber, que vaja a escola.

Similar en castellà: *El que sabe es dueño del que no sabe.*

Contraris en castellà: *A lo que no puedas, no te atrevas.*

Al ruin pastor, el cayado y el zurrón.

El que sembraràs, això colliràs.

Els teus actes repercutiran directament o indirectament sobre tu mateix. És similar a l'anterior.

Similar: *Tal faràs, tal trobaràs.*

Similars: *Qui sembra vents recull tempestats.*

Qui bé sembra, bé recull.

Contrari: *El qui no sembra, no cull.*

Connex en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

El que sembra tardà, ni palla ni blat.

Allò que es fa tard no dóna el resultat que preteníem.

Contrari: *Qui matina, tot ho combina.*

Similar en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

El que s'ofega s'agafa en una barra de foc.

El que s'ofega no mira de quina aigua beu.

Qui es troba en una situació desesperada farà el que siga per eixir-ne, sense cap mirament ni consideració.

Similar, l'expressió: *Agafar-se a un clau encés.*

El que té diners, té vicis.

La sobra de diners porta a les superfluitats i als vicis, més menuts o més grans segons la personalitat de cada u.

Similar: *Amb diners, torrons.*

Contraris: *Qui no té diners, no té vicis.*

A la fira no vages no no dus diners, que voràs moltes coses i no compraràs res.

El que té el cul llogat no caga quan vol. (llogat = compromés, ocupat)

Qui ha adquirit un compromís o hi està ocupat, no pot atendre altres faenes o encàrrecs que se li presenten.

El que té pansa, té dansa.

Qui té algun negoci o persegueix un objectiu ha d'esforçar-se en moltes fases o treballs.

El que té pega, amb els collons ensopega. (pega = cola, envisc, adhesiu, pegament, quitrà / ensopegar = tropessar, entropessar)

Amb les mans untoses no es pot fer res ni net ni precís.

Similar en castellà: *Gato con guantes no caza ratones.*

El que té troncs fa estelles. (estella = tros, llesca, esqueix)

Qui té del que siga, pot disposar-ne com i quan vulga.

Similars en castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

Els diners van on n'hi ha.

El que tinga malícia, que s'arrape la guixa. (guixa = llegum farinós semblant al tramús o la fava)

Es diu per a conjurar possibles enveges quan hem obtingut algun benefici o reconeixement públic, o hem adquirit algun bé o estrenat alguna cosa.

Similars: Qui tinga enveja, que en tal *se veja*.

Qui s'agravie, que li bese el cul al content.

Similar en castellà: *A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.*

El que tinga set, que pele fulla. (pelar fulla = netejar canyes, arrancar fulles de la morera, treballar en general)

Qui vulga beure vi, que treballe per a poder-lo meréixer.

El que treballa en la pedra, ni menja ni medra. (medrar = prosperar)

És un treball poc remunerat i que crema molta energia física.

El que un altre sua, poc em dura.

Generalment no valorem la dedicació o els sacrificis fets per un altre en l'execució de treballs, objectes...

Similar: Qui envia, no va.

Contrari: Si vols que et dure, fes que sues.

Similar en castellà: *Aquí me las den todas.*

El que uns no volen, altres ho prenen.

Afortunadament per a l'ecologia planetària, sempre hi ha qui trau rendiment de les coses que a altres els sobren.

Similar: Qui no pot collir, espigola.

El que va davant, va davant.

Sentència que és preferible fer prompte les coses, abans que les circumstàncies impedisquen fer-les.

Similar: El que s'ha de fer, prompte.

Contrari: Més val tard que mai.

Turutut, qui gemega ja ha rebut

Castellà: *Quien da primero, da dos veces.*

A quien madruga, Dios le ayuda.

No dejes para mañana lo que puedas hacer hoy.

Palo dado, ni Dios lo quita.

Similar en castellà: *Miente, que algo queda.*

Contrari en castellà: *Nunca es tarde si la dicha llega.*

El que val, val, i el que no, concejal/municipal.

És una manera de destacar algú per sobre de la majoria i, de passada, dir-los burros o inútils a aquests gremis.

Similar: El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

Similar en castellà, l'expressió: *No servir ni para tacos de escopeta.*

Connex: Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

El qui a la tenda va i ve, dos cases manté. (tenda = botiga, comerç)

Manté la família pròpia amb productes i la del botiguer amb diners.

El qui als trenta no té els quinzets i als quaranta les pessetes, als cinquanta pot anar a fer punyetes. (quinzet = 25 cèntims de pesseta)

Si en l'edat laboral no es treballa i es progressa, és que falla alguna cosa, i de cara a la vellesa serà massa tard per a qualsevol solució.

Similar: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

El qui de seda va vestit, o és molt pobre o és molt ric.

Similarment a l'anterior, ve a dir que la seda és un producte car que quan li sobra al ric, el regala al criat o l'aprofita el pobre que regira el fem.

El qui es burla, el dimoni li furga. Dos burlades, dos furgades.

A qui es burla, el dimoni li furga.

Qui no obra bé, o tindrà remordiments o li tornaran l'ofensa en algun moment.

El qui és carcamal, tot l'any fa Carnaval.

Pel boig, tot l'any és Carnestoltes.

Qui té fluix l'enteniment no es comporta com la resta de les persones ni sap estar en cada circumstància.

Similar: D'on no hi ha, no es pot traure.

El qui escopix al cel, en la cara li cau.

Com que no es pot res contra el destí, qualsevol actuació nostra repercuteix sobre nosaltres mateixos.

Similar: Tal faràs, tal trobaràs.

El qui és tonto, volta la sènia.

Qui no és espavilat ha d'acontentar-se amb treballs rutinaris.

Similar: Qui és burro, que l'albarden.

El qui fila prim porta camisa; el qui fila gros només en porta un tros.

(filat prim = ser meticulós, primmirat, tiquis-miquis o perfeccionista)

Qui calcula bé i sap administrar-se compleix l'objectiu que s'havia fixat, ja que les coses són limitades i no es poden estirar com la goma.

Castellà: *No hay más cera que la que arde.*

Quien mucho abarca, poco aprieta.

El qui les passa estretes, sua arrop i talladetes. (Passar-les estretes = passar-les magres, passar una mala època / suar arrop i talladetes = suar sang)

Qui viu circumstàncies molt adverses ho passa mentalment malament i el cos hi reacciona amb repetides suors fredes.

El qui maltracta els vells, serà maltractat com ells.

Qui no respecta els altres no mereix el respecte dels altres.

Com: Tal faràs, tal trobaràs.

Contrari: El vell és l'honra d'una casa.

Castellà: *Quien a hierro mata, a hierro muere.*

Donde las dan, las toman.

El qui no sembra, no cull.

El qui no sembra, espigola.

Qui no s'esforça, no pot esperar cap recompensa, o s'haurà d'acontentar amb les sobres dels altres.

Similar: Qui no pot sembrar, espigola.

Contrari: Qui bé sembra, bé cull.

El qui té capa es tapa; el qui té capot es tapa com pot. (capot = mitja capa)

Qui té més que un altre o ha sabut ser previsor no passa privacions o necessitat en un moment difícil.

Connex en castellà: *Abriga bien el pellejo, si quieres llegar a viejo.*

El qui tem, algo deu.

Es diu quan algú no gosa mostrar-se en públic, parlar amb algú concret o es mostra temorós o recatat en general.

Similars: Pensa mal i encertaràs.

Qui deu, no té veu.

El gat escaldat, de l'aigua freda fuig.

Castellà: *El que teme, algo debe.*

El qui tinga cuc, que pele fulla.

És una manera expeditiva de dir que qui tinga o s'haja buscat problemes s'hi té de dedicar personalment sense esperar ajuda de ningú altre. (Abans, a l'horta valenciana es criaven cucs de seda, que s'alimentaven de fulles de morera que calia arrancar o pelar.)

Com: A qui li pique, que es rasque.

A qui li pica, es rasca.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Castellà: *Cada palo sostenga su vela.*

A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.

El qui tinga més sarpes, que les traga. (sarpa = urpa, arpa)

Aconsella a qui tinga més mitjans que els utilitze.

Similar: El peix gran es menja el xicotet.

El qui un cove sabrà fer, ja pot dir que és cisteller.

Qui fa una cistella, fa un cove.

Qui sap fer una cosa menuda o senzilla, té capacitat per a fer-ne altres de més complicades.

Similar: Qui roba un ou, roba un bou.

Castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

El ral guanyat per Sant Joan és ral i mig per Nadal, si hom sap guarda'. (ral = diners)

Qui ja té beneficis abans de l'època bona, que és l'estiu, pot esperar que l'economia li anirà millor.

Similar: Qui guarda quan té, troba quan vol.

El rector no es recorda de quan era vicari/escolà. (vicari = capellà ajudant del rector / escolà = ajudant en els oficis litúrgics)

Quan estem bé ens oblidem o no volem recordar quan estàvem mal o els esforços que ens ha costat arribar a la condició o posició que actualment tenim.

Similars: Qui està bé no se'n recorda de qui està mal.

A port arribat, vot oblidat.

El sabater és el més mal calçat.

Es diu quan ens quedem despagats perquè ens havíem fet la falsa idea que algun professional cuidava més sa pròpia casa o família que la dels altres.

Com: A casa del paleta, mai la faena no està feta.

Castellà: *En casa del herrero, cuchillo de palo.*

El saber no fa cap nosa. (nosa = molèstia)

El saber no ocupa lloc.

El coneixement no té pes ni densitat, dura sempre, no necessita manteniment i viatja gratis.

Similars: Valen més llibres que lliures. (= diners)

El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

Connex: Al saber, li diuen sort.

Castellà: *El saber no ocupa lugar.*

Saber no ocupa lugar.

El sant de més lluny fa més miracles.

Es diu per a criticar aquells que fan més cas dels forasters que dels de casa, que van a una altra localitat a consultar metges, a comprar...

Similar: Ningú és profeta en el seu poble.

Castellà: *Nadie es profeta en su tierra.*

Els camins cap enlloc estan cada vegada millor empedrats/asfaltats.

La societat actual ofereix moltes distraccions sense contingut que duen a la pobresa espiritual (i material) dels individus.

Castellà: *Los caminos hacia ninguna parte están cada vez mejor asfaltados.*

Els catalans, bons mariners i bons comerciants.

Així sol ser.

Similar: Els catalans, de les pedres fan pans.

Contrari: Català, si no te l'ha feta te la farà.

Els consells, amb diners.

Es diu com a crítica a qui ens dóna una solució teòrica que no li costa cap esforç ni inversió.

Castellà: *Dame dinero y no me des consejos.*

Similars en castellà: *Del dicho al hecho hay gran trecho.*

A la cuesta arriba te quiero, mulo, que la cuesta abajo yo me la subo.

Dame pan y dime tonto.

Els diners van i vénen.

Els diners, com vénen, se'n van.

La fortuna i la bona ratxa s'alternen amb l'infortuni i la dissort.

Castellà: *El dinero es como una anguila en la mano.*

Els diners, els ensenyen els que no en tenen.

És bastant comú presumir del que no es té, com un decorat teatral o fílmic que pretèn enganyar als més superficials.

Similars: Sempre parla qui té què callar.

Castellà: *Dime de qué presumes y te diré de qué careces.*

Els diners i els collons són per a les ocasions.

Cada circumstància vol la solució adequada.

Castellà: *Bien hayan mis bienes si remedian mis males.*

Mis bienes, para mis males.

Similars en castellà: *A la hora de freir frijoles, manteca es lo que hace falta.* (frijoles = fesols, mongetes)

A la guerra con la guerra.

Els diners no coneixen amo.

Significa que el metàl·lic, la moneda de curs legal, és de qui se la troba o de qui l'aconsegueix pel mitjà que siga i que ningú vol plantejar-se si prové d'operacions lícites o il·lícites.

Castellà: *Sobre dinero no hay compañero.*

Connex en castellà: *El dinero requiere tres cosas: saberlo ganar, saberlo gastar y saberlo despreciar.*

Els diners, per on passen, banyen.

Com: L'aigua, per on passa, banya.

Similar: Qui està prop de la vaca, la mama.

Similar en castellà: *Quien parte y reparte se queda con la mejor parte.*

Connexos en castellà: *Poderoso caballero es don Dinero.*

Al dinero y a las mujeres hay que dejarlos que rueden, para agarrarlos cansados.

Els diners van on n'hi ha.

L'aigua, a la mar va.

Els torrents van a la mar.

Confirma que qui té cabal o patrimoni pot invertir en negocis o jugar fort a la loteria per a enriquir-se més, coses que els pobres no poden fer.

Contraris: Sempre va el gos al de les calces esquinçades.

Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Castellà: *A quien mucho tiene, más le viene.*

El sembrar i el collir, no vol dormir.

A qui no és diligent en determinades tasques, se li acumulen o se li fan malbé.

Similar: Barca varada no fa jornada.

Com l'expressió: El que s'haja de fer, prompte.

Els escrúpols de fra Gargai, qui per no dir fotre deia carai. (fra = germà -apel·latiu de monjo-)

Critica que alguns, pretenent resultar fins i elegants, encara fiquen més la pota. (gargai = esput, escopinada / carai = carall, membre viril)

Els extrems es toquen.

Significa que els caràcters o les ideologies més oposades coincideixen en algun aspecte.

Similar: Tot té un mig i dos vores.

Castellà: *Los extremos se tocan.*

Similar en castellà: *En el término medio está la virtud.*

Els focs de Sant Pere se salten per darrere, i els de Sant Joan, se salten per davant.

Una foguera no té davant ni darrere.

Els hòmens follen per a voler, i les dones, per a ser volgudes.

És una opinió.

Connex en castellà: *A un ángel le pregunté ¿cuál es el peor castigo? y el ángel me respondió: querer sin ser querido.*

Els homes es troben, que les muntanyes no.

Les muntanyes no són obstacle per a la continuïtat de les cultures ni per a qui vol connectar amb els seus afins. (Proverbi d'origen mongol.)

El silenci és or.

Al ben callat diuen savi.

La paraula és plata, el silenci és or.

En general, al callat se'l considera savi, mentre que al xarrador se'l considera superficial.

Similar: S'agafen més mosques amb mel que amb fel/vinagre.

Les bones paraules fan menjar els malalts.

Castellà: *El silencio es oro*

Similar en castellà: *En boca cerrada no entran moscas.*

Els jóvens poden morir, però els vells no poden viure.

Ningú no sap la seua data de caducitat, i ningú no pot renovar-la.

Els llibres fan molts savis, però pocs rics.

De llibres i diners, savis i rics sempre en volen més.

Generalment, qui dedica el temps a enriquir-se espiritualment no s'enriqueix materialment, i a l'inrevés.

Contraris: Déu ens guardi d'un mal llibre.

De llibres n'hi ha de bons i de dolents.

Els llibres són mestres que no renyen i amics que no demanen.

Els llibres, val més pocs i bons que molts i dolents.

S'explica molt bé.

Com: Els llibres i els amics han de ser pocs i escollits.

Similar: Els llibres petits fan els gans savis.

Contrari: Llibre tancat, mestre callat.

Connex: Els llibres reprenen i no castiguen.

Els malalts fan viure els metges.

Certament.

Similar: *Gran cura el metge té del malalt que paga bé.*

Els mallorquins, mariners fins.

Tenen tradició de navegants i pescadors per la seua condició insular.

Els morts obrin els ulls als vius.

Els vius aprenem (o hauríem d'aprendre) de l'experiència i del llegat dels que ens han precedit.

Els mossos es lloguen per Sant Joan i es lloguen per Tots Sants.

Qualsevol moment és bo per llogar jornalers si la faena ens desborda.

Els nets, netegen.

És una crítica a qui no neteja.

Similar: No és més net qui més neteja, sinó qui menys embruta.

El soldat per a la guerra, i el llaurador a la terra.

Cada u s'ha de dedicar a l'ofici que ha triat, que és el que coneix, i no a altres.

Connex: Què sap el gat de fer culleres?

Similars en castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

A tu palo, gavilán, y a tu matorral, conejo.

Els pecats de Carnaval surten per Tots Sants.

Les bogeries que se sembren per Carnestoltes es cullen per Tots Sants.

Les bromes de Carnestoltes, per Tots Sants surten a la llum.

Les bogeries de Carnestoltes, per Tots Sants surten a la llum.

Les ballades de Carnaval surten per Tots Sants.

Significa que les conseqüències dels actes no sempre es manifesten immediatament, sobretot dels carnals.

Similars: El que de nit es fa, de dia es veu.

Els pecats dels pares, els paguen els fills.

Similars en castellà: *El tiempo todo lo cubre y todo lo descubre.*

El tiempo aclara las cosas.

Els qui estan junts són els qui es barallen.

Les persones que més es freqüenten són les que més possibilitats tenen de desavenir-se, per més afinitats que tinguen.

Similar: Tant et vull que et trac un ull.

Els testos s'assemblen a les olles (, del mig o de les vores).

Els plats s'assemblen a les olles.

Significa que aquells que comparteixen una mateixa creença, afició, ideologia o activitat, en general tenen o acaben tenint algun comportament comú.

Similars: Qui va amb un coix, a l'any coix i mig.

Cada olleta té la seua tapadoreta.

Fills de gat, gatets.

Connex: Ningú vol ser a soles.

Els tres dolors són: mal d'ulls, mal de dents i puça a l'orella.

Són els dolors més aguts i insuportables.

Els ulls, es toquen amb els colzes.

Si et piquen els ulls o el nas, amb el colze te'ls fregaràs.

Si vols ull sa, lliga't la mà.

Els ulls s'han de fregar amb els colzes.

Los ulls en lo colze.

Com que això és impossible, aconsella clarament que els ulls no s'han de tocar ni fregar mai; si de cas, rentar-los.

Similar: Les mans, on les tenia Amadeo.

Castellà: *El ojo, límpiale con el codo.*

Els ulls són l'espill de l'ànima.

Els ulls trasllueixen l'estat d'ànim del moment.

Similar: Dur-ho escrit al front.

Similar, l'expressió: Portar-ho escrit en el front.

Castellà: *La cara es el espejo del alma.*

Connex en castellà: *De quien pone los ojos en el suelo, no fíes tu dinero.*

Els (més) valents cauen de cul.

Els valents també cauen.

Els més valents són els que van al davant de la resta, i per tant els que més prompte afronten el perill i més risc tenen de sucumbir.

Castellà: *Arrimarse a la boca del lobo es de hombre bobo.*

Castellà: *Los valientes y el buen vino duran poco.*

Similar en castellà: *A la muerte, ni temerla ni buscarla, hay que esperarla.*

Hay veces que vale más ser gallina que gallo.

Más vale "allí corrió" que "allí murió".

Ni buscar la muerte es valentía ni huirla es cobardía.

Evitar el peligro no es cobardía.

Ser pacífico no es ser cobarde.

Un valiente puede caer, pero no ceder.

Es mejor que digan aquí corrió un cobarde y no murió un valiente.

Els vells perden el dormir i cobren el grunyar. (cobrar = guanyar, adquirir)

Al llarg de la vida, el cos dorm menys i ronca més.

Els vicis no necessiten mestre.

Significa que les persones tenim més tendència al plaer i a l'egoisme que al sacrifici i a les virtuds.

Contrari: Junta't amb els bons si ser un d'ells vols.

Els xiquets i els bojos sempre diuen la veritat.

No ens hem d'ofendre del que diguen els xiquets quan són menuts, ja que no tenen maldat, cosa més pròpia de l'edat adulta.

Castellà: *Los niños y los locos dicen las verdades.*

El temps és un gran mestre.

El temps ens aporta al llarg de la vida experiències i coneixements que cap mestre ens pot ensenyar sinó teòricament.

Similar: La pràctica fa mestres.

El temps, tot ho cura.

El millor mestre, el temps; la millor ciència, la paciència.

Similar en castellà: *El tiempo todo lo cura y todo lo muda.*

El temps no passa debades.

Es diu quan ens adonem que hem envellit o que ja no estem físicament com abans.

Similar: D'any en any hom es fa vell.

Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

La *vellea mos* acaça.

El vell, tot és pell.

Similar en castellà: *Dentro de cien años, todos calvos.*

El tiempo no trabaja.

El tiempo todo lo trae y todo se lo lleva.

El temps perdut mai més torna.

Les coses que no es fan quan era el moment de fer-les, o ja no es fan o ja no són com haurien de ser.

Similar: Qui no vol quan pot, no pot quan vol.

Castellà: *Agua pasada no mueve molino.*

Carnaval que no viviste, ya no volverá.

Similars en castellà, l'expressió: *Que me quiten lo bailado.*

Más vale arrepentirse de lo que se

hizo que de lo que no se hizo.

El temps, tot ho cura.

Un poc exageradament, significa que el pas de temps fa que oblidem rancors o que deixem de donar-los importància i que ens restablim de malalties o discapacitats o ens acostumem a elles.

Connex: El temps és un gran mestre.

Castellà: *A la larga, todo se arregla.*

Similars en castellà: *A cualquier dolencia, el remedio la paciencia.*

La naturaleza, el tiempo y la paciencia son los

tres grandes médicos.

El testament del caçador: per un fill l'escopeta i per l'altre el sarró.

L'economia que depén de les circumstàncies no arriba a quallar mai.

El treballar és virtut, si es té salut.

El treball es fa a gust quan la salut acompanya.

El treball és virtut, però a mi em put. (put, del verb pudir = fer pudor, resultar repugnant)

És la filosofia dels maners, faena-fuig, vividors i rodamóns.

Castellà: *Si el trabajo es salud, viva la tuberculosis.*

El treballar no fa grossos.

Per regla general, qui fa treballs manuals sol ser prim perquè consumeix moltes calories.

El tren s'espera en l'estació, la missa en l'església, i l'aigua en el bancal.

Convé anticipar-se als esdeveniments per a no fer tard i resultar perjudicats.

El vell desvergonyat fa el xic atrevit.

Si qui té saber i experiència maleduca al jove, l'educand resultarà maleducat.

Castellà: *El viejo desvergonzado hace al joven mal hablado.*

El vell en té prou amb una senya, al jove li és menester tot el bastó.

L'experiència adquirida fa que compreguem molts missatge en una simple mirada, mentre que a qui és inexpert sol costar-li molt aprendre.

Castellà: *A buen entendedor, pocas palabras bastan.*

Connex en castellà: *El burro que anda a palos, malo.*

El vell, tot és pell.

A la vellesa, ningú es fa gros, la pell perd turgència i les facultats van decaient.

Connex: Les flors i els ocells fugen dels vells.

Castellà: *Cuanto más viejo, más pellejo.*

El viatge del peresós, que per un camí en fa dos.

El viatge del peresós, que per un pas ne dóna dos.

Qui no vol fer les coses quan és el moment oportú, a la llarga li toca fer el que no havia fet i, a més, li costarà més perquè ja no té les condicions o les facultats que tenia.

Similar, l'expressió: Fugint de la faena en fa prou.

Similars: Perea, vols sopes? Si estan fetes, sí. Vine per elles. No vull sopes.

Qui envia, no va.

El voler, el pintava un cego.

L'amor pot tenir moltes maneres de manifestar-se, perquè cada u l'interpreta d'una manera segons els seus gustos personals. (Podem imaginar quin retrat en faria un invident.)

Similars: Cada persona és un món.

Hi ha ulls que s'enamoren de les lleganyes.

El xic i l'orat diuen la veritat. (xic = xiquet, menut, infant / orat = boig, foll, dement)

Ningú sap mentir quan és molt jovenet, i els bojos, com que són inconscients, diuen sincerament el que els passa pel cap sense pensar en les conseqüències.

Similar: El vi solta la llengua.

Embarcació/Vaixell que porta passatge, bossa pel cuiner.

On hi ha gent, hi ha negoci.

Embarcar en barca de canya ho fa només qui s'enganya.

És un fracàs anunciat mamprendre alguna comesa sense els mitjans adequats.

Similar en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

En boca tancada no entren mosques.

A boca tancada no hi entren mosques.

Qui es manté callat, no ofén ni s'equivoca.

Similars: A l'ombra del nas, la boca fresca.

Al callat li diuen savi.

El silenci és or.

Castellà: *En boca cerrada no entran moscas.*

En ca el senyor Tomàs, tots ballen a compàs.

En la casa dels conills, lo que fan els pares fan els fills.

Els membres d'una mateixa família o els que comparteixen alguna activitat o creença tenen un comportament similar pel fet de compartir els costums.

Similar: El casa del dolçainer, els fills són balladors.

Similars en castellà: *El lobo y la vulpeja, ambos son de una conseja.*

Lo que la loba hace, al lobo le place.

En caixa oberta, el just (hi) peca.

Totes les coses obertes són una temptació.

Similars: Casa de dos portes és difícil de guardar.

Porta oberta a un sant tempta.

Similars en castellà: *La ocasión hace al ladrón.*

Evita la ocasión y evitarás el peligro.

En cap buit, molt orgull i pocs diners.

Certament.

Encara no som allà on anem.

No es pot assegurar res fins que no s'haja acomplit completament.

Similars: No digues blat fins que no el tingues lligat.

Fill no tenim i ja el bategem.

Contrari: Ja hem arribat on anàvem.

Castellà: *Nadie se alabe hasta que acabe.*

En casar-se l'home, lliguen un bou i amollen una vaca.

El matrimoni aquieta el comportament dels homes i allibera de la supeditació familiar a les dones.

Similar: Home casat, ocell eixalat. (= amb les ales retallades)

En dir les veritats s'acaben les amistats.

Molts s'ofenen perquè no volen reconèixer-se defectes, equivocacions o comportaments.

Com: Dient les veritats s'acaben les amistats.

En el forn, en el llavador i en el riu, tot es diu, i en la taula de pinçar s'acaba de refinar. (taula de pinçar = lloc de treball, taller, oficina...)

Pel simple plaer de xarrar, les dones acostumen de fer molts comentaris i crítiques en els llocs on solen coincidir, i al final, els fets acaben exagerats i deformats.

Connex: Si vols mentir, digues el que sents dir.

En el gran mar, gran peix.

Els grans projectes o mampreses solen obtenir més beneficis que els menuts.

Similar: Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

Castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Contrari en castellà: *Quien más puso, más perdió.*

En el llibre dels sepells, tants n'hi ha de joves com de vells. (sepell = sepel·li, registre de cementeri)

És un toc d'atenció a la gent jove, normalment impetuosa i confiada que té tota la vida per davant.

Similar: La mort ens iguala a tots.

En el llit, si no dormen els ulls, descansen els ossos.

Gran veritat.

Connex en castellà: *La comida, reposada, y la cena, paseada.*

En el llit, tot l'any és primavera.

No hi fa fred i s'hi desconnecta de la calor.

Contrari: El llit menja. (Mentre dormim, consumim calories.)

En el meu poble, el més bovo apanya rellotges.

Significa que en realitat ningú es deixa perjudicar, sinó ben al contrari: qui més qui menys és prou espavilat per a resultar afavorit en la vida, inclús els anomenats *bovos*.

Castellà: *Aquí, el más tonto hace relojes.*

Similars en castellà: *Mucho sabe el ratón, pero más el gato.*

Al que tú juzgas tarugo, te vuela hasta la mujer.

Contrari en castellà: *En el país de los ciegos, el tuerto es rey.*

En els grans mals, Déu ajuda.

És una consolació que se sol dir a qui està patint alguna desgràcia.

Similars: Ajuda't i Déu t'ajudarà.

Déu ajuda a qui s'ajuda.

En el terme mitjà està la virtut.

La moderació en tot és apreciada per tots.

Similar: Tot té un mig i dos voves.

Castellà: *En el término medio está la virtud.*

En la llaurança, el primer és el tindre un bon femer.

Si es remena la terra amb el fem, el fem manté calenta, esponjosa i humida la terra i les plantes ho agraeixen.

Similar en castellà: *Labra profundo, echa basura y riéte de los libros de agricultura.*

En la millor roba cauen les taques.

Ningú està lliure d'injúries, maledicències o enveges, per just, honest o bo que siga.

En la terra que no és bona, hi ha prou més mal del que sona.

La terra roïna dona més faena que benefici.

Similar: En terra d'alacrans, pocs pans.

En la vinya de Déu, de tot se veu.

Ací, la vinya de Déu vol dir el món, la vida humana, on hi ha gent de tota mena i condició, de tots els gustos...

Castellà: *De todo hay en la viña del Señor.*

Similar en castellà: *Sobre gustos no hay nada escrito.*

Similar en castellà, l'expressió: *Haber de todo como en botica.*

En l'edat està el misteri.

El comportament de cada persona o la seua visió o interpretació del món està en funció de l'edat que té.

Similar: Sant Antoni del porquet, a les velles fa carasses i a les joves fa l'ullet.

Dels quinze als vint, *lo que vull tinc; dels vint als vint-i-cinc, on triar tinc; i dels vint-i-cinc als trenta, lo que se me presenta.*

En llaurar i fer foc coneixeràs qui no és badoc. (badoc = embadalit, totxo)

En tota activitat humana es veu promptament qui té ofici i experiència i qui no.

Connex: La pràctica fa al mestre.

En morir-me jo s'haurà mort qui més em volia.

Es diu per a manifestar que ningú pot voler-nos o ajudar-nos més que nosaltres mateixos, que som els interessats.

Similar: De terra no passarem.

Vols ser feliç? Sigues-ho.

Connexos: Déu ajuda a qui s'ajuda.

El millor metge és el mateix malalt.

Viu i deixa viure.

Menja, beu i caga fort, i no li tingues por a la mort.

Connexos en castellà: *La muerte, ni buscarla ni temerla.*

Para poca salud, más vale morirse.

En Quart, mai apleguen a onça. (= Quart de Poblet)

És un joc de paraules referides a pes, amb pretensió únicament humorística.

Ensenyant s'aprén.

La mateixa feina ensenya.

La pràctica fa al mestre.

La pràctica fa que sorgisquen o ens plantejem dubtes i que els resolem.

Similar: **Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.**
La necessitat fa mestres.

Ensenya més la necessitat que la universitat.

La fam, la precarietat i la voluntat són motors que ens llancen a espavilar-nos per a canviar la situació que ens afecta.

Similar: **Ensenya més el món que pare i mare.**

El millor mestre, el temps; la millor ciència, la paciència.

Ensenyant s'aprén.

S'aprén en qualsevol activitat quan es vol aprendre.

Contrari: **Abans d'ensenyar, aprén.**

En tombar la quarantena, véus amb compte amb la mullena. (= el bany)

Els 40 anys són aproximadament la meitat de la vida i quan l'energia de la joventut va desapareixent imperceptiblement.

Castellà: *De los cuarenta parriba, no te mojes la barriga.*

En totes les cases bullen faves (i en la meua, a perolades).

El comportament humà és igual en totes les cultures al llarg de tota la nostra història i tots pequem dels mateixos defectes.

Com: **En ningun lloc lliguen els gossos amb llonganisses.**

Castellà: *En todas partes cuecen habas.*

¿A dónde irá el buey que no are... sino al matadero?

Entre dilluns i dimarts, molt poquet avançaràs.

El comerç en general sol activar-se a mitjan setmana, a més que després de les festes, ningú té moltes ganes de treballar.

Similar: **Dimarts, a passejar els gats.**

Carrer mullat, calaix eixut.

Entre el rector i l'escolà diuen la missa.

Significa que moltes vegades necessitem la col·laboració d'algú altre per a assolir un objectiu.

Similar: **Una mà llava l'altra, i les dos la cara.**

U no és ningú.

Contrari: **Faena de dos, merda de gos.**

Entre la nit i el dia no hi ha paret.

Es diu quan algú fa vida nocturna i no se sap a quina hora tornarà o ha tornat a casa.

Similar, les expressions: **Arribar a les xicotetes.**

Empalmar la nit i el dia.

Entre les dotze i la una, corre la mala fortuna.

Significa que és el moment decisiu per a retirar-se o per a enllaçar amb la matinada del dia següent.

Entre poc i massa, la mesura passa.

Entre poc i massa hi ha una tassa.

El comediment, la mesura i la normalitat estan entre els dos extrems.

Com: Tot té un mig i dos vores.

Similar: La raó només té un camí.

Castellà: *En el término medio está la virtud.*

Similar en castellà: *No se ha de exprimir tanto la naranja que amargue el zumo.*

Enviar el servei a l'hospital no fa bon amo. (hospital = hospici, asil, geriàtric)

En temps antic, quan els criats esdevenien vells, alguns amos els treien de casa i els confinaven en asils o hospicis que depenien de la caritat pública.

Similars: Al vell, puces *en ell*.

A on posarem Sant Roc que no el caguen les mosques?

Contrari: El criat antic, més que criat és amic.

Escolà, músic o barber, home de bé no pot ser.

Són activitats, com la d'estudiant, que tenen mala fama.

Escoltar, mirar i callar són difícils d'executar.

Són font de saviesa, en la qual beuen ben pocs.

Escoltetes en reunió són de mala educació.

Secrets davant de la gent, senyal de poc coneixement.

Estant en un col·lectiu, fa molt mal efecte que dos persones o un grup mantinguen una conversa al marge de la resta, que pot pensar que estan confabulant.

És de bon pescador qui sap fer vela a temps.

Qui té més intuïció o més ofici que un altre, s'avança als altres en l'obtenció del benefici.

Similars en castellà, les expressions: *Verlas venir.*

Más vale llegar a tiempo que

rondar un año.

Església, mar o casa reial, si vols riquesa.

Antigament, se sobrevivia millor arrimat al poder que treballant.

Esquena llarga, faena curta.

És una crítica sense fonament als alts, perquè la feina, la càrrega i el pes frenen el creixement o enquilosen l'espina.

Similar: Home refranyer, gos i malfaener.

Estalvia el mesquí i no sap per a qui.

Qui és ganyà i estalviador amb els diners, ni se'ls disfruta ni sap qui se'ls disfrutará.

Similars, les expressions: Treballar per al dimoni.

Ser el més ric del cementeri.

Es trau més amb mel que amb fel. (fel = secreció amarga, bilis)

Les paraules afalagadores guanyen voluntats, mentre que les paraules irades, insultants o inconvenients creen enemistats.

Similar: S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Castellà: *Alaba al tonto y lo verás trabajar.*

Faena a la porta, Déu la porta.

La faena que permet el sustent costa d'aconseguir, per tant les faenes que ens són oferides són com un regal.

Similars: A Ocasión, tots l'agafen pels cabells.

Donat?, gràcies.

A burro regalat no li mires el dentat.

Similar en castellà: *A la fortuna, por los cuernos.*

Faena començada, faena mig acabada.

El que més costa és decidir-se; una vegada posats, la mateixa dinàmica ens porta a prosseguir.

Similars: Una gran caminada comença amb un sol pas.

Qui pregunta, ja respon.

Castellà: *Obra empezada, medio acabada.*

Similar en castellà: *Labor comenzada, no te la vea suegra ni cuñada.*

Faena de dos, merda de gos.

Les coses que no depenen d'una sola persona, sinó que són compartides o són executades en cadena, solen resultar malament, bé per desinterés o oblit d'algú, bé per alguna fallada en la transmissió de la informació.

Similars: Qui envia, no va.

Tots al sac, i el sac en terra.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Al criat del comú no li paga ningú.

Castellà: *Cuando actúan dos parteras, al niño le aplastan la cabeza.*

Demasiados cocineros hacen la sopa muy salada.

Similars en castellà: *Unos por otros, la casa sin barrer.*

A más doctores, más dolores.

Faena d'ull, faena de cul.

Les coses que no es fan científicament o professionalment no estan ben fetes.

Similar: Faena de dos, merda de gos.

Similar, l'expressió: Fet amb els peus.

Expressió similar en castellà: *A ojo de buen cubero.*

Faena feta de nit, pel matí seran els crits.

Els treballs que no es fan en les condicions o amb la ferramenta adequades solen resultar malament.

Castellà: *La labor de la judía, trabajar de noche y holgar de día.*

Similar: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Faena feta, diners aguaiten. (aguaitar = guaitar, observar, estar pendent)

Encoratja a concloure les tasques començades per a rebre'n la recompensa.

Castellà: *Obra hecha, dinero/venta espera.*

Similars en castellà: *Quien siembra, recoge.*

Obra saca obra.

Faena feta el diumenge, el dimoni se la menge.

Reprova el fet que algú treballe en dia de descans i li tira una maledicció.

Faena feta no corre pressa.

Faena feta no du destorb.

Si pots fer-ho avui, no ho deixes per a més avant per si de cas ja no pots fer-ho.

Similars en castellà: *Lo que puedas hacer hoy, no lo dejes para mañana.*

Por oír misa y dar cebada, nunca se perdió

jornada.

Faena fuig, que fugint ja faig prou faena.

Faena? Gira l'esquena.

Faena, fuig i no em toques.

És una crítica als malfatans o malfeiners, que fan més faena evitant fer-ne que fent-ne.

Com: El viatge del peresós, que per un camí en fa dos.

Similars: La faena, per als anglesos.

Fugint de la faena en fa prou.

Similar en castellà: *La ociosidad es madre de (todos) los vicios.*

Fa més el que vol que el que pot.

Fa més qui vol que qui pot.

Alaba les persones voluntarioses i blasma les que, tenint facultats o poder per a fer les coses, no mouen un dit.

Similar: Qui fa el que pot, no està obligat a més.

Similar en castellà: *Obras son amores, que no buenas razones.*

Fang i calç cobreixen molts mals.

Fang i calç tapen molts mals.

Es tracta de materials de construcció que fan al·lusió a la tomba o al nínxol. (El fang també cicatritza les podes i ferides dels arbres i neutralitza les picades d'insectes.)

Similars: El que els metges erren, la terra ho tapa.

La mort, a tots ens iguala.

Fan més fressa dos que criden que cent que callen. (fressa = soroll, rebombori)

És més educat parlar en veu baixa que parlar fort molestant els altres.

Similar: La paraula és plata, el silenci, or.

Fas mal, espera altre tant.

Adverteix que a qui obra malament, algú li ho farà pagar en algun moment.

Com: Qui la fa, la paga.

Tal faràs, tal trobaràs.

Similars: Qui sembla vents recull tempestats.

La mala herba s'arranca.

Similar en castellà: Quien mal anda, mal acaba.

Feina de diumenge, el dimoni se la menja.

Lo que en diumenge es guany, a ca l'apotecario es gasta.

En diumenge treballar, més s'hi perd que hi va a guanyar.

Bé és un treball no remunerat, bé castiga la salut per no donar-li descans al cos.

Feina matinal, tot /o dia val.

Allò que es fa al primer moment, ja està fet.

Com: El que va davant, va davant.

Fem, no és el mateix que farem.

És una recriminació i una puntualització.

Similar: A voltes no és el mateix que a vegades.

Igual és un regle que no estiga tort.

Faena feta, no corre pressa.

Similars en castellà: *Lo que puedas hacer hoy, no lo dejes para mañana.*

Del dicho al hecho hay gran trecho.

Fent i desfent s'ensenya la gent.

Fent i desfent aprén l'aprenent.

El que no es fa ben fet s'ha de desfer i tornar-ho a fer bé. El refrany critica que no s'hagen pensat bé les coses abans de fer-les.

Com l'expressió: Ser la faena del matalafer: fer i desfer.

Similars: On no hi ha cap, tot són peus.

L'home és l'únic animal que tropessa dos vegades amb la mateixa pedra.

Fer com el cavall de sant Martí, que va viure fins que va morir.

És a dir, viure plàcidament i despreocupadament.

Similar: Viure com el burro Vitòria, sense pena ni glòria.

Fer com fan no és pecat.

Ho diu u mateix a contracor quan es cansa d'actuar bé, justament o cabalment, i de ser l'excepció al comportament majoritari, acabe fent com els altres.

Similar: La coentor s'apega.

Similars en castellà: *Donde estuvieres, haz como vieres.*

Al son que te tañan, a ése baila.

Al son que me toca bailo.

Quien hurta al ladrón, gana/ha cien años de perdón.

Fer i desfer és treballar per al diable.

Les coses que no es fan bé de bon principi s'han de desfer i tornar a fer.

Similar: Fent i desfent s'ensenyà la gent.

Com l'expressió: Ser la faena del matalafer: fer i desfer.

Similars, les expressions: Treballar per al dimoni.

Fer faena debades.

Fes bé al porc (, que té bones xulles).

Fes bé al porc, que et donarà bones xulles.

Es diu com a moralitat a qui, havent pretingut fer un bé a algú, li han pagat malament, no se n'han assabentat o han malinterpretat la bona intenció.

Similars: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Cria fills, cria porcs.

Similars en castellà: *Quien más puso, más perdió.*

Amanecerá y veremos, dijo un ciego, y amaneció y no vio.

Ama a quien no te ama; responde a quien no te llama; andarás carrera vana.

Fes bé i no mires qui és.

Aconsella ser solidari per naturalesa més que fer favors interessats a persones concretes.

Contrari: Fes bé al porc (, que té bones xulles).

Castellà: *Haz el bien y no mires a quién.*

Fes bé, no faces mal i altre consell no cal.

Obrar bé és sempre una bona inversió, encara que siga en satisfacció personal.

Castellà: *Haz el bien y no mires a quién.*

Al que obra bien, bien le va.

Fes el llit al matí, que no saps el que ha de venir.

Com més prompte fa un les obligacions, més prompte queda lliure.

Similars: El que s'ha de fer, prompte.

Faena feta no corre pressa.

El que va davant, va davant.

Fes fama i gita't a dormir.

Tingues bona fama i gita't a dormir.

Cobra fama i posa't a dormir; cobra-la dolenta i posa't a morir.

Val més bona fama que mala cara.

Quan algú ha adquirit fama de bon professional, ja no s'ha de preocupar de buscar-se clientela, ja que és aquesta la que el buscarà.

Similar: *Més val caure en gràcia que ser graciós.*

Similar en castellà: *Más vale el buen nombre que las muchas riquezas.*

Similar en castellà, les expressions: *Vivir de renta.*

Dormirse en los laureles.

Contrari en castellà: *La mala llaga sana y la mala fama mata.*

Fes-ho bé, que no ho perdràs.

Les coses ben fetes són més apreciades i més duradores, i a més, donen bona fama.

Castellà: *Haz bien y vive alegre.*

Similar en castellà: *Quien siembra, recoge.*

Fes l'amor i no la guerra.

Va ser un famós lema hippy.

Castellà: *Haz el amor y no la guerra.*

Similar en castellà: *Hablad de la guerra y estad fuera de ella.*

La paz es amor.

Sin paz no hay felicidad.

Una paz es mejor que diez victorias.

Contraris en castellà: *Ganas y armas vencen las batallas.*

Los enemigos de la paz viven de la guerra.

Los armamentistas odian la paz.

Cien días de guerra y no un día de batalla.

Festa de foc, no la veges mai de prop.

El foc pot cremar, deshidratar i originar incendis per irradiació de calor o caiguda d'espurnes.

Feta la gàbia, mor l'ocell.

Gàbia nova, ocell mort.

Moltes vegades, quan les coses estan a punt, ja és massa tard.

Connex: *Feta la llei, feta la trampa.*

Similar en castellà: *A buenas horas mangas verdes.*

Feta la llei, feta la trampa.

Quan es fan les lleis o les normes, sempre hi ha qui hi busca la llacuna o el forat per a incomplir-les impunement, o bé es fan pensant on deixar el forat.

Similar: La llei de l'embut: l'ample per a mi i l'estret per a tu.

Similar, l'expressió: Ser la llei de l'embut: l'ample per a mi i l'estret per a tu.

Castellà: *Hecha la ley, hecha la trampa.*

El que hizo la ley, hizo la trampa.

A nuevas leyes, trampas nuevas.

Similars en castellà: *Quien parte y reparte se lleva la mejor parte.*

Allá van leyes donde quieres reyes.

Fila, Lluïsa, i portaràs camisa. (filar = fer fil)

Qui treballa o s'esforça acaba tenint la seua recompensa.

Similars: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Castellà: *La mujer que poco hila, siempre trae mala camisa.*

Fins a la mort, tot és vida.

Una gran veritat que convé aprofitar.

Similars: Dia és vida.

Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

Per a qui no s'ha de morir, l'aigua li és medicina.

Fins el setanta d'abril, no et lleves del cos ni un fil.

Fins a Sant Joan no et tragues el saial, si no vols que et vaja mal.

Fins a Sant Joan, no et tragues un fil d'estam. (= fibra vegetal)

Fins a ben entrada la calor convé tenir a la mà la roba de l'hivern, ja que a la primavera encara ixen alguns dies freds o plujosos. (70 d'abril = 9 de juliol)

Castellà: *Hasta el cuarenta de mayo no te quites el sayo.*

Hasta el cuarenta de mayo no te quites el sayo, y en

llegando San Miguel te lo vuelves a poner.

Por bien o por mal, no te quites el sayo hasta San Juan.

Hasta San Juan, no te quites el gabán.

Hasta la Ascensión, no te quites el ropón; y después, quita y

pon.

Fora de la vista, fora del pensament.

Les coses que no estan a la vista es desconeixen i no fan patir ni creen enveges ni desitjos.

Com: Allò que l'ull no veu, no fa patir.

Castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

Forasters vindran que de casa ens trauran.

És una crítica de qui, sent l'últim arribat, passa davant a qui ja estava o pretén fer-se l'amo o saber més que qui estava abans que ell.

Força i trotar, i a vegades córrer.

Quan la necessitat és imperiosa, ens hem d'esforçar més de l'habitual.

Fugir del foc i caure en les brases.

Es diu quan, pretenent evitar un perjudici, es cau en un altre de més gran.

Castellà: *Huir del fuego y caer en las brasas.*

Descalabrar al alguacil y acogerse al corregidor.

Fugir del perill no és de valents, però és de prudents.

S'explica molt clarament.

Similar: Confia en Déu, però corre.

Contraris: Els valents cauen de cul.

Més val vergonya en la cara que dolor en el cor.

Similar en castellà: *Una retirada a tiempo es una victoria.*

Gent de marina, gent vagarina.

Els mariners i els pescadors donen la impressió d'estar ociosos quan se'ls veu en el seu temps de descans.

Gent de poblet, gent de bolet. (bolet = sorpresa, baina, estafa, destrellat)

La gent del camp i de pobles menuts sol ser interessada i desconfiada i tenir molt art per a no donar-se per entesa d'obligacions i eixir sempre guanyant en qualsevol tracte fent-se l'ignorant.

Gent de terra, al mar no mou guerra.

És anecdòtic que a algú de terra endins li grade algun ofici mariner.

Gota a gota es fa gorg. (gorg = toll, embassament, bassi)

Tot té la seua importància, per diminut o irrellevant que siga o parega.

Com: De mica en mica s'ompli la pica.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Una gota forada la pedra.

A poc a poc fila la vella el cop.

Similar en castellà: *A la chita callando, hay quien se va aprovechando.*

Gotós i mariner, prou desgràcia té. (Gotós = malalt de gota)

La humitat és dolentíssima per als malalts de gota; per tant, qui no té altra alternativa que viure vora el mar, està condemnat al dolor i a no poder treballar.

Similar: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Gràcies, en la butxaca me les alce.

Sol dir-se irònicament quan, esperant una propina o un regal per algun favor o treball fet, simplement ens donen les gràcies.

Gran cura el metge té del malalt que paga bé.

Així el metge com tothom, quan hi ha diners pel mig ens esforcem una miqueta més.

Similar: Amb diners, torronets.

Gratar i menjar, tot és començar.

Quan comencem a gratar-nos, no pararíem perquè ens proporciona un gran plaer. També, a vegades fem un mosset sense ganes i se'ns obri l'apetit.

Similar: Una gran caminada comença amb un sol pas.

Variante: Gastar i menjar, tot és començar.

Similar en castellà: *El que prueba, repite.*

Guarda els teus tifells, i apedaça'ls si es fan vells. (tifell = atifell = atuell, recipient, estri, eina, aina, instrument)

Les coses a les que estem acostumats ens resulten molt més còmodes que les noves, com ara el propi llit.

Hàbit no fa monja, ni mussa canonge. (mussa = peça de roba que cobreix el tòrax al voltant del coll, espècie de mantellina)

Com: Les aparences enganyen.

L'hàbit no fa el monjo.

Similar: Una oroneta no fa primavera.

Castellà: *El hábito no hace al monje.*

Hem menjat, hem begut, gràcies a Déu que n'hi ha hagut.

S'explica sol.

Connex: Un bon *trago* de vi i alça Martí.

Hi ha estalvis que foraden les estovalles. (estovalles = tovalles, "mantel")

El capital estalviat pesa tant que esgarra la tela.

Connex en castellà: La avaricia rompe el saco.

Hi ha lladres que porten casaca.

Bona fama, al lladre tapa.

Adverteix que l'aparença i la realitat poden ser conceptes ben diferents.

Similars: L'hàbit no fa al monjo.

Les aparences enganyen.

Hi ha més caps que barrets.

Fa notar que hi ha més pretendents o interessats que coses a repartir, i també que hi ha més obligacions a atendre que persones o temps disponibles.

Similar: el següent.

Castellà: *Hay más santos que nichos.*

Hi ha més dies que llonganisses, i més hores que botifarres.

Es diu recomanant tranquil·litat i paciència a qui té pressa en algun tema.

Similars: València no es va fer en un dia.

Paciència i una canya.

Castellà: *No se tomó Zamora en una hora.*

Hay más tiempo que vida.

Hi ha més doctors que malalts i cada dia hi ha més mals.

Parlar foradat i donar consells a un altre resulta molt fàcil, cosa que, inclús amb la millor voluntat, no soluciona res.

Hi ha més malalts de maginet que de malaltia. (magí = cap, pensament, imaginació)

Les manies, no les curen els metges.

Moltes persones fingeixen, conscientment o inconscientment, per alguna conveniència o per atraure l'atenció.

Similars: El millor metge és el mateix malalt.

Geni i figura, fins a la sepultura.

En castellà, el concepte: enfermo imaginario.

Similar: *Ni están todos los que son, ni son todos los que están.*

Hi ha qui s'enamora d'unes lleganyes.

Hi ha ulls que s'enamoren de les lleganyes.

L'ull s'enamora de la lleganya.

Critica el mal gust d'alguna gent en triar parella, que normalment és algú de l'entorn pròxim del criticat.

Castellà: *Hay gustos que merecen palos.*

Hi ha qui va al mar i no troba aigua.

Amb el pa a les alforges, hi ha qui es moriria de fam.

Amb el pa a les mans, hi ha qui es moriria de fam.

Critica la inutilitat d'algunes persones.

Home baixet, home de pet.

No sempre és així, però crida l'atenció quan descobrim algun baixet presumit o presumtuós.

Home brut, sembla un perdut.

La presència física és molt important als ulls dels altres.

Home de banys, home de pocs anys.

Qui es cuida de manera anormal és perquè té poca salut.

Home de daga, tot se concaga. (conregar = embrutar, estropellar)

Qui és violent o habitualment obra malament, afecta a tothom que estiga al seu voltant.

Home de molts llibres, ximple segur.

Critica els que han invertit tot el seu temps a saber molt però s'han descuidat l'aprenentatge de les coses pràctiques de la vida.

Connexos: Lliures, que no llibres.

Molts llibres, pocs diners.

Home de molts oficis, pobre segur.

Home de molts oficis, pocs beneficis.

Molts oficis i poc pa.

Qui necessita treballar en moltes coses diferents és perquè no guany suficient en cada ocupació, i en conseqüència, mai no té l'ocasió de dedicar-se amb profunditat a una en concret.

Com: Aprenent de molt, mestre de res.

Similar en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Home de pleits, pobre segur.

Els litigis i els advocats arruïnen fortunes.

Home interessat, no pot ser honrat.

Qui es manifesta interessat en algun aspecte, és perquè hi té algun interès econòmic o personal que pretindrà aconseguir per qualsevol mitjà, honest o deshonest.

Connex: Quant més tenim, més volem.

Home net, home quiet.

Qui no embruta no ha de netejar.

Home pobre no pot criar gos.

Els pobres més pobres no tenen sobres amb què alimentar un gos.

Similar: Al pobre, el sol se'l menja.

Home previngut (mai) no és vençut.

Home previngut val per deu/dos.

Qui té capacitat intel·lectual per a preveure possibilitats adverses, es prepara per si es produeixen.

Similars en castellà: *Cuando las barbas de tu vecino veas rapar, pon las tuyas a remojar.*

Los escarmentados son los avisados.

I l'expressió: *Vérselas venir.*

Home refranyer, gos i malfaener.

Home refraner, guilopo i malfaener. (guilopo = espavilat, bord)

Dona refranera, guilopa i malfaenera.

Es diu amb un punt d'enveja de qui es dedica a una activitat suposadament supèrflua i com a reprensió per dir veritats de les que sempre hi ha algú que es dona per entés.

Home roig no et faça goig.

Home roig i gos pelut, abans mort que conegut.

Els pèl-rojos, xiquets o grans, tenen fama de molt enèrgics i entremaliats.

Home sense abric, ocell sense niu.

La situació de desemparament és comparable.

Home sense diners fa mal anar pels carrers.

Ningú vol tractes amb els pobres.

Connex en castellà: *Parientes pobres y trastos viejos, pocos y lejos.*

Home valent i bóta de vi bo, poc dura.

Els valents, pel fet de donar la cara, dir les veritats i anar davant de tots, són els primers que l'enemic elimina, i els bons aliments són els més desitjats.

Home vell, cada dia un mal novell. (novell = nou, recent)

S'explica ben bé.

Com: Caldera vella, bony o forat.

Home vell i acabalat, ben servit i respectat. (acabalat = adinerat, ric)

S'explica ben bé.

Similar: Amb diners, torrons.

Similar en castellà: *No hay don sin din.*

Home xarrador, poc treballador.

Qui xarra molt, o no treballa, o ho fa lentament o sense posar-hi l'atenció que caldria.

Connex: Home refranyer, gos i malfaener.

Home xiquet, home de pet. (xiquet = de complexió fluixa, menut)

Qui no és suficientment robust pot fer poques feines físiques.

Honra i diners, allí on et penses que n'hi ha *menos* n'hi ha *més*.

Les persones, moltes vegades partim de prejudicis, convencions i d'idees prefixades que fan que ens formem idees errònies.

Connex: L'hàbit no fa el monjo.

Hortolans i mariners, mai esguerren la collita. (esguerrar = llançar a perdre, desaprofitar, balafiar)

Solen aprofitar-la al màxim.

Hostes vindran que de casa *mos* trauran. (hoste = invitat)

Hostes vingueren que de casa ens tragueren.

Forasters vindran que de casa *mos* trauran.

Es diu com a crítica a qui pretén disposar en casa d'algú altre.

Contrari: Cadascú en sa casa sap on es penja el cresol.

Hui per mi, demà per tu.

Es diu quan es demana algun favor a algú tot manifestant-li que serem solidaris si algun dia ens necessita.

Castellà: *Hoy por ti y mañana por mi.*

Igal és un regle que no estiga tort.

Es diu com a reprensió a qui no li importa que algun treball s'haja fet malament i diu "És igual".

Contrari: No és igual a vegades que a voltes.

I què hem de fer: vendre la casa i pagar (el) lloguer.

Similarment a l'anterior, es diu per a restar importància a qualsevol fet o situació adversa.

Com: Si plou, la deixarem caure.

Jaure en alt, un tresor val. (jaure = dormir, descansar, allargar-se)

En una planta alta no hi ha humitats ni sorolls.

Jornada de mar no es pot taxar. (taxar = posar preu, valorar)

És impagable el treball mariner, que consumeix moltes hores i patiments i, a vegades, vides.

Similar en castellà, l'expressió: *Y dicen que el pescado es caro.*

Jugador i caçador i pescador no tenen mai un xinxó. (xinxó = antiga moneda d'or que equivalia a 5 pessetes)

Tant qui tira els diners com qui es dedica a alguna activitat de guanys incerts o escassos es veuran sempre pobres.

Justícia, però no per ma casa.

És una crítica d'aquells que prediquen una cosa i en fan una altra, o dels que, quan una cosa els afecta, canvien de manera de pensar.

Similar, l'expressió: *Ser la llei de l'embut, l'ample per a mi i l'estret per a tu.*

Jutge que no té consciència, mai farà bona sentència.

La llei pot ser teòricament molt justa, però la seua interpretació i la manera d'aplicar-la poden restar-li justícia.

La barba fa el baró, la banya fa el moltó i la cua fa el moixó.

Un detall característic ens fa identificar de seguida les coses.

Similars: La trena fa la donzella, la banya fa el moltó i la cua fa el moixó.

La cua fa l'ocell.

Contraris: L'hàbit no fa el monjo.

La cua no fa l'ocell.

La barca per al barquer i la terra per al masover.

L'hort és de l'hortolà, la barca del patró i el ganado del pastor.

Cada professional coneix el seu ofici millor que ningú altre.

Similars: Cada u en sa casa sap on es penja el cresol.

Cada u sap on li pica.

Castellà: *La tierra, para quien la trabaja.*

Similar en castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

La bona obra, al mestre honra.

Les persones desapareixen, mentre que la seua obra queda, i si és admirable, perdurarà en el temps.

La cama al llit i el braç al pit.

Les afeccions o els trencaments de cada extremitat tenen diferent cura.

La carn, on està, llueix.

El concepte de bellesa, propi de l'espècie humana i d'alguns ocells, fa que la considerem en el cos humà.

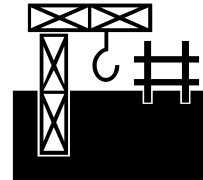
Connexa, l'expressió: Bona vista vegem.

Connex en castellà: *A nadie amarga un dulce.*

La casa acabada i la bossa buidada fan l'home savi i prudent.

Fer una casa habitable costa molts diners i esforços, de manera que quan s'acaba, mai més es torna a tenir ganes de repetir l'experiència.

Similar en castellà: *Casa hecha y viña puesta, ninguno sabe cuánto ella cuesta.*

La casa del llaurador, quant més bruta està, millor.

Com que sempre s'hi torna brut de fang, o cauen fulles del carro en entrar-lo, o palla, o gra..., com més es neteja més prompte es veu bruta, mentre que si es manté bruta, la ronya no es nota perquè sempre es veu igual.

La casa, en cantó; i la vinya, en racó.

Convé tenir la casa en lloc privilegiat, ventilada, assolellada i amb vistes, mentre que el bancal ha d'estar amagat per a evitar la temptació del robatori.

Similar en castellà: *Casa, la del padre quiero; viña, la que plantó el abuelo.*

Connexos en castellà: *Viña en cuesta, mucho cuesta.*

Viña apreciada, dámela en solana.

Casa hecha y viña puesta, ninguno sabe cuánto ella cuesta.

La coentor s'apega.

Les persones solem imitar, com els nostres parents els simis, els usos, els costums i les modes, encara que no ens afavorisquen gens o, inclús, ens perjudiquen.

Similars: Qui és, no vol ser a soles.

Tot s'apega menys els diners.

Hi ha ulls que s'enamoren de les llegendes.

La confiança mata l'home.

Qui espera que la solució als seus problemes li la procuren els altres, acaba sucumbint als problemes perquè ningú farà res per ell.

Connexos: A casa no duen res.

Qui espera, es desespera.

Contrari: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

La constància tot ho venç.

Qui persisteix en les seues conviccions o objectius, encara que no arribe a assolir-los, haurà superat moltes dificultats.

Similars: La paciència és la mare de la ciència.

El que no prova, no es gita amb la sogra.

Fa més el que vol que el que pot.

Una gota d'aigua forada una pedra.

Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

Una llarga caminada comença amb un sol pas.

Similars en castellà: *El que la sigue, la consigue.*

Nunca es tarde si la dicha llega.

L'acte més bo que el savi pot fer és complir el sant voler.

Critica els que es vanaglorien de saber molt i viuen desastradament.

Similar: Fes el que jo et dic i no faces el que jo faig.

Connex: La millor manera de superar una temptació és caure en ella.

Castellà: *Aquél sabe, que se salva; que el otro no sabe nada.*

Com l'expressió castellana: *Predicar con el ejemplo.*

L'alegria està en el bon viure.

Viure bé no és privatiu dels rics, ja que és una actitud anímica davant de la vida.

Connex: Qui vol ben viure, de tot s'ha de riure.

L'arbre s'ha d'adreçar de jove.

L'educació s'ha de donar de xiquet, per a formar el caràcter de la persona; després, ja és tard perquè la personalitat està formada o malformada.

Castellà: *Los niños, de pequeños; que no hay castigo después para ellos.*

Si eres niño y has amor, ¿qué harás cuando mayor?

La cura va bé, però l'ull el perdrem.

Es diu humorísticament quan alguna cosa no té remei.

Connexos: No és res, i li penjava un ull.

No és res, i li penjava el nas.

Connex en castellà: *No es nadilla, y le llegaba el agua a la rodilla.*

La desconfiança aparta l'engany.

Qui és desconfiat està previngut contra l'engany perquè sempre pensa mal.

Similar: Més val prevenir que curar.

Contrari: El que no es fia no és de fiar.

Castellà: *Hombre prevenido vale por dos.*

Similar en castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

La diligència és mare de la bona ventura.

A qui és faener, li condeix la jornada i el jornal.

Similar: Qui matina fa farina.

Contrari: El peresós, per no fer una faena en fa dos.

La dona que es queixa, es dol i emmalalteix quan ella vol.

Ve a dir que no s'ha de fer cas de qui està tothora queixant-se o lamentant-se, perquè ho fa per vici o hàbit.

Similars: Mal de cap i son, malaltia d'en Pavana.

Similar en castellà: *A palabras necias, oídos sordos.*

La faena, la fan els cansats.

La faena, per als anglesos.

És una manera irònica de dir: "la faena, que la facen els que no n'han feta mai".

Similars: El que ve de mala raça, sempre fa poc i es pensa que fa massa.

Faena, fuig.

Castellà: *El potro, en casa de otro.*

La faena matinal, tot el dia val.

El que es fa quan correspon permet el descans posterior i evita que es quede per fer per algun imprevist.

Similars: El que matina, tot ho combina.

El que s'ha de fer, prompte.

Faena feta no corre pressa.

El que va davant, va davant.

Similar en castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

Contrari en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

La fe curà Marta, que no la fusta de la barca.

L'ofici de pescador no dóna per a medecines.

Similars: Pescador de canya, pobre segur.

De pobres no eixirem.

Més fa el que vol que el que pot.

Connex: La fe mou muntanyes.

La fe cura o mata.

Qui té fe, té una ajuda per a superar un mal moment, però qui confia en ella sense posar res del seu costat, pot morir-se esperant el miracle.

Similar: A qui no s'ha de morir, l'aigua li és medecina.

La fe mou muntanyes.

Qui actua per fe, hi posa tanta voluntat que aconsegueix coses impensables o impossibles per a un altre.

Similars: Fa més el que vol que el que pot.

Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

Déu ajuda a qui s'ajuda.

La fe curà Marta, que no la fusta de la barca.

Castellà: *La fe mueve montañas.*

Connex en castellà: *Si la montaña no va a Mahoma, Mahoma irá a la montaña.*

La feina feta en diumenge, el dimoni se la menja.

Les feines diumengeres solen fer-se sense cobrar.

Com les expressions: Treballar per al dimoni.

Fer faena debades.

La fortuna és dels atrevits.

Anima a no ser tímids.

Similars: Qui no s'arrisca, no pisca.

El que no prova, no es gita amb la sogra.

A qui no parla, Déu no l'ou.

El que no plora, no mama.

A Ocasió l'agafen pels cabells.

Pardal que vola, a la cassola.

La fulla et dirà, i l'ullet, si l'arbre té o no té set.

Les fulles espenjollades o enrotllades i les gemmes seques són la manera de manifestar-se dels arbres.

La gent fa gent.

Els individus solen actuar mimèticament i afegir-se a la majoria.

Similars: On va Miquel? On hi ha mel.

Un bovo en fa cent.

Similars en castellà: *¿Dónde va Vicente? Donde va la gente.*

Toda la muchedumbre es mala y la de médicos,

pésima.

La història és la mestra de la vida.

Això es diu com a bon propòsit, encara que la humanitat repeteix les seues pròpies equivocacions segle rere segle.

Similar: El millor mestre, el temps; la millor ciència, la paciència.

La ignorància no borra el pecat.

El fet de desconèixer o de no voler saber algun delictes o mala obra no els millora.

Similar: El pecat fa forat.

Similar en castellà: *El desconocimiento de la ley no exime de su cumplimiento.*

L'aigua, per on passa, banya.

Com: Els diners, per on passen, banyen.

Similar en castellà: *Quien parte y reparte se queda con la mejor parte.*

L'aigua pura, sola i amb mesura.

L'aigua és la beguda més sana, però beure'n en excés (estant suant, per exemple) pot ser perjudicial.

La justícia mai se cansa.

La justícia és un concepte i un valor que està en la ment de quasi totes les persones, i és quan no actua quan més pensem en ella.

Castellà: *La justicia no descansa.*

L'alegría allarga la vida.

S'explica sol, ja que la tristesa porta depressions i suïcidis.

La limosna que es fa secreta és la més ben feta. (*limosna* = almoïna)

El bé que es fa de cor no li importa a ningú.

Similar, les paraules de Jesús: Que la teua mà esquerra no sàpia el que fa la teua mà dreta.

La llaurada de Sant Joan, molts la saben i pocs la fan.

Al camp, convé fer-li almenys una bona llaurada a l'any, que se sol fer pel maig o pel setembre.

Similar: Llaura per Sant Joan, si vols menjar bon pa.

Similar, l'expressió: Faena, fuig.

La llaurada de Sant Joan, per quatre femades val.

Estivat i oxigenar la terra en el moment idoni, abans de les pluges, afavoreix les plantes tant com enriquir-la amb fem orgànic.

Similar: Llaura per Sant Joan si vols menjar bon pa.

Contraris: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

La llaurada de Sant Joan, molts la saben i pocs la fan.

La llavor poc ensorrada, se la menja l'ocellada. (ocellada = conjunt de pardals)

Allò que no es fa ben fet sol resultar infructuós.

La llei de l'embut: l'ample per a mi, l'estret per a tu.

Es diu quan algú pretén resultar afavorit en algun pacte o negoci a costa d'algú altre, que resulta perjudicat.

Similar: Feta la llei, feta la trampa.

Similar en castellà: *Ha dicho el padre prior que bajéis y cavéis, y que luego subáis y comeremos.*

Haz lo que yo digo y no lo que yo hago.

La llengua fa més mal que cap punyal.

Una ferida física pot cicatritzar, però una ofensa o una ferida en l'ànima costa més de superar.

Similar en castellà: *Hay tres cosas que controlar: el carácter, la lengua y la conducta.*

La llengua no té os.

Significa que parlar resulta molt fàcil, però mantenir les coses declarades o promeses és una altra cosa.

Castellà: *Charlar y no hacer, cacarear la gallina y no poner.*

Del dicho al hecho hay gran trecho.

Similars en castellà: *Por la boca muere el pez.*

Quien mucho habla, mucho yerra.

La llet surt dels mossos i no dels ossos.

Qui dona de mamar s'ha d'alimentar bé.

La lletra, pel cul entra.

Es diu significant que a vegades els estudis costen d'assimilar i que ho han de fer, si cal, a la força; en el cas dels xiquets, amb bateculs.

Castellà: *La letra, con sangre entra.*

La llum dels ulls és l'alegria de l'ànima.

En la mirada i la brillantor dels ulls es nota l'estat anímic i de salut de les persones.

Similar en castellà: *La cara es el espejo del alma.*

L'almadrava vol mar blava. (almadrava = art de pesca consistent en la disposició de xàrcies en forma de laberint o embut)

L'aigua ha d'estar clara per tal que els peixos vegen les xàrcies i les resseguisquen sense fi.

La mala herba s'arranca.

Adverteix que les males persones acaben sent marginades per les altres per a no resultar perjudicades.

Connexos: *Lo mal adquirido no fa profit.*

La mar, quan més té, més brama.

Quan més mogut i innavegable està el mar, més ens dol no poder eixir a pescar.

La merda, com més es remena més put/pudor fa.

No convé preguntar massa en les desgràcies alienes ni intentar posar remei a allò que no en té perquè, cada vegada que es recorda s'afecta l'esperit.

La meua terra és la que em dona pa.

És un reconeixement a la terra o al poble que ens ha acollit, on treballem i vivim, al marge d'on hàgem nascut.

Similar en castellà: *Uno es de donde pace, no de donde nace.*

Donde estuvieres, haz como vieres.

La migranya, dormint s'apanya. (migranya = cefalea, mal de cap)

Mal de testa vol dormir.

El mal de cap desapareix quan el cos es relaxa al dormir.

La millor fiança és tindre la bossa per l'ansa.

Els diners en efectiu i en mà estalvien préstecs, fiadors, assegurances, documents i pagaments.

La millor paraula és la que no es diu.

Recomana no parlar o parlar poc per tal de no errar ni ofendre.

Similars: La paraula és plata; el silenci, or.

No hi ha paraula ben dita que no siga mal entesa.

Escoltar, mirar i callar són difícils d'executar.

Allò que la boca erra, la butxaca ho paga.

En boca tancada no entren mosques.

Per la boca mor el peix.

La millor, per al colidor.

L'autor d'una cosa és qui més se la mereix i qui té el dret de quedar-se-la, vendre-la, regalar-la o tirar-la.

Castellà: *Quien parte y reparte se queda con la mejor parte.*

La millor sort i/o ventura és tenir/tindre renda segura. (ventura = sort / renda = rèdit, guanyança, benefici, plusvàlua)

S'explica sol.

L'amor entra pels ulls.

En general, és així entre les persones, encara que hi intervénen altres factors.

Contrari: A l'amor, el pinten *cego*.

La mort, a tots ens iguala.

Una vegada morts, tots som difunts, al marge que qui érem en vida o del mausoleu que albergue les despulles.

Connex en castellà: No olvides que la mortaja no trae bolsillos.

La mort està més a la vora nostra que la pestanya de l'ull.

Recorda que la vida és transitòria i efímera.

La mort i la venda, tot ho trenca.

Les coses, els negocis o els projectes que teníem en curs s'acaben de colp quan ho venem o ens morim.

La muller a son marit tinga-li ben net el llit.

Qui es dedique a la casa ha de tenir-la en condicions per a qui treballa fora d'ella.

La música pagada no fa soroll.

Les faenes o encàrrecs que s'han pagat per endavant es fan sense l'interés per fer-ho bé que es té quan encara no s'han cobrat.

Com: Música pagada fa mal so.

La necessitat no té llei.

Quan s'està desesperat, s'incompleix qualsevol llei humana o divina per trobar una solució.

Similar: Primer són les dents que els parents.

Castellà: *La necesidad carece de ley.*

Similars en castellà: *Necesidad hizo parir mulato.*

La necesidad hace a la vieja trotar.

La netedat és mitja vida.

La higiene és un element important en la conservació de la salut i la prevenció de malalties.

La nit porta consell.

Les grans decisions s'han de meditar molt; per això solen prendre's durant el temps de descans nocturn.

Similar en castellà, l'expressió: *Consultarlo con la almohada.*

La panxa porta les cames.

El ventre porta les cames.

Un cos alimentat pot generar energia; sense aliment exterior, s'autoconsumeix.

Similar: *Les tripes porten les cames.*

Similar en castellà: *Con pan y vino se anda el camino.*

La paraula és plata, el silenci és or.

Per belles que puguen ser les paraules, a vegades és preferible no dir res, perquè poden ser malinterpretades, tergiversades o retretes fora de context.

Castellà: *Más hace el lobo callando que el perro ladrando.*

"Palabra", dijo el lobo a la cabra.

La pàtria del savi és el món.

Una persona sàvia és qui supera els altres en amplitud de mires i qui veu l'existència des d'una perspectiva més alta.

Connex en castellà: *Al sabio no le iguala ningún tesoro.*

La peça ben ordida està mig teixida. (ordir = fer la trama)

Allò que està ben fet de bon principi resulta més fàcil de continuar i acabar que allò mal fet, que no farà sinó allargar les dificultats.

La pedra, quan ix de la mà, no se sap on va.

(Per molta punteria que es tinga, la pedra no impacta quasi mai on preteníem.) Es referix que quan diem alguna cosa, vertadera o falsa, al cap d'un temps d'anar de boca en boca és diferent del que havíem dit i pot perjudicar algun innocent.

La peresa és la mare de la pobresa.

Sense esforç personal és molt improbable el benefici.

Similar: Per no doblegar l'esquena, molts arrossequen cadena.

La píndola dorada té l'amargor amagada.

Adverteix que, moltes vegades, les bones paraules o proposicions oculten algun engany o perjudici.

Similar en castellà: *No todo lo que reluce es oro.*

La pintura i el bastó, com més lluny millor.

Les obres pictòriques s'aprecien millor de lluny que de prop, i el bastó, indicatiu de la vellesa, també convé que quede lluny en el temps.

Connex: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

La pobresa no és vilesa (, però és una gran fotesa).

Ser pobre no és cap deshonra, però ningú vol ser pobre.

Similar en castellà: *Madre vieja y camisa rota no es deshonra.*

La por és lliure.

La por és un sentiment que cada persona genera de manera molt diferent. Es diu per a justificar els que són més covards que altres.

Similars: Els valents cauen de cul.

La por guarda la vinya.

Si la por fóra música, ballaríem tots.

Castellà: *Al espantado, la sombra le basta.*

Al miedo no le hicieron pantalones.

Al miedo no ha habido sastre que le haga calzones.

Si tienes miedo, cómprate un perro.

Al que de miedo se muere, de cagajones le hacen la sepultura.

No es el diablo tan malo como lo pinta el miedo.

Contrari en castellà: *De cobardes no habla la Historia.*

La por guarda la vinya.

La temor guarda la vinya.

Significa que moltes vegades no fem determinades accions per a no ser criticats o agafats en flagrant delictes.

Similar: La por és lliure.

Contrari: El que no prova, no es gita amb la sogra.

Castellà: *El miedo guarda la viña.*

Miedo guarda viña, que no viñadero.

Similar en castellà: *Por temor no pierdas honra.*

La pràctica fa mestres.

La pràctica fa al mestre.

La pràctica trau mestres

L'experiència en qualsevol aspecte de la vida ensenya com s'han de fer i com no s'han de fer les coses.

Com: L'experiència és la mare de la ciència.

L'experimentat és el millor mestre.

Similars: Fent i desfent s'ensenya la gent.

Ningú naix ensenyat.

Castellà: *Sacando huevos se aprende a capar.*

Similar en castellà: *No sólo del maestro se aprende.*

La primera, i clavillada. (clavillada = clivellada, badada, esclatada)

A la primera cullerada, mosca.

Es diu quan alguna cosa ha resultat infructuosa al primer intent.

La primera idea és la que val.

Quan tenim un primer impuls i canviem d'idea o hi fem modificacions, el resultat no sol ser tan bo com el que havíem imaginat al primer moment.

Contrari: La primera informació, no la creu el bon baró.

Castellà: *Nunca segundas partes fueron buenas.*

Contrari en castellà: *Miente, que algo queda.*

La processó va per dins.

Es diu dels problemes o les preocupacions que tenim i que no exterioritzem.

Similar: No et fies de l'aigua quieta, que per baix porta corrent.

La punxa, quan naix, ja punxa.

Les punxes, quan naixen, ja punxen.

L'espina, quan naix, ja punxa.

L'espina, quan naix ja pica, siga grossa siga xica.

Es refereix a les persones dolentes que de ben joves fan nosa als seus consemblants.

La que no és bonica als quinze anys, que no espere ser-ho mai.

Sempre són polits quinze anys. (polit = bell, formós)

És l'edat en què es manifesta més esplendorosament la bellesa física.

La que no vol treballar, no pot fer sinó gastar.

Significa que qui no aporta diners a la família és qui en gasta.

La raó se li dóna als bojós.

Aconsella no donar la raó a ningú, encara que la tinga, i que és preferible callar, perquè si li la donem ens quedem sense la possibilitat de tenir-ne nosaltres una altra.

L'arbre tort, de xicotet s'endrega. (endregar = posar dret, posar recte)

L'arbre, de xiquet s'adrega.

L'arbre, de xiquet, si està tort es pot fer dret.

A les coses i a les persones se'ls ha de posar remei quan encara som a temps, perquè més tard ja no es pot.

Castellà: *Árbol que crece torcido, jamás su tronco endereza.*

La recaiguda és pitjor que la malaltia.

La segona vegada que es pateix la mateixa malaltia és perquè el cos no ha creat les defenses suficients i està en desavantatge.

Connex: Malaltia llarga és parenta de la mort.

Contrari: Per a qui no s'ha de morir, l'aigua li és vida.

La roba bruta s'ha de rentar a casa.

Les desavinences o les vergonyes, convé que es queden dins del col·lectiu concertit, ja que no li importen a ningú altre, que podria aprofitar-les en contra dels concernits.

Connexos: Secrets davant de la gent, senyal de poc coneixement.

Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Connexa, l'expressió: Haver-hi roba estesa.

Connexa en castellà, l'expressió: *Haber moros en la costa.*

Contrari en castellà, l'expressió: *Airear los trapos sucios.*

La roba vella guarda la nova.

Mentre s'utilitzen les coses velles, es reserven les noves. (Que a vegades es guarden tant de temps que es queden antigues.)

La salut no és coneguda fins que és perduda.

Hi ha coses que no són perceptibles fins que falten.

Similar: Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

L'as d'oros no el juguen els bobos. (= badocs, bajocs, simples, babaus)

Quan es té un atot o triüno, es reserva per al final, a fi d'arreglar el màxim de punts possible.

Similar, el proverbi àrab que diu, en extracte: No digues tot el que saps, perquè si dius tot el que saps, els altres sabran què és el que no saps.

La son no espera llit, ni la talent companyia. (la talent = la gana, la fam, l'apetit)

Hi ha necessitats corporals que s'han de satisfer en qualsevol condició.

Similar: A la taula i al llit, al primer crit.

La sort és de qui la troba.

És una cosa aleatòria, que es presenta quan vol i a qui vol.

Com: La sort no és del que la busca.

Similar: A Ocasió, tots l'agafen pels cabells.

Connexos en castellà: *La fortuna es un montoncillo de arena: un viento la trae y otro la lleva.*

La fortuna es ciega y no sabe con quién juega.

Contra fortuna no vale arte.

La sort està tirada.

Es diu quan s'està convençut que es compta amb totes les possibilitats de guanyar. (Són paraules de Juli Cèsar davant l'enemic: *Alea jacta est.*)

Contraris: L'home proposa i Déu disposa.

No digues blat fins que no el tingues lligat.

Castellà: *La suerte está echada.*

La sort i la companyia fan fer bona o mala via. (via = camí, itinerari, recorregut)

La bona o mala fortuna, o les bones o males companyies, condicionen o decideixen el nostre comportament.

Similar: Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Similar en castellà: *Dime con quién vas y te diré quién eres.*

La sort no és de qui la busca, sinó de qui la troba.

La sort no és del que la busca.

S'explica sol.

Com: La sort és de qui la troba.

Similars en castellà: *Más vale llegar a tiempo que rondar un año.*

A Ocasión, todo el mundo la coge por los cabellos.

Suerte es loca y a cualquiera le toca.

La sort, se la busca cada u.

Cada persona s'ha d'espavilar a decidir el camí que vol seguir en la vida.

Connexos: Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

La sort és de qui la troba.

Castellà: *A cada uno le toca escoger la cuchara con la que ha de comer.*

Lastre vol el mariner i bona mula el traginer. (*Lastre*, castellanisme = llast, pes que es posa al fons de l'embarcació per a estabilitzar-la.)

Cada ofici necessita un element bàsic per a executar el treball còmodament.

La terra, al menestral li és guerra. (menestral = llaurador, agricultor, maser)

Els treballs agrícoles són incessants durant tot l'any perquè sempre hi ha què fer: roturar, birbar, femar, podar, collir...

Similar: Qui té terra, s'enterra.

La terra, en el pla, ven-la quan més goig et fa.

Per a obtenir el màxim benefici, les coses s'han de vendre quan més abellibles són als ulls dels possibles compradors.

La trena fa la donzella, les banyes fan l'ovella i la cua fa l'ocella.

Moltes vegades identifiquem les coses per algun detall molt perceptible.

Similar: La barba fa el baró, la banya fa el moltó i la cua fa el moixó.

Contrari: L'hàbit no fa el monjo.

La unió fa la força.

Molts braços o moltes voluntats juntes poden més que una sola persona.

Similars: U no és ningú.

Més val sumar que dividir.

Castellà: *La unión hace la fuerza.*

Similar en castellà: *Fuenteovejuna, todos a una.*

L'avar és com el porc, no aprofita sinó mort.

Mentre viuen s'aprofiten dels altres; en canvi, quan moren és quan els altres poden traure'n profit.

Similar en castellà: *El cerdo y el avariento sólo dan un día bueno.*

La ventura, cada u se la procura. (ventura = sort, fortuna)

S'explica sol.

Com: Ajuda't i Déu t'ajudarà.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

La ventura del mariner: morir en un racó de casa.

És afortunat qui no ha perit en la mar.

La vergonya fa ronya.

La vergonya cria ronya.

Es diu al tímid perquè supere la tímidesa, ja que qui no es manifesta és ignorat.

Com: Qui no plora, no mama.

El que no prova, no es gita amb la sogra.

Castellà: *Quien tiene vergüenza, ni come ni almuerza.*

Contrari en castellà: *Sapo que salta mucho, gato se lo come.*

La veritat era verda i se la menjà un burro.

Significa que actualment hi ha poca gent honesta i sincera.

La veritat és verda; es torça però no es trenca.

Cal anar sempre amb la veritat per davant, la qual agradarà o no, però no es podrà desmentir mai.

La veritat sempre serà com l'oli.

Igual que l'anterior, significa que la veritat sempre sura per damunt de la mentida, la falsedat o els infundis.

La vida i la mort, Déu la té.

Ell sol s'explica.

Com: El casament i la mortalla, del cel davalla.

La vinya de sant Jotxim, molta planta i poc raïm. (Jotxim = Jogim, Jim, Ximo, Joaquim)

Es diu de les coses molt aparents i poc efectives o d'aquells que aparencen ser més del que són en realitat.

Similar en castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

L'educació fa l'home.

L'home és un animal més, i només l'educació ens fa més o menys persones.

L'endemà de diumenge hauria de ser diumenge.

Els diumenges porten cua.

El cos i la ment s'acostumen més fàcilment a les festes que als dies feiners.

Similar: Els dilluns tots són pesats.

Connex: Entre dilluns i dimarts, molt poquet avançaràs.

L'enveja trenca el sac.

L'enveja pesa tant en l'ànima de l'envejós com un sac carregat de pedres, cosa que no serveix més que per a amargar-se.

L'erisipela es cura portant a la butxaca un cavall de mar. (Erisipela = afecció de la pell)

És un remei casolà.

Les aparences enganyen.

L'hàbit no fa el monjo.

No ens podem fiar de les aparences al primer colp d'ull, ja que poden ser enganyoses.

Castellà: *Las apariencias engañan.*

El hábito no hace al monje.

No es oro todo lo que reluce.

No todo el monte es orégano.

No siempre hay tocinos donde hay estacas.

Adentro, ratones, que todo lo blanco es harina.

Les armes de foc, el diable les carrega.

Les armes de foc, el diable les para i el diable les dispara.

Adverteix que no ens podem fiar mai de cap arma de foc, encara que siga nostra i estiguem convençuts que està descarregada.

Similar: No et fies de l'aigua mansa, que per baix porta corrent.

Les bromes de Carnestoltes són penes de Tots Sants.

Els bons moments no duren sempre, sinó que s'alternen amb penes, penúries i penalitats.

Similars: Rialles de Carnestoltes, ploralles de Tots Sants.

Dies de molt, vespres de res.

Les coses, clares, i el xocolate, espés.

Recomana parlar amb sinceritat.

Castellà: *El pleito claro no necesita abogado.*

Similar en castellà: *Hablado se entiende la gente.*

Les coses d'este món, verdes i madures són.

En la vida hi ha de tot: tota classe de persones i les situacions més estrambòtiques; per tant, no ens hem d'estranyar de res.

Castellà: *De todo hay en la viña del Señor.*

De todo hay, como en botica.

Similar en castellà: *En la variedad está el gusto.*

Les coses, en calent.

Similar: El que s'ha de fer, prompte.

La primera idea és la que val.

Similar en castellà: *Al hierro candente, batir de repente.*

Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.

Similar en castellà, l'expressió: *Aquí te pillo, aquí te mato.*

Les coses no es fan soles.

Les coses no plouen del cel.

Se li diu a qui ha de fer alguna tasca i no se li veuen ganes de fer-la.

Similar, l'expressió: Coneixes a Seso? (, el que manes, fes-ho.)

Similar: Déu ajuda a qui s'ajuda.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Les coses són com són.

Assevera que per més que intervinga la voluntat, la naturalesa de les coses és immutable.

Similar, l'expressió: Com ha de ser.

Castellà: *El sol no pasa por la sombra.*

Nunca la nube va contra el viento.

Similar en castellà: *No se pueden pedir peras al olmo.*

Les criatures no poden estar mai quietes.

Les criatures te'n faran de verdes i de madures.

Certament.

Connexos: La mare que té fills massa, no morirà grassa.

Qui li haja fet el nas, que el tinga al braç.

Les criatures sempre tenen un budell buit.

Justifica que els nadons estiguen sempre mamant, quan no dormint.

Connex: El que no plora, no mama.

Les criatures tenen la vista als dits.

Els xiquets de pit coneixen més pel tacte que per la vista, la qual van adquirint al llarg de les setmanes.

L'escrivre fa perdre e/ llegir.

La creació literària és molt més absorbent que la lectura, que és més passiva i queda en segon lloc, per als moments no creatius.

Les desgràcies, mai vénen soles.

Quan algú es veu afectat per la mala fortuna, està més sensible i para més atenció que de normal a qualsevol altre infortuni, de manera que li fa l'efecte que les desgràcies se li acumulen.

Castellà: *Las desgracias, nunca vienen solas.*

Similar en castellà: *Bien venga mal si viene solo.*

El mal entra a brazadas y sale a pulgaradas.

El mal entra por quintales y sale por adarmes.

Les dones tenen set vides, com els gats; i les monges, nou.

Les dones solen ser més longeves que els homes, i si no s'han desgastat fent feines dures o tenint fills, encara més.

Les fàbriques, les funden els iaïos, les disfruten els fills i les tanquen els néts.

El pare pastor, el fill senyor, i el nét, a captar. (captar = demanar, pidolar)

El pare guanya el ral i el fill el gasta mal. (ral = quinzet, $\frac{1}{4}$ de pesseta)

El pare els guanyà, el fill els manté i el nét els fa malbé.

Significa que els descendents solen aprofitar-se dels esforços dels majors fins a destruir la feina o la inversió feta.

Similar: Diner que es guanya pel cul, se'n va com el fum.

Contraris: Qui guarda quan té, troba quan vol.

Els fills del sabater van descalços.

Castellà: *Padre bodeguero, hijo caballero y nieto pordiosero.*

Les festes majors causen dolors.

Les festes majors conserven al ventre dolors.

Qualsevol gran festivitat se celebra a terres mediterrànies amb menjades abundants, a més que solen implicar una gran despesa.

Similar: Les festes, per a molts són pestes.

Connex: De grans sopars, estan plens els fossars.

Les festes, per a molts són pestes.

Sobretot per a qui no és fester, li suposen molèsties, sorolls i despeses indesitjades.

Les manies, no les curen els metges.

Es diu com a crítica als que repeteixen sempre les mateixes coses en la conversa i als hipocondríacs o malalts imaginaris.

Similar en castellà: *Genio y figura hasta la sepultura.*

Cada loco, con su tema.

Les mans, on les tenia Amadeo.

Recomana no tocar res i deixar quietes les mans, l'una sobre l'altra i en el cul, com l'efígie del rei Amadeo en les seues monedes.

Les mates tenen ulls, i les parets tenen orelles. (mata = planta, boja)

Es diu recomanant guardar secret del que es diu i abaixar el to de veu.

Castellà: *Las paredes oyen.*

Les obres, als rics fan pobres.

Les edificacions i les reparacions solen costar més del que s'havia previst.

Les paraules, se les endú el vent.

Significa que és fàcil dir les coses, però molt difícil complir-les.

Similar: La llengua no té os.

Contrari: El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Castellà: *A las palabras se las lleva el viento.*

La boca es viento, el pincel es huella.

Similars en castellà: *Del dicho al hecho hay gran trecho.*

No es lo mismo predicar que dar trigo.

Les penes no maten, però estropegen.

Certament.

L'esperança és l'últim que es perd.

Es diu com a consolació davant l'adversitat.

Similars: Mentre hi ha vida, hi ha esperança.

Quan una porta es tanca, deu se n'obrin.

Castellà: *La esperanza es lo último que se pierde.*

Les persones es troben, que les muntanyes no.

La voluntat de comunicar-se pot més que els majors impediments.

Similar: Fa més el que vol que el que pot.

Similar en castellà: *Querer es poder.*

Les presses del Corpus: tres cosint un botó i el mestre enfilant agulles en un racó.

Critica qui té presses d'última hora per no haver sigut previsor.

Similar en castellà: *Quien aprisa vive, aprisa muere.*

Les sobres d'ahir fan falta avui.

Confirma que, en la vida, hi ha moments d'abundor i de carestia.

Similars: Qui guarda quan té, troba quan vol.

Qui de jove no treballa, de vell dorm a la palla.

Dies de molt, vespres de res.

Similar en castellà: *Quien guarda, halla.*

L'estaca se deu plantar quan l'ull ja vol rebentar.

La reproducció vegetal per inserció d'una vareta tendra en terra s'ha de fer quan notem que per on la vam tallar naixen brots.

Les tripes porten les cames.

Si no es menja suficientment, l'energia corporal i mental decau.

Com: La panxa porta les cames.

Castellà: *Barriga llena aguanta trabajo.*

Les veritats ofenen.

Les veritats són amargues.

A ningú li agrada que li diguen els defectes que té o les coses que fa malament.

Com: Dient les veritats es perden les amistats.

Les visites sempre fan plaer; si no és quan arriben, és quan se'n van.

S'explica ben clarament.

Com: El peix i l'hoste, als tres dies put.

L'experiència és (la) mare de la ciència.

La ciència és mera especulació i teoria fins que la realitat demostra o desmenteix la veracitat del postulat.

Similar: Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

L'experiència és mestre de les coses.

L'experiència fa el mestre.

L'experiència treu mestres.

L'experimentat és el millor mestre.

Qui ha acarat molts tipus de problemes sap moltíssim més que un altre com solucionar qualsevol altre problema que se li presente.

Similar: El barber, jove, i el metge, vell.

La pràctica fa mestres.

Fent i desfent s'ensenya la gent.

Similar en castellà: *Ningún botánico sabe la mitad de lo que sabe la cabra.*

La veteranía es un grado.

L'hàbit no fa el monjo.

La impressió que tenim de les coses pot ser errònia.

Castellà: *El hábito no hace al monje.*

Similar en castellà: *La mujer del César no sólo tiene que ser honrada sino parecerlo.*

L'home és l'únic animal que tropessa dos voltes en la mateixa pedra.

Hi ha experiències desagradables que moltes persones repeteixen sense haver-ne deprés res.

Castellà: El hombre es el único animal que tropieza dos veces en la misma piedra.

Similar en castellà: *Nadie escarmienta en cabeza ajena.*

Aquí me las den todas.

L'home poquet, després de dinat té fred.

El reg sanguini perifèric es concentra en l'estómac i l'intestí durant la digestió; per tant, qui té una complexió dèbil o prima es veu afectat per la insuficiència de reg sanguini en la pell.

Com: El bon alcoià/català/... té fred després de dinar.

L'home proposa i Déu disposa.

Les persones fem projectes l'acompliment dels quals no depén només de la nostra voluntat, sinó de les circumstàncies.

Similar: El pescador pesca quan pot i no quan vol.

El pescador, la mar el governa.

Castellà: *El hombre propone y Dios dispone.*

L'home que fa el valent és l'últim al sometent.

Normalment, a qui més parla i crida se li'n va la força per la boca i a l'hora de la veritat no es comporta com havia anunciat. (El sometent era un cos civil armat voluntari de la postguerra espanyola que actuava en cas d'alarma quan hi havia partides guerrilleres per la zona.)

Similar: La llengua no té os.

Similar, l'expressió: Anar-se-li'n la força per la boca.

Similar en castellà: *Dime de qué presumes y te diré de qué careces.*

Mucho ruido y pocas nueces.

El mal del milano, las alas quebradas y el pico

sano.

L'home val tant com té.

Les persones som considerades pels altres, en general, segons la nostra fortuna o posició social.

Castellà: *Tanto tienes, tanto vales.*

L'home vell muda consell.

Justifica que a vegades es canvie d'opinió o d'actitud a mesura que s'obtenen noves versions, informacions o coneixements.

Similar: Rectificar és de savis.

És de savis mudar d'intent.

(Li) Diu el mort al degollat: "Qui t'ha fet eixe forat?"

Es diu com a crítica a qui ha criticat algú que és com ell o que té els mateixos o pareguts defectes.

En castellà, hi ha les expressions similars: *Ser tal para cual.*

Ser a cuál peor.

L'infant fa carícies i el rem fa durícies.

El treball castiga físicament.

Llàgrima a l'ull, bocí com el puny. (bocí = mos, tros, porció d'aliment)

Significa que per molta pena que tinguem, hem de menjar per a sobreviure, ja que la materialitat pot més que l'espiritualitat, a més que menjar distreu.

Com: El mort, al sot, i el viu, al rebost.

Castellà: *El muerto al hoyo y el vivo al bollo.*

A Dios mi tía María, a Dios mi tío José, para el año que nieve

a Fuerteventura irá.

Llarg camí, una palla pesa.

Per poca que siga la càrrega o la feina, si necessita un cert temps d'execució, acaba cansant.

Llarg d'esquena, curt de faena.

Es diu, sense molt fonament, dels alts, perquè sembla que vagen fent el presumit o el fatxenda, mentre que els baixets es queden curts de talla per alçar pesos i fer treballs durs.

Llarg mal cansa el metge i el malalt.

Les malalties cròniques o incurables fan que tots s'acostumen, mal que bé, a elles.

Connex: Malaltia incurable és la vellesa.

Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Llaurada de burrets i cavada de xiquets, collita de pets.

Llauradeta de burrets i cavadeta de xiquets, collita de pets.

Faena de burret, faena de pet.

Llaurar de rucs i batre de bous, merda en l'era.

Llaurat de vaques i cavada de dones, baconada segura. (baconada = porcada, enviscada, merderada, bunyol, faena mal feta)

Avisa que les feines que no fan els adults en les condicions i amb els mitjans que cal, no donen bon resultat.

Connex: Faena de dos, merda de gos.

Castellà: *Ara con niños, segarás cadillos.*

Similars en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Qui envia, no va.

Val més fer-ho que manar-ho.

Llaura amb gelada i tindràs bona anyada. (anyada = collites de l'any)

Faràs que el glaç s'introdísca en la terra i percole ben endins en fondre's.

Castellà: *Ara con heladas, que matarás la grama.*

Llaurador de capa negra, ben poc medra.

Qui té propietats o negocis i no els atén personalment, no li donen la producció o el rendiment que caldria.

Similars: Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Qui envia, no va.

Millor cava un bon pagés que deu malfaeners.

Llaura fons i escampa fem, i deixa córrer el temps.

Un bon consell, però encara és millor femar i llaurar després.

Com el següent.

Llaurant fondo, el gra, a bondo. (a bondo = a bondó, abundós, abundant)

Llaura ben fondo, que pa tindràs.

Com més profunda és l'oxigenació, més s'enriqueix el sòl i més fàcilment progressen les arrels.

Similar: Llaura per Sant Joan, si vols menjar bon pa.

Castellà: *Labra profundo, echa basura y cágate en los libros de agricultura.*

Árame bien, que yo te lo pagaré mucho y bien.

Llaura per Sant Joan, si vols menjar bon pa.

Estovar la terra per tal que absorbisca fins l'última gota de l'escassa pluja estival és molt beneficiós per als cereals.

Similars: Llaura fons i escampa fem, i deixa córrer el temps.

La llaurada de Sant Joan, per quatre femades val.

Llaurar, cosir i fer albardes, tot és pegar puntades.

Desmunta alguna argumentació que s'intenta justificar amb arguments que no tenen res a veure els uns amb els altres.

Com: Sabó i fil negre, tot és per a la roba.

Similars: Què té a veure el nas per a entrar en quinta?

Per cert, mon pare té un trabuc.

Llegir molts llibres fa tornar boig.

És una crítica que es fa als grans lectors, potser per enveja del seu saber, si bé és cert que s'han donat alguns rars casos de desconexió de la realitat.

Connex: Llibre tancat, mestre callat.

Llençol apedaçat serveix com nou.

Les coses s'han de ponderar per la seua efectivitat i no per la seua aparença.

Llençols calents fan menjar la sopa freda.

Qui es demora en el descans (està calfant els llençols) arriba tard a l'hora de menjar.

Llepa amb la boca i mossega amb la cua.

És preferible alabar a ofendre, i demanar a exigir.

Com: S'agafen més mosques amb mel que amb fel/vinagre.

Les dents de la gossa no fan mal als cadells.

Val més llepar que mossegar.

Llepant llepant, puja el llibant. (Llepant = fregant / llibant = cable, corda)

Les coses més grosses o pesants poder ser superades a poc a poc.

Lleva't amb el sol i vés a dormir sense gresol.

Recomana fer vida activa aprofitant la llum natural del dia.

Similar: A les vuit, sense vergonya al llit.

Contrari: A Benidorm, qui molt vetlla, poc dorm.

Llibre deixat, perdut o estripat.

Llibre que deixaràs, llibre que perdràs.

Llibres, gàbies i paraigües, no en deixis gaires. (gaire = gens, cap)

Gàbies, llibres i paraigües, si es deixen, no se'n tornen gaires.

Llibres, canyes, escopetes i sacs, no en deixis, que no se'n torna cap.

Com: Qui deixa un llibre, perd un llibre i un amic.

Castellà: *Libro prestado, roto o enmendado.*

Llibre de metge i advocat, ni el diable en trau trellat.

Utilitzen un llenguatge tan específic que resulta incomprendible per a qui no és de la professió.

Connex: Advocats i procuradors, a l'infern de dos en dos.

Llibre massa nou, poc llegit.

Ben cert, perquè l'ús desgasta les coses.

Similar: Llibreria ben arreglada, llibreria poc consultada.

Contrari: Llibre estripat acredita l'estudiant.

Llibre tancat no fa lletrat.

Llibre tancat, mestre callat.

Llibre tancat, mestre espatlat.

La peresa duu a la ignorància.

Com: Llibre al calaix i guitarra en un racó, no fan bon so.

Connexos: Llibre massa nou, poc llegit.

Per a estudiar, un llibre i bo.

Barca parada no fa jornada.

Contraris: Llibre llegit, consell pres.

Llibres, camins i dies porten saviesa.

Més valen llibres que lliures.

Castellà: *Libro cerrado no saca letrado.*

Llibres, camins i dies porten saviesa.

S'adquireix molt coneixement llegint i viatjant i aprenent de les bones i males experiències de la vida.

Similar: No hi ha cap llibre dolent que no tingui alguna cosa bona.

Llibres i una closca estreta, pocs diners i poca xaveta. (closca = crani, testa, cap / xaveta = seny, enteniment)

Cal saber interpretar allò que es llegeix per a extraure'n la lliçó, la veritat o la cosa positiva.

Similar: Llegir molts llibres fa tornar boig.

Contraris: Gastar-se diners en llibres és una inversió que rendeix un bon interès.

Llibre llegit, consell pres.

Llibre tancat, mestre callat.

Si es tenen els mitjans però no hi ha voluntat, és com si no es tingueren.

Similar: Els llibres són mestres que no renyen i amics que no demanen.

Connex: Barca parada no guanya jornada.

Lluny de la terra tothom fa la farina blana.

Es diu a qui es pensa que en altres llocs les coses són millors.

Contrari: En ningun lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

Connex en castellà: *En todas partes cuecen habas.*

L'obra, del que sobra.

Quan s'han cobert les necessitats principals és quan podem gastar en coses secundàries.

Similar: El que és primer, és primer.

Després d'Ibi, Tibi.

Primer són les dents que els parents.

L'ocasió fa el lladre.

Moltes vegades és l'ocasió oportuna la que propicia que les persones obrem malament.

Contraris: Evita l'ocasió i evitaràs el perill.

La por guarda la vinya.

Davant d'una porta tancada, el dimoni torna arrere.

Castellà: *Abierto el cajón, convidado está el ladrón.*

Contraris en castellà: *Evita la ocasión y evitaràs el peligro.*

Ojos que no ven, corazón que no siente.

Loco és qui per a ell no sap.

Està bé ser solidari, altruista, i ajudar els altres, però sense descuidar-se u mateix i els seus pròxims.

Castellà: *En casa del herrero, cuchillo de palo.*

Locos amb locos s'avenen.

Significa que els que són similars o afins acaben juntant-se perquè tenen amb què coincidir.

Similar: Cada olleta té la seua tapadoretta.

Castellà: *Dios los cría y ellos se juntan.*

L'ofici fa el mestre.

Les persones som condicionades i formades per les tècniques de cada ofici fins que en coneixem tots els secrets i esdevenim mestres.

L'oli va sempre per damunt.

Es refereix que la veritat sempre sura, és innegable perquè tard o d'hora acaba veient-se o sabent-se.

Com: La veritat és com l'oli, que sempre sura.

Lo mal se'n riu de l'ungüent i l'ungüent del *potecari*. (= apotecari)

Menysprea els remeis suaus per inefectius.

Lo millor remei és lo que cura.

De remeis teòrics o possibles n'hi ha molts, perquè cada persona té una opinió, però de remeis efectius només n'hi ha un: el que la pràctica demostra que és efectiu.

Connexos: El millor metge és el mateix malalt.

Lo metge no és més que un aconsolador.

Lo mal se'n riu de l'ungüent i l'ungüent del potecari.

Lo que altre sua, poc me dura.

És una crítica a qui balafia o es gasta el resultat de l'esforç d'un altre.

Similar: La fàbrica de l'avi, la disfruta el pare i la tanca el fill.

Lo que poc costa, poc dol.

Lo que en diumenge es guanya, a ca l'apotecari es gasta. (apotecari = actual farmacèutic)

Els excessos de treball es paguen en salut.

Connex: Més val gastar-s'ho en la confiteria que en la farmàcia.

Lo que es deprén al bres no es perd mai més. (bres = bressol, "cuna")

Els coneixements més elementals no s'obliden mai perquè són quasi com reflexos inconscients.

Connex: Del plat a la boca, ningú s'equivoca.

Lo que es dóna ja no es torna; i el que es perd, és julivert.

Es diu a qui reclama alguna cosa que abans havia regalat.

Castellà: *Santa Rita Rita, lo que se da no se quita.*

Lo que me diste por lo que me cogiste.

Lo que es guanya en molts mercats es perd en una fira.

Adverteix que els diners que tant costen de guanyar se'n van a vegades a la menor ocasió.

Connex: Qui guarda quan té, troba quan vol.

Contrari: Tota pedreta fa marge.

Lo que es perd en la pansa es guanya en la figa.

Unes coses compensen unes altres, ja que la vida és una alternança de bones i males èpoques

Similar a les expressions: Eixir cap per mans.

Una cosa per l'altra.

Castellà: *Lo que te di por lo que te cogí.*

Lo que hi ha en el cove és peix, i lo demás és peixquera. (peixquera = il·lusió, fantasia, ganes)

Cal distingir entre la realitat palpable i les pretensions.

Similar en castellà: *No hay más cera que la que arde.*

Obras son amores, y no buenas razones.

Lo que la butxaca perd, el cos ho guanya.

Significa que és preferible dedicar el temps a u mateix que no a fer diners.

Lo que no deixa, deixar-ho.

Les activitats en les que no es trau cap profit ni benefici convé abandonar-les i no perdre més temps en elles.

Similars en castellà: *A amor mal correspondido, ausencia y olvido.*
A espaldas vueltas, memorias muertas.

Lo que no es cou per a tu, deixa-ho cremar.

Aconsella no interferir en assumptes en els que no tenim algun interès personal.

Connex: Més val verd per a mi que madur per als altres.

Lo que no es paga en llàgrimes es paga en sospirs.

Aconsella actuar encara que ho hàgem de lamentar més que ser inactius i haver de viure amb la frustració del desig incomplert.

Connexos en castellà: *No comer por haber comido, no hay nada perdido.*

Más vale un toma que dos te daré.

Lo que poc costa, poc dol.

Adverteix que a qui no li costen de guanyar els diners, no els valora.

Similar: Els diners, com vénen se'n van.

Lo que s'ha de vendre no ho cal *empenyar*.

Es poden hipotecar béns que es podran recuperar més avant, però no el producte del qual hem de menjar cada dia.

Lo que s'usa no és excusa. (lo que s'usa = el costum, la moda, el comportament general)

És una reprovació a qui, amb l'excusa que està de moda, que tots ho fan o que tota la vida s'ha fet, fa una acció moralment reprovable.

Contrari: Fer com fan no és pecat.

Lo que u no vol, un *atre* ho pilla al vol.

Com que hi ha tota classe de gustos i necessitats, uns aprofiten allò que altres desaprofiten o rebutgen.

L'orgull cega l'ull.

Qui està pagat de si mateix o enfadat amb algú altre no vol reconèixer-se defectes ni culpes.

Similars: Els ulls van allà on va el cor.

Ulls que no veuen, cor que no se'n dol.

L'últim, que pele fulla.

L'últim, que tanque la porta.

El que últim acaba, neteja la taula.

Qui vinga darrere, que tanque la porta.

Són maneres de dir que qui arriba tard a alguna activitat ha de fer la feina pitjor o la que els altres no han volgut fer. (Pelar fulla de canya és pesat i perillós, perquè talla.)

Mai (no) és tard quan arriba.

Mai (no) és tard quan Déu ajuda.

Més val tard que mai.

És preferible un mal menor a un mal més gran.

Similar: Més val perdre que besperdre.

Castellà: *Nunca es tarde si la dicha llega.*

Mai cap pescador ha estat en presó.

Els pescadors tenen bona fama en totes les cultures.

Mai no ho hem vist tot.

En el món hi ha tota mena de persones i es produeixen les situacions més impensables, ja que la realitat supera a la ficció; per tant, com més vivim, més veiem.

Similars, les expressions: Poc viurà qui no ho veurà.

De tot vorem.

En el món, hi ha d'haver de tot.

Similars en castellà: *A ayer, lo conocí; pero a mañana nunca lo vi.*

Nunca te acostarás sin saber una cosa más.

Mala gent no fa mai bona processó.

Si els roïns fan junta, podem estar segurs que no idearan res de bo.

Malaltia incurable és la vellesa.

La més mala malaltia són els anys.

No és una malaltia, però hi és assimilable perquè no té remei possible.

Similar: Malaltia llarga és parenta de la mort.

Connex: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

Malaltia i presó no adoben a cap brivall/bribó. (adobar = esmenar, corregir, alligonar / brivall = malfactor, brètol)

Ningú no trau molt grans ensenyances de les males experiències.

Malaltia llarga és parenta de la mort.

Una malaltia greu o llarga no desemboca sempre en mort, però sí que resta qualitat de vida.

Connex: Connex en castellà: *El burro que anda a palos, malo.*

Contraris: Al malalt que és de vida, l'aigua li és medecina.

A qui no s'ha de morir, l'aigua li és medecina.

Malalt que no explica el mal, o mut o mortal.

Allò que no es diu, resta secret i ningú hi pot posar remei.

Similars: A metge, confessor i advocat, digues sempre veritat.

El que no plora, no mama.

Malalt que s'alça de nit, no el dones per ben guarit.

Es pot pensar que necessita urgentment anar al servici.

Malaltia que se'n sap la durada és senyal de fillada.

Les malalties no tenen una data límit, en canvi, l'embaràs, sí.

Connex: Mal de ronyons, mal de minyons.

Mala plomada val més que bona ullada.

Cada treball vol el seu instrumental específic, perquè treballar a ull sol donar mals resultats.

Similar: Faena d'ull, faena de cul.

Mal de ronyons, mal de minyons.

L'embaràs fa que la renyonada estiga en tensió per compensar-ne el pes.

Connex: Malaltia que se'n sap la durada és senyal de fillada.

Mal dilluns, mala setmana.

Les coses que comencen malament és molt difícil que puguin acabar bé.

Connexos: Els dilluns tots són pesats.

L'endemà de diumenge hauria de ser diumenge.

Contrari: En dilluns es comencen totes les coses bones.

Castellà: *Lo que mal empieza no puede acabar bien.*

Mals mariners, bon vaixell.

És una crítica amb un poc d'enveja als qui tenen millor barco que u mateix.

Similar: A qui treballa, una sardina; a qui fa el gos, una gallina.

Mal usar no pot durar.

L'ús inadequat de les coses les inutilitza aviat i el mal comportament causa aïllament.

Mandra, por i fred, com més n'hi ha més n'admet. (mandra = peresa)

Certament.

Manobre, cornut o pobre.

És una manera de dir que és un ofici poc profitós.

Connex: Qui porta aixada porta samarra.

Maria Grenya, una sabata i una espardenya.

És un toc d'atenció o una crítica a qui vesteix desastradament.

Similar, l'expressió: Anar disfressat.

Mariner, bon mariner, quin és el vent que et va bé?

Es diu a qui no està mai conforme amb el que té.

Mariner de bona llei, una mà per ell; l'altra, pel rei.

Qui forma part d'un col·lectiu ha de procurar tant per si mateix com pels altres.

Mariner de la muntanya, sempre troba la mar plana.

Qui veu les coses des de fora, les imagina molt fàcils.

Similar en castellà, l'expressió: *Ver los toros desde la barrera.*

Mariner i pescador, de la gent el bo i millor.

La gent de mar sol ser ben considerada en totes les cultures, per més que a les pel·lícules hollywoodianes els posen la mala fama de bevedors, tramposos o doners.

Contrari: El següent.

Mariner, llenguallarg i mentider.

En general, sol tenir mala fama la gent que va de port en port i passa més temps fora de casa que dins d'ella.

Contrari: El precedent.

Mariner que dorm no mena vaixell.

Qui no s'esforça no pot obtenir benefici.

Similars: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Qui no treballa quan pot, no menja quan vol.

Similar en castellà: *Pereza es madre de pobreza.*

Marxant nou, compra a ral i ven a sou. (a ral = barat / a sou = car)

Qui és inexpert es pensa que les coses són molt fàcils.

Matiner de gener, gastador d'oli.

Pel gener, tarda molt a fer-se de dia, i per a il·luminar-se, antigament s'havia de cremar oli en el cresol.

Matinet és com s'agarren.

Aconsella ser diligent, perquè qui s'alça enjorn, arriba i actua abans que un altre.

Castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

Contrari en castellà: *El que llega tarde, ni oye misa ni come carne.*

Memòria o cames.

Qui s'oblida alguna cosa, ha de tornar per ella.

Com: Qui no té memòria, té cames.

Qui no té memòria ha de tindre cames.

Més val un llapis curt que una memòria llarga.

Menja, beu i fes-te gord, i si et criden, fes el sord.

És un consell molt vitalista, però poc saludable.

Com el següent.

Menjar i beure (, fotre) i no creure.

Com l'anterior.

Similar: A la taula i al llit, al primer crit.

Menja sense treballar? O és molt ric, o ha de robar.

Sol ser així.

Mentre hi ha vida, hi ha esperança.

Es diu en moments crítics (una malaltia, mala economia...) per a animar-se a esperar el restabliment.

Similar en castellà: *Hasta la muerte, pie fuerte.*

Connex en castellà: *Hasta morir, todo es vida.*

Mentre hi haurà burros es faran albardes.

La poca intel·ligència o el fet de no voler obrir els ulls a la realitat fa que molts siguin utilitzats pels aprofitosos.

Similar: l'expressió: Encara passa poc.

Mentre hi haurà món hi haurà què dir.

Mentre existisca la humanitat en generaran problemes, enveges, crítiques...

Mentre va el carro, fa soroll.

Mentre roden les rodetes, no cal preocupar-se.

Mentre es manté la seguida, es guanyen diners i tot es desenvolupa normalment.

Similar: Mentre hi ha vida hi ha esperança.

Castellà: *El que nada, no se ahoga.*

Similar en castellà: *Barco en varadero no gana dinero.*

Barco parado no gana flete.

Més costa mal viure que ben viure.

La vida li és molt més senzilla a qui viu honestament que a qui la viu deshonestament, que ha d'anar amagant-se o fugint.

Més estira un pèl de figa que una maroma de barco.

Més estira un pèl de dona que una maroma de barco.

Significa que els homes solen sacrificar les coses més importants quan hi ha alguna dona pel mig.

Castellà: *Tira más una teta que una carreta de bueyes.*

Al hombre de más saber, una sola mujer lo echa a perder.

Més es trau llepant que mossegant.

S'obté més, o més fàcilment, actuant a les bones que no a les males.

Com: Més val llepar que mossegar.

S'agafen més mosques amb mel que amb fel/vinagre.

Similar en castellà: *Al hablar como al guisar, su granito de sal.*

Més et perdràs vora d'en terra que enmig d'en mar.

Els mar ofereix més perills i aventures que la terra.

Més fa el que vol que el que pot.

Més fa qui vol que qui pot.

La voluntat és una força que permet d'assolir metes que qui podria assolir-les fàcilment per disposar dels mitjans no té ganes.

Similar en castellà: *A Dios se dejan las cosas cuando no tienen remedio.*

Si la montaña no va a Mahoma, Mahoma irá a la montaña.

Més fa/val la basta que el burro que l'embasta. (basta = tira o tirant de tela / embastar = fer o cosir les bastes d'un vestit)

És un insult amistós a qui està construïnt, treballant o fent alguna cosa.

La voluntat pot més que els mitjans de qui no té voluntat de fer alguna cosa.

Similars: Més val el suc que les tallades.

Més val el sabó/el fregall que l'escurada.

Més prompte se sap el mal que el bé.

Així sol ser tant en les notícies en general com en el comportament de les persones.

Similar: Les males notícies volen.

Similar en castellà: *Las malas noticias vuelan.*

Més sap el dimoni per vell que per dimoni.

Més sap el dimoni per vell que per consell.

El saber ve més de l'experiència que de l'estudi.

Similar: Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

Similars en castellà: *El tiempo es sabio y el diablo viejo.*

La liebre vieja presto coge la vereda; la nueva, o la matan, o la enseña.

A barco nuevo, capitán viejo.

La veteranía es un grado.

Buey viejo no pisa mata y si la pisa no la maltrata.

Mucho sabe la zorra, pero más quien la toma.

Si mucho sabe la raposa, más sabe quien la toma.

Mestre d'escola i signa amb el dit.

És una crítica a qui se li ha descobert un defecte o una fallada.

Més val anar a una nóvia que a un soterrar. (una nóvia = una boda)

Sempre és preferible anar de festa i a coses bones i agradables que estar trist i afectat per mals i desgràcies.

Similar: Més val gastar-s'ho en la confiteria que en la farmàcia.

Més val anar sol que mal acompanyat.

Més val estar sol que mal acompanyat.

Més val estar a soles que mal acompanyat.

Es diu quan s'està satisfet amb la tranquil·litat de la solitud.

Més val carrar que amb burros *pelear*. (carrar = traure llesques de suro de les alzines)

És preferible fer una feina difícil que no intentar fer raonar qui no en té la capacitat o no vol.

Similars en castellà: *El burro que anda a palos, malo.*

Reniego del árbol que a palos ha de dar el fruto.

Más vale callar que con borrico hablar.

Més valen les agranades de ma casa que tot lo de la teua.

Es diu com a insult.

Més val fer-ho que manar-ho.

Com: Qui envia, no va.

Similar: Qui no té memòria, té cames.

Més val fortuna que saber.

Alguns objectius s'aconsegueixen per un colp de sort.

Similar en castellà: *Más vale llegar a tiempo que rondar un año.*

Més val gastar-s'ho en la confiteria que en la farmàcia.

S'explica sol.

Castellà: *Ida por ida, ir por ir, más vale a la taberna que a la botica.*

Més val llengua que hisenda. (hisenda = riquesa, béns, propietats)

Destaca el valor que té la capacitat oratòria i de convenciment.

Similars: Qui té llengua, a Roma va.

S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Contrari: Et conec, herbeta, que et dius marduix.

Més val llepar que mossegar.

És preferible adular i estar a bé que ofendre i estar a mal.

Similar: S'atrapen més mosques amb mel que amb vinagre.

Castellà: *Nadie corta la mano que le da.*

La mano que no puedes morder, bésala.

Més val matinejar que a missa anar.

Aconsella dedicar-se a treballar més que no a cap altra cosa.

Connex: Qui matina, fa farina.

Més val morir de peu/dempeus que viure agenollat.

És una consigna popularitzada en l'època hippy.

Castellà: *Más vale morir de pie que vivir de rodillas.*

Similar en castellà: *Una libertad precaria es mejor que una esclavitud abundante.*

Més val perdre que besperdre. (besperdre = perdre més)

Més val perdre el peix que perdre la caravel·la.

És preferible acceptar el perjudici que no perdre encara més intentant reparar-lo.

Castellà: *Más vale mal ajuste que buen pleito.*

Buena es la pelea ganada, pero es mejor la evitada.

Es mejor mala avenencia que buena sentencia.

Do va la mar, vayan las arenas.

Similars en castellà: *A veces, perdiendo se gana.*

Es mejor un buen pleito que un mal arreglo.

Del mal, el menos.

Connex en castellà: *Es mejor no jugárselo todo a una carta.*

Més val petar que rebentar. (petar = petejar, llufar-se, tenir flato)

Justifica l'alliberament de la flatulència. També es diu com a crítica de qui no sap guardar secrets.

Similar: Menja bé i peta fort, i no tingues temor a la mort.

Menja, beu i caga fort, i no li tingues por a la mort.

La del pobre: abans rebentar que sobre.

Similar en castellà: *Muera Marta, y muera harta.*

Més val poc que res.

S'explica sol.

Similar: Més val segur que salvatge.

Connex: Pardal que vola, a la cassola.

Castellà: *Más vale algo que non nada.*

Algo es queso, pues se da por peso.

Algo es algo, le dijo el pelo a un calvo.

Algo es algo, menos es nada.

Algo es algo, dijo el calvo cuando un pelo le salió.

Algo es algo, dijo un calvo; y se encontró un peine sin púas.

Más vale pájaro en mano que ciento volando.

Similar en castellà: *Quien tiene madre en la putería no es huérfano.*

Més val prevenir que curar.

Abans de fer les coses s'ha de pensar la millor manera de fer-les i les possibles conseqüències.

Castellà: *Más vale prevenir que lamentar.*

Similar en castellà: *Al peligro con tiempo, y al remedio, con tiempo.*

Més val que sobre que no que falte.

Si sobra del que siga, no passa res, però si falta, no es pot fer.

Connex en castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Més val segur que salvatge.

És preferible acontentar-se amb el que es té a abandonar una cosa segura per una d'insegura.

Similar: Més val poc que res.

Qui estiga bé, que no es menege.

Similar en castellà: *Más vale fortuna en tierra que bonanza por la mar.*

Más vale pájaro en mano que ciento volando.

Més val suar que tossir.

Més val suar que tremolar.

És preferible anar massa abrigat que passar fred.

Similar en castellà: *Ande yo caliente y ríase la gente.*

Más vale humo que escarcha.

Més val tard que (no) mai.

És preferible el mal menor a l'irremeiable.

Castellà: *Más vale tarde que nunca.*

Nunca es tarde si la dicha llega.

Buenas son mangas después de pascua.

Més val tindre que desitjar.

S'explica sol.

Com: Més val Casafeta que Castellseràs.

Castellà: *Más vale tener que desear.*

Similar en castellà: *Más vale pájaro en mano que ciento volando.*

Quien tuvo, retuvo.

Al pobre le faltan muchas cosas; al avaro, todas.

Más vale un toma que dos te daré.

Más vale fortuna en tierra que bonanza por la

mar.

Més val traça que força.

Val més manya que força.

La lògica, el sentit comú o la pràctica aconseguen fàcilment coses que a algú que no en té li suposarà un gran esforç.

Castellà: *Más vale maña que fuerza.*

Más vale a quien Dios ayuda que quien mucho madruga.

Més val una dona filant que cent mirant. (filar = fer fil)

Qui treballa o aprofita el temps és més vàlid que l'inútil.

Contrari: Tots al sac, i el sac en terra.

Similar en castellà: *A Dios rogando, y con el mazo dando.*

Més val un bon casat que un mal capellà.

Més val un bon vagar que una bona rectoria.

Cada u serveix per a una cosa, i qui no té vocació, difícilment serà un bon professional.

Similar: Torna el xic a casa, que no és per a casar.

Més val un roí conegut que un bo per conèixer.

Sabem les possibilitats, els defectes i les virtuts de les coses o les persones que ja coneixem, però ignorem si les que no coneixem no resultaran pitjors.

Similar: Qui estiga bé, que no es menega.

No deixes sendes velles per novelles.

Similar en castellà: *Más vale malo conocido que bueno por conocer.*

Otros vendrán que bueno te harán.

Connex en castellà: *Nunca segundas partes fueron buenas.*

Més val un pam que una cana. (cana = mida longitudinal de 8 pams)

Més val poquet i segur que molt però insegur.

Similar: Més val un mal conegut que un bo per conèixer.

Val més un esparrall a la mà que una tonyina nedar.

Castellà: *Más vale pájaro en mano que ciento volando.*

Connex en castellà: *Más vale burro vivo que sabio muerto.*

Més val un roí ajust que el millor pleit. (ajust = pacte, acord)

És preferible anar a bones que a males, ja que a males sempre es resulta perjudicat encara que es guanye el pleit.

Similars: Més val perdre que besperdre.

Més val roí conegut que bo per conèixer.

Castellà: *Más vale en paz un huevo que en guerra un gallinero.*

Más vale avenencia que buena sentencia.

Connex en castellà: *Pleitos tengas y los ganas.*

Més veuen quatre ulls que dos.

És quasi impossible que se'ls escapen defectes o errors a dos o més persones que supervisen una mateixa cosa.

Castellà: *Más ven cuatro jos que dos.*

Millor cava un bon pagés que deu malfaeners.

Pot referir-se a l'agricultura o a qualsevol altra activitat.

Miquel, Miquel, no tens abelles i vens mel.

Se li diu al pretensiós.

Similar: Fill no tenim i ja el bategem.

Similar, l'expressió: Ser un somiatruites.

Similar en castellà, l'expressió: *Vender la piel del oso (antes de matarlo).*

Moliner i mariner, vent els fa mal i vent els fa bé.

Qui depén del vent que faça, com qui depén del caprici de les circumstàncies, està més a la seua mercé que a la de la voluntat pròpia.

Connex: Al moliner de vent no li cal fer testament.

Molta planta però poc raïm.

Molta ufana i poca grana. (ufana = fullam, verdor / grana = gra, fruit)

Es refereix a les persones que a l'hora de la veritat ens deceben, quan ens havíem pensat o ens havien fet creure que eren eficients en algun assumpte.

Similar: Molt parlar i poc obrar.

Similar, l'expressió: De forment, ni un gra.

Castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

Moltes candeletes fan un ciri pasqual. (candeleta = ciriet, espelmeta / ciri pasqual = ciriot, cirial, espelmota)

Moltes gotes fan un ciri.

Moltes gotes/gotetes fan un ciri pasqual.

Moltes gotes fan bassa.

Moltes gotes fan córrer un riu.

Juntant moltes coses aparentment irrellevants se n'obté una altra de ben gran. És una alabança a la constància.

Similars: De gotes d'aigua es fan els rius.

De mica en mica s'omple la pica.

Contrari, l'expressió: Ser una llàgrima en el mar.

Castellà: *Muchos pocos hacen un mucho.*

Molt més s'aprén mirant que els llibres decorant.

L'observació és el primer pas de l'aprenentatge.

Similar: No es pot jutjar un llibre per les cobertes.

Connexos: La pràctica fa mestres.

Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

Contrari: Gros llibre no fa gran estudiant.

Molts anys que vaja per davant.

Més que un refrany, és una expressió que es diu com a distanciament moral quan mor algú a qui volíem poc, que ens importava poc o que ni coneixíem.

Contràries, les expressions: Que en glòria estiga.

Que al cel sia.

Molts es treurien un ull per veure els altres cegos.

Es diu com a crítica a qui perjudica conscientment o voldria perjudicar una altra persona.

Similar en castellà: *Ser como el perro del hortelano, que ni come ni deja comer.*

Molts n'entren llepant i se n'ixen mossegant.

És una crítica als desagraïts.

Similar: Quan vos necessitem vos llepem i quan tenim vos escopim.

Molts pensen senyar-se i es trauen els ulls.

Adverteix que moltes vegades les bones pretensions donen mals resultats en la pràctica.

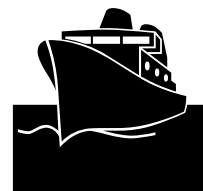
Molts pilots perden un barco.

Molts patrons perden una barca.

Molts patrons tiren la barca a perdre.

Els assumptes en els que intervenen diverses persones no solen acabar bé perquè, per descoordinació, uns desfan els que altres han fet.

Castellà: *Reunión de pastores, provecho de lobos.*

Molt soroll i poques nous.

Molt soroll de boixets i poques puntes. (punta = randa, calat, brodat)

Es diu com a crítica a qui demostra gran aparença o verborràgia que en realitat amaguen o dissimilen un bluf, una buidor, una inconsistència.

Similars: Molt delit i poc profit.

Més fets i menys paraules.

Castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

Similar en castellà: *Mucho hablar y poco obrar.*

Molts se'n van a l'hospital per no veure el seu cabal.

N'hi ha que són tan avars que prefereixen passar-ho malament, inclús arriscant la pròpia salut, a desfer-se de part del seu patrimoni.

Mor, Anton, que qui es queda ja es compon. (compondre's = apanyar-se)

Humorísticament s'utilitza en algun cas de defunció com dient-li al difunt que no patisca pels vius, que ells ja s'apanyaran pel compte que els té.

Connex en castellà: *Siete vidas tiene el gato, y la mujer, tres o cuatro.*

Mort a la mar, tràngol segur. (tràngol = tuacte, tràfec, activitat)

Una calamitat sense mitjans disponibles crea molta impotència i molt neguit.

Mort i naixença, no té tinença. (tinença = propietat)

Ningú pot decidir sobre el seus propis principi i fi.

Castellà: *El casamiento y la mortaja, del cielo baja.*

Mort o venda, tot ho trenca.

S'acaba tot.

Músic pagat no fa bon so.

Ja explicat en: Música pagada no fa bon so.

Mut i callosa, que ve la rabosa. (callosa = silenci)

Recomana callar. (L'advertiment, originalment dirigit als xiquets menuts, fa que se senten desemparats com corderets.)

Nadar i guardar la roba.

Abans de realitzar una acció s'ha de ponderar molt els avantatges i els inconvenients possibles.

Similar: Un ull al plat i un ull al gat.

Castellà: *Nadar y guardar la ropa.*

Ni el malalt pot fer el bo, ni el bo el malalt.

Per més que es pretenga fingir, més prompte o més tard acaba manifestant-se el vertader estat corporal o anímic, que desmenteix la farsa.

Ni el soldat sens armes pot *pelear* ni l'estudiant sens llibres estudiar.

Sense els mitjans adequats no es pot fer gran cosa encara que es tinga molta voluntat.

Contrari: Gat amb guants no caça rates.

Ni mà en caixa, ni ulls en carta.

Aconsella respectar la privacitat i la intimitat dels altres.

Connex: Les mans, on les tenia Amadeo.

Ningú dóna els duros a catorze quinzets.

Ningú dóna els duros a quatre pessetes.

Habitualment, ningú regala res en canvi de res ni ix perdent en cap tracte comercial.

Similars: En cap lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

On donen molt, no vages.

De donar, ningú es fa ric.

Castellà: *Algo se da por algo.*

A caballo regalado no le mires el diente.

Ningú és completament inútil; sempre pot servir de mal exemple.

És una manera elegant de remarcar la inutilitat d'algú mirant-li la part positiva.

Similar: Torna el xic a casa, que no és per a casar.

El que val, val, i el que no, municipal.

Ningú és perfecte.

Hasta el sol té taques.

Hasta els coloms tenen fel.

Afirma que la perfecció absoluta no existeix i aconsella ser comprensius amb els petits defectes dels altres o justifica els propis.

Similars: Ningú naix ensenyat.

Hasta el millor sastre esgarra els vestits.

Castellà: *A cualquiera se le muere un tío.*

Alguna vez duerme el bueno de Homero.

Hasta a la primera dama se le escapa un pedo.

Ningú és profeta en casa seua.

Ningú és profeta en el seu poble.

Habitualment, qui destaca de la massa o triunfa socialment ho ha fora del seu poble, perquè allí li coneixen els defectes, mentre que en un altre lloc no.

Castellà: *Nadie es profeta en su tierra.*

Ningú naix ensenyat.

Ningú naix mestre.

No s'ix ensenyat del ventre d'una mare.

Ningú surt ensenyat del ventre de sa mare.

Es diu com a justificació quan es comet algun error per inexperiència o desconeixement.

Contraris: L'experiència fa el mestre.

L'experiència és la mare de la ciència.

Castellà: *Ninguno nace enseñado.*

**Ningú no és mariner si no es troba en perill.
No és bon mariner el qui no ha caigut cent vegades a l'aigua.
No és bon mariner el que no s'ha marejat mai.
No és bon mariner el que no ha anat a l'altra banda.
No és bon mariner el que no ha passat la mar gran.
No pot dir cap mariner "d'aquesta aigua no beuré".
No pot dir cap pescador que el mar no li haja estat traïdor.
No pot dir cap pescador que mai no ha caigut en mar.**

L'experiència i el mestratge s'adquireixen per la molta pràctica.

Ningú no se'n recorda de santa Bàrbara més que quan trona.

De normal, no pensem en les coses que ens desagraden si no és que alguna circumstància ens la fa venir a la ment. (Santa Bàrbara és la protectora contra les tormentes, a qui la gent s'aclama només quan sent tronar.)

Castellà: *Todos se acuerdan de santa Bárbara cuando truena.*

Ningun tonto tira pedres al seu terrat.

Ningú es perjudica a si mateix o a la seua família conscientment.

Ningú pot donar lo que no té.

Ningú dóna lo que no té.

Certament.

Com: Qui fa el que pot, no està obligat a més.

Ningú s'alabe fins que s'acabe.

No digues blat fins que (no) el tingues lligat.

No digues blat si no el tens lligat dins del sac.

No digues oliva fins que estiga baix de la biga.

Tot té un procés de realització, que pot fallar en algun moment i privar-nos de l'objectiu que perseguíem.

Castellà: *Hasta que no pase San Germán, no digas que tienes vino ni pan.* (28 de maig)

Hasta San Juan, todo vino es rabadán.

Similar en castellà: *Por la boca muere el pez.*

Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

De vell ningú no vol patir, però tothom vol envellir.

Ell sol s'explica.

Similar: No hi ha més remei que morir-se o fer-se vell.

De vells no passarem.

Ni per calor ni per fred, deixes capa ni barret. (barret = capell)

Cal ser precavut, ja que l'oratge és canviant.

Castellà: *Si quieres criarte gordito y sano, la ropa del invierno gasta en verano.*

Similar en castellà: *Ande yo caliente y ríase la gente.*

Ni un bé ni un mal dura cent anys.

Serveix de consolació per a qui està passant una mala ratxa.

Castellà: *No hay mal que cien años dure.*

No busques lluny lo que tens prop.

És cosa lògica.

No deixes les sendes velles per les novelles.

No deixes sendes velles per novelles.

No et deixes senda vella per novella.

Aconsella no abandonar els vells costums o la manera tradicional de treballar, l'efectivitat dels quals està demostrada, per modes o mètodes nous dels que encara desconeixem l'efectivitat.

Similar: Qui estiga bé, que no es menege.

De moliner canviaràs i de lladre no t'escaparàs.

Més sap el dimoni per vell que per dimoni.

No fa de bon navegar amb barca nova.

Connex: L'oli i l'amic, l'antic.

Castellà: *No dejes camino viejo por sendero nuevo.*

No dejes camino por vereda.

No dejes lo cierto por lo dudoso.

No digues blat que no el tingues lligat.

No digues oliva que no estiga collida-.

No digues moixó que no el tingues dins del sarró, i si pot ser a la cassola, encara millor. (sarró = bossa per a la caça o el recapte)

No convé avançar-se als esdeveniments ni parlar abans d'hora si no volem quedar malament.

Similar: Déu te guard d'un està fet.

Castellà: *No hay que decir izape! hasta que pase el último gato.*

Similar en castellà: *Por la boca muere el pez.*

Similar en castellà, l'expressió: *Vender la piel del oso antes de matarlo.*

No donen l'enhorabona a qui ven, sinó a qui compra.

A qui ven, ningú li dóna l'enhorabona.

Qui compra està en un bon moment econòmic, mentre que qui ven, encara que faça un negoci profitós, es queda sense el que tenia.

No dorm totes les nits qui en la vida té embolics.

No es descansa bé quan hi ha preocupacions.

No és bon caçador el qui es perd ni bon pescador el qui cau a l'aigua.

Per a ser un bon professional s'ha de conèixer bé els mitjans i la tècnica.

Similar en castellà l'expressió: *Haber sido cocinero antes que fraile.*

No es coneix la salut fins que s'ha perdut.

No es coneixen bé i salut fins que s'han perdut.

En general, no reconeixem el benestar fins que estem malament i ho comparem amb el nostre estat anterior.

No és igual a vegades que a voltes.

Significa que allò que a simple vista sembla una cosa, en realitat és una altra que no ens havíem imaginat. (A vegades = en alguna ocasió / a voltes = a rodolons, rodant, fent curumbeles)

Similars: No és igual manjar que tocar l'orgue.

No és tot u això que allò.

Castellà: *Aunque los dos son de barro, no es lo mismo bacín que jarro.*

Similar en castellà: *No es oro todo lo que reluce.*

No és igual manjar que tocar l'orgue. (manjar = insuflar, bombar aire)

És una crítica i una puntualització que se li fa a qui pretén aparenyar ser més important del que és.

Com: No és igual a vegades que a voltes.

No és tot u això que allò.

Igual és un regle que no estiga tort.

Similar: Uns tenen la fama i altres carden la llana.

No és mal sastre, el qui coneix el panyo.

Es diu de qui ens ha causat molt bona impressió professional abans d'encomanar-li algun treball. (Podem fiar-nos de qui coneix tots els materials del seu ofici perquè és garantia que sap treballar cada un d'ells.)

Contrari: El millor sastre esgarra els vestits.

No esmerces els cabals en cosa que res val. (esmerçar = destinar, dedicar, invertir)

Aconsella invertir en coses profitoses.

Similar, l'expressió: Tirar diners.

Castellà: *Cuando siembres, siembra trigo, que chicharros hacen ruido.*

Similars en castellà: *Lo barato es caro.*

No es mou la fulla que Déu no ho vulla. (vulla = forma antiga de vulga)

S'explica sol.

Com: Si Déu vol, sense núvols plou.

No es pot estar en missa i repicant.

No es poden fer bé dues coses alhora.

Similar: Qui tot ho vol, tot ho perd.

Castellà: *Soplar y sorber, no puede ser.*

Similar en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

No es pot jugar amb foc.

És un advertiment sobre la perillositat d'emprendre algun negoci o ficar-se en algun assumpte que, d'entrada, ja pinta malament.

Similars: Qui juga amb foc es pixa en el llit.

Qui juga amb foc acaba cremant-se.

Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

No és res, i li penjava el nas.

Es diu quan algú afectat per un gran infortuni li resta importància.

Castellà: *No es nada, y dábale el agua a la rodilla.*

No es nada lo del ojo, y lo llevaba en la mano.

No és tan lleig el dimoni com el pinten.

Es diu llevant importància a algun fet o a alguna persona.

Castellà: *No es tan fiero el león como lo pintan.*

No és tard *mentres* toquen hores.

Mentre el rellotge del campanar toca hores, és que la vida humana es desenvolupa normalment; si algun dia deixa de tocar serà un mal indicati: potser ha arribat el moment del Judici Final, i aleshores sí que serà tard per a tot.

Similars: Hi ha més dies que llonganisses.

Més val tard que mai.

Mentre va el carro fa soroll.

Dia és vida.

Castellà: *Nunca es tarde si la dicha llega.*

Más vale llegar a tiempo que rondar un año.

No et burles del meu dol, que quan el meu serà vell, el teu serà nou.

Es diu a qui es burla o fa ironia de la desgràcia aliena.

Similar: Al que es burla, el dimoni li furga.

Castellà: *Quien ríe del mal de su vecino, el suyo viene de camino.*

Connex en castellà: *Arrieros somos y en el camino nos encontraremos.*

No et claves en camisa d'onze vares ni en carrer que no trau cap. (onze vares = talla molt gran)

Aconsella no ficar-nos en assumptes que no ens importen, en els que no som part interessada o que no entenem, i en els que podríem resultar perjudicats.

Similars: No deixes sendes velles per novelles.

Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Ni mà en caixa, ni ulls en carta.

Déu ens lliure d'un boig en lloc estret.

No et fies de l'aigua quieta, que el corrent passa.

A vegades convé malfiar-se de la imatge superficial o la primera impressió, perquè no sempre es correspon amb la realitat.

Com: No et fies de l'aigua quieta, que per baix porta corrent.

No fa de bon navegar amb barca nova.

La major efectivitat i el millor rendiment s'obtenen dels instruments que es coneixen bé.

Contrari: Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

No fa poc qui calla i fa el seu joc.

Crema el món i que ningú ho sàpiga.

Alaba els qui fan la seua sense comentar res amb ningú, perquè s'eviten competències, entrebancs, enveges, crítiques i quantitat d'opinions i consells contradictoris.

Contrari: No hi ha prou estopa per a tapar tanta boca.

Connex en castellà: *A Dios rogando y con el mazo dando.*

No hem de morir per viure.

Aconsella no matar-se de treballar ni privar-se de les coses més necessàries.

Similar: Treballar per a viure i no viure per a treballar.

No hi ha alegria amb malaltia.

Certament.

Connex: Malaltia llarga és parenta de la mort.

No hi ha cabell que no faça la seua ombra.

Cada cosa, per poca importància que li donem, en té.

Similar: Moltes gotes fan un ciri.

No hi ha cap geperut que es conega la gepa.

Ningú es vol reconèixer els propis defectes.

Com: Tots veuen la palla en l'ull aliè, però ningú es veu la biga en el propi.

No hi ha cap llaurador que no faça algun solc tort.

Ningú és perfecte.

Similars: El millor sastre esgarra els vestits.

Al millor nadador se l'endú el corrent.

No hi ha càrrega més pesada que una dona lleugera.

Significa que les dones que no porten bona conducta compliquen la vida als seus pròxims, perquè tenen menys força física que els homes i són, per això mateix, presa fàcil dels roïns.

No hi ha cosa més barata que /o que es compra.

La cosa regalada surt més cara que comprada.

Des del moment de la compra, tot és rendiment, mentre que els regals solen ser coses inútils i supèrflues o bé coses que requereixen manteniment.

No hi ha desgràcia sense ventura.

No hi ha mal que per bé no vinga.

Aconsola a qui està vivint algun mal moment.

Similar: No hi ha mal que dure cent anys.

Castellà: *No hay mal que por bien no venga.*

Similars en castellà: *Dios aprieta pero no ahoga.*

No hi ha gust sense disgust.

Tot té un cost o unes repercussions.

Similar: No hi ha rosa sense espines.

Similar en castellà: *Quien algo quiere, algo le cuesta.*

No hi ha joc sense trampa.

Adverteix que els jocs dits d'atzar s'han inventat perquè guanye el més bord, el més ràpid o el més llest.

Similar: Feta la llei, feta la trampa.

Qui fa el joc no perd.

Contrari: No hi ha loteria com l'economia.

No hi ha loteria com l'economia. (economia = estalvi)

La fortuna real, comptant i sonant de cada u, són els diners que té en efectiu, no els imaginats, esperats o emprats.

Similar en castellà: *Tanto tienes, tanto vales.*

No hi ha malalties; hi ha malalts.

Significa que el raciocini humà classifica les dolències i els dóna nom, i a partir d'ací classifica els malalts, però en realitat cada persona desenvolupa les malalties a la seua personal manera i, per tant, els remeis no poden ser estàndards i iguals per a tots.

Similar: Cada persona és un món.

No hi ha mal que dure cent anys (, ni cos que ho aguante).

És una consolació davant d'una desgràcia.

Castellà: *No hay mal que cien años dure.*

No hi ha més remei que morir-se o fer-se vell.

Així és, tant si ens agrada com si no.

Com: De vells no passarem.

De terra no passarem.

Similar: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

No hi ha pitjor sord que el que no vol oir/sentir.

Qui no vol saber les coses o no vol fer cas és pitjor que el sord més sord, perquè per més que ho intentem, ens farà el mateix cas que si li ho diguérem a la paret.

Castellà: *No hay peor sordo que el que no quiere oír.*

No hi ha pitjor veí que la terra a la vora del camí.

Els camps o bancals que estan molt a la mà de tots solen ser desposseïts de fruits ben aviat.

No hi ha prou estopa per a tapar tanta boca.

Adverteix que cada persona diu la seua i que si férem cas dels consells, les opinions i les crítiques de tots, no tindríem res clar.

Similar: Per esta m'entra i per esta m'ix.

Similar en castellà: *A palabras necias, oídos sordos.*

No hi ha regla sense excepcions.

No hi ha res eternament immutable. Si una cosa no tinguera excepcions, no podríem considerar-la regla.

Similar: D'un esbarzer naix una rosa.

Castellà: *No hay regla sin excepción.*

No hi ha res tan divertit que passar la nit al llit.

Sobretot quan a l'exterior fa fred.

Similar: A on s'està millor que en casa?

A l'hivern, matinet, que a gust s'està en el llit.

No hi ha rosa/roses sense espines.

Totes les bones coses tenen un cost o necessiten un esforç o se'n paga alguna conseqüència.

Connex: No hi ha joc sense trampa.

Castellà: *No hay rosa sin espinas.*

Por doquiera hay su legua de mal camino.

Similar, l'expressió en castellà: *Tener (una cosa) su legua de mal camino.*

No hi ha soterrar sense riotes ni casament sense plors.

En els enterraments no és estrany veure riure algun dels assistents, perquè és una ocasió en la que persones que feia temps que no es veien s'alegren del retrobament, o recorden alguna anècdota del difunt; mentre que en alguns casaments se sol plorar d'alegria.

No pesques mai amb ormeig d'altre. (ormeig = art de pesca, instrumental)

Recomana utilitzar allò que es coneix bé si es vol aconseguir un bon resultat.

Similar: Més val un mal conegut que un bo per conèixer.

No deixes les sendes velles per les novelles.

No fa de bon navegar amb barca nova.

Similar en castellà: *Cada maestrillo tiene su librillo.*

No sap a Déu pregar qui no ha viatjat per la mar.

No sap a Déu pregar qui per mar no va.

No és de bon mariner el que no s'ha mig negat.

No fa mariner no trobar-se en perills.

Les situacions desesperades són cosa prou habitual entre els pescadors.

Contrari: A port arribat, vot oblidat.

No s'ix ensenyat del ventre d'una mare.

Es diu com a justificació davant d'alguna equivocació o errada.

Similar: Ningú naix ensenyat.

No t'agrades d'advocat, que no diu la veritat.

No és que els advocats mentisquen, sinó que diuen les veritats que els convé i callen o justifiquen les que no els convé, com els polítics.

No té el discurs molt viu la persona que molt riu. (discurs = enteniment, seny, intel·ligència)

Qui riu a tothora o qui riu sense motiu aparent per als altres sol tindre el cap buit.

Similar: Qui canta en la taula i xiula en el llit, no té l'enteniment complit.

No t'embarques per l'abril si no vols estar en perill.

La primavera és un temps de canvi i transició, i per tant d'oratge inestable i imprevisible.

No tots els qui tenen son poden dormir.

Les coses són injustes a vegades i diem que estan mal repartides.

Similar en castellà: *Dios da nueces a quien no tiene dientes.*

Nou vaixell, aviat vell.

Tota novetat és efímera, perquè quan s'ha usat una sola vegada deixa de ser nova.

Connex: Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

Obra bé, que no ho perdràs.

Fes bé, que no ho perdràs.

Les bones accions o les faenes ben fetes són reconegudes en algun moment.

Castellà: *A bien obrar, bien pagar.*

Obres d'estall, guarda't de davall. (d'estall o a estall = a tant per peça, sense parar)

Allò que es fa amb presses i corregudes o a preu fix sol donar mal resultat.

Oficial de tot, mestre de res.

Aprenent de tot, mestre de res.

Qui pretén saber o aprendre de tot ha de repartir el temps i les energies i no pot aprofundir en res en concret.

Castellà: *Aprendiz de todo, maestro de nada.*

Quien mucho abarca, poco aprieta.

Ofici de foc, molta feina i guany poc.

Ofici de foc, ni de lluny ni de prop.

Ofici de foc, feina de mussol; surt el que surt i el foc fa el que vol.

Ofici de foc, Déu el *do* a qui el vulgui. (*do* = done)

Els forners, ceramistes, fogners, carboners... fan una feina molt dura, habitualment de nit, que requereix atenció constant.

Olivera de ton avi, i figuera de ton pare, i vinya de tu mateix.

La millor producció la dóna l'olivera vella, la figuera de mitja edat i la vinya jove.

On anirà el bou que no llaure?

Les coses són igual en totes bandes.

Similar: A on cagarem que no faça pudor?

En cap lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

On posarem sant Roc que no el caguen les mosques?

Rode per on rode, a parar, a Albaida.

Similar en castellà: *En todas partes cuecen habas.*

On donen molt, no vages.

Del poc, poc, i del molt, no res.

Recomana no ser avariciosos, perquè no és creïble que ningú regale res, per tant hem de sospitar que es tracta d'un reclam amb engany.

Similar: Ningú dóna duros a catorze quinzets.

Ningú dóna els duros a quatre pessetes.

Del poc que has, content seràs; si tot ho vols, tot ho perdràs.

Poquet, però seguret.

Similar en castellà: *Lo barato es caro.*

Lo que cuesta poco, se estima en menos.

No es de estima lo que poco cuesta.

On es fa el foc es paga l'escot. (escot = part alíquota, ració, consumició)

Quan es participa en menjades comunitàries o festes, convé que cada participant aporte alguna cosa a fi que la persona amfitriona no carregue amb tota la despesa.

Connex: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Similar, les expressions: A tant per u, sant Bru.

Per capita

On hi ha campana, hi ha batall.

Tots els actes tenen les seues conseqüències, tota causa té algun efecte, i tot efecte es deu a alguna causa.

Com: No hi ha rosa sense espines.

Similar: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

On la vulgues tastar, salada trobaràs la mar.

Així és.

Similar: En totes les cases bullen faves.

On no hi ha cap, tot són peus.

Allà on no hi ha cap, no hi ha barret.

En un col·lectiu on hi ha falta d'autoritat, els seus membres fan el que volen i el col·lectiu està descoordinat.

Contrari en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

On no hi ha forces no s'alcen arroves. (una arrova = 500 quilos)

Qui no té el poder, els recursos o la salut suficients, per més que ho pretenga, no podrà realitzar la seua voluntat.

Similars: Qui no té diners, no té vicis.

Contrari: Qui té força, alça pes.

On no hi ha sang, no es fan botifarres.

On no hi ha sang, no es poden fer botifarres.

No es poden fer determinades coses si abans no se n'han fet unes altres d'imprescindibles.

Similar: On hi ha campana, hi ha batall.

On no n'hi ha, el dimoni hi balla.

Quan hi ha precarietat, les desgràcies i les privacions augmenten per no poder-los posar remei.

Similars: Quan les coses van malament, encara poden anar pitjor.

Quan no n'hi ha per als camps, no n'hi ha per als sants.

Primer són les dents que els parents.

Castellà: *Cuando no hay blanca, todo es barranca.*

On tingues el niu, no poses el piu.

No convé mesclar les relacions amoroses i sexuals amb altres activitats, com ara les familiars o les laborals, perquè en algun moment es pot produir un conflicte d'interessos entre dos ambients diferents.

Castellà: *Donde tengas la olla no metas la polla.*

Com: *Cada cosa en su sitio y un sitio para cada cosa.*

On va la corda, va el poal.

Es diu justificant o criticant la inseparabilitat de determinades parelles: home i dona, amo i gos...

On vas, diner? Allà on n'hi ha més.

Qui té molts diners pot invertir-los per a obtenir-ne més.

Com: Els diners van on n'hi ha.

Contrari: Qui no té diners, no té vicis.

Paciència i una canya.

Paciència i un burret que l'arrastre.

Amb paciència es guanya el cel.

Amb temps i palla maduren les nesples. (= nespres, nyespres)

Recomana calma i tranquil·litat en la consecució d'algun objectiu, encara que coste, que ja s'acomplirà quan siga el seu moment.

Com: A poc a poc fila la vella el cop.

Similars: Paciència, que tot arriba.

València no es va fer en un dia.

Una llarga caminada comença amb un sol pas.

Contrari: Qui espera, es desespera.

Castellà: Paciencia y barajas.

Similars en castellà: *A cualquier dolencia, es remedio la paciencia.*

A cualquier dolor, paciencia es lo mejor.

A la larga, el galgo a la liebre mata.

Quien la sigue, la consigue.

Pactes trenquen lleis.

Significa que per als que han fet un pacte de comú acord és més sagrat allò acordat que el que puguen dir les lleis.

Similar: La paraula és l'home.

Pagant, sant Pere canta.

Pagant, al botxí fan roba.

Amb diners es pot aconseguir de tot.

Similars: Qui paga, mana.

Amb diners, torrons.

Qui té diners pot decantar la raó del seu cantó.

Contrari: Debades, ningun frare pega barretades.

Pagès lluner no omple mai el graner. (lluner = observador de la lluna, pendent de les llunacions)

Qui no compleix les obligacions pretextant qualsevol excusa, no obté el resultat que voldria.

Similars: Per por dels pardals, no deixes de sembrar cereals.

Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Pagés que molt caça deixa caure la casa.

Critica qui es dedica a la diversió en comptes d'ocupar-se de coses de profit.

Com: Primer és l'obligació que la devoció.

Paraula i pedra solta no tenen volta. (volta = retorn)

Paraula de boca, pedra/pedrada de fona.

Les coses que s'han dit s'han d'assumir, per a bé i per a mal, com la pedra reballada, que pot causar un dany irreparable.

Similar: Qui diu el que vol, ha de sentir el que no vol.

El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Contrari: Paraules i plomes, el vent se les emporta.

Castellà: *La palabra y la piedra suelta no tienen vuelta.*

Similar en castellà: *Hechos son amores, y no buenas razones.*

Paraules i plomes, el vent se les emporta.

Significa que no s'ha de fer molt cas del que ens diguen, perquè les paraules no costen de dir.

Similar: Per la boca mor el peix.

Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

La llengua no té os.

Parir entredreix i criar envelleix.

Un xiquet de pit commou els qui l'envolten, però desgasta molt la mare per l'esforç d'alimentar-lo, netejar-lo, etc.

Similar en castellà: *Siembra y cría y habrá alegría.*

Parlar bé no costa cap diner.

Es diu quan algú ha dit alguna paraula inconvenient.

Connexos: La paraula és plata; el silenci, or.

S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Parlar de la mar és un mai no acabar.

La història humana i les anècdotes en relació al mar és llarga i variada.

Partera suada, partera curada.

La sudoració abundant treu del cos moltes toxines causants o producte d'algunes malalties o afeccions i fa que ens sentim millor a continuació.

Part sense sang, criatura morta.

Això diuen.

Pas a pas, ja arribaràs.

A poc a poc anirem lluny.

Les coses s'han de fer a poc a poc per a arribar a bon fi, perquè si es fan de pressa, o no s'hi posa l'atenció que caldria, o ens cansem...

Similar: Després d'Ibi, Tibi.

València no es va fer en un dia.

Castellà: *Arrastrando arrastrando, el caracol se va encaramando.*

Despacito y buena letra.

No se tomó Zamora en una hora.

Pedra que rodola, no posa molsa. (rodolar = redolar, rodar / molsa = vegetal esponjós que es cria en llocs banyats o molt humits)

Pedra rodoladissa no cria molsa.

Pedra movedissa no posa molsa.

Significa que mentre les persones o les màquines estan actives, donen producció i no cauen malaltes ni s'estropellen, ja que són el sedentarisme i la inactivitat els que perjudiquen.

Similar: Mentre va el carro, fa soroll.

Fent i desfent s'ensenya la gent.

Similar, l'expressió: No parar en torreta.

Pel diner, fins el rei balla si convé. Pel diner ballen els cans, canten frares carmelitans i fan miracles els sants.

S'explica ben bé.

Similars: Amb diners, torrons.

Pagant, sant Pere canta.

Pel fil es trau el cabdell.

Amb paciència i manya s'aclareixen els afers més complicats a partir d'un indici, o s'obté informació indagant i estirant de la llengua a qui no vol parlar.

Castellà: *Por el hilo se saca el pabilo/ovillo.*

Pel mal de costat, oli de llangardaix. (= fardatxo, dragó, sargantana, etc.)

Es diu que és un remei casolà.

Pel setembre, no fa cap arruga el ventre.

Es tracta d'una mesada de gran activitat per a l'agricultor.

Connex: Al setembre, qui tinga llavor, que sembre.

Pel veremar, la cabra s'ha de matar.

A l'època de la verema, el setembre, s'ha de celebrar la bona collita amb un convit.

Pel veremar, les gallines pots donar.

Quan la collita és abundant, pots prescindir dels animals perquè estàs fent-te ric.

Penes em van fer negra, que jo ben blanca era.

És un lament, ja que l'ànima de les persones naix pura i les circumstàncies de l'existència la condicionen.

Pensa mal i encertaràs.

Pensa mal i no erraràs.

Recomana buscar el segon sentit, el rerefons o la part oculta de les coses o de les actuacions humanes, pel fet que pot ser enganyosa la imatge que percebem.

Castellà: *Piensa mal y acertarás.*

Similars en castellà: *El hábito no hace al monje.*

A la mujer y al papel, hasta el culo le has de ver.

El malo siempre piensa en engaño.

Piensa el ladrón que todo el mundo es de su

condición.

Pensava senyar-se i es va treure els ulls. (senyar-se = fer el senyal de la creu sobre el cos)

Es diu de qui té molt mala traça en allò que mamprén o toca.

Similar: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Hi ha mans que pareixen peus.

Contrari: Del plat a la boca, ningú s'equivoca.

Per a anar a espai, no cal vara.

Es diu quan, en alguna activitat, sobra alguna cosa que havíem cregut necessària.

Castellà: *Para tan corto viaje no hacían falta alforjas.*

Per a ballar, tots són valents; per a soldats, tots són dolents.

Les persones estem sempre dispostes per a les bones coses i no mai per a les roïnes.

Similar: L'home que fa el valent és l'últim al sometent.

Per al caçador, tots els sembrats són rostoll. (rostoll = residu de la sega, ermot, guaret)

Qui no té escrúpols, intenta justificar les seues actuacions de les maneres més inversemblants o increïbles, però les fa.

Com: Per als lladres no hi ha res tancat.

Castellà: *El ladrón, a todo el mundo hace de su condición.*

Similar, l'expressió: *Ancha es Castilla.*

Per al qui sap ben llegir, un bon llibre cura una malaltia.

De tota lectura es pot traure algun ensenyament.

Per als boigs, tot l'any és Carnestoltes.

Qui viu com vol, al marge de les circumstàncies, no és considerat normal pels altres.

Similar: Per Carnaval els disbarats, i per l'octubre encara més disbarats.

Per al caçador, tots els sembrats són rostoll.

Quan el pare fa Carnestoltes, els fills fan Quaresma.

Per als desgraciats, tots els dies són dimarts.

Pareix ser que el dimarts és dia de mala sort, segons la tradició.

Com: Dimarts, a passejar els gats.

Similar: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Connex: Per als pobres, tot l'any és Quaresma.

Castellà: *El martes, ni te cases ni te embarques.*

Per als lladres no hi ha res tancat.

Qui vol fer alguna cosa, la fa per damunt de qualsevol impediment.

Com: Per al caçador, tots els sembrats són rostoll.

Similar: Casa de dos portes és difícil de guardar.

Per als pobres, tot l'any és Quaresma. (Quaresma = període d'austeritat i privacions equivalent al Ramadà)

Qui és pobre es veu sempre privat de les bones coses.

Similar: Pocs diners, poca processó.

Per anar a Roma, ni bossa buida ni mula coixa.

Quan es pretén iniciar un gran projecte, s'han de preparar els mitjans convenients i en les condicions adequades.

En francès, diuen: *Qui veu voyager loin, ménage sa monture.*

Per anar bé, les criatures s'han de calçar a l'església.

Els xiquets solen embrutar-se molt perquè sempre que poden estan jugant; per tant, convé adecentar-los i vestir-los en l'últim moment.

Per a caure no cal llum.

Una desgràcia pot advenir en qualsevol moment i circumstància.

Per a qui no s'ha de morir, l'aigua és medicina.

Es diu restant importància als remeis o a les circumstàncies del malalt la persona és forta de complexió o de caràcter.

Contrari: Per a tot hi ha remei, menys per a la mort.

Similars en castellà: *Al enfermo que es de vida, el agua es medicina.*

Lo que no mata, engorda.

Per a qui no té sembrats, agost és març.

Per a qui no té obligacions, tots els dies són festius.

Contraris: A qui no té faena, Déu li'n dóna.

Per als desgraciats, tots els dies són dimarts.

Per a saber guanyar has de saber perdre.

Recomana mesura i comportament en qualsevol situació, dolenta o bona.

Per a ser bon cavador, no cal patir de dolor.

Cavar requereix fer força en mala positura.

Per a ser puta de cassoleta, més val tenir la figa queta. (de cassoleta = per als amics)

Fer esforços sense recompensa no convé.

Similar, l'expressió: Fes bé al porc, que té bones xulles.

Castellà: *Para ser puta y no ganar nada, más vale ser buena y honrada.*

Similar en castellà, l'expressió: *Hacer de puta y pagar la cama.*

Per a tot hi ha remei, menys per a la mort.

Són paraules de consolació davant la desgràcia.

Similars: Per al darrer mal, cap metge no (hi) val.

Per a treballar, deixa't cridar.

Per viure no ens hem de matar.

Recomana treballar per a viure, però no desviure's pel treball.

Similar: Perea, vols sopes? Si estan fetes, sí. Vine per elles. No vull sopes.

Contrari: A la taula i al llit, al primer crit.

Per a treballar i no guanyar, val més descansar.

Treballar i no guanyar? Més val, llavors, descansar.

És un plantejament filosòfic seguit per cada vegada més col·lectius humans.

Per a veremar i batre, animals d'un altre.

Recomana no utilitzar els mitjans propis per a fer faenes pesades.

Castellà: *A caballo ajeno, espuelas propias.*

Pere ja és vell per a tindre cervell.

A certa edat, ja és difícil adquirir seny o canviar de conducta.

Similars: D'on no hi ha, no es pot traure.

Qui de jove no treballa, de major dorm a la palla.

Perea, vols sopes? (Si estan fetes, sí. Vine per elles. No vull sopes.)

Es diu als mandrosos desobedients quan han deixat perdre algun benefici que se'ls oferia.

Similar: Per a treballar, deixa't cridar.

Contraris: Vols? es diu als malalts.

A la taula i al llit, al primer crit.

Per fondo que es faça el foc, bé que respira.

Ve a significar que tot acaba sabent-se, sobretot les males accions. (Hi ha arrels d'arbres i mines de carbó que cremen baix terra mentre queda combustible.)

Similars: No hi ha foc sense fum.

Secret de dos és perillós, secret de tres no val res.

Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Per força els pengem.

Per força van en galeres.

Per força va el moro a missa.

Per força, els moros van a missa.

Bocí per força no fa profit. (bocí = tros d'aliment, mos)

Els bocins per força són mals de tragar. (*tragar* = engolir, empassar)

Contra la força no hi ha resistència.

Ningú està disposat a patir el mal o a obrar contra la pròpia voluntat; per tant, podem estar segurs que a qui li arriba una desgràcia no és perquè l'haja volguda.

Castellà: *A la fuerza, no hay razón que la venza.*

A la fuerza ahorcan.

A fuerza ni la comida es buena.

A la fuerza, ni los zapatos entran.

A la justicia y a la Inquisición, chitón.

Similar en castellà: *A dos garrochas, no hay toro valiente.* (garrocha = pica)

Barco con tormenta, en cualquier puerto entra.

Perfums d'espígol i flor de saüc tornen la salut.

Això diuen.

Per haver-ne prou, ha de sobrar.

Les coses massa ajustades, per ban calculades que estiguen, poden no ser suficients per circumstàncies imprevistes.

Com: Més val que sobre que no que falte.

Per l'abril, blat espigat; pel maig, granat; pel juny, segat; pel juliol, trillat; per l'agost, mòlt i pastat.

És la temporització del procés d'elaboració de la farina.

Castellà: *En abril, espigado; en mayo, granado; en junio, segado; en julio, trillado, y en agosto, encaramado.*

Per l'abril, de matinet, que a gust s'està en el llitet.

Certament.

Per la mar va qui paga.

Tot té un cost.

Similar: Amb diners, torrons.

Qui no té diners, no té vicis.

Debades, ningun frare pega barretades.

Per la pulmonia i mal de costat ten el cul tapat. (ten = tin, tingues, té)

Hem d'interpretar per cul el tronc, el tors o el cos.

Per la vida, es perd la vida.

Vivint anem consumint la vida.

Per llaurar en terrossos, han de ser els homes grossos.

Per ferrer, un home fet, i per lletres, el noieta. (noieta = xiquet, aprenent, macip, grumet, pigall)

Segons el tipus d'activitat que s'haja de fer, convindrà una persona o una altra.

Similar: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Connex en castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Per l'obra es coneix el qui l'ha feta.

Una feina ben o mal feta és el retrat de la personalitat del seu autor o autora.

Similar, les paraules del Natzarè: Per les seues obres els coneixereu.

Per l'octubre podaràs, però l'alzina no tocaràs. (alzina = carrasca, surera)

La poda s'ha de fer de cara a l'hivern, quan l'arbre s'adorm, i en lluna nova, quan la saba està en les arrels; en canvi, l'alzina no dorm mai.

Per massa càrrega s'enfonsa la barca.

Els excessos acaben amb la salut.

Per Nadal al jóc, per Sant Joan al foc. (jóc = llit, niu, casa, retir)

El fred es combat en el llit o dins de casa, mentre que el bon temps demana activitats i diversions a l'aire lliure.

Per no doblegar l'esquena, molts arrosseguen cadena.

Qui no vol treballar acaba dedicant-se a la mala vida i en algun moment coneix la presó.

Similar: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Per parlar poc, poc es perd.

Recomana ser discret i parlar poc, perquè:

Qui molt parla, molt erra.

Similar: El que no prova, no es gita amb la sogra.

Castellà: *En boca cerrada no entran moscas.*

Per preguntar no cobren.

Es diu per a encoratjar algú a preguntar.

Similars: Qui té llengua, a Roma va.

El que no prova, no es gita amb la sobra.

Per por als ocells, mai no deixes de sembrar.

No t'estiguis de sembrar pels ocells i per les formigues.

No valen les excuses per a no fer allò que s'ha de fer.

Com: Per por dels ocells, no deixes de sembrar.

Castellà: *Por miedo de gorriones no se dejan de sembrar cañamones.*

Perquè et conec, no t'òbric.

Es diu a qui li coneixem els defectes, avisant-lo que no ens creurem els seus arguments perquè els sabem enganyosos.

Com: Et conec, herbeta, que et dius marduix.

Castellà: *Te conozco, bacalao, aunque vengas disfrazao.*

A otro perro con ese hueso.

Per saber, s'ha de cremar oli.

Tota pretensió requereix un esforç, com el de qui estudiava una carrera a la llum d'un cresol.

Similar: Qui peixet vulga menjar, el cullet s'ha de banyar.

Per Sant Joan, el primer bany.

És costum i tradició prendre el primer bany al mar la nit de Sant Joan.

Connex: Bany de Sant Joan, salut per tot l'any.

Castellà: *Por San Juan, el primer baño.*

Per Sant Joan, el riu demana carn. (24 de juny)

Aquesta festivitat de la Mediterrània sol commemorar-se encenent focs i prenent el primer bany de l'any.

Similar: Bany de Sant Joan, salut per a tot l'any.

Castellà: *Por San Juan, el primer baño.*

Per Sant Joan, garbes al camp.

Per Sant Joan, el blat al camp; per Sant Pere, el blat a l'era.

A Sant Joan, les garbes al camp; a Sant Pere, les garbes a les eres.

Per Sant Pere, garbes a l'era.

El 24 de juny es comença a segar, es fan garbes amb les espigues, que es deixen assecar al sol abans de dur-les a l'era per batre-les.

Per Sant Lluç, mata es porc i tapa es cup. (Sant Lluç = 18 d'octubre / *es* = el, en dialecte salat / cup = tina o recipient on s'aixafa el raïm)

És el moment idoni per a guardar la carn en oli o en sal per passar l'hivern, després d'haver fer el vi.

Per Sant Martí, afanya't a collir. (11 de novembre)

Cal fer la collita abans de l'arribada de les gelades i les pluges.

Per Sant Martí, agafa la canya i a pescar s'ha dit.

S'atrapa més peix a l'hivern que a l'estiu.

Per Sant Martí, l'oliva al topí, barra el teu vi i convida ton veí. (topí = tupí, gerreta)

És el moment d'adobar les olives, abans que maduren, i d'entonellar el vi perquè adquirisca graduació i aroma.

Connex: Per Sant Martí, ton most és bon vi.

Per Sant Martí, ni berenada ni dormir.

L'activitat agrícola és intensa pel novembre: recollir fruits tardorals, llaurar per a absorbir la pluja venidora, sembrar cultius hivernencs, col·locar xarxes per a la recollida de l'oliva, etcètera.

Per Sant Martí, sembra cada dia un picotí. (= una mica, un poc)

Convé espaiar la sembra per assegurar la fructificació, ja que algunes llavors poden podrir-se si plou molt o no germinar, si no plou a temps.

Similar: Per Sant Martí, tira el blat al camp.

Connex: Per Sant Martí, ni berenada ni dormir.

Per Sant Martí, tira el blat al camp.

Per Sant Maties, ja canta el pastor ses alegries.

És a la primavera de juny, quan renaixen esplendorosos els prats i el ramat es reproduïx.

Per Sant Simó, es sembra de ronyó; per Sant Martí, es sembra de mesquí.

Unes sembres s'han de fer amb l'aixada, mentre que unes altres es fan espargint manualment les llavors.

Per temor, no perdes l'honor.

Encoratja a no callar per acovardiment i a respondre quan a u li falten al respecte.

Similars: Els diners i els collons són per a les ocasions.

De covards, no en parla la Història.

Més val perdre un amo que un bon costum.

Per un punt se n'anà m'auela, i encara no ha tornat.

Per un punt va perdre sa mula.

Es diu per a demostrar la importància que pot tenir allò que algú pretén que no en té.

Com: Per un clau es va perdre una guerra. (Va saltar un clau d'una ferradura d'un cavall conduït per un missatger que anava a demanar reforços. L'animal, coix, es va parar. El missatge no va arribar a temps i es va perdre la batalla decisiva de la guerra.)

Castellà: *Por un clavo se pierde una herradura.*

Per xic pillar no cau la casa. (xic = menudalla, poca cosa)

La poca quantitat no perjudica a ningú.

Pesca d'altura, no és per criatura.

La navegació en alta mar és cosa d'adults experts, i encara així en moren.

Similar: Si vols a Déu pregar, posa't a navegar.

Pescador de canya, més menja que guanya.

Pescador de canya, més perd que guanya.

Pescador de canya, més perd que no guanya.

Pescador de canya, menja més que guanya.

Pescador de canya, la fam l'enganya.

Pescador de canya, lladre de raïms.

Pescador de llinya, és tard quan dina. (llinya = fil de pescar)

Pescador d'ham, pescador de fam. (ham = punta de ferro que el peix mossega)

Pescador d'ham, moridor de fam.

Pescador de canyeta, duu prima la panxeta.

Pescador de canya i moliner de vent no necessiten notari per a fer testament.

Pescador i caçador, fam, fred o calor.

El rendiment que s'obté en la pesca amb canya és ben minso.

Pescador de nansa, tot l'hivern a casa. (nansa = gàbia-trampa de fons)

Qui es dedica a la captura de marisc roman inactiu fins a la primavera.

Pescador matiner cala primer. (calar = mullar, llançar l'ham)

Qui s'avança als altres, els porta avantatge.

Pescador que pesca un peix, pescador és.

No es pot considerar fracassat qui ha obtingut part del que pretenia.

Pescat o salvat, el que has tret de la mar, la mar t'ho ha donat.

Els objectes trobats o rescatats són de qui els cobra.

Planta el cep per Carnestoltes i tindràs bones redoltes. (redolta = sarment, redorta)

Entre el febrer i el març és el millor moment per a plantar la majoria d'espècies vegetals.

Ploreu, xiquets, que pardalets tindreu.

Quan les criatures s'ho proposen, aconseguen dels pares el seu propòsit a base d'insistència.

Similar: El que no plora, no mama.

Pobre que només sap una cançó no guanya més que un rosegó.

És convenient saber més d'un ofici.

Poca fel amarga molta mel.

Significa que a vegades una mala paraula, acció o intenció fan canviar l'opinió que els altres tenien d'algú.

Connexos: Qui en fa cent i no en fa una, com si no en fera ninguna.

Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Poc a poc fila la vella el cop. (cop = floc, manyoc de cotó en pèl)

Amb tranquil·litat i seguida s'aconsegueix qualsevol objectiu.

Com: De mica en mica s'omple la pica.

Una gota forada la pedra.

Pas a pas, ja arribaràs.

Paciència i una canya.

A poquet a poquet va l'aigua al canet.

Poc a poc se va lluny.

Encoratja a mamprendre alguna activitat.

Com: Una llarga caminada comença amb un sol pas.

Similars: Una gota d'aigua forada una pedra.

Poquet a poquet va l'aigua al canet.

Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

Poca terra val diners.

Tot té un preu, un cost o un valor.

Poc cabal, poca ventura.

Qui té pocs diners o propietats no pot superar molts problemes de la vida.

Com: Pocs diners, poca música.

Similars: Pescador de canya i moliner de vent, no ha menestar notari per fer testament.

Qui no té diners, no té vicis.

A la fira no vages si no dus diners, que *voràs* moltes coses i no compraràs res.

Poc dura la felicitat en casa del pobre.

Qui de normal viu en precari, qualsevol desgràcia l'afecta perquè no té possibles per posar-hi remei; per tant, si en algun moment li van bé les coses, serà una sort passatgera.

Similar: Les desgràcies no vénen mai soles.

Castellà: *Poco dura la felicidad en casa del pobre.*

Similar en castellà, l'expressió: *La ley de Jonás: al jodido, jódanlo más.*

Poc eixarcolar, poques espigues a sembrar. (eixarcolar = netejar d'herba)

Si no es deixen els bancals nets d'herba, aquesta absorbirà tot l'aliment de la terra i no deixarà que la pluja percole terra endins i alimente les plantes que volem, que tenen les arrels més fondes.

Poc guanya qui fila, però menys guanya qui mira.

Critica la inactivitat.

Pocs diners fan obrir l'ull.

La precarietat, i sobretot la fam, fan que els éssers vius ideem la manera de superar-ho.

Pocs diners, poca processó.

Pocs diners, poca música.

La precarietat dinerària condeix poc.

Com: Qui no té diners, no té vicis.

Similar: Per als pobres, tot l'any és Quaresma.

Contrari: Amb diners, sant Pere canta.

Poques raons i ben dites.

Recomana ser precís, escuet i educat.

Similars: Poquet i bo.

S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Contrari: No hi ha paraula ben dita que no siga mal entesa.

Poquet a poquet va l'aigua al canet. (canet = "motor" del molí)

Amb tranquil·litat i constància s'assoleix qualsevol objectiu que u es propose.

Com: A poc a poc fila la vella el cop.

Poquet i bo.

Moltes vegades és preferible la qualitat a la quantitat.

Similars: On donen molt, no vages.

Bo i Barat s'han barallat.

Poques raons i ben dites.

Castellà: *Lo bueno, si breve, dos veces bueno.*

Más vale onza que libra.

Similar en castellà: *Nunca segundas partes fueron buenas.*

Alcanza quien no cansa.

Calidad es mejor que cantidad, pero siempre sucede que la mayor parte vence a la mejor.

Porta oberta a un sant tempta.

Donar facilitats implica riscos.

Similar: Casa amb dos portes és difícil de guardar.

Una porta tancada, al dimoni fa arrere.

Evita l'ocasió i evitaràs el perill.

En caixa oberta, el just hi peca.

Contrari: Porta tancada, el dimoni se'n torna.

Porta tancada, el dimoni se'n torna.

La visió d'una porta tancada o d'una actitud hostil sol fer desistir de la seua intenció al més valent.

Contrari: Porta oberta a un sant tempta.

Preu per preu, sabates grosses.

Entre dues opcions, sempre cal triar la millor.

Castellà: *Ande o no ande, caballo grande.*

Ante la duda, la tetuda.

Primer en la defensa que en l'ofensa.

És preferible actuar bonament que amb maldat, ja que tot el món comprén la defensa i reprova l'atac.

Similar: Més val llepar que mossegar.

S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Primer és el segar que el batre.

Primer és l'obligació i després la devoció.

Primer és l'obligació que la devoció.

Primer és la camisa que el gipó.

Més a prop està la camisa de la carn que del gipó.

Sentència que, lògicament, hi ha coses que s'han de fer necessàriament abans que unes altres i que hi ha parents que són més importants que unes altres persones.

Com: Darrere de l'u ve el dos (i qui tinga pressa que arranque a córrer).

Cada dia no és festa.

Similar: De dia juga Jeroni; de nit, cresolades d'oli.

Contrari: Fer Pasqua abans de Rams.

Castellà: Antes está la obligación que la devoción.

Primer morir que deixar de viure.

És un joc de paraules que significa que la vida és per disfrutar-la, no per patir-la.

Procura no apuntar on no pugues aplegar.

Aconsella pensar i ponderar bé les coses abans de fer-les si es vol assolir l'objectiu previst.

Similar: La llengua no té os.

Similars: les expressions: Pixar contra el vent.

Tirar pedres a la lluna.

Similar en castellà: *Quien mucho habla, mucho yerra.*

Similar en castellà, l'expressió: *Escupir al cielo.*

Prop de la muntanya i ribera és la terra falaguera. (= agradable, agradosa, agràida)

Als peus de les muntanyes hi ha aigua, i vora el mar no es produeixen gelades.

Punt sense nuc, punt perdut.

Per un punt, s'escorre una mitja. (mitja = calça)

Per un punt el penjaren.

Per un punt es va morir ma *auela*.

Les coses mal fetes o mal acabades són feina perduda o motiu de perjudici.

Similar: Per un clau es va perdre una guerra.

Puta primerenca, beata tardana.

Ve a significar que algunes persones que en la joventut han fet vida dissoluta, a la maduresa intenten amagar-ho per a ser ben considerades socialment.

Quan dormim, tots som bons.

Significa que la bondat no forma part de les persones sempre.

Castellà: *Durmiendo, todos los hombres son mansitos.*

Quan el ciri crema, és l'hora de replegar la cera.

Les coses s'han de fer en el moment oportú, perquè després costa molt més fer-les.

Castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Quan el dimoni no té res que fer, el gat pentina.

El lleure és la causa de tots els vicis.

Quan les persones no tenen obligacions, algunes s'entretenen amb aficions, mentre que unes altres es distrauen perjudicant els altres.

Com: Qui no té que fer, el gat pentina.

Contrari: A qui no té faena, Déu li'n dóna.

Castellà: *Cuando el diablo se aburre, mata moscas con el rabo.*

Similar en castellà: *La cabra tira al monte.*

Contrari en castellà: *Al que no tiene faena, el diablo se la da.*

Quan el juny entra, agafa la falç i neteja l'era.

És el temps de la sega i la posterior batuda cerealista.

Similar: Pel juny, la falç al puny.

Quan el mal ve d'Almansa, a tots *alcança*.

Quan es produeix una gran calamitat, tot el món en resulta afectat en major o menor mida. (La batalla d'Almansa va determinar la conquesta del Regne de València per Castella.)

Quan el pobre pasta, no cou el forn.

L'adversitat fa molta més presa en els pobres que en els rics.

Similars: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

A l'home desgraciat, el pa se li floreix al forn.

Connex: Sempre plou quan no hi ha escola.

Quan el rei és poderós, *son* regne no té repós.

El poder i la riquesa es té a costa de l'esforç i el sacrifici de molts altres.

Quan els ulls de poll piquen més de l'acostumat, assenyalen canvi de temps.

Les ferides antigues, sobretot dels ossos, i les afeccions de la pell són molt sensibles al menor índex d'humitat.

Quan el *tonto* va al mercat, el mercat ja està tancat.

Ser previsor i avançar-se a les circumstàncies és senyal d'intel·ligència.

Similar en castellà: *Quien se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

Quan el vilà és ric, no té parent ni amic. (vilà = urbanita, ciutadà, burgés)

Qui té poder i diners, no està disposat a compartir-los.

Connex: Els diners no coneixen amo.

Quan es tanca una porta, se n'obri una altra.

Quan una porta es tanca, una altra se n'obri.

Quan una porta es tanca, deu se n'obrin.

Infon esperança davant d'alguna desgràcia inesperada.

Similars en castellà: *Dios aprieta pero no ahoga.*

Algunas caídas sirven para levantarse a situaciones más felices.

Alas tenga para volar, que cebo no me ha de faltar.

Quan l'alegria està a la sala, la tristesa puja l'escala.

Adverteix que les bones èpoques s'alternen amb d'altres no tan bones.

Similars: Dies de molt, vespres de res.

La felicitat no dura sempre.

Quan l'amo dorm, el garrofer vetla.

Moltes vegades, les coses funcionen sense necessitar la presència del propietari.

Quan l'octubre és arribat, a mar a caçar i a terra a pescar.

Encara que sembla un contrasentit, significa que hi ha cacera pertot i que convé evitar la mar, que pot ser traïdora en hivern, i anar a pescar al riu.

Quan l'octubre és arribat, llaura la terra i llaura la mar.

Convé preparar els bancals perquè absorbisquen les pluges hivernals i solcar la mar a la recerca de peix.

Quan l'octubre és arribat, sembra el sègol, l'ordi i el blat. (sègol = segó / ordi = civada / blat = forment)

Ja sabeu quan s'han de sembrar aquests cereals.

Quan madura la móra, la vinya ja és veremadora.

La fruita de l'esbarzer madura a mitjan agost.

Quan no n'hi ha per als camps, no n'hi ha per als sants.

Quan falten les coses més elementals per a la supervivència, s'abandonen les coses secundàries o supèrflues.

Similar: Primer són les dents que els parents.

Castellà: *Cuando no lo dan los campos, no lo han los santos.*

No lo han los santos donde no dan campos.

Quan no vulgues navegar, al moll a badallar.

Ve a dir que si no es vol treballar, es badallarà d'avorriment, però sobretot de fam.

Quan pica cura, menys els ulls, que piquen per malura.

Tots els mals quan piquen curen, menys el mal d'ulls.

El que cou cura.

La picor és la manifestació que el cos està reaccionant contra el mal.

Connex: Els ulls es toquen amb els colzes.

Quant major és la ventura, tant està menys de segura.

Els moments feliços, de glòria, duren poc perquè s'emmarquen dins la quotidianitat i la rutina, que continuen sent la tònica general.

Similar: Dies de molt, vespres de res.

Castellà: *Poco dura la felicidad en casa del pobre.*

Quant més anem, menys valem.

Com més vells, més burros.

Com més vell, més burro.

És una declaració de la degradació inherent a l'edat.

Com: Caldera vella, bony o forat.

Similar: Sord i vell, caga't en ell.

Castellà: *Cuanto más viejo, más pellejo.*

A más servir, menos valer.

Quant més sucre, més dolç.

Com més sucre, més dolç.

Com més es decora o s'alaba una cosa, més agradable se la fa.

Similar: Més val que sobre que no que falte.

Quant més tens, més vols.

Qui més té, més vol.

És una constant majoritària de l'egoisme humà.

Castellà: *A más oro, menos reposo.*

A más moros, más ganancias.

Quants en manté la farina (,i ella fina que fina).

Tot ho governa la farina.

Critica els qui es beneficien del treball d'altres.

Quan una porta es tanca, una altra se n'obri.

Quan una porta es tanca, deu se n'obrin.

Quan sorgeix alguna dificultat insuperable hem de buscar solucions alternatives, que n'hi ha.

Castellà: *Cuando una rama se seca, otra está reverdeciendo.*

Dios le da chino a quien no tiene carretilla.

Similar en castellà: *Dios aprieta, pero no ahoga.*

Connexos en castellà: *Si no puedes con tu enemigo, únete a él.*

A grandes males, grandes remedios.

Quan uns van, altres tornen.

Avisa a qui pretén alguna cosa que altres ja ho han intentat abans, amb o sense èxit.

Similar en castellà: *El que temprano se levantó, una cartera encontró, pero más temprano se levantó el que la perdió.*

Similar en castellà, les expressions: *Estar de vuelta (de todo/de muchas cosas).*

Haber sido cocinero antes de

fraile.

A galga salida, liebre parida.

Quatre ulls veuen més que dos.

Qualsevol defecte és més fàcilment detectable quan alguna cosa és controlada o observada per més d'una persona.

Contrari: Faena de dos, merda de gos.

Castellà: *Más ven cuatro ojos que dos.*

Que no mos donen a passar lo que podem resistir.

Les persones podem suportar-ho quasi tot, però és preferible no haver-ho de viure.

Com: Déu ens lliure de tot mal.

Similar en castellà: *Bendito sea el mal que con dormir se quite.*

A todo se acostumbra uno, menos a no comer.

Qui a bèstia o planta fa mal, és un animal.

Certament.

Qui a dos amics vol servir, amb un o altre no podrà complir.

No es poden atendre dues coses ni col·laborar amb dues persones alhora, perquè són diferents i, a vegades, contradictòries.

Similar en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Qui al foc ha de bufar, els ulls ha de tancar.

Així s'ha de fer per a no encegar-nos amb brases o cendra.

Connex: Qui juga amb foc acaba cremant-se.

Qui amb xics se gita, cagat se lleva. (llevar-se = alçar-se, aixecar-se, plantar-se)

Qui amb criatures se gita, pixat se lleva.

Avisa que qui diposita confiança en gent jove acabarà decebut perquè els joves encara no tenen el trellat complit.

Similar: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

La confiança mata l'home.

Castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Connex en castellà: *Dicen los niños en el solejar lo que oyen a sus padres en el hogar.*

Qui a mi em vulga vore tort, jo el vull vore cego.

Es diu quan u se sent amenaçat o es considera perjudicat per algú altre.

Castellà: *A quien mucho tememos, muerto le queremos.*

Similar en castellà: *Arrieros somos y en el camino nos encontraremos.*

Irònica en castellà, l'expressió: *Yo también te quiero.*

Qui a poc està avesat, amb poc s'acontenta. (avesar = acostumar, habitar)

Qui no viu envoltat de luxes ni superfluitats, sinó que passa amb el mínim elemental per a viure, qualsevol benefici extraordinari li llueix més que a un altre.

Castellà: *Del pobre la bolsa, con poco rebosa.*

Qui a primeries guanya, a darreries s'escanya. (escanyar-se = arruïnar-se)

Adverteix que en el joc, quasi sempre es perd. Qui comença guanyant, s'entusiamava, per això hi ha jocs en què es dóna cordeta a algun incaut per a despullar-lo després.)

Qui a quaranta no s'atura, a cinquanta no endevina i a seixanta desatina.

Qui a trenta no té seny i als quaranta no té cabal, als cinquanta a l'hospital. (seny = enteniment, trellat / cabal = capital, diners, patrimoni / hospital = hospici, asil, orfenat)

Per a ser una persona normal s'han de complir determinats requisits que la vida va proporcionant-nos en cada etapa o edat.

Similar en castellà: *A los veinte años la voluntad es reina; a los treinta, lo es el ingenio; a los cuarenta, lo es el juicio.*

A los veinte de edad valiente, a los treinta casado, y a los cuarenta rico; si este dicho no se cumple, este gallo clavó el pico.

A los treinta doncellez, muy rara vez.

A los quince, los que quise; a los veinte, con el que diga la gente; a los treinta, con el primero que se presenta.

A partir de los cincuenta, de la bragueta no hagas cuenta.

A los sesenta, pocos hombres conservan su herramienta, y es por regla general que desde los cincuenta anda mal.

Contrari en castellà: *Con los años viene el seso.*

Qui barata, el cap se grata. (baratar = canviar, bescanviar, intercanviar)

Qui barata, el cul es grata.

Desaconsella bescanviar coses perquè a vegades s'ix perdent i un es calfa el cap pensant com s'ha pogut deixar engalipar.

Similar: *Més val un mal conegut que un bo per conèixer.*

Qui estiga bé, que no es menege.

Similar en castellà: *Váyase lo comido por lo servido.*

Lo que me diste por lo que me cogiste.

Qui bé fa, bé trobarà.

Qui fa bones accions no pot esperar ningun mal de ningú.

Com: *Qui bé sembra, bé cull.*

Similar: *Qui mal no fa, mal no pensa.*

Contrari: *Qui sembra vents recull tempestats.*

Fas mal, espera altre tant.

Contrari en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Qui bé paga, bé li serveixen.

Qui paga més que un altre, o immediatament, és més buscat i apreciat per treballadors, clients i proveïdors.

Similar: Amb diners, torrons.

Qui bé sembra, bé cull.

Qui té bon comportament o fa el bé, no pot esperar cap mal, ans al contrari.

Com: Qui bé fa, bé trobarà.

Similar: Tal faràs, tal trobaràs.

Castellà: *Quien siembra, recoge.*

Haz el bien y no mires a quién.

Qui bèstia va a Roma, bèstia torna.

Hi ha caràcters i defectes que no canvien ni de miracle.

Similars: Qui és, és i serà.

D'on no hi ha, no es pot traure.

Qui és burro, l'albarden.

Similar en castellà: *Lo que natura non da, Salamanca non presta.*

Qui bé tanca, bé obri.

Qui fa bé les coses, sempre les trobarà ben fetes, i qui pot fer una cosa està capacitat per a fer-ne una altra.

Qui bé viu, bé mor.

Qui pot permetre's una bona vida també pot permetre's de morir dignament.

Connex: Qui bé fa, bé trobarà.

Similar en castellà: *Bien predica quien bien vive.*

Qui caça ocells, poca remor té de fer.

Qui ocell vol caçar no té de cridar.

Quan es pretén algun objectiu, no convé pregonar-lo a fi que ningú no se'ns avance.

Similar: Per la boca mor el peix.

Qui calla atorga i toca la pandorga. (pandorga = simbomba)

Avisa que cal respondre i no callar quan alguna cosa ens afecta, per a defensar-nos i no resultar perjudicats.

Contrari: El que no plora, no mama.

Castellà: *Quien calla, otorga.*

Qui camina mal camí, no fa bon pas a la fi.

Qui mal va, mal acaba.

Qui no duu un bon comportament, a la llarga resulta perjudicat per la seua pròpia mala conducta.

Similars: Qui sembra vents recull tempestes.

Qui a trenta no té seny i als quaranta no té cabal, als cinquanta a l'hospital.

Castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Similars en castellà: *Como se vive se muere.*

A mal vivir, mal morir.

Qui canta, el seu mal espanta.

Es diu de qui canta per a manifestar-li que alguna cosa l'afecta o el preocupa.

Connex, l'expressió: La processó va per dins.

Castellà: *Quien canta, sus males espanta.*

Connexos en castellà: *Quien canta no piensa mal.*

Quien escucha, su mal oye.

Qui canta en la taula i xiula en el llit no té l'enteniment complit.

S'ha de saber estar i comportar-se en cada situació de la vida.

Qui cara veu, cara honra.

Es diu com a salutació i lloança al conegut que hom troba pel carrer.

Qui compra farina no hi veu sinó d'un ull; qui compra blat hi veu de tots dos.

La compra de productes acabats o elaborats implica pagar la suma dels beneficis de tots els que han intervingut en el procés de producció.

Similar: Qui tanca els ulls trumfos no veu.

Qui compra més del que pot, prompte ho ha de vendre tot.

Si la despesa supera el capital disponible, la ruïna està assegurada.

Connexos: Qui déu no té veu.

El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Similar, l'expressió: Estirar més el braç que la mànega.

Qui crema llibres, tard o d'hora crema homes.

Quan es manifesta alguna idea repressora dels altres, és indicatiu que empitjorarà si obté poder.

Qui creu el bastó, té el bastó per mestre.

Qui no vol atendre raons acaba actuant a la força.

Similar en castellà: *El burro que anda a palos, malo.*

Qui cria, té alegria.

És un sentiment molt natural que fa que les persones ho celebrem d'alguna manera.

Contrari: Mare que no cria, més que mare és tia.

Qui de casa fuig, a casa torna.

El que de casa se'n va, a casa torna.

Qui dels seus s'allunya, Déu l'abandona.

És una premonició o un advertiment a aquells que no tenen bona conducta o s'independitzen de la família per desavinences, ja que les circumstàncies són canviants i en algun moment es necessita els parents.

Qui de dia dorm la son, de nit crema oli. (oli del cresol)

Qui fa les coses quan no correspon, ix perdent econòmicament.

Connex: Qui vetla no matina.

Similars, les expressions: Fer la nit dia.

Prendre la nit pel dia.

Qui deixa un llibre, perd un llibre i un amic.

Qui per molt temps deixa un llibre, ve que perd l'amic i el llibre.

Ensenya que no convé deixar coses a ningú, perquè generalment no es tornen, sobretot els llibres, cosa que origina conflictes interpersonals.

Castellà: *Libro prestado, roto o enmendado.*

Qui de jove fa de vell, de vell fa de jove.

Quan en alguna etapa de la vida no es fa allò que correspondria a l'edat, al cap dels anys s'intenta fer el que no s'havia fet quan corresponia, i normalment no ix com s'esperava.

Qui de jove no treballa, de major dorm en la palla.

Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Qui de jove no treballa, de vell dormirà en la palla.

Lo que en la joventut es malgasta, a la vellesa fa falta.

Si a l'època de la màxima energia personal no s'inverteix en u mateix, estudiant o treballant, a l'hora de la necessitat no es disposarà de recursos propis.

Com: Qui camina mal camí, no fa bon pas a la fi.

Similars: Qui no treballa de pollí, treballa(rà) de rossí.

Qui guarda quan té, troba quan vol.

Castellà: *A juventud ociosa, vejez trabajosa.*

Similars en castellà: *A la pereza sigue la pobreza.*

A mocedad viciosa, vejez penosa.

Al vago y al pobre, todo les cuesta doble.

A la ramera y al juglar, a la vejez les viene el mal.

Labrador chuchero, nunca buen apero.

Labrador de capa negra, nunca medra.

Contrari en castellà: *A mocedad sin vicio y de buena pasada, larga vejez y descansada.*

Qui de la muntanya es vulga enamorar, per Sant Joan hi ha d'anar.

És quan l'atmosfera està més límpida, el sol més radiant, les herbes, més florides i perfumades, i els ocells, més contents perquè han criat.

Qui de la tenda va i ve, dues cases manté.

Adverteix a qui és gastador que si alimenta els seus, també està donant diners a guanyar al comerciant i la seua família.

Similar: Els diners, van i vénen.

Castellà: *Quien a la taberna va y viene, dos casas mantiene.*

Qui de pobre es fa ric, no te'l tingues per amic.

Les fortunes sobtades o ràpides fan pensar que procedeixen de negocis deshonestos.

Connex en castellà: *El que en un año quiere ser rico, al medio le ahorcan.*

Qui del llop parla, a prop li ix.

Es diu quan, en una conversa, s'ha anomenat algú que es presenta en aquell mateix moment o poc després.

Castellà: *Hablando del ruin de Roma, por la puerta asoma.*

Qui de seda va vestit, o és molt pobre o molt ric.

Qui cada dia va bonic és molt pobre o és molt ric.

Una de dos: o té molt vestuari o li donen la roba.

Qui deu, mai té bon temps.

Qui té deutes no pot descansar mai en pau, bé per mala consciència, bé perquè els acreïdors li fan la vida impossible, bé perquè ha de treballar més del que pot per a poder anar pagant.

Com: El que deu, no té veu.

Similar: A qui déu, tots el saluden.

Castellà: *El que algo debe, no reposa como quiere.*

Qui dia passa, any empeny.

La superació momentània de les dificultats fa que anem avançant per la vida.

Similar en castellà: *Quien pasa el mes de enero, pasa el año entero.*

Qui diu el que vol, escolta el que no vol.

Qui diu el que vol, sent el que li dol.

Qui fa lo que vol, espera lo que li ve.

Qui critica, parla sense fonament o no actua segons les normes socials, haurà de suportar les crítiques que faran d'ell els altres, o algun castic o alguna venjança.

Similars: Qui sembla vents, recull tempestats.

Qui té por dels ocells, que no sembre vesses.

Connex: Qui diu el que vol, escolta el que no vol.

Castellà: *¿Dónde perdió la niña su honor? Donde habló mal y oyó peor.*

Similar en castellà: *Quien mucho habla, mucho yerra.*

Qui diu que ja sap massa, té el cap de carabassa.

És de ser molt burro voler ser burro.

Contrari: El saber no ocupa lloc.

Qui dóna lo que no té, no està obligat a més.

Qui fa el que pot, no està obligat a més.

Es diu com a justificació de qui té la consciència tranquil·la per haver complit.

Similars en castellà: *Bastante colabora quien no entorpece.*

Bastante me ayuda quien no me estorba.

Qui dóna lo que té, menja lo que no té.

Adverteix que quan s'és excessivament solidari amb els desposseïts o dadivós, hom es pot quedar sense res per a si mateix.

Similar l'expressió: Allargar més el braç que la mànega.

Qui el d'altre ha de cuidar, ja té prou amb què bregar.

Qui ha adquirit el compromís o l'obligació d'encarregar-se dels negocis, les pertinences o els animals d'una altra persona, ha d'atendre coses que no entén o que desconeix, perquè cada persona té els seus costums i la seua manera de procedir.

Qui el meu fill moca, a mi em besa la boca.

És un agraïment als benefactors dels fills propis.

Contrari: Qui li ha fet el nas, que el tinga al braç.

Qui encén foc per Sant Joan, no es crema en tot l'any.

La nit de Sant Joan té fama de màgica des de l'antigor precristiana i és tradició encendre fogueres i prendre el primer bany de l'any com a bon auguri.

Connex: Qui es pentina per Sant Joan, no té polls en tot l'any.

Qui en fa cent i no en fa una, com si no en fera ninguna.

Constata la injustícia que es produeix quan a alguna persona complidora o justa la troben en falta o equivocació.

Castellà: *Por un gato que maté, me llamaros matragatos.*

Por un perro que maté, mataperros me llamaron.

Qui enganya un venedor, trau una animeta del purgatori.

Alaba a qui és més llest que un altre llest i justifica la seua acció.

Similar: Fer com fan no és pecat.

Castellà: *Quien roba a un ladrón ha cien años de perdón.*

Qui en té, n'ha de perdre.

És més normal perdre o extraviar que guanyar o trobar.

Similar: Els diners, van i vénen.

Qui en terra d'altre ha sembrat, perd llavor, temps i treball.

Qui no posseeix tots els mitjans de producció, no pot tenir la certesa que la seua inversió arribe a bon fi.

Similar, l'expressió: Viure amb el cul llogat.

Qui en vestits se gasta massa, té el cap de carabassa.

Cal invertir en coses sòlides i de futur més que en coses superficials i passatgeres.

Qui envia, no va.

Quan es delega una encomanda, el missatger no pot saber exactament cada detall de la idea de qui l'envia, i per tant el resultat de la gestió no serà exactament el que es pretenia.

Similar: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Més val un llapis curt que una memòria llarga.

Similar en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Quien duerme no coge liebre.

Qui és burro, l'albarden.

Adverteix que convé ser llestos per a no resultar perjudicats en la vida.

Similar: Mentre hi haurà burros es faran albardes.

Castellà: *Todos los necios son esclavos.*

Qui escolta pels forats escolta els seus pecats.

Qui pensa mal, el pecat és seu.

Critica aquells que actuen d'amagat com a insincers, tafaners, retorçuts o conspiradors.

Similar: Qui no es fia no és de fiar.

Contraris: Pensa mal i encertaràs.

Secrets davant de la gent, senyal de poc coneixement.

Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

A l'home desgraciat, el pa se li floreix al forn.

Es diu quan a algú li ha eixit malament alguna cosa, sobretot quan es tracta d'u mateix.

Similar: Quan el pobre pasta, no cou el forn.

Castellà: *Al que nace pa' tamal, del cielo le caen las hojas.*

Similar en castellà: *El que nace para maceta no pasa del corredor.*

Unos nacieron para moler, otros para ser

molidos.

Qui és, és i serà.

Els defectes o la personalitat no canvien molt amb el transcurs del temps.

Similar en castellà: *Carne de puta no envejece.*

Canas, tarros y borracheras no vienen por vejez.

Genio y figura hasta la sepultura.

Qui es gronxa per Sant Joan, creix més d'un pam. (gronxar = gronsar, agronsar, baldar)

Això diuen exageradament, ja que qui sol gronxar-se són els xiquets, que són els que estan en edat de créixer.

Qui es lleva de matí, pixa allà on vol. (llevar-se = alçar-se, aixecar-se)

Qui matineja, és dels primers allà on vaja.

Similar en castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

Contrari en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

Qui és, no vol ser a soles.

Es diu com a crítica i constatació que tendim a juntar-nos amb les persones amb qui tenim alguna afinitat.

Qui es pensa saber massa, té el cap de carabassa.

Compara el seu cap amb la carabassa, fruit que està buit per dins quan s'asseca, ja que el cervell té una capacitat quasi infinita i mai no se sap prou.

Similar, l'expressió: Ser el docte Cagalló.

Similar en castellà: *Aprender sin reflexionar es malgastar la energía.*

Qui es pentina per Sant Joan, no té polls en tot l'any.

És una creença antiga amb poc fonament, ja que només la higiene continuada és efectiva contra els polls.

Qui espines sembra, descalç no vaja.

Qui conscientment fa mal o atempta contra la reputació d'algú, ha de tindre clar que en algun moment el mal se li tornarà en contra.

Similar: Qui tinga la teulada de vidre, que no tire pedres a la del veí.

Castellà: *Quien siembra vientos recoge tempestades.*

Similars en castellà: *A quien busca el mal, éste le vendrá.*

Donde las dan, las toman.

Qui es posa a jugar, tant pot perdre com guanyar.

Qui juga amb foc acaba cremant-se.

Adverteix del risc que es corre.

Similars: Qui deu, no té veu.

Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Castellà: *A jugar y perder, pagar y callar.*

Qui es posa baix fulla, per dos voltes s'arremulla.

Qui es posa baix d'un arbre per evitar la pluja, acaba banyant-se quan les fulles ja no retenen l'aigua i inclús quan ja ha deixat de ploure.

Similar: Fugir del foc i caure en les brases.

Castellà: *En bosque llueve dos veces.*

Qui estiga bé, que no es menege.

Per ben assentat que estigues, que no pots caure no digues.

No paga la pena deixar d'estar en bona situació per una quimèrica millora que a vegades esdevé empitjorament.

Similars: No deixes sendes velles per novelles.

Cadireta de València, el que s'alça no s'assenta.

Castellà: *Lo mejor es enemigo de lo bueno.*

Quien tenga hogazas, no busque tortas.

Similars en castellà: *Bien está cada piedra en su agujero.*

Quien fue a Sevilla perdió su silla.

Más vale humo que escarcha.

Más vale pájaro en mano que ciento volando.

Por mejoría, mi casa dejaría.

Connex en castellà: *Buena orina y buen color y tres higas al doctor.*

Qui és tranquil, tot el món és d'ell.

Qui no s'altera ni s'enfada mai és persona apreciada i considerada amiga per tots.

Qui et vol bé, et farà plorar.

Serveix per justificar alguna renya, algun castic o algun calbissó a algun fill pel seu bé i per la seua educació.

Similar: Tant et vull que et trac un ull.

Castellà: *Quien bien te quiere te hará llorar.*

Similar en castellà: *En ocasiones, más vale un buen palo que veinte oraciones.*

Qui et vol mal, et farà riure.

De fet, quan algú pretén enganyar, es mostra amable, i fins i tot graciós.

Similar: Tant et vull que et trac un ull.

Contrari: Qui et vol bé, et farà plorar.

Qui fa calç sempre va descalç.

És una professió de la qual es trau poc benefici.

Connexos: Qui fa carbó menja un dia sí i l'altre no.

Manobre, cornut o pobre.

Qui fa carbó menja un dia sí i l'altre no.

És un ofici que dona poc benefici.

Connexos: Qui fa calç sempre va descalç.

Manobre, cornut o pobre.

Qui fa el foc paga l'escot. (escot = part alíquota, ració)

Habitualment, qui invita a sa casa acaba sent qui paga tota la despesa que hauria de correspondre als altres, o resulta perjudicat perquè ha de netejar o suportar les molèsties.

Qui fa el joc no perd.

Qui posa les regles o fa les lleis, les idea per a resultar beneficiat aprofitant la credulitat dels altres, per això, en els jocs d'atzar, la banca no perd mai.

Connexos: Qui juga per necessitat, perd per obligació.

Qui a primeries guanya, a darreries s'escanya.

Qui fa el que pot no està obligat a més.

Es diu com a justificació quan, havent complert, algú pretén de nosaltres més del que pot ser.

Qui fa llenya es calfa dos voltes.

Crema calories mentre la talla, l'arregla i la transporta abans de cremar-la.

Qui fa un cove, fa una cistella. (cove = cistell gran sense ansa)

Qui fa un cove, fa un cistell.

Qui fa un cove, fa un paner.

Qui sap fer un paner, en sap fer cent.

Qui té capacitat per a fer una cosa, pot fer-ne una altra de similar.

Similar: El que sap, sap (, i el que no, al sindicat).

Castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

Similar en castellà: *Haber sido cocinero antes de fraile.*

Qui festeja no té fred.

A qui està molt a gust en una circumstància li passen desapercebudes altres circumstàncies ben notòries per als altres.

Qui fica la llavadora quan plou, estén quan ix el sol.

Quan les coses no es fan en el moment oportú, acaben fent-se tard i malament.

Castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Similar en castellà: *El llanto, sobre el difunto.*

Más vale llegar a tiempo que rondar un año.

Qui fuig de Déu corre debades.

Justifica que el destí o la fatalitat són inexorables i s'acompleixen malgrat la voluntat i l'esforç humans.

Qui fuig de la faena, se n'entra dins la fam.

S'explica molt clarament.

Similar: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Contrari: Del treball ix el profit.

Similar en castellà: *Al vago y al pobre, todo les cuesta doble.*

Qui gasta tot lo que deu fa cabal per a l'hereu. (cabal = capital, estalvi, raconet)

Qui liquida els deutes pot començar a estalviar.

Qui gasta tot lo que té, butxaca no ha de menester.

Gran veritat.

Similar: Qui compra més del que pot, prompte ho ha de vendre tot.

Similar, les expressions: Tindre les butxaques foradades.

Tindre les mans foradades.

Estirar més el braç que la mànega.

Qui guarda quan té, menja quan vol.

Qui guarda quan té, troba quan vol.

Aconsella l'estalvi i la bona administració.

Connex: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Contrari: Qui no guarda, mai alça la barba.

Castellà: *Quien guarda, halla.*

Aqué que guarda, siempre tiene.

Bien o mal, junta caudal.

Imita a la hormiga, si quieres vivir sin fatiga.

Similar en castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

Qui guisa dolç guisa per a molts.

Qui guisa salat guisa per al gat.

Aconsella l'ús moderat de la sal en la gastronomia.

Qui ha de passar barca, no compte jornada.

Per a obtenir rendiment del treball s'hi han d'esmerçar moltes hores.

Qui juga amb foc es pixa al/en el llit.

Es diu, possiblement, perquè en somnis podem creure que ens cremem i pixem inconscientment per a calmar-nos o apagar el foc.

Qui la fa, la paga.

El que la fa, la paga.

Adverteix que qui fa alguna mala acció, sol pagar-ne els resultats en algun moment.

Similars: Tal faràs, tal trobaràs.

S'atrapa abans un mentider que un coix.

Qui fuig de Déu, corre debades.

Al que mal viu, la temor el segueix.

Castellà: *El que la hace, la paga.*

Similar en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Qui la té, la trau.

En general, qui té alguna cosa, un dia o un altre en fa ús perquè és una temptació constant.

Similar en castellà: *Un rencor profundo no está largo tiempo oculto.*

Qui l'entorta, se l'emporta.

Qui trenca el vidre, que el pague.

Qui l'ha feta, que la gronxe. (gronxar = gronsar, agronsar, agrunsar, baldar)

Qui ha fet alguna cosa malament, ha perjudicat algú o ha malmés algun objecte, està obligat a reparar el mal i a fer-se càrrec de l'objecte o la persona perjudicada.

Similar: Qui la fa, la paga (, i si no la paga, la pagarà).

Castellà: *Quien rompe, paga (y se lleva los tiestos).*

Similars en castellà: *El que la hace, la paga.*

A lo hecho, pecho.

Qui li fa por la mar no menja peix.

Qui vol algun benefici ha de fer algun sacrifici.

Similars: El peix, per a qui se'l mereix.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Qui llengua té, a Roma va (i de Roma ve).

Qui no sap alguna cosa i la pregunta, ja la sap. Si no la pregunta, no la sabrà mai.

Contraris: Al preguntador, mentides amb ell.
Qui vulga saber, que vaja a escola.

Qui llibres llegeix, respecte mereix.

Qui té més cultura que un altre és més digne, més admirat o més temut que qui és incult.

Connex: Qui savi es vulga dir, molts llibres ha de llegir.

Contraris: Qui només llegeix un llibre, només sap una cançó.

Qui estudia en un sol llibre, poca cosa sabrà.

Qui mal no fa, mal no pensa.

Qui té la consciència tranquil·la no pot esperar ningun mal de ningú.

Connex: Qui bé fa, bé trobarà.

Contrari: Al que mal viu, la temor el segueix.

Qui matina, fa farina.

A qui comença prompte la jornada laboral, el treball li condeix més que a un altre.

Similar: Qui s'alça prompte pixa on vol.

Contrari: Qui molt vetlla, poc matina.

Castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

Al que madruga, Dios lo ayuda.

El que madruga come pechuga.

El que temprano se moja, lugar tiene de secarse.

El que temprano se levantó, una cartera encontró.

Contraris en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

El que se levanta tarde, lleva el día arrastrando.

Qui menja sense treballar, o és molt ric, o ha de robar.

Ell sol s'explica molt bé.

Connex: A casa no duen res.

Qui més alt puja, de més alt cau.

Es diu com a crítica o com a advertiment quan a algú li van molt bé les coses: negocis, fama...

Connex: Per a caure no cal llum.

Qui més hi fa, més hi perd.

Confirma o avisa que l'esforç que es fa en algun assumpte concret és inútil.

Castellà: *Quien más puso, más perdió.*

Qui molt abraça, poc estreny.

No es pot prestar la mateixa energia o la mateixa atenció a una sola cosa que a moltes.

Similars: Qui tot ho vol, tot ho perd.

Aprenent de molt, mestre de res.

Castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Similar en castellà: *Aprendiz de todo, maestro de nada.*

Qui molt corre, prompte para.

Sentència que tot objectiu requereix un temps de dedicació o d'execució imprescindible per al seu compliment.

Com: Arrancada de cavall i aturada de somera.

Contraris: Pas a pas, ja arribaràs.

València no es va fer en un dia.

Canyadeta, peixet.

Castellà: *Quien aprisa vive, aprisa muere.*

Similar en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Qui molt parla, molt erra.

Qui molt xarra, algunes n'erra.

A més parlar, més possibilitat de dir coses inconvenients o errades.

Similar: Qui diu el que vol, ha de sentir el que no vol.

Castellà: *Por la boca muere el pez.*

A mucho hablar, mucho errar.

Qui molt s'abaixa, el cul ensenya.

El qui s'acatxa, el cul mostra.

Qui molt s'acota, es cul mostra.

Quan més t'ajups, més se't veu el cul.

Convé mantenir la dignitat en tot moment i no rebaixar-se ni deixar-se humiliar.

Similar: Dels bons abusen.

Castellà: *Cuanto más te agachas, más se te ve el culo.*

Qui molt dorm, poc *adeprén*. (*adeprén* = aprén, deprén, s'il·lustra)

Mentre dormim, no fem res més.

Similar: Qui matina fa farina.

Qui molt treballa, poc menja.

Lamenta que, normalment, qui fa les feines més dures o qui treballa més hores al dia sol ser el més mal pagat.

Qui molt vetla, poc matina.

Que es gita tard es retarda l'endemà, perquè el cos necessita unes hores mínimes de descans.

Contrari: Qui matina, fa farina.

Castellà: *Por la noche leones y por la mañana cagones/ratones.*

Qui molt viu, molt veu.

La vida és o pot ser un aprenentatge constant de nous coneixements.

Castellà: *Quien mucho ha de andar, mucho ha de probar.*

El que larga vida vive, mucho mal ha de pasar.

Qui molt vol, poc té.

És lògic que com més volem, més despagats ens quedem quan comparem el que preteníem amb el que hem pogut aconseguir.

Similars: Qui tot ho vol, tot ho perd.

Qui té fam somia rotllos/pa/coques.

Similars en castellà: *La avaricia rompe el saco.*

Quien mucho abarca, poco aprieta.

Quien todo lo quiere, todo lo pierde.

Dime de qué presumes y te diré de qué careces.

Quina genteta porta el barco... I anaven pare i fill.

Es diu com a crítica de qui critica altres que són com ell.

Similars: Sempre parla qui té què callar.

Ningú està lliure de pecat.

(Ai) Quin cul si no cagara.

Es diu com a alabança i com a constatació que no hi ha ningú perfecte.

Castellà: *¡Qué buen culo si fuera suyo!*

Por pulido que sea, no hay culo que no se pea.

Todos tenemos culo por la mayor ventura del mundo.

Quin llibre gasta més ulls?: el de quaranta-vuit fulls.

Els llibres més breus són més llegits que els grossos, per facilitat i economia.

Connex en castellà: *Lo bueno, si breve, dos veces bueno.*

Quin món de mones.

Critica algun comportament reprobable de les persones.

Similars, les expressions: Hi ha d'haver de tot.

De tot vorem.

Ai Ramon, com està el món.

Similar en castellà: *De todo hay en la viña del Señor.*

Similars en castellà, les expressions: *Haber de todo, como en botica.*

Qué mundo, Facundo.

Qui no adoba la gotera ha d'adobar la casa entera.

Qui no apanya la gotera, té d'apanyar la casa sencera.

Qui no posa remei a les coses quan és el moment, resulta molt perjudicat a la llarga.

Similars en castellà: *El llanto, sobre el difunto.*

Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.

Qui no du corda, de set s'ofega.

Alliçona que qui no és previsor o no disposa dels mitjans adequats, ha de deixar perdre bones oportunitats.

Similar: Qui té padrins, es bateja.

Qui no en té, no en gasta.

Qui no en té, no en pot donar.

Qui no en té, no en pot perdre.

Es refereixen a qualsevol cosa, habitualment diners.

Similars: Qui no té diners, no té vicis.

Qui fa el que pot, no està obligat a més.

Qui no escolta la raó, escolta(rà) el bastó.

És un advertiment a qui no obra bé.

Castellà: *Quien no cree en buena madre, creará en mala madrastra.*

Similars en castellà: *La letra, con sangre entra.*

A palos entiende el burro.

Qui no es fia no és de fiar.

Se suposa que el desconfiat ho és perquè projecta en els altres la seua mateixa personalitat.

Similar: *El ladrón, a todo el mundo hace de su condición.*

Qui no fa faeneta no menja coqueta.

Com: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Contrari: A qui no treballa, una gallina, i a qui treballa, una sardina.

Connex: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Qui no fa formiguers el juliol, no els fa quan vol.

Allò que no es fa en el moment oportú, o ja no es farà o es farà malament o a destemps.

Similar en castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Qui no fa, no s'equivoca.

Ben cert.

Connex: Ningú naix ensenyat.

Castellà: *A sus solas nadie se engaña.*

Qui no fila en tot l'any, fila el dia de Cap d'Any.

Qui no treballa en tota la setmana, treballa el dia de festa.

Qui no treballa en tot l'any, treballa el dia de Cap d'Any.

Qui és mandrós o deixat ha de fer quan més inoportú li resulta les coses que no havia fet quan tenia temps.

Similar: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Castellà: *A quien no tiene labrado, agosto se le hace mayo.*

Similar en castellà: *Si no quieres caldo, dos tazas.*

Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.

Similar en castellà, l'expressió: *Huir del fuego y caer en las brasas.*

Qui no guarda hui no té pa demà.

L'estalvi en temps de bona economia serà un recurs en cas de necessitat.

Similar: Qui tot s'ho menja d'una menjada, tot ho caga d'una cagada.

Qui no fa faeneta, no menja coqueta.

Contrari en castellà: *Quien guarda, halla.*

Qui no guarda, mai alça la barba.

Qui no té i no estalvia, mai no eixirà de pobre i passarà vergonya.

Similar: Qui no guarda hui no té pa demà.

Contrari: Qui guarda quan té, menja quan vol.

Qui no ha passat port ni mar, no sap a Déu pregar.

Qui no sap de Déu pregar, que vaja pel mar a navegar.

Quan resa el mariner, és molta la por que té.

La gent de mar li veu la cara a la mort moltes vegades.

Com: Si vols a Déu pregar, fica't a la mar.

Contrari: A port arribat, vot oblidat.

Qui no llaura en dur ni moll, tot l'any va amb el sac al coll.

Qui no vol treballar ni quan té les coses fàcils, ha d'anar arreplegant el que pot per a sobreviure.

Com: El que no llaura sec i moll, porta la sogra al coll.

Similar: Qui no treballa, no menja.

Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Qui no llimpie el ferrament després de treballar, tampoc se llimpie el cul després de cagar. (llimpie = netege, escure, polisca)

La netedat i la higiene confereixen durabilitat.

Castellà: *La herramienta, limpia y al sitio.*

Qui només llegeix un llibre, només sap una cançó.

Com que la veritat absoluta no la té ningú, com més teories i versions coneguem, millor podrem aproximar-nos a ella.

Contraris: Qui aprén de molts llibres, ase segur.

Qui savi es vulga dir, molts llibres ha de llegir.

Val més llegir mil vegades un llibre que mil llibres una vegada.

Qui no plega un fesol no menja quan vol.

Qui no treballa no té per a les necessitats més bàsiques.

Similars: Qui no treballa quan pot no menja quan vol.

Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Similar en castellà: *Pereza es madre de pobreza.*

Qui no plora no mama.

Com els xiquets de pit, qui no demana o es fa notar davant dels superiors, passa desapercebut a l'hora d'obtenir algun benefici.

Castellà: *El que no llora, no mama.*

Qui no porta bon camí, que no espere bon fi.

Desaconsella el mal comportament i les males amistats.

Similars: Qui sembla vents, recull tempestats.

El peix que busca l'ham busca el seu mal.

Castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Qui no posa el ventre en perill no mor fart.

Qui no s'arrisca, no pisca.

Tot premi o benefici és resultat d'una inversió en treball o dedicació, a vegades amb desgast de la salut.

Similars: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Qui no té vergonya, tot lo món és seu.

Similars en castellà: *Quien algo quiere, algo le cuesta.*

Al hombre osado, la fortuna le da la mano.

Hombre osado es afortunado.

La fortuna favorece a los audaces.

Fortuna y ocasión favorecen al osado corazón.

Qui no pot llescar, les engrunes aprofita. (llescar = tallar a llesques / engruna = molla, residu de pa)

Qui no pot segar, espigola. (espigolar = retriar, rebuscar)

Qui no té capacitat o possibilitat de fer grans coses, ha d'acontentar-se amb les sobres dels altres.

Connex: Qui no té era ni trull, pel juliol es treu un ull.

Qui no reposa, fa poca cosa.

Per a rendir en qualsevol activitat física o intel·lectual, s'ha d'estar en condicions havent descansat.

Connex: Al treball s'ha d'acudir havent cagat i havent pixat.

Qui no sap a Déu pregar, que (se'n) vaja per la mar.

Recomana viure situacions de perill per tal d'apreciar el bé que es té i que, normalment, no s'aprecia.

Qui no sap fer les coses, no les sap manar.

Qui coneix els secrets d'un ofici és qui sap com s'han d'evitar o superar els problemes.

Similar en castellà: *Ni pidas a quien pidió ni sirvas a quien sirvió.*
Qui no sembra en sec o en moll, va sempre amb el sac al coll. (moll = mullat, tou, bla)

Qui no s'esforça quan és el moment, ho lamenta després per molt de temps.

Similars: Qui no pot segar, espigola.

Qui no té cap, que tinga cames.

Qui no té bon cap, que tinga bones cames.

Qui no té cap necessita braços.

Qui oblida alguna cosa, ha de tornar per ella.

Qui no té diners en bossa té mel en boca.

Qui no pot aconseguir les coses pels seus mitjans, ha de tenir art per a convèncer els altres perquè l'ajuden en el seu propòsit.

Similar: Qui té art va a qualsevol part.

Qui no té diners no té temor als lladres.

Els pobres viuen amb les portes obertes o sense elles, mentre que els rics es tanquen i es blinden.

Qui no té diners, no té vicis.

L'ociositat i la sobra de diners solen propiciar molts vicis.

Connexos: Qui no té faena, se la busca.

Ulls que no veuen, cor que no se'n dol.

Evita l'ocasió i evitaràs el perill.

A la fira no vages si no dus diners, que voràs moltes coses i no compraràs res.

Similar en castellà: *Poco dinero, poco meneo.*

Contraris en castellà: *Persona ociosa no puede ser virtuosa.*

Cuando el diablo se aburre, mata moscas con el rabo.

Qui no té era ni trull, pel juliol es treu un ull. (trull = corró de batre)

Qui no té la ferramenta o els mitjans adequats ha de pagar i esperar que el servisquen.

Similars, les expressions: Menjar-se les mans a mossos.

Pujar-se'n per les parets.

Contrari: Més val tindre que desitjar.

Connex: Qui no pot segar, espigola.

Qui no té faena, se la busca.

Qui no té penes, se'n busca.

És una crítica a qui s'entreté en alguna activitat innecessària.

Com: Qui no té res que fer, el gat pentina.

Similars: A qui no té faena, Déu li'n dóna.

Qui no té faena, amb /o cul cace mosques.

Contraris: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Qui estiga bé, que no es menege.

Castellà: *Cuando el diablo se aburre, mata moscas con el rabo.*

Para pasar el rato, se puede limpiar la cabeza al gato.

Similar en castellà: *Al demonio y a la mujer nunca les falta qué hacer.*

Qui no té la vespra, no té la festa.

Totes les bones coses requereixen un temps d'espera o de preparació.

Similar: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Similars: De la festa, la vespra.

Qui no té més que un ull, se'n val per dos.

La manca d'un òrgan doble fa que el restant s'aguditze i treballe més, i en la precarietat se li sol donar el màxim rendiment al poc de què es disposa.

Similar: Qui no pot segar, espigola.

Connex: Més veuen quatre ulls que dos.

Qui no té res que fer, el gat pentina.

És una crítica a qui fa coses innecessàries en compte de fer coses de profit.

Com: Qui no té faena, se la busca.

Contrari: A qui no té faena, Déu li'n dóna.

Castellà: *Cuando el diablo se aburre, mata moscas con el rabo.*

Connex en castellà: *Para pasar el rato, se puede limpiar la cabeza al gato.*

Qui no té rossí ni bou, no llaura quan vol.

Qui no té els mitjans, no té les possibilitats.

Contrari: Qui té padrins, es bateja.

Qui no té sort d'heretar, li costa molt de guanyar.

S'explica meridianament.

Qui no té sort, no cal que matine.

Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Quan les desgràcies s'acumulen, és inútil esforçar-se a evitar-les perquè la mala ratxa pot més que nosaltres.

Qui no té vergonya, tot lo món és seu.

Les oportunitats són per als decidits.

Similars: La vergonya fa/cria ronya.

El que no prova, no es gita amb la sogra.

Qui no treballa de pollí, treballa de rossí.

Qui no treballa de pollí, ha de treballar de rossí. (pollí = burret / rossí = burro vell)

S'ha de treballar quan es té l'energia i la il·lusió de la joventut.

Similars: Qui no treballa en tot l'any, treballa el dia de Cap d'Any.

Fila, Lluïsa, i portaràs camisa.

Qui no treballa, dorm a la palla.

Qui no treballa, no menja.

Qui no s'esforça ni té dret ni a menjar ni a casa.

Similar: Qui de jove no treballa, de vell dorm a la palla.

Si treballes menjaràs, i si no, dejunaràs.

Qui no fila en tot l'any, fila el dia de Cap d'Any.

Similar en castellà: *Pereza es madre de pobreza.*

Qui no treballa en tot l'any, treballa el dia de Cap d'Any.

Qui no treballa en tota la setmana, ho fa en dia de festa.

Similar a l'anterior i al següent.

Contrari: Qui treballa en dia de festa treu el cul per la finestra.

Similar en castellà: *Al que huye del trabajo, el trabajo le persigue.*

Qui no vol fer bondat, a mariner o a soldat.

Normalment es posa soldat o mariner l'aventurer o l'inquiet que no s'acontenta de dur una vida normal i tranquil·la.

Qui no vol quan pot, no pot quan vol.

Qui pot i no vol, quan vol no pot.

Allò que no es fa en el seu moment, després costa molt més o ja no es fa.

Similar en castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Aconsella no ficar-se en assumptes que no ens interessin i dels que podem resultar perjudicats.

Castellà: *Al que no le guste el calor, que no entre a la cocina.*

Cuanto más escarba la gallina, más tierra se echa encima.

Evita la ocasión y evitarás el peligro.

Quien no quiera ver lástimas, no vaya a la guerra.

Similar en castellà: *Quien por su culpa muera, nadie le llore.*

El mal, para quien le fuere a buscar.

Similar, l'expressió castellana: *Meterse en camisa de once varas.*

Qui paga bé, crèdit té.

Qui paga esplèndidament o puntualment, o les dues coses, mereix la confiança dels altres.

Similar: Fes fama i gita't a dormir.

Qui paga i deu no té res seu.

Mentre no es liquiden completament els deutes, el deutor té la vida hipotecada.

Similar: Qui deu no té veu.

Qui paga lo que deu, lo que resta és seu.

Mentre hi ha deutes no hi pot haver estalvis.

Similars: Qui paga, descansa, i el que cobra, més.

No digues blat mentre no el tingues al sac.

Qui paga bé, crèdit té.

Connex: Qui paga i deu no té res seu.

Qui passa la mar, passa la rosa. (rosa = pallola, rubeola)

Embarcar-se és comparable a passar una malaltia que no mata però que deixa seqüel·les.

Similar, l'expressió: Passar les de sant Amaro.

Qui peca en la joventut, perd per sempre la salut.

Es cos que es desgasta o es maltracta de jove se'n ressent quan la fortalesa física i les defenses orgàniques decauen.

Similar en castellà: *Si quieres llegar a viejo, guarda aceite en el pellejo.*

Qui peix pesca, peix menja.

Qui és pobre, s'alimenta d'allò que produeix o recull perquè no pot comprar altres aliments.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Tota pretensió demana esforç.

Similars: A casa no duen res.

Déu ajuda a qui s'ajuda.

Castellà: *Si quieres comer pescado tienes que mojarle el culo.*

Quien algo quiere, algo le cuesta.

El que quiere honra, que la gane.

Sin fatiga no se come miel.

Sufre por saber y trabaja por tener.

Similars en castellà: *Cada gusto cuesta un susto.*

A golpes se hacen los santos.

Qui per Carnestoltes s'assolella, per Pasqua crema la llenya. (assolellar-se = prendre banys de sol, calfar-se al sol)

Els bons moments s'han de saber aprofitar, perquè de dolents, ja en vindran.

Connex: Dies de molt, vespres de res.

Qui pleiteja malalteja.

Qui es fica o el fiquen en pleits té la vida amargada per una temporada.

Similars: Advocats i procuradors, a l'infern de dos en dos.

Més val perdre que besperdre.

Qui plet vol armar ha de menester tres sacs: sac de paciència, sac de papers i sac de doblers.

Castellà, la maledicció gitana: *Pleitos tengas y los ganes.*

Qui porta aixada porta samarra. (samarra = samarreta, camiseta, camisa)

Qui treballa, n'obté algun benefici, encara que siga modest.

Qui pot el més, també pot el menys.

Qui té el poder o la capacitat per a fer grans coses, amb més motiu pot fer-ne de més menudes.

Castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

Qui pregunta, a Roma va.

Preguntant preguntant arriba a Roma el caminant.

Qui pregunta, aprén el que desconeixia.

Com: Qui té llengua, a Roma va i de Roma ve.

Castellà: *Preguntando se va a Roma.*

Quien lengua ha, a Roma va.

Quien tiene lengua, a Roma va.

Qui pregunta, ja respon.

En el moment que un es planteja alguna cosa, ja està picat per la curiositat i, doncs, en el camí de resoldre-la o de saber-ne més.

Similars en castellà: *Quien pregunta, saber quiere.*

Preguntar no es errar.

Qui primer arriba al molí, primer mol.

Qui primer és al molí, primer mol.

Qui és més diligent, matinador o llest que els altres, els porta avantatge.

Com: Qui matina, fa farina.

Similars: El que va davant, va davant.

Qui matina, pixa on vol.

Similar en castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

Contrari en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

Qui promet, ho deu.

Qui promet, s'obliga.

Una promesa és un pacte, un contracte, un jurament oral.

Com: El que la boca erra, la butxaca ho paga.

La paraula és l'home.

Castellà: *Lo prometido es deuda.*

Ni al niño el bollo, ni al santo el voto.

Qui replega l'oliva abans del gener deixa l'oli a l'oliver, però el troba l'any que ve.

Si es fa la collita massa prompte, s'arpleguen menys olives que si es fa més tard; i si es fa massa tard, les olives es marceixen.

Qui riu per Sant Joan, plora per Nadal.

Recorda que la vida és una alternança de bons i mals moments.

Similar: Qui riu primer plora darrer.

Contrari: Qui s'alegra per Nadal, plora per Sant Joan.

Qui riu primer plora darrer. (darrer = últim, postrem)

Avisa que tinguem clar que en un enfrontament o en una baralla s'alternen petites victòries i derrotes que no són significatives.

Similar: No et rigues del meu dol, que quan el meu serà vell, el teu serà nou.

Contrari: El que va davant, va davant.

Castellà: *Quien ríe el último ríe mejor.*

Qui s'agravie, que li bese el cul al content.

Es diu com a conjura als envejosos quan s'està convençut d'haver actuat bé i justament.

Castellà: *Quien se pica, ajos come.*

Qui s'ajoca i no treballa, més d'una volta badalla. (ajocar-se = gitar-se)

Qui es dedica al descans i no a les obligacions ha de lamentar en algun moment no tenir què dur-se a la boca i badallar de gana, no de son.

Similar: Qui de jove no treballa, de major dorm a la palla.

Qui s'alça prompte, pixa on vol.

Qui no té peresa a l'hora de llevar-se del llit és el primer allà on vaja i el dia li condeix molt.

Com: Qui matina, fa farina.

Castellà: A quien madruga, Dios le ayuda.

El que madruga come pechuga.

Qui s'alegra per Nadal, plora per Sant Joan.

Recorda que en la vida s'alternen els bons moments i els dolents.

Contrari: Qui riu per Sant Joan, plora per Nadal.

Qui s'arrima a bon arbre, té bona ombra.

Es refereix a les persones que busquen l'amistat o la protecció d'algú més poderós o influent amb l'esperança d'obtenir-ne algun favor o benefici.

Com: Qui té padrins, es bateja.

Castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

Qui savi es vulga dir, molts llibres ha de llegir.

Gran veritat.

Qui sembla alls, no espere collir cacau.

Qui sembra cards, espines cull.

Qui sembra vents recull tempestats.

A qui obra malament, se li tornen les coses en contra algun dia.

Contrari: Qui bé sembra, bé cull.

Castellà: *Quien siembra vientos recoge tempestades.*

Similars en castellà: *Aquellos polvos trajeron estos lodos.*

A quien busca el mal, éste le vendrá.

Contrari en castellà: *Al que obra bien, bien le va.*

Qui sembra, collir espera.

Qui sembra, cull.

Per a assolir un objectiu s'ha d'esmerçar temps i dedicació.

Contraris: Qui no sembra, no cull.

Qui de jove no treballa, de major dorm a la palla.

Similars en castellà: *Quien siembra, recoge.*

Quien guarda, halla.

Qui sembra en camí real, perd lo gra i perd lo jornal. (camí real = camí per a diligències, que actualment equivaldria a una carretera nacional)

Qui pretén obtenir algun benefici a costa d'algú altre i de manera il·legítima, acaba resultant perjudicat.

Qui sembra primerenc, sembra de franc. (de franc = debades, inútilment, en va)

A qui fa les coses abans d'hora li resulten infructuoses perquè les circumstàncies no eren les idònies.

Qui sembre mala llavor, no llogarà sembrador.

Ningú vol assumir les culpes d'un altre.

Qui s'enfada té dos faenes, enfadar-se i desenfadar-se.

Recomana no fer cas de les coses desagradables i ser feliç.

Similar: Vols ser feliç? Sigues-ho.

Qui s'ha begut la mar, es pot beure l'estany.

Qui ha sigut capaç de superar alguna empresa difícil, pot superar-ne una de més fàcil.

Castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

Qui tanca els ulls, trumfos no veu. (trumfo = atot, as, figura de les cartes)

Qui prefereix ignorar certes coses podrà ser víctima d'elles.

Connex: Ulls que no veuen, cor que no se'n dol.

Qui té art va a qualsevol part.

Qui té do de paraula, qui és simpàtic i qui sap relacionar-se pot aconseguir coses que d'altres no poden.

Similars: Qui té llengua, a Roma va.

Qui té traça manual no pot patir gana.

Similar en castellà: *Preguntando se va a Roma.*

Contrari en castellà: *Un mal barbero necesita muchas navajas.*

Qui té barques a la mar, el gall el sol despertar.

Els pescadors han de matinar molt per a poder pescar a punta de dia. (Solen fer-se a mar a les 4 del matí.)

Qui té boca s'equivoca.

Qui té boca s'equivoca i qui té nas es moca.

Justifica que ningú és perfecte ni té la veritat absoluta, i inclús amb la millor voluntat, tothom erra alguna vegada.

Similar: Qui molt parla, molt erra.

La llengua no té os.

Similar en castellà: *Nadie es perfecto.*

Com la sentència llatina: *Errare humanum est.*

Qui té cases a lloguer, mai li faltará què fer.

Qui es dedica a aquest negoci, sempre té reparacions, gestions i viatges a fer, si no algun pleit.

Qui té cul de mal seient, no n'acaba cap i en comença cent. (en = sobreentés: faenes, treballs, projectes...)

Critica els inconstants i els indecisos.

Similars en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Quien todo lo quiere, todo lo pierde.

Qui té diners pot decantar la raó del seu cantó. (cantó = costat, banda)

Amb diners s'obtenen mitjans, els millors serveis d'advocats i investigadors, regals, suborns, sicaris...

Similars: Amb diners, torrons.

Qui paga, mana.

El diner fa veure l'orb, fa sentir el sord i fa trobar pare al bord. (orb = cec, invident // bord = fill il·legítim)

Similar en castellà: *El dinero, todo lo puede.*

Qui té duros fuma puros i qui no en té fuma paper.

Els diners donen qualitat de vida.

Similar: Amb diners, torrons.

Qui té el cul llogat no caga quan vol.

Qui té el cul llogat no seu quan vol.

Qui té es cul llogat no seu allà on vol. (es = el, article salat)

Qui té es cul llogat no seu com vol.

Qui deu diners, qui treballa per a un altre o qui ha de donar comptes del que fa, no és lliure.

Similar en castellà: *Ares o no ares, renta me pagues.*

Qui té el vol, fa lo que vol.

Qui ha obtingut allò que pretenia, és molt lliure de disposar com vulga, perquè s'ho ha guanyat.

Qui té fam somia pa.

Qui té fam somia rotllos.

Qui té un desig irrealitzable acaba fent-ne partícip altra gent com si explicara un somni.

Qui té força, alça pes.

Qui pot fer les coses és qui té l'obligació moral de fer-les, ja que els altres no en tenen la possibilitat per més que vulguen.

Similars: Fa més el que vol que el que pot.

La fe mou muntanyes.

Similar en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

Qui té idea, no dorm.

Les preocupacions, els projectes o els enamoraments creen insomni.

Similars: Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

Connexos en castellà: *El que la sigue, la consigue.*

A la larga o a la corta, el galgo a la liebre

alcanza.

Querer es poder.

Qui té la mare, té els pollets.

Qui vol la gallina, vol els pollets.

Qui domina els sectors estratègics o els recursos d'un país, domina el país sencer. Qui compra una empresa, disposa dels treballadors. Qui té alguna cosa, controla les coses connexes a ella.

Connex en castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

Qui té la teulada de vidre, que no tire pedres a la del veïnat.

No s'ha de perjudicar a ningú, sobretot quan u mateix és vulnerable.

Castellà: *Lo que no quieras para ti, no lo quieras para los demás.*

Qui té llibres té manies.

Critica els intel·lectuals perquè solen allunyar-se de la realitat i la materialitat i fer-se un món particular.

Contrari: Qui savi es vulga dir, molts llibres ha de llegir.

Qui té mal, el té venal. (venal = per a vendre, alienable)

Un mal no dura sempre.

Castellà: *No hay mal que cien años dure.*

Nunca es tarde si la dicha llega.

Qui té mossos i no els veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

El llaurador erra si aparta els ulls de la terra.

L'empresari que té treballadors o socis ha de vigilar que complisquen bé el seu treball, igual que el pagés ha de controlar que es facen les feines agrícoles de cada època per al bon rendiment dels seus interessos.

Qui temps té, temps espera i temps li falta.

De joves creiem que tenim molt de temps per davant, el qual va transcorrent i, cap al final, voldríem que s'allargara.

Similar: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

Qui té padrins es bateja.

Qui té parents o amics poderosos o influents pot obtenir favors o privilegis que uns altres no poden.

Castellà: El que tiene padrino se bautiza.

Similar en castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

Qui té per vendre, té per prendre.

Qui té possessions pot llogar-ne o vendre'n part i viure del benefici obtingut, i qui elabora productes o fa collites, se'n serveix.

Similar en castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

Quien guarda, halla.

Qui té por dels ocells, que no sembre vesses.

La millor manera de no patir un mal és evitar qualsevol motiu que el pugui produir.

Com: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Qui té roba, prompte està vestit.

Recomana tenir allò que podem necessitar.

Similar: Més val tindre que desitjar.

Qui guarda quan té, troba quan vol.

Connexos: Qui té padrins, es bateja.

Lo que abunda no perjudica.

Més val que sobre que no que falte.

Qui té salut i llibertat és ric i no ho sap.

Així és, i moltes vegades no es reconeix fins que s'ha perdut.

Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Qui tinga interessos, que no els descuide.

Connexos: Qui envia, no va.

Quan no està el gat, les rates ballen.

Si vols estar bern servit, fes-te tu mateix el llit.

Castellà: *Obreros a no ver, dineros a perder.*

Similar en castellà: *Ganado mal guardado, más es del lobo que de su amo.*

Pastor caravero hace al lobo carnicero.

Pastor cucharero y lector hace al lobo gran señor.

Es pastor muy descuidado el que no siente el lobo en su ganado.

Después de la liebre ida, palos en la cama.

Quien fue a Sevilla perdió su silla.

Ares o no ares, renta me pagues.

Quien mal hace, obrero coge.

Contraris en castellà: *Al ojo del amo, engorda el caballo.*

Al ojo del amo engorda el marrano.

Donde hay patrón no manda marinero.

Qui té terra, s'enterra.

Qui té terra, té guerra.

Qui té la terra, té la guerra.

Qui té vinya, té tinya. (tinya = malaltia parasitària de la pell)

Les ocupacions i els negocis impliquen obligacions i maldecaps.

Similar en castellà: *Más quiero vivir por montañas y sierras que ser preso de mis tierras.*

Beneficios son cadenas de obligación.

Connex en castellà: *Hacendado en olivos, un año en terciopelo y cinco en cueros vivos.*

Qui té troncs, fa ascles. (ascla = estella, tros)

Qui té tions, fa estelles. (tió = tronc, branca, fusta / estella = tros, tall, bocí, esqueix sec)

Qui té canyes fa flautes.

Qui té diner, de tot ix bé.

Qui té diners pinta panderos.

Qui té diners té tot adreç.

Qui té diners vola i qui no en té redola.

Qui té propietats o diners, pot viure del benefici que n'obté i, a més, és ben considerat i afavorit pels altres.

Similar: Qui té per vendre, té per prendre.

Amb diners, torrons.

Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Ho diu qui no vol donar explicacions d'alguna actuació pròpia que a ningú li importa.

Similar: Cada un sap en sa casa on es penja el cresol.

Cadascú es canta i balla sol.

Castellà: *Cada cual, de su cuero hace tambores.*

Cada uno tiene su modo de matar pulgas.

Qui té un ou busca un bou.

Critica l'egoisme.

Qui tinga pressa que arranque a córrer.

Es diu quan algú es mostra impacient per fer alguna cosa o per ser el primer.

Similar, l'expressió: Quan arribes, escriu.

Similars en castellà: *Por mucho que el río corra, va a morir al mar.*

Por ser rápida la perra, las crianzas nacen

ciegas.

No por mucho madrugar amanece más temprano.

Quien aprisa vive, aprisa muere.

Qui tinga ronya, que es rasque. (ronya = malaltia parasitària cutània)

Es diu per a desentendre's de problemes d'altres.

Com: A qui li pique, que es rasque.

Cadascú s'apanye.

Castellà: *Cada palo sostenga su vela.*

Similar en castellà: *A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.*

Qui tot ho vol, tot ho perd.

Qui pretén obtenir més del que pot ser, com que presta més atenció al que pretén que no al que ja té, perd o li furten o se li fa malbé allò que ja tenia.

Similars: Qui molt abraça, poc estreny.

Tot ho vol, sac i peres.

Similar, l'expressió: Saber retirar-se a temps.

Castellà: *Quien todo lo quiere, todo lo pierde.*

Quien todo lo quiere, de rabia muere.

La avaricia rompe el saco.

Codicia mala, saco rompe.

Abad avariento, por un bodigo pierde ciento.

Galgo que va tras dos liebres, sin ninguna vuelve.

Quien mucho abarca, poco aprieta.

Es mejor que la última peseta la gane otro.

Todo avaro tiene un hijo botarate.

Qui treballa el dia de festa, treu el cul per la finestra.

Pagès que treballa el dia de festa treu el cul per la finestra.

Qui va a festes amostre el cul per les finestres.

Qui actua contràriament al costum general, es fa de notar i és criticat

Qui treballa en la joventut, en la vellea té salut.

Depèn d'en què treballe, però en general, sí.

Contrari: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Qui treballa, és just que menge i es mude cada diumenge.

El fet de treballar confereix uns drets.

Contrari: Qui no treballa, no menja.

Qui treballa la vinya amb pocs jornals farà veremes de pocs graus.

(jornals = treballadors, peons, bracers)

Qui escatima diners i mitjans no pot obtenir un gran rendiment.

Qui trenca, paga.

Es diu com a advertiment a qui pretén fer alguna cosa de la que desconfiem que pugui resultar bé.

Com: Qui l'entorta, se l'emporta.

Castellà: *Quien rompe, paga (, y se lleva los tiestos).*

El que rompe viejo, paga nuevo.

Qui va a fiar no tria.

Qui necessita ajuda s'ha d'accontentar amb el que li vulguen donar o prestar.

Com: A qui li donen, no tria.

Similar: Donat? Gràcies.

Qui va per l'interés, li ixen els comptes a l'inrevés.

Qui va per llana, ix esquilat.

És un advertiment o una moralitat per a conjurar actituds egoistes i materialistes.

Similars: Qui tot ho vol, tot ho perd.

L'home proposa i Déu disposa.

Similar, les expressions castellanques: *Ir por lana y salir trasquilado.*

Acabar como el gallo de Morón, sin plumas y cacareando.

Qui va sol, camina com vol.

Qui va tot sol, gira quan vol.

Més val estar/anar sol que mal acompanyat.

La independència respecte dels altres confereix llibertat per a obrar.

Qui ve de mala raça, sempre fa poc i es pensa que fa massa.

Critica les persones malfeineres.

Contrari: El que val, val, i el que no, municipal.

Similar en castellà: *Al haragán y al pobre, todo le cuesta el doble.*

Qui vetla, no matina.

Qui fa vida noctàmbula, difícilment podrà alçar-se enjorn, perquè el cos necessita el seu temps de descans.

Similar: Qui envia, no va.

Castellà: *Tardío anocheedor, mal madrugador.*

Por la noche leones y por la mañana cagones.

Similar en castellà: *No se puede estar en misa y repicando.*

Qui vinga darrere, que tanque la porta.

Es diu quan un es cansa de mirar pels altres, desencantat per l'egoisme general.

Similar: Fes bé al porc (, que té bones xulles).

Similars en castellà: *Después de María casada, tengan las otras malas hadas.*

Ande yo caliente y ríase la gente.

Quien más puso, más perdió.

Qui viu, moltes coses veu.

Qui viurà, veurà.

Qui molt viurà, molt veurà.

La vida és una constant il·limitada d'experiències.

Similars: Que no ens ho conten.

De més grosses en vorem.

Connex: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

Similar en castellà: *Nunca se ha visto todo.*

Qui viu, plora i riu.

La vida és una alternança de bons i mals moments.

Connexos: Quan uns van, altres tornen.

Qui vol ben viure, de tot s'ha de riure.

Qui vol el tronc, vol les rames.

Qui aspira a molt, en realitat ho pretén tot.

Similar: Qui té la gallina, té els pollets.

Connex: Com més tenim, més volem.

Contrari: Qui tot ho vol, tot ho perd.

Qui vol viure, de tot s'ha de riure.

Qui vol ben viure, de tot s'ha de riure.

Per a no amargar-se l'existència convé mirar les adversitats de la vida pel seu costat positiu o fer-ne broma.

Connexos: De les coses del piu, Déu se'n riu.

L'alegria està en el bon viure.

Com el proverbi xinès: Vols ser feliç? Sigues-ho.

Qui vulga saber, que vaja a escola.

Qui vulga saber, que vaja a Salamanca. (= a la Universitat)

Es diu com a crítica als que pregunten massa sobre les coses d'u o als que pretenen saber coses d'u a través d'altres.

Similar: Al preguntador, mentides amb ell.

Castellà: *El que quiere saber, que compre un viejo.*

Qui xarra, paga.

Ja explicat en: Allò que la boca erra, la butxaca ho paga.

Ramat de molts, el llop se'l menja.

Les coses en les que hi ha més d'un interessat van malament perquè uns per altres les desatenen.

Similars: Faena de dos, merda de gos.

Dos pilots perden un barco.

Tots al sac, i en sac en terra.

Castellà: *Asno de muchos, lobos (se) lo comen.*

Similar en castellà: *Reunión de pastores, ovejas muertas.*

Rectificar és de savis.

Ningú és perfecte, però si es detecta la imperfecció, és de ser molt burro no esmenar-la.

Similars: Més val vergonya en cara que dolor en el cor.

L'home és l'únic animal que tropessa dos voltes en la mateixa pedra.

Castellà: *Quien yerra y se enmienda, a Dios se encomienda.*

Similar en castellà, l'expressió: *Donde dije digo digo Diego.*

Rega torta, vianda a la porta. (rega = solc, reguer, cavalló)

Només quan s'ha fet el treball és quan podem esperar el fruit.

Castellà: *Quien siembra, recoge.*

Rialles de Carnestoltes, ploralles de Tots Sants.

Convé ser conscients que els bons moments no duren sempre i que també n'hi haurà de dolents.

Similars: Les bromes de Carnestoltes són penes de Tots Sants.

Dies de molt, vespres de res.

Rinyes en Sant Joan, pau per a tot l'any.

No s'ha de donar importància a allò que no en té, perquè forma part de la teatralitat de les relacions humanes. (En aquesta època, els arrendadors i els arrendataris de terres concertaven el preu del semestre.)

Similar: Flor de maig i plor de bagassa, prompte passa.

Rode per on rode, a parar a Albaida.

Moltes vegades, els problemes només tenen una solució, per més que ens calfem el cap a trobar-ne d'altres.

Com: Qui de casa fuig, a casa torna.

Similars: La raó només té un camí.

Roda el món i torna al Born.

Castellà: *Al fin y al cabo, por San Juan, verano.*

Similar en castellà: *Al final, la cabra tira para el monte.*

Sabó i fil negre, tot és per a la roba.

És una crítica a qui, en una conversa, introdueix un tema que no té res a veure amb el que s'està parlant.

És com dir: Què té a veure el nas per a entrar en quinta?

Parlant de (*tema que vulgueu*), mon pare té un trabuc.

Castellà: *Coser y hacer albardas, todo es dar puntadas.*

Sac buit no s'aguanta dret.

Si no es menja, el cos defalleix.

Com: La panxa porta les cames.

S'agafen més mosques amb mel que amb fel.

S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Amb bones paraules i maneres s'aconsegueixen més coses o més fàcilment que actuant agressivament.

Castellà: *Boca de miel y manos de hiel.*

Similars en castellà: *Cuando hables, procura que tus palabras sean mejor que el silencio.*

Allá va el niño, donde le tratan con cariño.

El amor, a los hombres le entra por los ojos, a las

mujeres por los oídos.

Salut i pessetes, i la resta són punyetes.

És una sentència molt lapidària i materialista.

Similar, la salutació: Salut i força al canut. (= antic portamonedes)

Similars en castellà: *Dios te dé salud y gozo, y casa con corral y pozo.*

Con zapato muy justo, nadie anda a gusto.

Sant era Pere i va negar el seu mestre.

Justifica que les circumstàncies són a vegades més poderoses que la voluntat.

Sant Martí escampa la farina.

Significa que l'11 de novembre és el moment de sembrar el blat, el qual generarà la farina de l'any següent.

Sant Martí, la flor del pi.

Per esta època, els pins pinyoners solten els seus apreciats fruits.

Sant Martí va ésser lladre i després va fer de sastre.

És una manera de dir que els sastres són cars.

Sap més un boig en casa seua que un savi en la dels altres.

L'ignorant més ignorant sap més de les seues pròpies coses que el savi més savi del món, que ignora els secrets o els desitjos d'un altre.

Similars: Ningú és profeta en el seu poble.

Cada u sap en sa casa on es penja el cresol.

Castellà: *Más sabe el loco en casa propia que el sabio en la ajena.*

Sarna a gust, no pica.

És una reprovació de qui pateix una desgràcia o un mal dels quals es podria lliurar i no solament no fa res per evitar-los sinó que encara els veu bé o els justifica.

Similar: Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Castellà: *Sarna con gusto, no pica.*

Similar en castellà: *A tu gusto, mula, y le daban de palos.*

Connex en castellà: *Hay gustos que merecen palos.*

Sastre d'ull, sastre d'embull. (embull = embolic, baralla, pleit)

Qui improvisa sabent fer bé les coses és que té ganes de fer-les mal.

Similar: Faena d'ull, faena de cul.

Similar en castellà, l'expressió: *A ojo de buen botero.*

S'atrapa abans un mentider que un coix.

La mentida fa figa. (fer figa = fallar, desfer-se, desmoronar-se)

Més prompte o més tard acaba descobrint-se la veritat.

Castellà: *Antes se coge a un mentiroso que a un cojo.*

Secret de dos, és perillós; secret de tres, no val res.

El secret, quan ix de la boca, deixa de ser secret.

Els secrets que es conten, van sent contats en secret de boca a orella i van multiplicant-se els sabedors.

Similar: el següent.

Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Sempre hi ha ulls que miren i orelles que escolten.

Tot acaba sabent-se o, almenys, intuït-se qui ho ha fet.

Similars: els precedents.

Castellà: *Las paredes oyen.*

Secrets davant de la gent, senyal de poc coneixement.

Fa molt mal efecte fer escoltetes, perquè els altres pensen que s'està parlant o malparlant d'ells o perquè es pensen que no són mereixedors de confiança.

Com: Secrets en reunió, senyal de poca educació.

Segons el guany fes la despesa.

Aconsella ser equilibrat.

Similars: Segons la campana, la batallada.

Segons el vent, les veles.

Segons els sants, els encens.

Contrari, l'expressió: Estirar més el braç que la mànega.

Segons la fama, la faena.

Tots prefereixen els serveis del professional que ha aconseguit una bona reputació als d'un altre.

Similar: Fes fama i gita't a dormir.

Segons la vida, la mort.

Cada u mor habitualment en consonància amb la vida que ha fet: el malfactor, aplaudit; el famós, acompanyat; la mare, plorada...

Similar en castellà: *A tal señor, tal honor.*

Sembra clar si vols collir espés. (clar = escampat, distant / espés = atapeït, massís, abundós)

Les plantes massa juntes s'impedeixen el desenvolupament les unes a les altres.

Sembra de cards, collita d'espines.

Qui obra malament, no pot esperar cap bé.

Similar: Tormenta de cul, tempestat de merda.

Castellà: *Quien siembra vientos, recoge tempestades.*

Aquellos polvos trajeron estos lodos.

Sembra en bon lloc i t'eixiran de bon coure.

Els llegums secs requereixen un clima fred.

Sembraràs quan podràs, però fins Sant Joan no colliràs. (24 de juny)

Recomana paciència, ja que la fruita no madura fins que no arriba el bon temps, tret de les cireres, que es cullen al maig.

Sembrar tard i collir prompte, no té compte.

No paga la pena endarrerir l'acompliment de les obligacions ni pretendre obtenir resultats abans d'hora, perquè l'esforç serà infructuós, ja que tot necessita el seu temps i el seu moment oportú.

Similar: El que vetla no matina.

Contrari: Canyadeta, peixet.

Sembrat ajagut aixeca l'amo. (ajagut = gitat, tombat / aixecar = alçar, dreçar)

Es cereals que es dobleguen per l'abundància de gra fan que el propietari es pose mans a l'obra per segar la collita.

Sempre cau la taca damunt la roba bona.

Els defectes, les fallades o les pífies es fan notar més com més especial o important és l'ocasió o l'espectacle.

Similars: Sempre plou quan no hi ha escola.

Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

Sempre va el gos al de les calces esquinçades.

Sempre estem en un ai.

Es diu significant que la felicitat és efímera i que la vida ens depara tothora perills, desgràcies i malalties.

Sempre es trenca la corda pel punt més dèbil.

Qualsevol mampresa o projecte pot fallar per moltes causes, i quasi sempre ho fa per la circumstància que menys esperàvem.

Similar en castellà, l'expressió: *A pagarlo, Pocarropa.*

Sempre hi ha un pitjor.

Es diu com a consolació a algú a qui li van malament les coses.

Similars, les expressions: Podria ser pitjor.

Sempre donant gràcies.

Similar en castellà: *Otros vendrán que bueno te harán.*

Sempre ho paga qui no deu.

Confirma que les situacions desastroses o els endeutaments causats pels dirigents d'un país o d'una empresa, els paguen moltíssimes vegades els mateixos perjudicats que no hi ha tingut res a veure.

Similars: Els pecats dels pares, els paguen els fills.

Dels pecats dels pares, van els fills geperuts.

Sempre va el gos al de les calces esquinçades.

Similar, l'expressió: Pagar justos per pecadors.

Castellà: *A pagarlo, Pocarropa.*

Sempre parla qui té que callar.

Qui té més que callar més parla.

És un retret que es fa a qui critica defectes o actituds d'un altre quan ell mateix és més imperfecte que el criticat.

Similar, la paràbola: Veure la palla en l'ull de l'altre i no veure la biga en el propi.

Castellà: *Dime de qué presumes y te diré de qué careces.*

El más ruin del apellido, porfía más por ser oído.

Similar en castellà, l'expressió: *(Mira) quién fue a hablar.*

Sempre se'n van els bons.

Es diu com a lament i alabança als que han mort abans de nosaltres.

Castellà: *A quien Dios ama, Dios le llama.*

A quien Dios quiere para si, poco tiempo lo tiene aquí.

Ser el docte Cagalló.

Més que refrany és una expressió que vol destacar la ignorància de qui pretén saber més que els altres.

Connex: Abans d'ensenyar, aprén.

Castellà: *El maestro Ciruela, que no sabe leer y pone escuela.*

Connex en castellà: *Al maestro, cuchillada.*

Ser pitjor el remei que la malaltia.

Es diu quan un assumpte resulta o pot resultar més perjudicat que abans per la intervenció humana.

Castellà: *Ser peor el remedio que la enfermedad.*

Si a darrers d'octubre sembres *ton* blat, el segaràs més aviat.

Convé sembrar immediatament abans de les pluges per tal que brote prompte i els gambosins o ratolins de camp no tinguin temps de menjar-se'n la sement.

Si a l'escola no vas, burro eixiràs.

S'explica ben bé, perquè ningú naix ensenyat.

Similar: Qui és burro, que l'albarden.

Si als quaranta no has fet diners, als seixanta no faràs res.

Si a vint no guanyes i a quaranta no tens, pren una senalla i cerca fems. (senalla = cabàs, sarnatxo)

Qui no treballa en l'edat productiva, quan se li passa la joventut ja ha fet tard.

Similar: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Si camines per mal lloc, creu-me, passa a poc a poc.

Actuar atropelladament i sense precaució en situacions dificultoses pot empantanar-nos, accidentar-nos o deixar-nos més malament que estàvem.

Similar: Pas a pas, ja arribaràs.

Similar en castellà: *Hombre precavido vale por dos.*

Si deixes massa a l'era les espigues, te les prendran les formigues.

Convé no demorar-se en cap treball o obligació.

Similar en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

Si dónes abans de morir, segur que hauràs de patir.

Recomana no deixar l'herència en vida per a no quedar desposseït i desemparat.

Si el llaurador comptara, no sembrara.

Si es comptaren les hores de dedicació d'ell i de la família, la inversió en maquinària i utilitatge, el seu manteniment, les reparacions, els adobs, el carburant, etc., i el preu de venda del producte, no es treballaria el camp.

Si els ulls de poll et fan mal, renta'ls amb aigua i sal, i si et piquen els ulls o el nas, amb el colze te'ls fregaràs.

L'aigua de mar és bona per a totes les afeccions cutànies o de les mucoses.

Similar: Els ulls es toquen amb els colzes.

Si el ventre et dol, menja sopes amb polioli.

Un remei casolà.

Si en ta casa entra molt de bé, veges sempre per on ve.

Cal desconfiar de qui ens fa regals cars o abundants, o favors que no hem demanat... perquè solen ser el pagament d'accions deshonestes que desconeixem.

Com: Vés amb *cuidao*, Bernat, que si la muller és *guapa*, et faran encarregat.

Similar, l'expressió: No ser paper blanc.

Castellà: *No crece el río con agua limpia.*

Similar en castellà: *La fortuna mal ganada no luce ni dura nada.
Fortuna mal adquirida, nunca prospera.*

Similar en castellà, l'expressió: *No ser trigo limpio.*

Si es llaura pel juliol, el gram es mor tot sol.

Llaurar en l'època més seca mata la planta més resistent.

Si et cau oli a la porta vol dir desgràcia.

És una creença com la de vessar sal a taula, però es contradiu amb el següent: **Si vesses oli a la porta és senyal de bona sort**, com vessar vi a taula.

Siga el que siga, ja se sabrà.

Es diu restant importància a alguna cosa, ja que tot acaba sabent-se, encara que passen segles i mil·lennis.

Similar: Si no vols que se sàpia, no ho faces.

La veritat és com l'oli, que sempre sura.

Similar en castellà: *Si tiene barba, san Antón, y si no, la Santísima Concepción.*

Si juí i templança tens, no necessites molts béns.

Qui té trellat i sap administrar-se pot ser feliç amb el que té.

Si la muntanya no va a Mahoma, Mahoma anirà a la muntanya.

És una paràbola de l'Alcorà que recomana no esperar res, sinó buscar-ho.

Similar: A casa no duen res.

A qui li pica, es rasca.

Més fa el que vol que el que pot.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Castellà: *Si la montaña no va a Mahoma, Mahoma irá a la montaña.*

Similar en castellà: *A Dios rogando y con el mazo dando.*

Si l'enveja fóra tinya, quants tinyosos hi hauria. (tinya = malaltia de la pell produïda per la falta d'higiene)

Es diu quan s'ha detectat algun comentari desmereixedor o alguna actitud hostil envers qui és meritori de lloança o de l'enhonorabona.

Castellà: *Si la envidia fuera tiña, qué de tiñosos habría.*

Si no dormen els ullets, descansen els ossets.

El jeure és parent del dormir. (jeure = jaure, estar gitat)

El llit és una bona cosa: si no s'hi dorm, s'hi reposa.

Reposar o dormir són dues maneres de descansar.

Si no pots fer el que vols, fes el que pots.

És un excel·lent consell.

Similar: Qui fa el que pot, no està obligat a més.

Si no t'agrada, no li faces alba.

Si no t'agrada, no t'ho menges.

Se li diu a qui fa menyspreu d'alguna cosa que als altres sí que els agrada.

Castellà: *Lentejas, si quieres las comes y si no, las dejas.*

Si no talla, fa lluent.

Es diu justificant la presència en la casa d'algunes coses inútils o inservibles.

Si no vols caldo, tres tasses.

Es diu com a sentència a qui, sense buscar-ho, ha rebut un perjudici més gran que si se l'haguera buscat.

Castellà: *Si no quieres caldo, tres tazas.*

Al que no quiere caldo se le dan dos tazas.

Al que no quiere caldo, tres tazas.

Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Tot el que es fa modifica la realitat del moment i més prompte o més tard algú ho descobreix.

Castellà: *Todo lo que se hace se sabe.*

Si on no et criden vas, gemint tornaràs. (gemir = sanglotar, queixar-se, lamentar-se, gemegar)

No convé ficar-se en embolics ni allà on no hàgem estat invitats.

Similar: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Connex: On donen molt, no vages.

Similar, l'expressió castellana: *Ir por lana y salir trasquilado.*

Si per l'octubre fa bon sol, pagès, enfonsa bé el solc.

Convé llaurar abans no arriben les pluges.

Connex en castellà: *Labra profundo, echa basura y cágate en los libros de agricultura.*

Si per por dels pardals es deixara de sembrar, tard collirien.

Les coses s'han de fer quan toca fer-les, sense excuses ni falses justificacions.

Com: Per por dels pardals, no deixes de sembrar.

Si sembres alls, no colliràs pebre.

Segons actues, recolliràs.

Similar en castellà, l'expressió: *Pedir peras al olmo.*

Si sembres espines, no vages descalç.

Qui fa el mal, no pot esperar sinó mal.

Com: Qui tinga la teulada de vidre, que no tire pedres a la teulada del veí.

Castellà: *Quien siembra vientos recoge tempestades.*

Si ta casa vols obrar, pel març has de començar.

Convé començar les obres de construcció de cara al bon temps, ja que la pluja i el mal temps poden aturar-les.

Si tanques la boca a temps, t'estalviaràs molts sentiments.

Adverteix que a vegades diem coses que posteriorment lamentem haver dit.

Com: Al callat diuen savi.

Similar: El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Paraula i pedra solta no tenen volta.

Contrari: A molt parlar, molt errar.

Castellà: *En boca cerrada no entran moscas.*

Si tens la porta tancada, tindràs la testa guardada. (testa = cap)

Les portes s'han inventat per a tancar-les, sobretot les exteriors, per a viure segur, tranquil i sense corrents d'aire.

Contrari: Casa amb dos portes és difícil de guardar.

Si tens mal al cap, unta't el cul amb oli.

Qui té mal de cap que s'unte es cul d'oli.

És un remei casolà.

Si tens manya, amb un pedaç, cranc i dona agafaràs.

Un cranc i una dona no es deixen atrapar fàcilment.

Similar en castellà: *Más vale maña que fuerza.*

Si terres tens prop de riu, no (hi) deixes de fer plantiu.

Convé aprofitar l'aigua per a traure algun rendiment.

Contrari: A la vora del riu no faces niu.

Si treballes, menjaràs; i si no, dejunaràs.

S'explica bastant clarament.

Similar: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Si un no vol, dos no es barallen.

Quan un no vol, dos no es barallen.

Les guerres, els conflictes i els pleits es poden evitar si una de les parts decideix no actuar, tot sabent que quedarà perjudicada, amb què evita un perjudici més gran.

Contrari: Una paraula en du una altra.

Similar en castellà: *Más vale avenencia que buena sentencia.*

Si vas al bosc, no hi faces foc.

Adverteix que és un lloc fàcilment inflamable d'on, a vegades, és difícil eixir.

Similar: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Si vols a Déu pregar, fica't a la mar.

La mar, com la muntanya, poden tornar-se molt perilloses i fer que demanem ajuda al cel.

Similar en castellà: *Miedo ha Payo, que reza.*

Si vols casa sense fi, talla la fusta per Sant Martí. (11 de novembre)

La fusta que es talla en lluna vella o en aquesta festivitat no es corca; per això és ideal per a les bigues, portes i finestres de la casa.

Si vols esser venturós, no sies peresós. (*sies* = forma antiga de sigues)

Recomana diligència i bona disposició.

Similars: Qui matina, fa farina.

Qui s'alça prompte, pixa on vol.

El que s'ha de fer, prompte.

Faena feta no corre pressa.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Dependre de la voluntat, de la memòria o de la destresa dels altres no sol donar un resultat satisfactori.

Similar: Qui envia, no va.

Si vols fer-te ric aviat, sembra més ordi que blat.

L'ordi s'arplega abans que el blat.

Si vols mentir, digues el que sents dir.

Les notícies, els comentaris, les opinions, els infundis... tot acaba mesclant-se i desvirtuant-se a mesura que va passant de boca a orella.

Igual que: Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

Castellà: *El que desea mentir, le bastará el tiempo predecir.*

Si vols mentir, parla del temps.

Ningú té la certesa absoluta de l'oratge que farà.

Similar: Si vols mentir, digues el que sents dir.

Si vols peix, al mar en creix.

És una invitació a valdre's per si mateix.

Similars: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Qui peix vol menjar, la cua s'ha d'estirar.

Qui peix vol menjar, la roba s'ha de mullar.

Qui vulga peix que es mulle el cul.

Qui vulga peix que es mulle la panxeta.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Si vols prendre bon consell, pren-lo sempre d'home vell.

El vell té l'experiència acumulada de la vida.

Contraris: Els consells, amb diners.

Home refranyer, gos i malfaener.

Castellà: *Refranes de viejas son sentencias.*

Si vols que et dure, fes que sues.

Allò que més costa de fer o aconseguir és el que més s'aprecia.

Contrari: El que un altre sua, poc em dura.

Si vols que et toque la loteria, treballa de nit i de dia.

La millor sort és la certesa dels diners guanyats honestament amb el propi esforç.

Connexos: Ajuda't i Déu t'ajudarà.

Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Si vols saber quants contraris tens, compta quants n'hi ha del teu ofici.

Habitualment, els professionals són competidors entre ells perquè tots voldrien la clientela de l'altre a més de la pròpia.

Castellà: *¿Quién es tu enemigo? El de tu oficio.*

Si vols saber què és suar, ves-te'n un dia a cavar.

Llaurar fons no és per a tots.

Més clar, aigua.

Si vols saber qui és algú, dóna-li poder.

Les persones solen transformar-se i traure el pitjor de si quan tenen poder sobre els altres.

Castellà: *El poder muestra al hombre.*

Connex en castellà: *Las adversidades hacen hombres; la prosperidad, monstruos.*

Si vols ser/esser papa, fica-t'ho a la testa.

Si vols ser papa, fica-t'ho en el cap.

El qui vulga ser papa, que s'ho pose al cap.

La voluntat és el motor de tots els fets de la humanitat.

Similars: Fa més el que vol que el que pot.

La fe mou muntanyes.

Una llarga caminada comença amb un pas.

Castellà: *El que la sigue, la consigue.*

El que sigue la caza, ése la mata.

Similar en castellà: *Ganado que el lobo ha de llevar, ni san Antón lo sabría guardar.*

Si vols ser un bon pescador, lleva't la corbata i pescaràs millor.

Cada treball vol els mitjans adequats.

Si vols ta casa guardar, procura matinar.

Aconsella treballar molt per a poder mantenir els béns de què es dispose.

Similar: Qui matina, fa farina.

Connex: Val més espatlar sabates que llençols.

Si vols vaixell, vés amb ell. (vaixell = nau, navili, embarcació)

Les coses s'han de provar abans per a evitar sorpreses.

Sofrisca qui penes té, que un temps detràs d'altre ve. (detràs, forma medieval = darrere, rere, rera)

Recomana conformació amb les desgràcies perquè són passatgeres.

Similars: No hi ha mal que dure cent anys (, ni cos que ho aguante).

Després de la pluja ve el bon temps.

Somiar pollets porta diners.

Això diuen.

Somniava el cec que veia, i al despertar gemia.

No convé fer-se il·lusions quan sabem que la realitat és ben diferent.

Sord i vell, caga't en ell.

Quan hi ha confiança, se li diu a qui no ha sentit el que li acabem de dir.

Castellà: *A los sordos, peerlos.*

Soroll de telers, soroll de diners.

On hi ha activitat, hi ha benefici.

Similar: Mentre va el carro, fa soroll.

Contrari: Carrer mullat, calaix eixut.

Tal dia farà un any.

És un comentari per a significar que no ens importa gens el tema del que s'està parlant.

Com: Parlant de (...), mon pare té un trabuc.

Similar, l'expressió: El trellat de Collomo, festes en Mariola.

Tal és Ali com Camali.

Es diu de qui té els mateixos defectes que el seu pare.

Com: Tal pare, tal fill.

Tal la mare, tal la filla.

Castellà: *De tal palo, tal astilla.*

Hijo de gato, gatito.

Tal com sembraràs, colliràs.

Allò que sembraràs, colliràs.

Tal faràs, tal trobaràs.

Segons com actuem podem esperar el resultat en consonància.

Connex: A tal senyor, tal honor.

Similars en castellà: *Quien siembra, recoge.*

Quien simbra vientos, recoge tempestades.

Quien guarda, halla.

A tal puta, tal infierno.

Tal la vida, tal la mort.

La vida i la mort van en consonància segons la fortuna, la importància o el comportament de cada u.

Similars: De tal riu, tal aigua.

Similars en castellà: *Quien a hierro mata, a hierro muere.*

Quien por su culpa muera, nadie le llore.

A tal señor, tal honor.

Tallant barbes, aprenen d'afaitar.

Tot ofici s'aprén per la pràctica més que per la teoria.

Com: La pràctica fa mestres.

Similars: Fent i desfent s'ensenya la gent.

Ningú naix ensenyat.

Val més una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

Tan comerciant és el qui perd com el qui guanya.

Els comerciants tenen fama de guanyar i enriquir-se, però no sempre és així.

Similars: El que no s'arrisca no pisca.

El que no prova no es gita amb la sogra.

Tan prima té la pell el jove com el vell.

Tots tenim les mateixes possibilitats i les mateixes necessitats.

Tants de caps, tants de barrets.

Significa que cada persona té la seua opinió.

Com: Cada persona és un món.

Similar: Tots d'un ventre, i cada u d'un temple.

Connex: Cada persona és un món.

Castellà: *Tantas cabezas, tantas razones.*

Tant tens, tant vals.

Significa que, generalment, les persones som valorades per la nostra fortuna o posició social, i no pels nostres mèrits, qualitats o virtuts.

Castellà: *Tanto tienes, tanto vales.*

Similar en castellà: *No hay don sin din.*

Tant va el cànter a la font que al cap es trenca. (al cap = al remat, a la fi, finalment)

Tan gran i va a la font i trenca el cànter.

Les coses massa repetides acabent amb la paciència de qui les escolta o les pateix, i allò que sempre fa la mateixa rutina va desgastant-se imperceptiblement.

Similars: Una gota forada una pedra.

Una gota fa vessar un got.

De mica en mica s'ompli la pica.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Poquet a poquet va l'aigua al canet.

Castellà: *Tanto va el cántaro a la fuente que al fin se rompe.*

Tard o d'hora, totes les barques fan aigua.

Tot acaba fent-se vell i fallant.

Similar: Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

Teixidor de a tant el pam, patidor de fam.

Sentència que qui es compromet a treballar a estall (segons la feina feta) no obtindrà mai el guany que es pensava, perquè l'empresa ja ho ha calculat massa bé perquè no hi arribe i treballe més de pressa.

Teixint i filant, la vida va passant.

El temps de treball consumeix un terç de la nostra vida.

Temps i vent, dona i fortuna, tot canvia com la lluna.

Les circumstàncies de la vida van variant, afavorint a uns i arruïnant a d'altres.

Similar: El món pega moltes voltes.

Temps passat, sempre envejat.

La memòria juga males passades i fa que recordem més els bons que els mals moments viscuts; per això ens sembla que el passat era millor que el present.

Similar en castellà: *Cualquier tiempo pasado fue mejor.*

Terra amb molta llenya, fuig d'ella.

L'abundància de llenya pot ser indicativa que els arbres s'han mort per falta d'aliment, a més que per a fer la terra productiva s'haurà de llevar tota la llenya prèviament.

Terra negra fa bon blat, i la blanca, mig fallat.

El color negre és indicatiu de terra rica en elements orgànics, mentre que el color blanc n'indica pobresa.

Connex: Terra roja, quan te farà goig, ven-la.

Terra, ni poca ni massa.

Aconsella que done suficient aliment a la família però que no l'esclavitze per excés de feina.

Similar: Qui té terra, s'enterra.

Terra roja, quan te farà goig, ven-la.

La terra roja és prou improductiva; per tant, és preferible vendre-la.

Connex: Terra negra fa bon blat, i la blanca, mig fallat.

Terra vora camí, mal veí.

Els bancals que flanquegen camins estan molt a mà de qui hi passa, i els seus fruits són els primers a anar desapareixent.

Contrari en castellà: *Tierra en frontera y viña en ladera.*

Testimoni de vista: Pasqual el cego.

Es diu com a constatació que algun projecte que ha fracassat o no té remei era impossible.

Timoner que està alerta no banya sa coberta.

Qui posa atenció en el que fa, evita pífies, bunyols i accidents.

Tin bon llibre de cultiu mes no faces tot *quant* diu.

Tota teoria és il·lustrativa, però inclús quan es base en l'experiència d'algú, pot fallar-li a un altre.

Castellà: *Labra profundo, echa basura y cágate en los libros de agricultura.*

Tira i xucla més el llit que les malalties. (xuclar = xuplar, absorbir, aprimar)

Mentre descansem, no ens alimentem i el cos va consumint energia.

Similar: el següent.

Tira més el llit que un mal i mig.

El descans és sempre atractiu.

Similar: Treballar i no guanyar, val més descansar.

Tira més un cabell de dona que trenta parells de bous.

Tira més un pèl de figa que una maroma de barco.

A vegades, l'atractiu d'una dona fa perdre el seny als homes.

Castellà: *Tira más una teta que dos bueyes en carreta.*

Similars en castellà: *La jodienda no tiene enmienda.*

Por la mujer y el vino, yerra el hombre su camino.

Tota criatura neix amb sa ventura.

Normalment, els nadons solen tenir assegurat l'aliment en els pits de la mare.

Castellà: *Nace toda criatura, según se dice, con su ventura.*

Los niños nacen con un pan bajo el brazo.

Tota dona ben casada per la lluna de mel fa l'escudella salada.

(escudella = bol, olla, perol)

Quan s'és novençà en alguna activitat, és comprensible que li falte perfecció, que s'adquirirà amb el temps.

Com: Ningú naix ensenyat.

Ningú és perfecte.

Qui estiga lliure de pecat, que tire la primera pedra.

Tot allò que entra, ix.

Tot el que entra, ix.

Es diu com a broma perquè, per regla general, més prompte o més tard, tot acaba eixint del cos, tal com era o transformat.

Tota pedra fa paret.

Tota pedra fa marge.

Tota pedreta fa marge.

Qualsevol ajuda, esforç... per menut que siga, té el seu efecte, ja que se suma a d'altres.

Similars: De gotes es fan els rius.

Tot gra d'arena fa ombra.

Castellà: *Las migajas del fardel a veces saben bien.*

Similar en castellà: *Todo es menester: migar y sorber.*

Tot bon mariner és bevedor, fumador i jugador.

Així sol ser com a compensació per la dura vida al mar.

Tot cansa.

Sentència que tota activitat repetida, inclús la més plaent, acaba cansant i avorrint a qui la practica.

Castellà: *No hay manjar que no empalague, ni vicio que no enfade.*

Tot és bo saber-ho fer i res no haver de menester. (haver de menester = necessitar)

És una aspiració molt recomanable, sobretot si es tracta de treballs casolans, per als quals no trobes qui te'ls faça quan vols.

Contrari: Aprenent de molt, mestre de res.

Contrari en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Totes les juntes se n'ixen.

El vi se'n va per les juntes.

Els afers en què intervénen diversos interessats o professions no solen ser perfectes i hi solen haver falles per descoordinació o malentesos.

Com: Faena de dos, merda de gos.

Tot feix, caminant creix.

Els projectes, les il·lusions, les tasques... acabades d'iniciar es fan molt a gust, i a mesura que el temps va passant van resultant més avorrits i feixucs.

Similar: Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

Similar en castellà: *Lo poco gusta y lo mucho cansa.*

Tot home que vol mentir, gran memòria ha de tenir.

Qui menteix, se n'ha de recordar sempre de quina mentida ha dit, a qui, quan i per què si no vol ser descobert.

Com: El *mentirós* ha de tindre bona memòria.

Tot ho sàpies fer i res hages de menester.

Qui és manyós o furgastores s'estalvia molts diners en professionals de molts oficis.

Tot pescador ha començat tirant l'art. (art = xarxa, ham, rall...)

L'experiència s'adquireix lentament per la pràctica.

Similars: Ningú naix ensenyat.

Després de l'u, el dos.

Una llarga caminada comença amb un sol pas.

Similar en castellà, l'expressió: *Haber sido cocinero antes que fraile.*

Tots els camins duen a Roma.

Qui té clar l'objectiu que pretén trobarà la manera d'arribar-hi.

Similars: Qui pregunta, a Roma va.

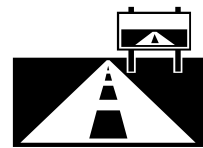
Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

Castellà: *Todos los caminos llevan a Roma.*

Similars en castellà: *Preguntando se va a Roma.*

El que la sigue, la consigue.

Contrari en castellà: *A cada parte hay tres leguas de mal camino.*

Tots al sac, i el sac en terra.

Les coses que depenen de més d'un solen estar abandonades perquè ningú hi dedica temps o esforç, que espera que els faça un altre.

Com: Faena de dos, merda de gos.

Similars en castellà: *Entre todos la mataron y ella sola se murió.*

Bueno estaba y se murió.

Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

Al principi, tots els canterets fan l'aigua fresca.

Tot llueix i funciona bé mentre és nou.

Castellà: *Chimenea nueva blanca unos días, y al cabo negra.*

Similars en castellà: *A burra nueva, cincha amarilla.*

Amor es el vino que más pronto se avinagra.

No hay rosa sin espinas.

Lo viejo place, lo nuevo satisface.

Las cosas nuevas placen y las viejas satisfacen.

Los santos viejos no hacen milagros.

Rey nuevo, ley nueva.

Tots els començos són roïns.

Tots els començaments són dolents.

Pretén aconsolar el novençà o aprenent a qui no li resulta bé alguna realització.

Similar: Ningú naix ensenyat.

Contrari: Tot just ha eixit de l'ou i ja es pensa que és un bou.

Tots fan llenya de l'arbre caigut.

Quan a algú li van malament les coses, sempre hi ha qui pretén aprofitar-se del seu mal moment econòmic o de la debilitat.

Similar: A barca vella, tothom hi fa estella.

Castellà: *A árbol caído, todo son piedras.*

Tots los caps tenen cabell però no tots cervell.

Certament, la intel·ligència és molt vària entre les persones, per això se sol dir com a crítica de les actuacions d'alguns.

Tot té en el món sa cara lletja.

Adverteix que no sempre les coses ixen bé o són boniques.

Similar: Tot té *lo* seu contrari.

Similars en castellà: *No hay rosa sin espinas.*

No todo el monte es orégano.

Tot té un mig i dos vores.

A la mar, entre un poc i un massa, sempre hi cap una barcassa.

Recomana allunyar-se dels extrems i acontentar-se amb la mitjanja.

Similars: En el terme mitjà està la virtut.

Entre un poc i un massa, la mesura passa.

Similar, l'expressió: Ballar entre dos aigües.

Castellà: *En el término medio está la virtud.*

Tot va bé si acaba bé.

Quan s'aconsegueix algun objectiu, deixen d'importar les penalitats sofertes en el seu aconseguint.

Castellà: *Bien está lo que bien acaba.*

Similar en castellà: *Nunca es tarde si la dicha llega.*

Contrari en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Tot vol el seu treball.

Tot objectiu requereix una dedicació, un esforç o una inversió, ja que res no es produeix per art de màgia.

Connexos: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

València no s'ha fet en un dia.

A poc a poc fila la vella el cop.

Tracta amb sardina, que menjaràs gallina; si la vens sí, però si la pesques no.

Els intermediaris són els que obtenen bons beneficis sense molt esforç, ben al contrari que els productors.

Similar: Qui peix pesca, peix menja.

Tractes són tractes.

Es diu quan algú pretén retractar-se o desfer un compromís adquirit per a recordar-li que un pacte fet és llei.

Similar: Allò que la boca erra, la butxaca ho paga.

La paraula és l'home.

Tranquil·litat i bons aliments.

Sol dir-se recomanant actuar cabalment als que pretenen que ho fem amb presses.

Similars: València no es va fer en un dia.

Després d'Ibi, Tibi.

Si vols ser feliç, sigues-ho.

Castellà: *Vísteme despacio, que estoy de prisa.*

Vísteme despacio, que tengo prisa.

No se tomó Zamora en una hora.

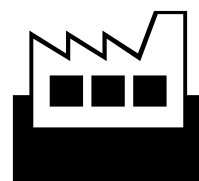
Treballa i no menjaràs palla.

Ve a dir: "No sigues burro i fes per tu mateix".

Similars: Fila, Lluïsa, i portaràs camisa.

Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Similar en castellà: *Quien algo quiere, algo le cuesta.*

Treballar per a viure i no viure per a treballar.

Un ull a la feina i l'altre a la porta.

S'explica prou bé.

Tres capes té Joan, dos que li n'han de fer i una que li'n faran.

Es diu com a crítica dels somiadors o pretensiosos.

Similar: Del raïm també es fa vi.

Similar, l'expressió: Jo diré que tu ho has dit.

Trons de cul, tempestat de merda.

Més clar, aigua.

Tururut, qui gemega ja ha rebut. (gemegar = queixar-se = lamentar-se = plorar)

És una burla que es diu a qui ha eixit mal parat en algun assumpte aconsellant-li que s'aguante. I també és una negativa a fer alguna cosa que se'ns proposa i que intuïm perjudicial.

Similars, les expressions: Ara m'afaitaràs.

I un be negre (amb les potes rosses).

Similars en castellà, les expressions: *Nanay*

Y un jamón con chorreras

A otro perro con ese hueso

Ull per ull, dent per dent.

Segons la llei jueva, recomana venjar-se pagant amb la mateixa moneda.

Similar: Qui a mi em vulga vore tort, jo el vull vore *cego*.

Contrari: Ull per ull i dent per dents, tots *cegos*.

Similar en castellà: *Quien a hierro mata, a hierro muere.*

Ulls que no veuen, cor que no dol.

Ulls que no veuen, cor que no se'n dol.

Ulls que no veuen, cor que no sent.

Ulls que no veuen, cor que no plora.

Ulls que no veuen, *caguerà* que xafen.

Les coses que es desconeixen, que no es volen saber o que s'amaguen no afecten l'ànima o l'afecten poc.

Castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

La mujer del ciego, ¿para qué se afeita?

Evita la ocasión y evitarás el peligro.

Ojos que no ven, gabardina que te quitan.

A los sordos, peerlos.

Ausencias causan olvidos.

La ausencia es, a veces, enemiga del amor, aunque el que bien ama, tarde olvida.

Contrari en castellà: *Sapo que salta mucho, gato se lo come.*

Una candela a Sant Martí i una altra al diable.

Quan no es veu la manera d'eixir d'un embolic o d'un mal pas, se n'ha de buscar el remei com siga.

Similar en castellà: *A Dios rogando y con el mazo dando.*

Una criatura de dos anys, ja pot anar pels bancs.

Una criatura de tres anys ja es pot aguantar pels bancs, si no té cap desgràcia.

Els humans solem començar a caminar a partir del primer o segon any d'existència.

Una de calç i una de arena.

Les males notícies, les coses desagradables i les monòtones cal acompanyar-les amb altres de bones o de diferents.

Castellà: *Una de cal y otra de arena.*

Entre col y col, lechuga.

Una desgràcia no ve mai sola.

Quan una desgràcia ens afecta, ens en fa recordar d'altres de connexes o de pròximes en el temps.

Similar: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Castellà: *Las desgracias nunca vienen solas.*

Similars en castellà: *La ley de Jonás, al jodido, jódanlo más.*

Cuando el pobre va de culo, no hay barranca que lo ataje.

El mal entra a brazadas y sale a pulgaradas.

El mal entra por quintales y sale por adarmes.

Contrari en castellà: *No hay mal que por bien no venga.*

Una flor no fa estiu, ni dues primavera.

Una oroneta no fa estiu.

El primer indicatiu no és significatiu, sinó un avís.

Com: Una orenella no fa primavera.

Una gota fa sobreixir un got.

Explica que quan superem el límit admissible (de paciència sobretot), podem resultar perjudicats.

Similars: Una gota forada una pedra.

Tot té un mig i dos vores.

Tant va el cànter a la font que al cap es trenca.

Similars, les expressions: Cremar els nervis.

Buscar les cosquerelles.

Similar en castellà: Tanto va el cántaro a la fuente que al fin se rompe.

Una gota forada una pedra.

La gotellera forada la pedra.

Gota a gota fa forat.

Amb constància, s'obtenen sempre bons resultats, encara que l'esforç siga mínim.

Similar: Moltes gotes fan córrer un riu.

Moltes gotes fan un ciri pasqual.

Una hora de vida, és bona.

La vida és un bé preciós que quasi tothom vol aprofitar fins a l'últim moment.

Com: Un dia de vida és vida; i el portaven a penjar.

Una imatge val més que mil paraules.

Proverbi d'origen oriental naturalitzat en la cultura mediterrània que significa que tot el món sap interpretar una imatge, la qual supera tots els idiomes.

Castellà: *Una imagen vale más que mil palabras.*

Una llarga caminada comença amb un pas.

Un llarg viatge comença amb un pas.

Encoratja a iniciar el projecte que es tinga, encara que la dificultat que es preveu ens en lleve les ganes.

Similar: Fa més el que vol que el que pot.

Si vols ser papa, posa-t'ho en el cap.

Una mà llava l'altra, i les dos la cara.

Una mà renta l'altra, i les dos la cara.

Els treballs en col·laboració poden ser més ambiciosos que els que faria cada persona per separat.

Castellà: *Una mano lava la otra, y ambas la cara.*

Una no és ninguna.

Un fet esporàdic i aïllat no és significatiu, sinó accidental; per tant, es pot passar per alt un menyspreu, una lletjor...; dos, ja no.

Com: A la primera, el rei perdona, a la segona, catxamona.

Similar: Una oroneta no fa primavera.

Similar en castellà: *Por un perro que maté, mataperros me llamaron.*

Una pregunta mereix una resposta.

Es diu a qui se li pretén fer algun preguntat o a qui, havent-li preguntat, no contesta.

Similar: Per preguntar no cobren.

Similar en castellà: *Preguntar no es errar.*

Una seguida manté un convent.

L'ordre, el mètode, la disciplina i saber-se administrar són fonamentals per al bon funcionament d'una organització i la bona convivència

en qualsevol col·lectiu humà, que sacrifica els gustos personals en profit del col·lectiu.

Contraris: Dia és vida.

Qui vinga darrere, que tanque la porta.

Castellà: Regla y compàs, cuantomás, más.

Similar en castellà: *Acomodarse con la pobreza es ser rico. Se es pobre, no por tener poco, sino por desear mucho.*

Contraris en castellà: *Salga el sol por donde quiera.*

Para lo que me queda de estar en el convento, me cago dentro.

Un bolet és una lliçó. (bolet = mala passada, baina)

Qui ha viscut una mala experiència no té ganes de repetir-la.

Similar: El gat escaldat, de l'aigua freda fuig.

Contrari: L'home és l'únic animal que tropessa dos voltes amb la mateixa pedra.

Castellà: *Los escarmentados son los avisados.*

Abrojos abren ojos.

Un bovo en fa cent.

Un loco en fa cent.

Es diu quan algú atrau l'atenció d'una colla de gent amb coses sense trellat o paraules sense fonament.

Connex: La gent fa gent.

Un clau en trau un altre.

A vegades, una dificultat, una tristor... pot quedar eclipsada o desplaçada a un segon lloc quan es produeix un problema més gran.

Similar: A grans mals, grans remeis.

Castellà: *Un clavo saca otro clavo.*

Lo que tiñe la mora, otra verde lo descolora.

Similars en castellà: *No hay mal que por bien no venga.*

A grandes males, grandes remedios.

Amores nuevos olvidan los viejos.

Un colp sol fa caure un roure.

Expressa que tot efecte es deu a una causa, encara que la desconequem o ens l'hagen ocultada.

Similars: Sempre es trenca la corda pel punt més feble.

De mica en mica s'omple la pica.

Similars en castellà: *Entre todos la mataron y ella sola se murió.*

Tanto va el cántaro a la fuente que el fin se rompe.

Un dia de vida és vida; i el portaven a penjar.

Inclús davant la mort imminent, quasi tot el món procura mantenir l'esperança de poder allargar la seua vida terrenal.

Com: Una hora de vida és bona.

No és res, i portava el nas penjant.

Similars: Una hora de vida, és bona.

Dia és vida.

Castellà: *La esperanza es lo último que se pierde.*

Un dia és un dia.

Una excepció a la rutina no perjudica i pot constituir una alegria.

Similars en castellà: *Una vez al año no hace daño.*

Una noche mala, cualquiera la pasa.

Un gust no amarga a ningú.

A la llarga, concedir-se un plaer no és dolent sinó inclús bo.

Contrari: Evita l'ocasió i evitaràs el perill.

Castellà: *A nadie amarga un dulce.*

Connex en castellà: *Lo verás, pero no lo catarás.*

Un home mudat val per cent d'espellifats. (espellifat = espentolat, esparracat, arrupit, espellorfat, pollós)

La indumentària és fonamental, i a vegades determinant, en la impressió que causem als altres.

Contrari: L'hàbit no fa al monjo.

Un llibre bo no fa dolents.

Els llibres, en general, ensenyen, eduquen i eleven l'esperit.

Similars: Un bon llibre és el millor company.

Un bon llibre no és pagat amb diners.

Sigui gros o petit, el llibre, un bon amic.

Connex: Un bon amic és com un llibre obert.

Un malcriat, un bon criador.

Se sol dir quan els fills consentits esdevenen pares i eduquen els seus propis fills amb més rectitud que la que ells van tindre.

Connex: Fill de viuda, malcriat segur.

Un no és ningun.

U no és ningú.

U no és ningú i tres són multitud.

Una persona sola és molt vulnerable en cas d'accident o perill, o no pot fer determinats treballs que requereixen molta força. En canvi, quan en són més de dos, vénen les desavinences perquè el tercer acaba trencant l'equilibri i l'entesa de la parella.

Castellà: *Una ánima sola, ni canta ni llora.*

Un alma sola, ni canta ni llora.

Un pet és l'alegria del pobret.

És un alleujament ben econòmic.

Connex: Trons de cul, tempestat de merda.

Un previngut val per dos.

Qui està avisat o ha viscut una mala experiència ja procurarà, pel seu interès, no caure en l'error.

Similars: Dels escarmentats ixen els avisats.

El gat escaldat, de l'aigua freda fuig.

Contrari: L'home és l'únic animal que tropessa dos voltes en la mateixa pedra.

Castellà: *Hombre prevenido vale por dos.*

Similar en castellà: *De los escarmentados se hacen los arteros.*

Uns llauen, altres venen i altres compren i venen.

S'explica bé.

Similars: En el món hi ha d'haver de tot.

Els diners van on n'hi ha.

Uns tenen la fama i d'altres carden la llana.

Uns naixen amb estrella i uns altres, estrellats.

Hi ha qui és afortunat en la vida i hi ha qui mai té sort.

Similar: Val més sort que ser fill de rei.

Connex: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Castellà: *Unos nacen con estrella y otros, estrellados.*

Similar en castellà: *El que nace para ochavo, no puede llegar a cuarto.*

Connex en castellà: *El que nació para cabeza no puede ser cola.*

Un son en du un altre.

Com més es dorm, més s'acostuma el cos al descans.

Similar: Menjant, ve la gana.

Connex: Una paraula en du una altra.

Un sou no és bo per a tots. (sou = salari, jornal, nòmina)

Cada persona té unes necessitats diferents de les d'una altra.

Uns tenen la fama i altres carden la llana. (cardar la llana = treballar)

Més val caure en gràcia que ser graciós.

Es diu de persones a qui no reconeixem cap mèrit especial que obtenen càrrecs, privilegis, fama o preferència respecte a d'altres que considerem més meritòries..

Connex: Qui té padrins, es bateja.

Similar en castellà: *Más vale llegar a tiempo que rondar un año.*

Connex en castellà: *Suele ser disparate levantar la liebre para que otro la mate.*

Un ull al camp i l'altre a la vinya.

La vinya dóna fruits molt cobejats per tots els que passen pel camí.

Com: Un ull al plat i un ull al gat.

Similar en castellà: *El pastor que no quiera pelleja, no quite el ojo a la oveja.*

Un vestit apedaçat n'estalvia un de nou.

Les reparacions solen resultar més econòmiques que un article per estrenar.

València és bona si la bossa sona.

A qui té diners, se li obrin totes les portes i la vida li somriu, però si no en té, la visió de les coses és diferent.

Com: Barcelona és bona si la bossa sona.

Similar: Amb diners, torrons.

Similar en castellà: *No hay don sin din.*

Valencià i home de bé, no pot ser.

Els valencians sempre hem tingut fama de no tenir trellat.

València no s'ha fet en un dia.

València no es va fer en un dia.

El món no va ser fet tot en un dia.

Totes les realitzacions necessiten temps i dedicació.

Similars: Pacència i una canya.

Pas a pas, ja arribaràs.

Paciència i tranquil·litat.

Després d'Ibi, Tibi.

Castellà: *No se tomó Zamora en una hora.*

Val més bona son que bon llit.

Val més talent que pa de forment. (talent = fam, gana, apetit / forment = blat)

Les coses que es fan amb gana de fer-les fan més profit que les que es fan rutinàriament inclús amb les millors condicions.

Castellà: *Cuando hay hambre no hay pan duro.*

Val més el sabó que la roba.

Val més la terra que l'escurada. (terra = terreta d'escurar)

Val més el fregall que l'escurada.

Es diu quan l'esforç és més gran que el profit.

Similar: Més fa/val la basta que el sastre que l'embasta.

Similar, l'expressió: Ser una victòria pírrica.

Val més encendre una espelma que maleir en la foscor.

S'ha d'intentar resoldre els problemes acarant-los, perquè queixar-se'n no els soluciona.

Similar, l'expressió: Agafar el bou per les banyes.

Val més esgarrat que enterrat.

Sempre convé triar el menor mal possible.

Castellà: *Más vale que digan aquí corrió que aquí murió.*

Val més espanyar/espatlar sabates que llençols. (espanyar = trencar, esgarrar, descosir, desfer, desgastar)

És preferible passar el temps traginant, feinejant o caminant a desapropitar-lo dormint o descansant o, encara pitjor, estant malalt.

Val més estar a soles que mal acompanyat.

Més val sol que mal acompanyat.

S'explica sol.

Castellà: *Más vale solo que mal acompañado.*

Val més fer el *tonto* un any que ser/esser-ho un dia.

Mentre siga conscientment fingit, no hi ha problema. Quan sí que hi ha problema és si ens deixem enganyar.

Similar en castellà: *Más vale entrar cojo al cielo que sano al infierno.*

Val més fer-ho que manar-ho.

Exactament com: Qui envia, no va.

Similar: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Val més fiar-se dels ulls que de les orelles.

Així és en el cas dels humans i d'algunes aus rapinyaires.

Connex: Val més quatre ulls que dos.

Val més home que hisenda i dona que diners.

Una persona sola és vulnerable, mentre que la vida en parella és la més universalment acceptada pels seus avantatges per a tot.

Similars: U no és ningú.

Una mà llava l'altra, i les dos la cara.

Val més la vida que el menjar.

Mantenir la vida no té preu, mentre que del menjar es pot prescindir durant un temps.

Connex: Més val perdre que besperdre.

Connex en castellà: *Más vale que digan aquí corrió que aquí murió.*

Val més llegir mil vegades un llibre que mil llibres una vegada.

És una manera de dir que la reflexió il·lustra més que la lectura superficial.

Contrari: Què entén l'ase de llibres, si mai no ha anat a escola?

Connex en castellà: *La letra, con sangre entra.*

Val més onça que lliura.

Les grans feines o projectes cal fer-los a poc a poc i per etapes, perquè mamprendre'ls en conjunt representa un esforç gegantí i no es pot prestar la convenient atenció a cada detall.

Val més perdre que besperdre. (besperdre = perdre molt més)

Es diu quan s'ha resultat perjudicat i no s'està disposat a remoure més les coses, fet que podria perjudicar-nos encara més.

Castellà: *Del mal, el menos.*

Val més quatre ulls que dos.

Més veuen quatre ulls que dos.

Qualsevol possible errada és més fàcilment detectable per dos persones que per una.

Connexa, l'expressió: Anar amb quatre ulls.

Val més saber viure que saber treballar.

La vida és el tot, mentre que el treball és una part de la vida; per tant, recomana saber-se administrar i no viure només per a treballar.

Similar en castellà: *Más vale buen nutrimento que oro ni argento.*

Val més sentència de metge que de jutge.

Una malaltia es pot superar o alleujar, mentre que una condemna s'ha de complir.

Similar en castellà: *Más vale buena muerte que mala vida.*

Connex en castellà: *Más vale morir de pie que vivir arrodillado.*

Val més suar que esternudar.

Val més suar que tremolar.

Es preferible que sobre roba, de la qual ens podem despendre quan vulguem, que no que en falte.

Castellà: *Ande yo caliente y ríase la gente.*

Similar en castellà: *Más vale humo que escarcha.*

Val més tard que mai.

Sempre és preferible intentar remeiar una cosa que deixar-la malament per sempre.

Similar: Val més prevenir que curar.

Castellà: *Más vale tarde que nunca.*

Similars en castellà: *Más vale prevenir que lamentar.*

Nunca es tarde si la dicha llega.

Val més tindre/tenir que desitjar.

Es diu com a resposta a qui critica o enveja alguna cosa que tenim, siga bellesa, fortuna...

Castellà: *Más vale tener que desear.*

Más vale dando que dado.

Más vale dejar en muerte a un pillo un duro que pedir en vida una peseta a un hombre de bien.

Val més Torrefeta que Castellserà.

Es preferible accontentar-se amb poca cosa però segura a viure d'il·lusions.

Similars: Val més tenir que desitjar.

Més val un pren que dos et donaré.

Castellà: *Más vale un toma que dos te daré.*

Más vale pájaro en mano que ciento volando.

Val més una costelleta que una sardineta.

Entre dues opcions, convé elegir la millor.

Val més una gota de saber que un mar de fortuna.

Qui és intel·ligent o qui té instrucció pot eixir més ben parat d'una situació que qui depén només de la seua sort.

Connexos: El que sap sap, i el que no, al sindicat.

Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

El saber no ocupa lloc.

Val més una hora de dormir que tres terces de carn. (terça = 1/3 de lliura carnissera = 400 grams)

La dormida reposa i no requereix manteniment del cos.

Similar: Qui dorm, dina.

Val més una onça de pràctica que una lliura de gramàtica. (1 lliura = 12 onces -antigues mesures de pes-)

La pràctica proveeix experiència personal i directa, mentre que la teoria, ha de confirmar-la la pràctica.

Com: La pràctica fa mestres.

Castellà: *La pràctica vale más que la gramàtica.*

Val més un llapis curt que una memòria llarga.

De les coses que s'anoten queda constància, mentre que la memòria falla a vegades.

Similars: Qui envia, no va.

Val més un pren que dos et donaré.

Val més un té que dos te'n daré. (dar = forma antiga de donar)

Val més un tin que dos te daré.

És preferible tenir una cosa segura, encara que siga poc, a confiar en una esperança que pot no acomplir-se.

Similars: Sopa, pega'm a la boca.

Els consells, amb diners.

Donat? Gràcies.

Més val Torrefeta que Castellserà.

Castellà: *Más vale un toma que dos te daré.*

Más vale pájaro en mano que ciento volando.

Van les lleis per on volen els reis.

Nous reis, noves lleis.

Els poderosos són els qui decideixen el comportament dels altres, i quan els convé canvien les normes.

Contrari: Feta la llei, feta la trampa.

Verema en mullat i et sortirà vinàs, verema en eixut i tindràs vi pur. (vinàs = despectiu de vi)

Verema en temps eixut i tindràs vi pur.

Verema mullada, vi aigualit.

Després de ploure molt, el raïm està aigualit, com la resta de la fruita.

Verema tard i sembra aviat; si ho erres un any, cent ho encertaràs.

Consell agrari fruit de l'experiència crònica.

Veremar sense cabra és com la núvia sense arracada.

Es diu per a denotar que falta algun detall perquè la feina estiga ben rematada. (La cabra es menja l'agràs o agram i poda la vinya.)

Similar en castellà: *Poda corto tu viña y siempre será niña.*

Vés a dormir d'hora i lleva't de matí si riquesa i salut vols tenir.

És una recomanació mèdica i naturista.

Similars: A les vuit, sense vergonya al llit.

Qui s'alça prompte, pixa on vol.

Contrari: Qui vetla, no matina.

Contrari en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa, ni come carne.*

Vés amb cuidao, Bernat, que si la muller és guapa, et faran encarregat. (encarregat = cap de taller o de secció)

Avisa que, a vegades, els regals o els favors són el pagament o la propina d'alguna cosa que desconeixíem.

Com: Si en ta casa entra molt de bé, veges per a on ve.

Similar: On donen molt, no vages.

Vespra de molt, festa de res.

Com: Dies de molt, vespres de res.

Cal aprofitar les bones èpoques perquè són el preludi d'èpoques més fluixes o dolentes.

Similar: De la festa, la vespra.

Castellà: *Días de mucho, vísperas de nada.*

Via fa qui no s'atura.

Com: Mentre va el carro fa soroll.

Similar: Dia és vida.

Castellà: *Se hace camino al andar.*

Viatge esguerrat, a casa aviat. (esguerrat = estropellat, frustrat, estroncat)

Quan un projecte o una empresa fracassen en algun moment, és preferible abandonar-los o clausurar-los abans que no ens perjudiquen més.

Similars, les expressions: Comencem el dia enjorn.

La primera, i clavillada.

Viatge que plau, no pesa.

En les coses que es fan a gust obviem o oblidem els mals moments o els seus aspectes negatius.

Similars: El burro valent porta càrrega i no la sent.

Similar en castellà: *Sarna con gusto no pica.*

Vida del camp, vida sana.

Més que la vida urbana.

Visquem, i coses veurem.

Visquem i vegem, que morirem vells.

Com: Poc viurà qui no ho vorà.

Vista llarga i llengua curta.

Convé preveure les conseqüències dels actes i ser més callat que xarraire.

Similars: Al callat diuen savi.

La paraula és plata; el silenci, or.

Similar en castellà, el proverbi oriental: *Ver, oir y callar.*

Contrari en castellà: *Por la boca muere el pez.*

Viste'm a espai, que tinc pressa. (A l'època barroca, la vestimenta era molt recarregada)

Les coses que es fan metòdicament solen resultar en bé, mentre que les que es fan atropelladament, de pressa o sense mirament, solen tenir falles que fan que s'haja de desfer i tornar a fer la feina ja feta.

Viu i deixa viure.

Per a la millor convivència de les persones, cal deixar als altres ser com són i no posar-se amb ningú ni criticar.

Castellà: *Vive y deja vivir.*

Contrari en castellà: *Ser como el perro del hortelano, que ni come, ni deja comer.*

Viu més el que piula que el que xiula. (piular = parlar amb veu aguda o fluixa)

Solen viure més temps els malaltissos, perquè es cuiden, que els sans, que es confien en la seua bona salut i es descuiden.

Viure per a veure.

Vivim, i veurem coses.

De tot vorem.

Davant d'un comportament o una situació inusual o estrany, es diu per a manifestar un poc de sorpresa.

Similars: Mai s'ha vist tot.

Poc viurà qui no ho veurà.

Castellà: *Vivir para ver.*

Similar en castellà: *Nunca te acostarás sin saber una cosa más.*

Volent o no volent, de la dona sigues parent.

De llevant o de ponent, de la dona sigues parent.

Al marit li convé fer-se o estar a bé amb els familiars de la muller perquè els pot necessitar en algun moment.

Vols ser feliç? Sigues-ho.

Recomana no deixar-se influir per les circumstàncies.

Castellà: *La alegría es un tesoro que vale más que el oro.*

Más vale el placer que dura un momento que el dolor que dura una vida.

Xics i polls, caguen la casa.

El jovent i els animals més joves solen embrutar la casa, mentre que els grans respecten l'espai dels humans adults.

Similar en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Xiques i xics, la mala ventura al mig.

La moral integrista sempre ha aconsellat la segregació sexual en tots els actes socials, perquè quan la gent jove es junta, normalment s'arma tabola i alguns s'excedeixen.

Xiula-li, que té agonia.

Significa que és inútil esforçar-se amb qui no vol fer cas.

Similar, l'expressió: Parlar-li a la paret.

Similar en castellà: *Ser un diálogo de sordos.*

Relacions humanes

A agafar figues amb tu, no seria jo qui anara.

Es diu a qui és curt de talla.

Abans de poder ofendre, xafa't la llengua.

Sempre és preferible callar a ofendre, perquè una ofensa no es perdona mai.

Connexos: La paraula és plata, el silenci és or.

S'atrapen més mosques amb mel que amb vinagre.

Contrari: No hi ha paraula ben dita que no siga mal entesa.

Abans d'obrir la boca, ja li han vist les dents.

Es diu de qui no sap dissimular.

Similar, l'expressió: Dur-ho escrit en el front.

Similar en castellà: *Te conozco, bacalao (aunque vengas disfrazao).*

Abans perdre un amo que un bon costum.

Més val matar un home que posar un mal costum.

No s'ha de sacrificar la pròpia personalitat ni per imposicions de ningú ni per a resultar més agradable als ulls de ningú.

Similar: No deixes sendes velles per novelles.

Bon (o mal) costum, no es destrueix com el fum.

Similar en castellà: *Más vale honra sin barcos que barcos sin honra.*

A cordero extraño no agasajes en tu rebaño.

Amarrando la burra donde manda el amo, como si

se ahorca.

Amarro la vaca donde diga el dueño, aunque se

ahorque.

Amén para que sepa a rezo.

Abans s'agafa un mentirós que un coix.

En algun moment es descobreix la mentida per alguna distracció del mentider, que acaba contradient-se.

Similar: El *mentirós* ha de tindre bona memòria.

Castellà: *Antes se coge a un mentiroso que a un cojo.*

A la larga y a la corta, la mentira se descubre.

La mentira no tiene pies.

La mentira presto es vencida.

A bodes i a fillol, qui no et convida no et vol.

Als fets més rellevants de la vida només es convida a les persones íntimes.

Similar: Voler-se és fer-se.

Contrari, en castellà: *A boda ni bautizado, no vayas sin ser llamado.*

A boig i a cavaller, tot li està bé.

Actituds o paraules que a un altre no es tolerarien, se'ls toleren per la seua condició particular: als bojós perquè no regeixen, i als cavallers, per temor o per respecte.

Similars: Els xiquets i els orats sempre diuen veritats.

A uns per amor i a altres per temor.

A bona porta s'agarra la fam.

A bon sant t'encomanes.

Més que un refrany és una contestació a qui pretén alguna cosa de nosaltres, que estem igual o pitjor que qui demana.

Similars en castellà: *A buenas horas mangas verdes.*

A otro perro con ese hueso.

A burro mort, les garrofes per baix del rabo.

Les coses o els remeis que es fan massa tard ja no serveixen de res.

Com: Mort Cintet Rosquilla, li portaren la bacinilla. (= orinal)

Castellà: *A burro muerto, la cebada bajo el rabo.*

Al asno muerto, ponle la cebada al rabo.

A barba muerta, obligación cubierta.

Similar en castellà: *A muertos y a idos, no hay amigos.*

Similar en castellà, l'expressió: *A buenas horas mangas verdes.*

A canes honrades no hi ha portes tancades.

Les persones honestes són apreciades sempre.

Com: **A l'ancià que és honrat, se'l rep sempre de bon grat.**

Castellà: *A barbas honradas, honras colmadas.*

Similar en castellà: *Es mejor ser pecador que santo falso.*

A cap sense barret, tothom té dret; a cap desbarretat, tothom té part.

Cada persona és lliure de vestir com vulga, però si algú no pot fer-ho és per alguna circumstància.

Aconsola't de gastar si et vols casar.

Cal estalviar per fer front a les despeses que implicarà el casament.

A casa del meu veí, quan no n'hi ha per a pa, n'hi ha per a vi.

Critica els qui gasten en luxes o coses innecessàries quan no tenen les necessitats mínimes cobertes.

A còpia d'anys tornen els usos estranys. (tornen = es tornen, esdevenen)

L'imperceptible transcurs del temps fa que les modes, els costums i la manera de veure les coses vagen canviant.

A dones, sants i minyons, no els prometis si no els dons. (= dónes)

A orats i a minyons, no els prometis si no els dons.

A sants i a minyons, no els prometis si no els dons.

Et faran pagar car l'engany o la mentida.

Advocats i procuradors, a l'infern de dos en dos.

Quan el diable s'ha encarnat, es disfressa d'advocat.

La percepció general que es té dels advocats és que compliquen la vida a la gent.

Similar en castellà: *A agentes y consentientes, la misma pena se debe.*

A emboscada de roïns, fugir per tots camins.

Qualsevol escapatòria és bona quan ens perilla la vida.

Similar: A les emboscades, comes valguen.

Castellà: *Antes huir que morir.*

Connex en castellà: *A enemigo que huye, puente de plata.*

A Espanya, cada u s'panya.

Ve a dir que qui tinga algún interés és qui s'ha d'espavilar a solucionar els seus problemes sense esperar que ningú ni ninguna administració ho faça per ell.

Similars: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Déu ajuda a qui s'ajuda.

A casa no duen res.

Qui envia, no va.

Afortunat en el joc, desgraciat en l'amor.

És un advertiment que es diu a qui ha obtingut guanys en algun joc d'atzar o de taula perquè no es confie que la felicitat durarà sempre, i a qui l'ha abandonat la parella, com a consolació o distracció mentre pensa en quin moment de la vida ha sigut agraciat en el joc.

Castellà: *Afortunado en el juego, desgraciado en amores.*

Ajunta't amb els bons, si ser un d'ells vols.

Un bon consell.

Contrari: Qui va amb un coix, a l'any coix i mig.

Castellà: *Júntate con los buenos y serás uno de ellos.*

Al bueno buscarás y del malo te apartarás.

Arrímate a los buenos y serás uno de ellos.

Al bien, buscarlo; al mal, espantarlo.

Similars en castellà: *Acoge lo provechoso, y no admitas lo dañoso.*

Dime con quién andas y te diré quién eres.

Antes con bueno a hurtar que con malos a orar.

A la dona i a la vinya, l'home la fa bonina.

Un poc masclista, significa que l'home té el poder de transformació de coses i de caràcters.

A la dona i el llebrer, a la vellesa els espere.

Allò que és bonic i eficient en la joventut decau a la vellesa.

Similar: Caldera vella, bony o forat.

A la llenya torta, busca-li la volta.

A les persones retorçudes, que no diuen les coses clares per alguna raó sospitosa, cal buscar-los el possible doble sentit de les seues paraules i endevinar-los les vertaderes intencions.

A l'amic, conéixer-lo i no perdre'l.

A qui valga la pena, se l'ha de cuidar i obsequiar, i per a això se li han de conéixer bé el caràcter, els gustos...

Similar: L'oli i l'amic, l'antic.

Similars en castellà: *Al amigo, con su vicio.*

Ama a tus amigos aunque sean diferentes.

Ama, perdona y olvida. Hoy te lo dice tu amiga.

Mañana te lo dirá la vida.

Con el amigo bueno, hasta la sepultura.

Connexos en castellà: *Amigo es quien nos dice una verdad en la cara aunque nos haga llorar.*

Amigo no es el que te hace reir con mentiras sino el que te hace llorar con verdades.

A l'amic del teu vi no el vulgues per veí.

No convénen els aprofitosos, que no aporten més que despeses i falsa amistat.

Similars en castellà: *Amigos, pero no perdiendo.*

Al tiempo del higo no hay amigo.

A l'amic el trie jo, al parent no.

Els amics te'ls tries, els parents te'ls tragues.

L'amic triat i el germà com vinga.

No som lliures d'elegir els nostres familiars, amb els quals pot ser que renyim per qüestions de caràcter o de gustos. Se li diu a un amic com a lloança, i a un parent com a menyspreu.

Contrari en castellà: *En gran peligro es mejor el hermano que el amigo.*

A l'amic, prova'l primer, ans que l'hages de menester. (ans = abans)

És un consell convenient si un no s'hi fia, però si es confia en ell plenament, correm el risc de quedar molt despagats i desemparats en una circumstància adversa.

Similars: A l'amic, conéixer-lo i no perdre'l.

A l'amic, quan el proves, quina baina t'emportes.

No es coneix una persona fins que no t'has menjat un quilo de sal amb ella.

Contraris: Al llit i a la presó coneixeràs *ton companyó.*

L'oli i l'amic, l'antic.

Castellà: *Amigo en la adversidad, amigo de verdad.*

Amigo en la adversidad, amigo en la realidad.

En cárcel y hospital verás al amigo leal.

En chica cama y largo camino se conoce al buen amigo.

A l'amic, quan el proves, quina baina t'emportes. (baina = bolet, sorpresa, decepció).

Cal saber elegir molt bé perquè això no passe.

Similar: el precedent.

A l'amic reconciliat, mira'l amb un ull obert i l'altre tancat.

Quan l'amistat ha resultat afectada per algun disgust, desavinença o baralla, és difícil que les coses tornen a ser com abans, i ningú pot estar segur que l'altre siga sincer i actue honestament.

Similars en castellà: *Al amigo que no es cierto, con un ojo cerrado y el otro abierto.*

Al amigo reconciliado, con un ojo abierto y el otro cerrado.

Amigo reconciliado, enemigo doblado.

Cúidate del amigo que fue antes enemigo.

El peor testigo, el que fue tu amigo.

Nunca segundas partes fueron buenas.

A l'amor i al gaspatxo, donar-los foc borratxo.

La monotonia és causa d'avorriment; convé tenir inventiva i variar i improvisar, tant en la cuina com en les relacions amatòries.

Castellà: *A la mujer y el aguardiente, de repente.*

A l'ancià que és honrat, se'l rep sempre de bon grat.

Ancianes o no, les persones honestes honoren tots aquells que les tracten.

A l'arbre caigut, tots li fan llenya.

Tots pretenen aprofitar-se de qui està en inferioritat de condicions.

Com: Tots fan llenya de l'arbre caigut.

De barca vella, tothom fa estella.

Castellà: *Todo el mundo hace leña del árbol caído.*

Desgracia de uno, fortuna para otros.

A la seu, tot ho casen.

Es diu de qui té un caràcter o un comportament anormal o de qui és molt lleig i és casat o casada.

Similars: Cada olleta troba la seua tapadoreta.

Hi ha ulls que s'enamoren de lleganyes.

Similars en castellà: *Siempre hay un roto para un descosido.*

El amor es ciego.

A la vellesa, casar-se és el mateix que enterrar-se.

Un cos vell ja no suporta emocions ni tropells.

Similar: Dels que es casen als seixanta, pocs n'arriben als setanta.

A la vora, pa i cassola; al racó, pa i torró.

Es diu quan algú es mostra en desacord a gitar-se en el lloc que li han assignat.

Al badoc, muda-li el joc. (badoc = bajoc, destrellat, cap-buit, dement)

Convé canviar de conversa o d'activitat per a lliurar-nos de pesats, de temes que no ens interessin...

Al ben callat (li) diuen savi.

Qui és callat té millor fama que qui és xarraire, perquè sol estar atent a la conversa dels altres i aprenent alguna cosa de l'experiència aliena.

Similar: La paraula és plata, el silenci és or.

El silenci és or.

Castellà: *Al buen llamado lo llaman sabio.*

Similar en castellà: *A las mujeres les gustan los hombres callados porque se creen que les están escuchando.*

Al boig i a l'aire, donar-los ample.

Convé evitar problemes.

Similar: Déu ens lliure d'un boig en lloc estret.

Al borratxo i al boig, donar-los aire.

Castellà: *Al loco y al aire, darles calle.*

Al loco y al fraile, aire.

Al bon entenedor, poques paraules.

Qui té la ment desperta és capaç d'interpretar la menor insinuació, les mitges paraules, les figures retòriques o poètiques i fins i tot els silencis; per tant, li sobren les explicacions i frases llargues.

Connexos: Poquet i bo.

La millor paraula és la que no es diu.

Contrari: No hi paraula ben dita que no siga mal entesa.

Castellà: *A buen entendedor, pocas palabras bastan.*

Al bo per amor i al roí per temor.

Recomana tractar sempre bé els altres.

Similar: Al bou per les banyes i a l'home per la paraula.

Tal faràs, tal trobaràs.

A tal senyor, tal honor.

Castellà: *Al bueno por amor y al malo por temor.*

Al borratxo i al boig, donar-los aire.

Convé evitar-los perquè no sabem com poden reaccionar.

Similar: Déu ens lliure d'un boig en lloc estret.

Castellà: *Al loco y al fraile, aire.*

Similar en castellà: *A bobos y locos no les tengas en poco.*

Al lobo, al dinero y al aire, darles calle.

A borracho o mujeriego, no des a guardar dinero.

A los locos se les da la razón.

Con la Iglesia hemos dado.

Al bou per les banyes i a l'home per la paraula.

A cada u se'l considera segons els seus mereixements o valors.

Similar: La paraula és l'home.

Al bo per amor i al roí per temor.

Castellà: *Al buey por el cuerno y al hombre por la palabra.*

Al caigut, dóna-li la mà i ell després t'ajudarà.

S'ha d'ajudar els altres quan estan en algun destret o necessitat.

Similar: Una mà llava l'altra, i les dos, la cara.

Hui per tu i demà per mi.

Contrari: De l'arbre caigut, tots fan estelles.

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

A borrica arrodillada, no le dobles la carga.

Hoy por tí y mañana por mí.

Contrari en castellà: *Del árbol caído, todos hacen leña.*

Al callat diuen savi.

És preferible no manifestar opinions per a no ofendre a ningú.

Similar: La paraula és plata, el silenci és or.

Contrari: Qui molt parla, molt erra.

Castellà: *Asno callado por sabio es contado.*

Contrari en castellà: *A la prudencia le llaman pendejada.*

Al color de rosa, l'amor s'hi posa.

És un color molt atractiu, sobretot en els vestits femenins.

Al compare, botifarra; al padrí, un porró de vi.

Cal estar a bé amb tots, amics i parents.

Al criat del comú no li paga ningú.

Allò que té molts propietaris o qui ha de servir a molts interessats es troba desprotegit perquè ningú no se'n vol fer càrrec.

Similar: Tots al sac, i el sac, en terra.

Qui vinga darrere que tanque la porta.

Ramat de molts, el llop se'l menja.

Faena de dos, merda de gos.

Similar en castellà: *Entre todos la mataron y ella sola se murió.*

Contrari en castellà: *Fuenteovejuna, todos a una.*

Al desgraciat, poc li val ser esforçat.

Similar: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Connex: L'anterior.

A les emboscades, cames valguen.

El que més importa és la pròpia salvació quan no es té defensa possible.

Similar: **A emboscada de roïns, fugir per tots camins.**

Castellà: ***Más vale que digan aquí corrió que aquí murió.***

Contrari en castellà: ***A enemigo que huye, puente de plata.***

A les vuit, sense vergonya al llit.

Significa que no s'ha de fer cas de l'opinió dels altres quan la necessitat o la conveniència pròpia aconsellen fer una determinada cosa. (Abans, la gent vivia en consonància amb la llum solar.)

Connex: La vergonya fa ronya.

Castellà: ***A las diez, en la cama estás; mejor antes que después.***

A las diez deja la casa de quien es y si en la tuya estás te acostarás.

Al foc d'en Costa, qui no hi porta llenya, no s'hi acosta.

Allà on s'hi fa el foc, que es pagui l'escot. (escot = ració, part)

Se li diu descaradament a qui pretén aprofitar-se de l'esforç o de la inversió dels altres.

Similar: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

A l'home major, donar-li honor.

Les persones d'edat mereixen respecte en tota la cultura humana des de l'hominització.

Connex: Del vell, el consell.

A l'home ric, no li toques el vestit.

És insolent interferir en les coses íntimes dels altres, i arriscat si són més poderosos que l'insolent.

Contrari: **A boig i a cavaller, tot li està bé.**

Similar en castellà: ***A rico no debes y a pobre no prometas.***

Allà on hi ha patrons no manen mariners.

A tot col·lectiu li convé respectar el càrrec i les decisions de qui sap més que la resta.

Similars: El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

El que val, val, i el que no, municipal.

Castellà: ***Donde hay patrón no manda marinero.***

Similar en castellà: ***La veteranía es un grado.***

Allà on vas, fes com veuràs.

Recomana adaptar-se a la comunitat on es viu per a no resultar un element estrany.

Similar: **Poble on vas, usança que trobes.**

Al·leluia, al·leluia, qui no mata porc no menja xulla.

Com: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Castellà: ***Quien algo quiere, algo le cuesta.***

Al preguntador, mentides amb ell.

A qui sol preguntar per vici o a qui res no li importa, convé confondre'l i marejar-lo perquè s'esmene.

Similar: Qui vulga saber, que vaja a escola.

Castellà: *Al que quiera saber, mentiras a él.*

Al fisgón, cuando menos un trompón.

Al que li regalen, no tria.

Sentència que qui resulta afavorit amb un regal, ha de conformar-se amb el que li donen.

Similar: Donat?, gràcies.

Connex: Deixa'm un duro i dus-me'l a casa.

Al que nega, no el pengem.

Critica que mentre un culpable no vulga reconèixer la seua falta o el seu crim, va salvant-se pel dubte que crea en els altres.

Similar en castellà: *Al que dice la verdad le ahorcan.*

Miente, que algo queda.

Al ric, els amics li són enemics.

Pel compte que li té, ha de controlar molt bé que no li facen una mala passada i se n'aprofiten.

Similar en castellà: *Bien me quieres, bien te quiero, no me toques el dinero.*

Als jóvens i pollins, poca llibertat i bons bocins. (pollí = burret, asenet / bocí = bocinada, colp, carxot)

Recomana ser estrictes en la formació de la personalitat i en l'educació de les persones.

Al sol i tot hi ha taques.

Cada fusta té el seu tany. (tany = toc de campana, so, sonoritat)

No hi ha res que siga perfecte, per més interès que s'hi pose, ni dues coses exactament iguals.

Similars: El millor sastre esgarra els vestits.

A la millor roba s'hi fa taques.

A tothom se li pot escapar un pet.

Molts rucs s'assemblen i no són tots d'un mateix amo.

Al més bon formatge s'hi fan cucs.

Connex: Els pecats del lilit són els únics que no es poden assenyalar amb el dit.

Als vint, els que vull tinc; als trenta, el que es presenta.

La dona té més o menys opcions segons l'edat.

Connex: L'home es casa quan vol, i la dona quan pot.

Castellà: *A los quince, los que quise; a los veinte, el que diga la gente; a los treinta, el que se presenta.*

Altre vindrà que m'abonarà.

Significa que per malament que estiguen les coses, sempre poden empitjorar i fer que enyorem les condicions que teníem.

Connexos: Qui estiga bé, que no es menege.

Castellà: *Malo vendrà que me abonará.*

Otro(s) vendrá(n) que bueno te hará(n).

Connex en castellà: *Cualquier tiempo pasado fue mejor.*

Al vell escoltant, saviesa vas trobant.

Ajunta't amb vells: neci, t'ensenyaran, savi, t'assentaran.

Les persones velles acumulen l'experiència de tota una vida.

Similars: Als vells, deixeu-los parlar.

Aprendre a viure és la gran lliçó que poden donar-nos els vells.

Del vell, el consell.

Del vell, trau el que pugues d'ell.

Contraris: Al vell, no li dones consell.

Consell de vell, caga't en ell.

Al vellet dóna la mà, que Déu també te la donarà.

És un bon consell.

Similars: Al vell, amor a ell.

Acull el vell benignament, encara que tingues mal geni.

Amb vells enutjosos hi ha molt a aprendre.

Contrari: Al vell, foc amb ell.

Amb alegre companyia, se sofreix la trista vida.

És una gran veritat, encara que alguns ho aprofiten com a excusa per a dedicar-se als vicis.

Contrari: Més val estar a soles que mal acompanyat.

Amb amics com eixos, no fan falta enemics.

Es diu com a crítica o moralitat a qui, estant en alguna dificultat, ha resultat més perjudicat per la intervenció d'algun amic o conegut.

Castellà: *Con amigos como ésos no hacen falta enemigos.*

Similar en castellà: *Con ese galgo no matarás más liebres.*

Amb amor és obeït qui ajuda al pobre i consola a l'afligit.

Les persones bones amb gran integritat moral acaben sent líders modèlics, encara que mai ho hagen pretés, com ara Ghandi, Teresa de Calcuta, Martin Luther King, Vicent Ferrer...

Amb el temps, són amos els aprenents.

Qui sap aprofitar el temps i aprendre dels altres, arriba a situar-se econòmicament o a ser algú.

Similars: Una llarga caminada comença amb un sol pas.

Fa més el que vol que el que pot.

Contrari: Les fàbriques, les fan els avis, les disfruten els pares i les tanquen els fills.

Amb excuses de cercar foc vinc a veure't, Caterina.

Es diu com a burla de qui no sap dissimular.

Similars en castellà, les expressions: *Pasaba por aquí.*

Se te ha visto el rabo.

Amb la dona i el diner, cuidadós has de ser.

Recomana no deixar perdre les bones coses que es tenen.

Amb les coses de palau val més asseure's.

Recomana paciència perquè els tràmits administratius solen ser desesperantment lents o llargs.

Castellà: *Las cosas de palacio van despacio.*

Amb les dones i amb la mar, s'ha de saber navegar.

Les dones solen tenir una idiosincràsia diferent de la dels homes, i s'ha de tenir experiència i comprensió en el seu tracte.

Similar: A la dona i a la cabra, corda llarga.

Amb les glòries, s'obliden les memòries.

La memòria és selectiva, i quan a u li van bé les coses, no es recorda de les penalitats o de les ajudes passades.

Similar: A port arribat, vot oblidat.

Similar en castellà, l'expressió: *Dormirse en los laureles.*

Amic del bon temps muda amb el vent.

El refrany es refereix a les persones que fan amistat per algú interès ocult i que en el moment que les necessitem no ens ajudaran.

Similar: Amic per interès, mal.

Contrari: L'oli i l'amic, l'antic.

Amic i vi, com més vell més fi.

El vi, com les persones anyenques, tenen més sustància en tots els sentits.

Com: L'oli i l'amic, l'antic.

Castellà: *Amigos, oros y vinos, cuanto más viejos, más finos.*

Amic pel seu profit, que se'n torne al llit.

Amic no de mi sinó d'allò que és meu, que se l'emporte el riu.

Amic per l'interès, és hui però demà no ho és.

Es diu quan a alguna nova coneixença li veiem la intenció d'aprofitar-se de nosaltres o ja n'hem resultat afectats.

Similar: Amic de taula, poca confiança.

Contraris: Per a conèixer una persona s'ha d'haver menjat un quilo de sal amb ella.

L'oli i l'amic, l'antic.

Castellà: *Bien me quieres, bien te quiero, no me toques el dinero.*

Amics, fins en l'infern.

Bo és tindre un amic encara que siga a l'infern.

Cal tindre amics fins en l'infern.

Convé tenir amistats de tota mena i condició i en totes bandes, ja que els podem necessitar en la circumstància més impensable.

Amics i aparells que no servixen, fes-te compte que no existixen.

Si l'amistat és inútil quan l'hem de menester, podem prescindir-ne.

Contrari: Pobre i vell, caga't en ell.

Castellà: *Amigo que no presta y cuchillo que no corta, que se pierda poco importa.*

Similar en castellà: *Parientes pobres y trastos viejos, pocos y lejos.*

Amic que no siga de llei, planta'l al carrer. (de llei = veritable, com cal)

És un consell prou lògic.

Com: El que no deixa, deixar-ho.

Similar: Amics i rellotges de sol, sense núvols sí, amb núvols no.

Castellà: *Amistad de yerno, sol en invierno.*

Amistad por interés no dura ni un solo mes.

Amistad por interés no dura porque no lo es.

Similar en castellà: *Parientes pobres y trastos viejos, pocos y lejos.*

Amic de got i vi és amic teu però no meu.

No convé fer amistats en tavernes i bars perquè solen buscar algun profit o són falses per efecte de l'alcohol.

Amic de taula, poca confiança.

Similar a l'anterior, però més referint-se que és recent i poc comprovada.

Contrari: L'oli i l'amic, l'antic.

Castellà: *Amistad de carne y vino, no vale un comino.*

Contrari en castellà: *Al buen amigo, dale tu pan y dale tu vino.*

Amic enfadat, enemic doblat. (doblat = doble, redoblat)

Com més íntima i profunda és una amistat, més dol el distanciament o el trencament.

Similars: Amic reconciliat, enemic doblat.

A l'amic reconciliat, mira'l amb un ull obert i l'altre tancat.

Amic i cavall, si els canses fas mal.

És una malíssima inversió no cuidar tot allò que ens és útil.

Amic nou i casa vella, per a un altre la deixa.

Convénen les amistats velles i les cases noves per a no endur-nos males sorpreses.

Similar: L'oli i l'amic, l'antic.

Amic pel seu profit, que se'n torne al llit.

No convénen les falses amistats amb les que resultem perjudicats.

Similar: A l'amic del teu vi, no el tingues per veí.

Castellà: *Bien me quieres, bien te quiero, no me toques el dinero.*

Amigo por amigo, el buen pan y el buen vino.

Amics, bé!, però sense perdre.

Es diu quan algú pretén abusar de la confiança.

Similar: Amic tarambana, qui el perd el guanya.

Amic pel seu profit, que se'n torne al llit.

Castellà: *Amigos, pero no perdiendo.*

Al caballo y al amigo no hay que apurarlos porque se cansan.

La amistad es miel, pero no te la comas.

Amics bons i esmerles blanques, són dos coses rares. (esmerla = ocell camallarg migrador, d'albufera)

L'amistat fidel és un bé molt escàs i preuat.

Com: Qui té un amic, té un tresor.

Amic sense comprovació, no sé si és d'or o de cartó.

S'explica ben clarament.

Similar: No es coneix una persona fins que s'ha menjat amb ella un quilo de sal.

A l'amic, prova'l primer, ans que l'hages de menester.

Similar en castellà: *Amigo insincero, hago cuenta que perdí de mi mula el sudadero.*

Amigo que no da pan y cuchillo que no corta, aunque se pierda no importa.

¿Amigo? Seis euros en el bolsillo.

Amigo, te guardaré un higo, pero como no te vi me lo comí.

¿Amigos?, amigo es el dinero.

Amics i llibres, pocs i bons.

Les bones coses escassegen; per tant, convé triar el bo i millor.

Similar: Poquet i bo.

La bona confitura es guarda en pots menuts.

De llibres, pren només el que et convé, i fes-ho bé.

Contrari: A qui llegeix molts llibres, el cap se li torna fum.

Amics i rellotges de sol, sense núvols sí, amb núvols no.

L'amistat ha de ser clara i sincera, sense el menor núvol de sospita o incertesa.

Amics que de lluny es coneixen, de prop es saluden.

Les velles amistats intimen.

Similar: Amistats i teules, les més bones les velles.

Similar en castellà: *Amistad fuerte, llega más allá de la muerte.*

Amigo no es el que te pregunta cómo estás, sino el que se preocupa por la respuesta.

Amics vells i comptes nous.

Convé l'amistat de qui coneixem bé i oblidar allò que no convé.

Similars: L'oli i l'amic, l'antic.

Similars en castellà: *Amigos, oros y vinos, cuanto más viejos, más finos.*

Borrón y cuenta nueva.

Contrari en castellà: *Amistad de boquilla no vale una cerilla.*

Amic tarambana, qui el perd el guanya. (tarambana = inconstant, destrellat, capbuit, forassenyat)

Hi ha amistats que no convenen.

Similar: El que no deixa, deixar-ho.

Similar en castellà: *Con amigos como ésos no hacen falta enemigos.*

Amic vell val més que els diners.

Com: Qui té un amic, té un tresor.

Similar: L'oli i l'amic, l'antic.

Amistat amb tots, confiança en pocs.

Cal estar a bones amb tothom, però sabent que són pocs els vertaders amics.

Similars: Amic reconciliat, enemic doblat.

A l'amic reconciliat, mira'l amb un ull obert i l'altre tancat.

Amistats conserven la paret mitgera. (mitgera = divisòria compartida)

L'amic íntim o veritable sap fins a on pot arribar per a no ingerir en la intimitat de l'altre.

Castellà: *La libertad de uno acaba donde empieza la de otro.*

Amistades conservan la pared medianera.

Amigos, pero el borrico en la linde.

Amistats que amb el vi es fan, en dormir la mona es desfan.

Adverteix que més que amistat, normalment és coincidència.

Contrari: L'oli i l'amic, l'antic.

Amistat trencada, mai ben arreglada.

Similarment a l'anterior, quan una amistat s'ha vist afectada, l'amistat pot continuar, però distanciada i més freda.

Castellà: *Amistad que murió, nunca renació.*

Amigo reconciliado, enemigo doblado.

Similar en castellà: *El peor testigo, el que fue tu amigo.*

Amistats que són certes, deixa les portes obertes.

Són de fiar.

Castellà: *Amistades que son ciertas mantienen las puertas abiertas.*

Amistats i teules, les més bones les velles.

S'explica ben clarament.

Com: L'oli i l'amic, l'antic.

Similar: Amics que de lluny es coneixen, de prop es saluden.

Castellà: *Amigos, oros y vinos, cuanto más viejos, más finos.*

Amics vells, sols per a parlar.

Aconsella posar un límit, perquè per confiança i intimitat sempre estarien junts per a tot, i a vegades convé no mesclar negocis.

Com: **Amistats conserven la paret mitgera.**

Amics, diners i collons són per a les ocasions.

Els diners i els collons són per a les ocasions.

Aconsella utilitzar la influència, el poder o la força només si la circumstància ho demana per a no resultar perjudicats.

Amor, amb amor es cura.

Qui s'enamora viu en un nuvolet irreal, i si és correspost/a, se li reequilibra la ment.

Amor d'amo, aigua en cistella.

En les relacions socials, o entre adults i xiquets, no s'ha d'esperar que hi haja amor familiar, ni que s'agraïsquen els favors, perquè quedarem despagats.

Com: Amor de vella, aigua en cistella.

Fes bé al porc (, que té bones xulles).

Fes bé al porc, que et donarà bones xulles.

Similars: Amor de monja, foc d'esponja.

Amor de monja i pet de frare, tot és aire.

Castellà: *Amor de asno, coz y bocado.*

Amor de niño, agua en cesto.

Amor de rey no es heredad, ni dura todavía.

Amor de monja i pet de frare, tot és aire.

No s'ha de concedir gens d'importància als actes terrenals de qui dedica la vida i els pensaments a Déu.

Com: Amor de monja, foc d'esponja.

Similars en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Amar es tiempo perdido si no se es

correspondido.

Amar y no ser amado es tiempo mal empleado.

Amor i senyoria no volen companyia.

Hi ha coses que no convé compartir per a no perdre'n l'exclusivitat.

Similar: Molts pilots perden un barco.

Amor nou, tot ho remou.

L' enamorament capgira els enamorats i trasbalsa les seues circumstàncies ordinàries.

Similar: Tots els cànTERS nous fan l'aigua fresca.

No hi ha lluna com la de gener ni amor com el primer.

Similar en castellà: *Amar y saber, todo no puede ser.*

Amors, dolors i diners no poden estar secrets.

Són coses que acaben percebent els altres, a vegades a pesar nostre.

Anà la negra al bany i tingué de comptar un any.

Les coses són com són, com el color de la pell, i per més que vulguem canviar-les no ho aconseguirem.

Anar contra corrent no és cosa prudent.

Qui no actua com els altres resulta estrany o és criticat.

Similar: l'anterior.

Contrari: On va Miquel? On hi ha mel.

Contrari en castellà: *¿Dónde va Vicente? Donde va la gente.*

Anells en el dit, honra sense profit.

Critica que l'esforç que es dedica a l'aparença no es dedique a coses més profitoses.

Similar: Una oroneta no fa primavera.

I l'expressió: Bufar en caldo gelat.

A on clavarem sant Roc que no el caguen les mosques?

És una pregunta irònica llançada a l'aire per qui se sent menyspreat o marginat pels seus per no resultar-los útil o a qui no està d'acord amb res del que se li proposa.

Similar, l'expressió: No saber on pondre.

A paraules vanes, orelles sordes.

A paraules nècies, orelles sordes.

A paraules de neci, orelles sordes.

A paraules pesades, orelles tapades.

Recomana no parar atenció a allò que no ens convé o que s'ha dit irreflexivament.

Castellà: *A palabras necias, oídos sordos.*

Contrari en castellà: *A palabras necias, bofetones.*

A Pasqua miradetes i per Sant Vicent les parelletes.

Quan la primavera despunta, es desperten els amors, que en poques setmanes solen quallar en parelles.

Similar en castellà: *Besos y abrazos no hacen chiquillos pero tocan a vísperas.*

Contrari en castellà: *A donde acaba el novio, empieza el marido.*

A qui es burla, el dimoni li furga.

Al que es burla, el dimoni li furga (; dos burlades, dos furgades).

És una crítica a qui es riu d'un altre.

Similar en castellà: *A quien tiene malas pulgas, no le vayas con burlas.*

A plors de xiquet i a cants de pardal, si fas cas et faran quedar mal.

Baralles de canalla, foc de palla. (canalla = xicalla, quitxalla, mainada)

Plors de xiquet i de bagassa, prompte passa.

Normalment són actuacions sense fonament, que tenen lògica només per a ells o són simulades, i solen ser de poca durada.

Similar: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Similars en castellà: *Amor de niño, agua en cesto.*

A persona lisonjera, no le des oreja.

Aquells són rics, que tenen amics.

L'amistat vertadera és un bé escàs i molt valuós.

Similar: Qui té un amic té un tresor.

Castellà: *Aquéllos son ricos, que tienen amigos.*

A qui li pique, que es rasque.

A qui li pica, es rasca.

Es diu per a desentendre's d'assumptes o problemes d'altri.

Castellà: *Al que le duele la muela, que se la saque.*

A qui mira sempre a terra no li fies el diner.

No és persona de fiar qui no mira a la cara, bé perquè no actua amb sinceritat, bé perquè està en la misèria total i té vergonya.

A qui nega, no el pengem.

Aconsella negar sempre davant alguna acusació per a fomentar el dubte.

Connexa, l'expressió llatina: *In dubio pro reo.*

Contrari en castellà: *Quien todo lo niega, todo lo confiesa.*

A qui no conegues, no gastes franqueses.

Recomana no fer broma i mantenir una certa distància amb qui no es té amistat i no se sap com pot reaccionar.

Com: Gos que no conegues, no li toques les orelles.

A qui no té traces, el llop se'l menja.

S'ha de tenir espenta i ser decidit i resolt en la vida per a no sucumbir davant l'adversitat.

Similar: El que val, val, i el que no, municipal.

Similar en castellà: *Al haragán y al pobre, todo le cuesta el doble.*

A qui pesa figures, que deu tindre son no li digues.

No convé donar pressa a determinats professionals la labor dels quals és necessàriament lenta. (Les figures s'agafen amb delicadesa.)

A qui res li cau, posa-li un blau.

A qui res li cou, posa-li un bou.

Com que no hi ha ningú perfecte, es diu a qui creu ser-ho.

Arrima't a bon arbre i tindràs bona ombra.

Qui freqüenta o fa amistat amb algun poderós o influent podrà resultar-ne afavorit.

Similars: Qui té padrins, es bateja.

Qui està prop de la vaca, la mama.

Com el castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

A Riola, pa i farigola. (farigola = timó, tomello)

Es diu com a consolació que en tots els llocs hi ha qui passa penúria.

A tal mestre, tal deixeble.

Significa que qui rep la influència o el saber d'un altre, n'adquireix el saber, l'experiència o els bons o mals exemples.

Similar: Tal com canta el rector respon l'escolà.

Castellà: *Cual es el rey, tal la grey.*

Similar en castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

A tal senyor, tal honor.

A cada persona se l'ha de considerar i tractar segons es meresca.

Similar: Tal faràs, tal trobaràs.

Castellà: *A todo señor, todo honor.*

A tal señor, tal honor.

A tos majors no partisques peres, ni de burles ni de veres. (partir peres = barallar-se, enfadar-se)

Als majors se'ls deu respecte, encara que a vegades poden no entendre les bromes dels joves.

A un llest, un prest.

Sempre hi ha qui és més espavilat o més bord que un altre, i justifica que isca mal parat qui pretenia aprofitar-se dels altres.

Similar: A un roí, roí i mig.

Castellà: *A un alevoso, dos traidores.*

Donde las dan, las toman.

Similars en castellà: *Quien roba a un ladrón ha cien años de perdón.*

Ir por lana y salir trasquilado.

A un roí, roí i mig.

A un roí, més roí.

Recomana, com a defensa i autoprotecció, superar en contundència a qui ens ha agredit, ofés o perjudicat.

Similars: A un traïdor, dos alevosos.

Qui la fa, la paga.

Ull per ull i dent per dent.

Similars en castellà: *Donde las dan, las toman.*

A uns ens falta llum per a creure; a altres, ulls per a veure.

Critica la credulitat d'uns i la ceguesa d'altres.

A un traïdor, dos alevosos.

Qui obra malament mereix que els altres obren malament amb ell.

Similars: l'anterior

Tal faràs, tal trobaràs.

El que la fa, la paga (, i si no la paga, la pagarà).

Si no vols caldo, tres tasses.

Similar en castellà: *Si no quieres caldo, dos tazas.*

A vegades aconseguix una flor allò que un diamant no.

La bona voluntat o intenció té més valor moral que el regal més car.

A vells i a criatures no els festeges, que els vells es moren i les criatures no se'n recorden.

Molt inhumanament, però molt pràcticament, desaconsella invertir en amorettes, melindros, carantoines i afalacs.

Ave Maria, hi ha foc? A l'altra casa n'hi ha un poc.

Ama, que hi ha foc? En l'altra casa n'hi ha un poc.

Es diu per a desempallegar-se d'algú que pretén que l'ajudem.

Similar en castellà, l'expressió: *Otro día será.*

Baixa i compta les gallines. Ja estan comptades. Quantes n'hi ha? Una.

Se li diu a qui pregunta alguna cosa òbvia.

Castellà: *¿De qué color era el caballo blanco de Santiago?*

Baralles per Carnestoltes, baralles per Tots Sants.

Qui riny o es baralla en temps d'alegria general, és perquè té mal caràcter i amb més motiu es barallarà quan tothom està trist.

Contrari: Baralles per Sant Joan, pau per tot l'any.

Baralles per Sant Joan, pau per tot l'any.

Les desavinences entre els membres de la parella acaben unint més els seus integrants, i a vegades naix una amistat entre desconeguts.

Contrari: Baralles per Carnestoltes, baralles per Tots Sants.

Castellà: *Rencilla de por San Juan, paz para todo el año.*

Riña de por San Juan, paz para todo el año.

Barca, joc i camí, de l'estrany es fan cosí.

Les activitats compartides durant moltes hores o molts dies ajuden a la coneixença mútua.

Béns de menors, perdició d'ells i dels tutors.

Qui fa de marmessor o administrador de béns d'altri sol ser criticat per enveges i sempre té el dubte de si actua convenientment.

Benvingut el que vinga, i el que no ve no fa falta.

Benvingut siga qui a sa casa ve.

És una invitació oberta a tothom.

Blanc i negre, fa virat. (virat = tèrbol, barrejat, mesclat)

Es diu de qui és hipòcrita i mostra una o una altra cara a segons qui o segons li convé.

Bo és donar consell, però millor el remei.

Els consells, amb diners.

Ve a dir que els consells no arreglen el problema.

Bo és que *mos conegam*, però no tant.

Es diu per a marcar una certa distància amb una altra persona que envaeix la nostra intimitat o pretén aprofitar-se de l'amistat.

Similar en castellà: *Tanto te quiero que te apuñego.*

La confianza da asco.

Similar en castellà, l'expressió: *No me quieras tanto.*

Bo i Barats s'han barallat.

Bo i Barats ringueren. (= van renyir)

Ve a dir que les aparences solen ser enganyoses, perquè els productes bons no solen ser barats, i els productes barats no solen ser bons, com també que solem equivocar-nos quan partim de prejudicis o idees prefixades, que en la realitat no són així.

Similar: On donen molt, no vages.

Ningú dona els duros a catorze quinzets.

En cap lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

Similar en castellà: *A "creique" i "penseque" los ahorcaron en Madrid.*

Bona excusa té el malalt (, que pixa i diu que sua).

És una reprensió a qui diu una cosa i en fa una altra i, damunt, pretén justificar-se.

Castellà: *Buen recado tiene mi padre el día que no hurta.*

Bona mare cria bona filla.

Així hauria de ser.

Bon cap per alcalde.

Es diu de qui té el cap gran, i suposadament amb molta capacitat.

Connex en castellà: *Algunos tienen buena jaula, pero malos pájaros.*

Bon dia, bona hora, bona olla a la nit.

Non dia, bona hora i bon ball a la vesprada.

Bon dia fa si hi ha què menjar.

Bons dies, bones hores.

Salutacions amb bons auguris.

Bones confiances i males collites acaben les cases.

Autoconvidar-se, prendre coses o demanar favors a qui passa estretors i no pot dir que no per amistat, és acabar-lo d'afonar.

Bons amics i bons abrils, un entre mil.

L'amistat sincera és un bé escàs molt valorable.

Similar: Qui té un amic, té un tresor.

Bon tabac fa bona cendra.

Referit a persones i coses, significa que el que és bo no pot donar mals resultats.

Com: On hi ha hagut, sempre queda.

Similar: Al músic vell, sempre li queda el compàs.

Contrari: D'on no hi ha no es pot traure.

Similar en castellà: *A la aguja, buen hilo, y a la mujer, buen marido.*

Borinot negre, ull alegre; borinot ros, ull plorós. (borinot = bajoc, badoc)

És una caricatura de la cara de les persones.

Bovo no hi ha ningú.

Cada individu, per anormal que siga, mira pel seu propi bé.

Similar: En el meu poble, el més bovo apanya rellotges.

Connex en castellà: *A nadie amarga un dulce.*

Caçador d'escopeta, llebrer i sarró, no renyiran els fills per la partió.

(sarró = bossa per a l'entrepà i la caça / partió = herència, partició)

Sentència que qui depén de la sort, sempre incerta, no pot esperar ser ric mai.

Cada cabró, que s'avente.

És una manera dràstica de despatxar la gent.

Similars, les expressions: Cada u s'apanya.

Escampar el poll.

Aire!

Similar en castellà: *Cada mochuelo, a su olivo.*

Cada cassoleta busca la seua tapadoreta.

Cada cassoleta té la seua tapadoreta.

Cada olleta té la seua tapadoreta.

Cada olla té la seua cobertora.

Cada perolet té la seua tapadoreta.

Cada persona, com tots els animals, acaba trobant la seua parella afí o complementària.

Similar: Ningú vol ser a soles.

Similar, l'expressió: Juntar-se la fam i les ganes de menjar.

Similar en castellà: *Para todo hay un retal.*

No hay olla tan fea que no tenga su cobertera.

Siempre hay un roto para un descosido.

Cada dia gira el món, i la dona en un segon.

Les dones tenen fama de tenir el caràcter voluble o canviant.

Cada gall canta en el seu galliner.

Cada u fa el que vol en casa pròpia, on és mestre i amo.

Similar: Cada u sap en sa casa on es penja el cresol.

Castellà: *La casa de un hombre es su castillo.*

Cada lloca governa sos pollets. (lloca = gallina mare)

Similar a l'anterior, ve a dir que cada persona sap quins són els seus deures i com ha d'actuar.

Similar: Cada u sap en sa casa on es penja el cresol.

Cada u sap on li pica.

Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Castellà: *Cada maestrigo tiene su librigo.*

Donde hay patrón no manda marinero.

Cada ovella, amb la seua parella.

Vol dir que cada u ha d'estar amb els seus, que és com més a gust s'està..

Similar: Cada u en sa casa i Déu en la de tots.

Castellà: *Cada oveja, con su pareja.*

Similar en castellà: *Cada mochuelo, a su olivo.*

Cada pájaro a su espiga y los sastres a coser.

Cada u/Cadascú en sa casa i Déu en la de tots.

Invita a no interferir en assumptes dels altres per a conjurar possibles conflictes, ja que cada u té una opinió, uns gustos i uns interessos.

Similar: A on s'està millor que en casa?

Castellà: *Cada lobo por su senda.*

Cada lobo en su senda y cada gallo en su muladar.

Cada loco con su tema y cada lobo por su senda.

Similar en castellà: *A cada pajarillo le gusta su nidillo.*
Cada palo sostenga su vela.

Cada u és cada u.

Cadascú és cadascú.

Confirma que cada persona té la seua pròpia personalitat i gustos diferents de les altres persones.

Similar: Cada persona és un món.

Castellà: *Cada hombre tiene su nombre.*

Similar en castellà: *Cada renacuajo tiene su cuajo.*

Cada u lo d'ell, i a robar lo que es puga. (lo -castellanisme- = el)

Desaconsella compartir coses per a no perdre patrimoni.

Connex: De donar, ningú es fa ric.

Castellà: *A cada cual lo suyo y a Dios lo de todos.*

Cada u en sa casa, i Déu en la de tots.

Recomana no posar-se en els assumptes dels altres.

Connex: Cada u en sa casa sap on es penja en cresol.

Castellà: *Cada uno en su casa y Dios en la de todos.*

Cada u s'ajunta amb els seus.

Les persones, com la resta d'animals gregaris, solem agrupar-nos amb qui comparteix els nostres gustos o aficions.

Similar: Qui és, no vol ser a soles.

Connex: Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Castellà: *Las piedras, rodando se encuentran.*

Connex en castellà: *Siempre hay un roto para un descosido.*

Cada u té el que es mereix.

Es diu, quan a u li van bé les coses, per a conjurar possibles enveges, i quan a un altre li van malament les coses, per a justificar-ho.

Similar: El peix, per a qui se'l mereix.

El que val, val, i el que no, municipal.

El que sap, sap, i el que no, al sindicat.

A cada porc li arriba el seu Sant Martí.

Castellà: *A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.*

Quien mal anda, mal acaba.

Cadireta de València, el que s'alça no s'assenta.

Qui aixeca l'anca perd la banca, qui aixeca el cul perd el bagul.

Qui deixa el que tenia amb la pretensió de millorar, pot trobar-se amb el cul a l'aire.

Similar: Qui estiga bé, que no es menege.

No deixes sendes velles per novelles.

Castellà: *Quien fue a Sevilla perdió su silla.*

Similar en castellà: *Más vale malo conocido que bueno por conocer.*

Cara pigada, cara estimada.

L'originalitat i raresa de les pigues de rossor en el rostre desperta generalment curiositat, simpatia o atracció. Quan es combinen amb el cabell pèl-roig, els sentiments poden ser contradictoris: de passió o de rebuig.

Similar: Dona nana i petarrella, als cent anys sembla donzella.

Contrari: La que no és bonica als quinze anys, que no espere ser-ho mai.

Caritat i amor no toquen tambor.

Són qüestions íntimes que a ningú importen.

Similar: Fes el bé i no mires qui és.

Similars, les paraules de Jesús: Que la teua mà esquerra no sàpia el que fa la teua mà dreta.

Carnaval amb la dona, Pasqua amb el capellà.

Una festa és pagana i l'altra, religiosa.

Cartes són ales pesades.

Antigament, en les guerres, els coloms transportaven breus missatges lligats en una pota, mentre que les cartes, que pesen més, tarden més a arribar.

Casa tancada fa veïnat bo.

El veïnat no sol causar cap dany, i si es produeix algun desperfecte, sempre hi ha algú que el comunica.

Cascú és cascú. (*cascú* = cada u, cadascú)

Com só aixina, no m'agrada la tonyina. (*só aixina* = sóc així)

Es diu com a justificació de les pròpies maneres de ser i d'actuar.

Com: Cada persona és un món.

Similars: Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Geni i figura fins a la sepultura.

Castellans, a la gerra.

Castellans a la gerra, i qui no càpia, embotit, o en una barra.

És un menyspreu genèric que al·ludeix a les tropes borbòniques vencedores en la guerra de Successió (1707) i ocupants de l'antic Regne de València, alguns dels membres de les quals van ser ofegats i amagats dins de gerres de vi, d'olives o d'oli.

Connex: De ponent, ni vent, ni gent ni casament.

Cent dones no fan el trellat d'un burro.

És un predicament misògin, masclista i molt passat de moda. (En qualsevol reunió, qui més buit té el cap, més xarra i fa la impressió que tots els congregats són igual.)

Similar: Dos dos i un *pato*, mercat.

Castellà: *La mujer, la pata quebrada y en casa.*

Colomaire i pescador, mentider i enredador.

Juntament amb els caçadors, tenen fama d'exagerar les seues proeses.

Com ara plourà, gent hauràs. (hauràs = tindràs)

Es diu com a consolació a qui no té clientela.

Com convinga, que vinga.

És un desig quan s'espera que ocórrega alguna cosa bona.

Similar: Mentre hi ha vida, hi ha esperança.

Similars, les expressions: Que no ens ho conten.

I tu que ho veges.

Similars en castellà: *Nunca es tarde si la dicha llega.*

Bien está lo que bien acaba.

Com en casa, en ningun lloc.

Sentència que les comoditats de què s'hi disposa són immillorables.

Similars: Cadascú sap en sa casa on es penja el cresol.

Cadascú en sa casa és rei.

Castellà: *Bien está el pájaro en su nido.*

Com és l'ama, així mana.

El caràcter, el geni, la idiosincràsia de la persona, es reflecteixen en la manera de manar i de dir les coses.

Similar en castellà: *El que paga, manda.*

Com les ones de la mar, les coses del món vénen i se'n van.

Veritablement, les circumstàncies són canviant al llarg de la vida.

Similars: El món pega moltes voltes.

Quan uns van, altres vénen.

Contrari: Tot el que entra, ix.

Com més amics, més clars.

Convé ser completament sincers perquè sabem que l'altre no s'ofendrà.

Similar: Compte i raó sostenen l'amistat.

Similar en castellà: *Cuenta y razón sustentan/conservan amistad.*

Com més bruta és la criatura, més grassa està la mare.

Quan les criatures estan brutes és perquè les mares no se n'ocupen.

Com més gran, més animal.

Es diu per a incordiar els corpulents.

Similar: Com més vell, més burro.

Similar en castellà: *Cuanto más viejo, más pellejo.*

Com més poques barbes, més poca vergonya.

Critica alguns jovenets arrogants, pinxos o pretensiosos.

Similar: La ignorància és molt atrevida.

Com més serem, més riurem.

Com més serem, més ens riurem.

Es diu com a consolació i benvinguda a qui resulta afectat o perjudicat per la mateixa circumstància que u pateix.

Contraris: *Com menos bultos, més claror.*

Més val sol que mal acompanyat.

Castellà: *Mal de muchos, remedio de tontos.*

Al freír será el reír.

Similars: *Aquellos polvos trajeron estos lodos.*

Quien siembra vientos recoge tempestades.

Similars, les expressions: *Bienvenido al club.*

Otro que tal baila.

Com més t'acatxes, més se't veu el cul. (= acotar-se, ajupir-se)

El qui s'acatxa, el cul mostra.

A vegades, el fet de ser o mostrar-se humil és aprofitat pels dolents per a intentar abusar del suposat desavantatge de l'altre.

Castellà: *Al que se hace oveja, lobos se la comen.*

Cuanto más te agachas, más se te ve el culo.

Quien mucho se baja, el culo enseña.

Comptes clars honren cares.

Qui va amb la veritat i la sinceritat per davant, no pot ser sospitós de res.

Similar: Els comptes, clars, i el xocolat, espés.

Castellà: *Cuentas claras honran caras.*

Comptes vells, baralles noves.

Les ofenses, els litigis i els contenciosos no resolts en el seu moment renaixen en algun moment futur.

Coneixences, moltes; amistats, poques.

Convé fer-se amb tothom, però sabent que l'amistat vertadera és escassa.

Com: Amistat amb tots, confiança en pocs.

Similar: Cal tindre amics fins en l'infern.

Coneixes a Seso? (Com ho manes, fes-ho.)

Se li diu expeditivament a qui pretén que li prestem algun servei que no tenim cap obligació ni cap gana de fer. (Seso és un nom format amb la paraula ses = anus)

Similars, les expressions: Per tu faràs.

Que no tens mans?

Conforme el pardal, la gàbia.

Conforme la vista, el preu.

Segons la bellesa aparent o la importància, cada cosa o persona mereix una presentació, i la seua valoració o preu depenen més de la presentació que del producte o la persona mateixos.

Contraris: L'hàbit no fa el monjo.
Les aparences enganyen.
Alaba't, ruc, que a la fira et duc.

Conforme ve l'aire, s'aventa.

Aconsella adaptar-se a la circumstància més convenient de cada moment.

Contràries, les expressions: Nadar contra el corrent.
Pixar contra el vent.
A repèl.

Consellsets en reunió, falta d'educació.

Secrets davant de la gent, senyal de poc coneixement.

Fer escoltetes, barrets i capelletes al marge de la conversació general o la dissertació, distrau la majoria i fa l'efecte que s'està confabulant o criticant.

Consells sense remei, caga't en ells.

No cal explicació.
Similar: Consell de vell, caga't en ell.

Contra gustos no hi ha disputes.

Cada ser viu té les seues preferències i els seus gustos, per tant cada u opta lliurement pel que vol i no hi ha res de què discutir.

Similars: *Cascú és cascú.*
Cada persona és un món.
Hi ha ulls que s'enamoren de les lleganyes.

Castellà: igual.

Similar en castellà: *Hay gustos que merecen palos.*

Corona dels vells són els néts i glòria dels fills els pares d'ells.

Els néts s'ho passen d'allò més bé amb els iaïos perquè no castiguen, i els iaïos es diverteixen amb ells perquè no els han d'atendre i suportar tothora.

Costums de mal mestre, fill sinistre.

Els xiquets prenen com a models els pares, als quals imiten.
Similar: De mal arbre, males rames.

Costums i diners fan els homes cavallers.

L'educació i la instrucció rebudes, i haver deprés els bons costums de la família, són necessaris per a ser una persona com és menester.

Similars en castellà: *No hay don sin din.*
Es de bien nacidos ser agradecidos.

Contrari en castellà: *Años y desengaños hacen a los hombres huraños.*

Criar d'altres el fill és un perill.

Ningú que no siga la mare o el pare educarà com cal, bé per desinterés, bé per comoditat, bé per ignorància.

Connex: Qui li ha fet el nas, que el tinga al braç.

Cul que veig, cul que vull.

Critica els envejosos, els enamoradissos i aquells que comprarien tot el que veuen.

Castellà: *Culo veo, culo quiero.*

Curt parlar, parent de callar.

Al ben callat li diuen savi.

Parlar poc i saber callar són senyals de saviesa, tot el contrari de parlar molt.

Contraris en castellà: *Por la boca muere el pez.*

Quien mucho habla, mucho yerra.

D'ací a cent anys, tots serem calbs.

D'ací a cent anys, tots pelats.

Es diu per a restar importància a algun fet manifestant que fins les coses més importants deixaran de importar-nos en morir-nos.

Castellà: *Dentro de cien años, todos calvos.*

D'amics, mai n'hi ha prou.

Com la salut i els diners, més val tenir-ne de sobra.

Similars: Aquells són rics, que tenen amics.

Cal tindre amics fins en l'infern.

Qui té un amic, té un tresor.

D'amics, pocs i bons.

D'amics, pocs i bons.

Recomana quedar-se amb els millors, ja que no tots seran tan bons com voldríem.

Similar en castellà: *Ganar amigos es dar dinero a logro y sembrar en regadío.*

Darrere el rei, figures li fan. (figa = gest fet amb l'índex plantat o amb el polze guaitant entre l'índex i el dit del cor)

Ningú no sol atrevir-se a criticar a ningú davant la seua cara.

Similar: Darrere, el rei mate, i davant, l'acate.

Similar en castellà: *Manos besa el hombre que quisiera ver cortadas/quemadas.*

De bona casa, bona brasa.

De gent bona és difícil que isca algun descendent roí.

Contrari: De dolent arbre no esperes bon fruit.

De covards no parla la Història.

Encoratja a complir algun propòsit.

Contrari: Els valents cauen de cul.

Castellà: *Del cobarde nunca se ha escrito nada.*

De desagraïts, n'és l'infern ple.

De desagraïts està ple l'infern.

Es diu com a crítica quan hem quedat despagats d'algú.

Castellà: *Al desagradecido, desprecio y olvido.*

Al ingrato, con la punta del zapato.

Contrari en castellà: *Es de bien nacidos ser agradecidos.*

De diners i de bondat, la mitat de la mitat.

De doblers i de bondat, la meitat de la meitat.

De diners i de santetat, la meitat de la meitat.

Hi ha molta gent fanfarrona, i per tant convé desconfiar del que ens diguen dels altres i del que ens manifesten els mateixos interessats.

Similars: Del que veges no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

La llengua no té os.

De donar, ningú es fa ric.

Aconsella no ser altruista en qüestió de diners perquè perjudica al dadivós.

Similars: Qui deixa un llibre, perd un llibre i un amic.

Fes bé al porc, que té bones xulles.

Contrari: Tirar l'aigua al propi molí.

Castellà: *Antes me muero que prestar dinero.*

De dos savis, el més llest.

En cas de dubte, convé quedar-se amb allò que més ens convé.

Similar: Entre dos mals, el menor.

De fills i de pecats, aviat se n'està moblat.

Són coses fàcils de fer, i per tant s'ha d'obrar amb mirament per a no caure en l'excés.

De fills i d'estudiants, molts de xics i pocs de grans.

A mesura que els fills creixen, van decaient les ganes d'estudiar o les possibilitats dels pares de costejar-los estudis.

De fills i roba blanca, mai no n'hi ha prou en una casa.

Antigament, la gent del camp tenia molts fills perquè eren una inversió en futura mà d'obra, i per a tanta gent es necessitaven jocs de bolquers, llençols, tovalles, mudes... de repost per quan es rentaven els bruts.

De flors de romer i xicones per casar, tot l'any n'hi ha.

És una manera de demanar calma als que busquen núvia i confortar els que s'han quedat sense parella.

Similar: Quan una porta es tanca, deu se n'obrin.

De gent de barca, Déu me n'aparta.

Ve a dir que no convé juntar-se amb els pobres.

Connex: De gent de mar, que Déu ens en guard.

De gent de mar, que Déu ens en guard.

Dels pescadors per pobres, i dels mariners per borratxos, contrabandistes o mentiders, convé allunyar-se.

De gota en gota s'ompli la bóta.

Amb constància s'obté l'objectiu, però la insistència en excés cansa i pot produir l'efecte contrari al pretés.

Com: De mica en mica s'ompli la pica.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Similar: Una gota forada la pedra.

Deixa'm estar en terra, que la mar em mareja.

Se li diu a qui pretén que fem alguna cosa que no estem disposats a fer.

Deixa'm un sou i porta-me'l a casa. (sou = antiga moneda valenciana)

Deixa'm un duro i dus-me'l a casa.

Es diu de qui demana a un altre algun servei que es pot fer ell mateix, o de qui abusa de la bondat dels altres per pròpia comoditat.

Similar: Sopa, pega'm a la boca.

Castellà: *Eso se quiere la mona: piñoncitos mondados.*

Similar en castellà: *Hacer de puta y pagar la cama.*

De la casa que té setge, se'n pot tornar el metge. (setge = herba medicinal)

Alaba les excel·lències d'aquesta planta medicinal.

De la dona, de la mar i del foc, no te'n fies molt ni poc.

Adverteix que el caràcter femení sol ser voluble i fer-nos una mala passada.

De l'amic el consell i l'experiència del vell.

Convé fer cas de qui ens vol i de qui té més experiència.

Similar: El barber, jove, i el metge, vell.

De la molta amistat surt la desamistat.

Adverteix que, a vegades, l'excés d'amistat i confiança acaba amb matrimonis o negocis.

Contrari: L'amistat a una part i l'interés a l'altra.

Del cor naixen els sentiments, del cul els excrements.

Es podria referir a les bones i a les dolentes persones.

De leals s'omplin los hospitals. (hospital = asil, hospici)

Adverteix que al poderós a qui s'ha servit o a qui se li han fet favors sol ser desagratit.

Similar en castellà: *Quien más puso, más perdió.*

De l'home que de tu es fia, fia't tu, que és cortesia.

S'explica sol.

Contrari: Qui no es fia no és de fiar.

De llargues terres, grosses mentides.

Recomana no refiar-se de narracions i contalles de qui procedeix de lluny, perquè no podrem constatar-ne la veracitat.

Similars: Qui fora va a festejar, va *a que* l'enganyen o a enganyar.

A caçador i pescador, sempre se li escapa la més grossa.

Del que et diguen no et cregues res i del que veges, la meitat només.

De lluny se veu la vila, i de prop la gent.

Quan no s'aprofundeix en les coses es té una impressió superficial i de conjunt; quan es produeix el contacte humà s'aprecia la individualitat de cada persona, amb els seus defectes i virtuts.

Similar, el proverbi mongol: Les muntanyes no s'ajunten; els homes, sí.

Del mal de mariners, els metges no en curen.

Les vocacions i les grans aficions formen part de la personalitat de cada u, i encara que resulten perjudicials per a l'interessat són ben difícils de desarrelar.

Del mal, el *menos*.

D'un mal pas, eixir-ne prompte.

Mentre tinguem la possibilitat de triar, convé sempre la solució menys perjudicial i més ràpida.

Castellà: *Del mal, el menos.*

Similars en castellà: *A embestida de hombre fiero, pies para qué os quiero.*

A los enemigos, bárreles el camino.

A enemigo que huye, puente de plata.

Del mal pagador, gra o palla.

És preferible el benefici segur, en espècie si cal, a uns diners improbables.

Similar: El que va davant, va davant.

Similar en castellà: *Más vale pájaro en mano que ciento volando.*

Del mal tranç ix el bé.

De la mala experiència sol resultar la reflexió per a no tornar-la a repetir.

Similar: Un bolet és una lliçó. (bolet = mala passada, engany)

Contrari: L'home és l'únic animal que tropessa dos voltes amb la mateixa pedra.

Similars en castellà: *Los escarmentados son los avisados.*

No hay mal que por bien no venga.

Similar en castellà, l'expressió: *La veteranía es un grado.*

Del que té al que no té hi ha molta diferència.

En general, el tracte és diferent per al ric que per al pobre.

Del ric el remei i del vell el consell.

De rics es dóna consells i de vells remei.

Amb diners se solucionen o s'alleugen molts problemes, i amb experiència ens equivoquem menys.

Similar: Si has de prendre consell, pren-lo sempre d'home vell.

Del sacerdoci les sobres, totes han de ser dels pobres.

És a dir, que a qui és pobre, mai no li arriba res.

Dels amics i dels parents se trauen los diners.

Els més pròxims són els que ens coneixen bé.

Dels bons abusen.

Es diu quan algú s'aprofita de la bondat d'algú altre.

Castellà: *Hazte de miel y te paparán las moscas.*

El hombre bueno cagando suda.

Similars en castellà: *Hacer de puta y pagar la cama.*

Ahora al bueno le llaman tonto.

Quien más puso, más perdió.

Al amigo y al caballo, no hay que cansarlo.

Al amigo, no apurarlo ni cansarlo.

Ante el menesteroso, no te muestres dichoso.

Contraris en castellà: *Al agradecido, más de lo pedido.*

Al amigo y al pariente, un real más de lo

corriente.

Es de bien nacido ser agradecido.

Ante el vicio de pedir, la virtud de no dar.

Contra el vicio de pedir está la virtud de no dar.

Dels pecats dels pares, els fills en van geperuts.

A vegades, encara que injustament, els fills paguen les males accions comeses pels pares: enemistats, deutes, malalties...

Similar en castellà, l'expressió: *Pagar justos por pecadores.*

Dels quinze als vint, lo que vull tinc; dels vint als vint-i-cinc, on triar tinc; i dels vint-i-cinc als trenta, lo que se me presenta.

Com: En l'edat està el misteri.

Castellà: *A los quince, los que quise; a los veinte, con el que diga la gente; a los treinta, el primero que se presenta.*

Dels teus voldries dir, però no mal oir.

La tendència general és de criticar els més pròxims perquè els voldríem perfectes o iguals que nosaltres mateixos; en canvi, ens pega tort saber que altres els critiquen o ofenen.

Del teu diner, tu el caixer.

Del teu diner vulgues ser senyor i no servidor.

Aconsella tenir el control de les coses pròpies, que un altre no administrarà o no estima com un mateix.

Similar: Els diners són com la fruita, costen més de guardar que de guanyar.

Qui envia, no va.

Del vell, el consell.

La vellesa és el moment de màxim coneixement per experiència acumulada.

Contrari: Consell de vell, caga't en ell.

Similar en castellà: *Consejo de padres, guárdelo el hijo con siete llaves.*

El tiempo es sabio y el diablo viejo.

El zorro viejo no cae en la trampa.

Del rico es dar remedio, y del viejo, consejo.

Demana un deute i perdràs una amistat.

Sempre és preferible regalar a prestar, perquè a tothom li costa fer la devolució i quan es reclama el préstec s'han de suportar males cares i mentides.

Com: Qui deixa un llibre, perd un llibre i un amic.

Similar: Dient les veritats es perden les amistats.

Similar en castellà: *Al mal pagador, más vale darle que prestarle. A los tontos no les dura el dinero.*

De moliner canviaràs, però de lladre no t'escaparàs.

Qui es dedica al comerç o a la indústria ho fa per guanyar diners, i els preus d'un producte o servei solen ser similars en totes bandes.

De mos punts et riuràs, però de mos diners no menjaràs. (*mos* = forma antiga de els meus)

Fa crítica dels agarrats, als quals els importa poc l'opinió dels altres.

Similar en castellà: *Lo verás, pero no lo catarás.*

Ande yo caliente y ríase la gente.

De nas curt i ulls de gat, Déu ens en guard.

Als rostres que percebem estranys els atribuïm generalment mals instints.

Similar: D'ulls entelats, Déu me n'apart.
i el següent.

Contrari: Cara pigada, cara estimada.

De nas llarg i ulls petits, fuig-ne de seguit.

Com l'anterior.

Contrari: Bon nas, bon compàs.

De prometre a complir hi ha molt a dir.

La il·lusió, la voluntat o les ganes de voler quedar bé fan dir coses que no sabrem o no podrem complir.

Similars: La llengua no té os.

Allò que la boca erra, la butxaca ho paga.

Castellà: *Del dicho al hecho hay gran trecho.*

Contrari en castellà: *Lo prometido es deuda.*

De qui no et mire en parlar, no et fies en obrar.

La sinceritat es manifesta mirant directament als ulls.

De riure la van casar i ella plorava.

A vegades cal pagar un preu per les diversions antigues.

De sembrar, d'embarcar i de casar, consell no en vulgues donar.

Per molta professionalitat que es tinga, la naturalesa de les coses i de les persones és variable i diferent en cada cas.

Després de la tempesta ve la calma.

Després del temporal ve la bonança.

Es refereixen als conflictes familiars o socials.

Castellà: *Después de la tempestad vuelve la calma.*

De tres coses no t'has de fiar: del rei, del temps i de la mar.

El poder polític i la naturalesa es poden manifestar adversos en algun moment.

Déu els cria i ells s'ajunten.

Es diu amb un puntet de malícia quan alguna gent fa colla o pinya amb altres de la seua afinitat per gustos, naixença, parla...

Similars: Ningú vol ser a soles.

Cada olleta té/busca la seua tapadoreta.

Cada u, amb els seus.

Similar, l'expressió: Juntar-se la fam i les ganes de menjar.

Castellà: *Dios los cría y ellos se juntan.*

Siempre hay un roto para un descosido.

Déu em lliure d'un mal veí i d'estudiant de violí.

S'ha de mirar molt on va a ficar-se u, i encara així et poden instal·lar un bar al costat.

Castellà: *Antes de tomar casa donde morar, mira su vecindad.*

Connex en castellà: *Antes de que te cases, mira bien lo que haces.*

Déu me garde d'estudiant que solament estudia en un llibre.

El pensament únic i l'estretor de mires duen al fanatisme i la intransigència i impedeixen veure la realitat en tota la seua vastedat i riquesa i des d'altres enfocaments.

Déu me lliure de cavaller de dia i de capellà o frare de nit.

Convenen les persones de caràcter i comportament estables, no els tarambanes, les que tenen dos cares i les que es comporten diferentment segons la circumstància.

Similars, les expressions: Arrancada de cavall i parada de rossí.
Estar a les verdes i a les madures.

Connex en castellà: *Antes de meter, prometer.*

Déu vol les coses clares.

La falta de sinceritat amaga mals propòsits.

Com: A metge, advocat i confessor, digues sempre veritat.

Similar: Les coses, clares, i el xocolate, espés.

De visita, tots som bons.

El mal caràcter o les males intencions solen amagar-se o reprimir-se quan s'està en casa aliena i no es té poder sobre els altres.

Similar: Tots som bons quan dormim.

Castellà: *De visita, hasta los lobos parecen corderos.*

D'home tiple i de dona tenor, lliura-nos, Senyor.

S'ha de desconfiar del que, de bon començament, no ens resulte lògic, perquè la anormalitat acabarà manifestant-se en algun aspecte.

Similars: Déu ens lliure d'un mal veí i d'estudiant de violí.

Déu ens lliure d'un boig en lloc estret.

Dient les veritats es perden les amistats.

A ningú li agrada que se sàpien els defectes que es tenen, ni molt menys haver de reconèixer-los.

Similars: Ningun geperut es coneix la gepa.

No hi ha paraula ben dita que no siga mal entesa.

Similar en castellà: *Quien lleva la verdad en los labios, algunas veces oye zumbas alrededor de su cabeza.*

Contrari en castellà: *El mudo no tiene enemigos.*

Diners a grapats, desgràcies a cabassats. (= a cabassades, a cabassos)

Quan es fan grans fortunes molt ràpidament, mai no són fruit del treball honest sinó de la desgràcia aliena, actual o futura.

Similars: La pau fa el diner i el diner fa la guerra.

Molt diner en poc temps entrat, o robat o trobat.

On hi ha molts diners, hi ha poca vergonya.

(Li) Diu el mort al degollat: "¿Qui t'ha fet eixe forat?"

Es diu com a crítica a qui critica algú que té els seus mateixos defectes.

Similars: Sempre parla qui té què callar.

Ningun geperut es coneix la gepa.

Castellà: *Dijo el asno al mulo: arre allá, orejudo.*

Dijo la sartén a la caldera: quítate allá, ojinegra.

Espantóse la muerta de la degollada.

Similar en castellà: *Siempre hay un roto para un descosido.*

Divideix i venceràs.

La desunió confereix debilitat i afavoreix la victòria de qualsevol possible enemic. (Són paraules de l'estratega i emperador romà Juli Cèsar.)

Connex: Els enemics dels meus enemics han de ser els meus amics.

Contrari: La unió fa la força.

Castellà: *Divide y vencerás.*

Similars en castellà: *Mientras riñen entre si los perros, se come el lobo al cordero.*

Miente, que algo queda.

Contrari en castellà: *Fuenteovejuna, todos a una.*

Dona que molt bada acaba fent tard la fusada. (badar = distraure's / fusada = producte de la filatura)

Dona que molt mira, poc fila. (filar = fer fil)

El temps que es perd distraient-se és temps que no es dedica al treball.

Similar: Dona finestrera, malfaenera.

Dona i foc, aviat troben sortida.

Les dones, sempre tenen alguna bona excusa per a no fer allò que no volen fer.

Similar: L'aigua sempre troba el seu camí.

Connex: Quan un no vol, dos no es barallen.

Dona i vidre, sempre en perill.

Són fràgils i poden deixar d'estar sencers al menor descuit.

Similar: Xiques amb xics, *lo dimoni va pel mig.*

Castellà: *La mujer y el vidrio siempre están en peligro.*

Dona nana i petarrella, als cent anys sembla donzella.

Qui té l'estatura, la veu, l'aspecte físic o les faccions infantils, sempre apareença tenir menys edat de la real.

Similar: Dona i sardina, com més menuda, més fina.

Connex: A cent anys, coteta verda.

Castellà: *La mujer y la galga, en la manga.*

Similar en castellà: *Fea con gracia, mejor que necia y guapa.*

Contrari en castellà: *A mujer pequeña, mula, y baja: abrirla la puerta, pa'que se vaya.*

Donant gràcies per agravis negocien els hòmens savis.

Convé ser educats i diplomàtics per a dir les coses sense mentir i sense ofendre.

Similar: S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Contrari: Per la boca mor el peix.

Donat? Gràcies.

Agafa el que et donen.

Es diu com a justificació que no cal desaprofitar res del que ens donen o que trobem.

Contraris: Donat ja morí, i el que es queda és molt mesquí.

Gràcies? En la butxaca me les alce.

Bo i Barat s'han barallat.

A casa no duen res.

Debades, ningun frare pega barretades.

Castellà: *A lo dado, no se le busca lado.*

A nadie amarga un dulce.

Donat ja morí, i el que es queda és molt mesquí.

Fent un joc de paraules amb un nom propi, significa que u s'ha cansat de fer les coses gratis i en endavant les cobrarà.

Similar: De donar, ningú es fa ric.

Fes bé al porc (, que té bones xulles).

Bo i Barat s'han barallat.

Gràcies? En la butxaca me les alce.

Dones, foc i cassoles, pertot arreu se'n troben.

Es diu com a consolació al solter o a qui la núvia l'ha deixat.

D'on no hi ha, no es pot traure.

No es pot obtenir cap bon resultat de qui té poca intel·ligència ni esperar que els cabuts canvien d'actitud.

Castellà: *Lo que natura non da, Salamanca non presta.*

Quien burro nace, burro muere.

Cual más, cual menos, toda la lana es pelos.

Similar en castellà: *A lo que natura no da... ipiña, mamey y zapote!*

Árbol que no da frutos, pide sustituto.

El burro ha de ser pedorro aunque lo carguen de

santos.

Dos dones i un pato fan mercat.

Dos dones i un pato: mercat.

Qualsevol cosa pot ser motiu o excusa per a xarrar una bona estona pel carrer.

Similar en castellà: *Mientras voy y vengo, por el camino me entretengo.*

Dos promesos en el mateix lloc són estopa vora el foc.

Del joc, en ve el foc.

L'excés de proximitat i d'intimitat poden inflamar-los els ànims.

Similar en castellà: *El hombre es fuego, la mujer estopa, llega el diablo y sopla.*

D'ulls entelats, Déu me n'apart.

Comunament, els ulls guexos, o torts, o amb cataractes, inquieten els interlocutors, normalment sense fonament.

D'un esbarzer ix una rosa.

A vegades resulten bones coses o persones admirables d'on esperàvem tot el contrari. (Les branques del roser són punxegudes com les de l'esbarzer.)

Similar: El fill que s'assembla al pare honra la mare.

Similar en castellà: *Donde menos se espera salta la liebre.*

Contrari: *Hijos de gato, gatitos.*

Contrari en castellà: *De tal palo, tal astilla.*

Duro que tens, duro que vals. (duro = antiga moneda de 5 pessetes)

Les persones som generalment considerades segons la nostra riquesa o patrimoni.

Castellà: *Tanto tienes, tanto vales.*

Eixos són rics, que tenen amics.

La riquesa material no és comparable amb la riquesa espiritual.

Similar: Qui té un amic, té un tresor.

Similar en castellà: *Rico es el que nada desea y nada debe.*

El bisbe al palau, i el mariner a la nau.

Sentència que cada u s'ha de dedicar a les seues coses i no interferir en les dels altres.

Similar en castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

El boig demana, el savi dóna.

Així és.

El bon humor allarga la mira.

Quan s'està disgustat, preocupat, espantat o malhumorat, el pensament, com la vista, es redueixen al tema que els motiva.

Castellà: *Ante la desgracia y el dolor, ten un poco de gracia y humor.*

Similar en castellà, l'expressió: *Ver la botella medio llena o medio vacía.*

Contrari en castellà: *El dogma se ensaña y violenta en el cretino.*

El bon patró no escolta opinió.

Sentència que qui té ofici sap com ha de fer les coses i no s'ha de deixar influir per altres.

Connexos: El bon mariner, mirant la lluna, ja sap son quefer.

Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Molts pilots perden un barco.

Connex en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

El bou per la banya i l'home per la paraula.

A cada u se'l considera per determinats atributs o mèrits, i entre els humans s'aprecia la persona que té trellat en l'acompliment de la paraula donada.

Similars: La paraula és l'home.

Una paraula és un pacte.

Qui no té diners, que tinga paraula.

Similar en castellà: *Quien promete, a dar se obliga.*

El criat antic, més que criat és amic.

Molt de temps de confiança amb qui coneix perfectament els gustos, els defectes i les virtuts de l'altre confereixen la qualitat d'amic íntim.

Similars: L'oli i l'amic, l'antic.

Voler-se és fer-se.

Contrari: No es coneix una persona fins que no s'ha menjat un quilo de sal amb ella.

Castellà: *Haz lo que tu amo te manda y sentarásste con él a la mesa.*

El foc no s'apaga amb benzina. (benzina = petroli, gasoli, gasolina)

Alliçona que els conflictes o els problemes no se solucionen ni amb la força, la coacció o la violència, que no faran més que augmentar-los.

Contrari: S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Similars, les expressions: Tirar oli al foc.

Tirar llenya al foc.

El fum va als guapos.

Se li diu a qui es queixa que el fum li va a ell o ella.

Similar en castellà: *Más vale humo que escarcha.*

El llaurador entre advocats sembla un ocell entre gats.

Les persones ignorants dels galimaties del llenguatge i del laberint de lleis es veuen perdudes a la mercé dels altres.

El llit del nuvi no té bonys.

Qui està a gust amb una altra persona s'aïlla mentalment de la realitat circumdant i passa per alt molts detalls.

Similar: Qui festeja no té fred.

El mal que desitges et vinga.

Es diu com a maledicció contra qui ens vol mal.

Similars en castellà, les expressions: *Dar a probar (a alguien) su propia medicina.*

Que con su pan se lo coma.

El mateix té al coll que al muscle. (al coll = a coll, a coll-i-bè)

Ve a dir: "fes-ho com vulgues, però fes-ho".

Similar, l'expressió: Pam dalt pam baix.

Contraris: No és igual a vegades que a voltes. (= a redolons)

Igual és un regle que no estiga tort.

Castellà: *Tanto monta, monta tanto, Isabel como Fernando.*

Contrari en castellà: *No es lo mismo ocho que ochenta.*

El meló, tastat, i l'amic, provat.

Fins que no s'enceta el meló no se sap com resultarà, i fins que no es necessita un amic no se sap com respondrà.

Similar: L'amic provat i el meló penjat.

El mentirós ha de tindre molta memòria. (mentirós = mentider)

Ha de recordar cada una de les mentides i quan i a qui les ha dites, per a no ser descobert.

Similar: S'atrapa abans un mentider que un coix.

Connex: Al preguntador, mentides amb ell.

Castellà: *Al mentiroso le conviene ser memorioso.*

Similar en castellà: *Antes se pill a un mentiroso que a un cojo.*

Corta de piernas es la mentira y se deja coger

enseguida.

El mestre deixa restes.

Els mestres, ensenyant i educant, ajuden a formar la personalitat.

Similar: On hi ha hagut, sempre queda.

Similar en castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

El millor amic és u mateix.

Un poc egoistament, diu una gran veritat.

Com: En morir-me jo s'haurà mort qui més em volia.

El millor amic és un llibre.

El llibre ensenya, entreté, no consumeix i no et traeix.

Similar: El gos és el millor amic de l'home.

Els llibres i els amics han de ser pocs i escollits.

Els llibres són mestres que no renyen i amics que no

demanen.

El millor amic, prop del melic.

Amb molta sorna i imaginació, es pot intuir qui és: l'estómac.

Similar: En morir-me jo s'haurà mort qui més em volia.

El millor espill és un amic.

Una amistat que ho siga de veritat no solament ens aconsellarà allò que ens convé sinó que ens dirà els defectes o els punts dèbils que tenim.

Similar: Dient les veritats es perden les amistats.

El miracle de Mahoma, que es gità al sol i es trobà en l'ombra.

Es diu per a llevar importància a alguna cosa que altres pretenen extraordinària, portentosa o genial.

Similar, l'expressió: Haver descobert la sopa d'all.

Similar en castellà, l'expressió: *Ser la verdad de Pero Grullo, que a la mano cerrada llamaba puño.*

El mosso i l'amic, ni pobre ni ric.

El criat i l'amic, ni pobre ni ric.

Recomana de relacionar-se amb persones que ni ens abandonen ni ens enganyen.

Connex: En el terme mitjà està la virtut.

El no, ja el tenim.

És un encoratjament a actuar: demanar o preguntar, com a intent per a eixir d'una situació desfavorable.

Com: Qui no s'arrisca no pisca.

Per provar no perdem res.

El que no prova no es gita amb la sogra.

Contrari: Quan una porta es tanca, deu se n'obrin.

Similar en castellà, l'expressió: *Por probar no se pierde nada.*

Contrari en castellà: *A puerta cerrada, el Diablo se vuelve.*

El parent, Déu el dóna; l'amic, tu te l'has triat.

Es diu quan algú ha quedat despagat d'alguna amistat o, al contrari, d'algun parent.

Similar: Més val un veí a la porta que un parent a Mallorca.

El patró, de la barca és el senyor.

En tot col·lectiu hi ha d'haver algú que prenga les decisions puntuals en un moment donat.

Similars en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

El que paga, manda.

El pecat es pot dir i el pecador no.

Encara que es revelen secrets inconvenients, no s'ofén a la persona si se la manté en l'anonimat. (Els codis de conducta de confessors, metges i advocats ho prohibeixen.)

Castellà: *Se puede decir el pecado, no el pecador.*

El peix gran es menja al xicotet.

Significa que qui té més poder o diners acaba fent desaparèixer els competidors. Es refereix, sobretot, a empreses i negocis.

Castellà: *El pez grande se come al chico.*

El peix i l'hoste, als tres dies put. (= fa pudor)

Fins allò més agradable acaba cansant.

Similar: Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

Castellà: *Así como el pescado, las visitas después del tercer día huelen.*

Similars en castellà: *Al muerto y al consorte, a los tres días no hay quien los soporte.*

Acogí al ratón en mi agujero, y volvióseme

heredero.

*Lo bueno, si breve, dos veces bueno.
Lo poco gusta y lo mucho cansa.*

El pi, no el trenques cara a mi.

És una manera de dir "fes el que hages de fer, però no em perjudiques".

El prometre no ha fet pobre ningú.

Recomana acontentar algú amb bones paraules perquè ens deixe en pau.

El que avisa no és traïdor.

Es diu com a consell i advertència prèvia a alguna actuació o esdeveniment que preveiem desagradable per als altres.

Castellà: *El que avisa no es traïdor.*

El que deu no té veu.

Qui deu diners o favors viu avergonyit, per si mateix o pels altres.

Connex: El que no té diners, que tinga paraula.

Contrari: El que paga, descansa (, i el que cobra, més.)

El que donació en vida faça, que li xafen el cap amb una maça.

Sol passar que a qui dóna l'herència en vida, els beneficiats l'abandonen o el descuiden a la vellesa o en la necessitat perquè ja no esperen cap recompensa.

Similar: Música pagada fa mal so.

El que em va ensenyar de viure com a pobre em va fer ric.

La millor riquesa que es pot tenir és saber-se administrar i no pretendre quimeres ni envejar ningú.

Contrari, l'expressió: Estirar més el braç que la mànega.

El que es gita amb xiquets, cagat s'alça.

Si els majors no sempre tenen trellat, a qui confia en xiquets o en persones immadures o inexpertes solen fallar-li les coses.

Similar: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

El que està bé no se'n recorda del que està mal.

El fart no pensa en el dejú.

L'egoisme i la insolidaritat fa que moltes persones no pensen més que en si mateixes, malgrat saber que podrien ajudar d'alguna manera els desposseïts o els desfavorits.

Contrari: Qui estiga bé, que no es menege.

El que la fa, la paga.

Es diu com a avís, consell o moralitat per a obrar justament, i també com a justificació de la venjança.

Similars: Tal faràs, tal trobaràs.

Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Ull per ull i dent per dent.

Castellà: *El que la hace, la paga.*

Al que te hace una, hazle dos, aunque no lo mande Dios.

El que mai s'ho ha vist i ara s'ho mira, quan se'n recorda s'estira.

(estirar-se = fer-se orgullós)

Qui passa a millor condició social no és fiable perquè sol actuar despòticament amb qui era com ell/a.

Castellà: *Ni pidas a quien pidió ni sirvas a quien sirvió.*

El que més xiula, capador. (capador = veterinari, manescal, merescal)

Normalment, el més exaltat d'un grup és el més covard a l'hora de la veritat.

Similar: L'home que fa el valent és l'últim al sometent.

Sempre parla qui té què callar.

Similar, l'expressió: Anar-se-li'n la força per la boca.

El que no es fia, tampoc és de fiar.

El que no es fia, no és de fiar.

Segons l'actitud de cada u podem intuir-ne la personalitat, ja que solem suposar en els altres les nostres mateixes virtuts i, sobretot, els defectes.

Castellà: *El ladrón, a todo el mundo hace de su condición.*

Similar, l'expressió: *Desconfiado como sordo.*

El que no plora, no mama.

Qui no es fa de notar, passa desapercbut i no obté benefici.

Similar: El que no prova, no es gita amb la sogra.

Castellà: El que no llora, no mama.

Similar en castellà: *Quien la sigue, la consigue.*

Quien algo quiere, algo le cuesta.

A muy porfidiado pedir, no hay que resistir.

Fray Modesto nunca fue prior.

La maza de Fraga saca polvo debajo del agua.

Contraris en castellà: *Contra el vicio de pedir está la virtud de no dar.*

A la arrogancia en el pedir, la virtud del no dar.

Tanto va el cántaro a la fuente que al fin se

rompe.

El que no suma, se n'ix. (sumar = transpirar, perdre líquid, suar)

Es diu com a crítica d'algun col·lectiu humà i significa que ningú té un comportament normal. És una comparança amb un tonell imperfecte que perdера líquid.

Similar en castellà: *El que no cojea, renquea.*

De poeta y de loco, todos tenemos un poco.

Similar en castellà, les expressions: *Perder aceite.*

A quién peor.

El que no té diners, que tinga paraula.

Si no es vol adquirir mala fama, s'ha de complir la paraula donada.

Connex: La paraula és l'home.

Castellà: *Es mejor deber dinero y no favores.*

El que no vulga pols, que no vaja a l'era.

Es diu com a avís a qui pretén posar-se en algun assumpte poc convenient, o com a moralitat a qui ja s'hi ha posat.

Similar: On donen molt, no vages.

Similar en castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Antes de hacer nada, consúltalo con la almohada.

El que no vulgues per a tu, no ho vulgues per a ningú.

No està bé desitjar-li mal a ningú.

Castellà: *Allá va el mal do comen el huevo sin sal.*

Allá vayas, mal, a do te pongan buen cabezal.

Similar en castellà: *Agua que no has de beber, déjala correr.*

Contrari, en castellà: *Ser como el perro del hortelano, que ni come, ni deja comer.*

El que paga, descansa (, i el que cobra, més).

Ho diu que s'ha llevat del damunt un deute i un pes moral, o qui es veu rescabalat de diners o d'algun favor.

Contrari: El que deu, no té veu.

Castellà: *A beber me atrevo, porque a nadie debo y de lo mío bebo.*

Contrari en castellà: *Al pagar dinero, pesar y duelo.*

El querós, d'un mal en té dos. (querós = ploricó, delicat, queferós)

Convé no concedir importància als mals i oblidar-se'n tant com siga possible.

Similars: Qui s'enfada té dos faenes: enfadar-se i desenfadar-se.

Si no vols caldo, tres tasses.

Connex: Vora mar no vages a plorar.

El que va amb un coix, a l'any coix i mig.

Es diu irònicament de qui es junta amb algú que no segueix el costum, la moda, la rutina o la ideologia de la majoria.

Similars: Qui és, no vol ser soles.

Cada olleta té la seua tapadoreta.

Castellà: *Dime con quién andas y te diré quién eres.*

Similars en castellà: *Dios los cría y ellos se juntan.*

Cada oveja, con su pareja.

El que vol comptes, vol pleits.

Aclarir comptes amb clients, fiadors, proveïdors, parents o veïns no sol ser una tasca agradable, perquè a tots els costa de pagar i argüeixen les excuses més variades.

Similar: Dient les veritats es perden les amistats.

Similar en castellà, la maledicció: *Pleitos tengas y los ganas.*

El que vulga criats, que els pague.

Se li diu a qui pretén que li fem alguna faena gratis.

Similar: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Similar: Coneixes a Seso?, el que manes fes-ho.

Similar, la pregunta: Que no tens mans?

Similar en castellà: *Criados, servidme, que de buena casa vengo.*

El qui maltracta els vells, serà maltractat com ells.

Qui fa mal a algú més dèbil o desvalgut, o que no es pot defensar, es mereix el mateix tracte, perquè qui no respecta no té dret moral a ser respectat.

Similars: Tal faràs, tal trobaràs.

El que no vulgues per a tu no ho vulgues per a ningú.

Cada u té el que es mereix.

El qui no siga confrare, que no agarre cera. (cera = ciri, espelma)

De primer, s'ha d'haver complit amb la comunitat per a tenir dret com els altres.

Similars: El que peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Amb diners, torrons/torronets/carxofes.

El qui sap un niu i el diu, li'l nouen. (noure = perjudicar)

El secret compartit deixa de ser secret i algú se n'aprofita.

Similars: Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Caritat i amor no volen confessor.

El rector fa els parroquians.

Segons siga la personalitat del líder, el mestre, el dirigent... tindrà més o menys adeptes i es comportaran a imitació seua o no.

Similars: Tal com canta el rector respon l'escolà.

Segons és la campana, és la batallada.

Tal mestre, tal deixeble.

El ric sempre és cobdiciós i el pobre és desitjós.

És lògic que siga així per les pròpies necessitats de cada u: el primer, vol augmentar o conservar el que té, i el segon, vol tenir el que no té.

Similar en castellà: *Más riquezas, más avaricias.*

Els amics i els doblons, per a les ocasions. (dobló = dobler, moneda antiga)

Els amics, els diners i els collons són per a les ocasions.

Els diners i els collons són per a les ocasions.

Hi ha situacions extraordinàries en què convé fer alguna gran despesa, aprofitar l'amistat d'algú o inclús utilitzar tota l'energia del nostre caràcter per a superar el mal moment.

Similars: Cal tindre amics fins en l'infern.

Els diners no donen la felicitat, però ajuden.

Similar en castellà: *Al diablo lo visitas cuando lo necesitas.*

Els amics són bons fins després de la mort.

Poden dur-nos flors a la tomba, mantenir la nostra memòria, ajudar els nostres fills, consolar la nostra vídua...

Els consells, amb diners.

Recrimina a qui aconsella alguna cosa que ja sabem, que no ens interessa o que no ens soluciona res, i, també, a qui no en fa cas.

Similars en castellà: *¿Para qué va la negra al baño, si blanca no puede ser?*

¿Para qué va al baño la negra, si negra se queda?

Connexos en castellà: *Ir a la guerra, navegar o casar, no se ha de aconsejar.*

Navegar y casar no hay que aconsejar.

Similar en castellà, l'expressió: *Calladito estás más guapo.*

Els costums i els diners fan els homes cavallers.

No es naix educat, sinó que l'educació i el comportament s'adquireixen per experiència, i la formació, amb diners.

Similar: De cavaller, s'ha de venir de mena.

Similar en castellà: *No hay don sin din.*

Els diners, els ensenyen els que no en tenen.

Els pobres solen ser més presumits que els rics, els quals no necessiten fer-ho.

Similar: El que porta camisa de seda, o és molt pobre, o molt ric.

Els diners i el cul no s'ensenyen a ningú.

Convé ser recatat per a evitar enveges, crítiques o temptacions.

Els diners no coneixen amo.

La moneda no té moralitat, passa de mà en mà i és de qui se la troba.

Castellà: *Sobre dinero no hay compañero.*

Els diners no poden estar amagats.

La moneda que no circula va perdent poder adquisitiu, i inclús la que està amagada per alguna raó, acaba eixint algun dia a la circulació, de manera que qui té diners acaba demostrant-ho o se li nota.

Els diners són com la fruita, costen més de guardar que de guanyar.

Cal saber administrar-se per a no empobrir-se.

Similars: Els diners, com vénen, se'n van.

Els diners van i vénen.

Les fàbriques, les funden els avis, les disfruten els pares i les tanquen els fills.

Contrari: Qui diners d'altre guarda, mai se'n va al llit sense sopar.

Els diners van i vénen.

Els diners vénen i van.

La moneda és un mitjà efímer d'intercanvi, i la fortuna és oscil·lant.

Els diners van on n'hi ha.

Els diners van on n'hi ha més.

Qui té diners pot invertir-los per guanyar-ne més, cosa que no pot fer qui els té justos o no en té, que a vegades s'endeuta per sobreviure.

Similars: Els diners, per on passen banyen.

L'aigua, per on passa, banya.

Castellà: *Al rico le viene más riqueza, y al pobre, más miseria.*

Els disgusts no maten, però arrematen. (= rematen)

Els disgustos sempre afecten la salut, i poden resultar fatals en les persones dèbils o delicades de salut.

Els dolents duren més que l'arna. (= "polilla" en castellà)

Ens fa la impressió que la mala gent no es mor mai, de la gana que tenim que desapareguen.

Castellà: *Mala hierba nunca muere.*

Els enemics de l'ànima són tres: diners, diners i diners.

Els diners, per excès o per defecte, sempre són la causa de mals comportaments, males accions, vicis, traïcions...

Similar: El que no té diners, no té vicis.

Castellà: *Poderoso caballero es don dinero.*

Els extrems es toquen.

Sentència que les idees o els comportaments comparativament molt oposats en la teoria acaben sent idèntics o molt similars en la pràctica real.

Castellà: *Los extremos se tocan.*

Similar en castellà: *De verde claro a amarillo va poquillo.*

Els lladres de casa són els més dolents.

Ens dol més que siguen parents, o coneguts, o de la pròpia terra, que si són forasters o desconeguts.

Els mentiders són els fills del diable.

És una interpretació.

Els minyons, no els enganyeu, que els rebolls tornen roures i els minyons tornen homes. (reboll = brot, rebrot, rebrotim, verduc, fillol / tornar = fer-se, esdevenir)

La mentida no és mai convenient.

Connex: La veritat és com l'oli, que sempre sura.

Els pecats del llit són els únics que no es poden assenyalar amb el dit.

Ningú pot acusar de res a un altre perquè tots actuem similarment en la intimitat i cada u té uns gustos que als altres no els importen.

Com: No hi ha ningú perfecte.

Qui estiga net de culpa, que tire la primera pedra.

Qui no tinga culpes ni faltes, que retraga les dels altres.

Similars: De les coses del piú, Déu se'n riu.

Qui no té un all, té una ceba.

Els plors de les dones són com onades de la mar.

No cal concedir-los molta importància perquè formen part de la seua naturalesa.

Similar: Flor de maig i plor de bagassa, prompte passa.

Similar, l'expressió: Per esta m'entra i per esta m'ix.

Els punts, a la roba. (punts = mirament, detall, però, reguiny, retret)

Els punts, deixa'ls per a les mitges.

Els punts, deixa'ls per a les dones.

Els punts estan bé a la roba, i encara si estan ben donats.

Aconsella desestimar o no prendre en consideració els detalls, que sempre són secundaris.

Castellà: *Que el árbol no te impida ver el bosque.*

Els ulls fan la cara.

Certament, perquè són allò més destacat.

Similar: Cara ampla i ulls grossos, cara de mussol.

Connexos: Els ulls són el mirall de l'ànima.

Els ulls van allà on va el cor.

Els ulls veuen allò que l'ànima, la voluntat o el desig decideixen.

Connexos: Ulls que no veuen, cor que no se'n dol.

Hi ha ulls que s'enamoren de lleganyes.

Els uns naixen amb estrella i els altres, amb esquella. (esquilla = campana de vaca)

Hi ha qui sempre té sort i hi ha qui no fa més que acumular desgràcies.

Similars: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Uns tenen la fama i altres carden la llana.

Similars en castellà: *Unos nacen con estrella y otros, estrellados.*

A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.

Els valents cauen de cul.

Els primers que moren o resulten víctimes de les circumstàncies són els que van davant dels altres o són capdavanters en la Història.

Similar en castellà: *Más vale cobarde vivo que valiente muerto.*

El tambor també és tropa.

En una comunitat o un col·lectiu no s'ha d'oblidar l'element considerat més insignificant i que, en realitat, és tan important o més que un altre. (Antigament, el tambor solia ser un xiquet que comunicava les ordres a tot un cos d'exèrcit.) Es diu per a reclamar l'atenció dels qui no prenen a u en consideració.

Similar, l'expressió: *Tirurí tirurí, senyor rei, jo estic ací.*

El veí que té bon vi, ventura té prop de si. (ventura = sort = fortuna = planeta)

Si no té bon negoci, almenys té bona consolació.

El vell, al darrer amo enganya.

A la vellesa, si no es té saviesa adquirida, almenys es coneix més de l'ofici que el mateix cap o propietari.

Similar en castellà: *Más sabe el diablo por viejo que por diablo.*

El vell que beu bon vi triga a morir. (trigar = tardar, demorar-se)

Un poc exageradament, significa que el vi alimenta i dóna anergia.

Similar: El vi és la llet dels vells.

El vestit ensenya l'ofici i l'exercici.

Segons la manera de vestir, els altres interpreten si s'és ric, pobre, carboner, capellà...

Contrari: L'hàbit no fa el monjo.

El vi i l'amic, l'antic.

Podem confiar en allò que coneixem bé.

Com: L'oli i l'amic, l'antic.

Castellà: *Amigo, viejo; tocino y vino, añejo.*

Similar en castellà: *Para que el vino sepa a vino, se ha de beber con un amigo.*

Embarcar la gent i quedar-se en terra.

Critica aquell que intenta que els altres facen allò que ell, a l'hora de la veritat, no fa.

Similar: Fes el que et dic i no faces el que jo faig.

Castellà: *No entra en misa la campana, y a todos llama.*

Bien reza, pero mal ofrece.

En cap buit, molt orgull i poc suc.

Generalment, el més burros i ignorants, per la seua poca intel·ligència, es pensen ser igual o més que els que els altres.

Similars: La ignorància és molt atrevida.

Sempre parla qui té què callar.

Com més poques barbes, més poca vergonya.

En comptes de donar llum, dóna fum.

És una crítica a qui dóna mal exemple o fa la contrària del que s'espera que faça.

Castellà: *La rodilla de Mariquita, que mancha más que quita.*

En el camí de Sant Jaume, tant camina l'un com l'altre. (= camí de Compostel·la / Via Làctia)

En un col·lectiu que persegueix una finalitat, cada individu s'ha d'esforçar com qualsevol altre, com les formigues.

Similar: A Xert, tots caguen amb el cul obert.

En el forn i rentador, es diu tot el mal i bo. (rentador = llavador, safareig)

On solen acumular-se dones, la convesa duu a crítiques i a confidències.

En el perill es coneix l'amic.

En un moment donat, inclús la pròpia vida pot dependre de la fidelitat d'una amiatat. (Els alpinistes ho saben bé.)

Similar: El vi i l'amic, provat.

Similars en castellà: *Al amigo que en apuro está, no mañana, sino ya.*

La cama y la cárcel son pruebas de amigos.

En cárcel y hospital verás al amigo leal.

A los amigos se les conoce en la desgracia.

Enemic encobert, enemic declarat.

Pitjor enemic és qui no es manifesta com a tal i actua amb falsedat i traïdoria que l'enemic que actua a cara descoberta.

Similars en castellà: *Con amigos como ésos, no hacen falta enemigos.*

Cúidate del amigo que fue antes enemigo.

En la taula i en el joc es coneixen les persones.

El comportament és el retrat i la radiografia de cada u.

Contrari: Qui canta en la taula i xiula en el llit, no té l'enteniment complit.

En les obres i en la fe, se coneix qui amor te té.

Si no es demostra l'amor en fets, és que no n'hi ha.

Similars: Voler-se és fer-se.

Similar en castellà: *Hechos son amores, y no buenas razones.*

En morir-me jo s'haurà mort qui més em volia.

Dóna a entendre que l'amor als altres i el proïsme no tenen per què perjudicar a u mateix.

Similar: El tambor també és tropa.

Castellà: *A mi prójimo quiero, pero a mí el primero.*

La caridad bien entendida empieza por uno mismo.

En terra de cecs, el tort és rei.

Es diu quan en algun col·lectiu humà del que critiquem algun defecte trobem una honrosa excepció.

Similars: El que no suma, se n'ix.

Castellà: *En el país de los ciegos, el tuerto es el rey.*
Similar en castellà: *Dios los cría y ellos se juntan.*
Siempre hay un roto para un descosido.

En tot hi ha trampa, menys en la llet/el vi, que (hi) posen aigua.

Es diu com a advertiment o moralitat davant la possibilitat o el fet d'algun engany. (Sempre s'ha acusat o sospitat a lleters i vinaters d'aigualir els seus productes perquè són fàcilment adulterables.)

Similar: De moliner canviaràs i de lladre no t'escaparàs.

Del raïm també es fa vi.

Entre amics i parents, hi ha vuit dies de temps.

Amb la parentela i les amistats es té suficient confiança i crèdit perquè ens donen el condol o les felicitacions temps després.

Similar en castellà: *Hasta San Antón, pascuas son.* (17 de gener)

Entre amics, mariners i soldats, compliments són excusats.

En els col·lectiu on sobra la confiança no cal ni saludar-se, perquè els altres són tan apreciats com un mateix.

Similar: Entre amics no calen tovalles.

Entre amics, no calen tovalles.

Entre amics vertaders es poden dir les coses cruament, amb tota sinceritat, sense necessitat de suavitzar-les.

Similar: Entre amics, mariners i soldats, compliments són excusats.

Contrari: Dient les veritats es perden les amistats.

Castellà: *Culos conocidos, de lejos se dan saludos.*

Entre amics vertaders no es miren els diners.

L'amistat ha d'estar per damunt de qualsevol sacrifici o favor.

Contrari: A l'amic del teu vi, no el tingues per veí.

Entre home i dona /o dimoni hi balla al mig.

Xiques amb xics, /o dimoni va pel mig.

El desig sexual es pot manifestar en qualsevol moment.

Similar: Entre sant i santa, una paret hi manca.

Similar en castellà: *El hombre es fuego, la mujer, estopa; llega el diablo y sopla.*

Entre la gent de mar no hi ha cap malvat.

Els pescadors tenen reputació d'honestos; una altra cosa és la marineria, on hi ha de tot.

Entre lladres, la capa al coll.

Entre pillos, la manta al coll.

Qui porta una conducta moralment reprovable, procura fer-ho d'amagat o amagar la identitat i desconfia inclús dels seus còmplices.

Similars: Gos entre gos, no es mossega.

Llop entre llop, no es mossega.

Contrari: Entre la gent de mar no hi ha cap malvat.

Castellà: *Entre pillos anda el juego.*

Entre bobos anda el juego.

Entre lladres no es perd res.

Tots obren igual i ningú es fia de ningú.

Entre sant i santa, una paret hi manca.

Ningú no està lliure dels desitjos carnals.

Similar: Entre home i dona *lo dimoni hi balla al mig.*

Castellà: *Entre la santa y el santo, paredes de calicanto.*

Entre santa y santo, pared de cal y canto.

Similar en castellà: *El hombre es fuego, la mujer estopa, llega el diablo y sopla.*

En una discussió, qui calla primer és de bona família.

Qui evita alguna desavinença o possible baralla és noble, perquè prefereix perdre a enemistar-se.

Similars: Més val perdre que besperdre.

Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Similar en castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Érem pocs i va parir la burra.

Érem pocs i va parir l'auela.

Es diu quan algú va a afegir-se a un grup, siga de comensals, congregats, etc., als quals no els ve bé ser tants.

Castellà: *Y por si fuera poco, parió catana.*

És bo l'hostal si l'hostalera val.

Moltes vegades, la qualitat humana preval per sobre la qualitat del producte.

Escuder pobre, tassa de plata i cànter de pobre.

Aconsella no mostrar públicament la pròpia riquesa, però sí servir-se'n.

Es diu el pecat, però no el pecador.

Es pot fer pública qualsevol actuació reprovable, però està molt mal vist o inclús pot ser perillós dir qui l'ha feta.

Castellà: *Dícese el milagro, pero no el santo.*

Di tu razón y no señales autor.

És doblada la maldat que es fa en senyal d'amistat.

L'engany és un gran senyal de covardia, perquè l'altre actua confiadament i no utilitza mitjans d'autodefensa.

Similar: Amic reconciliat, enemic doblat.

Connex: Tant et vull que et trac un ull.

Similar en castellà: *Cúidate del amigo que fue antes enemigo.*

Estira més un pèl de dona que una maroma de cànem.

Més estira un pèl de figa que una maroma de barco. (maroma = cable, corda, cap)

Les fèmines tenen encants i habilitats per a atraure els barons i capgirar-los la voluntat.

Castellà: *Tira más una teta que una carreta de bueyes.*

Donde hay pelo, hay alegría.

Similars en castellà: *Detrás de un gran hombre siempre hay una gran mujer.*

La jodienda no tiene enmienda.

Entre la santa y el santo, paredes de calicanto.

Evita l'ocasió i evitaràs el perill.

Allò que no es veu, o és ignorat o passa despercebut o és oblidat.

Com: L'ocasió fa el pecat.

Castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Entre santa y santo, pared de cal y canto.

Entre santa y santo, pared de cal y canto.

A la mujer y al ladrón, quitarles la ocasión.

Fa més una gota de mel que una bóta de vinagre. (bóta = tonell, barril, bocoi)

Les bones maneres o paraules aconsegueixen objectius que les males maneres o paraules no aconsegueixen.

Com: S'agafen més mosques amb mel que amb fel/vinagre.

Similar: Les bones paraules fan menjar els malalts.

Fer com fan no és pecat.

Sol dir-se quan u que no compartia algun mal comportament dels altres es disposa a actuar com ells per a no resultar comparativament perjudicat.

Castellà: *Donde estuvieres, haz como vieres.*

Si entre lobos vives, aúlla, y si entre burros, rebuzna.

Si entre burros te ves, rebuzna alguna vez.

Ferrer, ferrer, fes el teu quefer.

Serveix per a dir-li a algú que es pose en les seues coses i no en allò que no li importa.

Similar, l'expressió: Res t'importa i merda.

Castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

Fes bé al porc (, que et donarà bones xulles).

Fes bé al porc, que té bones xulles.

Fes bé al porc, que te'l menjaràs.

Es diu com a moralitat o com a autorrepremsió després d'haver obrat altruïstament o amb la millor voluntat en favor d'algú i haver resultat l'esforç en va o, inclús, perjudicat el benefactor.

Similars: El que no vulga pols, que no vaja a l'era.

El peix, per a qui se'l mereix.

Similars, les expressions: Encara et passa poc.

Ficar-se en camisa d'onze vares.

Castellà: *El hacer bien a villanos es echar agua en la mar.*

Similars en castellà: *Quien más puso, más perdió.*

Por hacerle fortuna a mi yerno, me fui al infierno.

Fes bé i no mires qui és.

La bondat que no és sincera i desinteressada és pur interès.

Contrari: Fes bé al porc (, que té bones xulles).

Castellà: *Haz el bien y no mires a quién.*

Contraris en castellà: *Quien da pan a perro ajeno, pierde el pan y pierde el perro.*

Quien más puso, más perdió.

Fes el que et dic i no faces el que jo faig.

Es diu com a crítica a qui pretén aconsellar o imposar als altres virtuts que ell no té o comportaments que ell no segueix.

Similar, l'expressió: Embarcar la gent i quedar-se en terra.

Resposta connexa: Coneixes a Seso? El que manes, fes-ho.

Castellà: *Bien predica el ayunar quien acaba de almorzar.*

Bien reza pero mal ofrece.

Bien canta pero mal entona.

Palabras de santo, uñas de gato.

Ha dicho el padre prior que bajéis y cavéis, y que luego subáis y comeremos.

Aramos, dijo la mosca al buey.

Similar en castellà: *El lobo come de todas las carnes, pero la suya la lame.*

Toda carne come el lobo, menos la suya que la lame.

Contrari en castellà: *Obras son amores, y no buenas razones.*

Contrari en castellà, l'expressió: *Predicar con el ejemplo.*

Fes sempre el bé, no faces mal i altre consell no cal.

S'explica sol.

Similar: Fes bé, que t'ho trobaràs.

Fes bé, que no ho perdràs.

Similar en castellà: *Haz el bien y no mires a quién.*

Festejant, i s'adorm?: llença'l al pou.

Critica aquell que no actua com cal.

Similar: El que no deixa, deixar-ho.

Contrari: Qui festeja no té fred.

Festes em fas, no me'n sols fer, o m'has d'enganyar o m'has de menester.

Ho diu qui, coneixent bé el caràcter adust o interessat o la falsedat d'algué altre, no n'espera res de bo.

Similar: Et conex, herbeta, que et dius marduix.

Similar en castellà: *Te conozco, bacalao (, aunque vengas disfrazao).*

Fet el tracte, fet l'engany.

Significa que els pactes i els acords, que en principi semblen justos, equitatius i fets amb bona voluntat, a vegades dissimulen, amaguen o callen algun aspecte que ens perjudica. (És el que se'n diu "la lletra menuda" dels contractes i les pòlisses.)

Com: Feta la llei, feta la trampa.

Castellà: *Hecha la ley, hecha la trampa.*

Similar en castellà: *A la mujer y al papel, hasta el culo le has de ver.*

Forasters vindran que de casa ens trauran.

Forasters vingueren que de casa ens traguieren.

Critica l'actitud dels que pretenen manar en casa d'un altre o s'ingereixen en els assumptes dels altres.

Castellà: *A casa llevé un amigo; él se quedó de amo y yo despedido.*

Acojí al ratón en mi agujero y tornóse heredero.

Acojí al ratón en mi agujero y volvióseme heredero.

Similar en castellà: *Cuando el coyote predica, no están seguras las gallinas.*

Cuando la zorra predica, no están seguros los pollos.

Cuiden a sus gallinas, que mi gallo anda suelto.

Fuig de mala companyia, que és pitjor que foc o tinya. (tinya o ronya = afecció parasitària de la pell)

Juntar-se amb persones roïnes o de mala conducta acabarà afectant el nostre comportament o la nostra reputació.

Similar: Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Contrari: Junta't amb els bons, si ser un d'ells vols.

Similar en castellà: *Dime con quién andas y te diré quién eres.*

Gall aquí, gall allà, la cua queda en la mà.

Les coses que es podrien compartir i que, per egoisme, cada u vol per a si, acaben no aprofitant a ningú.

Similar: Tots al sac, i el sac en terra.

Castellà: *Ni para ti ni para mi sino todo lo contrario.*

Geni i figura fins a la sepultura.

Es diu burlescament de qui té una forta personalitat per ser cabut o inflexible, per no tindre esmena o per manifestar el seu caràcter quan menys s'espera.

Similar, l'expressió: *Ser l'auela del poll.*

Castellà: *Genio y figura, hasta la sepultura.*

Gelós i mariner, bona desgràcia té.

Com que els mariners passen molt de temps fora de casa, qui no es fie de la dona patirà molt de temps.

Gent de mar i marina són de la mateixa farina.

Els oficis de mar atreuen molt la gent que s'hi ha criat a la vora i la gent marinera es relaciona sobretot amb gent de voramar.

Gos amb gos no es mossega.

Llops amb llops no es mosseguen.

Significa que els que són de la mateixa professió, dedicació, fe, ideologia... no es barallen perquè tenen un interès comú.

Similars en castellà, les expressions: *Ser tal para cual.*

Estar cortados con el mismo patrón.

Contrari en castellà: *Quien roba a un ladrón ha cien años de perdón.*

Gràcies? En la butxaca me les alce/guarde.

Es diu quan algú ens agraeix de paraula algun favor o alguna cosa que hauríem preferit cobrar en diners.

Similar: *Debades, ningun frare pega barretades.* (= fa el seu ofici)

Contrari: *Donat, gràcies.*

Guapesa sense enteniment és com barca sense vent.

Si manca l'element principal, els elements secundaris no tenen raó de ser.

Hi ha ulls que s'enamoren de les lleganyes.

Sant Antoni es va enamorar d'un porc i els ulls s'enamoren de lleganyes.

Critica el mal gust d'algunes persones.

Castellà: *Hay ojos que de legañas se enamoran.*

Similars en castellà: *Hay gustos que merecen palos.*

A cada necio agrada su porrada.

A quin feo ama, hermoso le parece.

A cada uno su gusto lo engorde.

Al que feo ama, bonita le parece.

A cada uno mate su ventura, o Dios que le hizo.

Quien se casa con mujer fea ha de tener la casa grande para no tenerla siempre delante.

Quien por su culpa muera, nadie le llore.

Home de bé és com blat de bona lluna.

Els productes són de qualitat si es planten en el moment propici, ja que les fases de la lluna són determinats en totes les labors del camp.

Home desdit no val un ardit. (= no val res)

Qui no ha complit la paraula donada no és persona de fiar en noves ocasions.

Similar: La paraula és l'home.

Home nat en lluna fosquejant, al botavant. (= apartat, lluny, al marge)

Recomana no freqüentar-lo.

Similar en castellà, el concepte: ser gafe.

Home pelut, home volgut.

És bastant general que els homes peluts siguin bones persones, contràriament al que el seu aspecte exterior faria pensar.

Home que té llunes, fa de mal tractar. (tenir llunes = tenir el humor mudable, tenir canvis d'humor)

No se sap mai com abordar-lo ni com ens respondrà.

Similar: Home nat en lluna fosquejant, al botavant.

Home ric, mal enemic.

El poderós pot més que el feble; per tant no convé enemistar-se amb els rics.

Similar en castellà: *Si no puedes con tu enemigo, únete a él.*

Home roig i gos pelut, abans mort que conegut.

Home tort i gos pelut, primer mort que conegut.

Es diu perquè solen ser més temperamentals que altres.

Homes ignorants, quan no saben res volen els altres ensenyar.

Queda molt ridícul quan algú pretén ensenyar a qui sap més que ell.

Similars, les expressions: El savi Tosques, que ensenyava llatí a les mosques.

Ser el docte Cagalló.

Home valent i bóta de vi bo prompte s'acaba.

Les persones valoroses i valentes són les primeres que moren perquè van davant dels altres o s'arrisquen més.

Connex: Els valents cauen de cul.

Contrari: L'home que fa el valent és l'últim al sometent.

Injúria d'amo, fer com no haver-la sentit.

Injúria de marit, fer com no haver-la sentit.

És preferible no fer-ne cas a enfrontar-s'hi tenint totes les de perdre.

Ira de senyor i de poble avalot, són pitjor que foc. (avalot = aldarull, motí, rebolica)

L'enfadament del poder o de la massa humana poden arrasar amb tot a tort i a dret.

Ja et conec, herbeta, que et dius marduix.

Ja et veig, borni, que tens l'ull tancat. (borni = mancat d'un ull)

Ja veig de quin peu se dol.

Ja es veu de quin peu coixeja.

Es diu advertint a alguna persona que s'abstinga del seu propòsit envers nosaltres, perquè sabem que sempre ens perjudica.

Castellà: *Te conozco, bacalao (, aunque vengas disfrazao).*

Ja plora ja riu el tio Caliu.

Es diu, sobretot als xiquets, com a burla indicativa que el seu plor o la seua queixa no tenen fonament.

Similars: Pluja de maig i plor de bagassa, prompte passa.

Jocs de mans, jocs de villans.

Denosta els jocs de cartes, mitjançant els quals s'han arribat a dilapidar fortunes.

Jove guapa i rica, bona xica.

Tan excel·lents condicions físiques i materials ens condicionen a pensar que també té virtuts morals, i això perquè ens interessa inconscientment la perfecció completa.

Similar en castellà: *Al árbol frondoso y con fruto, todos se quieren trepar.*

Junta't amb els bons si ser un d'ells vols.

És un excel·lent consell.

Contrari: Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Castellà: *Sentir con los pocos y hablar con los muchos.*

Similar en castellà: *Dime con quién andas y te diré quién eres.*

Contrari en castellà: *El que con lobos anda, a aullar aprende.*

Juny, juliol i agost, senyora, no estic amb vós.

Juny, juliol i agost, senyora, no estic amb vós; desembre, gener i febrer, aleshores no et voldré.

Juny, juliol i agost, senyora, no estic amb vós; quan la fresca vindrà ja ens tornarem a trobar.

L'activitat marital decreix amb la calor; en canvi, el fred crida el contacte corporal.

Com: Al juliol, ni dona ni caragol.

Ira de senyor i de poble avalot són pitjor que foc. (avalot = rebel·lió, alçament, disturbí)

Qui s'enfada i té o adquireix poder, sol resultar molt perjudicial.

Similar: Déu ens lliure d'un boig en lloc estret.

La barba de molts colors, sols la porten /os traïdors.

Això diuen. De fet, les barbes cridaneres sempre han caigut mal a la majoria de la gent per algun motiu alié a la barba.

Similar: Home roig i gos pelut, abans mort que conegut.

La barca és pel barquer; la terra, pel masover.

Aconsella que cada u es dedique a allò que coneix i no es pose en matèries que desconeix.

Similar en castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

La barca i el mercader es perden en una hora.

Una circumstància molt adversa o una operació mal calculada poden arruïnar un negoci o costar vides en un moment.

Similar: El mal arriba volant i se'n va a la pata coixa.

La barca i la dona costen de compondre.

El caràcter femení és diferent del masculí i s'ha de tenir molta psicologia per comprendre'l, com construir una barca requereix tenir molt ofici.

Similar en castellà: *La guitarra y la mujer, para hacerlas vibrar hay que saberlas tocar.*

L'absència és un mal que apaga el foc xic i aviva el gran. (xic = menut)

Llevar-se del mig és una manera d'evitar momentàniament problemes, però a la llarga s'enyorarà tot allò que s'ha abandonat.

Connex: Lluny dels ulls, prop del cor. **La carn que no es remou per Carnestoltes no és carn, que és fang.**

La carn que no fa moguda per Carnestoltes tira-la al rec. (rec = séquia)

Critica els que no participen en la festa. (Carnestoltes significa "carns soltes".)

La culpa és tan negra que ningú la vol.

A ningú li ve bé reconèixer-se culpable de res.

La dona ben composta trau l'home d'una porta.

Els homes són molt sensibles al ben vestir de les dones.

La dona bona no ha de tenir ni ulls ni orelles.

Ha de ser discreta, no tafariera.

Similar en castellà: *Ver, oír y callar.*

La dona del cèsar no només ha de ser honesta sinó també aparentar-ho.

Convé cuidar l'aparença externa, que és el que els altres veuen i volen veure.

Castellà: *La mujer del César no sólo ha de ser honrada, sino también aparentarlo.*

La dona honesta, les mans a la filosa i els ulls a la finestra.

La dona honorada, a casa amb la cama trencada.

Recomana que la dona siga casolana i poc eixidora.

Similar: Dones i vidre, sempre en perill.

Contraris: La feina treu els ulls.

Ni casa cantonera ni dona balconera.

Castellà: *La mujer honorada, la pierna quebrada, y en casa.*

Connex en castellà: *A Dios rogando y con el mazo dando.*

La gent fa gent.

La curiositat fa que molts acudisquen on s'ha congregat algun grup de persones.

Similar: Un bovo en fa cent.

Similar en castellà: *¿Dónde va Vicente?, donde va la gente.*

L'agraviat mai dorm.

Si tens algú agraviat, no vages mai descuidat.

Qui ha estat escarnit, afrontat, enganyat o traït no té l'ànima en pau fins que es venge o es rescabale del perjudici sofert.

Similar: Qui s'enfada té dos faenes: enfadar-se i desenfadar-se.

A l'amic reconciliat, mira'l amb un ull obert i l'altre tancat.

Similar, l'expressió: *Pesar* (alguna cosa, físicament) més que un afront.

Contrari: El que s'agravie, que li bese el cul al content.

Similar en castellà: *Ama profunda y apasionadamente. Puedes salir herido, pero es la única forma de vivir la vida realmente.*

Ama y guarda.

Amar a todos, confiar en nadie.

Ambiciona honor, no honores la ambición.

Amigo de uno y enemigo de ninguno.

Contraris en castellà: *El que se pica, ajos come.*

A quien Dios se la dé, san Pedro se la bendiga.

La ignorància és el millor menyspreu.

La ignorància és arribada, i li han fet una gran entrada.

En el cas d'enemistats, l'odi és la primera reacció, la qual perjudica a qui odia, i és preferible considerar que l'altra persona ha deixat d'existir.

La ignorància és molt atrevida.

Es diu quan algú pretén donar-li lliçons a qui sap més que ell.

Similar: Sempre parla qui té què callar.

Ningun geperut es coneix la gepa.

Similar, l'expressió: *Ser el docte Cagalló.*

Castellà: *A barba moza, vergüenza poca.*

Similar en castellà: *Quien mucho habla, mucho yerra.*

La llei de l'embut: l'ample per a mi i l'estret per a tu.

Es diu com a censura a qui no s'ha comportat equànimement.

Similar: Feta la llei, feta la trampa.

Castellà: *A buena y sin engaño, para mí quiero el provecho y para tí el daño.*

Similar en castellà, el concepte: *La parte del león.*

La llengua vaja, i les mans quietes.

Recomana no fer ús de la violència física.

Similar en castellà: *Hablando se entiende la gente.*

Similar en castellà: *Las manos, quietas.*

La llum dels ulls és l'alegria de l'ànima.

El goig interior trasllueix a l'exterior pels ulls.

La merda, com més la remenes, més pudor fa.

No convé destapar ni parlar de vells conflictes o ofenses, ni insistir en algun tema quan l'interlocutor no vol escoltar.

La merda en la muntanya no fa pudor (encara que la remenes amb un bastó).

L'aire de la muntanya, com el del mar, és tan pur que la pudor es dilueix ràpidament.

La merda simple flota.

Es diu d'aquells que, sent dolents, incompetents o malvats, sempre estan presents en la vida professional o política, a pesar dels canvis que pateix el món.

Similars: De moliner canviaràs i de lladre no t'escaparàs.

Rode per on rode, a parar a Albaida.

La millor defensa és un bon atac.

És un joc de paraules que pretén justificar una immoralitat.

Similars: El que va davant va davant.

Ull per ull i dent per dent.

L'amistat no té edat.

Les activitats o obligacions pròpies de cada edat de la vida humana no tenen res a veure amb el sentiment o l'afinitat.

L'amic provat i el meló penjat. (Abans es conservaven els melons penjats d'una biga.)

Algunes vegades convé fingir per comprovar la fidelitat d'alguna amistat.

Com: El meló encetat i l'amic provat.

Castellà: *En las adversidades se prueban y conocen los amigos.*

Al caballo, como al amigo, antes de necesitarlo, Pruébalo.

Similar en castellà: *A mi amigo quiero por lo que de él espero.*

Contrari en castellà: *Acabándose el dinero, se termina la amistad.*

L'amic present val per deu absents.

Més val l'ajuda immediata que la incerta o la futurible.

Similar en castellà: *Más vale pájaro en mano que ciento volando.*
Más vale un toma que dos te daré.

La millor paraula és la que es calla.

La millor paraula és la que està per dir.

És preferible callar a parlar massa, perquè en parlar massa es pot escapar alguna inconveniència o algú pot interpretar equivocadament alguna cosa.

Similar: La paraula és plata; el silenci, or.
Al callat diuen savi.

Similar en castellà: *El silencio es oro.*
En boca cerrada no entran moscas.
Quien mucho habla, mucho yerra.

L'amistat a una part i l'interés a l'altra.

Aconsella diferenciar bé els dos conceptes perquè moltes vegades es perd l'amistat quan intervenen diners, amors...

Connexos: L'amistat, sols entre iguals.
L'amic vell, *lo tocino* vell i el vi vell, com més vells millor.
Amics, bé, però sense perdre.
Quan no t'ha de menester, l'amic es fa foraster.

L'amistat no té preu.

Com: Qui té un amic, té un tresor.
Similar en castellà: *Con el amigo bueno, hasta la sepultura.*

L'amistat, sols entre iguals.

Aconsella no fer amistats d'una altra classe social o intel·lectual per a no estar en inferioritat de condicions o per a no ser considerats un element estrany en l'entorn de l'altra persona.

Connex en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*
Amigos, pero no perdiendo.
Quien más puso, más perdió.

La paraula és l'home.

La paraula fa l'home.

L'home se prova amb sa paraula, així com l'or amb el foc.

Cal mantenir la paraula donada i ser conseqüent amb el que s'ha dit per a ser considerat persona cabal i no pas un tarambana.

Similar: Tractes són tractes.
Al bou, per les banyes, i a l'home, per la paraula.
Qui no tinga diners, que tinga paraula.

Similar en castellà: *Si hay trato, amigos pueden ser el perro y el gato.*

Hechos son amores, y no buenas razones.
Santa Rita Rita, lo que se da no se quita.

La paraula és plata, el silenci és or.

A vegades, les paraules poden resultar agradables, però si guardem silenci, de segur que no ens equivocarem ni serem malinterpretats.

Similars en castellà: *Al buen callar lo llaman Sancho.*

A las mujeres les gustan los hombres callados porque se creen que las están escuchando.

Es mejor callar que con tontos hablar.

Un ñudo a la bolsa y dos a la boca.

La paraula més ben dita és la que es calla.

Moltes vegades és preferible no dir res per a no ser malinterpretat.

Similars: El silenci és or.

No hi ha paraula ben dita que no siga mal entesa.

Similar, l'expressió: Callar per no ofendre.

Castellà: *Por lo que guardo en mi pecho nunca tendré pleito.*

La pau fa el diner i el diner fa la guerra.

En temps de pau es produeix de tot i es guanyen diners, però quan els diners s'acumulen en grans fortunes, acaben sent invertits en negocis més lucratiu, com és l'armament.

Similars: Com més tenim, més volem.

Qui està bé no se'n recorda de qui està mal.

Diners a grapats, desgràcies a cabassats. (a cabassades)

Castellà: *La paz hace el dinero y el dinero, la guerra.*

Contrari en castellà: *La guerra hace ladrones y la paz los cuelga.*

La que als quinze anys no és bonica, que no espere ser-ho mai.

Més clar, aigua.

Similars: Bellesa i flor de maig, en un dia me'n vaig.

Dels quinze als vint, els que vull tinc, dels vint als trenta, el que es presenta.

Similars en castellà: *A la fea, el caudal de su padre la hermosea.*

A la luz de la vela, no hay mujer fea.

Beldad y hermosura, poco dura; más vale la virtud y cordura.

Aunque la mona se vista de seda, mona se queda.

Al barrigón, no le vale faja.

La processó va per dins.

Es diu per a assegurar que algú té algun disgust, o preocupacions, problemes o dificultats que no mostra exteriorment.

Similar: No et fies de l'aigua quieta, que per baix porta corrent.

Similar en castellà, l'expressió: *Estar (alguien) que se lo llevan los diablos.*

La qui tinga cul i mamelles que no conte meravelles.

Recomana no mentir ni fabular.

Connex en castellà: *Tetas y culo haber no, ninguno.*

La raó es dóna als bojos.

Ho diu qui no està disposat a cedir en el seu convenciment i en la seua actitud.

Similar: A qui nega, no el pengem.

Connex: La raó no vol força.

La raó només té un camí.

Les mentides, les dissimulacions, els enganys, els silencis... són mitjans per intentar ignorar o retardar l'accés a la raó. Només la veritat sincera desemboca directament en ella.

Similar: Tot té un mig i dos voves.

Similar en castellà: *La razón no quiere fuerza.*

Di tu razón y no señales autor.

La raó no vol força.

La raó i la força són contradictòries la majoria de vegades, ja que la força s'utilitza quan no es té cap argument raonable.

La sorpresa és un avantatge.

Qui actua sense que els altres s'ho esperen, els agafa descuidats.

Similar: Gat amb cascavell no caça rates.

Similar, l'expressió: Agafar (algú) cagant.

Connex: La millor defensa és l'atac.

Similar en castellà: *No quiero perro con cencerro.*

La sort és de qui la troba.

Hi ha coses que es presenten per si soles, i no per més buscar-les les trobem.

Similar: A Ocasí, tots l'agafen pels cabells.

Similar en castellà: *Fortuna gira sobre una rueda que nunca está queda.*

La fortuna es veleta, nunca se está quieta.

Contra la fortuna no hay arte alguna.

Contra amor y fortuna no hay defensa alguna.

Cualquier persona tiene su fortuna.

Fortuna y aceituna, a veces mucha, a veces

ninguna.

Connexos en castellà: *A amor y fortuna, resistencia ninguna.*

A la fortuna, por los cuernos.

La unió fa la força.

Les forces sumades es multipliquen o aconseguen coses que una sola força no pot.

Similar: el lema dels 3 mosqueters: Tots per a u i u per a tots.

Una mà llava l'altra, i les dos la cara.

Hui per mi i demà per tu.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Contrari: Divideix i venceràs.

Castellà: *La unión hace la fuerza.*

Fuenteovejuna, todos a una.

Contrari en castellà: *Divide y vencerás.*

L'avar, la mar i la flama, com més té, més brama.

Els agarrats o ganyans solen proclamar molt la seua fictícia pobresa, quan en realitat tenen més els altres perquè no gasten.

Similar: L'avar i els ulls mai estan satisfets.

La venjança és un plat que s'assaboreix fred.

La venjança és un plaer de déus.

La ira i el ressentiment poden perdurar indefinidament fins al moment oportú de respondre i quedar descansat.

Contrari: Parlant, la gent s'entén.

Castellà: *La venganza es un plato que se saborea frío.*

La vergonya fa/cria ronya.

Encoratja el tímid i el pusil·lànim a ser decidit.

Similar: Qui calla atorga i toca la pandorga.

Castellà, similar: *Quien calla, otorga.*

La veritat i l'oli sempre suren.

La veritat sempre serà com l'oli.

La veritat acaba sabent-se un dia o un altre, per més que s'haja volgut amagar.

Similar en castellà: *A la verdad se llega no sólo por la razón, sino también por el corazón.*

La viuda rica, amb un ull plora i amb l'altre repica.

Qui es beneficia amb la mort d'alguna persona estimada té pena i alegria alhora.

Castellà: *Al heredar, con un ojo reir y con el otro llorar.*

L'enemic de la núvia parla mal de la boda.

Qui està amargat descarrega la seua ira sobre el culpable i sobre els innocents del seu entorn.

Similar: Qui no pot pegar-li al burro, li pega a l'albarda.

Les ànsies del vicari mataren el rector.

Es diu quan alguna cosa ha eixit malament per haver interferit algú aliè al tema o no haver obrat com calia.

Similar: La curiositat va matar el gat.

Les bones paraules fan menjar els malalts.

Com: Més fa una gota de mel que una bóta de vinagre.

Es trau més amb mel que amb fel.

S'agafen més mosques amb mel que amb fel.

Castellà: *Arte y buenos modales abren puertas principales.*

Les contemplacions dels avis es paguen a bon preu.

Qui de xiquet s'ha criat amanyagat i consentit no sap discernir molt bé, de major, el que està bé i el que està mal.

Les coses, clares, i el xocolate, espés.

Recomana ser sincer i explícit, per tal d'evitar malentesos.

Similar en castellà: *No es buena habla la que todos no entienden.*

Les lleis, segons els temps.

Significa que els comportaments varien segons les circumstàncies de cada moment.

Les males notícies volen.

Es diu quan es rep alguna mala notícia perquè normalment són més urgents que les bones notícies.

Similar en castellà: *Las malas nuevas siempre son ciertas.*

Les manies, no les curen els metges.

Es diu per a censurar el comportament repetitiu d'algú que els altres no compartim.

Similar: *Geni i figura, fins la sepultura.*

Castellà: *Cada loco, con su tema.*

Les mates tenen ulls i les parets tenen orelles.

Recomana discreció tant en lloc tancat com en espai obert.

Similar: Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Similar, l'expressió: Haver-hi roba estesa.

Castellà: *Las paredes oyen.*

Dios te ve.

Similar en castellà, l'expressió: *Haber moros en la costa.*

Les paraules, se les endú el vent.

Les coses es diuen molt fàcilment, però complir-les costa molt més.

Similar: La llengua no té os.

Castellà: *Las palabras, se las lleva el viento.*

Amorosos juramentos, se los lleva el viento.

Les paraules són com les cireres, que una en porta d'altres.

Confirma que una conversació o una discussió poden començar amb una sola paraula.

Similar: Una llarga caminada comença amb un sol pas.

Les parets tenen orelles.

Es diu volent significar que sempre hi ha algú que pot sentir la nostra conversa.

Similar, l'expressió: Haver-hi roba estesa.

Castellà: *Las paredes oyen.*

Les sopes i els amors, els primers són els millors.

Les sopes, fruites i amors, els primers són els millors.

Tot allò que descobrim o assaborim per la primera vegada en molt de temps es queda marcat en la memòria; després, ja són repeticions.

L'estopa, prop del foc, s'encén.

L'home és foc i la dona, estopa.

L'home és foc, la dona, estopa, arriba el diable i bufa.

La natura fa que les femelles atreguen els mascles, els quals acaben sucumbint als encants d'elles.

Castellà: *El hombre es fuego, la mujer, estopa, llega el diablo y sopla.*

Les tres coses més fredes de la terra són: el nas d'un gos, la navalla del barber i el cul d'una dona.

Del tot cert.

L'exemple dels majors fa bons o mals els menors.

Els animals ens formem a imitació dels adults més pròxims.

Similars: El fill de la gata, la rata mata.

En casa del dolçainer, el fill, tabaleter.

Tal com canta el rector, respon l'escolà.

L'arbre ben plantat dóna bon resultat.

Connex: Les contemplacions dels avis es paguen a bon preu.

L'hàbit no fa el monjo.

L'exterior enganya.

Significa que les aparences són moltes vegades enganyoses.

Similars: Les aparences enganyen.

No et fies de l'aigua quieta, que per baix porta corrent.

Una oroneta no fa primavera.

Castellà: *El hábito no hace al monje.*

Similars en castellà: *No es oro todo lo que reluce.*

No todo el monte es orégano.

Ratones, arriba; que todo lo blanco no es harina.

Al ver el chozo, ya se adivina cómo es el guardián.

Aunque vestido de lana, no soy borrego.

Connexos en castellà: *Es mejor pasar como mejor estudiante que como mal profesor.*

Es mejor ser pecador que santo falso.

L'home ben casat ha de tenir deu anys més que la dona.

Així sol ser perquè, en general, els homes maduren més tard que les dones i perquè el temps fèrtil d'elles és més curt que el d'ells.

L'home i l'ós, com més pelut, més *hermós*. (= fermós, formós, bonic, bell, garrut)

Això diuen.

Castellà: *El hombre y el oso, cuanto más peludo, más hermoso.*

L'home que fa el valent és l'últim al sometent. (sometent = partida armada de civils al servei del franquisme)

Qui més crida o es fa notar en una colla d'amics o de correligionaris no sol ser qui més s'arrisca a l'hora de la veritat.

Similar: La llengua no té os.

Els valents cauen de cul.

Similar, l'expressió: Embarcar la gent i quedar-se en terra.

Castellà: *No es tan bravo el león como le pintan.*

No es tan fiero el león como lo pintan.

L'home que tracta amb amigues, mai li faltaran fatigues.

Un home, entre dones, sempre és requerit per a qualsevol cosa excepte per a les que ell voldria: faenes, mediació, acompanyament...

Similar: A qui no té faena, Déu li'n dona.

L'home val tant com té.

Mirat fredament, moltes vegades es valora a les persones més pel que tenen que pel que valen.

Castellà: *Tanto tienes, tanto vales.*

No hay don sin din. (din = so de les monedes)

Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

Els dolors, amb pa se senten menys.

Qualsevol mal moment se supera millor si tenim coberta la necessitat més bàsica.

Similar: Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

Castellà: *Las penas, con pan, son menos.*

Llengua de mel, llengua del cel.

Qui alaba i resulta agradable és més apreciat que qui és antipàtic.

Similar: S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.

Contrari: Més mata una mala llengua que una mala llaga.

Llibres, dones i gossos fan bona companyia.

Certament.

Llop amb pell d'ovella, mai porta esquella. (esquella = picarol, campana de llautó o llanda)

Qui va amb males intencions, no les anuncia.

Similar: Gat amb cascavell no caça.

Contrari: Abans s'agafa un mentider que un coix.

Similar en castellà: *Gato con guantes no caza ratones.*

Llop més maleït, el pèl més lluït.

Com més es malparla d'algú, més publicitat se li fa i més se li magnifica la imatge.

Com: Gos maleït, el pèl més lluït.

Similar: Fes/Cria fama i gita't a dormir.

Similar en castellà: *Dame pan y dime tonto.*

Lluny dels ulls, lluny del cor.

La distància física impedeix el contacte directe, mentre que el pas del temps va actuant sobre la memòria.

Com: Ulls que no veuen, cor que no se'n dol.

Similar en castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

En francès és al revés: *Loin des yeux, près du coeur.*

Lo cap dret i el cor net. (lo = forma antiquada de l'article el)

Recomana comportar-se convenientment per tal de no sentir vergonya i remordiments.

Lo meu és meu, i lo teu, dels dos.

Critica els egoistes i els ganyans que es deixen convidar o que empren coses als altres però que rarament conviden o ofereixen res seu.

Castellà: *Lo mío, mío, y lo tuyo, de entrambos.*

Lo oblidat, ni agrait ni pagat.

No es deu gratitud a qui no es recorda de nosaltres.

L'opulent, quan més roba més fred sent.

És un joc de paraules entre el substantiu roba i el verb robar. Ve a significar que se sent sol i abandonat dels altres.

Similar: Com més tenim, més volem.

Lo que al cel no volen, a l'infern ho arpleguen.

Ho diu qui ha oferit alguna cosa i li l'han refusada.

Contrari en castellà: *Santa Rita Rita, lo que se da no se quita.*

Lo que diuen los pares al foc ho xarren los xiquets al joc.

En la família on hi ha xiquets és difícil guardar secrets.

Lo que és de Déu, en la cara es veu.

La bondat és perceptible en la cara.

Similar, l'expressió: Dur-ho escrit en el front.

Similar en castellà: *La cara es el espejo del alma.*

Similar en castellà, l'expressió: *Llevarlo escrito en la cara/frente.*

L'ull blau i la cella rossa, bona mossa.

Morena i els ulls blaus, ja té la mare pa per a dies.

Les fèmines que tenen bellesa natural solen tindre més sort en la vida que les lletges.

Contrari: La que no és bonica als quinze anys, que no espere ser-ho mai.

Madona, el cul vos trona.

És la constatació que una flatulència no ha passat desapercebuda.

Similar: El pet és l'alegria del pobret.

Similar, l'expressió: Sant Blai gloriós.

Mala cara i bones lliçons, als dolents fan tornar bons.

Mala cara i ensenyança fan els minyons de bonança.

A vegades, s'ha d'exterioritzar el mal humor per tal que la persona causant es done per entesa si vol.

Similar: En una mà el pal i en l'altra el pa.

Contrari: No hi ha pitjor cec que el que no vol veure.

Connex en castellà: *Quien bien te quiere te hará sufrir.*

Mala és la samarra d'esplugar i el vell de castigar. (samarra = pellissa sense mànegues / esplugar = llevar les puces)

Els hàbits crònics són quasi impossibles de modificar.

Mal de molts, remei de tontos.

Es diu quan algú s'alegra o es fot del mal general o de la desgràcia dels altres.

Castellà: *Mal de muchos, remedio de tontos.*

Connex en castellà: *Cuando las barbas de tu vecino veas rapar, pon las tuyas a remojar.*

Mal d'ulls, per mi no el vull, ni pels altres.

Mal d'ulls, qui el vol que el prengui, que jo no el vull.

S'explica molt clarament.

Castellà: *Lo que no quieras para ti, no lo quieras para los demás.*

Males manyes, males entranyes.

Qui actua amb males arts no pot ser bona persona.

Similar: No et fies de la galta que de nit s'afaita.

Mal fineix qui mal comença.

Qui no obra bé de bon començament arrossega el defecte fins al final, si no hi posa remei.

Castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Mans fredes, cor calent.

Això diuen quan convé.

Maria Grenya, una sabata i una espardenya.

Es diu de qui va mal calçat o vestit.

Similars, les expressions: Anar disfressat.

Paréixer Setbosses.

Mentre el mestre es va fent vell, tu hauràs d'aprendre el que sap ell.

Aconsella aprofitar el temps i el saber del mestre per al relleu generacional.

Més logren faldes que plomes i espases.

Quan una dona es proposa alguna cosa, la seua voluntat preval per damunt de la del més poderós o savi dels homes.

Més mata una mala llengua que una mala llaga.

La mentida i l'infundi poden arruïnar la reputació d'una persona o una empresa.

Connexa, l'expressió: Tindre una llengua com una destral.

Contrari: Llengua de mel, llengua del cel.

Més mosques s'agafen amb una gota de mel que amb una bóta de fel.

Ja explicat més amunt.

Similar: el següent.

Mestre de tot, oficial de res.

Qui entén de tot no pot ser un bon especialista en cada cosa.

Com: Aprenent de tot, mestre de res.

Castellà: *Aprendiz de todo, maestro de nada.*

Similar en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Mestre manco, fadrí groller. (fadrí = xic, nen, jove, alumne / groller = maleducat, bast, bèstia, rònc, rústec)

Per a instruir i educar el jovent, a vegades s'ha de ser expeditiu i pegar algun calbot.

Similar en castellà: *La letra, con sangre entra.*

Més val caure en gràcia que ser graciós.

Hi ha qui té sort en la vida i les coses li ixen bé, i hi ha qui, per més que s'esforça, mai no té sort.

Connex: Qui té padrins, es bateja.

Castellà: *Más vale caer en gracia que ser gracioso.*

El que nace para caballo, del cielo le cae la montura.

El árbol que nace pa' violín, en el monte, si lo tocan suena.

El que nace pa' carne, desde chico es frentón.

El que nace pa' tamal, del cielo le caen las hojas.

Contraris en castellà: *El que nace pa' medio, no llega al real.*

El que nace para cantante muere como

chicharra.

Connex en castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

Més valen les agranades de ma casa que tot /o de la teua.

Val més el fum de casa meva que el foc de la teua.

És un menyspreu.

Més val llepar que mossegar.

Alabar i resultar agradable als altres tractant-los amb correcció és preferible a enemistar-se amb ells ofenent-los o menyspreant-los, y amb més motiu si esperem algun favor d'ells.

Similar en castellà: *Más vale amansar que quitar mañas.*
A quien has de acallar, has de halagar.
A quien has de rogar no has de agraviar.
A quien debes contestar, no procures enfadar.

Com l'expressió en castellà: *Mejor lamiendo que mordiendo.*

Més val roí conegut que bo per conèixer.

Més val un mal conegut que un bo per conèixer.

És preferible aprofitar allò que es té a confiar en una esperança o quimera.

Similar: Qui estiga bé, que no es menege.

No deixes les sendes velles per les novelles.

Castellà: *Más vale malo conocido que bueno por conocer.*

Similar en castellà: *Más vale cobarde vivo que valiente muerto.*
Al español, puerta franca; al gachupín, la tranca.

Més val ser cap de sardina que cua de tonyina.

És millor tenir llibertat per a pensar i actuar que haver d'obeir a un altre.

Similar: Val més ser cap d'arengada que cua de pagell.

Val més ser cap d'arengada que cua de lluç.

Castellà: *Más vale ser cabeza de ratón que cola de león.*

Antes mujer de un pobre que manceba de un conde.

Més val (estar) sol que mal acompanyat.

Sol ser la resposta a qui ens pregunta per la nostra soledat.

Similar: Companyia de dos, el meu gos i jo.

Com *menos bultos*, més claror.

Contrari: Com més serem, més riurem.

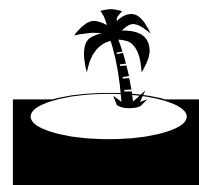
Ningú vol ser a soles.

Castellà: *Más vale malo conocido que bueno por conocer.*

Similar en castellà: *Aunque me quede solo, no cambiaría mis libres pensamientos por un trono.*

Más vale amigo en plaza que dinero en casa.

Más vale un toma que dos te daré.

Més val tindre bons enemics que mals amics.

Es diu quan se sospita o ja es té la certesa que alguna suposada amistat ens abandona quan més la necessitem.

Castellà: *Con amigos como ésos no hacen falta enemigos.*

Més val tort que cec.

És preferible una cosa defectuosa a no tindre'n.

Similar en castellà: *Más vale pájaro en mano que ciento volando.*

Más vale un burro sano que un sabio muerto.

Más vale cagajón de borrico que bendición del

obispo.

A caballo regalado no le mires el diente.

Del mal, el menos.

Més val un bon hereu que molts llegats.

Molts diners o una bona herència li fan més profit a una sola persona que repartits entre vàries.

Més val un bon enemic que un mal amic.

A l'enemic, el coneixes i pots saber com combatre'l, mentre que davant d'una traïció estàs desemparat.

Similar: L'amic, provat, i el meló, penjat.

El meló, tastat, i l'amic, provat.

Similar en castellà: *Al enemigo honrado, antes muerto que afrentado.*

Con amigos como ésos no me hacen falta

enemigos.

Más vale enemigo cuerdo que amigo loco.

Més val un vell que estar sense ell.

La presència humana, encara que ens lleve qualitat de vida, és preferible a la solitud.

Més val un bon amic que deu cunyats o cosins.

És una interpretació que deixa en mal lloc els parents polítics o llunyans.

Com: Més val un amic que deu parents.

Similar: Qui té un amic, té un tresor.

Contrari en castellà: *Más vale onza de sangre que libra de amistad.*

Més val un mal conegut que un bo per conèixer.

Moltes vegades és preferible la persona coneguda, amb tots els seus defectes, que una altra que, potser, serà pitjor.

Similar: Qui estiga bé, que no es menege.

Uns altres vindran que bo et faran.

Castellà: *Más vale malo conocido que bueno por conocer.*

A tu casa grulla, aunque sea con una pata.

Similar en castellà: *Ir por lana y salir trasquilado.*

Abogadito nuevo, perdido el pleito.

Otros vendrán que bueno te harán.

Més val verd per a mi que madur per als altres.

És una fórmula per a justificar l'egoisme propi.

Similar en castellà, l'expressió: Lo que se tengan que comer los gusanos, que se lo coman los humanos.

Més val vergonya en la cara que dolor en el cor.

Val més la cara roja que el cor trist.

Aconsella d'intentar superar injustícies, conflictes, errades... en els que ens reconeixem alguna culpabilitat per a no continuar arrossegant la mala consciència, o demanar perdó si hem ofés algú.

Similar, les expressions: Baixar/Caure del burro.

Similar: Més val tard que mai.

El que paga, descansa (, i el que cobra, més).

Similar en castellà: *Más vale arrepentirse de lo que se hizo que de lo que no se hizo.*

Más vale tarde que nunca.

Contrari en castellà: *Antes muerte que vergüenza.*

Mira de què es vanta i sabràs què li falta. (vantar-se = presumir, gloriar-se, vanagloriar-se)

Es diu de qui fa veure als altres que tot li ix bé, que compra barat, que fa negocis redons, que lliga molt...

Similar: La llengua no té os.

Qui no té pa, somia rotllos.

L'home que fa el valent és l'últim al sometent.

Similar, les expressions: Bufar en caldo gelat.

Ser un somiatruites.

Ser el docte Cagalló.

Castellà: *Dime de qué presumes y té diré de qué careces.*

Modest, baixa.

Es diu com a comentari sorneguer quan algú diu ser més important, o ric, o bell, que en realitat no és. (El nom irònic Modest és per la immodèstia, i baixa és una invitació a baixar del nuolet de glòria o del pedestal suposats.)

Contrari: Ningú és perfecte.

Castellà, les expressions: *Ya será menos.*

Ya te vale.

No tener abuela.

Molta pressa i poca endreça. (endreça = mirament, traça, tacte)

És una reprensió que es diu a qui actua atropelladament.

Similar: Qui molt corre, prompte para.

Similar, l'expressió: Quan arribes, escriu.

Contrari: A poc a poc fila la vella el cop.

Molt cabell, poc cervell.

Es diu de broma, ja que molts artistes i savis destacats porten els cabells llargs.

Molt diner en poc temps entrat, o robat o trobat.

Certament. Inclús els diners provinents de jocs d'atzar vénen de les butxaques d'altres.

Similars: De treballar, ningú es fa ric.

Si et donen diners, no els vulgues, perquè et costaran cars.

Diners a grapats, desgràcies a cabassats.

Moltes caretes pel Carnaval, però encara n'hi ha més la resta de l'any.

La falsedat, la hipocresia, la mentida i l'engany són més habituals que ens pensem.

Connex: No et fies de la galta que de nit s'afaita.

Moltes gotes fan un ciri.

Moltes coses sense importància sumades poder constituir alguna cosa més important.

Com: De gotes d'aigua es fan els rius.

Tota pedra fa paret.

Molt regatejar, comprar car.

Qui regateja poc és perquè coneix el valor exacte del producte i no es deixa engalipar.

Molts amens arriben al cel.

Ser repetitiu i insistent acaba portant el seu fruit per a no sentir més al pesat.

Similars: El que no plora, no mama.

El que no prova, no es gita amb la sogra.

Moltes gotes fan un ciri.

A qui nega, no el pengem.

Contrari: Boca tancada, Déu no l'ou.

Moneda falsa, de nit passa.

Les coses immorals o il·legals solen fer-se d'amagat.

Similars: De nit, tots els gats són negres.

La nit, tot ho tapa.

Monja de Sant Agustí, dos caps en un coixí.

Es diu de la dona que prefereix casar-se.

Ni casa cantonera ni dona balconera.

Ho desaconsella perquè, quan no per un carrer, per l'altre, sol haver-hi soroll i es descansa malament. Quant a la dona que es complau de distraure's o xarrar, poca feina fa en la casa.

Similar: Casa de dos portes és difícil de guardar.

Similar en castellà, amb sentit contrari: *A buena mujer, poco freno basta.
A cada puerta su dueña.*

Ni dona prop de barons ni estopa prop de tions. (baró = mascle, home)

Recomana a les xiques evitar el tracte amb xics per a conjurar alguna possible relació sexual.

Similar: L'estopa del jove prop, dis-li foc.

Entre home i dona, *lo dimoni* hi balla al mig.

Similar en castellà: *El hombre es fuego, la mujer, estopa; llega el diablo y sopla.*

Evita la ocasión y evitarás el peligro.

Ni en mar tractar, ni en molts fiar.

Tot tracte s'ha de fer quan es disposa físicament de l'objecte del tracte, no pas abans, perquè les circumstàncies poden impedir que complim. D'una altra banda, les persones de fiar són poques, generalment.

Ni estan tots els que són, ni són tots els que estan.

Al·ludint al manicomi, significa que hi molts bojos solts i que alguns que es té per bojos són en realitat savis.

Castellà: *Ni están todos los que son, ni son todos los que están.*

Ni home xiquet, ni dona de cul baixet.

Ni home petitet, ni dona de cul baixet.

Aconsella buscar l'esveltesa i la bellesa física.

Ni mascle de veu femella, ni femella de veu mascle.

Propugna la desconfiança en les coses que no són lògiques.

Ningú diga el que sap, que li pot caure el cap.

A vegades convé ser un poc reservat per a no ser l'objecte d'enveges, ires o imitacions.

Similar: Al callat tenen per savi.

La paraula és plata; el silenci és or.

Similar en castellà: *Ver, oír y callar.*

Ningú dóna els duros a quatre pessetes.

Ningú dóna els duros a catorze quinzets.

Sentència que ningú dóna res i que si algú diu que regala alguna cosa o rebaixa preus, és perquè hi ha mantàfula, engany, defecte o alguna cosa oculta.

Similar: On donen molt, no vages.

De donar, ningú es fa ric.

En cap lloc lliguen els gossos amb llonganisses.

Bo i Barat s'han barallat.

Similar en castellà: *Dale un huevo al codicioso y te pedirá la gallina.*

Ningú és imprescindible.

Recomana ser humils, reconèixer les pròpies limitacions i ser conscients que d'altres ens reemplaçaran quan ens morim o ens retirem de la professió.

Castellà: *A rey muerto, rey puesto.*

Ningú és perfecte.

No hi ha ningú perfecte.

Certament.

Similars: Ningú naix ensenyat.

Al millor nadador se l'endú el corrent.

El millor sastre esgarra els vestits.

El que no suma, se n'ix.

Contrari: Modest, baixa.

Castellà: *Nadie es perfecto.*

Similars en castellà: *A la mejor cocinera se le ahuma la olla.*

Al mejor cazador se le escapa la liebre.

Al mejor nadador se lo lleva el río.

Quien busca amigos sin defectos, queda sin

amigos.

Ningun geperut es coneix la gepa.

Ningú no vol reconèixer-se els propis defectes.

Similar: Sempre parla qui té què callar.

Castellà: *Nadie se huele sus peos ni encuentra a sus hijos feos.*

Similars en castellà, l'expressió: *Ver la paja en el ojo ajeno y no verse la viga en el propio.*

Ningú pot donar lo que no té.

Per més voluntat que es tinga, és impossible.

Contrari: D'on no hi ha, no es pot traure.

Connexos: Qui dóna el que té, no està obligat a més.

Val més un tin que dos te daré.

Ningú pot ensenyar el que no sap.

Certament.

Ningú ralla més que qui té què rallar.

Aconsella no intentar fer més que un altre més ric, influent o preparat que nosaltres mateixos.

Similar: D'on no hi ha, no es pot traure.

Similar, l'expressió: Estirar més el braç que la mànega.

Ni per riquesa gallejar ni per pobresa espantar. (gallejar = presumir)

Convé evitar l'ostentació perquè no ens roben i la misèria perquè no ens marginen.

Similars: En el terme mitjà està la virtut.

Tot té un mig i dos vores.

Connex: Al pobre, el sol se'l menja.

Ni tan guapa que mate ni tan fea que espante.

La bellesa excessiva en les dones atrau pretendents i problemes.

Similar: En el terme mitjà està la virtut.

Connex: **El qui es case amb una dona lletja, que visca en una casa gran, perquè si no, sempre la tindrà davant.**

No anant, no vénen.

Deixant de complir una suposada obligació familiar o social s'espera que els altres actuaran igual i les dues parts quedaran lliures de compromís.

Contrari: Voler-se és fer-se.

No deixes l'amic vell, que el nou no serà com ell.

Cert. Serà millor o pitjor, però no el coneixerem tant.

Com: L'oli i l'amic, l'antic.

Similar en castellà: *Más vale malo conocido que bueno por conocer.*

Ama al grado que quieras ser amado.

No digues ase a ningú que no ho siga més que tu.

Tots podem ser burros i equivocar-nos alguna vegada en la vida.

Similars: Ningun geperut es coneix la gepa.

Qui tinga la teulada de vidre, que no tire pedres a la del veí.

Ningú naix ensenyat.

No em fotràs, tort, que t'hi veus. (fotre = perjudicar)

Conjura les intencions d'algú, al qual li diem clarament que no ens fiem d'ell ni de les seues paraules.

Similar: Et conec, herbeta, que et dius marduix.

Castellà: *Te conozco, bacalao (, aunque vengas disfrazao).*

No enveges res de ningú, procura guanyar-ho tu.

S'explica millor que un llibre obert.

Similar en castellà: *El movimiento se demuestra andando.*

No es coneix una persona fins que no t'has menjat un quilo de sal amb ella.

Per conèixer algú s'hi ha de menjar una fanega de sal. (fanega o faneca = mesura de grans de cereals que va de 20 a 40 quilos)

Cal haver conviscut molt i en diferents circumstàncies amb algú per conèixer-li els gustos i el caràcter, i encara així ens enduem sorpreses.

Castellà: *Mozo bueno, mozo malo, quince días después del año.*

Similars en castellà: *Quien conoce a un lobo, conoce a todos los lobos; quien conoce a un hombre, sólo a uno conoce.*

A un lobo, con verlo lo conoces, y no en diez años

de trato a un hombre.

No és el deixeble més que el mestre, ni el servent més que el seu senyor.

És idiota i ridícul pretendre ser més que el superior o saber més que qui sap.

Similar: El deixeble ensenya al mestre.

Similar, l'expressió: Ser el docte Cagalló.

Connexos: No és el mateix Bernat que mestre Bernat.

Quan el deixeble està preparat, el mestre treu el cap.

No és el mateix Bernat que mestre Bernat.

Qui té coneixements, estudis o professió és o ha de ser socialment més reconegut que qui no en té.

Connex: El saber no ocupa lloc.

No és més net qui més neteja sinó qui menys embruta.

S'explica ben clarament.

No estan bé dos pobres a una porta.

La rivalitat i la competència solen ser perjudicials per a tots.

Similar: Si vols saber quants enemics tens, compta quants n'hi ha del teu ofici.

No et fies de la galta que de nit s'afaita.

Les activitats que es fan nocturnament són sospitoses d'il·legalitat o de dissimulació per alguna raó inconfessable.

Similar: El que es fa nit, de dia es veu.

Similar en castellà: *Al hombre de dos caras, rayo que lo parta.*

No et fies de prometença de mariner ni de dona d'hostaler.

Convé no fiar-se de les intencions de qui pretén obtenir algun benefici a costa nostra.

Similars: No tothom que pesca és pescador.

Les aparences enganyen.

L'hàbit no fa el monjo.

No et fies de qui sap menys que tu.

Es pot delegar, però no mai confiar, i sempre, revisar.

Similars: Del que et diguen, no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

No és or tot allò que lluu.

Similar en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*
No et rigues del meu dol, que quan el meu siga vell el teu serà nou.
(riure's = burlar-se, mofar-se, rifar-se, escarnir)

No tots els ulls ploren en un dia.

Se li diu a qui furga en la ferida moral d'un altre o insisteix a preguntar maliciosament per algun tema que afecta profundament l'esperit del preguntat.

Similar: A qui es burla, el dimoni li furga (; dos burlades, dos furgades).

Connex: Quan uns van, uns altres tornen.

No et treguis un ull per matar el del veí.

Recomana ponderar bé les possibles solucions als problemes per a no resultar perjudicats.

No hi ha casament pobre ni mort rica.

No hi ha boda sense flors ni mortalla sense plors.

Així sol ser.

No hi ha enemic xicotet.

Convé no menystenir la capacitat ofensiva d'una enemistat, perquè ignorem com serà i quan es produirà.

Similar: Cada gra de pols fa la seua ombra.

Per un clau es va perdre una guerra.

Castellà: *No hay enemigo pequeño.*

No hi ha joc sense trampa.

Encara que es jugue honestament, els jocs s'han ideat perquè guanye algú i perden tots els altres.

Com: Feta la llei, feta la trampa.

Similar: No hi ha rosa sense espines.

Ser la llei de l'embut, l'ample per a mi i l'estret per a tu.

Qui juga amb foc es pixa en el llit.

Similar en castellà: *Quien por su culpa muera, nadie le llore.*

No hi ha paraula ben dita que no siga mal compresa.

Quasi tots els conflictes entre les persones tenen origen en la mala interpretació del que s'ha dit, perquè l'estat d'ànim de qui escolta influeix en la interpretació de la idea manifestada.

Similar: La millor paraula és la que es calla.

La millor paraula és la que està per dir.

Contrari en castellà: *A buen entendedor, pocas palabras bastan.*

No hi ha pitjor cego que el que no vol vore.

No hi ha pitjor sord que el que no vol oir/sentir.

Quan la voluntat d'algú altre es tanca en banda i no atén raons, és com parlar-li a la paret.

Similar: Per esta m'entra i per esta m'ix.
Similar, l'expressió: Pegar-se cabotades contra la paret.
Contrari: Clavar els claus per la cabota.
Castellà: *No hay peor ciego que el que no quiere ver.*
Similar en castellà: *Con la Iglesia hemos dado (, Sancho).*

No hi ha pitjor veí que la terra prop del camí.

Els bancals vora camí són els més desproveïts de fruit per estar massa a mà de qui hi passa.

No mires com pinta, sinó com quinta. (pintar = aparenyar, simular)

Convé jutjar pels fets i no per les aparences.

Similar: Del que et diguen no et creges res, i del que veges, la meitat només.

Similar en castellà, els mots de Jesús: *Por sus hechos los conoceréis.*

No perd qui dóna si el que rep té vergonya.

L'agraïment de qui rep és pagament suficient.

No promets si no dons el que demanen els minyons. (dons = dónes)

Els xiquets menuts desconeixen la mentida i l'engany, per tant, si se'ls frustra la il·lusió poden fer-se molt pesats perquè no ho entenen.

Connex: Ploreu, xiquets, que pardalets tindreu.

Similars en castellà: *Por la boca muere el pez.*

A rico no debas y a pobre no prometas.

No sempre el foc del cor fuma per la boca.

Denota que de vegades els sentiments es mantenen ocults i no s'exterioritzen, com ho fa la boca d'un forn quan s'obri.

Similar, l'expressió: La processó va per dins.

No té pa ni vi, i convida al veí.

Es diu com a crítica de qui pretén aparenyar ser més ric que no és.

Similar: No tindre ni rei ni roc ni escopeta que faça foc.

Similars, les expressions: Bufar en caldo gelat.

Estirar més el braç que la mànega.

No tindre ni rei ni roc ni escopeta que faça foc. (roc = pedra, còdol)

Es diu de qui viu en la precarietat.

Similar en castellà, l'expressió: *No tener dónde caerse muerto.*

No tots els gustos són iguals, i per això tot es ven en la plaça.

S'explica prou bé.

Similars: Cada persona és un món.

Tot ho casen.

En el món hi ha d'haver de tot.
Cada olleta té/troba la seua tapadoretta.

Castellà: *De todo hay en la viña del Señor.*

No tractes a gent ociosa, perquè és cosa perillosa.

No tenir obligacions no és cosa normal i dóna que pensar.

Similar: Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Similar en castellà: *Dime con quién andas y te diré quién eres.*

No vulgues mai argüir amb qui no sap resumir. (argüir = argumentar, raonar, discutir)

No paga la pena perdre el temps amb persones que tenen poques llums intel·lectuals.

Similar: Ser un diàleg de sords.

Similars, les expressions: Parlar-li a la paret.

Pegar-se cabotades contra la paret.

Núvia amb cabells blancs fa Carnestoltes.

Resulta estrany als altres veure casar una dona major.

Similar: Maria Grenya, una sabata i una espardenya.

Similars, les expressins: Anar disfressat.

Paréixer Charlot.

Oncle Bernat, jo no he estat; mestre Canut, jo no he sigut.

Tio, jo no sóc.

És una burla que es fa a qui ha realitzat algun acció reprobable i intenta amagar-se o dissimular.

Connex: Tirar la pedra i amagar la mà.

Connexa l'expressió: Quedar-se amb el cul a l'aire.

On donen molt, no vages.

Qui promet més del que és comprensible per la lògica pretén enganyar.

Similars: De donar, ningú es fa ric.

Ningú dóna els duros a quatre pessetes/catorze quinzets.

Similars en castellà: *A cuarto vale la vaca, y si no hay cuarto, no hay vaca.*

A donde te quieran mucho, no vayas a menudo.

On no hi ha cap, tot és cua.

On no hi ha cap, tot són peus.

Si no hi ha cordura o fallen els dirigents, tot va malament.

Similars: Qui no té cap/memòria, té cames.

Més val un llapis curt que una memòria llarga.

Similar en castellà: *Cuando se muere el gallo, la gallina a cualquier pollo se arrima.*

Desgraciado el gallinero donde la gallina canta y el gallo cacaraquea.

Contraris en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

Donde hay águilas no cuentan gavilanes.

Similaris en castellà: *Capón que quiere ser gallo, azotallo.*

Cuando la gallina se mete a gallo, enseguida

remediallo.

On hi ha diners per a repartir, hi ha diferències per discutir.

Moltes persones solen barallar-se per l'egoisme d'arreplegar més que un altre.

Similaris: Acabats els béns, acabats els parents.

Similaris en castellà: *Parientes pobres y trastos viejos, pocos y lejos.*

Amigos, pero no perdiendo.

Nadie está contento con su suerte.

On va la corda, va el poal.

Detrás de la corda va el poal. (*detrás* = forma medieval de darrere)

Es diu com a crítica a alguna persona que sempre n'acompanya una altra, o com a constatació que una cosa n'implica una altra.

Similaris, les expressions: Ser l'ombra d'algú.

Ser Marta i Gregori.

Castellà: *Adonde va el violín, va la bolsa.*

Similaris: *Adonde va la gente, va Vicente.*

El burrito delante, para que no se espante.

On va Manel? On hi ha mel.

Es diu com a crítica de qui fa el que fan tots sense cap criteri personal.

Com: *On va Miquel? On hi ha mel.*

Castellà: *¿Dónde va Vicente? Donde va la gente.*

Or, vi i amic, l'antic; casa, barca i dona, nova.

Les millors qualitats d'algunes coses rau en la seua antigor, mentre que la novetat d'unes altres donen confiança i il·lusió.

Ovella de molts, el llop se la menja.

Les coses que tenen molts interessats o propietaris estan descurades perquè ningú vol fer-se'n càrrec excusant-se que ho facen els altres.

Similaris: Tots al sac, i el sac en terra.

Molts pilots perden un barco.

Connex en castellà: *Reunión de pastores, ovejas muertas.*

Paraula de pescador, mentida de caçador.

No convé confiar en la paraula de qui no sabem si podrà complir-la perquè el seu benefici depèn de les circumstàncies.

Paraula de rei no pot mentir.

Les persones de qualitat tenen (o haurien de tindre) trellat.

Paraula dita, boca cosida.

Allò que es diu o es declara ha de ser com una promesa o un jurament, i per tant no s'han de dir coses de les que ens hàgem de penedir.

Similars: El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Qui té boca, s'equivoca.

La paraula és l'home.

Paraula i pedra solta, no tenen volta.

Com l'anterior, la paraula dita sense fonament o irreflexivament, com una pedra llançada, pot causar un dany irreversible a algú.

Similars: La pedra, quan ix de la mà, no se sap on va.

Vilà i vil entreteniment és dir mal del que està absent.

Paraules i plomes, el vent se les emporta/enduu.

Moltes vegades es diuen coses irreflexivament, sense fonament, o per a quedar bé, o per a enganyar, i com que no tenen un pes específic, es queden en l'aire i no s'acompleixen.

Similar, l'expressió: Ser paper mullat.

Castellà: *Las palabras, se las lleva el viento.*

Parlant de (el tema que vulgueu), mon pare té un trabuc.

Parlant de cada cosa un poc, tinc el pimentó al foc.

A propòsit carabasses.

Es diu quan algú se n'ix del tema de la conversa.

Parlant, la gent s'entén.

Declara que el diàleg evita conflictes i violències, perquè ajuda a comprendre millor el rival.

Similar: Quan un no vol, dos no es barallen.

Castellà: *Hablando se entiende la gente.*

Parle jo o passa un carro?

Ho pregunta irònicament qui nota que els altres no presten atenció al que està dient, com si el soroll del pas d'un carro els impedira sentir-lo.

Com: Quan parle, la llengua menege.

Pecat amagat és mig perdonat.

Una mala acció coneguda és censurada, però no si es desconeix; i si es coneix al cap d'algun temps, la gent s'hi mostra més comprensiva.

Similars: El pecat està en l'escàndol.

Ulls que no veuen, cor que no se'n dol.

Similar en aragonès: *Es más pecou l'icillo que l'hacello.*

Similar en castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

Pels ulls l'ànima es veu, i per la boca es treu.

El caràcter i els estats anímic i de salut es poden interpretar per la mirada, però el mal geni o la ira solen manifestar-se per la boca.

Similar en castellà: *La cara es el espejo del alma.*

Pensa mal i encertaràs.

Pensa mal i no erraràs.

Aconsella considerar el revers de les coses, la seua possible part oculta o el seu mòbil inconfessat.

Castellà: *Piensa mal y acertarás.*

Pensava senyar-se i es va traure els ulls. (senyar-se = fer gest de la creu)

Es diu de qui pretèn alguna cosa i li ix malament.

Similars: El que és desgraciat, amb els collons entropessa.

L'home proposa i Déu disposa.

Similar, l'expressió: Ser un desmanyotat.

Contrari: Del plat a la boca, ningú s'equivoca.

Similar en castellà: *Ir por lana y salir trasquilado.*

Pensen els enamorats que tothom té els ulls tancats.

Pensa el lladre que tothom roba.

És prou habitual que considerem que les altres persones tinguen els mateixos defectes que nosaltres.

Similar: Ningun geperut es veu la gepa.

Tots veuen la palla en l'ull de l'altre i ningú es veu la biga en el propi.

Castellà: *Piensa el ladrón que todos son de su condición.*

Per a ser puta de cassoleta, més val tenir la figa queta.

Significa que hi ha assumptes o negocis ruïnosos que és preferible deixar-los estar.

Similars: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Castellà: *Pa ser puta y no ganar ná más vale ser mujer honrá.*

Similars en castellà: *Quedar como el gallo de Morón, sin plumas y cacareando.*

Quien más puso, más perdió.

Per Carnaval, tothom és igual.

Quan les persones estan contentes, superen momentàniament les diferències entre elles.

Connex: De nit, tots els gats són negres.

Per esta m'entra i per esta m'ix.

Es diu com a menyspreu a les paraules o els consells d'algú.

Castellà: *A consejo ruin, campana de madera.*

A palabras necias, oídos sordos.

Per l'abril, flors, olors i predicadors.

Qui no té obligacions, s'entreté amb altres menesters quan el bon temps ho permet i les persones estan alegres i receptives.

Per la maleta no donen res, donen pel sac.

Sentència que la realitat sempre sol ser-nos adversa, per bons que siguem els nostres propòsits.

Per llevant o per ponent, de la dona sigues parent.

La dona és el parent més influent de l'home casat, i convé estar a bones amb els sogres i tota la seua família directa.

Connex en castellà: *A las suegras, oírles la misa y sacarles el cuerpo.*

Per Nadal, qui res no estrena, res no val.

Qui per Nadal no estrena, res no val.

Qui no estrena per Nadal, res no val.

Qui per Nadal no estrena, poc val.

Qui per Pasqua i per Nadal res no estrena, res no val.

Són festivitats en què, tradicionalment, s'acostuma a anar ben vestit.

Similars: Diumenge de Rams, qui no estrena no té mans.

El dia de Rams, qui no estrena no té mans.

Castellà: *Al que veas en alpargatas por Navidad, no le preguntes cómo le va.*

Si no estrenas nada en Navidad, ya sé cómo te va.

Per Sant Joan, les estimades troben les enramades.

Antigament, pretendents i promesos decoraven les portes i finestres de la casa de la núvia com a obsequi.

Persona sorda, mal pensada.

Sol passar que les persones analfabetes i les sordes siguen desconfiades perquè no tenen la possibilitat de defensar-se davant de possibles crítiques o enganys.

Connex: Sord i vell, caga't en ell.

Per un frare no es perd un convent.

Ningú és imprescindible en un col·lectiu.

Contrari: Per un clau es va perdre una guerra.

Similar en castellà: *A rey muerto, rey puesto.*

Contraris en castellà: *Por un clavo se pierde una herradura.*

Adiós Madrid, que te quedas sin gente.

Poc sabem, però ensenyant aprenem.

Aprenem teoria dels llibres i deprenem la pràctica de qui sap més, i la nostra pràctica personal amb les seues equivocacions ens acaba fent mestres.

Pocs diners, poca música.

Qui no és ric, no pot esperar molts plaers ni grans coses de la vida.

Similar: Pescador de canya i moliner de vent, no ha menester notari per fer testament.

Posa el teu cul en consell, els uns diran que és blau, altres que és vermell. (consell = opinió, consideració, valoració, juí)

L'opinió que els altres tenen d'u mateix són variades, segons la faceta de la vida per la que ens coneguen.

Primer tot són roses i flors, després tot són penes i dolors.

Tots els començaments donen la impressió de ser prometedors, però la realitat confirma posteriorment que només era una impressió nostra, un desig o una il·lusió.

Similar: Tots els cànters nous fan l'aigua fresca.

De la festa, la vespra.

Similar en castellà: *Ama a quien te ama, no a quien te ilusiona.*

Amar sin padecer, no puede ser.

No hay rosa sin espinas.

Quan demanem, molt us llepem; quan us tenim, us escopim.

Quan demanem vos llepem; quan tenim, vos escopim.

Critica la hipocresia d'algunes persones o institucions, que es comporten segons els convé.

Similar: Darrere el rei, figures li fan.

Darrere, el rei mate, i davant, l'acate.

A port arribat, vot oblidat.

Castellà: *Cuando os pedimos, dueña os decimos; cuando os tenemos, como queremos.*

Quan el deixeble està preparat, el mestre treu el cap. (deixeble = alumne, aprenent)

Quan el deixeble està preparat, el mestre arriba.

Com més anem aprenent i sabent, més anem acostant-nos al domini d'alguna matèria i assemblant-nos als nostres mestres.

Similar: La pràctica fa mestres.

Connex: Poc sabem, però ensenyant aprenem.

Quan el riu sona, alguna cosa porta.

Quan la gent comenta coses és perquè algú n'ha donat notícia, ha desvelat algun secret o ha llançat una mentida.

Similar: Cada u conta la processó segons li va.

Contrari: Si vols mentir, digues el que sents dir.

Castellà: *Cuando el río suena, agua lleva.*

Cuando la mora envera, cerca está la cencivera.

Contrari en castellà: *Miente, que algo queda.*

Quan els uns riuen, els altres ploren.

Les circumstàncies solen ser diferents per a cada col·lectiu humà, en què el benestar d'uns és fruit del sacrifici d'uns altres.

Connexos: Quan uns van, uns altres tornen.

No et rigues del meu dol, quan quan el meu serà vell, el teu serà nou.

Qui està bé no se'n recorda de qui està mal.

Connex en castellà: *Cuando la fuerza ríe, la razón llora.*

Quan és fet el colomar, el colom es mor. (= colomer, columbari)

Les obres de construcció tarden tant a concloure's que, moltes vegades, quan s'acaben ja no serveixen per a la finalitat que es pretenia quan s'havien pensat.

Similars: Mort Cintet Rosquilla, li portaren la bacinilla.

Mort el burro, les garrofes per baix del *rabo*.

Similar en castellà: *A burro muerto, la cebada bajo el rabo.*

Quan es presenta marit, no esperes altre partit.

És un consell ben pràctic per a no quedar-se per a vestir sants.

Similars: Pardal que vola, a la cassola.

Similar en castellà: *Más vale un toma que dos te daré.*

Quan no t'ha de menester, l'amic es fa foraster.

Adverteix que hi ha falses amistats que s'allunyen o es barallen quan no tenen possibilitat de traure algun profit de nosaltres.

Connexos: L'amistat, sols entre iguals.

Quan parle, la llengua menege.

Es diu irònicament significant que el que u diu costa un esforç al que els altres no semblen prestar atenció.

Com: Parle jo o passa un carro?

Castellà: *Cuando los mudos hablan, licencia tienen de Dios.*

Quan parlen els majors, els xiquets callen.

Les criatures parlin quan les gallines pixin.

És una sentència que es diu als nens quan interrompen les converses dels adults.

Quan renyeixen els companys, molt expliquen als estranys.

Sol passar que quan dues persones que es coneixen bé es barallen, expliquen detalls i intimitats de l'antiga amistat a terceres persones a qui res no els importa, i això com a venjança.

Similar: A l'amic reconciliat, mira'l amb un ull obert i l'altre tancat.

Castellà: *Cuando riñen los compadres, se saben y dicen las verdades.*

Quant més t'acatxes, més se't veu el cul.

Qui molt s'acota, el cul mostra.

Qui es mostra massa humil o servicial, pot ser humiliat o menyspreat per qui es creu superior.

Castellà: *Cuanto más te agachas, más se te ve el culo.*

Quan ho diuen totes, veritat.

Si tothom coincideix en la mateixa opinió sobre algú, és possible que el tal algú estiga equivocacat sobre si mateix.

Castellà: *Quando todos te dijeron que eres asno, rebuzna y ponte rabo.*

Similar en castellà: *Miente, que algo queda.*

Quando el río suena, agua lleva.

Quan un no vol, dos no es barallen.

Mai se barallen dos si l'un no ho vol.

Una discussió es pot evitar si una de les parts vol.

Castellà: *Se necesitan dos para bailar un tango.*

Contrari en castellà: *Yo duro y vos duro, ¿quién llevará lo maduro?*

Quatre coses no es cansen d'altres quatre: ull, de veure; orelles, d'oïr; terra, de pluja, i dona, d'home.

Així sol ser.

Què diuen les criatures? El que senten dir als grans.

Els xiquets solen dir les coses que senten dir als grans, encara que no les entenguen.

Què hem de fer, vendre la casa i pagar lloguer.

Quina pena, tindre el cul davall l'esquena.

Se sol dir a la constatació d'alguna desgràcia davant de la qual som impotents.

Qui a festes va, forasters va a buscar.

Adverteix que les festes són un atractiu més poderós per a forasters que per a la gent del poble, que ja les coneix massa.

Qui amb bon mestre està, bon ofici aprén.

Certament.

Similar: Qui està prop de la vaca, la mama.

Similar en castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

Qui a mi em vulga vore tort, jo el vull vore cego.

Es diu quan es constata que algú ens vol mal.

Castellà: *Darí a yo un ojo porque a mi enemigo sacasen otro.*

Antes ciegos que mal veas.

Connex en castellà: *A un traidor, dos alevosos.*

Qui a poble foraster va a festejar, va a que l'enganyen o a enganyar.

Els habitants d'un mateix poble solen conèixer-se, de manera que un foraster constitueix un element desconegut.

Connex: Qui a festes va, forasters va a buscar.

Castellà: *A pueblo forastero vas a pretender, a dar el timo o a que te lo den.*

Similar en castellà: *Cuando el lobo va a hurtar, lejos de casa va a cazar.*

Qui amb oli tracta, els dits se n'unta.

Qui oli remena, les mans se n'unta.

Qui té la paella pel mànec, fa anar l'oli on vol.

Qui té el poder, la propietat, la influència..., disposa com vol de persones i coses.

Similar: Els diners, per on passen, banyen.

L'aigua, per on passa, banya.

Qui té diners pot decantar la raó del seu cantó.

Similar en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

Quien parte y reparte, se queda con la mejor parte.

El que paga, manda.

Qui amb trampa va, amb trampa es queda.

Qui pretén enganyar, no sempre obté els resultats que pretenia.

Contrària, l'expressió: Anar amb la veritat per davant.

Similar en castellà: *Quien a hierro mata, a hierro muere.*

Quien roba a un ladrón, ha cien años de perdón.

Qui barca maneja o dona passeja, ha de voler saber de quin peu coixeja.

Per la pròpia seguretat, convé conèixer bé les persones i les coses més pròximes, sobretot els seus defectes.

Qui bé estima, bé castiga.

A vegades, per a educar bé algun menor o supeditat, els pares o superiors no tenen més remei que utilitzar mesures desagradables.

Similar: Allò que cou, cura.

Tant et vull que et trac un ull.

Castellà: *Quien bien te quiere te hará llorar.*

Similar en castellà: *La letra, con sangre entra.*

Qui canta, el seu mal espanta.

Se li diu a qui està cantant o cantussejant per a frustrar-lo o per a anunciar-li que ens hem adonat que té el pensament ocupat.

Similar: Un clau en trau un altre.

Castellà: *Quien canta, su mal espanta.*

Cantando se van las penas.

Cantando y cantado, las penas se van aliviando.

Similar en castellà: *Acciones matan pasiones.*

Qui confia en sa fortuna va ben tort.

La confiança mata l'home.

Mentre es confia no s'actua, i per tant tot continua igual de malament.

Castellà: *Agua esperé y tarde sembré, sabe Dios lo que recogeré.*

Sentit similar en castellà: *A Dios rogando y con el mazo dando.*

Contrari en castellà: *Hombre prevenido vale por dos.*

Qui creu el bastó, té el bastó per mestre.

És una manera de dir burro a qui fa les coses per obligació i no per propi convenciment.

Connex: Als jóvens i pollins, poca llibertat i bons bocins.

Castellà: *El burro que anda a palos, malo.*

Qui criatures, ases i dones mena, tot l'any va en pena.

Qui té per missió vigilar i controlar els altres, no té un moment de descans, perquè els altres mai no s'estan quiets.

Similars: Qui es gita amb xiquets i llaura amb rtuquets, collita de pets.

Qui es gita amb xiquets s'alça cagat.

Qui de dones fa cabal, ja pot amanir la roba i anar-se'n a l'hospital.

Avisa que no s'ha d'esperar gran cosa.

Similar: Trauràs de les dones poques coses bones.

Connex: *Més logren faldes que plomes i espases.*

Qui deixa un llibre, perd un llibre i un amic.

És preferible regalar alguna cosa i quedar com un senyor a prestar alguna cosa que no ens han de tornar quan ens faça falta, per la que passarem vergonya en demanar-la, quedarem com a mentiders o, inclús trencaran amb nosaltres per tal de no haver-la de tornar.

Castellà: *A quien presta su frazada, le toca aguantar la helada.*

Similars: *Quien más puso, más perdió.*

A quien te engañó una vez, jamás le has de creer.

Antes de pedir dinero a un amigo piensa cuál de las dos cosas necesitas más.

Qui de seda va vestit, o és molt pobre o molt ric.

Qui cada dia va bonic, o és molt pobre o molt ric.

Qui ha de donar llum, dóna fum.

És una crítica a algú que hauria de ser exemple per als altres.

Connexos: Quan el pare fa Carnestoltes, els fills fan Quaresma.

D'on no hi ha, no es pot traure.

El qui és carcamal, tot l'any fa Carnaval.

Qui de tots els peixos sap el nom, és mirat savi per tothom.

Hi ha moltes espècies i cada peix es diu d'una manera en cada lloc.

Qui diners d'altre guarda, mai se'n va al llit sense sopar.

Els banquers, els prestamistes i els constructors viuen dels diners que els altres els paguen cars a poc a poc o per endavant.

Similars: Els diners, per on passen, banyen.

L'aigua, per on passa, banya.
Qui amb oli tracta, els dits se n'unta.
Qui oli remena, les mans se n'unta.

Contraris: Qui manlleua quan no necessita, ha de pagar quan necessita.

Qui no vol quan pot, no pot quan vol.
Castellà: *Quien guarda, halla.*
Sopa, pega'm a la boca.
Donat? Gràcies.

Contrari en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*
Qui en desembre ha de festejar, vora del foc s'ha de posar/ficar.
Estar parat molta estona al fred, refreda.
Connex: Qui està a la vora del foc també s'escalfa.
Contrari: Qui festeja no té fred.

Qui en té, en perd.
Qui en té, n'ha de perdre.
Al·ludeix als diners.
Connex: Ningú pot donar *lo* que no té.
Contrari: D'on no hi ha, no es pot traure.

Qui és amo, governa.

El que paga, mana.

Qui té els mitjans de poder influeix sobre els altres, tant si volen com si no.

Castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*
Quien paga, manda.

Qui es casa per l'interés, mosso de la dona és.

Quan no hi ha amor pel mig, s'ha de procurar mantenir contenta la parella per a no perdre-ho tot.

Qui és més a prop del foc, crema més fort.

Qui té un lloc privilegiat respecte al d'algú altre, n'obté més benefici.

Similar: Qui està prop de la vaca, la mama.

Similar en castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

Qui espera es desespera.

Qui espera delera.

Sentència que a qui depén d'algú altre, el temps se li fa llarg i no pot realitzar allò que pretenia.

Connexos: Faenas de dos, merda de gos.

Ramat de molts, el llop se'l menja.

Tots al sac, i el sac, en terra.

Qui està a la vora del foc també s'escalfa.

Certament.

Similars: Qui és més a prop del foc, crema més fort.

Qui està prop de la vaca, la mama.

Qui té padrins, es bateja.

Similar en castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

Qui està bé no se'n recorda de qui està mal.

Es diu quan constatem alguna injustícia comparativa.

Similars en castellà: *Desventuras y penas, a nadie le importan las ajenas.*

Ande yo caliente y ríase la gente.

Qui es vesteix amb roba d'altre, al mig del carrer el despullen.

A qui utilitza alguna propietat aliena, li la poden reclamar en qualsevol moment.

Qui festeja no té fred.

Pensen els enamorats que tothom té els ulls tancats.

Qui s'enamora, perd el món de vista perquè té el pensament ocupat només en la persona estimada.

Qui guarda quan té, troba quan vol.

Qui guarda quan té, gasta quan vol.

Qui estalvia quan pot, gasta quan vol.

Convé fer reserva de diners, energia o aliments per al futur, sempre imprevisible, o per a alguna possible desgràcia.

Similar: Del teu diner vulgues ser senyor i no servidor.

Contrari: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Castellà: *Quien guarda, halla.*

Similar en castellà: *La hija y la heredad, para la ancianidad.*

Qui firma, paga.

Una signatura en un contracte obliga al signatari a complir el pacte, voluntàriament o per la força.

Similars: La paraula és l'home.

Una encaixada de mans és un pacte.

Allò que la boca erra, la butxaca ho paga.

Connex: Del mal pagador, gra o palla.

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

Qui la mort d'altre espera, primer troba la seua.

Desaconsella el ressentiment perquè afecta la salut del ressentit i no soluciona res.

Similars: Asseu-te a la porta de casa i veuràs passar el cadàver del teu enemic. (Proverbi d'origen àrab)

Paciència i una canya.

Contrari: Qui espera, es desespera.

Qui l'entorta, se l'emporta. (entortar = deixar tort)

Significa que qui ha causat algun perjudici té l'obligació d'assumir-lo i reparar-lo d'alguna manera.

Connexa, l'expressió: Fer Pasqua abans de Rams.

Castellà: *Quien rompe, paga y se lleva los tiestos.*

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

Qui molt parla, molt erra.

Qui parla molt té més probabilitats de dir alguna inconveniència que qui parla poc o que qui no diu res.

Similar: Qui té boca, s'equivoca.

Castellà: *A mucho hablar, mucho errar.*

Qui molt s'abaixa, el cul ensenya.

Qui molt s'acota, es cul mostra.

La humilitat és una virtut que no s'ha de portar mai a l'extrem per tal que ningú se n'aprofite.

Castellà: *Cuanto más te agachas, más se te ve el culo.*

Qui no en té, no en gasta.

Qui no en té, no en pot perdre.

Es diu de qui té poc seny o enteniment.

Com: D'on no hi ha, no es pot traure.

Qui no és agraït, és un malparit.

Per sinceritat o per educació, hem de manifestar agraïment a qui ens afavorisca.

Similar: De desagraïts, l'infern és ple.

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

Contrari en castellà: *Es de bien nacido ser agradecido.*

Qui no et coneix, que et compre.

Se li diu a qui li coneixem el mal caràcter, la nul·la paraula o el mal comportament.

Similars: Alaba't, ruc, que a vendre et duc.

Alaba't, ruc, que a la fira et duc.

Similar, l'expressió: A bon sant t'encomanes.

Castellà: *Que te compre quien no te conozca.*

Similar en castellà: *Te conozco, bacalao.*

Qui no té diners, no té amics.

Encara que això no és cert, es diu irònicament volent significar que als pobres, tot els ve costa amunt perquè no poden costejar-se els mitjans per a eixir de dificultats.

Contraris: Aquells són rics, que tenen amics.

Qui té un amic, té un tresor.

Contrari en castellà: *Quien tiene dinero, tiene compañeros.*

Connex en castellà: *La prosperidad hace amigos, la adversidad los prueba.*

Qui no té res atesorat, no té por de ser robat.

Certament.

Castellà: *No hay dinero, no hay miedo.*

Qui paga bé, crèdit té.

Qui té paraula i compleix els pactes o és generós en el pagament és persona de fiar per a futures ocasions.

Similar: Qui no té diners, que tinga paraula.

La paraula és l'home.

Castellà: *Un cliente bien atendido es una renta vitalicia.*

Qui paga lo que deu, fa cabal per son hereu. (cabal = capital)

Qui va mantenint la seua economia al dia, sap que podrà estalviar allò que li sobre.

Contrari: Qui no té fills, té nebots.

Connex: Més val vergonya en la cara que dolor en el cor.

Qui per si no té cervell, com pot donar bon consell?

No pot donar bones ensenyances qui no hi està capacitat.

Similar: Qui no sap fer les coses, no les sap manar.

On no hi ha cap, tot són peus.

Els consells, amb diners.

Qui per tot dia fa bonic, o és molt pobre o és molt ric.

O bé vesteix la roba que li han donat perquè no en té altra que posar-se o, contràriament, en té de sobra i cara per anar canviant-se tothora.

Similar, les expressions: Anar més mudat que un margalló.

Anar de fil de vint.

Similar en castellà, l'expressió: *Ir de punta en blanco.*

Qui s'agravie, que li bese el cul al content.

Ho diu qui està convençut de no haver donat motiu d'enveges ni haver faltat a ningú.

Similar: El que s'enfada té dos faenes: enfadar-se i desenfadar-se.

Contraris: L'agraviat mai dorm.

Si tens algú agraviat, no vages mai descuidat.

A l'amic reconciliat, mira'l amb un ull obert i l'altre tancat.

Vols ser feliç? Sigues-ho.

Castellà: *El se pica, ajos come.*

Al triste, el puñado de trigo se le vuelve alpiste.

Connex en castellà: *Alegría y tristeza muerte acarrear.*

Qui t'avisa no et vol mal.

Declara la bona intenció de qui alerta o aconsella algú sobre el risc que corre.

Castellà: *El que avisa no es traidor.*

Qui té cul no pot dir peter a un altre.

No s'ha de criticar a ningú, perquè tots tenim defectes.

Similars: Qui tinga la teulada de vidre, que no tire pedres a la del veí.

Qui estiga lliure de pecat, que tire la primera pedra.

Sempre parla qui té què callar.

Ningú és perfecte.

Similar en castellà: *Quien tiene hija soltera, no diga de la ajena.*

Qui tem, alguna cosa deu.

La mala consciència és causa de remordiments o de por.

Castellà: *Al que mal vive, el miedo le sigue.*

Quien algo teme, algo debe.

Connex en castellà: *El pendejo al cielo no va, lo friegan aquí, lo friegan allá.*

Qui té padrins, es bateja.

El qui troba bon padrí, ja ha corregut mig camí.

Moltes vegades s'aconsegueixen coses per la intervenció de parents o amics que per mèrits propis i sense la intervenció de ningú altre no s'aconseguirien.

Similar: Qui té padrins, es bateja.

Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

Recomana deixar a cada u la llibertat de fer el que està fent, perquè només l'interessat sap per què ho fa.

Similar: Cada u sap en sa casa on es penja el cresol.

Castellà: *Dejad al triste llorar y al tonto cuidar lo ajeno.*

Qui tinga la teulada de vidre, que no tire pedres a la del veí.

Recomana no criticar els altres, ja que tots tenim defectes, i a vegades molt més censurables que els que critiquem.

Similars en castellà: *A quien le gustan las brevas, no hable mal de la higuera.*

Andando por el camino, me dio una patadita un potro; aquél que beba vino no le diga borracho al otro.

Antes de intentar cambiar el mundo, da tres vueltas por tu propia casa.

Quien quisiere probar la olla de su vecino, tenga la suya sin cobertera.

Qui del llop parla, prop li ix.

Es diu quan s'ha al·ludit a alguna persona en una conversa i, al moment, es presenta.

Castellà: *Hablado del ruín de Roma, por la puerta asoma.
El lobo está en la conseja.*

Qui envia, no va.

La idea que u té, ningun delegat li l'executarà exactament com ell mateix l'havia pensada.

Similar en castellà: *El santo ausente, vela no tiene.*

El santo que no está presente, vela no tiene.

Qui és bon superior? Qui ha estat bon inferior.

Qui té experiència sap com són i com funcionen les coses i com es comporten les persones.

Similar: *Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.*

Similar en castellà: *El ser señor no es saber, sino el saberlo ser.*

Ni pidas a quien pidió ni sirvas a quien sirvió.

Al avaro no llegues, y al ruín no ruegues.

Donde trabajaste de marinero, no seas patrón.

La veteranía es un grado.

Similar en castellà, l'expressió: *Haber sido cocinero antes de fraile.*

Qui es casa per interès ja ho dirà després.

Tot engany acaba manifestant-se tard o d'hora, sobretot a l'hora de pagar-ne els perjudicis.

Qui escolta, savi és; qui s'escolta, no ho és gens.

S'aprén dels altres, mentre que qui es pensa saber-ho tot i posseir la veritat, queda com a estúpid davant dels qui saben més que ell.

Similar: *Abans d'ensenyar, aprén.*

Qui espera, es desespera.

Quan s'espera algú, sembla que no arribe mai; o mentre es confia que algú faça alguna cosa, no la fem nosaltres mateixos i, damunt, patim.

Similar en castellà: *La esperanza era verde y se la comió un burro.*

Qui espera totes les veïnes, no és a temps a les matines. (= oració de la primera hora del matí)

S'ha de ser diligent i no confiar massa en els altres, que ens poden fer quedar malament.

Similar: *El que s'ha de fer, prompte.*

Qui espera, es desespera.

Uns per altres, el sac en terra.

Ramat de molts, el llop se'l menja.

Qui és sabater, que faça sabates.

Recomana dedicar-se als propis assumptes i no posar-se en els dels altres.

Castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

Qui està bé no se'n recorda de qui està mal.

És una crítica i una constatació del comportament general.

Contrari: Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

Similar en castellà: *La buena vida a padre y madre olvida.*

Qui estiga bé, que no es menege.

Aconsella no deixar la situació actual per si de cas la situació novella és pitjor.

Com: No deixes sendes velles per novelles.

Similars: Fugir del foc i caure en les brases.

Cadireta de València, el que s'alça no s'assenta.

Similar en castellà: *Quien fue a Sevilla perdió su silla.*

Qui fa bé al comú no fa bé a ningú.

Amic de tots, amic de ningú, tot és u.

Avisa que qui pretén ser útil a tots ha de tenir clar que ningú sol agrair l'altruisme.

Qui fa els plats es queda el plat pitjor.

Els artesans i la gent d'ofici sol quedar-se per a si les obres defectuoses o menys vendibles.

Castellà: *En casa del herrero, cuchillo de palo.*

Qui fa majordom a l'ase, perd la fama i perd la casa.

No s'han de confiar coses de molt interès a persones inadequades.

Similars: La confiança mata l'home.

Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Qui juga amb foc es pixa en el llit.

És un advertiment que es fa, sobretot, als xiquets, perquè poden somiar l'activitat feta en el dia i pixar inconscientment per a apagar-lo en el somni.

Qui li ha fet el nas, que el/la tinga al braç.

Es diu quan algú es cansa de suportar algun xiquet molest.

Quina genteta porta el barco, i anaven pare i fill.

Critica als que critiquen als altres i no es veuen els propis defectes.

Similar en castellà: *Ser tal para cual.*

Quina hora és? Al cul de la burra pinten les tres.

És una resposta expeditiva a qui abuseja de preguntar l'hora.

Connexos: Si tens set, pixa i beuràs calentet.

Si tens fred, arrima't a la paret.

Si tens fam, pega un bram.

Si tens calor, gira't de cul a la frescor.

Qui naix per a gallet no arriba a xavo. (gallet = moneda més antiga i de menys valor que el xavo = 10 cèntims de pesseta)

És un refrany fatalista que vol significar que cada u té el futur predeterminat des del moment del naixement, perquè segons les

circumstàncies familiars i les pròpies facultats es podrà o no aspirar a ser algú en la vida.

Similars: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

D'on no hi ha, no es pot traure.

El peix gran es menja el xicotet.

Sempre va el gos al de les calces foradades.

Similars en castellà: *Si da el cántaro en la piedra, o la piedra en el cántaro, mal para el cántaro. (Si el cántaro da...)*

Donde hay patrón no manda marinero.

Qui no es dóna vergonya d'ofendre no se'n dóna de demanar perdó.

És una crítica a qui no li importa la gent ni la seua opinió.

Qui no té diners, que tinga paraula.

Aconsella ser cabal en el que es diu i mantenir la paraula en els compromisos, tractes o negocis per a no perdre la credibilitat i, per tant, el crèdit.

Similars: La paraula és l'home.

Qui deu, no té veu.

Qui pren, *son* cor ven.

Qui pren, *son* cor ven.

Qui accepta diners, regals o favors d'algú, queda en deute material o moral.

Contrari: Qui rep i no dóna no és bona persona.

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

Connexos en castellà: *Santa Rita Rita, lo que se da no se quita.*

Lo que me diste por lo que me cogiste.

Es de bien nacido ser agradecido.

Qui rep i no dóna no és bona persona.

Cal correspondre per a ser educat i just.

Contrari: Si el món fóra un ou, se'l beuria.

Qui sembra vents, recull tempestats.

Qui obra malament o fomenta la discòrdia, un dia o un altre en paga les conseqüències.

Similar: Tal faràs, tal trobaràs.

Castellà: *Quien siembra vientos, recoge tempestades.*

Similar en castellà: *A amo ruin, mozo malsín (= murmurador)*

Qui té mal veí, té mal matí.

Qui està contrapuntat amb algú amb qui s'ha de trobar cada dia, es disgusta cada vegada que el troba.

Com: Déu ens lliure d'un mal veí i d'un estudiant de violí.

Qui t'estima s'arrima.

Així és en tots els éssers vivents per llei natural.

Similar: Voler-se és fer-se.

Contrari: Lluny dels ulls, lluny del cor.

Qui té un amic té un tresor.

L'amistat vertadera no té preu i és un bé que s'ha de cuidar.

Similar en castellà: *Amigo leal y franco, mirlo blanco.*

A buen amigo, buen abrigo.

Amigo es aquél que llega cuando todo el mundo se ha ido.

Amigo no es quien te limpia las lágrimas, es el que evita que derrames ni una sola.

Amigo sin dinero, eso quiero, que dinero sin amigo no vale un higo.

Amigo verdadero no va contra tu honra ni contra tu diero.

Amigos y libros, pocos y buenos.

Amistad de verdad es lo más difícil de encontrar y cuando ya la hay es lo que más tenemos que valorar.

Qui té vergonya, es mor de fam.

Com: El que no plora, no mama.

Similar: La vergonya fa ronya.

Qui calla atorga i toca la pandorga.

El que no prova, no es gita amb la sogra.

Similar en castellà: *Amándonos tú y yo, que revienten los mirones.*

Qui tinga la teulada de vidre, que no tire pedres a la del veí.

Qui té cul no pot dir peter a un altre.

Qui tinga cul que no diga pudent a un altre.

Recomana no criticar a ningú, ja que ningú som perfectes.

Castellà: El que tiene tejado de vidrio no le tira piedras al vecino.

Qui toca oli, s'unta els dits.

Les coses amb les que s'està en contacte habitualment acaben afectant, en bé o en mal, a qui està en contacte amb elles.

Similar: Els diners, per on passen, banyen.

Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Tanto va el cántaro a la fuente, que al fin se rompe.

Similar en castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Qui s'ajunta amb un coixo, al cap de l'any coixo i mig.

Adverteix que la mala fama s'adquireix prompte, ja que la gent sol jutjar per les companyies.

Castellà: *El que con lobos anda, a aullar aprende.*

Quien con lobos anda, a aullar se enseña.

Similar en castellà: *La manzana podrida pierde a su compañía.*

Qui vinga darrere, que tanque la porta.

L'últim, que tanque la porta.

Ho diu expeditivament qui creu haver complit amb les pròpies obligacions i no espera que els altres actuen com ell.

Similar: Mariquita l'últim.

Similar en castellà: *Maricón el último.*

En paraules del rei Lluís XIV: *Après moi, le déluge.*

Raons de marit i muller, de la porta al carrer.

Les discussions matrimonials solen transcendir més enllà de la intimitat.

Regals ablaneixen pedres.

Els diners, els obsequis i les atencions fan que, inclús sense ganes, ens atenguen millor.

Similar: Les bones paraules fan menjar els malalts.

Amb diners, torrons.

Similar en castellà, l'expressió: *A quién amarga un dulce?*

Renega de l'amic que et tapa amb les ales i et mossega amb lo pic. (lo pic = el bec)

Recomana allunyar-se de qui ens traeix o s'aprofita fingint amistat.

Similar: Davant l'acate i darrere el rei mate.

Similar en castellà: *Amigos, pero no perdiendo.*

Repara que la lloança, poc es dóna a qui ens avança.

Per amor propi, no solem alabar a qui és més sabut, o més llest, o més afortunat que nosaltres.

Regne ni casament, companyó no consent.

Hi ha coses que demanen solitud, ja que la companyia molesta.

Respon sempre amb gran prudència a qui li falta la ciència.

Les persones ignorants solen ser malpensades i poden interpretar malament les paraules o les intencions de qui sap més que elles.

Rient rient es bat el cul a la gent.

Rient rient bat es cul a sa gent. (es, sa = articles salats)

Les coses dites amb humor no ofenen i les persones interessades es donen per enteses però no poden argumentar que els han ofés.

Rosega més l'enveja que la tinya.

Adverteix que qui té enveja pateix de no tenir el que un altre té i és infeliç.

Com: Si l'enveja fóra tinya, quants de tinyosos hi hauria.

Safarejos i forn, niu de raons. (safareig = safrig, llavador públic)

On s'ajunten dones i han de fer cua, no falten les converses o baralles.

Similar: Dos dones i un pato, mercat.

Similars, les expressions: Fer safareig

Fer barrets

Sant Antoni es va enamorar d'un porc; Sant Joan, d'un be, i jo de vostè.

És una manera elegant de demostrar-li desamor a algú.

Sant Joan dels llogats, els mossos deixen els amos i els amos cerquen criats.

Al mes de juny s'acumulen collites i treballs al camp que obliguen molts propietaris de terres a llogar jornalers, fins al punt que els bracers escassegen.

Castellà: *San Juan de los cuidados, cuando los mozos dejan a sus amos y ellos toman nuevos criados.*

S'atrapa abans un mentider que un coix.

En algun moment s'oblida quina és la mentida que s'ha dit i el mentidar queda descobert.

Castellà: *Corta de piernas es la mentira y se deja coger enseguida.*

Contrari en castellà: *Miente, que algo queda.*

Secret d'un és d'un, de dos és d'onze, i de tres és de cent onze.

Secret de tres no és bo per res.

Les coses compartides s'acaben sabent per sospita, per deducció o per indiscreció.

Similar: Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

La veritat i l'oli sempre suren.

Secrets davant de la gent, senyal de poc coneixement.

Secrets en reunió, és de mala educació.

Secrets en reunió, falta d'educació.

Es diu per a criticar a qui fa escoltetes o xiuxiuejos o es mig amaga davant d'altra gent perquè no s'assabente del que es diu.

Similar en castellà: *A confesión de parte, revelo de prueba.*

Sempre el meu és molt millor, perquè del meu jo en sóc l'autor.

Justifica que, normalment, s'està més pagat de les coses pròpies i dels parents més íntims que de les d'altri.

Contrari en castellà: *Culo veo, culo quiero.*

Sempre hi ha ulls que miren i orelles que escolten.

Es diu recomanant secretisme o justificant que els secrets acaben sabent-se.

Connex: Secrets davant de la gent, senyal de poc coneixement.

Castellà: *Las paredes oyen.*

Similar en castellà: *Dios te ve.*

Sempre paguen justos per pecadors.

Es diu quan algun mal li sobrevé a un innocent, i això perquè moltes vegades s'administra un castic col·lectiu per tal de no castigar directament el culpable, per no voler descobrir-lo o per no gosar enfrontar-s'hi.

Castellà: *Siempre pagan justos por pecadores.*

Similar en castellà, l'expressió: *A pagarlo, Pocarropa.*

Sempre parla qui té què callar.

Es diu de qui critica els altres sense veure's els seus propis defectes.

Similars: Ningun geperut es coneix la gepa.

Sempre va el llop al de les calces esquinçades. (esquinçat = esgarrat, desfet, esfilagarsat, espentolat, descosit)

Quan les coses van malament en un col·lectiu, solen afectar més al més feble.

Similars: Sempre plou quan no hi ha escola.

Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

La ignorància és molt atrevida.

Castellà: *A pagarlo, Pocarropa.*

Las desgracias, nunca vienen solas.

Serviu-me, que de bons vinc. I venia de casta d'ases.

Es diu com a burla de l'arrogant que pretén ser més que els altres.

Similar, l'expressió: Ser el docte Cagalló.

Castellà: *Criados, servidme, que de buena casa vengo.*

Similar en castellà, l'expressió: *No tener abuela.*

Si al cel no em volen, a l'infern em pregun.

Ho diu aquell a qui no l'accepten, a ell, als seus o a la seua obra.

Similar: Quan una porta es tanca, una altra se n'obri.

Similar en castellà: *Si no puedes con tu enemigo, únete a él.*

Si avui ets molt ric i tens pobres parents, no oblides que tenen molt grosses les dents.

Convé tenir-ho present, perquè algunes vegades es dóna la mà i t'agafen el braç.

Castellà: *Parientes pobres y trastos viejos, pocos y lejos.*

Si compres res a censal, no en pagues més del que val. (a censal = a crèdit, per endavant)

És un bon consell en tractes amb particulars, no pas amb el banc, que ja s'ho cobra ben cobrat.

Si el guardià juga a cartes, què faran els altres frares?

Si els vells fan de dolçainers/gaiters, què faran los jóvens solters?

Qui no compleix amb els seus deures deixa pensar que tothom és com ell.

Similars: Qui ha de donar llum, dóna fum.

En un cau de conills, el que fan els pares fan els fills.

En casa del dolçainer, el fill, ballador.

Si el món fóra un ou, se'l beuria.

Més que un refrany, és una crítica que es diu de qui és tan egoista que no deixa que els altres traguen profit d'alguna cosa.

Connex: Si l'enveja fóra tinya, quants de tinyosos hi hauria.

Similar en castellà: *Ser como el perro del hortelano, que ni come ni deja comer.*

Si el patró és vell i la patrona no, més pesca la patrona que el patró.

Una dona jove sempre és un atractiu per als homes.

Si els vells fan de gaiters, què faran joves solters?

Crítica que les persones suposadament serioses facen coses de poc trellat.

Similar: Si el guardià juga a cartes, què faran els altres frares?

Contrari, l'expressió: Predicar amb l'exemple.

Si en ta casa vols repós, ni prometes al que és pobre, ni degues al poderós.

El pobre et recriminarà la falsa promesa i el poderós es cobrarà el deute perquè pot fer-ho.

Si has de prendre consell, pren-lo sempre d'home vell.

Els vells tenen experiència en la vida.

Similar: Del ric el remei i del vell el consell.

Contrari: Consell de vell, caga't en ell.

Connex en castellà: *Bendita la casa que a viejos sabe.*

Si ho ha dit al sord, no ho ha dit al peresós.

Hi ha més esperança que es facen les coses per la intermediació d'un sord que d'un malfaener, que sabem que no les farà.

Si no vols caldo, tres tasses.

S'ho diu un mateix o se li diu a qui no pot evitar sofrir coses que odia.

Castellà: *Si no quieres caldo, dos tazas.*

Eso que no puedes ver, en tu casa lo has de tener.

Si no vols pregar en va, porta el barret a la mà.

Qui demana algun favor ha de mostrar-se humil i agraït.

Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Adverteix que per més precaució que es pose, tot acaba sabent-se més tard o més prompte.

Similar en castellà: *De lo contado come el lobo.*

Si no vols ser enganyat, tracta amb or de bon quirat. (quirat = mesura de puresa de diamants i metalls preciosos)

Els diners en efectiu demostren que no es pretén enganyar i afavoreixen que l'altre tractant es fie i actue honestament.

Contrari: Si vols enganyar al marxant, posa-li *la ganància* per davant.

Si tens filles per casar, del sol de març les has de guardar.

Convé evitar que es facen morenes, ja que la pell perd frescor i s'arruga, i perdran possibles pretendents.

Si vols arribar a dalt com un jove, puja les escales com un vell.

És un consell per a muntanyers, sobretot.

Si vols de l'amic provar la voluntat, fingix necessitat.

S'explica sol, com altres ja explicats més amunt.

Si vols enganyar al marxant, posa-li *la ganància* per davant.

Els diners en efectiu davant dels ulls solen decidir de seguida a qui ven.

Contrari: Si no vols ser enganyat, tracta amb or de bon quirat.

Connex en castellà: *Cuando el dinero habla, la verdad calla.*

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

No convé confiar que ningú actue per u mateix, perquè no ho farà com ho faríem nosaltres.

Castellà: *Cuando el lobo no va por su pie, no come lo que quiere.*

Si vols fer fortuna, no mires tant la lluna.

No convé passar el temps en coses improductives.

Similar: Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

Si vols mal a *ton* plaer, vés per mar o pren muller.

Navegar o casar-se és perdre una part de la llibertat d'obrar.

Similars: T'has casat, t'has cagat.

Quan un home es casa, lliguen un bou i amollen una vaca.

Si vols perdre un amic, deixa-li diners.

Tornar els préstecs sempre costa i es procura evitar.

Similar: Qui deixa un llibre, perd un llibre i un amic.

Contrari: L'amic i el meló, provats.

Si vols ser apreciat, has de fer-te desitjat.

En general, s'aprecia més allò que costa d'obtenir que no les coses fàcils.

Si vols ser ben casat, casa't pel mateix veïnat.

Convé fer parella amb qui es coneix molt bé.

Sopa, pega'm a la boca.

Invita a no desapropitar res del que ens donen.

Similar: Del plat a la boca, ningú s'equivoca.

Contraris: On donen molt, no vages.

Coneixes a Seso? El que manes, fes-ho.

Castellà: *Amor y fortuna, resistencia ninguna.*

I l'expressió: *Aquí me las den todas.*

Sord i pobre, figa *en* ell.

Amb tanta desgràcia junta, no aprofita per a molt. (Podeu llançar-li una figa o fer-li un determinat gest per a aïixar-lo.)

Tal com canta el rector, respon l'escolà.

Els subordinats acaben actuant o pensant com els qui tenen ascendència sobre ells, i a vegades els superen en bé o en mal.

Similar: Els mals costums del mestre s'apeguen al deixeble.

Castellà: *Como canta el abad, responde el monacillo.*

Similar en castellà: *A buen capellán, mejor sacristán.*

A buen juez, mejor pastor.

A buen juez, mejor testigo.

Tal faràs, tal trobaràs.

Segons actuem envers els altres, actuaran els altres envers nosaltres.

Similar: Qui sembla vents recull tempestes.

Fes bé i no ho perdràs.

El temps acaba posant a cada u en el seu lloc.

Similar en castellà: *Quien mal anda, mal acaba.*

Quien siembra, recoge.

Quien siembra vientos recoge tempestades.

A ama gruñona, criada rezongona.

Donde las dan, las toman.

Tancar-se en la seua torre de marfil.

Similar, l'expressió: Tancar-se en banda.

Tan cert, Jeroni, que si et treus un ull et quedes borni. (borni = tort)

Corroborar la veracitat d'alguna cosa.

Similar, les expressions: Com que em dic (+nom de la persona que ho diu).

Com hi ha Déu.

Tant et/te vull que et trac un ull.

De tant que et vull, et trac un ull.

Qui et canta la copla, eixe te la pega.

Es diu quan, per excés d'amor, de volença o servitud, algú ha fet alguna acció que ha resultat perjudicial; o bé quan algú s'aprofita de la confiança d'algú altre.

Similar: Fes bé al porc (que et donarà bones xulles).

Castellà: *Quien bien te quiere te hará llorar.*

A lo que se quiere bien, se castiga.

De los leales se hinchen los hospitales.

Similar en castellà: *Yo me era negra y vistiéronme de verde.*

Similar en castellà, l'expressió: *No me quieras tanto.*

Té foc? A l'altra casa n'hi ha un poc.

És una manera descortés de negar-li foc a qui ens en demana.

Contrari: Tres coses no es poden negar: l'aigua, el foc i saludar.

Similar en castellà, l'expressió: *Negar el pan i la sal.*

Tinc fam. Agarra't al cul i menjaràs carn.

Tinc fam. Gira't de cul i menja carn.

Tinc fam. Pega't un mos al cul i menjaràs carn.

Els diu als insistents, sobretot xiquets.

Com: Si tens fam, pega un bram.

Tinc set. Gira't de cul i ven-te un pet.

Es diu, sobretot, als xiquets quan es fan pesats demanant de beure.

Com: Si tens set, pixa i beuràs calentet.

Tot forat té el seu pedaç.

Sempre hi ha alguna solució adequada per a cada problema específic o per a cada persona concreta.

Similars: Cada olleta té la seua tapadoretta.

A grans mals, grans remeis.

Castellà: *Siempre hay un roto para un descosido.*

Connex en castellà: *Casamiento de pobres, fábrica de limosneros.*

Tot ho casen.

Es diu com a crítica en saber que s'ha casat algú de comportament anormal o socialment reprobable.

Similar: Per fea que siga l'olla, cobertora troba.

Tots al sac, i el sac, en terra.

Molts arregladors desarrenglen la nóvia.

Les propietats comunals o les coses que s'han de fer amb la participació de més d'un solen no fer-se mai o fer-se tard i malament.

Similar: Faena de dos, merda de gos.

Castellà: *Obra del común, obra de ningún.*

Olla de muchos, mal mejida y peor cocida.

Tractes són tractes.

Reafirma que la paraula donada no té retorn i que s'ha de complir el compromís acordat, tant si es guanya com si es perd.

Similars: La paraula és l'home.

Qui no tinga diners, que tinga paraula.

Similar en castellà: *Santa Rita Rita, lo que se da no se quita.*

A lo hecho, pecho.

Tres coses fan la dona graciosa: bell parlar, bells ulls i bells pits.

Així sol ser.

Contrari: el següent.

Tres coses fan la dona lletja: el nas tort, els ulls torts i la boca torta.

Així sol ser, ja que les figures asimètriques no solen agradar.

Contrari: l'anterior.

Tres coses fan un bon mariner: ser lleuger, bon ull haver i molta mar saber.

A bord, convé ser diligent en les moltes activitats i maniobres, predir on és la pesquera i el mal oratge i ser experimentat en tot.

Tres coses no es poden negar: l'aigua, el foc i saludar.

Són coses simples i gratuïtes que en cas de negar-se poden comportar resultats nefastos.

Tres coses trauen l'home de casa: el fum, la gotera i la dona baladrera. (baladrer = llanguallarg, xarraire, criticador)

Les esposes excessivament parladores, criticadores, tafaneres, manteres o dominants són insuportables.

Tu pagaràs, peix menut, l'oli que t'has begut.

Es diu quan el poderós descarrega la seua ira o els seus impostos en els més dèbils.

Similar en castellà, l'expressió: *A pagarlo, Pocarropa.*

U és poc i tres són massa.

La parella és la quantitat ideal: per a estimar-se, per a viatjar..., mentre que més gent acaba decantant l'equilibri, trencant l'harmonia i complicant les coses.

Similar: U no és ningú.

Castellà: *Uno es poco y tres son multitud.*

Similar en castellà, l'expressió: *Ser el tercero en discordia.*

Ull blau a dona no escau. (escaure = adir, anar bé, lligar)

És una opinió molt mediterrània, on els ulls blaus són anecdòtics.

Similar: Ull negre i gros, què més voleu vós?

Connexos: Ulls blaus, ulls d'engany; ull ros, ull amorós.

Ulls blaus i cabell roig, o molt savi o molt boig.

Contrari: Ulls blaus i boca/cara petita fan la cara bonica.

Ull de castanya, bona calanya. (calanya = caràcter, geni, tarannà)

Els ulls marrons, bruns i negres són generalment considerats com sincers.

Contraris: Ulls blaus i cabell roig, o molt savi o molt boig.

Ulls blaus, ulls d'engany; ull ros, ull amorós.

Ulleres i bastó, senyal de doctor.

Amb el capell, sol ser indumentària de gent d'estudis.

Contraris: L'hàbit no fa el monjo.

Del que et diguen no et cregues res i del que veges, la meitat només.

Ull per ull i dent per dent.

De tradició jueva, significa, venjativament, que un mal o perjudici que ens infligisquen hem de tornar-lo de la mateixa manera.

Com: El que la fa, la paga.

Similar: Tal faràs, tal trobaràs.

Castellà: *Ojo por ojo y diente por diente.*

A quien te la haga, se la pagas; si no puedes hoy, entonces mañana.

Ull petit i eixerit, home valent i atrevit. (eixerit = espavilat, viu, inquiet)

Generalment, qui té els ulls menuts sol ser persona molt activa.

Similars: Ulls mig aclucats, molt desperts i espavilats.

Ulls petits porten saviesa.

Ulls blaus i cabell roig, o molt savi o molt boig.

Són una combinació inusual que fa estrany a la resta de la gent, la qual deixa volar la imaginació.

Connexos: Home roig i gos pelut, abans mort que conegut.

Ulls blaus, ulls d'engany; ull ros, ull amorós.

Ulls blaus, ulls d'engany; ull ros, ull amorós.

A la conca mediterrània fa estrany veure ulls blaus, i com tot allò inhabitual, desperta sospites; en canvi, els ulls verds són prou habituals.

Ulls grossos porten guapesa.

És una opinió molt generalitzada.

Contraris: Ulls grossos, dolenteria.

Ulls petits, dolenteria.

Ull sortit, mai sia vist.

Ulls i cor són de la dona el ressort. (ressort = moll, molla, disparador)

Allò més perceptible o impactant d'una persona són els ulls, i quan la seua mirada i l'amor responen, la resta del món importa poc.

Contrari: Ull blau a dona no escau.

Ulls lleganyosos, ulls verinosos.

Encara que no sempre, les lleganyes són indicatives de mala salut, mental o física, i de deixadesa.

Ulls mig aclucats, molt desperts i espavilats.

Les parpelles caigudes, com els ulls xicotets i el gest de mig tancar-los per agusar la vista, són indicatius de sagacitat i activitat.

Similars: Ull petit i eixerit, home valent i atrevit.

Ulls petits porten saviesa.

Ulls negres amors porten.

Ulls negres duen energia, talent i valentia.

Normalment, sol ser així; i si, a més, són diminuts, amb més motiu.

Similars: Ulls negres i llavi molsut, quin gran geniüt.

Ull de castanya, bona calanya.

Contraris: Ulls negres, ulls traïdors; els de castanya són els millors.

Ulls blaus, ulls d'engany; ull ros, ull amorós.

Ull sortit, mai sia vist. (sia = forma antiga de "siga")

Els ulls paputs no solen formar part del cànon de bellesa.

Contrari: Ulls grossos porten guapesa.

Ulls verds i cabells de castanya, gent de maranya. (maranya = embolic)

Tal és la creença general.

Similar: Ulls verds, mala persona.

Contraris: els següents.

Ulls verds, ulls de rei.

Ulls verds porten saviesa.

Entre els ulls clars, hi ha més acceptació en general en la conca mediterrània dels verds que dels blaus.

Contraris: Ulls verds, mala persona.

Ulls verds i cabells de castanya, gent de maranya.

U no és ningú.

Moltes vegades es necessita algú més per a realitzar alguna cosa.

Similar: Un és poc i tres són massa.

Castellà: *Uno no es ninguno.*

Similars en castellà: *Con una rueda, no anda una carreta.*

Una ave sola, ni bien canta ni bien llora.

Un alma sola, ni canta ni llora.

Una casa amb dos portes és difícil de guardar.

La casa amb dos portes es pot interpretar també com una doble comptabilitat, una doble vida, etc.

Similar: Qui serveix a dos amos, a l'un o a l'altre ha d'enganyar.

Connex en castellà: *Arca abierta al ladrón espera.*

Una gota fa vessar un got. (vessar = desbordar, eixir-se'n)

Significa que quan algú està fart d'alguna cosa, una sola paraula o al·lusió pot fer que el seu geni rebente.

Similars: Una gota forada una pedra.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Castellà: *Ser la gota que colma el vaso.*

Una paraula d'engany aprofita per a l'any que ve.

La paraula donada o les coses que s'han dit no caduquen mentre no es compleixen.

Similars: La paraula és l'home.

Tractes són tractes.

El que la boca erra, la butxaca ho paga.

Una paraula dita a temps val més que després cent.

La declaració que no es fa o la decisió que no es pren en el moment oportú s'haurà de rectificar tard i amb tota una argumentació de justificacions, que podran ser interpretades com a excuses.

Similar: Més val prevenir que lamentar.

Castellà: *Más vale llegar a tiempo que rondar un año.*

Lo que no se hace a la boda no se hace a toda hora.

Más vale prevenir que curar.

El llanto, sobre el difunto.

Similar en castellà, la fórmula de les bodes: *Hable ahora o calle para siempre.*

Contrari en castellà: *A buenas horas mangas verdes.*

Una paraula en porta d'altres.

Una sola paraula serveix per a iniciar una conversació o una disputa.

Similar: Dos dones i un *pato*, mercat.

Una poma podrida en fa podrir d'altres.

Les persones que freqüenten algun dolent acaben més o menys contaminades del seu comportament.

Similars: Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

Junta't amb els bons si ser com ells vols.

Una pregunta mereix una resposta.

Certament, i si no, no haver preguntat.

Contraris: Qui vulga saber, que vaja a escola.

Al preguntador, mentides amb ell.

Un bastó tort fa anar dret.

Els correctius, per lletjos que puguen semblar, ajuden a educar o a fer acatar la voluntat de qui té els mitjans per a imposar-se.

Similars en castellà: *El burro que anda a palos, malo.*

Árbol que nace doblado, jamás su tronco endereza y hace de naturaleza el vicio con que ha crecido.

Un bovo en fa cent.

Les activitats anormals o inusuals atreuen l'atenció de molts. Es diu quan hi ha alguna concentració de gent mirant l'activitat d'algú altre.

Castellà: *Un loco hace ciento.*

Un poc cada u, la barca va.

Els esforços sumats multipliquen la força.

Connex: U no és ningú.

Contrari: Tots al sac i el sac en terra.

Castellà: *Fuenteovejuna, todos a una.*

Uno para todos y todos para uno.

Contrari en castellà: *Entre todos la mataron y ella sola se murió.*

Uns comptes fa l'ase i uns altres el traginer. (ase = burro / traginer = carreter, tractant, majoral)

Com: L'home proposa i Déu disposa.

Castellà: *El hombre propone y Dios dispone.*

Uns tenen la fama i altres carden la llana.

Moltes vegades es té bona o mala fama per interessos inconfessables, per poder, per influències, per publicitat remunerada, per enveges..., però en realitat són altres, desconeguts pel públic, els que mereixen el mèrit o el descrèdit.

Similars: *Més val caure en gràcia que ser graciós.*

Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

Connexa, l'expressió: *Pagar justos per pecadors.*

Castellà: *Así sucede en la vida: cuando son los caballos que trabajaron, es el cochero el que recibe la propina.*

Similars en castellà: *Algo debe haber hecho mal o no sería tan famoso.*

No todo el monte es orégano.

El hábito no hace al monje.

Las apariencias engañan.

Por un ladrón, pierden ciento en el mesón.

València no es va fer en un dia.

Recomana paciència en la consecució d'algun objectiu o finalitat.

Similars: *Paciència i una canya.*

Després d'Ibi, Tibi.

Castellà: *Las cosas de palacio van despacio.*

No se tomó Zamora en una hora.

Val més tenir que desitjar.

Val més enveja que pietat.

Val més tenir que penedir.

Ho diu, responent a alguna crítica o comparança, qui té bellesa, intel·ligència, diners o abundància física.

Similar: *Si l'enveja fóra tinya, quants de tinyosos hi hauria.*

Contrari: *D'on no hi ha, no es pot traure.*

Val més una bona llengua que una bona hisenda.

Qui té art oratòria i bones maneres pot guanyar voluntats i aconseguir coses que uns altres no podran.

Similars: *S'agafen més mosques amb mel que amb vinagre.*

Qui té art va a qualsevol part.

Val més una gota de saber que un mar de fortuna.

Val més un amic que cent parents.

S'és amic per afinitat de caràcters o de gustos, cosa que no sempre ocorre amb els parents.

Similar: Qui té un amic té un tresor.

Similar en castellà: *Amistad de yerno, sol en invierno.*

Val més un bon veí que un mal parent.

Val més un veí a la porta que un parent a Mallorca.

Qui està físicament o anímicament més a prop nostre és qui ens pot ajudar.

Similar: Val més un amic que cent parents.

Castellà: *Quien tiene un tío en Granada, ni tiene tío ni tiene nada.*

¿Quién es tu hermano? El vecino más cercano.

Val més un esparrall/una sardina/un reix a la mà que una tonyina nedar.

És preferible poc, o lleig, o roí, però segur, a allò improbable o quimèric.

Com: Més val un pardal en la mà que cent volant.

Val més un mort que molts de ferits.

En circumstàncies molt extremes, és preferible que se sacrifique un individu per a salvar un col·lectiu.

Val més un tin que dos te daré. (dar = forma antiga del verb donar)

És preferible la immediatesa de les coses certes a les futures o hipotètiques.

Similars: El que va davant va davant.

Val més tenir que desitjar.

Castellà: *Más vale un toma que dos te daré.*

Más vale pájaro en mano que ciento volando.

Vés amb cuidao, Bernat, que si la muller és guapa et faran encarregat.

És un advertiment o consell que es fa a qui li ha sobrevingut algun bé o alguna sort inesperada.

Similar en castellà: *Algo busca en tu casa quien te hace visitas largas.*

Vilà i vil entreteniment és dir mal del que està absent.

Malparlar de qui no es pot defensar és molt censurable com a acte de covardia.

Similar: Paraula i pedra solta, no tenen volta.

Vinya als trenta, i als quaranta mallol.(mallol = vinya jove)

Es diu de qui no té molt trelat quan és adult i que, quan altres han adquirit maduresa i experiència en la vida, ell encara en té menys, com fent una regressió.

Expressions similars: Faltar-li un bull / un regó / una cuita.

No estar ben acabat.

Torna el xic a casa, que no és per a casar.

Vinyes i dones hermoses, de guardar dificultoses.

Allò que es manifesta agradable i apetible és cobejat i resulta difícil de controlar que ningú se n'aprofite.

Similar: Vés amb *cuidao*, Bernat, que si la muller és *guapa*, et faran encarregat.

Vista llarga i llengua curta.

Recomana ser observadors per a adquirir saber i ser callats per a adquirir saviesa.

Similar: Al ben callat, li diuen savi.

Castellà: *Ver, oír y callar.*

Vols? es diu als malalts.

Significa que estem encantats amb el que ens ofereixen, ja que només els malalts poden refusar les bones coses que els ofereixen pel seu bé.

Similars: Sopa, pega'm a la boca.

Donat?, gràcies.

A Ocasió cal agafar-la pels cabells.

Del plat a la boca, ningú s'equivoca.

Similar, l'expressió: No m'ho diràs dos vegades.

Castellà: *La buena madre no dice quieries.*

¿Vaquita tenéis? Aquí me quedo.

Vora mar no vages a plorar.

Desaconsella buscar consolació entre gent més perjudicada que un mateix.

Similar en castellà, l'expressió: *A reclamar, al maestro armero.*

Amor

A l'amor, el pinten cego.

Es diu perquè hi ha alguns enamoraments o matrimonis que ningú s'explica quan no hi ha bellesa física o moral en algun dels membres de la parella. (De fet, a l'angelet mitològic Amor, quasi sempre se'l representa amb un ull destapat per tal que puga apuntar la fletxa. Per tant, s'hi veu!)

Similar en castellà: *Amor no mira linaje, ni fe, ni pleito, ni homenaje.*

A l'amor i al gaspatxo, dóna -los foc borrratxo. (foc borrratxo = rebolicat, desordenat)

L'amor té moments tendres alternats amb juguesques i arravataments de desig, com un foc salvatge.

A l'amor no hi ha forca que el sostinga.

L'amor estira de la voluntat i pot més que ella.

Castellà: *Amor grande vence mil dificultades.*

Amor es demencia, y su médico, la ausencia.

Amor no mira linaje, ni fe, ni pleito, ni homenaje.

Amor y muerte, nada más fuerte.

Contrari en castellà: *Amor que no es osado, amor poco estimado.*

Al bon amar mai li falta què donar.

L'amor veritable és generós, fins a l'extrem de sacrificar la vida pròpia per ell.

Castellà: *Amor sin sacrificio, más que a amor, tira a fornicio.*

Contrari en castellà: *Amor de asno: coz y bocado.*

Al bo per amor, al roí per temor.

Recomana tractar bé els nostres consemblants per motius diferents.

Similars en castellà: *Ama a quien te ama, responde el que ama.*

Amar a todos, temer a Dios tan sólo.

Amaràs i no t'adormiràs.

La son és desplaçada pel pensament de la persona estimada. També, l'amor que no es manté constantment viu, va apagant-se.

Similar, l'expressió: Nadar i guardar la roba.

Castellà: *Amor no quita conocimiento.*

Ama y guarda.

Similar en castellà: *Amor de mujer y halago de can, no duran si no les dan.*

Amants i lladres busquen fosc i racons.

Hi ha coses que a ningú han d'importar-li o que no convé que se sàpien.

Similar: Amor i senyoria no volen companyia.

Similars en castellà: *Amor con casada, sólo de pasada.*

Amor con casada, vida arriesgada.

A batallas de amor, campo de plumas.

Contraris en castellà: *Amor sin pudor es todo menos amor.*

Amor, tos y dinero, llevan cencerro.

A més amor, més pudor.

A vegades, l'excés d'amor es fa pesat perquè demana massa contraprestacions.

Similar: Tant et vull que et trac un ull.

Castellà: *Amor y dolor son del mismo color.*

Similar en castellà: *La confianza da asco.*

Amor, amb amor es cura.

La medecina per a l'amor és l'amor mateix. No es pot odiar a qui ens vol.

Similar en castellà: *Ama al prójimo como a ti mismo.*

Castellà: *Amor, con amor se paga.*

Amor comprat dóna'l per venut.

L'amor fictici té data de caducitat.

Castellà: *Amor por interés, se acaba en un dos por tres.*

Amor sin plata, no dura.

Amor d'amo, aigua en cistella.

Amor d'amos, aigua en cistella.

Amor de senyor, aigua en cistella.

Les relacions laborals, per cordials que puguen ser, o l'estima dels parents polítics, generen fals amor per conveniència.

Similars: Amor de vella, aigua en cistella.

Amor de monja i pet de frare, tot és aire.

Castellà: *Amor verdadero, el que se tiene al dinero.*

Similar en castellà: *Con una madrastra, al hombre le basta.*

Amor de Carnaval és el que més val.

Els enamoraments que es produeixen quan les persones estan alegres i desinhibides solen ser duradors.

Amors de Carnestoltes, amors de revoltes.

Amors de Carnestoltes, casaments de revoltes.

Les parelles que s'enamoren en temps de festa és perquè els dos són festers i amics de la diversió.

Contrari: Baralles per Carnestoltes, baralles per Tots Sants.

Amor d'estudiant, amor inconstant.

Els estudiants sempre han tingut la mala fama de vividors i mentiders i d'aprofitar el moment de joventut i de la llibertat d'estar fora de casa, perquè en acabar la carrera o el seminari havien de ser persones de trellat.

Contrari: Voler-se és fer-se.

Castellà: *Amores de estudiantes, flores de un día son.*

Similars en castellà: *Amor loco, yo por vos, y vos por otro.*

Amor por cartas son promesas falsas.

Amor loco, hoy por ti, mañana por otro.

Amor de germà, amor de ca. (ca = gos, cànid)

L'amor fratern és molt intens en la infantesa, però sol anar refredant-se amb el pas del temps per les diferents vivències i circumstàncies de cada persona.

Similars: el següent, i

Amor d'amo, aigua en cistella.

Amor de gendre, bugada sense cendra. (La generació dels nostres avis i besavis rentava la roba abocant cendra en aigua bullent per a blanquejar-la.)

Significa que és buit de contingut.

Similar: el següent.

Castellà: *Amor de yerno, sol de invierno.*

Amor de monja, foc d'esponja.

Amor de monja i pet de frare, tot és aire.

Les monges poden oferir estimació, però no mai amor, que ja li l'ofereixen exclusivament a Déu.

Similars: Amor de vella, aigua en cistella.

Similar en castellà: *Amor de niño, agua en cestillo.*

Amor de vella, aigua en cistella.

Per més amor que ens tinga una persona anciana, durarà poc de temps.

Similars: Amor de monja i pet de frare, tot és aire.

Amor d'amo, aigua en cistella.

Amorettes de gener, per Pasqua, muller, i per Nadal, bolquer. (bolquer = embolcall de xiquet de pit)

Explica molt resumidament el cicle de la vida humana.

Amor fort dura fins a la mort.

Hi ha amors que perduren fins més allà de la sepultura.

Contrari: Amor comprat, dóna'l per venut.

Castellà: *Amor que del alma nace, al pie de la tumba muere.*

Contrari en castellà: *A Dios se le dejan las quejas, y al diablo las disparejas.*

Amor gran venç totes les dificultats.

Certament.

Amor i cels són els dos del mateix pèl.

La gelosia és el sentiment de possessió total de l'amor de la persona estimada, per tant és una manifestació exagerada o malaltissa de l'amor.

Similar: el següent.

Castellà: *Donde hay celos hay amor, donde hay viejos hay dolor.*

Similars en castellà: *Amor con celos causa desvelos.*

Amor sin celos, no lo dan los cielos.

Amor i dolor són del mateix color.

Tot amor implica alguna mena de dolor en algun moment: trencament, desavinences, dependència, gelosia...

Similar: el precedent.

Castellà: *Amor y dolor son del mismo color.*

Donde hay amor, hay dolor.

Calores, dolores y amores matan a los hombres.

Connex en castellà: *Cada quien se busca su cebolla para llorar.*
Contraris en castellà: *Donde no hubo dolor, no hay caridad ni amor.*
Donde lloran está el muerto.

Amor i gravetat, no passen per un forat.

Són coses d'una gran importància, no pas qualsevol cosa.

Amor i senyoria no volen companyia.

La propietat, la direcció, el poder, els exerceix millor una persona sola que no en companyia d'altres; de la mateixa manera que l'amor no es pot compartir amb altres.

Com: Amants i lladres busquen foscor i racons.

Castellà: *Amor y señoría no quieren compañía.*

Amor que aplega a oblit, amor no ha sigut.

Un amor vertader no s'oblida mai, encara que haja sigut efímer, truncat o impossible.

Castellà: *Amor, viento y ventura, poco dura.*

Contrari en castellà: *Amores nuevos no olvidan los viejos.*

Amor i més amor, tan sols el Nostre Senyor.

És qui pot oferir eternament l'amor més pur.

Similar en castellà: *Amor de madre, es incomparable.*

Amor de madre, que todo lo demás es incomparable.

Contrari en castellà: *Amor de asno: coz y bocado.*

Amors, dolors i diners no poden estar secrets.

Amor, tos, fum i diners, no es poden amagar molt de temps.

L'amor i els diners no poden estar amagats.

Són coses que acaben manifestant-se per si soles o sabent-se.

Castellà: *Amor, tos y dinero llevan cencerro.*

Amor sense patir, això no pot ser.

Casat per amor, casat amb dolor.

No hi ha amor sense dolor.

L'amor de veritat implica moments de dolor, patiment, privació o sacrifici per l'ésser volgut.

Similar: No hi ha rosa sense espines.

T'has casat, t'has cagat.

Castellà: *Amor amor, malo el principio y el fin peor.*

Amor, tot ho perdona.

És el sentiment més noble.

Amor, vent i ventura, poc dura.

És una opinió. De fet, o creixen, o minven, però mai són estàtics.

Similar: Amor d'estudiant, amor inconstant.

Amor de monja, foc d'esponja.

Contraris: Amor fort dura fins a la mort.

No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

Similar en castellà: *Amor de putas y fuego de virutas, luce mucho y poco dura.*

Besos de minyons, amors de plorons.

Un bes infantil no té un gran valor perquè per als xiquets és un acte quasi irreflexiu.

Cal teixir bé, Leonor, el panyo del bon amor. (panyo = drap, tela)

L'amor s'ha de cuidar esmeradament cada dia.

Caritat i amor no toquen tambor.

Són coses que es fan discretament i no es pregonen, i si es pregonen és perquè amaguen algun interès.

Similars, les paraules de Jesús: "Que la teua mà esquerra no sàpia el que fa la teua dreta."

Criatura grossa, mal any per a la mare.

Els xiquets de pit mamen més i més a mesura que creixen, i si ja no mamen, mengem.

Connex: El que menja la dida, per la criatura és vida.

Criatura sense ossa porta la mare a la fossa.

Hi ha persones a qui no se'ls desenvolupa molt l'esquelet i no s'aguanten plantades, cosa que representa un esforç enorme, constant i creixent per a qui se n'ocupa.

De l'amor a l'odi només hi ha un pas.

A vegades, per qualsevol motiu, les persones acaben odiant-se.

Castellà: *Amor y odio son como el fuego que no se apaga.*

Similars en castellà: *Amor y dolor son del mismo color.*

No hay rosa sin espinas.

Dels amors, sempre el primer, i de llunes, la de gener.

No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

El primer amor sol ser el més bonic de la vida perquè és un sentiment nou i pur; i la lluna de gener, la més gran i diàfana perquè l'atmosfera és límpida.

Similar: Amor fort dura fins a la mort.

Similar en castellà: *Amores nuevos no olvidan los viejos.*

Els besets no fan xiquets.

Convé ser tolerants però sabent on està el límit entre el bé i el mal.

Similar en castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Els malalts es tornen com les criatures.

Es fan reguinyosos i reclamen atenció contínua, amb o sense motiu.

Estimar i no ser estimat és com respondre i no ser preguntat.

És balafiar energia amb qui no la mereix per a quedar-nos amb sensació d'estupidesa.

Castellà: *Amor no correspondido, tiempo perdido.*

Amor, no pongas amor donde no hay correspondencia, que luego te quedarás a la luna de Valencia.

Amor irresoluto, mucha flor y poco fruto.

Similar en castellà: *Amor de casada no vale nada.*

Hi ha ulls que s'enamoren de lleganyes.

Critica el mal gust de qui ha triat una parella a la que no li trobem cap encant, ja siga físic ja siga moral.

L'amor crema més que cent focs.

L'enamorament encega l'intel·lecte.

Similar en castellà: *Hay amores que matan.*

L'amor entra pels ulls.

La vista és el sentit més agut dels humans, i per tant és el primer que actua o el més important en la presa de decisions.

L'amor és cosa de dos.

Així sol ser.

Contrari: Quan un no vol, dos no es barallen.

Contrari en castellà: *Se necesitan dos para bailar un tango.*

L'amor és foc i la dona, estopa. (estopa = esca, detonant, pólvora, encenall)

L'amor sol fer mal joc a la dona, car ell és foc i ella, estopa.

La pólvora, la dona i l'estopa, prop del foc són un perill.

La cera al costat del foc s'escalfa.

La borra a prop del foc s'encén. (borra = llana apilotada)

Una dona enamorada corre el perill de quedar embarassada.

Castellà: *El hombre es fuego, la mujer estopa, llega el diablo y sopla.*

L'amor és foc que no fa bollir l'olla.

L'amor és foc que no l'aprofita el cos.

És un sentiment, i com a tal no dóna calor material ni beneficis.

L'amor i els diners no poden estar amagats.

L'amor, com el foc, mai no pot estar amagat.

L'amor, el foc i el tossir no es poden escondir.

Hi ha coses que, encara que es desconeuen, es noten.

Similar: L'amor no toca tambor.

Castellà: *Amor, tos y dinero llevan cencerro.*

Similar en castellà: *No quiero perro con cencerro.*

L'amor és cec.

Es diu com a justificació de qui ha triat una parella a la que els altres no li troben cap encant, virtut o afinitat. (De fet, al personatge Cupido o Amor se'l representa amb els ulls embenats, però ell fa trampa i mira.)

Similar: A Amor el pinten *cego*.

Castellà: *El amor es ciego*.

Al amor lo pintan ciego y con alas, ciego para no ver los obstáculos; con alas para salvarlos.

L'amor és un bon desig que du a bon fi.

L'amor busca un bon fi, encara que a vegades no hi arriba.

L'amor i el vent, per cada un que se'n va en vénen cent.

Es una visió optimista que es planteja quan un amor s'ha frustrat.

Similar: Quan una porta es tanca, deu se n'obrin.

Castellà: *Amor nuevo, olvida el primero*.

L'amor ve de l'amor.

Un sentiment en fomenta un altre de similar.

Castellà: *Amor, con amor se paga*.

Amor, con amor se paga, y lo demás, con dinero.

Amor, con amor se cura.

Amor es el verdadero precio del amor.

L'amor i la lluna es pareixen, minven quan no creixen.

Així sol ser, ja que l'amor, com tots els sentiments, fa daltabaixos i convé cuidar que no decaiga.

Les dones, com les paelles: o penjades o al foc.

És una opinió misògina, o siga, més que masculista.

Similar en castellà: *La mujer, la pata quebrada y en casa*.

Similar en castellà, l'expressió: *La maté porque era mía*.

L'ull s'enamora de les lleganyes.

Significa que acabem apreciant les coses que veiem tots els dies, encara que siguem lletges, i això per falta d'altres opcions o per pròpia miopia.

Com: Hi ha ulls que s'enamoren de lleganyes.

Nit de Sant Joan, nit d'amorettes.

Les persones, com la majoria dels éssers animats, som més proclius a l'amor i a l'emparellament en primavera que durant la resta de l'any.

No hi ha amor sense dolor.

Qui estima de veritat pateix per les persones estimades, o ha de sofrir desenganys, desavinences o disgustos que la vida i la convivència ens deparen.

Similar: No hi ha rosa sense espines.

Castella: *En cada flor hay color, pero en cualquier amor hay dolor*.

No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

El pleniluni del gener és el més gran i diàfan de l'any, i el primer amor no s'oblida mai.

Similar: El primer que cull la flor, s'emporta l'olor.

Castellà: *Amor viejo, ni te olvido ni te dejo.*

Per Sant Joan, les estimades troben les enramades.

El 24 de juny és una efemèride tradicionalment celebrada sobretot per les cultures mediterrànies.

Castellà: *En la noche de San Juan, las enamoradas recogen de sus novios las enramadas.*

Qui bé et vol et donarà dol.

Sense ganes de causar cap dany, sinó per amor d'educar convenientment, a vegades s'ha d'infligir un correctiu a una persona estimada.

Castellà: *Quien bien te quiere te hará sufrir/llorar.*

Se'n van els amors, queden els dolors.

El dolor sempre reemplaça l'amor desaparegut.

Si et cases per Cap d'Any, la lluna de mel fins a Sant Miquel. (el 29 de setembre)

La fogositat del primer moment de l'amor no dura sempre, sinó que decreix amb el pas del temps.

Similar: Tots els cànTERS nous fan l'aigua fresca.

Tal cul, tal braga.

Cada cosa requereix la solució adequada.

Similar: Cada olleta té la seua tapadoreteta.

Similars en castellà: *Siempre hay un roto para un descosido.*

Dime con quién andas y te diré quién eres.

A cada rey, su trono.

A cada santo se le debe una vela.

Similar, l'expressió castellana: *Ser tal para cual.*

Tant et vull, que et trac un ull.

Tant vol el gat a sos fills, que se'ls menja.

De tant que volia el diable al seu fill, li va treure un ull.

A vegades es causa a una persona estimada un perjudici momentani amb la intenció d'afavorir-la o educar-la.

Similar: No hi ha rosa sense espines.

Similar en castellà: *Quien bien te quiere te hará sufrir/llorar.*

Trauràs de les dones poques coses bones.

És un avís per a qui espera meravelles.

Similar: Qui de dones fa cabal, ja pot amanir la roba i anar-se'n a l'hospital.

Ulls de gat, Déu me n'apart.

Les mirades o els ulls que recorden els dels gats no solen agradar.

Contrari: Ulls de gos, home fidel i amorós.

Ulls de gos, home fidel i amorós.

La mirada atenta i dolça és molt significativa.

Contrari: Ulls de gat, Déu me n'apart.

Voler-se és fer-se. (fer-se = freqüentar-se, relacionar-se)

Quan no hi ha relació entre parents o amistats, és que l'amor que es tenia s'ha refredat o ha desaparegut.

Contraris: A qui bé et vol, fes-li poques visites per tal que et desitge.

No anant, no vénen.

I l'expressió: Fer la visita del metge.

Castellà: *Del roce nace el cariño.*

Contraris en castellà: *Quien tiene un tío en Granada, ni tiene tío ni tiene nada.*

Quien toma, a dar se obliga.

Parientes pobres y trastos viejos, pocos y

lejos.

Ojos que no ven, corazón que no siente.

Refranyer de música i cant

A bones ganes de ballar, poc so és menester.

Poc importen les circumstàncies quan es té ganes de fer alguna determinada cosa.

Similar en castellà: *A buen hambre no hay pan duro.*

A casa dels músics vas a fer albaades?

És una crítica a qui pretén saber més que els que són de l'ofici.

Similar, l'expressió: *A bon sant t'encomanes.*

Al músic vell, sempre li queda el compàs.

El pas del temps sol desgastar la memòria i l'agilitat, però no del tot.

Similar: *On hi ha hagut, sempre queda.*

Castellà: *Al músico viejo le queda el compás.*

Similar en castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

Amagueu els patos, que vénen els músics.

No són de fiar pel fet d'anar habitualment de festa i en colla.

Similar: *Amagueu els patos, que ve la tronà.*

A música de brams, contrapunt de garrotades. (NO de Brahms)

A música de brams, contrapunt de garrotada.

Quan es produeix alguna discussió en la que va creixent el to de veu, és previsible la baralla física.

A pocs doblers, poca música.

La quantitat de diners disponible decideix la qualitat i la quantitat del resultat.

Similars: *Qui no té diners no té vicis.*

A la fira no vages si no dus diners, que voràs moltes coses i no compraràs res.

Debades, ningun frare pega barretades.

Contraris: *Amb diners, torrons.*

Amb diners, sant Pere balla.

A Sant Andreu del Palomar, sense música no es pot ballar.

És una crítica a qui ha dit alguna obvietat.

Com: *A Xert, tots caguen amb el cul obert.*

A so de tabals no s'agafen llebres. (tabal = tambor, timbala, caixa)

Qui pretén alguna cosa ha de mantindre-ho en secret.

Castellà: *No quiero perro con cencerro.*

Gato con guantes no caza ratones.

Bé canta, però mal entona.

Bon home però mal músic.

És una manera elegant de dir-li mediocre a algú.

Cada ball vol la seua música.

Cantant cantant, les penes se'n van.

No és la solució, però ajuda.

Castellà: *Quien canta, su mal espanta.*

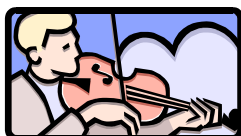
Deixa fer fent, que la música és de qui l'entén.

Deixa fer vent, que la música és de qui l'entén.

Similar: Qui té un burro i el ven, ell s'entén.

No et fiques en temes d'altres.

Castellà: *Ser como el perro del hortelano, que ni come ni deja comer.*

De músic, boig i poeta, tots en tenim una miqueta.

De músic, metge i poeta, tothom en té una miqueta.

Totes les persones tenim molts aspectes i tots som més o menys aptes per a tot.

Castellà: *De poeta y de loco, todos tenemos un poco.*

Déu ens lliure d'un mal veí i d'un estudiant de violí.

No hi ha més mal veí que un aprenent de violí.

Els assajos musicals molesten quasi tant com un veí indesitjable.

Dolçainer i torero, no pots ser-ho.

Es diu quan alguna cosa que ens volen fer passar per certa ens resulta il·lògica.

Com l'expressió castellana: *No se puede estar en misa y repicando.*

Dona que canta, no li mires la cara.

Qui s'anuncia, alguna cosa pretén.

El cantar vol alegria i el plorar vol tristor.

Tot té una raó de ser.

El flabiol, no el toca qui vol. (flabiol = flauta de canya)

Cada art o professió vol el seu ofici.

El músic que se n'alaba, mai comença i mai acaba.

Qui realment val no necessita fer-se propaganda.

El pare joglar, el fill timbaler.

En casa del dolçainer, tots són balladors.

A casa del músic, qui no balla, punteja.

A casa del músic, qui no canta, taral·leja.

A la casa dels joglars, tothom balla el contrapàs.

Els pares influeixen els fills per a bé i per a mal.

Com: El fill de la gata, la rata mata.

Tal pare, tal fill.

Castellà: *Hijo de gato, gatito.*

Els músics, per a cantar, han menester pregar; i en haver començat, no se'n saben deixar. (haver menester o haver de menester = necessitar)

Necessiten molts assajos, però quan s'animen, no pararien.

Escolà, músic o barber, home de bé no pot ser.

Fa de mal cantar amb el ventre buit.

Igual que: La panxa porta les cames.

Sense menjar no es pot fer res sinó anar perdent forces fins a morir-se.

La bona música surt de la barrica. (surt = sorgeix, brolla, ix / barrica = bóta, tonell, bocoi)

Els efectes del vi fan cantar la gent.

La cançó del tururut, qui gemega ja ha rebut.

Es diu a qui ha resultat mal parat en algun assumpte.

La dona *maca* no canta gaire, però quan canta, encanta. (*maca*, castellanisme = bonica, bella / gaire = gens, no molt)

La que és bonica no necessita fer-ho notar, i quan ho fa es torna encantadora.

La música amanseix les feres.

Els elogis i les paraules tendres afavoreixen la bona disposició de les persones i molts éssers vius, com els sons suaus, que els donen bones vibracions.

Castellà: **La música amansa a las fieras.**

La música no fa dol.

Inclús en els soterrars, en moltes cultures es toca música.

Més val un gust que cent panderos.

La realització d'un desig és equiparable a la més gran de les felicitats.

Similar, l'expressió: Permetre's un luxe.

Similar en castellà: *Una vez al año no hace daño.*

Similar en castellà, l'expressió: *Darse un homenaje.*

Música, caça i pesquera no volen vellesa.

Música, caça i pesquera, se'n volen a la vellesa.

Música, cacera i pesquera porten pollera.

Cada cosa necessita energia i mitjans (les tres ocupacions requereixen caixa, gàbia = pollera o poal).

Música em fas? No em besaràs.

Música li fas? No t'hi casaràs.

Música li fas? Tu no l'hauràs. (haver = aconseguir, haure)

Com més insistisques, més em canses i més t'avorriré.

Contrari: Música li fas? Tu t'hi casaràs.

Música i flors conquisten amors.

Música i flors porten amors.

Són coses agradables als sentits.

Similar: La música amanseix les feres.

Música que no he d'escoltar, que la pague un altre.

Ningú sol pagar res que no haja de disfrutar.

Músic pagat fa mal so.

Músic pagat no fa bon so.

Dolçaina pagada, roín so.

Dolçainer pagat, so roín.

Dolçaina pagada, mal tocada.

Qui ha cobrat la faena abans de fer-la, ja no té interés a acabar-la bé.

Castellà: *A quien paga adelantado, mal le sirve su criado.*

Similar en castellà: *Una barriga llena no estudia de buena gana.*

Músics, xics i criatures, a la millor la fan.

Són tres col·lectius amb fama de no tenir molt trellat.

Similar: Amageu els patos, que vénen els músics.

Ni barber mut ni músic catxassut. (catxassut = calmós, adormilat)

Hi ha oficis que demanen vitalitat.

No et fies d'home que no cante.

Qui mai canta és perquè viu amargat i pot ser rancorós.

Connex: No et fies de la galta que de nit s'afaita.

Castellà: *Gallo que no canta, algo tiene en la garganta.*

No hi ha barber mut ni músic que no sia conegut. (sia = forma antiga de siga)

Els barbers solen ser xarraires i donar conversa per a amenitzar el treball, mentre que tot músic és conegut per tot el poble gràcies a les desfilades.

No s'ha de ballar pas més de pressa del que marca la música.

Recomana no avançar-se al ritme general, el qual pot canviar o aturar-se i fer-nos quedar mal.

Similars: Qui molt corre, prompte para.

Després d'Ibi, Tibi.

On hi ha música, mala cosa no hi pot haver.

On hi ha música, no hi pot haver dolenteria.

Certament, llevat dels soterrars, hi ha alegria.

On hi ha músics, no hi falten músiques.

Les xiques volen xics divertits.

Pagant, sant Pere canta.

En pagar, sant Pere canta.

Pagant, mossén Pere canta.

Els diners aconseguixen les coses més impensables.

Igual que: Amb diners, torrons.

La mateixa idea que: Debades, ningun frare pega barretades. (pegar barretades = orar cantant i fent cabotades tocat amb el barret)

Pare dolçainer, fill tabaleter.

Si el pare és músic, el fill és ballador.

Com: En casa del dolçainer, tots són balladors.

El pare músic, el fill ballador.

Pescador de canya i músic de vent, no els cal fer testament.

Obtenen tan poc benefici que al final de la vida no han aconseguit fer cap patrimoni.

Pobre que només sap una cançó no guanya més que un rosegó.

Convé saber fer de tot i no limitar-se a una sola cosa o especialitat.

Pocs diners, poc sermó i poca música.

Si la butxaca no sona, els músics no poden tocar.

Amb economia precària no es poden fer grans coses.

Similar: Qui no té diners, no té vicis.

Contrari: Amb diners, torrons.

Quan passa el vent per la flauta, és hora de fer anar els dits.

S'ha de saber aprofitar el moment propici.

Castellà: *A Ocasión, todo el mundo la coge por los cabellos. (Ocasión és un personatge mitològic grec femení = fortuna, sort, oportunitat)*

Qui canta, el seu mal espanta.

Es diu a qui canta sense motiu aparent perquè cantar ajuda a desviar l'atenció de penes i problemes.

Castellà: *Quien canta, su mal espanta.*

Canta la rana, y no tiene pelo ni lana.

Qui canta, encara és viu.

Convé mirar la vida pel seu costat amable.

Similar: Mentre hi ha vida, hi ha esperança.

Qui canta no dorm.

Qui canta acostuma a estar fent alguna cosa creativa.

Qui canta sense to no té el cap bo.

Cada cosa té el seu moment i la seua circumstància convenient.

Igual que: Qui canta en la taula i xiula en el llit, no té l'enteniment complit.

Qui mal canta és qui més canta.

Sol anunciar-se la gent mediocre, perquè l'excel·lent és coneguda sense necessitat de fer-se propaganda.

Qui mal canta, pluja crida.

Exageradament, vol dir que fins el Sol l'evita.

Qui no canta no nyanta. (nyantar = menjar)

Si u no es fa de notar, els altres l'ignoren.

Igual que: El que no plora, no mama.

Castellà: *El que no llora, no mama.*

Qui sap sonar el flabiol, balla quan vol. (flabiol = flauta de canya)

Qui té ofici té de què menjar i qui té els mitjans pot servir-se'n.

Sarau i balls, a casa d'altre.

Ningú vol suportar molèsties originades per les diversions d'altres.

Connex: Justícia, però no per ma casa.

Castellà, l'expressió: *Con la música a otra parte.*

Sastres, músics i sabaters, moltes postures i pocs diners.

Mouen molt les mans i el cos a canvi de poc benefici.

Sastres, putes i músics, de vells són avorrits.

Generalment, a la vellesa, deixem de ser innovadors en l'ofici i solem contar les mateixes batalletes que els altres ja coneixen massa bé.

Si la por fóra música, com ballaríem tots.

Similar al següent, destaca que la por de cada u no és perceptible pels altres i que és més general que ens imaginem.

Similar: La por és lliure.

Si l'enveja fore música, com ballaríem tots.

Posa de manifest que l'enveja, que no es veu a simple vista, abunda més que no ens pensem.

Com: Si l'enveja fóra tinya, quants de tinyosos hi hauria.

Si música li fa, no se l'endurà.

Ja explicat més amunt.

Tu saps una cançó i jo en sé una altra.

Tu saps una cançó i jo sé una rondalla. (rondalla = conte popular de les nostres comarques)

No em contes els teus problemes, que jo també en tinc.

Tant com canta el rector, respon l'escolà. (escolà = ajudant, acòlit)

Hi ha persones que es deixen influir per altres o els imiten.

Refranyer del parentiu

Abans són les dents que els parents.

Es diu per justificar que és més important la supervivència personal que el més íntim dels parents. Es diu com a autojustificació quan u té assumptes importants o urgents a atendre que fan que tota la resta siga secundària.

A bodes i a fillol, qui no et convida no et vol. (fillol = xiquet protegit per un padrí o padrina)

Hi ha ocasions molt importants en la vida en les que es queda molt malament si no s'invita o es comunica el fet a les persones més pròximes.

Contrari en castellà: *A boda ni bautizado, no vayas sin ser llamado.*

A bon recollidor pare, fill escampador.

A pare collidor, fill esbarricador. (= esbarriador, embarricador, dispersador, escampador)

Al pare amassador, fill embarricador.

A pare guanyador, fill gastador.

A pare guardador, fill dissipador.

Sol ocórrer que els fills que no han patit de res gràcies al sacrifici dels pares, no aprecien el bé que els han procurat.

Similar: Les fàbriques, les munten els avis, les disfruten els pares i les balafien els fills.

Contrari: A un pare escampador, un fill arplegador.

Connexos: Dies de molt, vespres de res.

Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

A fills petits, treballs petits; a fills grans, treballs grans, i si són casats, doblats.

És una recomanació econòmica per a les cases on són molts de família.

Afortunats els fills que tenen els pares a l'infern.

Els progenitors que han servit de mal exemple als fills i no s'han ocupat gens d'ells els són més útils morts que vius.

A la barca i a l'esposa, sempre els falta alguna cosa.

A la barca i a la dona, sempre els falta alguna cosa.

En general, per a les dones no hi ha cap marit perfecte, comparablement a una barca, que va estropellant-se per l'ús.

A l'abril, el pare no espera el fill.

A la primavera, hi ha moltes labors a fer al camp que no tenen espera.

A la casa que hi va un frare i la mare té fillets, ça qui cridaran per pare aquells pobres angelets?

Els animals que es crien sense progenitors interpreten com a pare o com a mare qui els cuida o qui els freqüenta.

Connex: *Vés amb cuidao*, Bernat, que si la muller és guapa et faran encarregat.

Connex en castellà: *Nunca digas de este agua no beberé ni este cura no es mi padre.*

A la dona brava, corda llarga.

A les persones amb caràcter cal deixar-los fer perquè alliberen tensions i no revertisquen sobre nosaltres mateixos.

Contrari: el següent.

A la dona casta, Déu li basta.

Qui sap comportar-se no necessita ni fre ni consell.

Contrari: el precedent.

Castellà: *A la mujer casada y casta, con el marido le basta.*

A la filla, pa i cadira, i a la nora, pa i fora.

El parentiu natural no pot ser mai igual que el parentiu polític.

A la madrastra, el nom li basta.

La mare és de mel, la madrastra, de fel.

Les mares polítiques sempre han tingut mala fama per no ser les mares naturals, a les quals se'ls suposa més amor.

A la mare que Déu li vol bé, una filla li dóna primer.

A qui Déu vol bé, sa filla envia primer.

A la casa que Déu els vol bé, dóna les xiques primer.

Les dones solen preferir xiqueta, per afinitat de caràcters i perquè el dia de demà li resultarà més útil que un xiquet.

A la viuda, tot li piula. (piular = xiular = atraure)

En general, les dones, una vegades alliberades del marit, estan molt pendents de qualsevol possible pretendent.

Connex en castellà: *La liebre a la carrera, y la mujer a la espera.*

Al fill bo ni al fill mal, heretar no li cal.

Cada persona s'ha de valer per si mateixa i saber estalviar i administrar-se.

Al fill de la nora, un tros de pa i fora.

Ve a significar que als néts polítics o heretats no se'ls vol tant com als néts carnals.

Al fill del ric, no li toques el vestit.

Encara que el tracte siga cordial, no convé traspasar la frontera entre classes socials perquè si el poderós se sent ofés, eixirem perdent.

Al fill dolent, pa i escarment.

Així sol ser.

Similar: Ama ton fill i castiga'l bé.

Al germà, rica germana, i al marit, la muller sana.

A cada u, segons el seu estat civil, li convé una cosa.

Al marit, barca; la muller, arca. (arca = cofre = caixa dels diners)

Els marits feien feina física i les dones administraven els diners de la família. Significa que cada u ha de fer les tasques per a les quals està millor preparat.

Al molí i a l'esposa, sempre li falta alguna cosa.

A la barca i a l'esposa, sempre li falta alguna cosa.

Al molí, a la dona i a la barca, sempre els fa mal una cosa o altra.

Tot reclama una atenció i un manteniment.

Similar: Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

A l'olor del dot acudix el borinot. (el dot = el capital, les possessions, l'aixovar) / borinot = destrellat, tarambana, tararot, ximble)

Significa que si la núvia és rica, tindrà tota classe de pretendents.

Similar en castellà: *A la mujer por lo que valga, no por lo que traiga.*

Al que es casa per interès, li ixen els comptes al revés.

Similar a l'anterior, significa que quan es descobrixen les segones intencions d'algú, la persona enganyada ja no confiarà mai més en qui ha pretés enganyar.

A/ qui té carro i muller, mai li faltará què fer.

Significa que qui té negocis, camps... als quals dedicar-se, és com els casats, que han d'atendre les necessitats de si mateixos i d'altres.

Similar: Qui té terra, s'enterra.

Castellà: *Al que tiene casa, reloj y mujer, no le falta qué componer.*

Al teu fill dóna un ofici, que la ganduleria és mare del vici.

Més clar, aigua.

Castellà: *A tu hijo, buen nombre y oficio.*

Ama ton fill i castiga'l bé.

Amb sopes i surres se crien les criatures.

Per a ben educar, es recomana el premi i el castic segons el comportament.

Similar: Al fill dolent, pa i escarment.

Connexos en castellà: *Al hijo querido, el buen regalo es el castigo.*

Quien bien te quiere te hará sufrir.

Amb molts fills no hi ha qui es faça ric.

Sol passar.

Connex en castellà: *Quien mucho abarca, poco aprieta.*

Amb xiquets, ni al cel.

Sentència que els xiquets són una molèstia en qualsevol activitat dels adults.

Similar: Qui li haja fet el nas, que el tinga al braç.

Castellà: *Quien con niño se acuesta, cagado se levanta.*

Amor de gendre, bugada sense cendra.

És un amor aparent, sense consistència. (La roba blanca es llavava amb lleixiu elaborat amb cendra.)

Connexos: Amor de vella, aigua en cistella.

Amor de monja, foc d'esponja.

Amor de sogra, afalac(s) de gata. (afalac = carícia, carantoina, manyaga)

Se sap que els gats solen ser amables i amorosos quan tenen algun interès, per això es compara ací el seu comportament amb el de les sogres. (Les sogres sempre han tingut mala fama per no ser la mare pròpia, sinó la mare política.)

Similar: Amor de monja, foc d'esponja.

Similar en castellà: *Bien me quiere mi suegra si de mi mal no se alegra.*

Any i vida, creix la família.

Transcorrent el temps i havent-hi salut van venint els fills i fent-se grans.

Similars: Qui dia passa, any empeny.

A qui Déu no dóna fills, el dimoni/diable dóna nebots.

Els matrimonis sense fills o les persones solteres dediquen als fills dels altres, volent o no volent, el temps i els diners que no dediquen als fills inexistents.

A tals filles, tals gendres.

Segons el caràcter, la galania o la fortuna de la xica, trobarà el pretendent adequat que la suporta o li agrada.

A tu et dic, filla; entén-te nora.

Una nora és una filla política, i encara que la sogra pretenga tractar igual les filles que les nores, la nora sol considerar-se filla de segona fila.

Connex: Al fill de la nora, un tros de pa i fora.

Castellà: *Nuera, ni de barro ni de cera.*

A un pare escampador, un fill arreplegador.

Sol ocórrer que qui ha passat precarietat en la joventut, reacciona contra el mal comportament dels progenitors i no vol que els seus fills patisquen com ell.

Similar: Afortunats els fills que tenen els pares a l'infern.

Contrari: A pare guardador, fill dissipador.

Banyes i cabells blancs, no ixen pels anys.

Ve a dir que les coses no són perquè sí, sinó per causes concretes, encara que a vegades les ignorem.

Baralles de marit, de la taula al llit.

Disputes de muller i marit, duren de taula fins el llit.

Els conflictes familiars no han de transcendir fora de la família.

Connex: Els xiquets, tot ho xarren.

Connex en castellà: *Entre marido y mujer, nadie se debe meter.*

Barba blanca per marit, primer que jove esvanit. (= vanitós, presumit)

És preferible l'experiència i el trellat a la inexperiència i la superficialitat.

Bell és el fill en l'ull del pare.

Ningú vol reconèixer defectes en els seus pròxims.

Castellà: *Al cuervo, su hijo le parece un ruiseñor.*

Béns mal adquirits, si passen als fills, no arriben als néts.

Les coses mal fetes acaben pagant-se un dia o un altre.

Similar: La veritat és com l'oli, que sempre sura.

Allò que de nit es fa, de dia es veu.

Dels pecats dels pares van els fills geperuts.

Bé volent o mal volent, de la dona sigues parent.

Tant si et ve bé com si et desagrada, convé que tingues tracte amb els parents per part de l'altre cònjuge, i això en favor de l'estabilitat del matrimoni.

Bon ofici dóna al teu fill i podrà sortir de tot perill.

Recomana educar i preparar la descendència perquè siga autònoma en el futur.

Bons costums i diners fan els fills cavallers.

L'educació és fonamental, i la riquesa ajuda.

Cada criatura que neix es porta un pa.

Cada fill al néixer porta un pa sota l'aixella.

Quan naix un xiquet o un animallet, els progenitors fan el possible i l'impossible per alimentar-lo.

Castellà: *Los niños nacen con un pan bajo el brazo.*

Cada qual s'aparella amb son igual.

Les persones tenim més afinitat amb els que són similars a nosaltres en diners, en gustos, en estudis...

Similar: Cada olleta té la seua tapadoretta.

Cada u s'ajunta amb els seus.

Similar en castellà: *Cada oveja, con su pareja.*

Similar en castellà, però despectiu: *Siempre hay un roto para un descosido.*

Cada u és fill de sa mare.

Afirma que cada individu té personalitat pròpia.

Com: Cada persona és un món.

Cap pare enfillat no mor enfitat. (enfillat = amant dels fills, xiquer / enfitat = saciat, assaciat, fart, tip)

Qui es preocupa pels fills i es desvia per ells, s'ho gasta tot en ells i arriba a passar privacions personals a gust.

Connex en castellà: *Entre dos que bien se quieren, con uno que coma basta.*

Casa bona no farà qui molts fills tindrà.

Casa de molta fillada, gana assegurada.

La família on hi ha moltes boques que alimentar té molta despesa constant.

Casament de ventura: dona, llit i criatura.

Allò que es fa irreflexivament sol reportar aviat complicacions de vida.

Casament entre parents, els fills tarats i dolents.

Quan la genètica del pare i de la mare són coincidents, se solen acumular en la criatura malalties físiques o mentals.

Casament romà, pare, fills i pa tard n'hi ha.

Tot arriba, encara que tarde.

Similar: Més val tard que mai.

Similar en castellà: *Más vale tarde que nunca.*

Nunca es tarde si la dicha llega.

Casament de Carnaval, casament que res val.

En dia de Carnaval, com en el dia dels Innocents, no ens podem fiar que les coses siguin serioses.

Casa sense mare, riu sense mar.

Una dona és l'element central i principal d'una família, sobretot si hi ha fills.

Casa sense muller, cent ulls té de menester.

La dona és l'ànima d'una casa, i si hi falta, tot hi va malament.

Casar a gust, i vestir a la moda.

Les coses per a tota la vida han de ser ben del nostre gust, mentre que les coses passatgeres no tenen importància.

Casar-se i bon dia, tot ve en un dia.

Tant les coses més importants com les més insignificants es produeixen en un moment.

Similar: Allò que no passa en un any, passa en un dia.

Casa't, i et diran vós.

Quan una persona es casa, adquireix la importància social que no tenia quan era solter.

Casa ton fill quan voldràs, i ta filla quan podràs.

Els homes són fàcilment col·locables; en canvi, les dones, han de ser boniques, estar en bona edat... i esperar que les demanen.

Similar: L'home es casa quan vol, i la dona quan pot.

Casa't Peret, que el mal any t'espera.

El casament implica obligacions i noves despeses.

Com: T'has casat, t'has cagat.

Home casat, burro espatlat.

Castiga fort ton fill quan és poc. (poc = jove, menut)

Recomana el correctiu abans no siga massa tard.

Similar en castellà: *El burro que anda a palos, malo.*

Connex en castellà: *La letra, con sangre entra.*

Com el fill d'en Perot, que ensenyava a fer culleres a son pare.

Com els fills de l'amo en Pere, que volien ensenyar el seu mestre.

Com el fill d'en Sanç, que volia ensenyar el seu pare a fer infants.

Com la Manovella, que tenia tres fills i era donzella.

Hi ha inconscients que pretenen saber més que els que els seus mestres i atrevits que no tenen por al ridícul.

Similars: La ignorància és molt atrevida.

Què sap el gat de fer culleres?

Connexa, l'expressió: Ser el docte Cagalló.

Com més cosins, més endins.

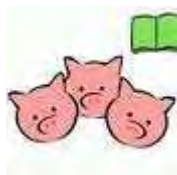
A vegades es prenen confiances excessives amb alguns parents que són més allunyats que no pròxims.

Similar: Com més parents, més dolents.

Contrari: Cosina, no s'empina.

Criatura grossa, mal any per a la mare.

Costarà de parir i mamarà molt.

Crieu fills, crieu porcs.

Crieu fills, crieu corbs.

Cria fills i filles, que criaràs llops i guilles. (guilla = rabosa)

Amor de filla, amor de guilla.

Es diu quan algú està fart d'algun/a fill/a per algun mal comportament o perquè només li reporta gastos i disgustos.

Castellà: *Cría hijos, cría cuervos.*

Cría cuervos y te sacarán los ojos.

Hijos, gallinas, curas y mujeres nunca dicen "basta".

De bona fusta vénen les castanyetes.

De bon arbre, bona llesca.

De bona fusta ve la *madera* per a que no repique.

Es diu de qui excel·leix en alguna activitat com a alabança als pares o a la nissaga familiar.

Contraris: De cabra, cabrit.

Fills de gat, gatets.

Castellà: *Bien haya quien a los suyos se parece.*

Contrari en castellà: *De tal palo, tal astilla.*

De bona planta planta *ta* vinya.

De bon cep planta la vinya, i de bona mare la filla. (cep = parra nana, peu o tronc de la vinya)

Aconsella als homes que sàpien elegir bé la persona que serà mare dels seus fills.

Connex: El fill que s'assembla al pare honora la mare.

De cabra, cabrit.

Justifica que els fills solen paréixer-se als pares en algun o alguns aspectes, sobretot en els dolents.

Com: Fills de gat, gatets.

El fill de la gata la rata mata.

Similars en castellà: *El sapo dijo a sus hijos: mis soles.*

De tal palo, tal astilla.

En casa del marino todos son navegantes.

De casar i sembrar, ningú consells pot donar.

Hi ha coses que cada u sap com les ha de fer i com les vol fer.

Castellà: *Antes de que te cases, mira (bien) lo que haces.*

De cunyat, ben allunyat.

A l'igual de les sogres, els cunyats són germans polítics, postissos, amb els quals es pot diferir en gustos i actituds.

De dones en una casa, amb una n'hi ha poc, amb dos, massa.

La dona és qui històricament ha fet les faenes de manteniment de la casa, però un excés de dones implica plets i baralles.

De la sogra i del doctor, quant més lluny millor.

Les sogres i les madrastrès han tingut sempre mala fama pel fet de no ser la mare natural d'u, sinó política.

Connex en castellà: *El mejor suegro, vestido de negro.*

De llevant o de ponent, de la dona sigues parent.

Convé estar a bé amb les persones més pròximes, encara que no siguem família carnal.

Similar en castellà: *No con quien naces, sino con quien paces.*

Del pa de mon compare, bon tros a mon fillol.

Convé aprofitar les amistats o els parents per a afavorir els més íntims.

Del pare al fill, no del fill al pare.

La potestat i l'educació correspon als progenitors, als professors i als adults en general, que són els que saben i tenen més experiència en la vida.

Connexa, l'expressió: Començar la casa per la teulada.

Del pare els consells, són vertaders manaments.

De ben segur que no els donen per a enganyar-nos.

Contrari: Consell de vell, caga't en ell.

Dels fills de la meua filla, sé del cert que l'àvia en sóc; però dels fills del meu fill, potser sí i potser no.

Es pot tenir la certesa de qui és la mare, però no mai de qui és el pare.

Similar en castellà: *Nunca digas de este agua no beberé ni este cura no es mi padre.*

Madre no hay más que una.

Dels pares quan són vells, no descuides un punt d'ells. (un punt = gens, una mica, en absolut)

La vellesa comporta molts mals: economia limitada, salut fràgil, soledat...

Castellà: *Del padre en la vejez, báculo el buen hijo es.* (báculo = gaiato)

Similar en castellà: *Es de bien nacidos ser agradecidos.*

Dels pecats dels pares van els fills geperuts. (geperuts = carregats)

La maldat dels pares, si no la paguen els fills, la paguen els néts.

El resultat de les males accions dels pares, a vegades l'hereten els fills, que als ulls dels altres sempre els recorden la seua mala fama.

Com: Els pecats dels pares els paguen els fills.

Similar, l'expressió: Pagar justos per pecadors.

Dels que es casen als cinquanta, pocs n'arriben als seixanta.

Quan es té una certa edat ja no es compta amb el vigor de la joventut per a iniciar una nova vida.

Similar: Al bou vell, canvia'l d'aire i deixarà la pell.

De marits i mullers, ne van plens els carrers.

Significa que els fills no són substituïbles, però els consorts, sí.

Similar en castellà: *A rey muerto, rey puesto.*

De pare arplegador, fill escampador.

Pare estalviador: fill malgastador.

Pare guanyador, fill dissipador.

A vegades, els fills no aprecien els sacrificis fets pels pares i els fan servir per al seu propi profit.

També: La fàbrica de l'avi, la manté el pare i la balafia el fill.

Contrari: De bona fusta vénen les castanyetes.

De pares sans, fills honrats i sants.

Qui ha sigut modèlic pot esperar el millor resultat dels fills.

De pare trompa, fill ballador.

De pare gaiter, /o fill tabaleter.

De pare músic, fill ballador.

De pare sant, el fill diable.

De pares vimeners, /os fills estellers.

De tal pare, tal fill.

De tal cep, tal ascla. (cep = tronc de la parra / ascla = estella)

De tal tronc, tal ascla.

De tal parra, tal raïm.

De tals bodes, tals coques.

Se sol utilitzar en sentit pejoratiu. En realitat vol significar que els fills acostumen a seguir més els mals exemples dels seus progenitors que no els bons.

Com: El pare dolçainer, el fill, tabaleter.

Similar: Dels pecats dels pares, els fills en van geperuts.

Contraris: De bona fusta vénen les castanyetes.

El fill del bo serà això.

Castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

De tal palo, tal astilla.

De totes les maneres, aiguaderes. (aiguader = repartidor i venedor d'aigua)

A qui no té cultura, sempre se li nota.

Déu te do ovelles i fills per a guardar d'elles.

Antigament, l'abundància de fills significava mà d'obra baratíssima.

Contrari: Diners i fills, com menys n'hi ha, menys perills.

De xiquet es cria l'arbre dret. (xiquet = xic, menut, xicotet, petit)

L'educació i els bons exemples s'han de donar a les persones de ben menuts, perquè després ja estaran viciats.

Digues filla i entén-te nora. (nora = esposa del fill)

Una cosa és que es diga "filla" per a agradar, i una ben altra és l'amor o el comportament entre la sogra i la filla política.

Similar: S'agafen més mosques amb mel que amb fel.

Similar en castellà: *El hábito no hace al monje.*

Del dicho al hecho hay gran trecho.

Diners i criatures, no en té tothom qui vol.

Per més esforços que es facen, són coses que depenen de la sort.

Diners i fills, com menys n'hi ha, menys perills.

La sobra de diners afavoreix els vicis i l'excés de xics implica que algun eixirà problemàtic.

Contraris: Déu te *do* ovelles i fills per a guardar d'elles.

Diners i xiquets, no n'hi ha mai prou.

Diners i xiquets, no n'hi ha mai prou.

Diners i xiquets, quants més millor.

És una opinió que varia segons cada època, encara que el desig de diners no passa mai de moda.

Ditxós el fill que té el pare condemnat. (*ditxós* = afortunat, sortós)

Es diu quan hi ha algun pare que maleduca amb el seu comportament en lloc de ser exemplar.

Diuen els *crios* al joc el que parlen els pares al foc.

Les intimitats de la família acaben sabent-se per la indiscreció dels xiquets, que inclús usen el vocabulari exacte que senten als pares.

Similar: Els xiquets, tot ho xarren.

Dol de dona morta només dura fins la porta.

Els homes solen sentir menys que les dones la pèrdua de la parella.

Connex: La viuda rica, amb un ull plora i amb l'altre repica.

Dolor d'anca, filla blanca.

Això diuen.

Dóna al teu fill un bon ofici i no s'haurà de veure a l'hospici.

Invertir en alguna carrera o algun ofici és assegurar-se el treball i la subsistència en el futur.

Dona bona, plata que sona. (plata = diners, estalvis, capital)

Recomana als homes juntar-se amb la parella convenient.

Similar en castellà: *A tu mujer no la alabas, lo que vale tú lo sabes.*

Al asno a palos y a la mujer a regalos.

Dona, escopeta i llibres, a ningú ho deixes.

No convé deixar res que ens pugui perjudicar al final.

Similar en castellà: *Libro prestado, o roto o enmendado.*

Dona finestrera, malfaenera.

Qui passa el temps distraient-se no treballa.

Similars: Dona que molt mira, poc fila.

Ni casa cantonera ni dona balconera.

Dona i tela no la mires amb candela. (candela = ciri, espelma)

Convé conèixer bé els defectes i les virtuts de la persona amb qui ens casem.

Dona i vidre, sempre en perill.

El vidre és molt fràgil. La dona pot ser mare, o pot cansar-se de la parella si aquesta no es comporta convenientment, o ser requerida d'amors per algú altre...

Similar: És cosa que no pot ser, ben guardar a una muller.

Vés amb *cuidao*, Bernat, que si la muller és *guapa* et faran encarregat.

Castellà: *La mujer y el vidrio, siempre en peligro.*

Connexos en castellà: *A la mujer y al viento, pocas veces y con tiento. El centollo y la mujer son malos de conocer.*

Dona jove i home vell, criatures a gavells. (gavell = manat, feix, grapat)

Dona jove i home vell, criatures a garbell. (a garbell = a manta, a bondó, a muntó, a palades, a cabassades, a dojo)

Dona jove i home vell, mainada a reguitzells. (mainada = criatures, xicalla / reguitzell = regall, escorrim, filera)

Quan un vell es junta amb una jove, se li rejoyeneixen les ganes de fer xiquets.

Similar: el següent.

Dona jove i home vell, no hi ha remei per a ell.

La joventut és activa, mentre que la vellesa no pot ser-ho, de manera que el vell es desgasta prompte.

Similar: La dona que es casa amb vell es torna vella com ell.

I els precedents.

Castellà: *Viejo que con moza casó, o vive cabrito o muere cabrón.*

Similar en castellà: *La jodienda no tiene enmienda.*

Dona molt paridora, filla la primera, la segona i la tercera.

Normalment, qui parix molt és perquè busca tenir un xiquet.

Dona nana i petarrella, als cent anys sembla donzella.

L'aparença de fragilitat en la dona té atractiu per a l'home.

Similar: La dona i la sardina, com més menuda, més fina.

Castellà: *La mujer menudita, siempre pollita.*

Dona que al seu fill no ha criat tornarà a ser mare aviat.

Qui no ha passat males nits ni s'ha desgastat el cos, no sap el que representa pujar un fill.

Contrari: Dona que cria, ni neta ni dormida.

Dona que cria, ni neta ni dormida.

Els xiquets de pit es fan damunt i ploren i mamen tothora, de manera que no li deixen temps a la mare per a dedicar-se a les seues coses.

Similar: Dona que al seu fill no ha criat tornarà a ser mare aviat.

Burra amb burret no va dreta al molinet.

Dona que no sap cuinar i gata que no sap caçar són de poc aprofitar.

Només fan companyia, que ja és prou.

Dona vella, el fill a l'orella.

Ha d'estar-ne molt pendent.

Dones, gossos i criatures, raons segures. (raons = discussions, baralles)

És normal que hi hagen desavinences en els matrimonis, però quan hi ha xiquets o gossos en la família, són inevitables les discussions amb els veïns.

Dones i criatures, mims, dolços i postures. (*mim* = carantoina, manyaga, melindro, floreta)

Convé acaronar-los, dir-los floretes i fer-los regals perquè se senten a gust amb nosaltres.

Dones i fills, treballs si es tenen i treballs si no es tenen.

Qui té dona, li ha de dedicar atencions, i qui té dona i fills, encara més.

D'on sou, cavaller? De la terra de ma muller.

Compta més el lloc on es viu, es treballa i es menja que el lloc de naixement.

Similar: Per llevant o per ponent, de la dona sigues parent.

Home donat, burro espatllat.

Dos cunyats en pau i junts no hi poden estar més que difunts.

Els cunyats són parents polítics, no de sang, i solen tenir caràcters o gustos diferents.

Dues filles i una mare, tres dimonis per a un pare.

Les discussions entre sexes són cosa normal perquè cada u veu les coses d'una manera, però quan hi ha moltes dones en una casa, els arguments del pare queden en minoria.

D'una bona mare, preneu-ne la filla; d'una bona planta, planteu la vinya.

Convé agafar allò millor de cada u.

Connex: El fill que s'assembla al pare honora la mare.

Educació i diner fan al fill cavaller.

L'educació fa persona cabal i els diners ho proclamen.

El caldo i el casament, en calent.

Com més s'aprecien aquestes coses és quan estan acabades de fer; després van gelant-se i perdent encant.

Similar en castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

El llanto, sobre el difunto.

Lo que puedas hacer hoy, no lo dejes para

mañana.

El casament i la mortalla, del cel davalla. (mortalla = sudari, vestimenta del difunt)

Els fets més importants de la vida no depenen moltes vegades de la pròpia voluntat.

Castellà: *El casamiento y la mortaja, del cielo baja.*

El casar no seria res si al cap de l'any no fóren tres.

Allò més important d'un casament no és el fet en si, sinó els fills que en naixeran.

Castellà: *No hay dos sin tres.*

El casat, casa vol.

El casat casa vol, per estar sol.

Qui es casa sol apreciar molt la comoditat de la seua nova condició i va deixant d'eixir amb les amistats.

Similars: Com casa, no hi ha res.

A on s'està millor que en casa?

Castellà: *El casado, casa quiere.*

Similar en castellà: *La casa de un hombre es su castillo.*

El criar envelleix i el parir entendreix.

Quan les dones tenen fills, guanyen bellesa i encant, però quan amamenten es desgasten.

Similar: Els fills costen nou mesos de malaltia i tota la vida de convalescència.

El dimoni no té sogra i sempre en troba.

Es diu de qui es complica la vida podent viure feliç.

Similars: A qui no té faena, Déu li'n dóna.

Qui no té faena, se la busca.

Connex: Qui no té res que fer, el gat pentina.

El dir mal de sos fills és dir mal de si mateix.

Els fills són, en opinió dels altres, una còpia dels pares.

Similar, l'expressió: Tirar-se terra als ulls.

El fill ben nodrit i mal vestit, la filla mal nodrida i ben vestida.

En general, s'admet que un home puga anar vestit de qualsevol manera; en canvi, una dona ha de vestir bé per a realçar la seua bellesa natural.

El fill de la gata, la rata mata.

El fill de gata, rates mata.

Els fills dels gats agafen rates.

Els fills, en major o menor mesura, hereten les virtuts i els defectes dels progenitors, ja que porten la seua genètica.

Similars: El fill de la cabra ha de ser cabrit.

En el cau dels conills, el que fan els pares fan els fills.

Castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

El fill del barber el sagnen de franc.

Els familiars dels professionals tenen avantatges que uns altres han de pagar.

Similars: Qui té padrins, es bateja.

Qui està prop de la vaca, la mama.

Contrari: Els fills del sabater van descalços.

El fill del bo serà això.

Assevera que qui s'ha educat en els bons exemples serà necessàriament exemplar.

Contrari: Fills de gat, gatets.

El fill del bo sofreix bo i mal; el fill del mal, ni bo ni mal.

Les bones persones han de viure el bé i el mal que la vida els depare, mentre que les males persones, com que no tenen principis ni consciència, no fan cas de res.

El fill del carnisser no el vulgues per barber.

No convé confiar en qui prové de mala procedència o nissaga.

Similar en castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

El fill del mestre Jaume, que ensenyava de fer sabates a son pare.

Es diu com a crítica del pretensió que creu saber més que el mestre i pretén donar-li lliçons.

Similar: Què sap el gat de fer culleres?

Similar, l'expressió: Ser el docte Cagalló.

El fill del pare tendre, que cagant es descostellava.

El fill del Pere Tendre, que es va esllomar fent de ventre. (esllomar = trencar, desconjuntar)

És una crítica a qui es manifesta delicat o primmirat.

Similar: Que tendre és el meu gendre, que anant *se* descula.

Com l'expressió: Ser la Delicà de Gandia (que li va caure un pètal de rosa i es va morir).

El fill mort i l'api a l'hort.

Es diu quan algú tenia mal comportament o quan no lamenten la pèrdua de la persona.

Similar: Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

Similars, les expressions: Àngels al cel.

Molts anys que vaja davant.

Connex: La viuda rica, amb un ull plora i amb l'altre repica.

Similar en castellà: *El muerto al hoyo y el vivo al bollo.*

El fill prudent i savi honra son pare i son avi.

Alaba aquells que extrauen les virtuts dels seus majors.

Contrari: El fill que a sos pares bat, ja l'infern el té guanyat.

El fill que a sos pares bat, ja l'infern el té guanyat.

Contrari: El fill prudent i savi honra son pare i son avi.

El fill que s'assembla al pare honra a la mare.

Significa que la virtut i el bon exemple són generals en tots els membres de la família.

Contraris: El qui no sembla a son pare és un porc.

El pare joglar, el fill timbaler.

Castellà: *Si el hijo sale al padre, de dudas saca a la madre.*

El gos, mon amic; la dona, el meu enemic; el fill, el meu senyor.

A l'home, el gos li dóna fidelitat incondicional, l'esposa li diu allò que no vol sentir i els fills són l'objecte de les seues atencions.

El marit a la muller, que li tinga el menester; i la muller al marit, que li tinga net el llit.

Recomana que cadascú complisca bé el seu rol per tal que el matrimoni i la família funcionen bé.

El meu fill vindrà barbat, però no parit ni prenyat.

Per llei natural, les femelles dels mamífers tenen més complicacions que els mascles, cosa que es trasllada en les societats humanes.

El minyó que perd son pare, allunyeu-lo de sa mare. (minyó = xiquet, nen)

Les mares solen ser més permissives que els pares, circumstància que els menuts solen aprofitar.

Similar: Fill de viuda, malcriat segur.

El pare joglar, el fill timbaler.

El pare botxí, el fill estiracordetes. (estiracordetes = ajudant, aprenent)

El mal comportament de qui hauria de ser model i exemple fa que els fills l'imiten.

Similars: Qui ha de donar llum dóna fum.

Fills de gat, gatets.

El pare dolçainer, el fill tabaleter.

Contrari: El fill prudent i savi honra son pare i son avi.

El pare lleu i la mare freixura, a qui li ha de semblar la criatura? (lleu = freixura = pulmons)

Son pare ceba, sa mare grill, què farà el fill?

Es diu del bebé d'algú, sobretot quan plora a plens pulmons.

Similars: El fill de la gata la rata mata.

De pare dolçainer, fill tabaleter.

De pare músic, fill ballador.

Similar en castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

El pare mort, jo mestre.

Quan desapareix la figura principal de la casa o de l'ofici, la substitueix el fill o qui millor coneix l'ofici.

El poble del marit, per a la muller és Madrid.

Li resulta estrany i llunyà.

El que amb la dona es baralla, corre el perill de dormir a la palla.

El qui amb dona es baralla, corre perill de dormir a la palla.

Quan es produeix un conflicte personal, la solució més immediata és el distanciament físic.

El que és bon fill és bon marit.

Qui té bons sentiments i bon comportament, els té per a tots.

Contrari: El que és mal fill no pot ser bon home.

El que és de la mare és de la filla, i el que és de la filla, la filla s'ho vol.

Als pares no els dol res per afavorir els fills; en canvi, els fills solen ser egoistes.

Similar: *Lo teu és meu, i /o meu, a mitges.*

El que és mal fill no pot ser bon home.

Qui no es comporta convenientment amb les persones que més l'han estimat és perquè no té bons sentiments.

Contraris: El que és bon fill és bon marit.

El fill que a sos pares bat, ja l'infern el té guanyat.

Connex en castellà: *Put a buena mujer, ¿cómo puede ser?*

El que fora va a casar, va a que l'enganyen o a enganyar.

Qui lluny se'n va a casar, o s'enganya, o va a enganyar.

A qui és d'un altre poble no se'l coneix; per tant, es malpena que se n'ha anat del seu poble perquè no l'hi volien o perquè no es deixaven enganyar.

El que menja la dida, per la criatura és vida. (dida = qui dona de mamar)

Qui està ben alimentada pot alimentar criatures.

Connex: Som el que mengem.

Connex en castellà: *Somos lo que comemos.*

El que no prova, no es gita amb la sogra.

Cal ser decidits i inclús arriscats si es pretén assolir alguna finalitat.

Similars: El que no plora, no mama.

El que no s'arrisca, no pisca.

Castellà: *El que no llora, no mama.*

Sé osado y serás afortunado.

El que no té filles, menjarà bunyols.

Qui tinga filles casadores, les haurà de dotar de patrimoni i no es podrà permetre cap plaer, per poc que siga.

El qui es case amb una dona lletja, que visca en una casa gran, perquè si no, sempre la tindrà davant.

S'explica com un llibre obert.

Similar: Ni tan guapa que mate ni tan fea que espante.

Contrari: Cara pigada, cara estimada.

Similar en castellà: *A la mujer fea, el oro la hermosa.*

El qui no sembla a son pare és un porc.

Normalment, els pares eduquen els fills amb bons exemples.

Similar: El fill que s'assembla al pare honra a la mare.

Connex: El que és mal fill no pot ser bon home.

El qui té por es gita amb els pares.

Així sol ser de xiquets.

Connex: Torna el xic a casa, que no és per casar.

Els amics com els volem i els parents com Déu els dóna.

Els amics, te'ls tries; els parents, te'ls tragues.

Es diu quan es té algun parent que es preferiria no tenir.

Similar: Més val un amic que cent parents.

Els casats, plat i cullera a banda.

Qui s'ha casat, s'ha independitzat i ja forma part d'una altra família, i per tant se li ha de consultar l'opinió, cosa que abans no calia.

Els diners i la muller, a la vellea són menester.

A l'època en què ja quasi no ens valem per nosaltres mateixos convé tenir mitjans d'ajuda.

Similar: Els fills són el bastó de vellesa de llurs pares.

Connex en castellà: *La hija y la heredad, para la ancianidad.*

Els fills costen nou mesos de malaltia i tota la vida de convalsència.

Pels fills, es pateix tota la vida.

Els fills, del cor ixen i al cor tornen.

Els fills són una prolongació dels progenitors, que moltes vegades els estimen més que a si mateixos.

Els fills del sabater van descalços.

Significa que els professionals solen atendre abans les necessitats dels clients que les familiars.

Castellà: *En casa del herrero, cuchillo de palo.*

Els fills dels fills són dos vegades fills.

Los fills dels fills, dos vegades fills.

Els néts són fills parits dues vegades.

Significa que se sol estimar tant els néts com els propis fills.

Els fills, quan són petits són de les mares, quan són fadrins són de les noies i quan són casats són de la dona. (noia = fadrina, dida, "cangur")

Sempre depenem de les femelles en moltes coses; per això la majoria de cultures humanes s'han originat amb el matriarcat.

Els fills, quan són xics donen digustos xics; quan són grans els donen grans, i al ser casats, doblats. (xic = menut, petit)

Els fills, de petits donen fatics; de grans, afanys, i de casats, doblats. (fatic = treball, feina / afany = disgust, neguit)

Els pares, sempre pateixen pels fills, pels seus actes i per les seues circumstàncies.

Similar: Els fills costen nou mesos de malaltia i tota la vida de convalescència.

Els fills repta quan són xics i aparta'ls de mals amics. (reptar = bonegar, renyar, rényer)

Convé educar quan és el moment adequat.

Connexos: Qui va amb un coix, a l'any, coix i mig.

L'arbre que creix tort, tort es queda.

Els fills s'assemblen a les mares, i les filles, als pares.

Per regla general, sol ser així en el caràcter, però sobretot en la dentadura.

Els fills són com les flors, que Déu les dóna i Déu les cull quan n'és servit.

És una consolació.

Els fills són el bastó de vellesa de llurs pares.

És just que els fills ajuden els pares a la vellesa igual que els pares els van ajudar a ells quan eren menuts.

Els nebots salten a bots.

Sol passar, sobretot quan els porten regals.

Els qui es casen en dilluns, al cap de l'any són difunts.

Lo dilluns i lo dimarts són per als desgraciats. (Lo = forma antiga d'el)

El dilluns és un dia reputat com a malastruc, igual que el dimarts. Molt exageradament, el refrany desaconsella prendre qualsevol iniciativa important.

Similar: El dimarts, ni casats ni embarcats.

Similar en castellà: *El martes, ni te cases ni te embarques.*

Els xiquets són l'alegria de la casa.

Quan són menuts, distreuen, entretenen i alegren la família.

Contraris: Matrimoni sense fills, dia sense sol.

Qui li ha fet el nas, que el tinga al braç.

Similar en castellà: *Los hijos son los puntales de la casa.*

El viudo a la porta busca la muller morta: tres en lo llit?

Els viudos, generalment, tornen a buscar companya, si és que no en tenien ja.

Similar: U no és ningú.

Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

Similar en castellà: *La jodienda no tiene enmienda.*

La cabra tira al monte.

En abril, no espera el pare al fill.

És un mes de temperatura agradable que anima a l'activitat.

Similar: El que s'ha de fer, prompte.

Contrari: El que espera, es desespera.

En casar-se l'home, lliguen un bou i amollen una vaca.

En general, el casament li lleva part de llibertat a l'home i li'n dóna, també en part, a la dona.

En el matrimoni, un fill lliga i dos deslliguen.

Un sol fill és el centre d'atenció dels progenitors, mentre que dos es barallen i fan enfadar els pares.

Connexos: Un és poc i tres són massa.

En casa de molts fills i poc pa, de tot hi haurà.

Connex en castellà: *Uno no es ninguno.*

En morir lo fill, la nora fora.

Quan falta el vincle que lligava les dues parents polítiques, la relació sol decaure.

Ensenya més el món que pare i mare.

Les pròpies vivències són lliçons, mentre que l'experiència dels pares és, per a nosaltres, teoria.

Similar: Ensenya més la necessitat que la universitat.

Més val una onça de pràctica que una lliura de gramàtica.

Ensenya'm la muller i et diré quin marit té.

L'esposa és l'exponent, la imatge social de la família, encara que no es conega el marit.

Similar: El fill que s'assembla al pare honra la mare.

Castellà: *Amuéstrame la mujer; decirte he qué marido tiene.*

Similar en castellà: *A la mujer por lo que valga, no por lo que traiga.*

A tu mujer no la alabas, lo que vale tú lo sabes.

Dime con quién andas y te diré quién eres.

Connexos en castellà: *Mujer infiel, puta; hombre infiel, héroe.*

Put a y buena mujer, ¿cómo puede ser?

Entre amics i parents hi ha vuit dies de temps.

Com que hi ha confiança, es pot donar el condol o l'enhorabona en qualsevol moment.

Entre marit i muller, no et fiques a *faroler*. (= mitjancer, intermediari)

No convé posar-se o estar enmig dels conflictes maritals, perquè de segur que n'eixirem mal parats.

Similar: Entre pares i germans no hi vulgues ficar les mans.

Castellà: *Entre marido y mujer, nadie se debe meter.*

Similar en castellà, l'expressió: *Ser el tercero en discordia.*

Entre pares i fills no hi ha robatori.

El parentiu directe implica una confiança total, sobretot quan es comparteix la casa familiar, on l'economia és comuna o compartible.

Entre pares i germans no hi vulgues ficar les mans.

Entre pares i germans no hi fiques les (teues) mans.

Els afers íntims els han de solucionar les persones directament implicades, perquè qui es pose pel mig pot resultar mal parat.

Similar: Entre marit i muller no et fiques a *faroler*.

Contrari en castellà: *Entre padres y hermanos, no metas tus manos.*

En un cau de conills, el que fan els pares fan els fills.

En la terra dels conills el mateix són els pares que els fills.

A tall d'església catedral, quals foren els pares, els fills seran. (a tall de = a manera de)

Els fills aprenen o malaprenen dels pares per imitació, ja que els pares són el seu model i referent.

Similar en castellà: *De tal palo, tal astilla.*

És cosa que no pot ser, ben guardar a una muller.

Una muller no és una propietat vitalícia; i si té qualitats, no li faltaran pretendents.

Similars: Dona i vidre, sempre en perill.

Vés amb cuidao, Bernat, que si la muller és guapa et faran encarregat.

Connex: El fill que s'assembla al pare honra la mare.

Filla amb bon dot, a casa dura poc.

Qui té patrimoni, prompte troba pretendents.

Filla de botxí i d'hostaler, vés en compte que no et sigui res.

Filla d'hostaler i poma recadora maduren abans d'hora.

Filla d'hostalera, ni viuda, ni casada, ni soltera.

No són recomanables les persones que s'han criat entre adults de vida alegre, de poc cervell, desocupats o inclinats als vicis.

Fill casat, fill mig perdut, que oblida el favor rebut.

Quan els fills es casen, inicien una vida independent i a vegades s'obliden dels esforços dels pares per criar-los i educar-los.

Fill de mestre, mig ensenyat.

Fill de vell nascut serà molt sabut.

Generalment, qui es cria amb gent culta, experimentada o professional aprén més un altre.

Connex: Qui està prop de la vaca, la mama.

Contrari: Fills de gat, gatets.

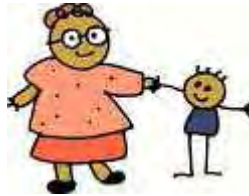
Fill de viuda, mal criat o mal acostumat. (mal criat = consentit)

El fill de viuda, o mal criat o mal acostumat.

Fill de viuda, mal criat segur.

La descendència que es cria sense pare no té qui la corregisca enèrgicament i s'aprofita de la bondat o de la debilitat de la mare.

Connex en castellà: *Si tienes un hijo mimado, mándalo a viajar.*

Filla després de fill, mare en perill.

De jovenets, els xics adoren la mare i les xiques adoren el pare, el qual ha de repartir el seu temps i la seua dedicació entre la mare i la filla.

Filla sense vanitat i prat mal adobat a ningú han acontentat.

La persona s'ha de saber valorar, ja que tots tenim defectes, però també virtuts que cal que els altres coneguen.

Fill de mestre, mig ensenyat.

Qui es cria prop d'algun professional veu alguna vegada com es treballa o sent comentaris i coneix vocables i ferramenta de l'ofici.

Connex: El pare mort, jo mestre.

Filles per casar, mal bestiar per guardar.

Filles casadores, filles filadores.

En una casa, una filla, prou filles; dues filles, massa filles; tres filles i la mare, quatre diables.

Filles i abelles fan gratar les orelles.

Les fadrines en edat casadora donen als pares la preocupació de mirar amb qui es casaran, a més que quan es junten moltes dones, encara que siga treballant, xerren moltíssim i fan conxorxa contra el pare.

Fill ets, pare seràs.

Fill ets, pare seràs; tal faràs, tal trobaràs.

Filla ets, mare seràs; com tu facis et faran.

Aconsella portar-se bé i ser exemplar.

Contrari: Fer com fan no és pecat.

Fill de vell, poc cervell.

Fill de pare vell, poc cervell.

Qui és pare quan ja té molts anys, no té l'energia necessària per a criar i educar convenientment el fill o la filla i perquè la distància generacional, i per tant cultural, és massa gran.

Com: Fill de viuda, mal criat o mal acostumat.

Fill de viuda, malcriat segur.

Contrari: Fill de vell nascut serà molt sabut.

Fill ets, pare seràs, tal faràs tal trobaràs.

Segons com actues, actuaran amb tu.

Similars: Segons el que sembres, colliràs.

Tal pare, tal fill.

Similar en castellà: *Quien siembra vientos recoge tempestades.*

Fill meu, paga allò que deus, no ho deixes per tos hereus.

Fill meu, siés obedient, no faces despler a la gent i pren per bon ensenyament el bon respondre.

Fill meu, vulles usar lleialtat i quan podràs entén en bondat; ama l'honra de ta ciutat i de la terra.

Són vells consells.

Connex en castellà: *Donde buenas ollas quiebran, buenos cascots quedan.*

Fill que no tenim i ja el bategem.

Es diu com a crítica de qui pretén anar més enllà de la realitat possible.

Castellà, l'expressió: *Vendar la piel del oso antes de haberlo cazado.*

Fill, si ets bo, per a tu planto el mallol. (mallol = vinya, sarment)

Denota que el bon comportament acaba sent recompensat.

Com: Fes bé, que no ho perdràs.

Fill que a pares entristeix, no envelleix.

Fill dolent, val més malalt que valent.

Fill dolent, val més molt lluny que present.

Fill traïdor, més val malalt que bo.

Fill jugador, que no ens el dongui Nostre Senyor.

Qui té un fill que no porta bona conducta, té una pena constant de veure que mai no assenta el cap.

Connexos: Fill que els pares bat, té l'infern guardat.

Fills criats, dols doblats. (doblat = el doble)

La mort d'un xiquet fa molta pena, però la mort d'un adult en fa molta més perquè se l'ha estimat durant més temps.

Fills criats, mals de caps.

Fills criats, mals de caps, i casats, redoblats.

Criar fills implica sacrifici, però quan són grans causen preocupació als pares, siga pel comportament, per les companyies, pels estudis...; i quan la família s'amplia amb nous membres, augmenten les preocupacions dels pares.

Fills de gat, gatets.

Fill de gat, se li assembla dels peus al cap.

El que és fill d'un gat, si no se li coneix amb la cua, se li coneix amb el cap.

Fill de poll, llémèna. (llémèna = ou del poll)

Sol dir-se en sentit pejoratiu que de pares amb mal comportament o poc cervell no solen resultar bons fills.

Com: El fill de la gata, rates mata.

Similar: El fill del carnisser no el vulgues per barber.

Contraris: Fill de mestre, mig ensenyat.

Fill de pare treballador, tot el dia salta.

Castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

Similars en castellà: *Ninguna loba pare corderos.*

Put a tu abuela, puta la madre, puta la tía, cómo no vas a estar en la putería.

De mala mata, nunca buena caza.

De mala mata, nunca buena zarza.

Fill no tenim i ja el bategem.

Critica els qui avancen esdeveniments quimèrics.

Similar, l'expressió: Fer com el conte de *La Lletera*.

Similar en castellà, l'expressió: *Vender la piel del oso (antes de cazarlo)*

Fill sense dolor, mare sense amor.

La criança de fills sempre implica preocupacions i patiments, de manera que si alguna mare no se'n veu afectada, és perquè no estima els fills.

Similar: Fill és fruit del cor.

Fills i diners, donen més penes quan són més.

Com més fills es tenen, més sacrificis i preocupacions tenen els progenitors, i com més ric s'és, més s'ha de preocupar un per mantenir els negocis.

Similar: Fills i pollets, poquets.

Fills i estudiants, molts de xics i pocs de grans.

A mesura que van passant els anys, més i més gent va deixant els estudis per dedicar-se a treballar.

Fills i filles té el meu fill; la meva filla, filles i fills té; però els fills i filles de la meva filla no són filles i fills del meu fill.

És un embarbussament que significa que sol haver-hi més relació amb la família de les filles que amb la dels fills, ja que les fèmnes han tingut més relació amb els pares per haver passat més temps a casa amb ells.

Fills i llar són l'única veritat.

Per a qualsevol persona, són allò més important de la vida.

Fills i pollets, poquets.

Recomana no tenir massa boques que alimentar.

Similars: Fills i diners, donen més penes quan són més.

Fills criats, mals de caps.

Fills tens, nora tindràs; quan et descuides, al carrer et veuràs.

Per regla general, les sogres i les nores no solen congeniar, a vegades pel caràcter i a vegades per la diferència generacional.

Gendre i sogra? Gat i gos.

El gat i el gos no solen fer lliga, com el gendre i la sogra, que són parents postissos, procedents d'una altra família carnal.

Similar: Sogra?, bon foc la coga.

Castellà: *Bien me quiere mi suegra si de mi mal no se alegra.*

Connex en castellà: *Amistad de yerno, sol en invierno.*

Germà de meitat, ni fe ni veritat. (de meitat = a mitges, de llet, de pare, de mare, mig germà)

No es pot tenir una plena confiança en una persona que, tot i ser parent directe, no coneixem ben bé.

Germans, els pans; parents, els qüens; i coneguts, els papers de menuts. (qüens = diners)

Entre germans es comparteix fins l'aliment, entre parents es poden fiar o demanar diners, i entre coneguts, res de tot això.

Contrari: el següent.

Germans, ni coques ni pans.

Aconsella no compartir allò que ens és bàsic a nosaltres mateixos.

Contrari de l'anterior.

Hisenda de nebot, se l'emporta el rou o l'ha cremada el foc. (rou = novell, òxid)

A qui no li costen de guanyar les coses, no les valora i les abandona o les balafia prest.

Similar: Les fàbriques, les munten els avis, les disfruten els pares i les tanquen els nets.

Home casat, burro espatlat. (espatlat = malmés, esguerrat, desbaratat)

És una recriminació a qui pretén casar-se o ja ho ha fet.

Com: T'has casat, t'has cagat.

Similar: Home casat, home donat.

Quan un home es casa, lliguen un bou i amollen una vaca.

Home casat, home donat.

És un joc de paraules fet a partir del mot dona. Donat vol dir acompanyat de dona o de dones (esposa i sogra), i al mateix temps significa entregat, que ja no mana de si mateix.

Similar: Home casat, burro espatlat.

T'has casat, t'has cagat.

Quan es casa un home, lliguen un bou i amollen una vaca.

Ja tens marit, ja tens castic.

Es diu perquè la dona ha d'acabar la cria dels fills, l'atenció de la casa, de la roba...

Com: T'has casat, t'has cagat.

Similar: Home casat, burro albardat.

La bona filla creix cosida a les faldilles de sa mare.

Habitualment, les xiques fan més vida a casa que al carrer, al contrari que els xics.

La bona filla, dues vegades va a casa.

Viu a casa de joveneta i hi sol tornar més avant per cuidar els pares vells.

La bona mare, tant estima un fill com cent.

Els progenitors solen voler a tots els fills per igual.

La casa, els fills i la muller, tot el meu món han de ser.

És una bona recomanació per als marits.

La criatura grossa tira la mare a la fossa.

Un cos gran necessita més aliment que un de petit.

Similar: La mare que fills té massa, no morirà grassa.

La criatura que al mes no riu, entre bèsties viu.

Els nadons fan rialles com a resposta al menor estímulo, tocament o carantoïna.

Similar: La mare *tonta* és, si el fill no riu al cap d'un mes.

La dona casada no ha de viure descuidada.

El marit ha de vetlar per ella en tots els sentits.

Similar: Vés amb *cuidao*, Bernat, que si la muller és *guapa* et faran encarregat.

Com: És cosa que no pot ser ben guardada a una muller.

Similar en castellà: *Cada oveja, con su pareja.*

La mujer y la gallina, por andar se pierden aína.

La mujer, la pata quebrada y en casa.

La dona és carn i els fills són sang.

La parella és parent per voluntat, mentre que els fills són parents directes de cada u.

La dona i l'hort, un sol amo.

Els assumptes en els que intervé més d'una persona solen acabar malament perquè s'interfereixen.

Similar: Dona i vidre, sempre en perill.

Similar en castellà: *A idos de mi casa y qué queréis con mi mujer, no hay responder.*

Entre marido y mujer, nadie se debe meter.

La dona llesta i callada, de tots sempre és estimada.

Les persones callades són reputades virtuoses i sàvies.

Similar: La dona, per a ser ben casada, no ha de tindre sogra ni cunyada.

La dona que és ben casada, no té sogra ni cunyada.

La dona lletja, l'or la fa bonica.

La indumentària i la cosmètica adequades afavoreixen la presència.

Contrari en castellà: *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda.*

La dona, per a ser ben casada, no ha de tindre sogra ni cunyada.

La dona que és ben casada, no té sogra ni cunyada.

Similar al precedent, aconsella no interferir-se en les coses d'una altra casa o matrimoni.

La dona que es casa amb vell, es torna vella com ell.

Perquè l'energia de la joventut no es recupera a la vellesa; en canvi, l'energia de la joventut pot contenir-se, condormir-se o reprimir-se.

Castellà: *La moza que con viejo se casa, trátese como anciana.*

La donzella recatada serà molt bona casada.

Qui mostra recat de fadrí, difícilment actuarà diferentment de casat.

Contrari: Ni casa cantonera ni dona balconera.

La filla, a filar, i el fill, a llaurar.

Recomana donar ofici als fills i no permetre que es crien ociosos.

La filla, com és criada; l'estopa, com és filada. (estopa = filament vegetal)

La naturalesa de cada u és determinada o modelada per l'educació procurada.

Connexos: L'arbre, de xiquet s'adreça.

L'arbre, de xiquet, si està tort es pot fer dret.

La filla, dejuna però vestida; el fill, fart i descalç.

Recomana dotar bé les filles per a casar-les i procurar que els fills s'espavilen i siguin autònoms.

La filla i l'heretat, per a la vellesa.

Heretat per heretat, una filla en la velledat.

Les dones sempre s'han dedicat més a cuidar dels xiquets i dels ancians que els homes.

La filla que més estimis, casa-la mentre visquis.

Convé assegurar el futur als fills deixant-los ben col·locats.

La filla que no ha de ser bona, set canes que la terra la cobre. (cana = mesura, mida / cobrar = engolir, tapar)

Qui duu mal comportament o fa patir els pares, és preferible que es muira.

La fillastra de l'Arnau, cada punt el fus li cau.

És una crítica als desmanyotats.

Similars, les expressions: Hi ha mans que haurien de dur *calçatins*.

Hi ha mans que pareixen peus.

La fillastra va descalça; la filla, molt ben calçada.

Es diu com a crítica a qui fa distincions entre els fills.

La guapesa no fa casar les filles, però mai fa nosa, contesten les polides. (fer nosa = molestar)

Certament, tot ajuda.

Similars: Els diners no donen la felicitat, però ajuden.

Més val que sobre que no que falte.

Similar, l'expressió: Com més sucre, més dolç.

Contrari: La que no és bonica als quinze anys, que no espere ser-ho mai.

La mare cabra, el fill, saltador.

Confirma que els fills imiten els defectes dels progenitors.

Com: El pare dolçainer, el fill, tabaleter.

Fills de gat, gatets.

En un cau de conills, el que fan els pares fan els fills.

La mare cria la filla i la casa la veïna.

Critica que les mares solen ser poc pràctiques perquè veuen la filla com a filla i no com a esposa.

La mare diligent, la filla peresosa.

La mare cobdiciosa i la filla peresosa.

Qui s'esforça excessivament no deixa molta opció a l'altra persona a esforçar-se.

Castellà: *Madre ardida hace hija tollida.*

Contrari en castellà: *Madre holgazana cría hija cortesana.*

La mare i la teulada, com més vella més estimada.

Les teules velles són més apreciades que les noves perquè la seua efectivitat està provada, com l'amor de les mares.

Contrari: Caldera vella, bony o forat.

La marella fa el fill tarabella. (marella = despectiu de mare / tarabella = destrellat, tarambana)

Els fills solen imitar les mares i els pares, sobretot en els defectes.

Similars: La mare cabra, el fill, saltador.

La mare pietosa cria la filla melindrosa.

La mare no és pietosa quan no castiga son fill mal nodrit, ans perdonant-/i el porta a la forca.

Una mare s'ha de preocupar per la salut i el bon comportament dels fills.

Connex: L'arbre, de xiquet s'adreça.

La mare pietosa cria la filla melindrosa. (melindrós = reguinyat, delicat, maniós)

Els fills de qui és molt detallista i mirat, per imitació i exageració, acaben sent una miqueta anormals.

Castellà: *Madre pía, daño cría.*

La mare que fills té massa, no morirà grassa.

Qui ha d'alimentar moltes boques ha de fer grans esforços en detriment propi.

Similar: La criatura grossa tira la mare a la fossa.

La mare que només té una filla, o la malcasa o la malcria.

Sempre s'ha dit que els fills únics estan malcriats per superprotegits.

Connex: La mare cria la filla i la casa la veïna.

La mare que té filles menjarà coques.

Les dones s'han dedicat històricament més a la cuina i a la casa que no els homes.

La mare tonta és, si el fill no riu al cap d'un mes.

Qualsevol persona normal riu i disfruta amb el seu fill.

Similar: La criatura que al mes no riu, entre bèsties viu.

L'amor d'una mare és la cosa més gran del món.

Gran veritat.

Similar en castellà: *No hay hotel como mamá.*

La muller del mariner és casada i no n'és.

Noia, si feliç vols ser, no et cases amb mariner.

Muller de mariner, vídua gairebé. (gairebé = quasi, quasibé)

La gent que treballa al mar no està mai en casa i pot no tornar-hi mai més.

La sang s'hereta i el vici s'apega.

Alliçona que els mals exemples són fàcilment imitats.

Similars: Els testos s'assemblen a les olles.

Fills de gat, gatets.

En un cau de conills, el que fan els pares fan els fills.

El pare dolçainer, el fill, ballador.

Similar: Tot s'apega menys els diners.

La sogra, mal foc la coga.

La sogra, ni de sucre és bona.

Ho diu qui no té bones relacions amb ella.

La taula i el bon marit, en la cara es porta escrit.

La salut del cos i l'alegria de l'ànima es manifesten en el rostre.

La viuda rica, amb un ull plora i amb l'altre repica. (repicar = fer voltejar les campanes festivament = fer l'ullet)

Lamenta la mort del marit però torna a estar lliure i disponible.

Similars: Ai Déu meu, el pare és mort i jo seré l'hereu.

Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.

Castellà: *Al heredar, con un ojo reir y con el otro llorar.*

Similar en castellà: *Cuando se muere el gallo, la gallina a cualquier pollo se arrima.*

Les criatures dels altres poden. (pudir = fer pudor)

La descendència dels altres sol molestar el veïnat, siga per jocs, sorolls, crits o plors.

Similars: Qui li ha fet el nas, que el tinga al braç.

Les criatures no poden estar mai quietes.

Contrari: Els xiquets són l'alegria de la casa.

Les criatures diuen /o que senten dir.

Les criatures dieun allò que senten a dir.

Les criatures dieun a la plaça el que senten a casa.

Recomana no dir certes coses en presència de xiquets perquè no saben guardar secrets i diuen fora de casa allò que senten dir als pares, inclús usant paraules de les que desconeixen el significat.

Similars: Les criatures fan /o que veuen fer als grans.

Les mones de Tetuan, /o que veuen fer fan.

Secrets davant de la gent, senyal de poc coneixement.

Connex en castellà: *Pelean las comadres y se descubren los secretos.*

Les criatures primeres crien les darreres.

Moltes vegades ocorre que els fills més joves es casen o tenen descendència abans que els més majors.

Les criatures sempre tenen un budell buit.

Els xiquets de pit estan mamant a tothora.

Les disputes dels pares les paguen els fills.

Els fills solen ser les víctimes innocents de les desavinences, baralles i divorcis dels pares.

Similar: Dels pecats dels pares, en van els fills geperuts.

Les filles ben casades, ben lluny de les seues mares.

Aconsella no interferir en la vida matrimonial de qui ja s'ha independitzat.

Les filles, per casar-les, ensenyar-les.

Com que les xiques, abans, no solien eixir de la casa familiar, convenia amostar-les en festes, balls i recepcions perquè conegueren possibles pretendents.

Connexos: Les gales de les filles es mengen les collites.

Alaba't, ruc, que a vendre et duc.

Les gales de les filles es mengen les collites.

Adverteix que els luxes perjudiquen la base de l'economia.

Connex: Les filles, per casar-les, ensenyar-les.

Les mares són tapadores de les filles.

Confirma que els progenitors, en general, solen ser protectors dels fills, inclús en accions reprovables.

Contrari: Les filles ben casades, ben lluny de les seues mares.

L'home es casa quan vol, i la dona quan pot.

Abans, l'home tenia moltíssima més llibertat que la dona per a qualsevol cosa, i la dona depenia de la voluntat del pare. A més, havia de ser dòcil, estar en bona edat, ser verge, aportar un dot... abans de passar a dependre del marit.

Connex (referit a la dona): Als vint, els que vull tinc; als trenta, el que es presenta.

Connex en castellà (referit a la dona): *A los quince, los que quise; a los veinte, el que diga la gente; a los treinta, el que se presenta.*

L'home, quan és xiquet, al braç de sa mare, sempre té fred.

Certament.

L'home ric, amb la fama casa el fill.

En general, la gent considera que els fills dels rics, dels poderosos o dels famosos tenen les qualitats o l'herència dels seus progenitors.

L'home té dos enemics volguts: els béns i els fills.

Impliquen la preocupació i l'esforç per mantenir-los i procurar-los el millor futur possible.

Mai els fills engreixen als pares.

Confirma que tots els sacrificis que fan els pares reverteixen en profit dels fills.

Mala cara i ensenyança fan els minyons de bonança. (minyó = xiquet, infant, nen / bonança = bondat)

Aconsella educar amb el bon exemple i la reprensió.

Similar: En una mà el pa i en l'altra el bastó.

Contrari: Fes el que et dic i no faces el que jo faig.

Similar en castellà, l'expressió: *Una de cal y una de arena.*

Mala nit i parir filla.

Part llarg, i encara filla.

Es diu que el sexe del fetus està relacionat amb les fases de la lluna i amb els símptomes físics.

Mal casat, de muller i fills *despreciat*. (= menyspreat, menystingut)

Qui no duu bona conducta quan és casat i té responsabilitats, és abandonat pels més pròxims.

Connex: Torna el xic a casa, que no és per casar.

Malsdecap, cap; criatures, poques. (malsdecap = maldecaps, preocupacions)

Recomana no complicar-se la vida més de l'estrictament necessari.

Similar: Vols ser feliç? Sigues-ho.

Mare afillada no morirà enfitada. (enfitat = ple, fart, tip, gras)

Mare enfillada no morirà enfitada.

Qui dedica tots els mitjans al fill, es queda amb allò estrictament necessari per a sobreviure.

Similar, l'expressió: Llevar-se el mos de la boca.

Connex: Les mares són tapadores de filles.

Mare atordida cria la filla toлива. (tolit = baldat, discapacitat, impedit)

Qui actua atarantadament és un mal exemple per als altres.

Similars: Qui ha de donar llum, dóna fum.

La marella fa la filla tarabella.

Similar en castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

Mare d'un fill sol, mare de dol.

Mare d'un fill, mare de dolor.

Els fills únics tenen la fama de ser consentits i, per tant, malcriats, ja que les atencions maternes hi queden concentrades i no repartides entre altres fills.

Mare *feinenta* fa ésser la filla dolenta. (*feinenta* = faenera, treballadora, diligent)

Mare valenta fa la filla dolenta.

Mare treballadora, filla gandula.

Mare viva, filla *tonta*.

Qui ho fa tot, no deixa que els altres s'espavilen, s'esforcen i aprenquen.

Mare i filla caben dins la mateixa camisa.

Mare i filla caben en una camisa; sogra i nora, ni en tota la casa.

Mare i filla caben en una camisa; sogra i nora, ni en tota València.

Mare i filla caben en una camisa; sogra i nora, ni en tot Barcelona.

Les dones d'una casa solen estar molt unides per coincidir moltes hores en els mateixos quefers casolans, equilibri que es veu alterat quan hi intervé una persona aliena a la rutina.

Connex: Les mares són tapadores de filles.

Mare, què cosa és casar? Filla, filar, parir i plorar.

Adverteix que el casament és patiment per a una dona.

Connex: Quan un home es casa, lliguen un bou i amollen una vaca.

Mare que no cria, més que mare és tia.

Mare que, podent, a son fill no cria, no és mare, sinó que és tia.

Una mare s'ha de dedicar plenament als seus fills, que són una part d'ella mateixa. Si no es fa així, l'amor es distancia un poc.

Mare recatada, filla assegurada.

Mare reservada, filla assegurada.

Les mares solen ser l'exemple a imitar per les filles.

Similar: Mare i filla caben dins la mateixa camisa.

Connex: Ni criatura dada a dida, ni planta pel maig florida, ni dona desvergonyida.

Mares i filles, llops i guilles. (guilla = rabosa, rabosot, guineu)

El caràcter i el comportament són elements distanciadors en la relació quotidiana.

Marit gelós, d'un mal en té dos.

Ve a dir que ja és un castic aguantar una dona, però que si, damunt, s'és gelós, es té un castic doblement i lliurement volgut.

Castellà: *Marido celoso, nunca tiene reposo.*

Marit i muller, a la vellesa s'han de menester.

Les persones ens necessitem més que mai les unes a les altres quan estem desvalgudes.

Matrimoni sense fills, arròs sense oli.

Casament sense fills, dia sense sol.

Els fills donen alegria en una casa, igual que l'oli fa més agradables les menges, i el sol, la vida.

Connex: el precedent.

Castellà: *Casa sin niño es casa sin nada.*

Mentre la criatura és a dida, bona vida; quan la criatura és criada, ni dida ni dinada. (dida = mainadera, criada, "cangur")

Quan es disposa de temps lliure perquè d'altres ens fan la feina, tot és meravellós.

Similar: Mare que cria, ni neta ni dormida.

Més val fadrí pobre que viudo ric.

És una opinió.

Més val una onça de sang que una lliura d'amistat.

Són més forts els lligams de parentiu que els d'amistat, sobretot en la malaltia i la senectud.

Contrari: Els amics, te'ls tries, els parents, te'ls *traques*.

Moltes filles a casa, mala brasa.

Moltes filles i males vinyes desfan l'alberg. (alberg = negoci familiar, patrimoni)

Ni massa filles ni massa vinyes.

Moltes filles, males veïnes i velles vinyes destrueixen/arruïnen la casa.

Ni massa vinyes ni massa filles ni massa cases en pobres viles.

Abans, quan les filles eren destinades al casament o al convent, eren elements improductius durant la infància i l'adolescència.

Similar: Només un fill, com el cucut.

Molts fills i poc pa, anar a captar. (captar = demanar, pidolar)

Haver d'alimentar moltes boques amb pocs recursos duu a la pobresa més absoluta.

Similar: Pare pobre no té fills.

Molts parents a aconsellar, però molt pocs a ajudar.

Donar consells és fàcil i barat, però resoldre problemes o fer faena per a un altre costa més.

Similars: Tots al sac, i el sac en terra.

Més val un amic que cent parents.

Similar, l'expressió: Faena, fuig.

Similar en castellà: *Entre todos la mataron y ella sola se murió.*

Muller arreglada, el llit fet i pentinada.

Abans de fer unes coses s'han d'haver fer unes altres més necessàries.

Similar: Primer és l'obligació que la devoció.

Contrari: Dona que cria, ni neta ni dormida.

Muller que no menja amb vós, després menja més que dos.

La dona que no acompanya el marit en les coses més bàsiques i elementals es descontrola creient que ha guanyat llibertat.

Muller tossuda, marit tossut, matrimoni mal avingut.

Viure en parella requereix cedir i transigir per part dels dos en moltes ocasions per a la bona convivència de la família sencera.

Ni casa cantonera ni dona balconera.

No convénen les cases cantoneres perquè sempre tenen soroll, bé per un carrer, bé per l'altre, ni les dones malfeineres o indiscretes.

Connex: Dona finestrera, malfaenera.

Castellà: *La mujer que en la ventana se pone de rato en rato, venderse quiere barato.*

Ni per foc ni per muller no deixes ta casa i vages al carrer.

Per cap circumstància no convé deixar la casa pròpia, que és on millor s'està.

Contrari: I què hem de fer?, vendre la casa i pagar lloguer.

No em pesa que mon fill sigui jugador, sinó que vagi darrera de rescabalar-se.

És preferible un mal menor a un mal major.

Similar: Més val perdre que besperdre.

Similar en castellà: *Del mal, el menos.*

No es pot fer res davant de les criatures.

Les criatures són un destorb per a les activitats familiars o conjugals, i un perill perquè tot ho xarren.

No hi ha dissabte sense sol ni viuda sense dol.

Hi ha coses que per naturalesa pròpia fan alegria o pena.

Només un fill, com el cucut. (ocell que només pon un ou en el niu d'altres)

Recomana no invertir en despeses futures.

No mostres als fills amor perquè no et causen dolor.

A vegades, l'excés d'amor és aprofitat pels fills per a comportar-se malament, sabedors que tot els serà perdonat.

Similar, l'expressió: Dónes la mà i t'agafen el braç.

Novembre i febrer són marit i muller.

Quant a climatologia, són idèntics o molt semblants.

Observa el fill el que fa son pare i escolta atent la veu de sa mare.

És un bon consell que no sempre s'aplica.

Oncle ric, un bon amic.

Certament, sobretot si és esplèndid.

Contrària, l'expressió: Tenir un tio *en Amèrica.*

Castellà: *Quien no sabe de abuela, no sabe cosa buena.*

Similar en castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.*

Contrari en castellà: *Quien tiene un tío en Granada, ni tiene tío ni tiene nada.*

Oncles i ties, el dol quinze dies; si no et deixen res, vuit i no més.

Així sol ser.

On hi ha xiquets, fadrines, no es crien teranyines.

Adverteix les futures mares que els xiquets ho reboliquen tot.

Contrari: Quan els fillets dormen, els àngels reposen.

Pare pobre no té fills.

Una economia precària no pot alimentar, vestir ni educar ningú.

Similar: Només un fill, com el cucut.

Per a estar bé al món, lo pare ha d'estar a l'infern.

A falta d'altre, mon pare és alcalde.

Menyspreen la conducta paterna tot reconeixent-ne l'autoritat o l'herència.

Per casar bé les filles, no les faces pubilles. (pubilla o povila = hereva, hereua o hereuera)

Convé que tinguen patrimoni, però no tot el de la família, per tal que el marit aporte la part principal.

Similar: Per casar filles solteres, no vengues moltos ni ovelles.

Per casar filles solteres, no vengues moltos ni ovelles. (moltó = mascle de l'ovella, mardà)

Per casar filles donzelles no vengues moltos ni ovelles.

Significa que no s'ha de desfer mai el patrimoni familiar. (De ben antic, per a casar una filla se l'havia de dotar amb alguns béns: diners, joies, mobles, parament de taula i de llit, animals, terres...).

Similar: Per casar bé les filles, no les faces pubilles.

Similar en castellà: *Mejor parece la hija mal casada que bien abarraganada.*

Per la dona casada, els fills i la casa.

Són les ocupacions que convenen des del punt de vista del marit.

Castellà: *La mujer, la pata quebrada y en casa.*

Porca la mare, porca la filla i porca la casa que les abruga.

És un insult, i a vegades, la manifestació de la deixadesa o la mala idea.

Primer són les dents que els parents.

Té tan prop les dents que no es recorda dels seus parents.

Són, respectivament, una justificació i una crítica sobre el fet que les necessitats personals tenen prioritat sobre qualsevol altra consideració.

Connex en castellà: *Parientes y trastos viejos, pocos y lejos.*

Quan a la mare li arriba la filla a la cintura, no té filla segura.

Significa que quan les xiquetes comencen a fer-se donetes, la seua bellesa no passa desapercibuda i és un atractiu per a futurs possibles marits.

Quan dóna el pare, riu el fill i riu el pare. Quan dóna el fill, plora el pare i plora el fill.

Tot va bé quan les coses són normals, però quan les coses van a l'inrevés és per alguna anormalitat: perquè el fill roba o el pare està en la misèria.

Quan el fill perd a son pare, allunyeu-lo de sa mare.

Si l'equilibri emocional i educacional del xiquet es veu alterat.

Quan el fill s'assembla al pare, treu de dubtes a la mare.

De mare, només n'hi ha una; en canvi, de pares possibles, poden haver-n'hi molts.

Similar: El fill que s'assembla al pare honora la mare.

Quan el pare fa Carnestoltes, els fills fan Quaresma.

Si qui ha de donar exemple porta mala conducta, els més pròxims resulten les víctimes.

Similar: Qui ha de donar llum, dóna fum.

Contrari en castellà: *A padre ahorrador, hijo gastador.*

Quan els fillets dormen, els àngels reposen.

Els xiquets solen ser molt actius i sorollosos i solen posar-se en perills.

Similar: On hi ha xiquets, fadrines, no es crien teranyines.

Quan els fills són petits, són de les mares; quan són fadrins, són de les xiques; quan són casats, són de les dones.

El control dels mascles sempre està en mans de les femelles.

Quan els fills són xics, els maldecaps són xics; quan els fills són grans, els maldecaps són grans.

Quan els fills són xics, les penes són xiques; mentre se fan grans, creixen els treballs; quan són casats, treballs doblats.

Els prejudicis causats pels adults són més grans que els causats pels xiquets, i si l'adult és casat, el perjudici recau en més gent.

Quan és mal el fill, sa mare fa deshonrar i son pare flastomar. (mal = noí, dolent / flastomar = maleir, jurar)

El mal comportament d'un fill perjudica seriosament els pares.

Quan la filla és casada, surten els gendres.

Quan la filla és maridada, surten els gendres.

Per una filla, dos gendres.

Les xiques solen tenir més d'un pretendent, amb qui la relació d'amistat sol mantenir-se.

Quan la mare dorm, senyal que vol casar la filla.

La mare que no controla la filla està facilitant que se li acosten els homes.

Quan la mare no hi és, els fills salten i ballen.

L'absència momentània de qui mana és aprofitada pels subordinats per a trencar la rutina.

Similar: Quan el gat no hi és, les rates ballen.

Quan les dones tenen fills, ja no corren tants perills.

Per la seua bellesa i fragilitat, les dones sempre perillen sexualment, però la criança les fa més fortes anímicament i els fa decaure un poc la bellesa corporal.

Quan les filles festegen, les mares bogegen. (bogejar = desvariar)

Quan les filles festegen, les mares cloquegen. (cloquejar = xarrar)

Quan les filles festegen, les mares xiuxiuegen. (xiuxiuejar = parlar fluix)

Les mares, desconfiades, les controlen discretament.

Quatre filles i una mare, cinc dimonis contra el pare.

Quatre filles i una mare, cinc dimonis per a un home.

Les persones del mateix sexe d'un mateix col·lectiu solen fer conxorxa contra les de l'altre sexe.

Similar : Només un fill, com el cucut.

Qui al desembre ha de festejar, vora el foc s'ha de ficar.

El festeig sol demorar-se, mentre les persones van gelant-se.

Contrari: Qui festeja no té fred.

Connex: Qui no té seny, no té fred.

Qui als seus se pareix, honra mereix.

No fa poc qui als seus se sembla.

Els descendents que segueixen els bons exemples dels progenitors són tan apreciats com els seus familiars per la resta de la gent.

Similar: El fill que s'assembla al pare, honra la mare.

Qui castiga son fill, fa greuge a son enemic. (greuge = ofensa)

Quan es castiga algú estimat, es fa amb dolor de cor pel seu bé, cosa que els enemics no voldrien que es fera per tal que resultara una mala persona.

Qui el meu fill moca, a mi em besa en la boca.

Qui a mon fill moca, a mi em besa en la boca.

Se sol dir com a agraïment quan algú ha tractat bé un descendent nostre.

Contrari: Qui li ha fet el nas, que el tinga al braç.

Castellà: *Besando al niño, a su madre le hace un cariño.*

Qui cria fills, cria canaris.

És una inversió de la qual es trau poc rendiment.

Similar: Cria fills, cria porcs.

Similar en castellà: *Cría hijos, cria cuervos.*

Qui en dimarts es casa, en dimarts es penja.

Dimarts, ni embarcats ni casats.

El dimarts té mala reputació en la cultura llatina.

Similars: Dimarts, a passejar els gats.

Per als desgraciats, tots els dies són dimarts.

T'has casat, t'has cagat.

Castellà: *El martes, ni te cases ni te embarques.*

Qui es casa de vell, prompte perd la pell. (perdre la pell = morir-se)

Més els homes que les dones, qui es casa ben gran sol morir-se al cap de poc perquè ja no té l'energia necessària per a activitats pròpies de joves, com la marital.

Similars: Al bou vell, muda'l d'aire i deixarà la pell.

Al bou vell, muda-li el pessebre i deixarà la pell.

Castellà: *Al tomar mujer un viejo, tocan a muerto o a cuerno.*

Qui es casa per diners, criat de sa muller és.

Quan un dels integrants de la parella és el ric, és més important o té un pes real o social més gran que l'altre, que és el pobre per comparació, almenys des del punt de vista dels altres.

Qui es vol casar, molt s'hi ha de pensar.

Un bon consell per a qui ha de fer un pas ben important per a la vida pròpia i la d'altres.

Similars: El casar no fóra res si al cap de l'any no foren tres.

T'has casat, t'has cagat.

Similar en castellà: *Matrimonio precipitado, pronto lamentado.*

Qui fa fills sembla a son pare.

No és cap activitat criticable.

Qui festeja la casada, la vida porta emprestada.

Desaconsella interferir en un matrimoni, ja que s'arrisca la pròpia integritat física.

Connex: Qui no siga bo per a casat, que no enganye la dona.

Similar en castellà: *Por la mujer y el vino, yerra el hombre su camino.*

Qui filles té, de filles no ha de parlar.

No convé traure el tema perquè començaran a eixir crítiques i defectes de l'altre sexe.

Qui li ha fet el nas, que el tinga al braç.

Recriminació que es fa als pares que permeten que el seu fill moleste els altres o renúncia expeditiva a fer-se càrrec d'alguna criatura.

Similar: Les criatures dels altres poden.

Qui només té un fill, sol criar-lo totxo. (totxo = simple, bajoc, embadalit)

Es diu perquè els fills dits povils o pubills tarden més a espavilar-se que si tingueren germans més grans.

Qui no creu a son pare o a sa mare ha de creure a una pell de tabal.

Qui no porta bona conducta en sa casa, acaba enrolat en algun exèrcit o en galeres.

Qui no siga bo per a casat, que no enganye la dona.

S'explica ben clarament.

Similar: Torna el xic a casa, que no és per a casar.

Connex: Qui festeja la casada, la vida porta emprestada.

Qui no té fills, té nebots.

A qui no té fills, el dimoni li dóna nebots.

A qui Déu no li dóna fills, el diable/dimoni li dóna nebots.

Es diu per a justificar que sempre tenim de què o de qui preocupar-nos.

Similar: A qui no té faena, Déu li'n dóna.

Qui no té faena, se la busca.

Sempre estem en un ai.

Castellà: *A quien Dios no le dio hijos, el diablo le dio sobrinos.*

Al que Dios no le dio hijos, el diablo le da sobrinos.

Similar en castellà: *Al que tiene hijos y ovejas nunca le faltan quejas.*

Connex en castellà: *Harto es necio el que cría hijos y nieto.*

Qui no té iaia, ell mateix s'alaba.

Es diu de qui està pagat de si mateix i dels seus actes.

Similar, l'expressió: Ser el docte Cagalló.

Com l'expressió castellana: *No tener abuela.*

Qui té filles menja bunyols.

Qui té filles menja coca.

Qui té filles menja rosquilles.

Les xiques solen ser les cuineres en la casa familiar.

Contraris: Qui té fills al costat no morirà enfitat

Qui té fills, té perills.

Qui té fills al costat no morirà enfitat. (enfitat = fart, assaciat, sadollat)

La mare que té fills de massa no morirà grassa.

Qui té boques que alimentar arriba a passar fam amb tal que els fills no en passen.

Qui té fills, té perills.

En general, els fills mascles donen més problemes que les xiques.

Contrari: Qui té filles menja rosquilles.

Qui té mare té consol.

Certament.

Qui té padrins es bateja.

Significa que qui té coneguts en llocs importants pot aconseguir més fàcilment informacions o favors que altres pretenen. (Per a batejar-se calen dos padrins, els quals s'erigeixen en protectors del xiquet si els pares es moriren.)

Castellà: *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le protege.
El que tiene el padre alcalde, todo le vale.*

Qui té parents pobres no pot alçar torres.

Si s'està en millor situació econòmica que ells, segurament ens demanaran favors.

Contrari: Oncle ric, un bon amic.

Castellà: *Parientes pobres y trastos viejos, pocos y lejos.*

Similar en castellà: *Quien tiene un tío en Granada, ni tiene tío ni tiene nada.*

Sabater amic o parent, calça car i dolent.

Adverteix que qui dóna diners a guanyar per amistat o parentiu ix mal parat perquè tots s'aprofiten de l'amabilitat.

Contrari en castellà: *Amigos, pero no perdiendo.*

Si a casar-te vas, busca dona del teu braç.

Convé conèixer bé allò que ens pot alegrar o arruïnar la vida.

Similar: Més val un mal conegut que un bo per conèixer.

Connex: Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit.

Contrari: Qui envia, no va.

Qui fora va a festejar, va a que l'enganyen o a enganyar.

Castellà: *La mujer y el tocino, tómalo del vecino.*

Si a la dona vols bé, que encenga el foc amb llenya de garrofer.

Qui estima algú, ha de procurar-li el bé i facilitar-li les coses. (La llenya seca de garrofer s'encén fàcilment i la brasa n'és calorífica i duradora.)

Contrari: Si vols mal a ta muller, dus-li fusta d'arbocer; i si la vols mal del tot, dus-li'n de garrofer bord.

Si el pare és músic, el fill és ballador.

Si el pare és botxí, el fill gran ho ha de seguir. (botxí = executor)

Si el pare és comerciant, el fill és cabaler. (cabaler = pesseter)

Significa que en una mateixa família tots són similars i que segons com siguem els pares resultaran els fills: bons o dolents, rics o pobres...

Similars: En un cau de conills, el que fan els pares fan els fills.

Fills de gat, gatets.

Castellà: *De tal palo, tal astilla.*

Hijos de gato, gatitos.

Si la vida de casat fóra sempre com el primer dia, jo també em casaria.

El temps va consumint-ho tot a poc a poc.

Similar: Tots els cànTERS nous fan l'aigua fresca.

Connex: T'has casat, t'has cagat.

Si marit i muller es parlen amb criança, mal va la dansa. (criança = educadament, polidament)

Quan en casa em parlen amb criança, mal va la dansa.

Per massa confiança, no solen ser habituals les paraules amables en la intimitat de les famílies.

Si m'auela tinguera rodes, seria bicicleta.

És una crítica directa en resposta a qui acostuma a fer conjectures, a parlar hipotèticament o a plantejar-se si el passat haguera sigut diferent.

Castellà: *Si mi tía tuviera ruedas fuera bicicleta.*

Si no vols patir amb defici, dóna als teus fills un ofici. (defici = desesper, neguit)

Qui té un ofici trobarà faena allà on vaja.

Si vas a l'hort del padrí, robar i fugir.

Com que és vergonyant fer mal a un benefactor, no convé deixar-se veure.

Si vols mal a ta muller, dus-li fusta d'arbocer; i si la vols mal del tot, dus-li'n de garrofer bord.

Tractant-se de fustes que costen moltíssim de cremar (en fan pipes de fumar), és una manera de complicar-li la vida quan no puga encendre el foc per a guisar.

Contrari: Si a la dona vols bé, que encenga el foc amb llenya de garrofer.

Si vols que ton fill creixi aviat, renta-li els peus i xolla-li el cap. (xollar = tondre, pelar, tallar els cabells)

Això diuen.

Contrari: Tallar els cabells a una criatura massa petita fa que de gran no parli clar.

Si vols tenir bona vida, dóna la criatura a dida. (donar a dida = contractar un cangur)

Els xiquets menuts demanen una atenció constant.

Contrari: Te'n faran, les criatures, de verdes i de madures.

Si vols tenir fills bergants, fes-los patges o escolans. (patge = criat)

Si vols tenir un fill pillo, posa-lo monaguillo. (= escolà, escolanet)

Qui està al servici d'un altre, acaba aprenent com robar-li o enganyar-lo en benefici propi.

Sogra i cunyada, val més morta que enterrada.

Els parents polítics tenen mala fama. El refrany significa que el moment en què desapareixen és millor que a continuació, en què estaran observant-nos per sempre més des d'un retrat.

Castellà: *Cuñada y suegra, ni de barro, buenas. Nuera, ni de barro ni de cera.*

Los cuñados son sangre atravesada y desvenada.

Sogra i nora, l'una crida i l'altra plora.

Sogra i nora, quan una riu l'altra plora.

Sogra i nora, llegum de mal coure.

Els parents que no ho són per part carnal solen discrepar pel fet de procedir de famílies, opinions, costums... diferents, i, a més, sent del mateix sexe, acaben interferint-se en labors comunes: la cuina, els xiquets...

Similar: Digues filla i entén-te nora.

La sogra, ni de sucre és bona.

Castellà: *Barre la nuera lo que ve la suegra.*

Connexos en castellà: *Cuñada y suegra, ni de barro, buenas. Nuera, ni de barro ni de cera.*

El mejor suegro, vestido de negro.

El cochino y el suegro, quiéralos muertos.

Sol d'hivern i amor de gendre, un cop de perna. (= colp de peu, puntada, puntelló)

Cap dels dos no té intensitat.

Castellà: *Amor de yerno, sol de invierno.*

Tal la mare, tal la filla.

El caràcter i l'educació dels progenitors sols transmetre's als fills.

Similar: En un cau de conills, el que fan els pares fan els fills.

Connex: Si el pare és músic, el fill és ballador.

Similar en castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

Tallar els cabells a una criatura massa petita fa que de gran no parli clar.

Això diuen.

Contrari: Si vols que ton fill creixi aviat, renta-li els peus i xolla-li el cap.

Tal pare, tal fill.

Els fills solen seguir el bon o el mal exemple dels pares.

Similar: En un cau de conills, el que fan els pares fan els fills.

Connex: Tal la mare, tal la filla.

Similar en castellà: *Hijos de gato, gatitos.*

Tan tendre és el meu gendre, que anant se descula. (descular-se = perdre el cul)

És tan tendre que sembla que vaja desfent-se mentre camina.

Similar en castellà: *Al que nace de miel, a dedazos se lo comen.*

Te'n faran, les criatures, de verdes i de madures.

Fer-ne de verdes i de madures significa fer-ne de tots colors, és a dir, fer endreces o malifetes, i és que els xiquets no descansen sinó quan dormen.

Connex: Qui li haja fet el nas, que el tinga al braç.

Terra d'ortigues, no la dónes a les filles. (ortiga = guardià, planta urticant)

No és idònia per al cultiu i constituirà un dot irrisori.

Connex: En terra d'alacrans, pocs pans.

T'has casat, t'has cagat.

Ja explicat.

Similars: Casar i mal dia, tot en un dia.

Quan un home es casa, lliguen un bou i amollen una vaca.

Castellà: *Casado por amores, casado por dolores.*

Tota dona valerosa fa la filla preciosa.

Moltes vegades, els fills hereten la fama, bona o dolenta, dels pares.

Tots els nats són fills de mare. (nat = nascut, ésser vivent)

Certament, per tant no convé criticar cap mare.

Tots són d'un ventre, i cada un té son temple. (temple = religió, filosofia, opinió, manera de pensar, actitud, gustos, caràcter)

Tots d'un ventre, i cadascú d'un temple.

Els germans són tots d'un ventre, i cadascú té el seu temple.

Cent fills d'un ventre, i cadascú té el seu temple.

Dos fills d'un ventre i cadascun de son temple.

Cada persona té un caràcter, uns gustos i una manera de veure el món diferent d'una altra, inclús els mateixos germans.

Tres dones amb tres fills, una olla de grills.

Les dones són xerradores per naturalesa, i quan són mares joves i s'ajunten per passar l'estona amb els xiquets, s'entusiasmen xerrant.

Similar: Dos dones i un *pato*, mercat.

Tres filles i una mare, pobre pare.

Tres filles i una mare, quatre dimonis per a un pare.

Les dones solen fer conxorxa i aliar-se contra el pare.

Una filla és una bona hisenda per la vellesa.

En totes les cultures, les dones s'han fet càrrec dels pares vells.

Una filla és un joc, però tres ja són un foc.

Un fill o dos són poc; quatre o cinc són foc.

Cinc filles i una mare, sis lladres de casa.

Una filla és una filla; dues filles són prou filles; tres filles són moltes filles, i quatre filles i sa mare són cinc diables/dimonis per a son pare.

Una família reduïda es regeix mal que bé, mentre que massa gent arruïna l'economia de la casa o es baralla de tant en tant.

Un bon gendre, un fill més; un mal gendre, una filla *menos*.

L'afinitat de caràcters suma un parent polític a la família dels sogres, mentre que la disparitat fa que les famílies se separen.

Un fill és un fill fins que es casa; una filla és una filla fins que es mor.

Així sol ser perquè les dones són normalment més tendres que els homes amb els xiquets i els ancians.

Un fill mal encaminat, mai serà honrat.

L'educació i els bons exemples són fonamentals en la formació del caràcter de les persones.

Similar: Si vols tenir fills bergants, fes-los patges o escolans.

Un pare criaria cent fills, i cent fills no criarien un pare.

Un pare manté cinc fills; cinc fills no saben mantenir un pare.

Una mare manté deu fills i deu fills no mantenen una mare.

Compara el sacrifici dels pares amb la despreocupació general dels fills.

Un viudo sense pollí, digues-li fadrí. (pollí = burret o ase jove. Ací en concret significa obligació, esposa)

Qui té animals, terres, negocis o obligacions està lligat a elles, però qui no en té és lliure com un solter.

Connex: Muller que no cria, més que mare és tia.

Val més filla malcasada que ben amistançada. (amistançada = rejunxada)

Una cosa segura és preferible a una d'insegura.

Val més fill avalotat que gendre manyac. (avalotat = hiperactiu / manyac = tranquil, assossegat)

Val més una mala filla que cent bones nores.

Val més una mala filla que una bona jove.

La consanguinitat és un lligam que uneix més que el parentiu polític.

Similar: Més val un roí conegut que un bo per conèixer.

Val més sort que ser fill de rei.

Moltes vegades, la sort o l'infortuni regeixen i determinen l'existència de cada ser vivent més que no les condicions materials de cada un.

Val més una carta bona que els fills i la dona.

És una crítica als jugadors, que arriben a perdre fins la casa familiar.

Vés amb cuidao, Bernat, que si la muller és guapa, et faran encarregat.

L'atractiu femení pot despertar el desig d'algú més poderós o ric que el marit.

Similar: Dona i vidre, sempre en perill.

Castellà: *Al que tiene mujer hermosa, o castillo en frontera o viña en carretera, nunca le falta guerra.*

El que tiene mujer bella le pone tranca a la puerta.

Similar en castellà: *A la sombra de un hilo se la pega una mujer a su marido.*

Al marido, amarle como amigo y temerle como enemigo.

Mujer hermosa, hembra lujuriosa.

Vés a tos fills adreçant, si no, ells t'adreçaran.

Qui té ascendència sobre altres ha de saber educar convenientment, perquè altrament no li faran cas.

Similar en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

Vinya a vora de camí i dona finestrera tenen mala fi. (finestrera = ociosa, balconera, xarraire)

La fruita ben visible i a l'abast de la mà va desapareixent, i la dona poc recatada o desocupada pot despertar l'amor o el desig dels qui la veuen més que el marit.

Com: Terra a la vora del camí, mal veí.

Contrari: el següent.

Castellà: *La mujer que en la ventana se pone de rato en rato, venderse quiere barato.*

Connex en castellà: *La mujer que no es hacendosa, o puta o golosa.*

Viuda honrada, porta tancada.

Pel fet de no tenir marit poden eixir-li pretendents, i la millor manera de preservar l'honra i evitar la maledicència del veïnat és tenir sempre la porta tancada (sobretot per als homes).

Contrari: el precedent.

Viuda que no dorm, casar-se vol.

La que en hores de dormir està fora de casa, o es manifesta desperta per la casa, és que s'amuestra amb la pretensió que algun baró s'enamore d'ella.

Similar: el següent.

Viuda rica, amb un ull plora i amb l'altre repica. (repicar = tocar campanes, fer-se de notar, fer l'ullet)

Ja explicat en la variant: La viuda rica...

Connex en castellà: *Marido rico y necio, no tiene precio.*

Voler-se és fer-se.

Frecuentar-se, escriure's o telefonar-se és una manera de conservar l'amor i l'amistat.

Contraris: No anant, no vénen.

Lluny dels ulls, lluny del cor.

Ulls que no veuen, cor que no se'n dol.

Contraris en castellà: *A quien no ama a sus parientes, deberían romperle los dientes.*

Parientes pobres y trastos viejos, pocos y

lejos.

Vols ton fill bo? Sigues tu millor.

Convé ser exemplar en tot, ja que els xiquets deprenen del que veuen.

Xiquets i gossos, cadascú els d'ell.

A ningú li agrada aguantar les molèsties dels altres.

Similar: Qui li haja fet el nas que el tinga al braç.

Cada u en sa casa, i Déu en la de tots.

Oratge, elements, astres, temps cronològic i collites

PLUGES I RELLAMPS

Abans de ploure, es fa núvol.

Hi ha coses que són abans que d'altres, per llei natural i per lògica, i per tant, són un presagi ben perceptible del futur immediat.

Similars: Cel de panxa de burra, pluja segura.

Cel a borreguets, aigua a cabassets.

Abans de Sant Joan, pluja beneïda; després de Sant Joan, pluja maleïda.

Si per Sant Joan plou, ni vi ni pa tou.

Fins al 24 de juny rega els sembrats; després arruïna les collites.

Similars: Aigua de juny primerenca, molts mals arrenca.

Aigua de Sant Joan no dóna vi ni pa.

Aigua bruta no fa d'espill.

Certament, i si és molt fosca, fa por.

Aigua de gener, cada gota val un diner.

Certes pluges afavoreixen els cultius.

Aigua de gener, millor que la de febrer.

És preferible que ploga abans que no després, perquè les plogudes del febrer solen perjudicar la floració dels ametlers.

Aigua d'agost, ni vi ni most.

Les pluges agostines no afavoreixen la vinya.

Aigua de Sant Joan no dóna vi ni pa. (24 de juny)

Aigua per Sant Joan, celler buit i molta fam. (celler = cava)

Aigua de/per Sant Joan, cap guany i molta fam.

La pluja en aquest moment no convé ni a la vinya, perquè li lleva dolçor al raïm, ni al blat, que ja està granat.

Similar: el següent.

Castellà: *Agua de San Juan quita vino y no da pan.*

Aigua de Sant Magí no dóna pa i lleva vi. (10 de juny)

Aigua per Sant Magí no dóna pa i lleva vi.

Igual que el precedent.

Castellà: *Agua de San Juan quita vino y no da pan.*

Aigua de Sant Martí a migdia, pluja tot el dia. (11 de novembre)

Sol ser l'inici de la temporada de les pluges fredes torrencials, quan l'atmosfera es refreda i fa que l'aigua dels núvols es condense i pese.

Aigua per Sant Bernardí lleva pa i no dóna vi.

El 20 de maig. Com els precedents.

Castellà: *Agua de San Juan quita vino y no da pan.* (24 juny)

Aigua d'estiu, xerriu-xerriu; aigua d'hivern, aigua d'infern.

Aigua d'estiu, xerriu-xerriu; aigua d'hivern, aigua d'infern. (xerriu-xerriu = mull-mull, onomatopeies de pluja suau)

D'estiu, s'agraeix tota pluja, sobretot si és continuada, lenta i mulladora. D'hivern, sol fer més mal que bé.

Aigua i lluna, temps d'oliveres.

L'aigua les abeura i la lluna les fa créixer.

Aigua pel febrer, ordi en el graner. (ordi = un cereal)

La pluja del febrer alimenta la collita d'aquest cereal.

Aigua per agost, mel i most.

La pluja en temps calorós afavoreix la floració de la que s'alimentaran les abelles i la producció de raïm.

Aigua que corre no porta verí.

Aigua corrent, la merda no es sent.

Només les aigües estagnants estan corruptes, ja que l'aigua que circula dilueix els possibles agents patògens.

Com: Aigua corrent no mata a la gent.

Castellà: *Agua corriente no mata a la gente; agua sin correr, puede suceder.*

Agua corriente sana a la gente.

Agua de sierra y sombra de piedra.

Aigua, Senyor, que de vi ja en venen.

Doneu-nos aigua, Senyor, que de vi ja en venen.

Aigua, Senyor, que la mar es crema.

És una demanda humorística al cel en temps de sequera.

Castellà: *Agua le pido a Dios, y a los políticos, nada.*

Agua Dios misericordia.

Aigua sobre aigua, ni neteja, ni lava.

Sense sabó, l'aigua només arrossega si té prou força.

A gran seca, gran remullada. (seca = sequera, secada, sequedat)

Les solucions han de ser proporcionades a la gravetat dels problemes.

Com: A grans mals, grans remeis.

Similars: A carn de llop, dent de gos.

A carn dura, dent aguda.

Aigua de juliol, al mar si la vols.

Si plou en el ple de la calor, serà poc profitosa en terra, on perjudicarà més que afavorirà les collites.

Aigua de Sant Joan, cap guany i molta fam. (24 de juny, solstici d'estiu)

Coim que les pluges més beneficioses de l'any són en maig, deu voler dir que les de juny són escasses i s'evaporen prompte.

A l'hivern boirina i la neu per veïna.

És temps de boires i de neu a les muntanyes.

Al mal temps, bona cara.

La falta de sol afecta l'ànim; per això recomana no desanimar-nos. També es refereix a quan les coses ens van malament.

Similars: A temporal ferm, mariner de tremp.

Si plou, la deixarem caure.

Contrari: Sempre plou quan no hi ha escola.

Castellà: *A mal tiempo, buena cara.*

Connex en castellà: *No hay mal que por bien no venga.*

Al mar valletes, a la terra pastetes.

Quan la mar fa grans ones, es pot esperar que el vent carregat d'humitat descarregue l'aigua en tropessar amb les muntanyes costaneres.

Amb el temps, tot se sap. (el temps cronològic)

Al cap del temps, els secrets, les ruïnes arqueològiques, els crims..., tot acaba manifestant-se, descobrint-se i sabent-se.

Similars: La veritat és com l'oli, que sempre sura.

Allò que es fa de nit, de dia es veu.

Any de dargues, any de poques garbes. (darga = adarga, tros de gel / garba = gran manoll o braçat de cereal)

Les neus i els gels auguren un mal any per a les collites.

Contrari: Any de neu, any de Déu.

Contrari en castellà: *Año de nieves, año de bienes.*

Any plujós, any de fer el gos.

Els treballs del camp depenen de l'oratge, i si la terra està enfangada no es pot llaurar.

Similar en castellà: *Año ruin cuando llueve mucho en enero y nieva en abril.*

Any plujós, pagès joiós. (pagès = camperol, maser, masover, llaurador / joiós = gojós, pagat, desvanit, alegre, content)

Any plovedor, molta tendror.

Quan plou freqüentment i escalonadament al llarg de l'any, la terra produeix abundantament i els fruits, igualits, resulten molt tendres.

Bon dia és el que plou, si no pedrega.

La pluja és excel·lent per al camp; en canvi, una pedregada ho arrasa tot.

Cada gota de pluja fa el seu fang.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Cada cosa o acció té la seua importància o el seu resultat, per poc important que parega.

Similar: Tota pedra fa marge/paret.

Connex: Una gota d'aigua forada una pedra.

Castellà: *Aquellos polvos trajeron estos lodos.*

Contrari en castellà: *La mar que se parte, arroyos se hace.*

Cada gota que plou, a la mar o al pou.

Recomana no desaprofitar l'aigua.

Carnaval gelat, espiga granada.

Carnestoltes mullades, Pasqües eixutes.

Carnestoltes mullades, Pasqües assolellades.

És una manera de consolar la gent que celebra la festa al carrer.

Carrer banyat, calaix eixut. (calaix = caixonet dels diners)

Dia banyat, calaix eixut.

Quan plou, el comerç fa poca venda per falta de clientela.

Cau sutja; és que sent pluja. (sutja = sutge, sutze; la brutícia empegada en els fumerals)

Quan s'encén la sutja, senyal de pluja.

Si la cendra s'apaga i cau la sutja, prompte tindrem pluja.

Sutja per la ximenera, pluja a terra. (ximenera = xemeneia, fumeral, llar)

La sutja dels fumerals s'estova per la humitat ambient i pesa, cau parcialment i pot encendre's fàcilment fumeral amunt.

Cel a borreguets, aigua a canterets. (borreguets = molts nuvolets blancs)

Cel a borreguets, aigua a cabassets.

Cel aborregat, mariner ajaçat. (ajaçat = ajagut, gitat, enllitat)

No sempre.

Com: Junta d'ocells, pluja a gibrells.

Similar: Cel de panxa de burra, pluja segura.

D'aigua que avall vol anar, es fa el mar.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Moltes vegades, les coses que considerem sense importància o els desitjos que considerem irrealitzables, poden adquirir una gran importància i ser una realitat.

De l'aigua d'octubre i del sol de maig, naix el blat.

Si plou després de la sembra del setembre i l'oratge primaverl no ix rebolicat, tot va bé per als cereals.

Connexos en castellà: *Si llueve el día de la Guarda, la sequía no tarda.*

Por san Augusto, el labrador pasa el susto.

Després de la pluja ve el bon temps.

Encoratja a suportar els mals moments, que seran efímers o transitoris.

Similar: Després de la tempesta ve la calma.

Contrari: Sempre plou quan no hi ha escola.

Connexos: Mai plou a gust de tots.

Castellà: *Siempre que llueve escampa.*

Connexos en castellà: *No hay mal que cien años dure.*

Seis meses los pasa un zapato debajo de una piedra.

El dia ho escampa tot i la nit ho arreplega.

El dia, tot ho escampa, i la nit, tot ho arreplega.

De dia, quasi totes les persones i animals ixen de casa a fer activitats, mentre que de nit, quasi tots es recullen a casa.

El foc té aturador, que l'aigua no. (aturador = fre, limitador, final)

Confirma que el foc es pot contrarrestar, limitar, aconseguir o deixar que s'apague sol quan ho haja consumit tot, mentre que l'aigua forma part d'un cicle natural que no es pot parar.

El mal any entra nedant.

Pluja de Cap d'any duu mal averany. (averany = pronòstic, previsió, auguri)

Les pluges constants al gener auguren poca o mala producció agrària, ja que podriran arrels, tombaran marges, aigualiran l'oli, tombaran les flors dels ametlers...

Similar: *Gener amarat, mig any assedegat.*

En temps de la puput, *pel* matí mullat i *pel* vespre eixut. (la puput = ocell negre que s'agrada de solitud vora les fondalades i els rierols i diu: put!... put!)

A l'inici i al final de l'hivern, la humitat nocturna precipita en terra a la matinada en forma de líquida rosada o reixiu, o bé de glaçada escarxa.

Fangada abans de glaçada val per mitja femada.

Si el fang va gelant-se i gotejant alternativament, va humitejant la terra lentament i facilitant que les arrels n'extrauen millor els nutrients.

Com: Fangada abans de Nadal, per mitja femada val.

Guarda't de l'aire infestat i de dur vestit mullat.

Dos excel·lents consells per a no perdre ràpidament la salut.

Similar: Cansat o suat, no estigues a l'aire parat.

Similar en castellà: *A borregos recién esquilados, no les mande Dios viento helado.*

Hivern plujós, estiu abundós.

Quan la terra ha estat ben assaonada, dona bones collites.

Humitats d'abril fan fer lilit.

Les matinades humides en general fan que el cos s'agrade de dormir i coste de despertar.

Juliol sense rosada duu la pluja amenaçada.

Si no hi ha humitat nocturna que es diposita al terra, podem preveure que la secor ambient espera pluja.

L'aigua és bona quan hi ha eixut; si n'hi ha massa, tururut.

Si el terreny està sec, se la beu, i si està molt banyat, l'aigua s'escola i pot endur-se la terra o els marges.

Connex en castellà: *Lo poco gusta y lo mucho cansa.*

L'aigua no fa *gord*.

L'aigua només serveix per a dissoldre els aliments i per a conduir-los pel sistema digestiu o per la terra de cultiu.

La pluja del març, per al bestiar és pastura.

És la millor pluja per als pastos, perquè després ja ve la calor.

La pluja de Sant Joan podreix la fruita al camp.

La humitat reblaneix la pell quan la fruita està en creixement, de manera que es bada.

Connex: El següent.

La pluja de Sant Joan s'emporta les avellanes i les glans. (24 de juny / gla = aglà, bellota)

La humitat fa que es corquen els fruits en formació.

Connex: Si per Sant Joan trona, les nous es corquen.

Les pluges d'agost duen la tardor.

Si plou repetidament, podem interpretar que la tardor s'avança.

Similar: Quan plou pel setembre, la tardor bé entra.

L'herba, si no es mulla, és or; si es mulla una vegada, és argent, i si es mulla dues, és fem.

Acaba podrint-se.

Llamps a la mar, vent a la terra.

Llamps a la marina, cerç a la matina. (matina = ponent, terra endins)

L'oratge sol funcionar inversament al mar i a la terra, i quan hi ha tempesta en un lloc desplaça l'aire pels voltants.

Lo que plou, el vent ho eixuga.

Certament. Es podria interpretar com que, a la llarga, tot torna a la normalitat i a ser com era.

Mai plou a gust de tots.

S'acostuma a dir quan algun fet o alguna notícia alegre a uns i no a uns altres.

Similar: Sempre plou quan no hi ha escola.

Castellà: *Nunca llueve a gusto de todos.*

Marinada forta, pluja a la porta.

La ventada humida de voramar és espentada per la pluja marina, que origina una columna descendent d'aire fred.

Mitja pedregada val moltes pluges per Nadal.

Molta pluja abans de Nadal, de mitja pedregada val.

El benefici per al camp és similar.

Connex en castellà: *Ya antes de san Eugenio, lluvia con genio.*

Moltes pluges pel gener mala anyada solen fer.

L'excés de pluja en temps fred podreix arrels i afavoreix la proliferació de paràsits i fongs en els vegetals.

No digues mai que plou fins que trone.

La tronada confirma que la pluja és o serà consistent, sobretot a l'hivern, ja que a l'estiu hi poden haver tormentes seques.

Similar: No digues blat que no el tingues lligat.

No plou per qui anar-se'n vol.

A qui té voluntat de fer alguna cosa, no el detura res ni ningú.

Similar: Fa més el que vol que el que pot.

On t'hi penses que no plou, t'ho trobes ple de goteres.

La realitat ens demostra que a vegades fem suposicions sense fonament i partim de prejudicis.

Oronella terrera, aigua o pedra.

Quan, d'estiu, les oronetes volen a frec de terra, és perquè va congriant-se humitat i els mosquits de què s'alimenten volen baixos.

Pasqua marçal, mortaldat i fam.

Pasqua plujosa, collita abundosa.

Si al final de l'hivern fa bon temps, podem suposar que la falta de pluja i neu afectarà les collites.

Pel juliol, molt soroll i no plou.

Al ple de l'estiu sol fer tronades sense més trellat.

Connex en castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

Plugues de novembre, omplen els barrals i curen tots els mals. (barral = recipient de vidre de $\frac{1}{2}$ litre per al vi)

Reguen els sembrats i auguren un hivern plovedor i bones collites l'any següent, cosa que sol alegrar els camperols.

Contrari: Malaltia de novembre no té cura i paga amb la sepultura.

Plugues perdudes, per Tots Sants trobades.

Tant si l'any és plovedor com si no, podem estar segurs que plourà en novembre.

Plugues per l'agost, boires per l'octubre.

Això diuen.

Plugues per la Mare de Déu d'agost, resta oli i aigualeix el most. (15 d'agost)

La pluja en plena seca estiuenca fa que les oliveres traguen brots que lleven força per a produir fruit, i que les parres absorbisquen molta aigua que va a parar als xanglots de raïm.

Similar: Pluja als darrers d'agost pren oli i aigualeix el most.

Pluja abambollada, pluja de durada. (abambollada = que fa bombolles, que sembla bollir al terra)

Quan no plou ni poc ni excessivament, sinó de manera regular i constant, i cada gota produeix una bombolla, podem preveure que durarà hores o inclús dies.

Pluja a les festes dels sants barbuts, cada gota val cinc escuts. (sants barbuts = festivitats de l'hivern / escut = antiga moneda)

La pluja repetida abans de la primavera prepara la terra per a una bona fructificació.

Pluja als darrers d'agost pren oli i aigualeix el most.

Quan la calor comença a minvar, és quan l'olivera comença a produir olives, mentre que la parra està acabant de formar el raïm.

Similar: Pluges per la Mare de Déu d'agost, resta oli i aigualeix el most.

Pluja d'abril i sol de tardor solen fer l'any bo millor.

Pluges d'abril i sol de tardor fan l'any bo i millor.

La pluja en plena fructificació va molt bé, i el bon temps abans de l'hivern, també.

Pluja de llevant no deixa res davant.

A la costa mediterrània, quan la pluja ve del mar és copiosa i de tant en tant arrasa amb tot: rebenta margenades i fa que les torrenteres s'emporten ponts.

Pluja de maig, collita segura.

Són pluges que precedeixen la calor seca estiuenca.

Pluja de ruixades, pluja de durada. (ruixada = ruixat, aiguat)

La pluja abundosa sol durar hores o dies, mentre que els ruixims o mull-mulls són breus.

Pluja de Sant Joan, mal per l'oli, pel vi i pel blat. (24 de juny)

Pluja per Sant Joan, lleva vi i no dóna pa.

L'aigua per Sant Joan, al pa i al vi causen dany.

És un moment inoportú per a regar uns vegetals que encara tardaran a fructificar i que l'aigua que absorbiran servirà per a fer créixer la planta, però no per a engrossir-ne els fruits.

Pluja d'estiu i plor de bagassa, prompte passa. (bagassa = ramera, puta)

D'estiu pot ploure intensament, però sempre molt breument, com un plor fingit.

Similar en castellà: *En cojera de perro y en lágrimas de mujer no hay que creer.*

Pluja d'octubre, ni una gota perdura.

Depén. Si plou poc, la terra encara calenta de l'estiu l'absorbeix, però si plou la gota freda, fa barrancades i s'enduu marges i ponts.

Pluja és marit de la terra.

Es diu perquè la fecunda i la fa fructificar.

Pluja menuda, la terra ajuda; i bon ruixat, la terra bat.

La moderació ajuda i l'abundància perjudica.

Pluja per Carnestoltes, Pasqües bones.

És previsible que si plou pel febrer faça bon temps pel març i l'abril.

Pluja per Santa Anna, pluja tardana. (tardà = endarrerit)

El 26 de juliol, en el ple de l'estiu.

Pluja per Sant Martí, no deixa ni col ni lli. (11 de novembre)

La pluja hivernal és poc beneficiosa en general.

Posta roja, aigua a la clotja. (clotja = clot, toll, gorg, bassal)

La lluna roja i el cel rogent són indicatius de pluja; ara bé, la posta roja, potser sí i potser no.

Quan Déu vol, amb tot vent plou.

Quan Déu vol, a tots vents plou.

Quan Déu ho vol, sense vent i sense núvols plou.

Quan Déu vol, sense núvols plou.

Quan Déu vol, s'ennuola i plou.

A vegades s'esdevenen coses impensables o que no tenen explicació racional, com quan cauen gotes amb el cel ras, dutes pel vent.

Contrari: Quan Déu no vol, els sants no poden.

Quan (*citeu el nom de la muntanya que vulgueu*) **porta capell, (llaurador,) pica espart i fes cordell.**

Quan la tramuntana s'emborrasca i la Murta fa capell, llaurador, vés-te'n a casa, pica espart i fes cordell. (la Murta: muntanya d'Alzira)

Quan les roques porten caparró, pluja en abundor. (caparró = gran capell, capota)

Ja explicats més amunt.

Quan llampega a la marina, posa foc a la foguina. (= llar, fogar, fument)

És previsible que el mal oratge es desplace cap a la terra.

Similar: Quan la gavina va a l'horta, encén el foc i tanca la porta.

Quan plou de calent, a tot arreu s'hi fan esclata-sangs. (de calent = de valent, molt / esclata-sang = rovelló, pebraç, níscal)

Les pluges de tardor sobre la terra calenta la fan reaccionar i afavoreixen el brot de tota mena de fongs i bolets.

Com: Quan a l'octubre plou, el rovelló mou.

Quan plou i fa sol, passeja el caragol.

Damunt del terra banyat es desplacen millor.

Quan plou molt molt en mes d'agost, no gastes els diners en most.

La fruita massa regada al moment de la maduració conté poc sucre i en conseqüència resulta poc saborosa i pobra en alcohol.

Castellà: *Cuando lloviera en agosto, no eches/emplees tu dinero en mosto.*

Quan plou molt, no valen paraigües.

Quan les circumstàncies ens superen, hem de posar remeis proporcionats, perquè els habituals no serveixen.

Similar en castellà, l'expressió: *Poner paños calientes.*

Quan plou pel febrer, tot va bé.

És l'època oportuna perquè fructifiqui el camp a la primavera.

Quan plou pel juliol, plou fusta.

La pluja del ple estiu no alimenta fruites ni cereals, que ja s'han recol·lectat, sinó que fa grossos els arbres.

Quan plou pel setembre, la tardor bé entra.

El setembre no sol ser plovedor; l'octubre, sí.

Similar: Les pluges d'agost duen la tardor.

Qui aigua detura, blat mesura. (deturar = aturar, parar, retenir)

Evitant inundacions o escorrenties es preserva el sembrat.

Rellàmpecs al port, aigua al foc. (rellàmpec = rellamp, llampec)

Quan tenim damunt el mal oratge, no convé fer-se a la mar.

Sant Blai banyat, cigonyes aviat. (24 d'agost)

Sant Blai eixut, cigonyes no han vingut.

L'oratge en aquesta data és determinant en la migració d'aquests ocells.

Sempre plou quan no hi ha escola.

Sempre plou on hi ha més fang.

Es diu quan una bona cosa es produeix a destemps, no quan voldríem, i ens deixa despagats o indiferents, perquè en realitat ens molesta.

Similars en castellà: *A buenas horas mangas verdes.*

Dios da nueces a quien no tiene dientes.

Si no quieres caldo, dos tazas.

Nunca llueve a gusto de todos.

Contrari en castellà: *No hay mal que por bien no venga.*

Sempre plou sobre mullat.

Es diu quan alguna desgràcia ve a afegir-se a una altra de precedent.

Castellà: *Las desgracias nunca vienen solas.*

Com l'expressió castellana: *Llover sobre mojado.*

Si a l'abril sents tronar, ordi i blat no en faltará.

Abril i les seues pluges determinen l'abundor o la carestia de les collites estiuenques de cereals.

Com: Trona l'abril, ve bon estiu.

Tronada per l'abril, cada gra en torna mil.

Si a l'octubre plou, el rovelló mou.

Si l'estiuet de sant Miquel (a partir del 29 de setembre) ha sigut calorós, sí.

Si el gall canta molt, l'aigua és ben prop.

Sembla que s'alegra de la imminent pluja, que fa que isquen a la superfície els cucs i els caragols dels quals s'alimentarà.

Si el mar s'arrasa, fica't en casa.

Si la mar arrasa, vé-*s*-te'n a casa, i si s'engola, vé-*s* i espigola.

Quan el cel s'aclareix després d'estar cobert, està anunciant pluja pròxima.

Si l'hivern és molt regat, ven-te l'oli i guarda el blat.

L'abundància de pluja produirà molt oli i es guanyaran bons diners, però el blat escassejarà inclús per al consum propi.

Si no plora pel cel, no riu la terra.

Si no plora el cel, no riu la terra amb flors.

És una figura poètica que significa que si no plou, la terra no fructifica.

Si no plou per Nadal, no hi haurà sembra com cal.

La pluja hivernal eixamora i estova la terra i la prepara per a la fructificació primaveral de les llavors.

Si no plou per Sant Jordi, tururut ordi. (tururut = adéu, no esperes)

El 23 d'abril és una data clau per a les pluges de primavera i les collites cerealistes de l'estiu.

Contrari: Si a l'abril sents tronar, ordi i blat no en faltarà.

Si per l'abril sents tronar, ordi i blat no faltarà.

Perquè plourà de ben segur.

Si per la mar s'arrasa, posa't en casa.

Quan el cel s'aclareix per la mar significa que la nuvolada va acostant-se cap a la terra.

Si per Sant Joan plou, quaranta dies plou.

El 24 de juny és una data clau per a la previsió de la pluviositat de l'any.

Si plou al mar, amaneix barcella i cabàs.

Més val deixar la pesca i retirar-se a terra.

Si plou de tramuntana, plou de bona gana.

Les pluges procedents del nord solen ser abundoses i duradores.

Si plou entrat el juny, el bon temps és lluny.

Quan plou en aquest mes és que l'estiu ve endarrerit.

Si plou, la deixarem caure.

Se sol dir per a expressar que hi ha coses sense importància contra les que no podem sinó resignar-nos.

Similars en castellà: *Aguacero fuerte pasa pronto.*

No pasa nada, y si pasa, se le saluda.

A mal tiempo, buena cara.

Si plou mig dia, plou tot el dia.

Encara que només ploja unes hores, això és suficient per a estropellar el dia sencer.

Similar: Carrer banyat, calaix eixut.

Si plou pel juny, plou a punt.

Si l'aigua de maig és bona, la de juny és millor perquè rega en temps calorós i la terra ho agraeix.

Contraris en castellà: *Aguas en junio, infortunio.*

Aguas en junio, ni frutos ni pastos en julio.

Si plou per la Puríssima Concepció, plou per Carnaval, Setmana Santa i Resurrecció. (la Concepció = 8 de desembre)

Si plou per la Concepció, plou per Carnestoltes, per Setmana Santa i per Resurrecció.

La pluja a l'inici del desembre augura noves pluges durant tota la primavera.

Connex: Si plou per Nadal, plou per Setmana Santa i per Carnaval.

Si plou per lluna nova d'agost, plourà nou llunes seguides.

Això diuen.

Si plou per Nadal, plou per Setmana Santa i per Carnaval.

La pluga desembral augura una primavera plovedora.

Connex: Si plou per la Concepció, plou per Carnestoltes, per Setmana Santa i per Resurrecció.

Si plou per Pasqua, plou per Carnestoltes i per Setmana Santa.

Això diuen, encara que no és previsible el temps que farà l'any següent.

Connexos: Si plou per Nadal, plou per Setmana Santa i per Carnaval.

Si plou per la Concepció, plou per Carnestoltes, per Setmana Santa i per Resurrecció.

Si plou per Santa Bibiana, plou quaranta dies i una setmana.

El 2 de desembre és una data clau per al pronòstic de la duració de les pluges.

Si plou per Sant Jordi, tururut ordi. (tururut = adéu, bona nit cresol)

La pluja el 23 d'abril (Dia del Llibre) malmet la collita d'aquest cereal.

Si plovent, boira apareix, la ploguda va i decreix.

És un fenomen curiós, però cert. (De vegades, si la terra està prou calenta, fa que part de la pluja s'evapore formant broma terrera.)

Si rellampeg a la mar, posa llenya al fogal. (fogal = fogar)

És un anunci de pluja en terra a les poques hores.

Sol pel novembre i abril plujós, estiu calorós.

És un pronòstic aproximat del temps que farà.

Val més bona pluja per Sant Joan que quatre gotes tot l'any.

La pluja més oportuna per al camp és quan comença el temps calorós.

Xàfec d'agost, bolets en abundor. (xàfec = aiguat, esbatussó)

Les plogudes ràpides i freqüents solen ser anunci d'una tardor plovedora que originarà fongs i bolets.

TRONS I PEDREGADES

A temporal desfet, mariner despert i dret.

És una invitació a posar-se a la feina, ja que les aigües remenades contenen molts peixos.

A temporal ferm, mariner de tremp.

Les circumstàncies dolentes han d'acarar-se amb caràcter i decisió per a superar-les, cosa que s'aconsegueix millor amb experiència.

Similar: A grans mals, grans remeis.

Després de la pedregada ja no cal tocar campanes.

Les coses s'han de preveure i avisar amb temps; després resulta inútil i, damunt, es queda malament.

Després de la tempesta ve la calma.

Així és. Es diu normalment referint-se a algun altercat entre les persones.

Castellà: *Después de la tempestad viene la calma.*

Tras de la tempestad viene la calma.

El arco iris brilla después de la tempestad.

Cuando más oscuro está, es que está por amanecer.

Després dels trons vindrà la pluja.

En hivern és molt més probable que no en estiu, en què les tronades solen ser seques i origen d'incendis forestals.

Déu faça que trone i no pedregue.

Els trons no fan cap mal a ningú, mentre que les pedregades sí.

Ens ha collit el raïm una forta pedregada.

Les pedregades arrasen les collites. Ací es mira la desgràcia humorísticament.

Fa més mal una mala llengua que una pedregada seca.

Fa més temor una mala llengua que una pedregada en sec. (pedregada seca = la que es produeix de repent, sense que s'haja encapotat el cel)

Els infundis, les mentides i les crítiques perjudiquen la reputació d'una persona més que una pedregada seca perjudica les collites.

Similar en castellà: *Miente, que algo queda.*

La pedregà no lleva anyà, però pobre del que atrapà.

La pedregada no furta anyada, però pobre del qui agafa.

A vegades se salva part de la collita, però al collidor que agafa de ple, el deixa ben magolat.

Neu en terra, borrasca en mar.

El cel molt cobert actua diferentment en terra i mar endins.

Octubre tronat, hivern nevat.

La tardor és la porta de l'hivern i l'anunci de com serà.

Quan en març trona, l'ametlla és bona.

L'anunci de pluja en primavera és excel·lent per als cultius.

Quan trona pel mes d'octubre, neu segura.

A la muntanya, sí; a la plana litoral, plou.

Quan trona, predica.

Una tronada sempre és un avís ben notori, encara que no sempre plou a continuació, sobretot a l'estiu.

Connexos en castellà: *Horizonte claro y relampagueante, tiempo bueno y sofocante.*

Gaviotas a tierra, marineros a la mierda.

Novembre tronat, mal per al pastor i pitjor per al ramat.

S'explica sol.

Si al matí trona a la mar, ves-te'n a casa a esmorzar.

Un bon consell.

Si d'hivern trona, l'anyada és bona.

Si a l'hivern trona, plou a continuació; si trona en estiu, no sempre plou.

Si entre la Candelera i la Mare de Déu de març trona, quaranta dies més d'hivern.

Les tronades de finals de l'hivern solen anunciar que l'hivern s'allargarà.

Si per Sant Joan trona, les nous es corquen. (nous = anous)

Això diuen, per bé que les nous es corquen quasi sempre.

Connex: La pluja de Sant Joan podreix la fruita al camp.

Trona a l'abril, ve bon estiu.

Tronada per l'abril, cada gra en torna mil.

Els trons primaverals anuncien pluja, i la pluja fa germinar els grans de cereal sembrats, que es multiplicaran.

Com: Si a l'abril sents tronar, ordi i blat no en faltarà.

Similar: Si l'abril fa llot, no es perdrà tot. (= fang)

Tronada al matí, vesprada, garbí.

Anuncia la procedència del vent imminent.

Tronades per Sant Martí, collites a desdir. (a desdir = fora mida, a bondó, a muntó, a garberes)

Les tronades per l'11 de novembre auguren una temporada plovedora.

Trons abans de l'Ascensió, molta pluja i molta saó.

Es tracta de les típiques i copioses pluges primaverals que xopen bé la terra.

Similar en castellà: *A nadie debe extrañar que en marzo empiece a tronar.*

Trons al Pi Gros, aigua al tros. (Pi Gros = en la muntanya, en la pinada / tros = bancal, camp, terra)

El Pi Gros és un nom genèric que ve a significar "per les penyes o zones altes".

Trons a Mallorca, pluja a la porta.

Quan veiem rellamps per la zona balear, és perquè l'atmosfera llewantina està neta i ens permet veure desplaçar-se cap a nosaltres la massa nuvolosa amb el seu aparat elèctric.

Trons d'agost fan fugir el peix i s'enduen el most.

Les tronades agostines espanten els sers vivents i la pluja aigualeix la polpa del raïm.

Trons en gener, a apuntalar el graner; trons en març, fred en abril i maig. (apuntalar = reforçar, preparar)

Trons en gener, fica sitges al graner. (sitja = recipient per al gra)

Quan trona pel gener plou a continuació, la pluja donarà bona collita de cereals i caldrà anar preparant el graner.

Trons de cul, tempestat de merda.

S'explica ben bé.

Trons en mar, aigua a la terra.

Això es diu, encara que també plou a la mar.

Trons per Sant Joan, la collita reeixiran. (reeixir = afavorir, engrossir, nodrir, acréixer)

La pluja del 24 de juny ajuda la terra a suportar la calor de l'estiu que s'acosta.

BOIRES

A l'hivern boirina i neu per veïna.

La boira sol formar-se per condensació de la humitat mentre la terra està calenta, al principi de l'hivern, mentre que la neu es manifesta quan més fred fa.

Amb boira, tothom és timoner.

Com que no es pot navegar o es navega seguint les indicacions dels vigies, resulta una labor fàcil, descansada i sense responsabilitat directa. Es diu amb un punt de crítica quan a algú li són molt favorables les circumstàncies.

Similars: Amb bon vent, tothom és mariner.

Amb bona mar, el patró no pot manar.

Contrari: Barca desarmada, tots els vents li són dolents.

Boira a la serra, aigua per terra.

Boira en la penya, aigua en l'esquena.

És el resultat de la inversió tèrmica: quan una capa alta atmosfèrica és calenta reté el vapor d'aigua, mentre que la capa inferior, més freda, la precipita.

Com: Si la boira pastura, pluja segura.

Boira al castell, pica espart i fes cordell.

El castell, en les nostres terres, sempre està en una altura; per tant, si la boira està per les altures, més val no treballar en el camp i dedicar-se a altres menesters a cobert, per si plou.

El mateix sentit tenen els refranys: **Quan el Montgó** (o qualsevol altra muntanya) **porta capell=boira, pica espart i fes cordell.**

Boira en Mariola, pica espart i fes corda.

Boira castellana, el sol demana.

La boira procedent de l'interior sol ser molt densa.

Boirada de canaló, al cap de tres dies, saó.

Si la boira és tan densa que mulla teulades i les fa xorrar, significa que està regant els bancals.

Boirada, o eixuta o mullada.

Inequívocament cert.

Boira a la muntanya, pastor a la cabanya.

La boira en terreny esquerp o desconegut és molt perillosa per als que s'hi desplacen, perquè amaga els perills.

Boira boirassa, el cul de la burra t'amença i ballaràs amb la barca.

(cul de la burra = nuvolades grises i arrodonides)

La boira marina espessa amaga perills i sol ser prelude de tempesta.

Boirada, ruixada o ventada, mar agitada.

La boira, que es forma en la calma, sol ser l'anunci de vents pròxims impulsats per la pluja.

Boira de març, aigua segura i la mar moguda.

Això diuen.

Boira de setembre porta el sud en el ventre.

La boira setembrina és càlida.

Boira en sequedat, ven la mula i compra blat.

És un indicatiu que s'acosten mals temps de producció agrària.

Boira pel matí, sol pel vespre.

Boira plana, sol demana.

La boira matutina acaba sent dissipada pel sol al llarg del dia.

Boira per terra, pescador a la mar.

És un bon auguri de bona pesca.

Com: Boira al pla, pescador a pescar.

Contrari: Boira a la riera, pescador enrera.

Boira terrera, aigua sempre espera.

Boira terrera, aigua s'espera. (terrera = aterrada, baixa)

Boires baixes, humitats llargues.

Quan hi ha boira no plou. Com a molt, la boira "pixa": precipita partícules molt fines.

Boires pel xaloc, prepara llenya pel foc.

Són boires molt carregades d'humitat marina que penetren la roba.

Boirina en la vall, pescador al treball; boirina en la muntanya, pescador en/a la cabanya.

L'oratge és favorable o desfavorable per a la pesquera.

Dia boirós, humit o calorós.

La fresca boira matinal es dissipa per l'acció solar, encara que la humitat continua estant en l'ambient, però calenta.

Esparreguera emboirada, dins de tres dies mullada.

Quan hi ha boira a 300-700 metres d'altitud, es pot predir que la humitat va acumulant-se en l'atmosfera fins a esdevenir pluja a major altitud.

La boira, pel gener, s'hi asseu com un gos peter, i pel febrer fuig com un gos llebrer. (gos peter = de raça menuda i lladradora)

Les boires solen ser més persistents i denses com més freda està la terra.

Si la boira pastura, pluja segura.

Boira pels tossals, aigua pels barrancs.

Com el precedent. La boira que s'arrapa a terra per les falces de les muntanyes a altitud mitjana és indicativa que l'ambient va carregant-se d'humitat i pesant.

Matí de boira, vespre de sol.

La boira matutina es dissipa al llarg del matí.

Si la boira pastura, aigua segura.

Si la boira pastura, pluja segura.

La boira terrera és un indicatiu que el fred atmosfèric condensa la humitat i l'acumula.

Si la broma jau en sec, ven les mules i el guaret. (broma = boira / jaure = estar gitat / guaret = terra cultivable no cultivada)

Si la boira plana per damunt dels bancals no sembrats, es tracta de terrenys freds i poc productius.

CELATGE I NÚVOLS

Cel aborregat, dins de tres dies mullat. (aborregat = semblant a un ramat de bens o *borregos*)

Cel aborregat, mariner ajaçat.

Cel a borreguets, aigua a cabassets.

Cel a borreguets, aigua a canterets.

Cel a borrellonets, neu a cabassets.

Cel emborregat, pluja al terrat.

Cel empedrat, pluja aviat.

Cel empedrat, camp mullat.

Cel de panxa de burra? Aigua segura.

Cel a petxinetes, aigua a les bassetes.

Núvols barbats, camps mullats. (barbat = barbut, efecte òptic de la pluja)

Núvols en creu, aigua tindreu. (en creu = que es creuen)

Cel d'escaletes, aigua per les bassetes.

Quan al cel hi ha bassetes, a la terra, pastetes.

Quan al cel hi ha bassetes, a la terra hi ha pastetes.

Quan al cel hi ha cabretes, a la terra hi ha farinetes.

Quan al cel hi ha ovelletes, a la terra hi haurà pastetes.

Són indicis de pluja, com més foscos i densos, més probables i imminents.

Similar: L'arc de Sant Martí *pel* matí, pluja ací; *per* la vesprada, pluja passada.

Castellà: *Atardecer gris, mañana roja; saca el paraguas que te mojas.*

Cielo aguado, hierba en el prado.

Arco en el cielo, agua en el suelo.

Arco iris al amanecer, agua antes del anocheecer.

Arco iris al mediodía, llueve todo el día.

Arco por la tarde, buen tiempo aguardes.

Cel rorenc? Pluja o vent.

Cel rogent, o pluja o vent.

Cel groguenc, pluja o vent.

Vermell i ponent, senyal de vent.

Vermellor al vespre, sol a la finestra.

Mar roja, vent o pluja boja.

Quan els núvols s'encenen de la rojor del sol al final del dia indiquen un canvi de temps per a l'endemà.

Castellà: *Cuando el sol se pone rojo, es que tiene lluvia en el ojo.*

Atardecer rojo, mañana gris; viajero, te puedes ir.

Arrebolada de tarde, mañana de aire.

Arreboles al oriente, agua amaneciente.

Cielo rojo vespertino, la esperanza es del marino.

Cel roig al matí, pluja en camí.

Augura que el temps anirà canviant al llarg del dia.

Castellà: *Cielo rojo al amanecer, es que el mar se ha de mover.*

Arco iris al amanecer, agua antes del anocheecer.

Alba roja, vela moja.

Cielo rojo a la alborada, cuidar que el tiempo se enfada.

Contínua gotera forada la pedra.

Una gota forada una pedra.

Gran veritat. Aconsella perseverar en les conviccions i no desanimar-se en la consecució d'algun objectiu.

Castellà: *El que la sigue, la consigue.*

Com: L'aigua forada les pedres.

Una gota d'aigua forada una pedra.

De les gotes s'ajusten els rius.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Amb paciència i perseverança s'assoleixen grans objectius.

Similars: Tota pedra fa paret.

Una gota d'aigua forada una pedra.

De mica en mica s'ompli la pica.

Després de la gelada pot vindre una nevada.

Tot és possible; i al revés, també. És a dir, que a vegades les calamitats no vénen soles.

Després de la pedregada ja no cal tocar campanes.

Una vegada s'ha produït el mal, ja és inútil donar l'alarma preventiva.

Després de la pluja ve el bon temps.

Després del temporal ve la bonança.

Certament. Es diu com a conhort quan està patint-se alguna mala situació.

Després del vent, ve el torrent.

Significa que tota calamitat pot ser superada per una altra pitjor.

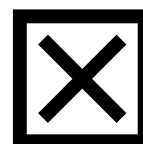
Similar: Quan les coses van malament, encara poden anar pitjor.

Déu faça que trone, mentre no pedregue.

Els trons solen fer molt menys mal que una pedregada, que ho destrossa tot.

El dia nuvolós enganya el peresós.

Quan està núvol hi ha menys claror, cosa enganyosa a l'hora d'alçar-se.

Estels brillants, treballs en mar.

Quan l'estelada lluu visiblement és perquè l'atmosfera està calma i la mar, tranquil·la.

Estels en ple dia, guerra, fam i malaltia.

Els eclipsis de sol sempre s'han interpretat com un mal auguri.

Si el dijous es pon amb capa, de tres dies no s'escapa.

Quan fa boira o la nuvolositat va baixa, es deixa de treballar el cap de setmana.

Connex en castellà: *Por San Antonio nublado y por San Juan despejado.* (2 i 24 de juny)

Ull de bou a posta de sol, plourà si Déu vol.

Ull de bou a posta de sol durà aigua si Déu vol.

Un forat ben perceptible en el cel cobert és indicatiu de precipitacions pròximes.

Similar: Cel rogent, o pluja o vent.

FOC I FUM

A foc i casament, hi va tota la gent.

Tothom es pren molt interès quan perilla la hisenda pròpia o quan es pretenen bones coses.

A foc, rei i religió, no els poses condició.

Hi ha coses que hem d'acceptar com són encara que ens desagraden, perquè són més poderoses que la nostra voluntat.

Aigua de lluny no apaga el foc de damunt.

Bona part de l'aigua que es llança al foc s'evapora abans d'arribar a la base, la qual continua cremant.

Aigua i foc, fes-los lloc.

A prop del foc, no hi facis cap joc.

Avisa que convé deixar-los espai entre ells i nosaltres, perquè són més poderosos del que semblen i poden créixer en qualsevol moment.

Similar: A la vora del foc i del riu, no hi facis el niu.

A la vora del riu no faces niu.

A la vora del riu no t'hi facis el niu, perquè el foc té aturador però l'aigua no.

Connex: A prop del foc, qui no es crema, s'escalfa.

Aigua, molí i foc, no juguen més que a un joc.

Són coses perilloses per pròpia naturalesa i no tenen marxa enrere.

Similar: Aigua i foc, fes-los lloc.

A les avellanes, foc i flames.

La temporada de les avellanes és al novembre, temps d'encendre la llar o l'estufa.

Similar: A primers de novembre, el teu foc ja el pots encendre.

Al fum, a l'aigua i al foc, tothom els fa lloc.

Amb armes, dones i foc, no hi busquis joc.

Amb armes, dones i focs, no hi vulguis jocs.

Amb dones, armes i focs, no hi vulguis jocs.

Són elements que poden resultar molt perillosos quan es desmanden.

Connexos: A la vora del riu, no faces niu.

Qui juga amb foc es pixa en el llit.

Castellà: *La mujer y la espada nunca han de ser probadas.*

La mujer y la gallina siempre pican.

La hembra abraza y quema con sólo mirarla.

A on hi ha estat foc, sempre hi queda algun caliu.

Ni les coses ni les persones canvien radicalment de naturalesa o de caràcter.

Similar: On hi ha hagut, sempre queda.

Contrari: A on no hi ha foc, no pot cremar.

Similar en castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

La mujer hermosa abraza con sólo mirarla.

Connex en castellà: *Miente, que algo queda.*

A on no hi ha foc, no pot cremar.

Quan hi ha bona voluntat, és difícil que es produísca discòrdia.

Similar: Quan un un no vol, dos no es barallen.

A on se fa foc, ix fum.

Allà és el foc, on ix el fum.

Allà on hi ha foc, hi ha fum.

Allà on hi ha foc, surt fum.

Pel fum se sap on hi ha el foc.

Per amagat que es faci el foc, sempre surt fum.

Per fondo que es faci el foc, sempre respira, surt fum o treu llum.

Tota acció implica un resultat o uns efectes secundaris.

Com: No hi ha foc sense fum.

Similar en castellà: *No hay rosa sin espinas.*

Por el humo se sabe dónde está el fuego.

Connex en castellà: *La vergüenza en la mujer se conoce al vestirse.*

A poc a poc s'encén el foc.

Tot requereix paciència.

Similar: Paciència i una canya.

València no es va fer en un dia.

De mica en mica s'omple la pica.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Contrari: Aigua de lluny no apaga el foc de damunt.

A prop del foc, qui no es crema, s'escalfa.

Recomana mantenir una distància prudencial.

Arbre que no dóna, al foc para.

Arbre que no dóna, aviat al foc.

Les coses i les persones que no donen profit, prompte tenen una mal fi.

Art de foc, art de badoc. (badoc = embadalit, encantat, bajoc)

El foc embova. (= embadaleix, dóna sopor)

No calen ni molta intel·ligència ni molta traça per a fer foc.

Contrari: No hi ha res que espavile més que el foc.

Bonança en la mar i en el cel foc, sang i foc.

Quan tot el cel és roig, augura pròxims vents forts. (La calma marina és moltes vegades preludi de tempesta.)

Connex: Cel aborregat, mariner ajaçat.

Bon foc fa bon coc. (coc = xef, cuiner)

El bon foc fa bon coc.

El foc ajuda el coc.

Quan es té i es domina l'element principal i més difícil, tota la resta és secundària i resulta fàcil.

Similar en castellà: *Quien puede lo más, puede lo menos.*

Cada u es tira el foc cap a la seva arengada.

Cada u atraca es foc a sa seua pinxa. (pinxa = arengada, areng)

Cada u atraca sa pinxa en es seu foc.

L'egoisme sol ser general, encara que vaja en detriment dels altres.

Similars, les expressions: Tirar l'aigua al seu molí.

Agranar cap a casa.

Similar en castellà, l'expressió: *Arrimar el ascua a su sardina.*

Calor d'hivern, foc de la llar. (llar = fogar, fument, fogueril)

Amb bona casa i bon foc, tot l'any agost.

La sola calor vertadera de l'hivern no la dona el sol ni la roba sinó el foc.

Casa sense foc, cos sense ànima.

Casa sense foc i sense dona, cos sense ànima.

La llar o l'estufa i la dona són el centre i l'element més important de tota casa o família.

Connex: El foc de casa calfa i no crema.

Costum fa veure foc el que és fum.

Moltes vegades partim de prejudicis o convencionalismes, no analitzem les coses per a saber-ne la veritat i ens quedem en la superficialitat, que sol ser enganyosa.

Similar en castellà: *No es oro todo lo que reluce.*

Connex en castellà: *El hábito no hace al monje.*

Del foc, de la dona i de la mar, t'has de guardar.

Dona, foc i mar són tres mals.

Dones, foc i mar són tres mals.

De la dona, de la mar i del foc, no te'n fies molt ni poc.

D'aigua, pedra i foc, fuig-ne si pots.

De foc, te'n guardaràs; de justícia, no podràs.

Dones, vi i foc són la perdició dels homes.

El foc, lluny dels tions, i les dones, dels barons.

El foc de palla, l'home de diners i d'aigua la mar, mai tips els veuràs.

Recomana ser cauts, ja que en algun moment es poden embravir i donar males conseqüències.

Similar: De la mar, de la dona i de la sal, en ve molt mal.

Connex: Dona i estopa, vora del foc són perilloses.

Connex en castellà: *El hombre es fuego, la mujer estopa, llega el diablo y sopla.*

D'una espira, un gran foc.

D'una petita guspira s'abrada gran foguera.

De poca brasa neix gran foc.

De poca brasa, certament, ne ve gran foc i molt ardent.

El foc no té terme en sa creixença.

No s'han de desestimar les petites coses perquè poden generar-ne d'altres de ben importants.

Similar: Foc de palla pot cremar la casa.

De gotes d'aigua es fan els rius.

Connex: No és res. I li penjava el nas.

Similar, l'expressió: Fer d'una puça un cavall.

Contrari: Per un clau es va perdre una guerra.

El foc ablaneix el ferro.

El foc i la dona, a coces s'adoba. (coç = colp de peu d'un èquid)

A les bones o a les males es pot aconseguir el que pretenem.

Connex: Foc mata foc.

Contrari: El bé amorta el mal així com fa l'aigua al foc.

Similar en castellà: *La música amansa a las fieras.*

El foc de casa calfa i no crema.

El foc de casa no crema.

Foc de casa no crema.

El foc de Cap d'Any no fa cap dany.

Alaba la bondat del foc en la intimitat de la família.

Similar: El foc de l'hivern és mig aliment.

Contrari: El foc de casa refreda.

El foc de casa refreda.

Es diu del foc de la llar, que s'endú l'aire calent per la xemeneia i absorbeix l'aire fred de les parts baixes.

Contrari: El foc de casa calfa i no crema.

El foc deixa cendra i caliu, i patades la perdiu. (caliu = escalfor)

Tota acció deixa resultats o rastres o seqüel·les, encara que no siguin perceptibles a simple vista.

Similar: El foc, per més que s'apague, sempre hi surt fum.

La brasa del foc, baix la cendra crema.

No et fies de l'aigua quieta, que per baix porta corrent.

Connex en castellà: *Por el humo se sabe dónde está el fuego.*

El foc de l'hivern és mig aliment.

El foc a l'hivern és el millor aliment.

El foc és mitja vida.

El foc és mitja vida i el pa és tota.

El foc és mitja vida; el pa i el vi, l'altra mitja.

Tot ajuda a mantenir la vida i el benestar.

El foc de Sant Telm assenyala bon temps.

Certament, si bé és improbable veure'l pel Mediterrani.

El foc és mitja vida.

Foc és mitja vida.

La irradiació calòrica moderada combat el fred i ajuda al benestar físic i anímic.

Similar: Foc davant i foc darrera és vida entera.

El foc i el llit són un maridó de la fam. (maridó = acompanyament)

No alimenten, però ajuden al manteniment del cos.

El foc, la mar i la dona mai et diran prou.

El foc, el pessebre i la mar sempre tenen per mirar.

Són coses que engolosinen i que demanen atenció i servitud constants.

El foc, lluny dels tions, i les donzelles, dels barons. (baró = home, mascle)

La proximitat de certes coses pot originar contactes perillosos.

El foc somort és més perillós que l'altre. (somort = bovo, apaivagat, fluix, inaparent)

La brasa imperceptible, el caliu o una simple espurna poden revifar el foc que créiem apagat, igual que el mínim gest, una sola paraula o una simple sospita poden reactivar conflictes no ben resolts.

El foc té aturador, que l'aigua no. (aturador = deturador, fre, impediment)

El foc té deturador, que l'aigua no.

El foc té senyor, que l'aigua no.

El foc té senyor, però l'aigua no té aturador.

Ni el foc té senyor ni l'aigua té aturador.

El foc pot ser controlat, atiat o minvat, dirigit, encés i apagat, però quan l'aigua creix i s'embraceix, no hi ha res que la pare.

Connex: El foc, la mar i la dona mai et diran prou.

El foc té mala bravada. (bravada = bafada, bafarada, expansió)

Cal estar molt atent amb el foc, que pot originar explosions, espetecs, flamarades o espurnes quan menys ho esperem, o inclús pot encendre la sutja de la ximenera.

El foc, tot ho purifica.

Mata tots els gèrmens i fa desaparèixer moltes traces.

El fum és com el cul d'en Jaumet, que mai no està quiet.

Gran veritat.

El qui està a prop del foc, se crema.

Inclús prenent les majors precaucions es corre el risc de cremades o deshidratació quan es treballa o s'actua vora alguna font de calor.

Connex: Qui juga amb foc es pixa en el llit.

Contrari: Qui està prop de la vaca, la mama.

Els que s'escalfen al foc també han de pagar la llenya.

Qui pretenga aprofitar-se de l'esforç d'altres, ha de col·laborar-hi per pròpia voluntat o per obligació.

Similar: El que peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Similar en castellà: *Quien toma, a dar se obliga.*

En casa del bo, el roí prop del foc.

Ve a dir que els espavilats s'aprofiten de la bondat.

Connex: A qui treballa, una sardina; a qui no treballa, una gallina.

En el foc se prova l'or, i en les penes, el cor.

En el foc, la plata és provada, i en el gresol, l'or *quilats alcança.* (*quilat* = quirat o mesura de puresa)

Només en determinades ocasions i circumstàncies concretes és quan es demostra el valor o la qualitat de cada u. (Els metalls preciosos poden contenir plom per a inflar-los.)

Similars: En el llit i en la presó coneixeràs el companyó.

L'home se prova amb sa paraula, així com l'or amb el foc.

Contrari: En casa del bo, el roí prop del foc.

En tirant el foc a l'aigua, prest s'apaga.

Com: A grans mals, grans remeis.

Similar en castellà: *Muerto el perro, se acabó la rabia.*

Foc amb ells, que són pocs i fugen.

Es diu per animar algú a actuar.

Castellà: *A por ellos, que son pocos y cobardes.*

Sus, y a ellos.

De cobardes no habla la Historia.

Foc colgat, crema més que el destapat.

La combustió en un forn, una olla de pressió o baix terra adquireix molta temperatura perquè aquesta es concentra al no tindre per on escapar, i a vegades crema molts metres d'arrels d'arbres sense que ens n'adonem.

Foc d'argelaga, foc de rialla.

Foc d'argelaga és un foc real, però acabada la xera res no val. (xera = ple, apogeu)

Foc d'argelaga, foc real: la calentura poc *ne* dura i la cendra poc *ne* val.

L'argelaga fa una gran i efímera flamarada; per això la fan servir el dia de la matança per a soflimar les cerres del porc.

Similars: Foc de borumballes, foc de rialles,
Foc de palla, foc de canalla.
Foc de figuera, foc de quimera.

Contrari: Foc d'oliver, foc de cavaller.

Castellà: *Amor de putas y fuego de virutas luce mucho y poco dura.*

Foc davant i foc darrera és vida entera.

Com millor s'està és quan la calor ambient envolta l'individu.

Similars: Foc és mitja vida.
El foc és mitja vida.

Foc de canya, foc de banya.

Foc de canyes porta banyes.

Foc de canyes, foc de banyes.

Foc de canyes, foc de migranyes.

Les flames són en punta, molt irregulars i calfen poc.

Similars: Foc de figuera, foc de quimera.
Foc de palla, foc de canalla.

Contrari: Foc de sarment, foc d'infern.

Foc de casa reial lluu més que ningun altre.

Moltes vegades, l'entorn destaca o magnifica allò que és normal i corrent.

Foc de fadrina, foc de feixina. (feixina = feix, braçat de llenya prima)

Foc de fadrina, llenya d'alzina. (alzina = carrasca, surera)

Les dones solen tenir poca força, per tant convindrà ajudar-les en les feines de pes i de resistència física.

Similar: Llaurada de xiquet i femada de burret, collita de pets.

Foc de figuera, foc de quimera. (quimera = irrealitat, sort, somni)

La llenya de figuera es crema amb dificultat i irregularment per seca que estiga i no calfa gens, i si és tendra, no s'encén.

Similars: Foc de canyes, foc de migranyes.
Foc de borumballes, foc de rialles.

Foc de palla, foc de canalla.

La palla fa una gran flamarada efímera.

Similars: Foc de figuera, foc de quimera.
Foc de rama, foc de flama.
Foc de borumballes, foc de rialles.
Foc d'argelaga, foc de rialla.

Foc de palla pot cremar la casa.

Recomana no confiar que una cosa menuda no puga ser perillosa.

Similar: Per un clau es va perdre una guerra.

Foc de rama, foc de flama.

Foc de rama, foc de flama; foc de sarment, foc de turment.

La llenya prima fa molta flama però poca brasa.

Similars: Foc de sarment, foc d'infern.

Foc de palla, foc de canalla.

Foc de borumballes, foc de rialles.

Foc de sarment, foc ardent.

Foc de sarment, foc d'infern.

Foc de sarments, foc de turments.

La fusta de la vinya és molt irregular i sol encendre's tota junta.

Similars: Foc de rama, foc de flama; foc de sarment, foc de turment.

Foc d'oliver, foc de cavaller.

Contrari: Foc de canya, foc de banya.

Foc d'oliver, foc de cavaller. (oliver = olivera)

La llenya d'olivera, i encara més les del roure i de l'alzina, són molt calorífiques.

Similars: Foc de sarment, foc ardent.

Foc de sarment, foc d'infern.

Contraris: Foc de palla, foc de canalla.

Foc d'argelaga, foc de rialla.

Foc de figuera, foc de quimera.

Foc follet a la vora, la mort a la porta. (foc follet = foc de Sant Elm, foc fatu)

Les flames fàtues per l'arboradura dels vaixells són indicatiu clar de la calma que precedeix a la tempesta.

Foc i argent fan deturar la gent. (deturar = aturar, parar, detenir)

Només la força o l'interès fan canviar de pensament o d'actitud.

Similar: Amb diners, sant Pere balla.

Similars en castellà: *A la fuerza ahorcan.*

La mujer y el oro lo pueden todo.

Foc mata foc.

Un foc treu l'altre.

Foc, amb foc es mata.

Hi ha incendis de pous petrolífers que s'apaguen mitjançant una explosió, i incendis forestals que s'apaguen sols quan s'ha cremat controladament una franja forestal per davant del front de foc i, per tant, l'incendi no pot avançar.

Similars: Un clau en trau un altre.

Tota aigua apaga el foc.

Connex en castellà: *A un traidor, dos alevosos.*

Foc secret, el fum *descobre*. (= descobreix, destapa)

Tot secret acaba sabent-se més prompte o més tard.

Castellà: *Por el humo se sabe dónde está el fuego.*

Fum sense foc dura molt poc.

Les baralles i les desavinences no duren si no hi ha un motiu molt greu, encara que a vegades un malentés pot originar un conflicte.

Similar, l'expressió: Ser un foc d'encenalls.

Guarda't (bé) de la fúria del foc, de l'aigua i del diner.

El seu excés és sempre perjudicial, per a u mateix i per a tots.

Similars: L'aigua i foc només juguen a un joc.

Ira de senyor i de poble avalot són pitjor que foc.

Similar en castellà: Fuego, mar y mujer es trío malo.

Joc de focs, joc de boigs.

Joc de foc és joc de boig.

Qui juga amb foc corre el risc de cremar-se.

Com: Qui juga amb foc, es crema.

Similars: Guarda't (bé) de la fúria del foc, de l'aigua i del diner.

Qui juga amb foc es pixa en el llit.

La boca encén el foc, mes, si vol, l'apaga tot.

La boca fa foc.

Les paraules poden originar conflictes igual que la boca del forn aviva el foc, però també poden posar pau o ofegar el foc.

Castellà: *El horno y la vieja, por la boca se calientan.*

La brasa del foc, baix la cendra crema.

Convé no refiar-se de les coses perquè la primera impressió pot ser enganyosa.

Similars: No et fies de l'aigua quieta, que per baix porta corrent.

Fum sense foc dura molt poc.

Contrari: La primera idea és la que val.

Similars en castellà: *Quien tuvo, retuvo.*

No es oro todo lo que reluce.

L'aigua apaga el foc.

La solució d'alguns problemes és ben senzilla.

L'aigua i el foc no juguen més que a un joc.

L'aigua i el foc només juguen a un joc.

Quan s'embraceixen, ho arrassen tot; per tant, cal tenir-los respecte.

Similar: Guarda't (bé) de la fúria del foc, de l'aigua i del diner.

Llenya d'alboner, foc de cavaller; llenya d'alzina, foc de fadrina; llenya de mata, foc de beata. (alboner = arbocer)

Llenya d'alzina, foc de fadrina.

Llenya d'argilaga, foc de casada.

Llenya d'avellaner, no fa foc ni fa braser.

Llenya de mata, foc de beata.

Llenya de pi, foc de fadrí.

Llenya de riu, ni foc ni caliu.

Llenya d'oliver, foc de cavaller.

Llenya vella fa bon foc.

Com més densa i pesant és la fusta, més calories amolla en cremar-se.

Llenya torta, el foc l'adreça. (adreçar = endreçar, posar recte)

Llenya torta, foc dret.

Tant es refereix a la llenya com a alguns caràcters difícils.

Llueix més el fum a la meua terra que el foc a l'aliena.

Tothom sol apreciar més les coses, els menjars, els costums... propis que els dels altres, encara que siguen millors. Se sol diu com a menyspreu.

Similar: Més valen les agranades de ma casa que tot /o de la teua.

No hi ha foc sense fum.

No hi ha foc sense guspira. (guspira = detonant, motiu, origen)

No hi ha fum sense foc.

On foc no hi ha, fum no s'aixeca.

On hi ha foc, surt fum.

No és tan fondo el foc que el fum no isca en algun lloc.

Tota acció implica uns efectes, siguen desitjats o indesitjats. Es diu quan es produeix una situació de la qual desconexem momentàniament la causa però que sabem que existeix i en algun moment acaba manifestant-se.

Similar: On hi ha fum, hi ha foc.

Contrari: Paller apartat, foc allunyat.

Similars en castellà: *Por el humo se sabe dónde está el fuego.*

Cuando el río suena, agua lleva.

No hi ha res que espavile més que el foc.

La percepció del foc fa fugir tots els éssers vivents.

Connex: El foc és mitja vida.

Contrari: El foc *embova*.

No se sap si el foc escalfa fins que t'hi acostes.

Podem intuir certes coses, però fins que no les vivim no podem assegurar com són.

Paller apartat, foc allunyat.

Recomana evitar tota ocasió de perill.

Castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Connex en castellà: *Ojos que no ven, corazón que no siente.*

Per foc i (per) muller, no surtis d'es teu carrer. (d'es = del, en dialecte salat)

Recomana controlar bé les coses més íntimes i no descuidar allò que ens convé.

Connex: Qui a un altre poble va a casar, no és de fiar.

Per un cabellet fi s'apega el foc al llit.

Adverteix que el menor motiu pot ser origen d'un incendi.

Similar: Per un clau es va perdre una guerra.

Petita brasa crema una casa.

No s'ha de descuidar mai el foc, encara que no siga perceptible, perquè pot gastar males bromes.

Plor de canalla, foc de palla i correguda de ruc no duren un minut.

Ve a significar que no hem de concedir gens d'importància a certes actituds o manifestacions, per aparents que siguen.

Similar: Ja plora ja riu el tio Caliu.

Similar en castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

Quan el foc bufa, senyal de vent.

Certament, el vent agita les flames i el gas que ix de la llenya s'encén irregularment. També sol ocórrer quan la llenya està verda.

Quan el foc és abrandat, costa d'apagar. (abrandat = fort, en el ple)

Quan més vius són els conflictes, més irresolubles són.

Contraris: Quan el foc és apagat se descobreix qui l'ha calat.

Quan un no vol, dos no es barallen.

Quan el foc és apagat se descobreix qui l'ha calat. (calar = botar, pegar, encendre)

Quan algun conflicte es calma és quan es pot aclarir tranquil·lament qui l'ha originat i per què.

Similar: La veritat és com l'oli: sempre sura.

Contrari: Quan el foc és abrandat, costa d'apagar.

Qui fuig del foc cau dins les brases.

Moltes vegades, per voler evitar un mal, n'adquirim un altre de pitjor.

Qui juga amb foc, tard o d'hora es crema.

Qui juga amb foc acaba cremant-se.

Qui juga amb foc pixa dins el llit.

Qui juga amb foc es pixa en el llit.

Qui juga amb foc es crema.

És una advertència a qui fa coses que no li convenen.

Connex: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Contraris: Qui no s'acosta al foc no té perill de cremar-se.

Qui li faci por el foc, que es faci forner.

Qui ha menester foc, amb el dit el cerca.

Qui ha de menester foc, amb els dits el busca.

Qui té alguna gran necessitat, és capaç d'arriscar inclús la integritat física per tal d'aconseguir el que pretén.

Qui no s'acosta al foc no té perill de cremar-se.

Recomana evitar les ocasions de perill.

Connex: Qui s'acosta massa al foc, s'encostipa.

Castellà: *Evita la ocasión y evitarás el peligro.*

Qui s'acosta massa al foc, s'encostipa.

Convé mantenir-se a una distància prudencial, ja que situats massa a prop de la font de calor, ens torrarem per davant però se'ns refredarà l'esquena.

Qui sobra ha de palla, por haja del foc. (haver = forma antiga de tenir)

Adverteix a qui té abundància d'alguna cosa que la guardi i la vigili.

Qui té foc no està sol.

El foc, com els animals, fan molta companyia a qui viu sol.

Rei, dona i foc, lluny, que cremen de prop.

Avisa que la proximitat física o la relació excessiva amb el poderós o la consort ens resultaran perjudicials perquè sempre ens utilitzaran per a qualsevol cosa.

Contrari: Qui no s'acosta al foc, no té perill de cremar-se.

Connex en castellà: *Mujer enamorada es una mula en bajada.*

Seguint el fum trobaràs el foc.

Seguint indicis es pot arribar a l'origen del problema, a desvelar un enigma o a saber la raó de les coses.

Similar: Sense foc no es fa fum.

Castellà: *Por el humo se sabe dónde está el fuego.*

Sempre crema el foc i a vegades causa mort.

Adverteix que el foc és sempre perillós. (Sobretot quan no produeix flama o quan aquesta és invisible.)

Sense foc no es fa fum.

Ve a significar que tot efecte té una causa que l'ha originat.

Si vols que s'apague el foc, lleva la llenya de prop.

Recomana tenir a la mà allò que utilitzem habitualment, ja que deixariem de fer moltes coses per la simple peresa d'anar a buscar-les.

Tabac, vi i foc, poc.

Tot excés és sempre perjudicial.

Tota aigua apaga el foc.

Tot arbre bord deu esser tallat i mes al foc. (*deu*, castellanisme = ha de, té de / *mes*, del verb antic metre = posat, ficat, desat, llençat, tirat)

Convé desfer-se d'allò que no ha de donar profit mai.

Similars: D'on no hi ha, no es pot traure.

El que no paga lloguer, al carrer.

Tres atuellis al costat del foc és festa; tres dones en una casa és la pesta. (atuell = atifell, olla, cassola, perol)

Tres atuellis al costat del foc, gran festa; tres dones en un hostel, gran tempesta.

Tres topins en un foc assenyalen festa i tres dones en una casa engendren pesta. (topí = olla menuda)

L'escalfor i el menjar fan alegria, mentre que massa dones juntes acaben fent maldecap.

Similar: Una filla és un joc, però tres ja són un foc.

Un fill o dos són poc, quatre o cinc són foc.

Tres coses són insaciabls: el foc, la terra i la dona.

Mentre s'alimenten, el foc no s'apaga i la terra fructifica, i les dones sempre volen més: amor, dedicació, diners...

Connex: Rei, dona i foc, lluny, que cremen de prop.

Tres mals grans hi ha: dona, foc i mar.

Des d'una perspectiva masculina, són coses que compliquen la vida.

Trist el foc quan s'ha de bufar.

Quan les coses o la salut decauen, resulta difícil fer-les remuntar.

Val més foc i fum que fred tot sol.

És preferible el benestar amb alguna molèstia que el malestar total.

Similar: Qui estiga bé, que no es *menega*.

Castellà: *Más vale humo que escarcha.*

Connexos en castellà: *Más vale malo conocido que bueno por conocer.*

Del mal, el menos.

Una casa sense foc és una cadira sense cul.

Resulta trista com quan falta algú en la família.

Connex: El foc és mitja vida.

Un tronc i un vell no *deuen* faltar mai al racó del foc.

Els ancians fan companyia, donen alegria a la casa i mantenen el foc.

COLORS I LLUMINOSITAT

Arc de Sant Martí a la matinada, ton capot prepara.

Arc de Sant Martí a la matinada, treu els bous de l'arada. (treu = lleva, solta)

L'arc de Sant Martí de la matinada treu el bover de la llaurada.

La visió de l'arc a punta de dia denota molta humitat ambient i és un avís de pluja pròxima.

Similar: L'arc de Sant Martí al matí diu al bover: Vés a dormir.

Arc de Sant Martí a la prima, tapa't, mariner, amb caputxina.

L'arc de Sant Martí és perceptible després de la pluja, la qual continua desplaçant-se.

Arc de Sant Martí a la tarda, la pluja ja és passada.

Arc de Sant Martí a la vesprada, pluja a la matinada.

Arc de Sant Martí al vespre, la pluja ja està llesta.

Arc de Sant Martí al tardí, bon dia l'endemà al matí.

Com que el mal oratge sol procedir de la península, quan s'albira l'arc de Sant Martí de vesprada és que la humitat ja s'ha desplaçat cap al llevant.

Arc de Sant Martí a ponent, amarra la barca i vine-te'n.

Arc de Sant Martí a ponent assenyala bon temps.

L'arc de Sant Martí a ponent amaga la gent.

Quan des de la costa llevantina o les illes es veu l'arc de Sant Martí a terra, és senyal que per allí s'acosta o ja ha passat la pluja, depenent de si es veu de matí o de vesprada.

Arc de Sant Martí al capvespre, l'endemà festa.

Arc de Sant Martí cap al tard, bon temps assegurat.

Sol anunciar el final de les pluges.

Similar: Arc de Sant Martí doblat, bon temps assegurat.

Arc de Sant Martí al matí, pren capot i segueix ton camí.

Arc de Sant Martí al matí, la pluja ja és aquí.

Arc de Sant Martí al matí, pluja sense fi.

L'arc de Sant Martí al matí, aigua a desdir.

L'arc de Sant Martí al matí diu al bover: Vés a dormir.

L'arc de Sant Martí al matí no fa córrer el molí.

Arc de Sant Martí al matí, aigua a la tarda.

Arc de Sant Martí al matí, la pluja és aquí; arc de Sant Martí a la tarda, la pluja és passada.

L'arc de Sant Martí al vespre, fa ploure o fa aclarir.

L'arc de Sant Martí al vespre, la pluja està llesta.

L'arc de Sant Martí al vespre, obre la finestra.

L'arc de Sant Martí, val més veure'l al vespre que al matí.

Arc de Sant Martí, es matí fa ploure i es capvespre fa aclarir.

L'arc de Sant Martí pel matí, pluja ací; per la vesprada, pluja passada.

L'arc de Sant Martí al vespre, para-li la testa.

Arc de Sant Martí al vespre, para-li la testa; arc de Sant Martí al matí, para-li el bací. (parar = amostrear, descobrir / bací = recipient)

L'arc de Sant Martí al vespre, pluja al matí.

Quan l'arc de Sant Martí surt al matí, fins a la vesprada farà alguna ruixada.

Quan l'arc de Sant Martí surt al matí, la pluja pel camí.

La visió matinal de l'arc no augura sinó humitat, però la visió vespertina indica que està arrasant-se.

Similars: Arc de Sant Martí a la matinada, *ton capot prepara.*

L'arc de Sant Martí a migdia, pluja tot el dia.

Quan l'arc de Sant Martí surt al matí, el pastor se'n pot anar a dormir; però quan surt al tardí, cap a pastorí.

Castellà: *Arco a la matina, aparece la gabardina.*

Arc de Sant Martí atura el diluvi.

Quan apareix de vesprada sol anunciar que les pluges ja s'han acabat.

Arc de Sant Martí doblat, bon temps assegurat.

És un bon indicador que no tornarà a ploure.

Similars: Arc de Sant Martí cap al tard, bon temps assegurat.

Arc de Sant Martí atura el diluvi.

Arc de Sant Martí, o fa ploure o fa aclarir/espargir. (= arrasar)

L'arc de Sant Martí, fa ploure o fa aclarir.

De segur que una de les dues coses, segons si es manifesta al matí o a la vesprada.

El blanc al costat del negre ressalta més.

És el màxim contrast possible per a l'ull humà.

Castellà: *Cuanto más bajan las sombras, más suben los resplandores.*

Els focs de Sant Elm, el mariner tem. (Sant Elm o Telm = 14 d'abril)

El foc de Sant Elm és un fenomen lluminós que es manifesta com a flames en les puntes dels màstils quan l'atmosfera està sobrecarregada d'electricitat i anuncia tempestes.

L'arc de Sant Martí a llevant, bon temps a l'instant; l'arc de Sant Martí a ponent, amaga la gent.

Quan el veiem a llevant és de vesprada i anuncia bon temps, mentre que quan el veiem a ponent és de matí i pot ser indicatiu d'una treva passatgera.

L'arc de Sant Martí al vespre alegra el mestre.

L'arc de Sant Martí al vespre, fa ploure o fa aclarir.

L'arc de Sant Martí al vespre, la pluja està llesta.

Arc de Sant Martí a la vesprada, pluja a la matinada.

L'arc de Sant Martí al vespre, obre la finestra.

L'arc de Sant Martí al vespre, para-li la testa. (testa = cap, crani)

Arc de Sant Martí a la tarda, la pluja ja és passada.

Arc de Sant Martí cap al tard, bon temps assegurat.

L'arc de Sant Martí al vespre, pluja al matí.

Quan l'arc de Sant Martí surt al matí, fins a la vesprada farà alguna ruixada.

Arc de Sant Martí a la matinada, treu els bous de l'arada.

L'arc de Sant Martí de la matinada treu el bover de la llaurada. (bover = qui llaura amb bous)

L'arc de Sant Martí al matí diu al bover: "Vés a dormir".

L'arc de Sant Martí *pel* matí, pluja ací; *per* la vesprada, pluja passada.

Arc de Sant Martí, *es* matí fa ploure i *es* capvespre fa aclarir. (*es* = article dialectal salat = el)

L'arc de Sant Martí al matí, pluja al vespertí.

L'arc de Sant Martí al matí, aixeca't el caputxí.

Arc de Sant Martí a la matinada, *ton* capot prepara.

L'arc de Sant Martí al matí, para-li el bací.

L'arc de Sant Martí al matí, la pluja és ací.

Arc de Sant Martí al matí, la pluja (ja) és aquí.

Quan l'arc de Sant Martí surt al matí, la pluja pel camí.

Arc de Sant Martí al matí, pluja sense fi.

Arc de Sant Martí al matí, aigua a desdir.

(L') arc de Sant Martí al matí, aigua a la tarda.

L'arc de Sant Martí al matí, pluja sense fi, i de vespre, bon temps espera.

L'arc de Sant Martí, val més veure'l al vespre que al matí.

Arc de Sant Martí al vespre, para-li la testa; arc de Sant Martí al matí, para-li el bací. (bací = bacina, llibrell, gibrell, safa)

Arc de Sant Martí atura el diluvi.

És un fenomen lumínic que es manifesta quan el cel s'ha arrasat, però no és garantia que al llarg del dia no torne a ploure; en canvi, de cara a la nit, sol pronosticar nit rasa i serena.

L'arc de Sant Martí al camp, el temps d'avui farà demà.

No pronostica necessàriament que l'oratge canvie en poques hores.

L'arc de Sant Martí al vespre alegra el mestre.

(L') arc de Sant Martí a migdia, pluja tot el dia.

A migdia no és indicatiu que l'oratge vaja a canviar.

Mar blanca, pluja a manta.

La blancor de la superfície és el reflex de núvols de la llunyania.

Passar per davall un arc de Sant Martí és tan bo de fer com un home tornar dona.

És impossible.

Quan l'arc de Sant Martí surt al matí, el pastor se'n pot anar a dormir; però quan surt al tardí, cap a pastorí.

Si es veu de matí anuncia pluges per tot el dia, però quan es veu de vesprada sol indicar que les pluges s'han acabat i es poden reprendre les activitats a l'aire lliure.

Similar: Quan l'arc de Sant Martí surt al matí, la pluja pel camí.

VENT

Aire de dalt, peix a Muro.

És un joc de paraules. Com que a Muro no hi ha ni mar ni peix, significa que per aquest oratge fred convé dur el ramat a péixer (= pasturar) a la plana.

Similar en castellà: *Aire de Toledo, agua en el suelo.*

Aire o no aire, la forca enlaire.

Hi ha tasques que s'han de fer en el seu moment i no es poden demorar amb cap excusa. (Ací està referint-se a l'aventament de les espigues en l'era.)

Alta mar sense vent no promet segur temps.

De fet, sempre s'ha dit que la calma en la mar és el preludi de la tempesta (i a vegades del maremot).

Amb bon vent i barca nova es va lluny.

Quan totes les condicions són favorables, tot resulta fàcil.

Similars: Amb bona mar, tothom és mariner.

Amb bona mar, tothom se sent cridat a navegar.

Amb bon vent, tothom navega.

Connex (però diferent), l'acomiadament: Bon vent i barca nova.

Amb bon vent, tothom navega.

Totes les coses resulten fàcils quan la circumstància ajuda.

Similar: Amb bon vent i barca nova es va lluny.

A tota hora muda el vent, i l'home a cada moment.

Critica aquells que fan o diuen en cada moment allò que més els convé, sense un criteri fonamentat.

Castellà: *Viento, mujer y fortuna, mudables como la luna.*

Bon vent i barca nova.

És un desig que se li diu a qui volem ben lluny de nosaltres.

Similar, l'expressió: Au.

Similars en castellà, les expressions: *Que te zurzan.*

Que le den morcilla.

A freir espárragos.

De bon matí vent de terra i cap al vespre vent de mar.

La nit gela l'atmosfera i fa que l'aire fred davalle per les torrenteres, mentre que el sol la calfa i al final del dia l'aire calent ascendeix, amb què es crea un suau corrent continu d'aire a terra.

Del vent, el més bo és el dolent.

Els vents més profitosos per a la navegació o la molinaria són els que bufen amb força i resulten perillosos.

De vent moliner, molta feina i poc diner.

Els vents favorables per a la mòlta del gra reportaven pocs diners perquè els camperols pagaven la feina amb part de la farina obtinguda.

Dia de vent, dia de turment. (turment = patiment, tortura, martiri)

Els dies ventosos posen de mal humor, dificulten treballs, trenquen o tiren coses, alcen pols...

Com: Quan plou, plou; quan neva, neva; quan fa vent, aleshores fa mal temps.

Castellà: *Cuando sopla el vendaval, mal por tierra y peor por mar.*

El vent de gener porta l'oliva a l'oliver.

El vent i els insectes són els pol·linitzadors de les plantes.

El vent de Sant Andreu s'emporta l'oli d'arreu. (30 de novembre)

És un vent assecador.

El vent fa moure la mar.

Certament, si no de seguida, al cap d'unes hores.

El vent fort apaga el foc, però encara l'encén si és fluix el vent.

Depén de la grandària del foc.

El vent llarg tira la barca a terra i després diu que s'erra.

El vent continu fa escorar-se o decantar-se els navilis, que recobren l'estabilitat quan cessa.

El vent que bufa per Sant Joan, bufa la resta de l'any. (24 de juny)

L'oratge de Sant Joan sembla ser indicatiu de com serà la resta de l'any.

El vent que bufa per Sant Martí, bufa fins a la fi. (11 de novembre)

Sol ser durador.

Castellà: *El viento que anda en san Martín dura hasta el fin.*

Febrer ventós, cara de gos.

Si damunt que el febrer és el mes més fred de l'any, fa vent, com es pot estar content?

Fuig de vent acanalat i d'amic/enemic reconciliat.

Els corrents d'aire, prompte o a la llarga, sempre malmeten la salut, i en les reconciliacions no podem fiar-nos que no siguem un engany per a una futura venjança.

Similar: Cansat o suat, no estigues a l'aire parat.

La mar no es mou sense vent.

Quan la gent fa comentaris i escoltetes d'amagat és perquè hi ha algun motiu, siga cert o fals.

Similar en castellà: *Cuando el río suena, agua lleva.*

Les males notícies, el vent les porta.

Les males notícies es transmeten ràpidament.

Castellà: *Las malas noticias vuelan.*

Les ventades d'octubre els ocells duen, o se'ls enduen, perquè acabades les figues, guatlles fugides.

Les ventades d'octubre porten els ocells i maten l'eruga.

Abans de l'arribada del fred de novembre s'instal·len les aus migradores, mentre que els ocells boscos es refugien al bosc i els insectes moren o hivernen.

Més val bon vent que força de rem.

Naturalment.

No se meneja l'arbre si no fa vent.

Es diu justificant rumors i diendes.

Similar en castellà: *Cuando el río suena, agua lleva.*

Connex en castellà: *Miente, que algo queda.*

Quan fa aire és quan s'aventa.

S'ha d'actuar en el moment oportú, perquè abans o després serà inútil.

Similar: *Matinet és com s'agarren.*

Similar en castellà: *El llanto, sobre el difunto.*

Más vale llegar a tiempo que rondar un año.

Quan plou, plou; quan neva, neva; quan fa vent, aleshores fa mal temps.

Els dies de vent són molestos per a tots, mentre que la pluja i la neu són apreciades pels camperols.

Com: Dia de vent, dia de turment.

Segons el vent siguen les veles.

Segons el vent s'han de trempar les veles.

Aconsella obrar conforme a les circumstàncies i no intentar forçar situacions en les que puguem resultar perjudicats.

Si abans que la pluja tens el vent, primer hissa gàbies, mariner. (hissar = arborar, desplegar / gàbia = gran vela quadrada)

Recomana evitar la pluja allunyant-se'n.

Si la mar bufa fort, senyal de vent del nord.

Els vents més potents en la conca mediterrània són els septentrionals: la tramuntana i el gregal.

Si vent de nord trobeu, botes calceu.

Els vents de procedència septentrional porten aire fred del nord d'Europa i convindrà abrigar-se i preparar-se per a la neu en terra i per a navegar amb vent fort però no excessiu.

Castellà: *Quien buen Norte tiene, seguro va y seguro viene.*

Suat o cansat, no estigues a l'aire parat.

Encara que l'airet ens resulte agradable, sempre afecta la salut en major o menor mesura.

Similar: Fuig de vent acanalat i d'amic/enemic reconciliat.

Tant com plou, el vent n'eixuga.

Tardarà més o menys, però el vent acabarà fent la seua funció.

Ventades per Sant Marc, boirades per la mar. (25 d'abril)

És un indicador atmosfèric.

Vent de fora i sense lluna, fuig de la costa tot d'una. (tot d'una = de colp, de repent, de seguida)

És un pronòstic de maror imminent en nit negra.

Vent de mar, dona i ventura, prest es muden. (mudar = canviar, modificar-se)

Significa que no hi ha res immutable.

Similar: El món pega moltes voltes.

Vent i ventura, poc dura.

Els bons moments de la vida són efímers, com el vent.

Connex: Pluja d'agost i plor de bagassa, prompte passa.

Castellà: *Viento y ventura, poco dura.*

Vent marçal, fort temporal.

Març és el mes més ventós de l'any.

Vent marí sobre gelada, pluja o nevada.

Si a continuació d'una gelada bufa vent carregat d'humitat, és previsible que descarregue l'aigua en suspensió que transporta al gelar-se.

Vent xerrador, no et faça por.

El vent que fa soroll per finestres i fumerals i mou fressa entre el fullam és suau o fluix.

VENT DE PONENT (procedent de l'oest)

Aire de ponent, l'aigua fresca i el vi calent.

Ponent, aigua fresca i vi calent.

La calor de ponent es combat amb aquestes begudes: l'aigua per a refrescar i el vi per a dormir.

A l'estiu, el ponent deixa caliu. (caliu = escalfor)

El vent calent d'estiu dura més que el d'hivern perquè la terra està calenta.

Any de ponent, any dolent.

El vent de ponent, calent, no fa cap bé als cultius, ja que asseca la terra i no aporta humitat.

Com: De ponent, ni gent ni vent ni casament.

De ponent, ni bon vent ni bon casament.

De ponent, ni vent ni gent.

De ponent, ni vent, ni gent, ni casament.

La tradició valenciana és mediterrània, per això es desconfia del que puga arribar de terra endins, sobretot des del Decret de Nova Planta pel qual el Regne de València quedava sota la sobirania de Castella.

Connex: Castellans, a la gerra.

De ponent, ni aigua ni vent.

En general, no es desitja res procedent de l'interior, ja que a les terres valencianes arriben molt poques pluges, i fluixes, i el vent procedent de la Manxa és molt assecador.

El ponent té una filla a llevant, que la va a veure rient i se'n torna plorant.

El vent de ponent és calorós pel sol que recalca la Meseta i el de llevant és plovedor per la humitat marina.

Pluja i vent, arria les veles al moment. (arriar = retirar, abaixar, plegar)

Convé evitar mals majors.

Ponent posa i llevant lleva.

És un joc de paraules que es refereix al sol i a la calor.

Sol rogenic, vent de ponent.

Sol rogent, vent de ponent.

Les postes de sol que semblen un incendi celest són preludi de calors procedents de l'oest.

Vent de ponent: post el sol, post el vent.

En general, tots els vents cessen de bufar quan es fa de nit.

Vermell i ponent, senyal de vent. (vermell = roig, rogenic, rojós)

La coloració del cel és indicativa que mourà vent al cap d'unes hores, i si, a més, fa un ponent suau, és un indicador que l'atmosfera està desplaçant-se espentada per vent de l'Atlàntic.

VENT DE TRAMUNTANA O CERÇ (del nord o septentrió)

Al matí vent serè, a les deu la tramuntana, al migdia vent de dalt i a la tarda marinada. (marinada = vent de mar)

Tanta puntualitat deu ser en algun punt molt concret.

La tramuntana no és bona ni sana. (tramuntana = que ve de darrere la muntanya: els Pirineus)

Cap vent procedent del nord és saludable.

La tramuntana no té abric i l'home pobre no té amic.

La tramuntana no té amic, ni l'home pobre amic.

Ningú sol apreciar el temps dolent i els pobres de solemnitat.

La tramuntana sempre porta la cua molla.

La tramuntana, aigua demana.

La tramuntana, si no mor en tres dies, dura una setmana.

La tramuntana, tots els racons agrana.

Quan bufe la tramuntana, no surtes amb la tartana.

Quan plou de tramuntana, plou amb gana.

Mai plou de tan bona gana com quan plou de tramuntana.

Mai plou de tan bona gana, quan ho fa de tramuntana.

Tramuntana, aigua sana.

Tramuntana, bergantana.

Tramuntana en primavera, aigua darrera.

Tramuntana, la mar plana.

Tramuntana, ni bona ni sana.

Vàries maneres d'interpretar els efectes del vent del nord.

Tramuntana *pel* matí porta allà al vespre garbí.

Els vents solen girar; no són constants.

Tramuntana per esmorzar, aigua per sopar.

Tramuntana per Sant Miquel, tot l'any miraràs al cel.

Tramuntana per Sant Miquel, octubre sec i seré.

Li estaràs agraït i esperaràs que es repetisca la pluja.

Tramuntana, vent de gana.

Llevant en mar i tramuntana en terra, pluja darrera.

Tramuntana no té abric; home pobre no té amic.

El vent septentrional té força i és durador.

VENT MESTRAL (procedent del nord-oest)

Boires per Nadal, migjorn o mestral.

Tant poden ser l'anunci de vent del sud com del nord.
Déu ens guarde de tot mal i bufada de mestral.

Es conjura aquest fred gelador.

El mestral entra per la porta i ix pel fumeral.

Aquest vent fred nòrdic es cola per qualsevol badall i fa que hàgem d'encendre la llar.

El mestral no acaba el jornal.

El mestral no acaba mai el jornal.

És tan fred que fa abandonar les feines a la intempèrie.

Entre Tots Sants i Nadal, ni boires ni mestral.

És desig general que al novembre i el desembre no s'agreuje més el fred.

Mestral i tramuntana per l'hivern trauen els dimonis de l'infern.

Mestral, vent reial. (reial = digne d'un rei, un senyor vent)

Són els dos vents més forts, freds i temibles.

Quan el mestral bufa fred, vara la barca i el barquet. (varar = posar a sec)

El vent del nord-oest no afavoreix ni la pesca ni la navegació.

VENT MIGJORN (procedent del sud o migdia)

Migjorn, aigua enjorn. (enjorn = prest, aviat, prompte)

No és un vent durador.

Migjorn a la posta, mestral a la porta.

És indicatiu del vent que el seguirà.

Migjorn a l'hivern, purga de l'infern.

Migjorn d'hivern, pluja d'infern. (migjorn = vent càlid del sud)

Quan plou del sud a casa nostra, plou de valent perquè l'aire calent africà s'ha saturat d'humitat marina.

Migjorn? El pa en el forn.

La calor d'aquest vent és comparable a la d'un forn encés.

Vent de migjorn?, plugeta enjorn. (enjorn = aviat, prest, sense tardança).

És un vent o molt calorós o plujós.

Migjorn brut i tramuntana neta? Prompte tindrem aigüeta. (brut = velat, entelat, humitós, emboirat)

Quan el vent del sud i el del nord es contradiuen, podem esperar pluja.

Xateví? Ni al vespre ni al matí. (A la Ribera li diuen *xateví* perquè Xàtiva cau al sud)

És un vent que no convé a les plantes.

VENT DE LLEVANT (procedent de l'est)

Cel de cotó, llevant bufador.

El celatge amb nuvolets i bubotes és indicatiu del vent que farà a l'endemà.

Cel roig, llevant prop.

Com l'anterior.

El llevant es gita *per* la nit.

Aquest vent s'encalma a la fi del dia.

El llevant fa fugir la gent del camp.

És un vent plovedor o molt humit que no invita precisament a romandre a la intempèrie.

El llevant la plou i el ponent la mou.

El vent de ponent desplaça l'atmosfera i el vent de llevant, marí, la carrega d'humitat.

El llevant no és caçador ni pescador.

Quan bufa aquest vent hi ha poca cacera i pesquera.

El llevant porta l'aigua al davant.

El vent de llevant acompanya la humitat marina, que es gela a mesura que avança cap a l'interior i precipita en topar amb les muntanyes.

El ponent la mou i el llevant la plou.

Com: El llebeig la mou i el llevant la plou.

Vent de llevant, aigua per davant.

Llevant? Aigua per davant.

S'explica ben clarament.

Castellà: *Aire de Levante, agua delante.*

Llevant clar i ponent obscur? Temporal segur.

S'explica sol.

Llevant de matinet, regó asseguradet. (regó = reg, ruixat, arruix)

Quan el dia amaneix humit, s'espera que al llarg del matí precipite la humitat que s'acumula en l'atmosfera.

Llevant fa? Per quatre dies n'hi ha.

Quan plou de llevant, sol fer-ho de continu durant dies i nits.

Com: Per llevant i per xaloc, tres dies són poc.
Ni amb llevant ni amb llebeig, mariner, segur no et veig.
Són vents habitualment forts i carregats de pluja.
Pluja de llevant no deixa res davant.
Aquesta pluja és copiosa, tant, que a vegades s'enduu ponts.
Vent de llevant, aigua per davant.
Vent de llevant, pluja a l'instant.
Vent de llevant, porta aigua al davant.
Vent de llevant, porta aigua al davant; vent de llebeig, d'aigua no en veig.
Llevant és el vent plovedor per excel·lència, com també el llebeig.
Similar: Llebeig, aigua veig.
Castellà: *Aire de Levante, agua delante.*
Vent de llevant, sol triomfant.
Després de les copioses pluges llevantines, si el vent gira a llebeig deixa de ploure perquè el cel ha quedat net d'humitat.

VENT DE GREGAL O DE PROVENÇA (procedent del nord-est)

En el gregal, ni peix ni pardal.
Vent de gregal, ni peix ni pardal.
Quan predomina aquest vent hi ha poques preses a capturar.
Gregal? Aigua a la canal.
Gregal la mou, llevant la plou.
Vent de gregal? Mall!
El vent gregal, mariner, és humit i fresc, procedent de la Provença (sud de França), i en alguns llocs se l'anomena provença o plovença perquè és plovedor.
Gregal matiner, llevant tarder.
El vent gregal acostuma a esdevenir llevant.
Gregal matiner, llevant tarder. (tardà, tardaner, retardat, a la vesprada)
Gregal matiner, gregal trapassar. (trapassar = trapella, enganyós, traïdor)
Aquest vent té mala fama.
Gregal per la matinada, calma a la vesprada.
No és un vent durador.
Nuvolada a la posta, gregal a la porta.

Núvols a la posta? Gregal a la porta.

La posta ennuvolada anuncia la imminència d'aquest vent.

Quan les boires corren pel Garbí, gregal fi. (Garbí = cim agut entre Gandia i Tavernes)

En general, la nuvolositat que tapa cims muntanyosos sol ser anunci de pluja o d'humitat.

Vent de gregal, ni peix ni pardal.

Els animals, com les persones, són poc visibles per aquest temps.

VENT GARBÍ o LLEBEIG (procedent del sud-oest)

Al garbí, no el veus i ja el tens ací.

Sol ser un vent suau, i per tant, imperceptible.

Garbí amb núvol i llevant amb clar, et fot o et fotrà

Garbí amb núvol, llevant amb clar.

Són vents carregats d'aigua, i si l'un la descarrega, ja deixa l'atmosfera neta.

Garbí d'hivern, dimonis a l'infern.

Si al fred hivernenc s'afegeix un vent humit, la sensació de gelor s'acreix.

El llebeig la plou i el llevant la mou.

El llebeig fa precipitar la humitat que el vent de llevant ha portat de la mar.

El llebeig la mou i el llevant la plou.

Similar a l'anterior, ja que els dos vents solen estar carregats d'humitat.

Com: Llebeig, aigua veig.

El llebeig porta la gerra al cul.

És un vent carregat d'humitat marina i plovedor a l'hivern.

Com: Llebeig, aigua veig.

El vent de garbí, a les set se'n va a dormir.

El garbí, a les set se'n va a dormir.

Els vents, en general, solen calmar-se al capvespre en hivern i a la mitjanit a l'estiu.

Garbí a l'hivern, boca d'infern.

Garbí d'hivern, dimonis a l'infern.

Llebaig d'hivern, dimonis de l'infern.

Garbinada d'hivern, dia d'infern. (= terrible, dolent)

Tronada al matí, vesprada, garbí.

Vent de garbí, bufa allà i pega aquí. (pega = cau, plou)

Bufa el garbí, l'aigua és aquí.

El garbí les mou i el llevant les plou. (les = les pluges)

Pluja de garbí? Para-li el bací. (bací = bacina, safà, llibrell)

Pluja de garbí? Prepara el bací.

Llebeig? Aigua veig.

És un pronòstic de pluja més o menys imminent.

Llebeig? Mariner, perdut et veig.

No és el millor oratge per a fer-se a mar.

Llebeig, molta mar i peix fresc.

Les aigües remenades agiten els peixos, que s'enreden fàcilment en les xarxes.

Llebeig per a sopar, aigua per a esmorzar.

És un indicatiu de la pluja que s'acosta.

Pluja de garbí? Prepara el bací. (bací = safà, gibrell, cossi)

Significa que plourà abundantment.

Quan bufa el garbí, l'aigua està ací.

Com: Llebeig per a sopar, aigua per a esmorzar.

Si la garbinada bufa i el cerç amolla, pluja segura. (garbinada = vent de garbí / cerç = tramuntana, vent septentrional)

Si el vent lateral pot més que el nòrdic, és fàcil que ploga.

Si el cerç apreta i la garbinada amolla, lo mateix pot ploure que pot no ploure.

Si el vent del nord pot més que el lateral, la possible pluja és incerta.

Tràngol de garbí, gregal fi. (tràngol = marejada, maror)

El vent de garbí més fort és comparable al vent de gregal més fluix.

Vent de garbí? Bufa allà i pega ací.

Es carrega d'humitat mediterrània i precipita en terra.

Vent de garbí? Ni al vespre ni al matí.

No és un vent desitjable.

Vent llebeig, molta mar i peix fresc.

Aquest vent agita la mar, però és generós en pesca.

Contrari: Vent xaloc, molta mar i peix poc.

VENT XALOC (també dit marinada) (procedent del sud-est)

Boires pel xaloc, prepara llenya per al foc.

El xaloc és un vent plovedor, carregat de la humitat càlida de la Mediterrània que es refreda a terra.

Del xaloc, ni molt ni poc.

Convé la humitat i la pluja, però no en excés.

Per llevant i per xaloc, tres dies són poc.

Significa que aquests vents plovedors solen durar més.

Xaloc, tanca la porta i fes bon foc.

És temps humit i de pluja.

El gregal i el xaloc porten fred i porten foc.

Dos vents marins de l'est; el septentrional gregal , frescot, i l'africà xaloc, ardent.

Vent xaloc, molta mar i peix poc.

Xaloc, molta mar i peix (ben) poc.

Dia de xaloc, mar molta i peix poc.

Mou el mar i fa que els peixos busquen recer en aigües més profundes.

Vent xaloc, per a la mar no és bo i per al camp tampoc.

No és un vent agradable, com el garbí, sempre humitosos.

Xaloc, ni en la mar ni en el camp tampoc.

Xaloc, ni molt ni poc.

Xaloc, tanca la porta i fes bon foc.

És un vent carregat d'humitat marina.

SOL

Any de sol, any d'alegria.

Any de sol, any de goig.

Com: El sol cura tot dol.

Corona de sol mulla els pastors, corona de lluna pastors eixuga.

Cèrcol de lluna no ompli llacuna.

Els halos solars o parhelis són anunci de pluja, mentre que els halos lunars són un clar exponent de bonança.

De sol d'hivern i de núvols d'estiu, enganyats eixiu.

No són fiables certs fenòmens atmosfèrics fora de temporada.

El sol cura tot dol.

Les penes se'n van o dolen menys, com les ferides, els dies assolellats, que alegren l'esperit.

El sol d'agost fa oli i most.

El sol de l'Assumpció fa el vi millor.

El sol en l'Ascensió fa el vi bo i millor.

Això diuen.

Castellà: *El sol de agosto cría aceite y mosto.*

El sol de l'estiu la cera ablaneix i el fang endureix.

Una gran veritat.

El sol és la manta dels pobres.

Certament.

El sol ix per a tots.

Quan ix el sol, ix per a tots.

Es diu quan algú protesta pel benefici d'algú altre.

Castellà: *El sol sale para todos.*

Cuando Dios amanece, para todos amanece.

El sol, tot ho cura.

Sol al balcó, foragita al doctor. (foragita = despatxa, acomiada)

No és el remei infal·lible per a tot, però sí que cura moltes malalties: de la pell, mentals...

En la presència del sol, poca és la llum del cresol. (cresol o gresol = antiga làmpada d'oli)

En presència de sol, poca llum és un gresol.

Gran veritat. Es diu llevant importància als esforços inútils.

Similar, l'expressió: Ser una llàgrima en el mar.

Hivern molt assolellat, estiu molt ventat.

Això diuen.

No et fies de sol de febrer ni de coixera de llebrer.

El sol de febrer no escalfa, per més radiant que siga el dia. El llebrer pot coixejar momentàniament a causa d'algun colp sense importància.

Similar: Les aparences enganyen.

Castellà: *Las apariencias engañan.*

No hi ha dissabte sense sol, ni viuda/vídua sense dol.

Encara que realment no siguen visibles, els imaginem.

Pobres dels qui estan al sol en juliol.

És un compadiment pels qui tenen obligacions inevitables..

Quan el sol es pon en brut, abans de tres dies ha plogut.

Quan el sol es pon en brut, als tres dies ha plogut. (en brut = entre boires, entelat, envelat, aigualit)

Quan el sol es pon amb capa, de tres dies no se n'escapa.

S'expliquen bé.

Quan ha de fer bon sol, ja comença de bon matí.

La naturalesa de les coses es manifesta des de l'inici.

Similar: La punxa, quan naix, ja punxa.

Qui té sol, què més vol?

És l'element principal per a la vida i el benestar dels éssers vius.

Rojor al vespre, sol a la finestra.

La resplendor de la poqueta nit és prova de cel diàfan fins a l'endemà.

Sol blanc, senyal de fang.

Una posta entre boirina és presagi de pluja.

Sol i aigua, temps de març.

Març és el mes d'oratge més variable de l'any: plou suficientment per a regar i el sol no agosta la terra.

Castellà: *El sol de marzo, de riego le sirve al campo.*

Sol matiner no dura dia sencer.

S'ha d'aprofitar l'estona en què el sol encara no crema per a realitzar les labors agràries o bronzejar-se.

Sol que pica, aigua segura.

Això diuen.

Sol que prompte ix, dura poc.

Les coses massa primerenques solen ser efímeres.

Similar: Arrancada de cavall, aturada de rossí.

FRED, NEU I GEL

A Nadal, fred com cal.

Lògicament, la Terra està en el solstici d'hivern.

Any de fred, mal pels pobres.

Els pobres no tenen tanta defensa contra el fred com els rics, que tenen més mitjans i possibilitats

Any de fred tardà, la vinya poc raïm farà.

Any de gelades, any de pelades.

Si el fred ve tard, pot cremar=gelar les plantes quan ja han mogut o florit.

Any de neu, any de Déu.

L'any nevador li dona més saó a la terra que l'any plovedor i, a més a més, l'estova.

Castellà: *Año de nieves, año de bienes.*

Any de neu, any d'olives.

Any de neu, oli per tot arreu.

Quan neva espaiadament, la terra s'assaona: s'estova i emmagatzema humitat de la que es nodriran les oliveres.

Any de neus senyorials, a l'estiu pastures frescals.

L'any nevador humiteja i eixamora la terra per molt temps.

Contrari: Any de poca humitat, al sol ell el prat assecat.

Any de set nevades, blat per les teulades.

Cada nevada representa per a la terra de cultiu un reg suau i durador.

Any gelat, any de blat.

Com el precedent.

Déu dona el fred segons la roba.

El fred és el mateix per a tots, però qui té poca roba es conhorta de pensar que és així com diu el refrany.

Castellà: *A cada cual dé Dios el frío como ande vestido.*

Contrari en castellà: *Dios da nueces a quien no tiene dientes.*

Déu ens guarde de tot mal i bufada de mestral. (vent fred)

Déu ens lliure de freds tardans, de frares i capellans.

Hi ha circumstàncies que perjudiquen (la salut, la butxaca...) més que afavoreixen.

Dia boirós, humit o calorós.

Ben cert.

El fred cabal, un mes abans i un mes després de Nadal. (cabal = profund, de veritat)

Es nota més el fred de novembre per comparació amb la temperatura suau de l'octubre que el de desembre, perquè ja ens hi hem acostumat, i el dia de Reis sol començar el fred de veritat.

Connex: Entre Tots Sants i la Nativitat, entra l'hivern de veritat.

El fred d'octubre fa créixer la llana.

Quan ve el fred, el pèl creix com a mesura natural de protecció.

El fred d'octubre mata l'eruga.

L'octubre fred mata el cuquet.

Si l'octubre fos molt fred, l'any que ve no hi haurà cuquet.

El fred tardoral mata quasi tots els insectes, volàtils o terrestres.

El fred i el gel, no es queden al cel.

El fred, no se'l mengen les rates.

No podem evitar patir els efectes d'aquests meteors.

En temps de fred, val més capa que barret. (barret = capell)

En temps de fred, val més una gorra que un barret.

Entre molt i poc, és preferible molt. (A l'inici del segle XX, la gent s'abrigava amb mantes i capes.)

Connex: Qui té capa es tapa, qui té capot es tapa com pot.

En temps de fred/gel, no et moguis, mariner, de ton indret. (indret = lloc)

Durant el fred més cru convé evitar perills, tant en mar com en muntanya.

Entre Tots Sants i la Nativitat, entra l'hivern de veritat.

La nit de Difunts, vespra de l'1 de novembre, sol marcar una acusada diferència de temperatura respecte de la d'octubre.

Connex: El fred cabal, un mes abans i un mes després de Nadal.

Estiu calorós, hivern rigorós.

Quan el temps es descompensa, com ara amb el canvi climàtic, s'alteren totes les estacions.

Contrari: Hivern molt assolellat, estiu molt ventat.

Fins l'Ascensió, no et descordes ni un botó.

Igual que: Fins al setanta d'abril no et llesves ni un fil.

El bon temps no s'estabilitza fins l'estiu.

Fred per Nadal i calor per Sant Joan, salut per tot l'any.

Així és si un se sap cuidar.

Fred segur no mata ningú.

Si es tenen mitjans de protecció, el fred no mata.

Gelada sense sol, pluja mou.

Això diuen, ja que és previsible que l'anticicló done pas a nuvolades.

Castellà: *Blanco hielo es de lluvia mensajero.*

Hivern fred, estiu calent.

Així és si l'any és normal.

Hivern gelat, fruita a grapats.

La gelor mata cucs i paràsits i sol aportar humitat a la terra en forma de glaçades, neu, rosada, pluja o granís.

La neu de Sant Andreu, fins a Carnestoltes la veureu.

Anuncia que serà copiosa o persistent.

Similar: Per sant Andreu, pluja, neu o fred molt greu.

La neu, *pe/* qui la veu.

Significa que qui disfruta la part agradable de les nevades, se les quede per a ell amb tots els seus aspectes negatius.

Neu abans de festes mata persones i bèsties. (festes de Nadal, Any Nou i Reis)

De fet, la població humana i animal malalta o vella decreix molt en els mesos de novembre i desembre.

Neu redona, una altra en dóna.

La neu que precipita en volves o flocs grossos anuncia que tornarà a nevar, mentre que la neu fina cau en solitari.

Pedregades al primer, freds al darrer.

Significa que quan les coses no comencen bé, tot resulta afectat.

Per l'octubre comença el fred.

Per l'octubre, el temps renega.

Octubre és un mes de transició entre la calor i el fred.

Per molt de sol que faça, no et llesves la capa.

El temps pot canviar en pocs dies, i a vegades en poques hores o sobtadament, com en els cataclismes.

Com: Fins al quaranta d'abril no et llesves un fil.

Castella: *Hasta el cuarenta de Mayo no te quites el sayo.*

Per Sant Andreu, pluja, neu o fred molt greu.

És l'oratge que es pot esperar normalment el 30 de novembre.

Similar: La neu de Sant Andreu, fins a Carnestoltes la veureu.

Per Sant Martí, s'abriga el ric i el mesquí. (11 de novembre)

El fred hivernal arriba per a tots.

Similar: Qui té capa es tapa; qui té capot, es tapa com pot.

Pluja al pla, neu a la muntanya.

Quan plou en les capes baixes de l'atmosfera és esperable que neve en les capes més altes.

Qui no té seny, no té fred.

Es diu com a crítica als forassenyats, embadalits o enamorats.

Qui té fred, tremola.

Cert. I no es pot dissimular.

Contrari: Qui no té seny, no té fred.

Si tens fred, arrima't a la paret.

Es diu com a resposta expeditiva a qui s'encomana a algú altre dient-li: "Tinc fred".

Si tens fred, arrima't a la paret d'un forn o lloc calentet.

Un excel·lent consell absolutament gratis i ecològic que completa l'anterior.

Fa més mal una mala llengua que una pedregada seca.

Una mentida o una calúmia pot perjudicar moltíssim la reputació d'una persona, més que una pedregada arruïna una collita.

Gelada dura, pluja segura.

Gelada sense sol, pluja mou.

No sempre.

Gelada tapada, freda és la diada. (= jornada)

Si la boira o la nuvolada cobreixen una gelada, concentren la gelor i no la deixen fondre ni evaporar-se.

Gelades en març, plogudes en maig.

L'oratge de març deixa vaticinar el de maig, ja que aquests dos mesos estan interrelacionats, com ho declara el refrany: Quan març mageja, maig marceja.

Similar en castellà: *Marzo ventoso y abril lluvioso hacen el año gozoso.*

Hivern gelat, fruita a grapats.

Hivern de molta gelada, molta fruita assegurada.

El fred i la humitat hivernal adoben i estoven la terra.

La pedregada no furta anyada, però pobre de qui agafa.

Perjudica més a qui agafa desprevingut enmig del camp que al raïm.

Llaura amb gelada i tindràs bona anyada. (anyada = collita)

La terra oxigenada i humida és excel·lent per a les plantes.

Mitja pedregada val moltes pluges per Nadal.

Les pedregades fan més mal que bé, però si no són fortes maten els paràsits superficials i reguen lentament.

Neu redona, una altra en dóna.

Si les volves o flocs de neu són menuts, és un indicatiu que més avant nevarà més quantiosament.

Nevada abans de Nadal, per mitja femada val.

La neu caiguda abans que arribe el fred intens alimenta la terra quasi tant com si l'haguérem adobada amb fem animal.

Nevades darrerrenques, pedregades primerrenques. (darrerrenc = retardat, endarrerit, tardà / primerenc = avançat, prematur)

Les nevades de primavera són indicatives que el cicle natural està alterat i que els meteors es produiran fora del seu temps lògic.

Ni per calor deixes la capa, ni pel fred la carabassa. (la carabassa = recipient del vi)

L'oratge és canviant i poc fiable, per tant cal estar previnguts.

Quan el dia creix, el fred neix.

De normal, fa més fred quan es fa de dia que mentre feia fosc. I també a partir del desembre, que les hores de llum solar augmenten, augmenta el fred hivernal.

Quan gela i glaça, mariner a casa.

És preferible romandre inactiu però calent a passar calamitats insanes.

Si cau neu a la muntanya, la plana serà ventada.

Això diuen, però més que ventada, serà gelada o freda, perquè després de nevar, l'aire sempre s'encalma.

Si pel maig el fred viu, espera un bon estiu.

Quan el temps hivernal dura massa es pot esperar un estiu frescós.

Tres dies de gelada, aigua assegurada.

No sempre és així, però a vegades plou després de gelar.

Una bona nevada és una bona femada. (femada = adobament de la terra amb fem animal)

La neu rega lentament i mata els paràsits perniciosos de les plantes.

Vent marí sobre gelada, pluja o nevada.

Si la terra està gelada, és que l'atmosfera és molt freda i, per tant, refredarà la humitat procedent del mar i la farà caure.

AIGÜES DOLCES I SALADES

Aigua cau? Senyal de pluja.

Es diu com a crítica a qui diu alguna obvietat que tothom ja sap.

Similar: Si plou, la deixarem caure.

Similar a l'expressió: Haver descobert la sopa d'all.

Similar en castellà, l'expressió: *Ser la verdad de Pero Grullo, que a la mano cerrada llamaba puño.*

Aigua roja? Anguila segura.

Les plogudes d'interior que arrossequen terra fan que les anguiles abunden en séquies, rius i albuferes a la cerca de l'aliment nouvingut.

A la vora del riu no faces niu.

És molt perillós acampar o residir a les vores dels corrents d'aigua i a les rambles seques, perquè en qualsevol moment pot produir-se una crescuda repentina de les aigües per pluges produïdes a molta distància.

Amb bona mar, el patró no pot manar.

Quan el temps és bo, la marineria maniobra fàcilment i el patró no s'ha d'esforçar a manar res a ningú.

El foc, la mar i la dona mai et diran prou.

La mar mai diu prou.

Són coses que captiven i que demanen dedicació.

El mar en guerra?, ben lluny d'en terra.

Convé evitar la mar agitada.

El mar porta honra i pobresa; la terra, tresors i baixesa.

En totes bandes es pot esdevenir ric i pobre, però la gent de mar és reputada més valent i honorada que la de terra.

Similar en castellà, la frase: *Más vale honra sin barcos que barcos sin honra.*

El mar, primer els ofega, després els treu a l'arena.

Si els peixos no han devorat els cadàvers, sí.

Contrari: El mar, tot ho tapa.

El mar sempre es va movent, però el fons està quiet.

És tranquil per natura pròpia, com tot en la naturalesa.

El que la mar dóna, la mar s'ho emporta.

Les circumstàncies són canviants al llarg de la vida, i si a vegades obtenim beneficis, unes altres obtenim perjudicis.

Similars: El món pega moltes voltes.

El mariner és àngel de Déu, que el vent el porta i el vent el treu.

Els plets i la mar, de lluny te'ls has de mirar. (plet = pleit, contenciós)

El mar és bonic mirat de lluny.

El mar és bonic d'en terra.

Convé evitar qualsevol litigi i els perills de la mar per a no resultar perjudicats.

Similar: Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Similar, l'expressió: Mirar els bous des de la barrera.

Els trons i la mar ensenyen de resar.

Quan un es creu o en veu en perill, s'aclama a allò sobrenatural perquè el traga del destret.

Similar: Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

En aigua corrent la merda no es sent.

La contaminació va dissolent-se a mesura que l'aigua circula, cosa que no passa en les aigües encantades.

En mar i en amors, hi entraràs quan voldràs i en sortiràs quan podràs.

Una vegada embarcats o implicats, manen de nosaltres les circumstàncies alienes.

Fuja de la mar qui no sap nedar.

Tota activitat requereix d'algun coneixement mínim imprescindible.

Similars: Evita l'ocasió i evitaràs el perill.

Qui no vulga pols, que no vaja a l'era.

Contrari: Gat de mar, sap navegar.

Gota a gota el mar s'esgota.

Inclús les coses que suposem il·limitades o infinites tenen un límit.

Similars: De gotes d'aigua es fan els rius.

De mica en mica s'ompli la pica.

L'aigua bollida allarga la vida.

Als aliments que bollim els matem els gèrmens perjudicials per a la salut.

L'aigua de mar és medecina.

L'aigua del mar cura tots els mals.

Remeia o mitiga moltes afeccions, sobretot cutànies.

L'aigua fa granotes.

L'aigua, per als peixos.

L'aigua, per als patos.

És un menyspreu humorístic dels que prefereixen el vi.

Contrari: L'aigua fa la vista clara.

L'aigua fa la vista clara.

Aigua fresca fa bon ull.

És l'alabança que en fan els seus partidaris.

Contraris: L'aigua fa granotes.

L'aigua, per als peixos.

L'aigua, per als patos.

Similar en castellà: *Agua en ayunas, o mucha, o ninguna.*

L'aigua i el fem fan miracles.

La terra de plantiu és més productiva si se li afig fem orgànic i se la rega.

Castellà: *Agua, sol y basura y menos libros de agricultura.*

Labra profundo, echa basura y cágate en los libros de agricultura.

L'aigua neteja i el sol eixuga.

És clar.

Similar: Una mà llava l'altra, i les dos, la cara.

L'aigua no es perd tota per un sol forat.

Moltes vegades, els fets no tenen una sola causa, sinó que són resultat d'un conjunt d'elles.

Similar: Els diners, per on passen, banyen.

Castellà: *Agua en cesto se acaba presto.*

Similar en castellà: *Entre todos la mataron y ella sola se murió.*

L'aigua passada no mou (el) molí.

Aconsella no lamentar-se de coses que ja no tenen remei.

Similar: Després de la pedregada ja no cal tocar campanes.

Castellà: *Agua pasada no mueve molinos.*

L'aigua pura no té pecat.

L'aigua alimenta, neteja i purifica; tot hi són virtuts.

Similar: L'aigua bollida allarga la vida.

Similars en castellà: *Agua que haya de beber, no la enturbiare.*

Agua que no has de beber, déjala correr.

Agua y mujer, a nada deben oler.

L'aigua va allà on n'hi ha més.

Ací, es refereix als diners, que qui més n'inverteix, més beneficis obté. (De fet, l'aigua tendeix a acumular-se: formant rius, en el mar...)

Com: Els diners van on n'hi ha.

La mar, com més té, més brama.

Critica els ambiciosos que sempre es lamenten quan en realitat tenen més que molts altres.

Similar: Com més tenim, més volem.

Contrari: El que no plora, no mama.

La mar costa d'entendre i d'enganyar.

El comportament de la naturalesa escapa a la comprensió actual de la humanitat, la qual està sempre a la mercé de les circumstàncies que no pot controlar.

La mar dona cent per u.

La mar és generosa: pren poc i dona molt.

La mar manté a tothom que la tracta.

La mar no és avara.

La mar, com la terra, proveeix quemenjar a les persones a canvi d'un mínim esforç.

La mar en calma molt enganya.

Les calmes solen ser prelude de tempesta.

Similar: No et fies d'aigua mansa que no corre ni de gat que no miola.

Mar alta sense vent, senyal de mal temps.

La mar en fa de rics i de pobres.

Afavoreix la pesca, el comerç..., però de tant en tant causa naufragis.

La mar ensenya a resar.

Els perills de la mar són molts i imprevisibles.

Similar: La mar és l'infern d'aquesta vida.

Contrari: A port arribat, vot oblidat.

La mar és dels peixos i dels anglesos.

Ningú pot controlar tan gran magnitud d'aigua, llevat dels anglesos, que controlen totes les rutes comercials i estratègiques.

La mar és dura de tractar.

La mar és l'infern d'aquesta vida.

La mar és traïdora com a femella que és.

La mar, al mariner més vell, posa en perill la pell.

La mar, un home mort reclama.

La mar té mal geni.

La mar sempre juga de traïdor.

La mar no vol jocs.

La mar, l'amic posa en oblit.

La mar, ditxós és qui no l'ha de passar.

La mar, ditxós és qui mai no l'ha vista.

La mar, ditxós és qui no n'ha sentit parlar.

Les inclemències atmosfèriques i la bravesa de les aigües requereixen molta energia i moral per a intentar sobreviure-hi.

La mar és molt noble i a tothom tracta igual.

Certament.

La mar és plana si Déu vol.

La naturalesa marina és el moviment superficial i el desplaçament dels corrents, per tant és una sort per al navegant i el pescador trobar l'aigua quieta.

Contrari: La mar en calma molt enganya.

La mar és reganyosa. (reganyosa = reguinyosa, capritxosa)

La mar no és mai de fiar perquè depèn de l'oratge atmosfèric, de la Lluna, dels volcans submarins...

La mar fa forat i tapa.

La mar és una femella que no vol amollar qui es colga amb ella.

El mar acaba engolint-s'ho tot, fins les illes, i no en deixa rastre aparent.

La mar i el jugador, ara sí, ara no.

Els beneficis obtenibles del mar i del joc sempre són incerts perquè depenen de l'atzar.

La mar i les dones mirades de lluny són bones.

Recomana no aventurar-se en àmbits desconeguts o d'humor canviant.

La mar no es mou sense vent.

Quan la gent critica o parla d'alguna cosa és per algun motiu.

Castellà: *Cuando el río suena, agua lleva.*

Similar en castellà: *Por el humo se sabe dónde está el fuego.*

La mar no es queda res del que s'emporta.

La mar i el vi ho treuen tot a la vora.

Tot allò que el mar s'engoleix acaba eixint a la superfície en algun moment: rebutjos industrials, animals fòssils...

Similar: Tot allò que entra, ix.

La mar no va mai al riu.

Les coses són com són, i no com voldríem.

Similar: No es pot clavar els claus per la cabota.

La mar pel mariner i la terra pel masover. (masover = maser, agricultor)

Recomana no posar-se en les coses d'un altre, ja que cada u coneix bé els seus propis afers però no els aliens.

Similars: Cada u en sa casa i Déu en la de tots.

Cada u en sa casa sap on es penja el cresol.

Similar en castellà: *Zapatero, a tus zapatos.*

La mar, si no fos salada, deixaria d'ésser mar.

Sense sals, seria com un grandíssim llac on es podria beure i la vida humana no correria tants perills.

La mar torna pel que és seu.

Tota obra humana feta per furta-li espai al mar està condemnada a la desaparició més tard o més prompte.

Connex: A la vora del riu no faces niu.

L'any bo per la mar, dolent per la terra.

El mal oratge afavoreix la pesca però perjudica les collites.

Les dones i la mar, les has de saber enganyar.

S'ha de conèixer bé el medi i tenir art suficient per a assolir l'objectiu que es busque tot evitant-ne els perills.

Les malalties s'agafen per terra; mentre es va per mar no se n'agafa cap.

La serena de la mar cura de tot mal.

L'ánar per mar cura de tot mal.

És prou veritat perquè l'entorn està molt ventilat i els agents patògens són morts per la radiació solar i la sal. A més, la tranquil·litat i el silenci asserenen l'ànima.

Lloa el mar i viu en terra.

El mar és paisatgista i font de salut, però pot arribar a ser molt perillós.

Similars: A la vora del riu no faces niu.

L'Aixortà, mira-la d'ací allà.

Mar bonaire no és pescaire.

Mar bonança, onada mansa.

Mar bonança, mar de dones.

Com més quieta està la superfície, menys peix té.

Contrari: Mar tèrbol i revoltós, *ganància* de pescadors.

Mar brava, testa serena.

En les més greus situacions és quan més convé servir la calma per a prendre les decisions correctes.

Castellà: *Cabeza fría y corazón caliente.*

Mar de fondo per la costa, dolent per la llagosta.

El marisc sol habitar els fons no molt profunds, però si hi ha corrents forts es refugia pel rocam.

Mar lluent, pluja o vent.

Mar amb carrers, aigua de revés.

Mar a carrera, aigua a reguera.

Mar ratllada, vent i aigua.

Mar alta sense vent, senyal de mal temps.

Mar seré i muntanya obscura, pluja aviat.

La calma aparent que fa la superfície brillant i plana com un espill és sempre momentània.

Similar: Mar blanca, pluja a manta.

Mar molt plana, plourà prest.

Mar plana i vent de fora, el cel està si plora o no plora.

És un indicador molt fiable.

Similar: Mar ratllada, vent i aigua.

Mar passada, mar oblidada.

Mar passada, amor *desoblidada*.

És una crítica a qui descuida els amics i parents d'antany o a qui vol oblidar experiències passades.

Mar tèrbol i revoltós, *ganància* de pescadors.

Com més agitades estan les aigües, més pesquera hi ha.

Contrari: Mar bonaire no és pescaire.

Castellà: *A río revuelto, ganancia de pescadores.*

No et fies d'aigua mansa que no corre ni de gat que no miola.

No et fies de l'aigua que no corre ni del gat que no miole.

No et fies d'aigua mansa, que tot ho *alcança*.

No et fies de l'aigua mansa, que per baix porta corrent.

És un consell de seguretat pública. Referit a les persones, significa que les aparences poden enganyar i que les persones tímides, apocades o vergonyoses també tenen caràcter.

Quan brama la mar, no baixes a pescar.

Quan la mar brama, menjar vol.

Resulta perillós i en alguns casos mortal.

Connex: Quan el mar arrufa el nas, és senyal de mal borràs.

Contrari: Quan la mar està en bonança, tothom pot ésser mariner.

Quan el mar arrufa el nas, és senyal de mal borràs.

Quan la superfície s'arruga, oneja i escumeja és perquè està alçant-se vent.

Contrari: Quan la mar va bé, tothom és bon mariner.

Quan llampa a la mar, vent de la serra.

Les tormentes marines desplacen l'atmosfera circumdant.

Qui aigua detura, blat mesura. (deturar = aturar, parar, detenir / mesurar = comptar, pesar)

Qui sap aprofitar i guardar aigua està fent una bona inversió per als temps d'escassetat.

Si plou, la deixarem caure.

Es diu per a llevar-li importància a a algun fet o com a fòrmula de resignació.

Castellà: *No pasa nada, y si pasa, se le saluda.*

Similar en castellà: *Más se perdió en Cuba.*

Terra per fer plantiu, la de vora riu.

Les riberes tenen, a més d'humitat constant, llims fèrtils aportats per les crescudes.

LLUNACIONS

Alls plantats en lluna nova, de grans un cove. (= fa molts gallons o grans)

Quan la lluna comença a créixer, atreu les plantes i les fa créixer, com les marees; quan decreix, retarda el creixement vegetatiu.

Carnestoltes i Dijous Sant sense lluna mai no es veuran. (Carnestoltes o Carnaval és una celebració pagana que se celebra el dimarts vespra del Dimecres de Cendra.)

Cèrcol de lluna no ompli llacuna.

Quan la lluna presenta una corona és perquè l'atmosfera està neta i serena i no es preveu que pugui ploure.

Similar: Corona de sol mulla els pastors, corona de lluna pastors eixuga.

Castellà: *Luna que presenta halo, mañada húmedo o malo.*

De la lluna de gener, el cinqué dia veuràs quin any tindràs.

És un indicador de l'oratge que ha de fer.

El bon mariner, mirant la lluna ja sap son quefer.

Creixent llevant i ponent minvant.

Gepa a ponent, quart creixent; gepa a llevant, quart minvant. (minvant = en disminució)

Lluna creixent, la panxa a ponent.

Lluna minvant, la panxa a llevant.

Quan la lluna mira a llevant, quart minvant.

Quan la lluna mira a ponent, quart creixent.

Si la lluna mira a llevant, quart minvant; si la lluna mira a ponent, quart creixent.

Amb una sola mirada podem saber en quina fase està, i segons estiga sabrem com es comporta la natura i si es podrà, o no, pescar, podar, plantar...

En la lluna vella, talla l'arbre de fulla eterna.

Quan no hi ha lluna, quasi tots els animals es retiren al cau o al niu; també es retira la saba dels arbres de fulla perenne cap a les arrels i decau tota manifestació de la naturalesa. És com una pausa a l'espera de canvis.

En lluna creixent a la mar, en lluna plena en el port i no tingues por de la mort.

Mentre va creixent la lluna van reviscolant la pesca i les plantes, mentre que quan la lluna fa el ple, s'atura l'activitat.

Fins que la lluna d'abril no haja passat, no dones el mes per acabat.

Abril és un mes d'oratge inestable, de canvi climatològic, i la natura és regida pels astres, no pels calendaris.

La lluna del gener fa sortir la formiga del formiguer.

Com que les formigues només ixen al juliol, és una exageració per a significar que és quan més bonica està la lluna.

La lluna del gener, set virtuts té.

La lluna de gener, la reina del cel és.

Si vols veure la lluna bé, mira-la pel gener.

La lluna del gener, la més clara de l'any, i mirar-la no fa dany.

La lluna de gener i el sol d'agost són els millors de tots.

Dels amors, sempre el darrer, i de llunes, la de gener.

És la més bonica de tot l'any durant la setmana en què fa el ple.

Connex: No hi ha lluna com la de gener ni amor com el primer.

La lluna d'octubre en cobreix set, i si plou, nou.

Podríem interpretar que les nits són similars d'octubre a maig.

Castellà: *La luna de octubre, siete lunas cubre.*

La lluna i el ploure a mar no serveix per a res.

Vol significar que hi ha coses que resulten inútils, però la realitat és que de la Lluna depenen les mareas i el cicle vital de plantes i animals, i la pluja en alta mar ha salvat més d'un de morir deshidratat.

Similars, les expressions: Tirar pedres a la lluna.

Escopir al cel.

Ploure sobre banyat.

Lluna ajaguda, mariner dret; lluna dreta, mariner ajagut.

Lluna ajaguda, mariner de peu.

Lluna ajaguda, pescador al llit.

Lluna penjada, mariner de vetlla.

Lluna ajaguda, mar remoguda.

Lluna de gener tombada, maror o marinada.

Lluna de gener girada, mar avalotada.

Lluna amb banyes cap al mar porta vent i tempestat.

Les fases lunars regeixen els desplaçaments de la fauna cap a la superfície o cap al fons depenent de cada espècie.

Lluna amb estrella, no et fies d'ella.

S'ignora el motiu.

Lluna apagada, mar esvalotada. (= agitada, rebolicada)

Lluna entelada, mar avalotada.

Lluna marinera, aigua al darrera.

Lluna que en nèixer es tapa, mariner agafa la capa.

Quan el satèl·lit es veu tèrbol és perquè hi ha molta humitat atmosfèrica freda, la qual afecta el vent i el mar.

Lluna blanca, cobrellit i manta.

Lluna lluent, poc peix i molt vent.

Com més blanca és la lluna, més neta està l'atmosfera i més es condensa la rosada sobre la terra, mentre que els peixos busquen aigües més profundes i càlides.

Connex: el següent.

Lluna blanca, mar en calma.

Lluna clara, mar en calma.

Si la Lluna es veu diàfana, és que l'atmosfera està neta i en calma, i en conseqüència, el mar també.

Contrari: Lluna apagada, mar esvalotada.

Lluna brillant, bon temps per endavant.

El cel està net de núvols.

Connex: l'anterior.

Lluna creixent muda la gent.

Pareix ser que influeix sobre l'activitat humana.

Lluna i pluja viva, bons per l'oliva.

És una constatació agrícola.

Lluna lluent, al foc un altre sarment. (lluent = plena / sarment = branca)

Lluna lluent, fred i vent.

Lluna lluent, sequedat o vent.

Tres interpretacions complementàries del pleniluni.

Lluna morta aigua porta. (lluna morta = noviluni, lluna negra)

Lluna morta, aigua a la porta.

Lluna morta, llevant a la porta. (llevant = vent humit)

Lluna morta poc peix porta.

Una lluminositat feble és indicativa d'humitat freda en l'atmosfera.

Lluna minvant, llinatge semblant.

Lluna minvant, part semblant.

Mentre la lluna està en minva es manté l'oratge que feia abans.

Lluna naixent vermellova, ventada grossa.

Lluna nova vermellova, plujosa o ventosa.

Lluna vermella, vent porta ella.

Lluna roja, el vent remou

El color lunar vermellós és bastant indicatiu de vent, sobretot en les capes superiors de l'atmosfera. (La pols en suspensió tony la llum filtrada.)

Lluna nova amb torbonada, trenta dies mullada. (torbonada = vent tempestuós)

Com el precedent.

Lluna nova de febrer, primer diumenge de quaresma.

La lluna regeix no sols la natura sinó l'activitat humana i, per tant, el calendari religiós.

Lluna nova de gener molta pluja duu al darrer.

És logic, considerant que encara queda molt hivern per davant.

Lluna nova en dijous no val tres sous.

És una opinió.

Lluna nova en dimarts gras, molts trons al "detràs". (detràs és la forma medieval de darrere)

Lluna nova en dimecres, boira i tempestes.

Lluna nova en dimecres, pluges desfetes.

Això diuen.

Lluna nova en divendres, lluna de cendres.

Després de la lluna nova és temps de poda i de crema, i per tant, d'enviar cendres amunt.

Lluna nova i brillant, bon temps pel davant.

És un bon indicatiu, encara que les prediccions de l'oratge sempre són aproximatives.

Lluna nova, peix al cove. (cove = cistell)

La lluna nova és com un potent llum que atrau els peixos cap a la superfície. (Aprofitant la curiositat dels peixos, l'*Homo sapiens* va idear la pesca a l'encesa, amb foc o llum artificial.)

Lluna nova tapada, aigua rajada.

Lluna nova tombada, quaranta dies remullada.

Lluna nova tronada, tota mullada.

Lluna nova voltada, trenta dies mullada. (voltada = que té halo o corona de llum)

La lluna nova sol anunciar pluja en molts casos.

Lluna nova, vés-hi amb un cove; lluna vella, vés-hi amb una cistella.

(cove = cistell gran amb anses laterals)

Com major és la lluminositat d'aquest astre, més atrau els peixos. (Per això es va inventar la pesca a l'encesa quan no hi ha lluna.)

Lluna nova, vés(-hi) amb un cove.

La pesca abunda o escasseja segons la fase de la lluna.

Contrari: En lluna vella, vés(-hi) amb una cistella.

Lluna rotglada, pluja o ventada. (rotglada = amb halo o corona)

Lluna tapada, boira o arruixada. (tapada = emboirada, velada)

Lluna tapada, boira o ruixada; lluna lluent, sequedat o vent.

Són tres indicis o tres pronòstics fets a partir de l'observació del reflex de la llum lunar sobre la humitat del cel.

Lluna pel gener, l'amor primer.

No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

La lluna del gener és més gran i diàfana que la resta de l'any, igual que el primer amor és el més pur i el que no s'oblida mai.

Com: La lluna del gener fa sortir la formiga del formiguer.

Lluna que gira en dimarts, d'una gota en fa un mar. (girar = canviar, mudar)

Anuncia pluja abundosa.

Lluna tacada/tombada, bonança assegurada.

Contradiu alguns refranys plasmats més amunt.

Ni Carnestoltes sense lluna, ni fira sense puta, ni ramat sense ovella de cria esgarriada. (esgarriada = perduda, extraviada)

Ni Carnestoltes sense lluna nova, ni fira sense putes, ni, sense cria morta, truges. (truja = femella del porc)

Ni Nadal sense nevada, ni Quaresma sense pluja, ni Carnestoltes sense lluna.

El calendari cristià assigna les festivitats segons les fases de la Lluna, cosa que es repeteix sempre.

Si no vols l'arbre corcat, en lluna vella ha de ser tallat. (lluna vella = en lluna negra, en nit sense lluna)

Certament.

PLENILUNIS

La nit de la Cena, la lluna plena.

La nit del Sopar, la lluna plena ha d'estar.

Lluna nova de febrer, primer diumenge de quaresma.

Moltes celebracions religioses es basen en fenòmens còsmics des que l'home és home.

Lluna plana, vent o aigua.

Lluna plena aigua mena. (menar = portar, dur, transportar)

Lluna plena la mar remena.

S'expliquen sols.

Lluna plena en dilluns, ventura a munts. (a munts = a grapats)

És una opinió.

Lluna plena ennuvolada, abans de vuit dies mullada.

Això diuen.

Lluna plena es menja els núvols.

La lluminositat de la lluna traspasa el vapor d'aigua en suspensió si no és abundantíssim.

Lluna plena la mar remena.

El pleniluni té força suficient per elevar i desplaçar l'aigua del mar, i a més a més atrau els peixos.

Lluna plena poc aire mena.

En el pleniluni no sol fer aire, si no és que veiem la lluna grogosa o rogenca.

Lluna plena porta nena.

Es diu -però no es creu- que la fase de la lluna determina el sexe del fetus.

Nadal amb lluna plena, anyada plena.

És un bon auguri.

Si el cèrcol de la lluna va creixent, senyal de bon temps.

A vegades, la lluna plena està revestida d'un cèrcol o halo lunar que indica calma en l'atmosfera alta, i si es fa molt ample, és que la calma s'estén també a l'atmosfera baixa.

ROJOR LUNAR

Lluna roent, secada o vent. (roent = com una brasa)

Lluna rogent, pluja o vent. (rogenç = rogenic, rojós)

Lluna roja d'abril porta gran perill.

Lluna roja de novembre s'enduu tota la sembra.

Lluna roja el vent remou.

Lluna roja, gelada forta.

Lluna roja, molts vents porta.

Lluna roja, Terra per fer plantiu, la de vora riu.

peix a la clotxa. (clotxa = clot, cau, amagatall)

Lluna roja, ventada boja.

La vermellor lunar sempre és indicativa de mals auguris relatius a l'oratge, les collites i la pesquera.

EFFECTES LUNARS

D'amors el primer; de llunes, la de gener.

La lluna de gener és la més clara de l'any.

El primer amor és el més pur i sincer, similarment a la primera lluna de l'any perquè l'atmosfera està diàfana.

Com: No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

Lluna plena, porta nena.

Quart minvant porta infant; lluna plena porta nena.

Si la lluna va en creixent, el part és diferent.

La Lluna influeix sobre la vida en la Terra, i sempre s'ha dit que decideix el sexe dels xiquets.

Rotllo gros a la lluna, pluja tot d'una. (= imminent, sobtada)

La corona lunar és l'efecte de la llum que projecte sobre l'atmosfera carregada d'humitat.

Castellà: *Luna con cerco, lavado lleno; estrella en medio, lavado seco.*

Si fa dos sols el primer dijous de la lluna, senyal de pluja.

Els dos sols és un doble halo.

Quan la lluna fa dos sols, aigua a dolls. (dos sols = corona doble)

Quan la lluna fa ròdol, aigua vol. (ròdol = redol, corona)

Quan la lluna fa rodona, aigua dóna. (rodona = halo, cèrcol)

Aquests efectes visuals són produïts en filtrar-se la llum a través d'una capa alta d'humitat.

Rotllo a la lluna estrellat, abans de tres dies mullat.

Rotllo gros a la lluna, senyal de pluja.

Si la lluna surt tapada, forta ventada.

És una predicció aproximada.

Si el cercol de la lluna va creixent, senyal de bon temps.

S'explica sol.

Si sa lluna té un barberol demà no veuràs el sol. (barberol = barba, en aquest cas significa núvols)

És un anunci de mal oratge o de cel cobert.

Quan la lluna tomba en bé, plou als tres dies o al seté. (tombar = pondre's)

Sa lluna és una bruixa que juga amb els niguls i los arruixa. (nigul = núvol / los arruixa = els fa ploure)

Quan la lluna naix amb banyes trau els mariners de les cabanyes.

(banyes = les dues puntes del quart creixent)

La lluminositat lunar atrau la pesca.

A lluna gitada, mariner en peus.

Si sa lluna jeu, mariner en peu. (jeure = estar tombada)

Lluna penjada, mariner de vetlla. (penjada = inclinada)

Anuncia pluja.

Com: Lluna marinera, la pluja al darrera.

Si sembres trumfes en lluna cornuda, trumfes cornudes arrencaràs.

(trumfa = patata, pataca, creïlla, papa)

La sembra per lluna prima i tombada no es fa grossa.

Quan la lluna porta banya, brunz el vent a la muntanya. (brunzir = brumir, xiular, fressar)

Quan algun nuvolet passa per davant la lluna, és indicatiu de vent per les altures.

Quan la lluna ja ha passat, ven la llana i queda't el ramat.

Aconsella que en la mala època s'obtinga el benefici de la producció sense desfer-se dels mitjans de producció.

Quan la lluna neix, la mar creix.

A mesura que ella va ascendint va fent pujar la marea per atracció física i molts peixos ascendeixen cap a la superfície.

Quan la lluna va a sortir, maror a desdir.

La mar s'altera abans de l'eixida de lluna per l'efecte de l'absorció de la marea, que fa que l'aigua es desplaci.

Quan minva la lluna no faces cosa "ninguna".

Els treballs del camp solen fer-se en altres fases lunars, quan les plantes estan despertes i tenen la saba ascendent. Quan la lluna està en minva, la saba està quieta, i la planta, adormida, moment propici per a la poda dels arbres de fulla caduca.

Quan Nadal és sense lluna, de cent ovelles no n'escapa una.

En temps de fred i foscor, ningú vol eixir de casa.

Quan pel novembre fa cluc la lluna, de dues cabres ven-ne una. (fer cluc = fer cut, aparéixer, amostrar-se, guaitar)

S'acosta el mal temps i la mala època.

Lluna lluent, sequedat o vent.

S'explica tot sol.

Lluna que en nàixer es tapa, mariner agafa la capa.

Senyal de fred o pluja.

Lluna voltada, pluja o ventada. (voltada = coronada)

S'explica sol.

Lluna amb corona, aigua dóna.

Quan la lluna fa rodona, aigua dóna. (rodona = redol, corona)

S'explica sol.

Lluna que gira en dimarts, d'una gota en fa un mar. (girar = canviar de fase)

Això diuen.

Lluna que porte estrella, no et fies d'ella.

Lluna amb estrella, no et fies d'ella.

Sempre s'ha cregut que les confluències astrals eren indicis de canvis profunds en la naturalesa i la vida humana. D'ací naix l'astrologia, mare de l'astronomia.

Rojor al vespre, el sol a la finestra.

Quan la rojor de la posta solar perdura, està pronosticant que l'endemà farà un dia radiant.

Si el primer dijous de lluna nova el sol es colga en brut, abans de tres dies haurà plogut. (colgar-se en brut = pondre's entre boires)

Si el primer dijous de la lluna fa resol, pluja vol. (resol = sol fluix, esmorteït per la humitat atmosfèrica)

Complementen l'anterior.

Si la lluna té ull de perdiu, l'endemà vent al garbí.

Això diuen per Alacant.

Quan la lluna ja ha passat, ven la llana i queda't el ramat.

El benefici ha de ser la producció, no la venda del patrimoni.

Quan un mestre assenyala la lluna, els alumnes li miren el dit.

Els ignorants o els inexperts no arriben al nivell intel·lectual de qui pretén ensenyar-los.

Qui mira massa la lluna no farà gaire fortuna. (gaire = gens)

Qui perd el temps i no l'inverteix en coses de profit, que no espere un futur prometedor.

Com l'expressió en castellà: *Mirar las musarañas*.

Qui per llunes va comptant, tretze mesos troba a l'any.

La lluna completa el cicle cada 28 dies.

Si plou de lluna nova i vella d'agost, no falta aigua en tot l'any.

Les pluges en ple estiu assaonen els bancals i recarreguen els aqüífers i les fonts quan més secs estaven.

Si vols cebes de diner, sembra-les pel creixent de la lluna de gener.

Les sembres es fan quan la lluna està creixent perquè aquesta fase lunar ajuda a créixer les plantes.

Lluna pel gener, l'amor primer.

La lluna de gener és la més diàfana de l'any perquè l'atmosfera està molt neta i es compara amb el primer amor, que és el més bonic i sincer.

Com: No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

Si vols prunes, no mires llunes.

Si una cosa t'interessa, és més important ella que les circumstàncies; per tant, vés al gra i no et despistes.

Com: Qui peixet vulga menjar, el culet s'ha de banyar.

Si vols veure la lluna bé, mira-la pel gener.

És quan està més nítida perquè l'atmosfera està neta de pols en suspensió.

Com: No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

Si no vols arbre corcat, en lluna vella l'has de tallar.

Talla el teu bosc a la lluna plena d'agost i serà sec com un os.

A fi que no es corque la fusta, s'ha de talar o podar els arbres de fulla perenne en lluna morta, i els de fulla caduca en quart minvant (perquè la lluna creixent fa pujar la saba, com les marees).

Temps, vent, dones i fortuna donen voltes com la lluna.

Són quatre elements variables.

VARIS

Ai, mallol, quan seràs vinya! (mallol = cep jove)

Per extensió, es refereix a qui, sent físicament adult, és immadur.

Similar, l'expressió: El trellat de Collomo, festes en Mariola.

A l'estiu, tota cuca viu.

A l'estiu, tot lo món viu.

El temps estiuenc és propici per a guanyar-se la vida perquè tothom ix de casa a refrescar-se, de vacances...

Cada gra de pols fa la seua ombra.

No convé minusvalorar res, per insignificant que semble.

Similars: No hi ha enemic xicotet.

Per un clau es va perdre una guerra.

Tota pedra fa paret.

Cel ras i estels llampurnents, poca feina pels mariners. (llampurnent = titil·lejant)

Quan l'estelada sembla fer llumades, és perquè el vent circula per les altures i ran de mar regna la calma i els peixos dormen.

El qui té la terra té la guerra.

El qui té terra, s'enterra.

Qui té camps, té obligació i no li falten faenes a fer durant tot l'any.

El tamariu no fa cendra ni caliu. (tamariu = arbust arbori)

Aquesta fusta és molt lleugera i calfa poc, com la de tots els arbres que es crien a vora riu.

El temps passat, sempre envejat.

Es diu amb enyorança quan alguna costum actual ens desagrada. (La memòria és selectiva i sol recordar només les coses bones.)

Castellà: *Cualquier tiempo pasado fue mejor.*

Humitats d'abril fan fer fill.

Com millor es combat la humitat és enllitant-se i juntant els cossos per donar-se calor.

La gelada d'agost, quan s'acaba l'oli a la gerra.

Es diu quan ens sobrevé una desgràcia en el moment més inoportú. (Una gelada pot arruïnar la collita futura, però si, a més, s'esgota la reserva que teníem, la desgràcia resulta enorme.)

Similar: Qui és desgraciat, amb els collons entropessa.

Similar en castellà: *Las desgracias, nunca vienen solas.*

Éramos pocos y parió la burra.

Mentre l'arbre fulla té, no el trasplanta qui el vol bé.

Els arbres s'han de trasplantar quan no tenen fulla i en dia sense lluna, i molt podats.

Molts dies bons fan un any dolent.

L'absència de pluja, de vent o de fred fan que l'oratge i les collites no siguin normals.

Ni a l'hivern deixes la capa, ni a l'estiu la carabassa. (= antic recipient per a l'aigua)

Cal protegir-se en cada moment contra el fred i la calor.

Similar: Ni per calor ni per fred deixes capa ni barret.

Castellà: *Por buen día que haga, no dejes la capa en casa.*

Por sol que haga, no dejes la capa en casa.

Núvols en terra, bonança en mar.

Quan hi ha poca nuvolositat, aquesta es condensa en les muntanyes i deixa ras el cel marí.

Quaresma plujosa, collita granosa; si massa fort ho fa, ni palla ni gra.

Segons la freqüència, la quantitat i el moment de la pluja, resulta beneficiosa o perjudicial per al camp.

Setmana Santa mullada, collita de blat regalada.

Les pluges prèvies a la calor humitegen els sòls just abans que la calor n'asseque la superfície.

Si plou per l'Ascensió, es perd la ceba i el meló. (15 d'agost)

Com que els fruits ja són ben grossos i madurs, se'ls podreixen les arrels.

Si plou per Pasqua, plou per Carnestoltes i per Setmana Santa.

És un indicatiu que l'any és plovedor.

Teules o maons de maig, més forts que fusta de faig. (maó = totxo, rajola)

La ceràmica és dura, mentre que la fusta és flexible.

Una gota forada una pedra.

Significa que la paciència i la persistència aconseguen objectius que en un principi semblaven impossibles.

Castellà: *Una gota de agua tras otra agujerea a una piedra.*

Vent que bufa de França, unes vegades fred, altres bonança.

Els vents del nord solen ser freds, però a vegades no arriben ací.

ANYS, CRONOLOGIA, EDAT

Al cap de cent anys, tots calbs.

Als cent anys, canya verda.

Solem morir-nos abans i femar la terra amb el cadàver.

Com: La mort, a tots ens iguala.

Castellà: *Dentro de cien años, todos calvos.*

Als quaranta anys, deixa't de banys.

Cap a la meitat de la vida humana va deixant-se de ser jove i començant a fer-se vell, amb què les facultats vitals decauen.

Castellà: *De los cuarenta p'arriba, no te mojes la barriga.*

Als quinze anys no hi ha dona lletja.

És l'edat en què la bellesa física es manifesta plenament.

Similars: La que no és bonica als quinze anys, que no espere ser-ho mai.

Dona nana i petarrella, als cent anys sembla donzella.

A mal any, manta nova.

Davant d'un gran problema no han de doldre sacrificis.

Similars en castellà: *A mal tiempo, buena cara.*

A grandes males, grandes remedios.

Amb el temps, tot se sap.

Al cap d'un temps d'haver-se produït un fet acaben descobrint-se proves, documents, ruïnes...

Similar: Si no vols que una cosa se sàpia, no la faces.

Amb temps i palla es maduren les nyesples. (nyespla = nespla, nespra, nyespra, nyespro)

El temps, tot ho madura.

Si tenim paciència i deixem actuar el temps, veurem aconseguits objectius que són impossibles immediatament.

Similars: El temps, tot ho muda.

El temps, tot ho cura.

Any acabat, porc engreixat.

Tota la inversió feta al llarg de l'any està a punt per a la matança el dia de Sant Antoni, al gener.

Similar: Faena feta, no corre pressa.

Any bo per a la serra, dolent per a la terra.

Els vegetals d'altitud tenen necessitats climàtiques diferents de les de fruiters i cereals.

Any comencem; la fi vegem.

Qui va sobrevivint un dia darrere d'un altre viu amb l'esperança que podrà veure acabar l'any.

Any de bacoress, poc de forment.

Any de figues-flors, any de plors. (figa-flor = bacora)

Any de figues de flor, any que plou.

El primer fruit de la figuera sembla ser molt indicatiu.

Similar: Any de figues, no te'n rigues.

Contrari: Any de magranes, any de blat.

Any de figues... no te'n rigues.

Pareix ser que el colliter ha d'estar molt pendent de si la figuera fructifica molt o poc.

Similar en castellà: *Años de higos, años de amigos.*

Any de magranes, any de blat.

Contrari: Any de bacoress, poc de forment.

Any de malalts, bon any *pels* metges.

Està prou clar.

Any de néu, any de bé de Déu.

Any de neu, any d'oliva.

Si les nevades es prodiguen en hivern i primavera, es poden esperar collites abundoses.

Castellà: *Año de nieves, año de bienes; de granizo y hielo, año de duelo.*

Año de nieves, año de bienes, en tu casa si los tienes.

Año que hasta el nueve de enero nieva, mucho pan espera.

Any d'ovelles, any d'abelles.

És senyal que ha fet l'oratge convenient en cada moment perquè no es produïsquen defuncions i sí naixements.

Any de peres, mal per les eres.

Com: Any de bacoques, poc de forment.

Contrari: Any de magranes, any de blat.

Any de ponent, any dolent. (dolent = roí)

Si són freqüents els vents procedent de la Manxa, sempre calents, el terreny s'asseca i les plantes pateixen set.

Similar: De ponent, ni vent ni gent.

Similar en castellà: *A año tuerto, labrar un huerto.* (En un any de previsibles males collites convé assegurar-se el menjar de casa.)

Any de traspàs, ni bóta ni sedàs. (any de traspàs = bixest o bissèxtil = que té 366 dies)

Es diu que aquests anys donen mala collita de raïm i de cereals.

Castellà: *Año bisiesto, difíciles doce meses para el cesto.*

Contrari en castellà: *Años de nones, años de muchos montones.*

Any gelat, any de blat.

Any de gelades, any d'erades. (erades = batudes en l'era)

Any de rosada, any de forment. (rosada = rou, reixiu)

Com: Any de neu, any de bé de Déu.

Castellà: *Año de heladas, año de parvas.*

Año de neblinas, año de harinas.

Connexos en castellà: *Año de avispas, año de nieves y ventiscas.*

Año de frío tardío, uva sana la viña no hará.

Any nou, vida nova.

És un propòsit de canvi d'actitud per a millorar en algun aspecte.

Castellà: *Año nuevo, vida nueva.*

Any plujós, any de fer el gos.

Les pluges freqüents no deixen treballar al camp.

Any sec, any fred.

Això diuen.

Anys més, anys menys, a una dona no es coneix.

Les dones tenen, per als homes, l'encant afegit del misteri, perquè són més intimistes, s'agraden de secrets i es dissimulen els defectes.

A tot li aplega la seua hora.

A tots arriba l'hora.

Tot té un límit, un final, un moment en què es compleixen els nostres desitjos més inconfessables.

Similar: A cada porc li arriba el seu Sant Martí.

Bon any o mal any, quatre en caben en un banc. (batlle, 2 regidors i síndic)

Significa que les persones que tenen responsabilitats han d'estar sempre disponibles i donar la cara en les bones i en les dolentes circumstàncies.

Similar, l'expressió: Estar a les verdes i a les madures.

Bon dia és aquell en què hi ha què menjar.

L'aliment és elemental per al sosteniment de tota vida.

Bon dia, Pau. I era Pere.

El que importa és la intenció, encara que a vegades mirem més el detall per a poder criticar.

Similar: Ningú és perfecte.

Cada cosa al seu temps, i pel maig, cireres.

Recomana humorísticament no precipitar-se, ja que tot el que puguem imaginar es produeix en el seu moment històric, i no per més desitjar-ho es produirà abans.

Similar: València no es va fer en un dia.

Després d'Ibi, Tibi.

A poc a poc fila la vella el cop.

Cap al vespre mor el peix.

Tots els éssers vius dormim i descansem.

Com més vells, més burros.

A la vellesa decauen les facultats, es perd memòria i s'accentuen els defectes.

Similar: Caldera vella, bony o forat.

Del vell, trau el que pugues d'ell.

Castellà: *Cuanto más viejo, más pellejo.*

Dia que passa, dia que et trobes.

El qui dia passa, any espeny.

Qui dia passa, any empeny.

Cada dia és un any.

Tots els éssers vius estem condemnats a mort des del naixement per llei natural; per tant, cal aprofitar cada moment de l'existència sabent que no és eterna.

Similar en castellà: *De esta vida sacaràs tripa llena y nada más.*

Dia de molt, vespra de poc.

Convé no confiar-nos en les temporades de la vida en què tot ens va bé, perquè en altres ocasions, les coses ens aniran malament.

Com: Dies de molt, vespres de res.

Similar, l'expressió: Fer Pasqua abans de Rams.

Dijous passat, setmana a terra.

En general, considerem que quasi hem acabat amb les obligacions.

Dilluns és el diumenge dels ganduls.

Qui no acudeix al treball o no hi dóna rendiment en dilluns es guanya la mala fama de malfeiner.

El dilluns, apagar *les* llums.

Després d'haver gastat en dia de festa, cal estalviar.

El dilluns, el sabater no pega punts. (Abans, els sabaters lliuraven el dilluns perquè treballaven el diumenge, com els barbers i els perruquers, que era el dia que la majoria de gent podia desprendre's de les úniques sabates que tenia. Per això hi ha l'expressió: Fer dilluns de sabater.)

Significa que el dilluns no és el dia més productiu de la setmana.

El dimecres, a comprar penques.

El dia de mercat sol ser el dimecres, a més del divendres.

El fred i el gel no es queden al cel.

L'aire fred pesa més que l'aire calent, i en algun moment descendeix.

El que passa en dilluns no passa en dimarts.

És un consol per qui té un mal dia, perquè no sempre és així.

Connex: El que no passa en un any passa en un dia.

Similar en castellà: *No hay mal que cien años dure.*

El sol és el millor amic dels vells.

El sol calfa, proveeix vitamina i alegria.

Els temps tornen, però mai el que s'emporten.

La naturalesa és cíclica, com la història, i els fets es repeteixen, però les persones i les seues vivències individuals no es repeteixen.

El temps corre sense cames.

Els anys fugen com el fum.

El temps va passant imperceptiblement.

El temps és com la mula: no recula!

Cal aprofitar cada moment de la vida.

Similars, les expressions llatines: *Carpe diem.*

Tempus fugit.

El temps és or.

El temps que es perd, ja no es recupera mai; el que s'aprofita, és una inversió, i, econòmicament, és un valor remunerable.

Castellà: *El tiempo es oro.*

El tiempo es oro; la salud, tesoro.

El temps passa per a tots.

Ningú es lliura del pas del temps.

Similars: Ningú vol ser vell, però tots volen arribar.

L'edat no perdona.

El temps, tot ho cura.

El temps, tot ho muda.

El pas del temps fa que canviem d'opinió, de manera de veure les coses, que oblidem, que deixem de donar importància a algunes coses... (De fet, amb el temps renovem totes les cèl·lules del nostre cos i ja no som com érem.)

En temps de melons, curts els sermons.

En el ple de la calor no hi ha qui aguante impertinents ni pesats.

En temps de verema, totes les cistelles són bones.

S'agraeix tota col·laboració quan més faena hi ha.

Entre fruita verda i madura, es posa malalta la criatura.

La fruita no completament madurada fa mals de ventre, cosa que desconeixen els inexperts i goluts xiquets.

L'edat no perdona.

La salut va ressentint-se a mesura que anem acumulant anys.

Similar: Caldera vella, bony o forat.

Castellà: *La edad no perdona.*

Connexos en castellà: *De los cuarenta para arriba no te mojes la barriga.*

A partir de los cincuenta, de la bragueta no hagas cuenta.

Lo dilluns, perea a munts. (Lo = forma antiga d'el / perea = peresa)

Qui no té por al dilluns, no té por al dimoni.

L'endemà de qualsevol festa es té poca gana de treballar, en general.

Similar: El dilluns, el sabater no pega punts.

Similar en castellà: *Por la noche leones y por la mañana cagones.*

Lo que de nit es fa, de dia es veu.

Les coses que es fan o es diuen en secret o d'amagat, acaben sabent-se a la curta o a la llarga (per un desvari, un comentari...)

Similar: No et fies de la galta que de nit s'afaita.

Mai és mal any per massa pa.

Encara que a vegades ens queixem per massa feina, convé fer-ne quan és el moment de l'abundor (de faena o d'energia vital).

Similar: Més val que sobre que no que falte.

Més val any tardà que l'era sense gra.

Vinga l'anyada, mes que vinga tardana.

És preferible que es retarde la collita que no tindre'n.

Similar en castellà: *Más vale tarde que nunca.*

Molts dies bons fan un any dolent.

Qui es dedica a la festa i a la xauxa i descura el treball, no tindrà reserves per a la resta de l'any, com en la faula de la cigala i la formiga.

Similar: Dies de molt, vespres de res.

No et fies d'hivern seré ni d'estiu ennuolat.

No et fies d'hivern serè ni d'estiu núvol.

Desconfia dels oratges impropis de la seua època.

No hi ha temps que no torne.

La naturalesa és cíclica i repetitiva, com els costums i les modes dels humans, i tot es repeteix al cap d'un temps.

Com: Les modes van i vénen.

No hi ha dissabte sense sol ni viuda sense dol.

No hi ha dissabte sense sol ni romaní sense flor.

Confirma que hem d'admetre les circumstàncies tal com són.

No sempre farà el mateix temps.

Avisa que les bones o males èpoques no duren sempre.

Connex: Dia de molt, vespra de res.

No són els anys els *qui* fan vell.

L'edat només envelleix el cos; la ment es manté jove fins a l'últim moment.

On hages passat l'hivern, passa l'estiu.

Si en el temps pitjor has estat a gust en un lloc concret, més a gust hi estaràs pel bon temps.

Per l'home ocupat, no hi ha dia llarg.

A qui és treballador i actiu no li pesen les hores dedicades al treball o a l'estudi.

Per Santa Llúcia un pas de puça, per Nadal un pas de pardal, per Sant Esteve un pas de llebre, per Any Nou un pas de bou.

Com va allargant-se el dia.

Quan el cap es pela i trau pèl la seda, senyal de vellesa.

Així sol ser.

Similar: L'edat no perdona.

Quan més anys, més reganys, desenganys i afanys.

Amb l'edat anem passant mals moments i adquirint experiència.

Qui als vint anys no té seny, i als trenta roba, tota sa vida pobre es troba.

S'explica ben clarament.

Similars: Ai mallol, quan seràs vinya!

Quan el seny és vingut, l'home és ja perdut.

Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla.

D'on no hi ha no es pot traure.

Qui no és mort, no té els dies acabats.

Per mal que estiguem de salut, la vida continua i hem d'intentar refer-nos i continuar vivint.

Similar: Mentre hi ha vida, hi ha esperança.

Qui dia passa, any empeny.

Per a qui no s'ha de morir, l'aigua li és medicina.

Qui temps espera, temps li falta.

Qui temps té i al temps *aguarda*, que li posen una albarda.

Qui temps té i al temps *aguarda*, que li posen una albarda.

Qui va demorant treballs o obligacions amb excuses és que no vol fer-los i els haurà de fer en el moment més inoportú.

Contràries, les expressions: En la vida hi ha temps per a tot.

Hi ha més dies que botifarres/lloganisses.

Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu.

Qui té obligacions i no les compleix no pot esperar benefici

Un dia sol, en la presó es passa.

Els mals o les penes que duren un sol dia es poden suportar, i hem d'agrair que no duren més.

Connex: Més val sol que mal acompanyat.

Castellà: *Una mala noche, cualquiera la pasa.*

Un día sin pan, cualquiera lo pasa.

Un mal any no és mal per tothom. (mal = dolent, perjudicial)

Allò que perjudica d'uns afavoreix d'altres.

Similar: Mai plou a gust de tots.

Un temps en du un altre.

Un temps *ne* porta un altre.

Signifiquen que els oratges, les modes i totes les coses de la vida i de l'activitat humana es repeteixen al cap del temps, ja que la història és cíclica.

DIES, NITS I HORES

Alabat siga el Corpus, que fa el dia llarg. (dijous de la Setmana Santa)

Les hores de llum solar superen les de foscor nocturna.

A les dotze de la nit, corre el diable per sota el llit.

Convé gitar-se d'hora.

Similar: A punta de dia sota l'abadia, a posta de sol sota el llençol.

A punta de dia sota l'abadia, a posta de sol sota el llençol.

En ser de dia ix del llit i tindràs salut i profit.

En ésser de dia ix del llit i tindràs salut i profit.

Recomana aprofitar tota la llum diürna de la jornada.

Similars: *A les vuit, sense vergonya al llit.*

A les dotze de la nit, corre el diable per sota el llit.

Castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

A Sant Martí, iguals el dia i la nit.

Tenen la mateixa durada el dia i la nit: és l'equinocci d'hivern.

Cada dia no és festa major, ni tots els dies són diumenges.

Tots els dies no moren canonges.

Convé no habitar-nos a les coses extraordinàries i agradables, ja que són una excepció a la norma i a la quotidianitat.

De dia juga Jeroni; de nit, cresolades d'oli. (cresolada = capacitat de combustible del cresol o llàntia)

Critica els que passen el temps divertint-se i deixen les obligacions per a l'últim moment.

Similar: Primer és l'obligació que la devoció.

Després d'un dia, un altre en ve.

Com: Hi ha més dies que botifarres (i més setmanes que llonganisses).

Dia creixent, fred naixent.

Quan el dia neix, el fred creix.

A l'alba i quan ix el sol fa més fred que quan era fosc.

Dia de festa, dejuni de bèstia. (dejuni = desdejuni, esmorzar, berenar)

Els dies festius alegren a tothom i són una ocasió extraordinària per a regalar-nos el paladar, per juntar-nos amb els amics i celebrar-ho...

Dia passat, dia trobat.

És un reconeixement a la vida, per haver-nos permès viure un dia més.

Com: Qui dia passa, any empeny.

Similar: Dia és vida.

Castellà: *Que me quiten lo bailado.*

Dies i olles curen les coses.

El transcurs del temps i la materialitat de cada dia fan que anem oblidant-nos dels mals moments passats.

Com: El temps, tot ho cura.

Similar:

El dia ho escampa i la nit ho arreplega.

De dia, cada u es dedica a les seues coses, mentre que de nit tots van a parar a casa, persones i animals.

Com: El dia tot ho escampa i la nit tot ho arreplega.

Els bons mariners parlen amb els estels.

Per a navegar de nit s'ha de conèixer bé la celístia i consultar la Lluna.

Entre la nit i el dia no hi ha paret.

Entre el dia i la nit no hi ha paret ni *tabic*. (= envà, barandat, sitara)

Justifica els noctàmbuls pel fet que, mentre dura la foscor, no hi ha cap element clarament perceptible ni ningú que els avise que és hora de dormir.

Hi ha dies i dies.

Explica que la sort i la desgràcia van i vénen, i que la vida no és invariable i monòtona.

Hi ha un dia per a cadascú.

En la vida, hi ha temps per a tot, i a cada persona li arriba en un moment diferent la sort, la dissort, l'enamorament, la mort...

Similar en castellà: *Cada día tiene su refrán y su afán.*

Hi ha més anys que capellans.

Com: Hi ha més dies que botifarres/lloganisses.

La nit de Sant Joan, la més curta de l'any.

És la vespra del dia de més hores de llum de tot l'any.

Castellà: *Sin engaño, la noche de San Juan es la más corta del año.*

Les nits que faça humitat, vés-te'n al llit aviat.

La humitat es combat amb calor.

Similar: Humitats d'abril fan fer llit.

Molts dies bons fan un any dolent.

Qui es dedica a la bona vida i a treballar poc acaba obtenint ben poc.

No digues mal del dia, que passat no siga.

No s'ha de malparlar de les coses fins que no hagen passat, perquè sempre poden anar a pitjor i resultarà que ens haurem queixat debades.

Similar: Quan les coses van malament, encara poden anar pitjor. (Llei de Murphy)

No es pot fer tot en una hora.

Tot requereix un temps de planificació i execució.

Com: No es va fer València en un dia.

Castellà: *No se tomó Zamora en una hora.*

Per Sant Martí, el dia és coquí. (coquí = ganyà, avar, mesquí)

La durada de la llum solar va escurçant-se en favor de la durada de la nit.

Quan el dia creix, el fred naix.

Fa més fred abans de l'exida del sol que mentre feia fosc.

Qui menja hores, caga rellotges.

Critica aquells que viuen amb presses o estan sempre pendents de l'horari.

Qui s'ho menja tot en un dia, ho caga tot en una hora.

Qui és aprofitós i no s'administra, es deixa a si mateix sense reserves per al futur.

Similars: Qui tot s'ho menja d'una menjada, tot ho caga d'una cagada.

Qui tot ho vol, tot ho perd.

Similar, l'expressió: Si el món fóra un ou, se'l beuria.

Qui tard s'alça, tot el dia trota. (trota = anar a pressa, afanyar-se)

Deixa el llit en ser de dia: tindrà salut i alegria.

Qui comença les coses tard es malhumora perquè li falta temps per fer allò que tenia previst de fer.

Similar: *Matinet és com s'agarren.*

Contrari: Tindrà dia de profit si no et pilla el sol al llit.

Castellà: *Quien se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

Contrari en castellà: *A quien madruga, Dios le ayuda.*

Quan se té una hora bona, no se senten les roïns.

El temps que es passa a gust fa oblidar els mals moments.

Quina hora és? Hora de prendre per qui no ha pres.

Qualsevol moment és bo per a menjar.

Tantes hores, tants remeis.

Si u es vol administrar el temps, tindrà temps per a tot.

Com: Hi ha temps per a tot.

Tindrà dia de profit si no et pilla el sol al llit.

El temps que es dedica al descans i al solaç no es dedica a coses profitoses.

Similar en castellà: *A largos días, largos trabajos.*

Contrari en castellà: *El que se levanta tarde, ni oye misa ni come carne.*

Tots els dies són sants i bons.

Tots els dies són sants i bons pel qui està en gràcia de Déu.

Qui té la consciència tranquil·la veu la vida diferentment de qui no la té.

Similar: Qui dia passa, any empeny.

El precedent i el següent.

Similar en castellà, el refrany: *Hoy puede ser un gran día, duro con él.*

Un bon dia, fica'l en l'olla. (olla = perol, testa, cap, memòria)

Cal aprofitar els bons moments de la vida i recordar-los; no així els dolents.

Contrari en castellà: *El día se consume por las sombras y el hombre, por la ira.*

Un dia i un altre dia, tot ho destria. (destriar = triar, separar, desfer, classificar)

El pas del temps fa que les coses i les persones vagen deixant de ser com eren. (De fet, cada set anys hem renovat totes les cèl·lules del cos menys les neurones que s'han mort.)

Una hora no té mida.

El temps és una magnitud que ens fa la sensació que s'allarga o s'acurta segons que el vivim més a gust o més a disgust.

València no s'ha fet en un dia.

Tot objectiu demana temps i esforç. Sol dir-se a qui ens dóna pressa per acabar algun treball o alguna encomanda.

Similar: Paciència i una canya.

Pas a pas, ja arribaràs.

Una gota d'aigua forada una pedra.

Després d'Ibi, Tibi.

Castellà: *No se tomó Zamora en una hora.*

Èpoques de l'any

PRIMAVERA

Aigua de primavera, si no és torrencial, ompli la panera.

La pluja moderada alimenta el blat.

A la primavera, cames de figuera. (cama = plançó)

És temps de rebrotar les plantes.

Des de maig a Sant Miquel, pastor d'ovelles vull ser; però de Sant Miquel a març, que les mene l'amo del ramat. (menar = aconduir, guiar, dur, acompanyar)

És un desig de quedar-se la part bona d'alguna cosa i deixar la roïna per a un altre.

La primavera, la sang altera.

És l'època en què tot revifa, reviu i cobra força.

Molta flor de primavera, bona tardor espera.

La primavera ploedora sol anunciar una tardor temperada.

Castellà: *Mucha flor en primavera, buen otoño nos espera.*

Per Sant Joan i Sant Pere, adéu primavera. (24 - 29 de juny)

És la setmana del canvi d'estació.

Castellà: *¿San Juan y San Pedro? Adiós primavera.*

Sant Joan arribat, la primavera ha passat.

El 24 de juny és el solstici d'estiu i, per tant, el punt de traspàs de la primavera a l'estiu.

Una flor no fa estiu, ni dues primavera.

Significa que un indici no és significatiu i pot induir a error de percepció.

Similars: L'hàbit no fa el monjo.

Una oroneta no fa primavera.

Similar en castellà: *El hábito no hace al monje.*

Connex en castellà: *Por un perro que maté, Mataperros me llamaron.*

ESTIU

Aigua d'estiu? Xirriu-xirriu. (onomatopeia que imita el so de les gotetes)

La pluja d'estiu sol ser molt fluixa o breu.

A l'estiu, la filosa no diu. (filosa = roca o roda de fer fil /dir = apetir, abellir, atraure, cridar)

Pel bon temps són poc apetibles els treballs manuals.

A l'estiu, tot el món viu.

A l'estiu, cada cuca fa son niu.

A l'estiu, els ocells fan son niu.

El bon temps afavoreix la nidificació i la reproducció de les aus, com també qualsevol activitat humana a l'aire lliure.

Cada cosa al seu temps, i a l'estiu, cigales. (cigala = insecte molt estrident que a vegades forma plagues)

Cada cosa a son temps, i d'estiu rems.

Recomana paciència per a esperar el moment oportú.

Com: Cada cosa al seu temps, i al maig, cireres.

Similar: València no es va fer en un dia.

Estiu calorós, hivern rigorós.

Hi ha anys d'oratge més temperat i igualat i anys d'oratge extremat.

Estiu que dura, tardor assegura.

L'estiu llarg anuncia bones collites.

Castellà: *Verano que dura, otoño asegura.*

Contrari en castellà: *El verano en la montaña empieza en Santiago y acaba en Santa Ana.* (25 i 26 de juliol)

Estiu sec, tardor molla. (molla = blana, tova, estovada, esponjosa)

Si no plou en tot l'estiu, són previsibles pluges constants o abundoses a l'octubre per acumulació de l'evaporació marina i el seu posterior refredament.

Castellà: *Tras secos veranos, otoños tempranos.*

Hivern plujós, estiu abundós.

L'acumulació d'humitat en la terra nodreix llargament els vegetals.

L'estiu, la formiga surt del niu.

Certament.

L'estiu de Sant Martí els ocellets fa venir. (29 de setembre)

L'estiu de Sant Martí els ocellets fa venir; com més fort és l'estiu, guarda't més del fred.

Les temperatures apugen per uns dies abans de l'arribada del fred, moment que aprofiten les aus migradores per instal·lar-se en la conca mediterrània.

Similar: L'ocell que no és aquí per Sant Martí, s'ha quedat pel camí.

Paraules d'estiu, segons qui les diu.

D'estiu, moltes persones viuen despreocupadament i diuen coses que no sostenen a l'hora de la veritat.

Qui a l'estiu ombreja, a l'hivern famoleja.

Com: Qui no vol quan pot, no pot quan vol.

Qui diu mal de l'estiu, no sap el que diu.

Qui parla mal de l'estiu no sap lo que diu.

L'estiu és, per a la majoria de les persones, la millor època de l'any, perquè fa bo, no hi ha escola, es cobra la paga...

Tant a l'estiu com a l'hivern, vora del foc s'està calent.

Certament.

Similar: A on s'està millor que en casa?

TARDOR O PRIMAVERA D'HIVERN

A la tardor, cauen les fulles a muntó.

Certament.

A la tardor, el dia porta espardenyas.

És l'època dels treballs al camp, ja que encara fa bon estar de dia.

A la tardor, la foscor fa por.

Això diuen.

A la tardor, ni fred ni calor.

Per la tardor, ni fred ni calor.

Par això se'n diu també primavera d'hivern.

Calentures de tardor, parentes de la mort.

No mata la calentura, sinó la malaltia que la produeix. A més, el refrany fa al·lusió al proper dia dels Difunts (1 de novembre).

Similar: Malaltia de novembre no té cura i paga amb la sepultura.

Contrari: Febres de maig, salut per tot l'any.

Del setembre a la tardor torna la calor.

És l'anomenat estiuet de Sant Miquel: uns pocs dies en què la temperatura augmenta un poquet cap al final del setembre.

Castellà: *El veranín, por San Martín ha de venir.* (11 de novembre)

Flor de tardor fa el bo i millor.

Flors de tardor, plors de primavera.

Una tardor florent pot ser significativa que el clima de l'any està alterat.

La tardor és la primavera de l'hivern.

Així és i així se la coneix perquè sol fer bona temperatura.

La tardor porta tristor.

És temps del retorn a la quotidianitat, a les obligacions, als horaris, i els dies van acurtant.

Similar: A la tardor, la foscor fa por.

La tardor, temps de xaloc.

Així sol ser a la costa mediterrània.

Per la tardor, ni fred ni calor.

Certament; per això se la coneix també com primavera d'hivern.

Pluja de tardor fa bona saó.

La terra, que ha passat set durant tot l'estiu, espera absorbir com una esponja tota la pluja que caiga.

Tardorada dolenta, millor tardana que primerenca.

És preferible que s'ajunte amb l'hivern, perquè si no, farà l'efecte que patim dos hiverns.

Tardorada segura, Sant Francesc la procura.

L'oratge que fa el 4 d'octubre sol allargar-se durant tot el mes.

Tardor amb serenera, hivern amb ventera. (serenera = calma)

Tardor serena, hivern ventós; tardor ventosa, hivern seré.

Quan la tardor es manifesta plàcida, podem intuir que l'hivern arribarà mogut.

Tardor i hivern, per al vell, temps d'infern.

Els rigors del fred fan que tots els éssers vivents hivernen, s'adormen o es moren.

Similar: Calentures de tardor, parentes de la mort.

Tardor verdadera, per Sant Miquel la pluja primera. (29 de setembre)

Habitualment, no es produeix cap pluja significativa fins aquesta efemèride, i a continuació ve l'estiuet de Sant Miquel, que són els últims dies de calor de l'any.

HIVERN

A l'hivern, el millor amic és un bon abric.

Ben de veres.

A l'hivern fornera, a l'estiu tavernera.

Segons el fred o la calor, convé actuar.

A Nadal, tot ací dalt. (ací = a la boca)

Nadal és una celebració en la que es menja molt.

Similar: Sopa, pega'm en la boca.

Cada cosa al seu temps i els naps a l'Advent.

Cada cosa a son temps, i els naps per l'Advent. (= les 4 setmanes prèvies a Nadal)

Recomana paciència en l'espera i, també, significa que les coses han de seguir necessàriament un ordre.

Com: Cada cosa al seu temps, i al maig, cireres.

Cada cosa al seu temps, i a l'estiu, cigales.

Similars: València no es va fer en un dia.

Després d'Ibi, Tibi.

El foc de l'hivern és mig aliment.

El foc, a l'hivern, és mig aliment.

L'escalfor ajuda a viure.

El mal hivern, de la primavera fa govern.

Si l'any comença amb mal oratge, és previsible que altere també la primavera.

Similar: Primer d'any lleganyós, any poc venturós.

En l'hivern per la *moquita*, i en l'estiu per la calor, sempre és bo dur mocador.

Un bon consell.

Fang a l'hivern i pols a l'estiu, tot el camp reviu.

És la climatologia que correspon en un any normal.

Hivern fangós, juny granellós. (granellós = abundant en gra)

Hivern plujós, estiu abundós.

Hivern plujós, estiu perillós.

Un hivern plovedor sol donar bones collites perquè deixa el sòl carregat d'humitat, però a vegades descarrega tota l'aigua que havia de caure al llarg de l'any.

L'hivern dona les cartes i la primavera fa el joc.

L'oratge hivernal determina com serà la primavera.

L'hivern és bo per fer foc i cendra.

És, pràcticament, l'única activitat rural que es pot fer, ja que el camp està gelat i la natura, dormint.

Mal hivern, primavera d'infern.

Augura que el mal oratge s'allargarà fins a la primavera.

Similar: El següent.

Massa trons a l'hivern, freds tardans.

Les tronades anuncien que l'hivern s'allargarà.

Similar: L'anterior.

No digues hivern passat si Sant Jordi no ha arribat.

El 23 d'abril és una data prou significativa en la mesura del fred.

Per Sant Tomàs comença l'hivernàs.

El 28 de gener sol apretar més el fred.

Similar: El millor llenyer, guarda'l per al febrer.

Si l'hivern és molt regat, ven-te l'oli i guarda el blat.

Quan plou molt d'hivern es fan moltes olives, però sol fer un estiu sec que produirà poc blat.

Trons en l'hivern, pa per vuit dies.

Els trons anuncien el pròxim reg dels cereals.

ANY

Al cap de l'any, els mateixos diners.

És un lament de qui treballa i nota que va perdent progressivament poder adquisitiu.

Similars, les expressions: No eixim de pobres

No traure la mà del carabassí

No *vore's* cera en l'orella.

Any de gra, el riu buit i el camí banyat.

Si hi ha abundor en el sembrat i no plou, el cultivador s'esforça perquè no li falte aigua de reg.

Any de pebrassos, mentides a cabassos. (pebràs = rovelló, esclata-sang)

Els aficionats a alguna activitat solen ser fanfarrons, sobretot els caçadors, els pescadors de llinya i els buscadors de fongs.

Any nou, vida nova.

Ho diu qui s'ha fet l'ànim de canviar de manera de viure: qui pretén deixar de fumar...

Els anys no passen debades.

El temps no perdona.

Els anys passen per a tots.

Els anys passen volant.

Dels efectes del transcurs del temps no es lliura ningú, que tot ho afecta, i com més envellim, més a pressa sembla córrer.

Castellà: *El tiempo no perdona.*

En mala anyada, hort i porc.

En mala anyada, porc i cabra.

En època d'escassetat, no hi ha més remei que menjar del que es disposa a casa, perquè no es pot gastar.

L'any dolent, al forner posa content.

Quan hi ha poc quemenjar, el pa és l'últim recurs dels queviures i el més barat, i per tant, l'aliment obligat.

Per any nou, un pas de bou.

El dia ha allargat un poc des de Nadal.

Primer d'any lleganyós, any poc venturós. (lleganyós = nuvolat, humit, lleig)

Quan l'any comença malament, es pot endevinar que continuarà de la mateixa manera.

Similar: El mal hivern, de la primavera fa govern.

Trenta dies té el novembre, i l'abril, juny i setembre; tots els altres, trenta-un i el febrer vint-i-vuit.

Trenta dies té el setembre, l'abril, el novembre i el juny, vint-i-vuit el febrer, i els altres, trenta-un.

És un recordatori comptable.

Castellà: *Treinta días tiene noviembre, con abril, junio y septiembre; los demás, treinta y uno y febrero veintiocho.*

Treinta días trae noviembre, con abril, junio y septiembre; veintiocho trae uno, que es febrerillo loco, y los otros treinta y uno.

MESOS, LABORS I COLLITES

Gener

A Cap d'Any comença l'any.

No falla.

A despit del gener florix l'ametler. (a despit de = malgrat)

Floreix puntualment, encara que a continuació gele i creme la flor.

Similar: Pel gener floreix l'ametler.

Castellà: *Por enero florece el romero.*

A gener, la palla en el paller.

L'aliment hivernal del bestiar ha d'estar guardat abans de l'arribada de les pluges i les neus.

A gener, tanca la porta i encén el braser.

Al gener, tanca la porta i encén el braser.

En gener, tanca la porta i encén el braser. (braser = recipient de ferro on abans es feia cremar carbó davall la taula)

Un bon consell per a combatre el fred.

Similars en castellà: *Enero tiene el diente largo.*

Enero tiene el diente luengo.

Contrari en castellà: *Enero caliente, el diablo trae en el vientre.*

Ah, gener, gener, no m'has mort cap ovella ni l'esqueller.

Ah, gener, generot, que m'has mort les ovelles i l'esquellot! (L'esqueller o esquellot és el mascle que duu l'esquilla, que és la referència sonora per tal que el ramat no es disperse per la muntanya.)

És un agraïment o un lament del pastor.

Aigua de gener emprenya l'oliver.

Aigua de gener prenha l'oliver.

La pluja d'aquesta època fa engrossir les oliveres i altres arbres.

Aigua de gener mata l'usurer. (usurer = jueu, aprofitós)

Fa que les collites siguen abundoses i que ningú no haja d'emprar diners per necessitat.

Aigua de gener, tot l'any té temper. (temper = aliment)

Aigua de gener, tot l'any va bé.

Aigua de gener ompli bótes i graner. (bóta = tonell, barril, bocoi)

Aigua de gener omple gerres i graner.

Aigua de gener prenha l'oliver.

Gener amerat, mig any assegurat. (amerat o amarat = xop, mullat)

Pluja de gener, cada gota val diner.

De l'aigua de gener, ni una gota se'n fa malbé. (= se'n desaprofita)

Pluja de gener ompli la bóta i el graner.

Si no plou pel gener, mal va el graner.

Qui rega en gener, posa blat al graner, palla al paller i oli a l'oliver.

Les pluges del gener assaonen els bancals tot fent-los productius. I, a més, alimenten les fonts.

Contraris: *Gener eixut, tot l'any put.*

Aigua de gener, poc blat al graner.

Castellà: *Agua de enero, cada gota vale un dinero.*

Agua de enero, todo el año tiene tempero.

Al gener, cada ovella amb son corder.

A l'hivern, convé que les cries no passen fred ni gana.

Similar: el següent.

Castellà: *En enero, cada oveja con su cordero.*

Similar en castellà: *Por San Antón, cada perdiz con su perdigón.*

Por San Antón, busca la perdiz al perdigón.

En enero, busca la perdiz su compañero.

Por San Antonio, la perdiuz busca matrimonio.

Tiritando en el mes de enero, tiritando nació el

cordero.

Cada oveja, con su pareja.

A mig gener, cada gallina, al joquer. (joquer = jóc, niu, galliner, corral)

Pel gener, els ocells al joquiner.

En el cor de l'hivern, els animals en general estan millor a cobert que no a l'aire lliure, i aprofitant el retir solen pondre molt les aus de corral.

Similar: el precedent.

Similar en castellà: *El pollo de enero, con su madre sube al pollero.*

A mig gener, lloga jornalier.

És preferible pagar-li a un peó que fer nosaltres les feines del camp en el ple del fred i el mal temps.

Castellà: *En enero, toma obrero.*

A mitjan gener, els ous, a diner. (diner = antiga moneda)

Moltes espècies d'aus de corral ponen abundantament en aquest mes.

Castellà: *Ya al mediar enero, todas las gallinas ponen huevos.*

Amorettes de gener, per Pasqua muller i per Nadal bolquer. (bolquer = tela per a bolcar, embolcar o embolcallar el bebé)

L'enamorament porta a la boda i al naixement de fills.

A qui no duga capa pel gener, no li deixes cap diner.

Qui no té el mínim imprescindible per a sobreviure no és gens probable que ens torne mai el préstec.

Cada boira de gener, una pluja pel maig sol ser.

La boira humiteja la terra tan beneficiosament que és comparable a la pluja més apreciable, la de maig.

Similars: Aigua al gener ompli bótes i graner i la pica de l'oli també.

Aigua de gener ompli botes i graner.

Aigua al gener, tot l'any va bé.

Si no plou pel gener, malament va el graner.

Cap d'Any en divendres porta mal de ventre.

Si la celebració s'allarga, es multipliquen les grans menjades.

Carnestoltes moltes voltes, Pasqua de mes a més, Nadal cada dos dies, Quaresma, no tornes més.

Lloa les festivitats i deplora l'època sense festes.

Similar: A Carnestoltes, bones voltes.

Castellà: *Por San Antón, carnestolendas son.*

Desde San Antón, mascaritas son.

Hasta San Antón, pascuas son.

Col de gener, bona com el corder.

Resulta tan apetitosa com la carn més saborosa.

Similar: Peix de gener, carn de corder.

Castellà: *Berzas en enero saben como cordero.*

En enero, la berza es carnero.

Por enero, berros come el caballero.

En enero, vale más la cabeza de un palmito que la de un

cordero.

De gener, ni ovella ni corder.

La carn d'aquests animals no està en el seu millor moment culinari perquè han menjat poca herba fresca.

Castellà: *En enero, ni leche ni cordero.*

Similars en castellà: *En enero, los rábanos huecos.*

En enero, déjale el bábano al rabanero.

Por San Antón, pierde el gusto el melón.

Després del gener, poda l'arbre fruiter.

És el moment en què els arbres dormen i la saba està inactiva, i si es fa quan no hi ha lluna visible, la llenya no es corca.

Déu ens guard de pols de gener i de fang de juliol.

Quan el clima habitual es veu alterat, tota la producció del camp en pateix les conseqüències.

Connex: Déu ens guarde de la pols de maig i del fang d'agost.

El gener, així que matineja, ja vespreja.

La llum del dia té molt poca durada.

El gener és dormiler.

Fa molta peresa deixar el llit a causa del fred i la foscor regnants.

Similar: Pel gener, no sigues matiner.

Similar en castellà: *El buey y el varón, en enero hacen riñón.*

El gener, mes dels gats.

Els gats solen reproduir-se més en aquest mes que en altres.

Castellà: *Agosto, mes de los gatos.* (Al con sud americà és el ple hivern.)

Similar en castellà: *Gato del mes de enero vale un carnero.*

El llebrer, prova'l pel gener.

El gos reputat caçador s'ha de provar en les condicions més difícils, com la maquinària, perquè si ha de fallar, convé saber-ho de seguida.

Castellà: *Si compras perro lebrero, pruébalo en enero; y si la pieza no trae a la mano, que lo mantenga su amo.*

Els sants de gener porten capa i barret.

Fa tant fred que fins les imatges s'abriguen, o almenys els artistes els representen així.

Castellà: *Por enero, vale más una capa que un sombrero.*

En enero, bufanda, capa y sombrero.

Enero, frío o templado, pásalo arropado.

Connex en castellà: *El 20 de enero, San Sebastián; detente varón, que primero es San Antón; detente bruto, que primero es San Canuto; detente detente, que primero es San Vicente.*

En gener, no es trau el morro al carrer.

Fa massa fred per a eixir de casa i el Sol roda molt baix i no calfa.

Similar: En gener, ni *galgo llebrer* ni *falcó perdiguer*.
Pel gener, ni *galgo*, ni *llebrer*, ni *falcó perdiguer*.
Dues maneres de caminar té el diner, ve a poc a poc i se'n va com el llebrer.

Castellà: *En enero, poco en el sendero: un día, y no cada día.*

Similar en castellà: *El sol de enero, poco duradero.*

Sol de enero, siempre anda detrás del otero.

En enero, ni galgo lebrero ni halcón perdiguero.

El vent de gener porta l'oliva a l'oliver. (oliver = olivera, oliu)

El vent carregat d'humitat alimenta la terra i les arrels dels arbres.

En gener, ous en el paller.

És temps de posta de l'aviram en general.

Castellà: *Por San Antón, huevos a montón.*

Por San Antón, toda ave pon.

Por San Antón, pone hasta el capón.

Por San Antón, cada ánsara pon; la que come, que la que non, non.

Ya al mediar enero, todas las gallinas ponen huevos.

En enero, cástate compañero, y da la vuelta al gallinero.

Connex en castellà: *El pollo de enero, en San Juan es comedero.*

Feina de gener, no la canviïs per diner.

Recomana fer la feina u mateix i no encarregar-la a algú altre, a qui li l'haurem de pagar.

Contrari: A mig gener, lloga jornalier.

Flor de gener no ompli el graner.

Flor de gener no ompli el paner.

De la flor de gener ningú ompli el graner.

Vols conèixer el gener? Mira l'ametler.

Els arbres i les altres plantes que tenen la floració pel gener no donen fruit tots els anys, ja que pot gelar més avant.

Similar: Una oroneta no fa primavera.

L'hàbit no fa el monjo.

Gelades de gener, la terra estoven bé.

La gelada compacta superficialment la terra humida, que quan es desgela es queda flonja i oxigenada.

Gelades per Sant Antoni, ruixades per Sant Llorenç. (Sant Antoni: 24 de gener / Sant Llorenç: 10 d'agost)

Quan l'hivern s'anuncia humit, deixa presagiar que tot l'any ho serà.

Similar en castellà: *Por San Vicente, toda agua es caliente.*

Gener abeurat, febrer gelat. (abeurar = beure, fer beure)

És l'oratge que s'espera en un any normal.

Gener amarat, mig any assedegat.

Si el gener resulta molt plovedor, és previsible un estiu molt sec perquè la pluviometria anual ja s'ha produït.

Contrari: Hivern plujós, estiu abundós.

Gener, bon mes pel carboner.

En el ple del fred s'està molt a gust vora el foc, bé produint carbó, bé consumint aquest producte.

Com: Pel gener, el millor ofici és pastisser.

Similar: Si vols estat calentet, arrima't a la paret.

Castellà: *Enero, buen mes para el carbonero.*

Gener eixut, tot l'any put. (put = fa pudor)

Si no plou pel gener, que és quan correspondria, tot l'any es ressent de la falta de pluja.

Similar: Gener polsós, febrer plujós.

Gener fa el pecat i març és l'acusat.

Sol ocórrer que els fets d'uns el paguen uns altres. En aquest cas, la lluna diàfana del gener desperta l'amor, el qual es manifesta a la primavera, quan tota la naturalesa cobra vida.

Gener florit, abellar ric.

Quan hi ha abundància de flors en temps de precarietat alimentària, les abelles es poden nodrir i fer bona producció de mel.

Gener, fred o atemperat, passa'l ben arropat. (= abrigat, tapat)

S'explica bé.

Castellà: *Enero, frío o templado, pásalo arropado.*

Gener gelat fa el maig florit i gemat. (gemat = ple de gemes, de brots)

Gener gelat, febrer trasbalsat, març ventós i abril plujós, fan el maig florit i formós. (trasbalsat = rebolicat, marejat)

Les gelades aporten humitat al terreny que fructificarà més avant.

Castellà: *Enero helado, febrero transtornado, marzo airoso y abril lluvioso, hacen a mayo florido y hermoso.*

Gener, mes dels gats.

Quan més fred fa a l'hivern, més festegen els gats per carrers i teulades amb marrameus noctàmbuls.

Castellà: *Febrero, gatos en celo.*

Gener mullat, bo pel camp, mal pel ramat.

Gener mullat, bo per a la terra i mal per al ramat.

La humitat que afavoreix els vegetals perjudica la salut dels animals.

Gener polsós, febrer plujós.

Quan no plou pel gener, ho fa pel febrer.

Similar: Gener eixut, tot l'any put.

Gener va gelar a sa mare en el llavaner. (llavaner = llavador, safareig)

Explica la gelor que fa.

Castellà: *En enero, se hiela la vieja en el leño.*

Similars en castellà: *En enero, se hiela el agua en el puchero.*

Aunque esté sobre el fuego, en enero se hiela el puchero.

En enero, el agua se hiela en el puchero y la vieja en el lecho.

Enero, cuando se hiela la vieja en el lecho y el agua en el puchero.

L'aigua de gener ompli el paller.

La pluja en aquest mes resulta molt productiva en els sembrats.

La neu de gener s'asseu com un cavaller. (asseure's = assentar-se, posar-se)

Pren possessió de tota la terra majestuosament, lentament i abundantment.

Similars en castellà: *El mes de enero es como el buen caballero.*

Enero es caballero si no es ventolero.

Les gelades de gener fan florir l'ametller.

A falta de pluja al començ de l'any, les gelades i el reixiu nocturn alimenten aquest arbre.

Les nits de gener, les més clares i les més fredes de l'any solen ser.

Gran veritat.

Les seques de gener, bones per al pescador i males per al mariner.

Cada usuari del mar té uns interessos.

Lluna pel gener, l'amor primer.

Si vols veure la Lluna bé, mira-la al gener.

L'atmosfera nítida de les nits hivernals permet una visió diàfana de la lluna, que es mostra preciosa com el primer amor.

Similar: No hi ha lluna com la de gener, ni amor com el primer.

Mata el porc pel gener si vols que es conserve bé.

Abans de l'existència dels frigorífics, la carn es conservava bé en gel o penjada a l'exterior en temps molt fred, o bé salada, o bé coberta d'oli d'oliva.

Matiner de gener, gastador d'oli.

Matiner de gener, que així que surt ja es pon.

Al gener, tarda a fer-se de dia i es fa fosc prompte, i per tant es consumia molt oli en els cresols a casa.

Similars: Pel gener, no sigues matiner.

i el següent.

Mes de gener, mes malfaener.

En ple fred hivernal abelleix ben poc treballar al camp, i inclús els animals depredadors passen més temps al cau o al niu que caçant.

Similar: Pel gener, no sigues matiner.

Similars en castellà: *En enero, no hay carro malo ni buey bueno. El año nuevo, en la jornada lo conoce el arriero, pero no en el dinero.*

*En enero, no hay galgo lebrero, sino cañamero.
En enero no hay galgo lebrero ni buey carretero.
En enero, ni galgo lebrero ni azor perdiguero.
Al galgo más lebrero, se le va la liebre en enero.
En enero, la liebre en el reguero.
En enero, la liebre en el atolladero.*

Connexos en castellà: *Si compras perro lebrero, pruébalo en enero; y si la pieza no te trae a la mano, que lo mantenga su amo.*

En diciembre, siete galgos y una liebre, y ella pase por donde quiere.

Nit de Reis estrellada, any d'eixut i de secada.

El cel ras a la primera lluna del gener augura una anyada poc plovedora.

Castellà: *El día de la Epifanía se ven las estrellas a mediodía.*

Peix de gener, carn de corder.

Són les carns més saboroses.

Similar: Col de gener, bona com el corder.

Castellà: *Besugo de enero vale un carnero.*

Boga de enero, vale como carnero.

Pescada de enero, vale carnero.

Por enero, el besugo es caballero.

Salmón de enero, al rey el primero.

Salmón de enero, al emperador primero, y después, contando de grado en grado.

De enero a enero, besugo quiero.

Similars en castellà: *De enero a enero, carnero y vaca lo más del tiempo.*

De enero a enero, buenas tazas de caldo en el puchero.

En enero, más que nunca buen puchero.

Pel gener, catarro, mocs i caliver. (caliver = febre, temperatura)

No es pot esperar una altra cosa del fred.

Similar: Pel gener, de dia al sol i de vespre al braser.

Connex: La tos de gener alegra el fosser.

Castellà: *En enero, le sudan las narices al perro.*

Pel gener, de dia al sol i de vespre al braser. (vespre = capvespre, nit)

El fred hivernal s'ha de combatre en cada moment amb les fonts de calor disponibles.

Pel gener, el camp llaurar, la vinya podar i el vi trascolar. (trascolar = transvasar)

Són els treballs que convé fer al llarg del mes.

Pel gener, el millor ofici és pastisser.

En el ple de l'hivern s'està ben calent vora el forn.

Com: *Gener, bon mes pel carboner.*

Connex: Si tens fred, arrima't a la paret (d'un forn o d'un lloc calentet).

Castellà: *Enero, buen mes para el carbonero.*

Pel gener, els ocells al joquiner. (joquiner = jóc, columbari, corral)

Les aus en general es recullen a resguard del fred.

Similar: Per Divendres Sant no fan niu ni els ocells.

Similar en castellà: *En enero, ni galgo lebrero ni halcón perdiguero.*

Pel gener, faves a fer.

En el ple del fred abelleix menjar faves seques bollides, calentes i alimentoses.

Similar en castellà: *Enero, leña vieja, rancio vino, fresco tocino y nueva pelleja.*

Pel gener, fred en el carrer.

S'explica ben clarament.

Castellà: *Enero, el friolero, entra soplándose los dedos.*

Enero es el mes primero; si viene frío, es buen caballero.

Enero, claro y heladero.

Enero, frío y seco.

Pel gener, la canya al raconer. (raconer = racó)

Les canyes de tombar ametles i olives o de fer hortalisses trepadores ja no té utilitat fins més avant.

Pel gener, la vella al foguer.

Recomana evitar el fred, sempre perillós.

Similar: A l'hivern, matinet, que bé s'està en el llitet.

Pel gener mana la lluna i pel juliol mana el sol.

Els moments de màxima esplendor de cada astre regeixen i condicionen les activitats laborals de pescadors i camperols.

Pel gener no hi ha gos llebrer ni bon corraler.

Pel gener no hi ha gànguil llebrer ni bou carreter. (gànguil = gos de cos esvelt)

Pel mes de gener, ni gànguil, ni llebrer, ni falcó, ni perdiguer.

Pel febrer, set gànguils per a un llebrer.

Quan fa molt de fred, la vitalitat animal i vegetal decau.

Similar: En gener, ni *galgo* llebrer ni falcó perdiguer.

Pel gener, no sigues matiner.

Matinejar quan més fred fa no és saludable.

Com: Mes de gener, mes malfaener.

Contrari: Matiner de gener, gastador d'oli.

Pel gener, un dia al sol i l'altre al braser.

Sol fer tant fred que convé buscar l'escalfor del sol i de l'estufa, la llar o la copa.

Castellà: *En enero, de día al sol y de tarde al brasero.*

En enero, un rato al sol y otro al humero.

Enero, mes de zamorra, buena lumbre amarra.

Pels Reis, el dia creix i el fred neix.

El dia de Reis ja és perceptible que la llum diürna dura més, i també que el fred esdevé més rigorós al començ de l'hivern.

Castellà: *Por los Reyes, el día y el frío crecen.*

Por los Reyes, conocen el día hasta los bueyes.

Para Reyes, lo notan los bueyes; y para San Sebastián, el gañán.

Por San Sebastián, conoce los días el gañán; y antes, por los Reyes, los bueyes.

Per any nou, un pas de bou.

El dia s'ha allargat una mica des del solstici d'hivern (21 de desembre).

Connexos: Per Nadal, un pas de pardal.

Per Santa Llúcia, un pas de puça.

Per Sant Antoni, un pas de dimoni.

Similar en castellà: *En principio y fin de año, crece el día cada paso.*

Per gener generet minva el mar i puja el fred.

L'activitat pesquera decau quan més fred fa.

Per Sant Antoni de gener camina una hora més el traginer. (traginer = carreter, transportista)

Ja fa un mes que ha començat a allargar-se el dia.

Castellà: *Por San Antón de enero, camina una hora más el trajinero.*

*Por San Antón, las cinco y con sol.
Las cinco dan ya con sol el día de San Antón.
Por San Antón, las cinco y con sol; en Valencia, pero no en*

Aragón.

Per Sant Antoni fa un fred del dimoni.

És el cor de l'hivern.

Castellà: *Por San Antón, hace un frío de todos los demonios.*

Por San Antón, cada uno en su rincón.

San Antón, viejo y tristón, mete a los viejos en un rincón.

Connexos en castellà: *Por San Vicente, helada o corriente.*

De los santos frioleros, san Sebastián el primero; detente varón, que el primero es san Antón.

En el mes de enero, lobos siete a siete en el carrero.

Per Sant Antoni, un pas de dimoni.

El temps de llum solar al gener ja va dilatant-se i el sol fa el seu periple un poc més alt.

Connexos: Per Nadal, un pas de pardal.

Per Santa Llúcia, un pas de puça.

Castellà: *Por San Antón, cunde el día una palita de pichón.*

Similars en castellà: *Por San Vicente, hora corriente.*

Por San Vicente, ya el sol baña los torrentes.

Por San Vicente, el sol entra por las torrenteras.

En el mes de enero, el sol entra en cada reguero.

Mes de enero, día llenero.

Enero tiene una hora por entero.

Quien la verdad quiera contar, hora y media le

ha de echar.

Pollastre de gener, cada ploma val un diner.

Polls de gener, cada ploma val un diner.

La pollada hivernal s'aprecia molt perquè té la climatologia adversa i sobreviuen pocs animals.

Similar: En gener, cada ou val un diner.

Castellà: *El pollo de enero, la pluma vale dinero.*

Los pollos de enero, pocos van al gallinero, y los que van al gallinero, cada pluma cuesta un dinero.

Los pollos de enero, pocos suben al gallinero, pero el que sube es como un carnero.

Mira por el mes de enero qué pollo tengo en el gallinero.

Pollo de enero hincha el tajadero.

El pollo de enero, por San Juan va al comedero.

El pollo de enero, para julio es tomatero.

Quan el mussol canta en gener, un altre hivern ve.

El mussol anuncia el fred.

Com: Si el mussol canta en gener, un altre hivern que ve.

Quan canta el mussol pel gener, és que més fred ha de fer.

Quan trona entre les dues Mares de Déu del gener, l'hivern dura quaranta dies més.

Això diuen.

Qui cull l'oliva abans de gener, deixa l'oli a l'oliver. (oliver = olivar, oliverar, olivet, oliu)

Com més madura està l'oliva i més oli conté és en gener.

Qui rega al gener, posa l'oli a l'oliver, el gra al graner i la palla al paller.

L'aigua de gener li va molt bé al camp per a les futures collites, encara que, de normal, no cal regar, perquè sol ploure.

Sant Antoni del porquet, a les velles fa carasses i a les joves fa l'ullet.

Les dones interpreten els homes i els homes interpreten les dones segons l'edat que elles tenen.

Similar en castellà: *En la edad está el misterio.*

Si al gener la merita va per l'horta, fes foc i tanca la porta. (merita = ocell de muntanya)

Si aquesta au fuig de la muntanya i es refugia en altituds més baixes és perquè fa massa fred.

Com: Abellerols per l'horta, tanca la porta.

Castellà: *Cuando el cuervo va rasante, ponte bufanda y guante.*

Si el mussol canta en gener, un altre hivern que ve.

Quan canta el mussol pel gener, és que més fred ha de fer.

El mussol canta quan comença el fred, per tant està anunciant que el fred no ha fet més que començar.

Si pel gener plou, es desperta el caragol.

Es desperta momentàniament, menja i torna a hivernar fins la primavera.

Si vols ceba de diner, planta-la pel gener.

Ceba de cap d'any, bon averany. (averany = pronòstic, auguri, inversió)

És un bon consell agrícola, perquè de cara a les pluges, no caldrà regar-la, contràriament a la que es plante en primavera o estiu.

Tos de gener alegre el fosser (fosser = enterrador, enterramorts)

Els resultats del fred poden abocar a la mort.

Un bon gener du dos mesos al darrer. (= al darrere)

Si el gener és molt fred, anuncia dos mesos més de gelor.

Similar: Si el mussol canta el gener, un altre hivern que ve.

Vestir de seda pel gener... bogeria o pocs diners.

Qui vesteix de fina seda en temps gelat és perquè no té altra roba que posar-se que la que li queda o li han donat.

Similar: Qui de seda va vestit, o és molt pobre o molt ric.

Febrer

A Carnestoltes, moltes voltes.

A Carnestoltes, bones voltes.

És una festa moguda, amb balls, desfilades, jocs i corregudes.

A Carnestoltes, totes les bèsties van soltes.

Al Carnaval, tot s'hi val.

Alegria, Carnestoltes, que demà és cendra.

Carnestoltes o Carnaval és el nom del personatge que simbolitza aquesta festa precristiana, la qual obri pas a la Quaresma, en la que la gent s'allibera momentàniament de moltes fòbies i prejudicis.

Aigua a febrer, bona pel sementer. (sementer = planter, viver)

La pluja hivernal alimenta la terra.

Aigua en febrer, civada al graner.

S'explica bé.

Castellà: *Agua de febrero llena el granero.*

Al febrer has de llaurar lo que al març vulgues sembrar.

Convé estovar la terra uns dies abans de la sembra per tal que les llavors o els plançons arrelen fàcilment. Es pot interpretar com que cal planificar les coses abans d'executar-les.

Al febrer, ja té flor l'ametler.

Al febrer, flor a l'ametler.

Pel febrer trau flor l'ametler.

Sol florir cap al final del gener o al començ del febrer, i és indicatiu de si el fred va avançat o endarrerit.

Com: Vols conèixer el gener? Mira l'ametler.

Al febrer, lloga jornalier. (jornaler = empleat, peó, bracer)

Al febrer, ja pots llogar bracer.

En aquest mes s'inicien algunes labors agràries: poda, crema, preparació del terreny per a plantacions de final d'hivern...

Calor en febrer? En Pasqua tremolaré.

Si febrer no febreja, mal març tindrem.

Si no fa fred quan correspon és que ve endarrerit.

Carnestoltes dóna voltes.

De tard o de primer, Carnestoltes pel febrer.

Es tracta d'una celebració variable en funció del calendari cristià.

Carnestoltes, quinze voltes. (voltes = vegades, ocasions, cops)

Carnestoltes moltes voltes i Nadal de mes a mes, Pasqua cada setmana;

Quaresma, no vingues més.

Carnestoltes quinze voltes i Nadal de mes a mes, Pasqua de vuit en vuit dies; Quaresma, no tornis més.

Carnestolques quinze voltes i Nadal de mes a mes; tots els dies fossin festa i la Quaresma mai vingues.

Carnestoltes quinze voltes i Nadal fos cada mes, que cada dia fos Pasqua i Quaresma mai vingues.

És una exaltació de les festivitats per contraposició als dies laborables.

De febrers, n'hi ha pocs de bons.

Febrer, mes mentider, un dia dolent i l'altre també.

És el cor de l'hivern, quan la naturalesa hiverna.

El febrer corre com un gos llebrer.

És el mes més curt de l'any, amb només 28 dies, o 29 si l'any és bixest.

El febrer, de cap o de cua, l'ha de fer.

Febrer, de cap o de cua l'ha de fer.

El febrer és traïdor, borrascós i gelador.

El febrer és molt traïdor, borrascós i gelador.

El mes de febrer ha de jugar alguna mala passada al camperol, si no a l'inici, a mitjans o al final, perquè és el cru hivern i pot fer alguna gelada imprevista.

El febrer ja és jornalier.

Pel febrer, jornal sencer.

Ja hi ha feines a fer al camp que al gener no es podien fer per pluges o neu.

El febrer no deixa ovella ni corder.

Mata més el febrer que el carnisser.

Els animals que pasturen a muntanya corren perill de morir de fred si no se'ls alberga al corral.

El febrer, passat prop del braser.

Com: Al gener, tanca la porta i encén el braser.

El febrer tira les ovelles al carrer.

Els animals estabulats tenen ganes d'eixir a pasturar herba fresca.

El millor llenyer, guarda'l per al febrer, i el millor tió, per a l'Ascensió.

(llenyer = llenya, tronc / tió = tronc mig cremat)

Guarda llenya al llenyer per quan arribe febrer.

Per al febrer, llenya guardaré.

Febrer és el mes més gelat de l'hivern, i a l'Ascensió ja no fa tant fred.

El qui balla pel febrer, poca faena té per fer.

Febrer és una mesada molt feina en el camp.

En febrer busca l'ombra el gos.

Els gossos grans semblen no passar fred; els altres, sí.

En febrer, fulla hi ha d'haver; si no de morera, d'esbarzer.

És una gran veritat quan u vol interpretar les coses com ell vol o quan u s'entossudeix en qualsevol opinió.

En febrer rega el teu planter.

Els plançons requereixen reg sovint.

En sol matar més el febrer que un carnisser.

Maleït febrer, que t'emportes l'ovella i el corder.

En febrer, tira les ovelles al femer.

La gelor mata molts animals.

Similars: Polls de gener, moren en el paller.

El febrer no deixa ovella ni corder.

Febrer abeurat, mig any assegurat. (abeurat = amerat, xopat)

Si les pluges són generoses, assaonen el sòl i el subsòl.

Febrer acabat, nanses/xarxes a la mar.

La fi del febrer és el temps de pesquera del marisc i moltes espècies de peix.

Febrer arribat, xucles en mar. (= peix gris de l'espècie *Maena vulgaris*)

És el millor moment per a la pesca d'aquesta espècie.

Febrer avergonyit, es tapa la cara i ix de nit.

És un mes que es caracteritza per la nuvolositat abundant durant el dia i les nits rases i estrellades.

Febrer curt, brau i tossut. (brau = rigorós, fort, valent)

Febrer el curt, pitjor que un turc. (turc = pirata, bandit)

Febreret curt, pitjor que un turc.

Febreret el curt, amb vint-i-vuit dies en surt.

Febrer és el mes més curt de l'any i el més fred i perjudicial, sobretot per a la salut.

Febrer és traïdor, borrascós i gelador.

No es pot esperar que faça bon temps.

Febrer febreret: creix el dia i creix el fred.

Similar: Sant Antoni, un pas de dimoni.

El millor llenyer, guarda'l per al febrer.

Febrer febreret, set capes i un barret.

Pel febrer, abriga't bé.

Quan febrer viu, el fred reviu.

En aquest mes, la gelor campa amb força.

Febrer, mes mentider, un dia dolent i l'altre també.

És l'època del fred, i si veiem el sol ens autoenganyem pensant que ja ve el bon temps.

Febrer, no planyes el jornalier si faena vol fer. (plànyer = lamentar)

No ha de doldre pagar jornal a qui treballa a la intempèrie en les pitjors condicions climatològiques.

Febrer plujós, cara de gos.

Quan s'afigen pluges al fred, tot el món es malhumora.

Febrer trau els ordis del bolquer. (bolquer = embolcall de bebé)

Este cereal despunta i es manifesta en este mes.

El febrer trau flor l'ametller.

En gener i febrer va florint aquest arbre per les valls.

Com: Pel gener floreix l'ametller.

Els Carnestoltes donen voltes.

Per Carnestoltes, bones voltes.

Es tracta d'una festivitats canviant que depén de la fase lunar i el calendari cristià, i, a més, és molt moguda i dinàmica.

Gener i febrer mengen més que el món sencer.

En el ple hivern, es consumeix molt i no s'arreplega res, sobretot en el camp i la mar.

La neu al febrer (se'n) fuig com un gos llebrer.

La neu de febrer se'n va com un gos llebrer.

La neu de febrer marxa com un llebrer.

No sol nevar molt copiosament al febrer per les nostres terres, i per tant la neu es fon prompte.

Similar: Neu febrer, aigua en un paner.

La sembra en febrer, collita sol fer.

És el final del fred fort i la temporada prèvia a les pluges.

Més tard o més matiner, Carnestoltes, dins del febrer.

Més tard o més matiner, Carnaval, dins del febrer

El carnaval és una celebració precristiana que se celebra en funció del calendari religiós cristià, que és el que marca la pauta festiva en Occident.

Similar: Pel mes de febrer, Carnestoltes hem de fer.

Neu de febrer, aigua en un paner. (= cistell, cistella, cove)

Va fonent-se i degotant sobre el sòl prou ràpidament perquè al litoral mediterrani no cauen nevades copioses ni el fred és rigorós.

Similar: La neu de febrer marxa com un llebrer.

Nevades de febrer, pluges pel juny solen fer.

Això diuen.

Similar: Pluja de gener, tot l'any va bé.

On toquen al febrer calamarsades, al juliol pedregades. (calamarsada = pedregada, granissada)

El granís febrerenc anuncia que tot l'oratge de l'any estarà desbaratat.

Similars: Quan trona pel febrer, molt mal en ve.

Si el febrer no febreja, tot l'any bogeja.

Pel febrer, abriga't bé.

És quan més fred fa.

Pel febrer, guarda la palla al graner.

Com que encara queda hivern per davant, cal reservar palla per a les cavalleries.

Pel febrer, jornal sencer.

Al febrer s'han de fer moltes feines al camp, per tant, el jornalier es guanya bé el sou.

Similar: Pel febrer, lloga jornalier.

Pel febrer, la neu fuig com un ca llebrer.

Pel febrer, la neu se'n va com un ca llebrer.

Neu de febrer, corre com un gos llebrer.

La neu de febrer marxa com un gos llebrer.

La neu, pel febrer, fuig com un ca llebrer.

La neu del febrer, se l'emporta amb les potes el llebrer.

Per fi de febrer, la neu ja se'n va com un llebrer.

Pel gener, la neu s'hi asseu com un cavaller; pel febrer, la neu ja fuig com un ca llebrer.

Pel gener i pel febrer, la neu fuig com un ca llebrer.

La neu de desembre i de gener s'assenta com un cavaller, i la neu de febrer fuig com un gos llebrer.

Les temperatures al voltant dels zero graus pròpies del cor de l'hivern solen pujar a les acaballes del febrer.

Pel febrer, lloga jornalier.

Pel febrer, lloga jornalier; pa menjarà, però feina farà.

És el mes de poda i crema, de femada i la llaurança.

Similar: Pel febrer, jornal sencer.

Pel febrer, set capes i un barret. (barret = capell, gorret de llana)

Pel febrer, abriga't amb dues capes si pot ser.

Antigament, els homes vestien capa més o menys llarga o manta, segons la seua possibilitat econòmica, i barret de llana.

Com: Pel febrer, abriga't bé.

Pel febrer, un dia al sol i l'altre al braser.

Pel febrer, un dia al sol i un altre al braser.

Pel febrer, una estona al sol i una altra al foguer. (foguer = llar, lloc on es fa el foc)

Pel febrer, una estona de sol i una altra al foguer.

Sol de febrer, no dura mai un dia sencer.

Pel mes de febrer, un dia dolent i l'altre també.

Si el febrer riu, el fred reviu.

Els dies de febrer són incerts, però més freds que bons.

Pel mes de febrer, Carnestoltes hem de fer.

Aquesta celebració cau quasi sempre en febrer.

Similar: Per Sant Anton, Carnestoltes són.

Per la Candelera, ous a la carrera.

Les gallines són més ponedores a mesura que el dia s'allarga.

Com: Per Sant Anton, la gallina pon.

Per la Candelera, una hora sencera.

La llum diürna s'ha allargat des del solstici d'hivern del 21 de desembre.

Per Sant Anton, Carnestoltes són. (= carnaval)

Després de Sant Anton, Carnestoltes són.

Després de la Candelera, Carnestoltes ve al darrera.

Són dos referents per situar Carnaval en el calendari.

Per Sant Maties, març al cap de cinc dies, però si és l'any de traspàs, al cap de sis el trobaràs. (24 de febrer / any de traspàs = bixest, bissèxtil, que té 366 dies)

No falla.

Pluja de febrer, no entra al terrer. (terrer = bancal, terreny)

En general, les pluges hivernals no solen ser abundoses; en canvi, les de primavera i tardor, sí.

Quan febrer viu, el fred reviu.

El fred hivernal s'acreix en febrer.

Quan la Candelera riu, el fred és viu. Quan la Candelera plora, el fred és fora. (riu = fa sol; plora = plou)

Aquesta data és indicativa de la duració del fred hivernal.

Quan la Quaresma entra seca, ix seca.

Això diuen.

Quan trona pel febrer, tremola el vinyater.

Quan trona pel febrer, molt mal en ve.

Els trons hivernals solen ser anunci de pedregada.

Qui té ovelles pel febrer, les dóna per un diner. (diner = actualment, un cèntim)

Fa tant fred que s'ha de malvendre part del patrimoni per a comprar llenya o carbó.

Qui tus pel febrer, tossirà pel març i per l'abril també.

Qui resulta afectat pel fred o la humitat arrossegirà la malaltia fins a la primavera.

Si el febrer no febreja, el març marceja.

Si al febrer no fa massa fred, el mes de març serà frescot.

Similar: el següent.

Si el febrer no febreja, tot l'any bogeja.

Febrer és el mes que té la clau de tot l'any, i si el fred no és el que correspon, l'oratge de tot l'any estarà alterat.

Similar: l'anterior.

Siga tard o pel primer, carnestoltes pel febrer. (Carnestoltes = carnaval)

Sempre cau en febrer.

Si la Candelera plora, l'hivern és fora; si la Candelera riu, l'hivern és viu. (riure = fer sol / plorar = ploure)

Si la Candelera riu, ja som a l'estiu; i si plora, ja és l'hivern fora.

L'oratge en aquesta data és decisiu i delimitador de les dues estacions.

Si no plou pel febrer, no hi ha bon prat ni graner.

Si no plou quan correspondria, les plantes passen set.

Sol matar més el febrer que el carnisser.

El fred febrerenc pot gelar els animals que estiguen a la intempèrie.

Tot va bé, si febrer plou.

La pluja sempre és benvinguda en el camp mentre no siga excessiva.

Març

Aigua de març, faves a sacs.

Aigua de març, herba als sembrats.

Aigua de març, herba en els sembrats.

La pluja primaveral ajuda a l'eclosió de tots els vegetals, els bons i els dolents per a l'home.

A Pasqua el joc i a Nadal el foc.

A Pasqua els jocs i a Nadal els focs.

A Nadal, al foc, i a Pasqua, al joc.

Cada cosa vol el seu moment, o cada moment la seua cosa.

Connex: A Nadal, al foc, i a Pasqua, al sol.

Boira en març, fred en maig.

Si els símptomes hivernals es manifesten en març, significa que l'hivern serà durador.

Cada gelada de març, una ploguda pel maig.

Cada gelada en març, una ploguda en maig.

Si les pluges de maig són ideals perquè reguen quan ha de venir la calor, les gelades de març alimenten lentament la terra abans del bon temps primaveral.

Cànem gentil, sembrat en març i eixit en abril.

S'explica diàfanament.

Civada pel març, llenya per l'abril i blat pel maig.

Tres elements amb els respectius temps de producció.

De la flor que el març vorà, poc de fruit se'n menjarà.

La floració que despunte en aquest mes encara està en perill de gelada.

El març li demanà uns dies a febrer, per enganyar a sa mare.

Març té més dies que febrer, i si bé és més hivernal que primaveral, els seus últims dies solen anunciar la bonança que s'aproxima.

El sol de març dura cent anys en la falç.

El sol de març pega set anys en el nas.

El sol de març es nota set anys a la cara.

Sol de març, pigues i barbs.

En aquesta època no crema i es treballa bé al camp.

El sol de març estella el cap dels ases. (estellar = malmetre, desbaratar, estropellar, quartejar)

Els ases són tan burros que si els deixen al sol, no busquen l'ombra. (Per això se'ls sol posar un capell de palla amb forats per a les orelles.)

El sol de març porta refredats.

El sol és enganyós en març perquè assolella però no calfa, i si calfa un moment, fa que ens confiem i ens llevem roba.

En març no et lleves ningun/ni un pedaç. (pedaç = retall, peça de roba)

Març és encara fresc, si no fred.

Com: Fins al setanta d'abril no et lleves un fil.

Castellà: *Hasta el cuarenta de Mayo no te quites el sayo.*

En març, mai surt la vella de la vora del foc.

Encara sol fer fred i les cases es refreden, si no dia, sí de nit, fins ben entrat el mes d'abril.

La lluna vella de març no marxa sense glaç. (glaç = gel)

En aquest moment de març encara gela de matinada.

La saó de març, bona per al favar.

La só en març és bona per a tots els cultius.

Març marcedor, nit freda i dia amb calor.

Març marçador, que de nit fa fred i de dia calor.

Març, falsa primavera que enganya al bestiar.

Març marcer, carasser i ventoler.

Març marcer, molt carasser.

Març marcer, sol carasser. (marcedor, marcer = propi del mes de març, que fa l'oratge que correspon al seu moment / carasser = rialler, content, alegre i assolellat)

És el mes de transició entre l'hivern i la primavera, i per tant d'oratge incert, amb ullades o estones de sol.

Similar en castellà: *A 15 de marzo da el sol en la umbría y canta la golondrina.*

Al cruzar el sol por Aries, crecen los días y cambian los aires.

Març marçàs, de l'ovella en fas pedàs. (= ajuda econòmica, sobresou)

Un bon mes de març invita els animals a criar.

Març marcedor, nit freda i dia amb calor.

Març marcedor, que de nit fa fred i de dia calor.

Sol ser així.

Març marceja... i la gent bogeja. (bogejar = desvariar)

L'oratge de març és inestable, ventós i canviant, i aquesta mutabilitat afecta l'estat d'ànim de les persones.

Com: La primavera, la sang altera.

Març marcer, apedrega a sa mare en el carrer.

Si pedrega, ho fa amb gana. (Març és un mal fill de la primavera.)

Març marçot, mata la vella a la vora del foc.

Març marçot, mate l'auela al racó del foc. (mate = mata)

Març marçot, mata a la vella a la vora del foc, i a la jove si pot.

Març marçot, s'emporta la vella de la vora del foc, i la jove si pot.

(marçot = denota rigor, llargària)

Març marçot que la vella s'emporta al clot de la vora del foc, i a la jove si pot.

Març ventós mata la vella a la vora del foc.

Març marçot, mata l'ovella i l'ovellot, i a la vella a la vora del foc i a la vella si *li trob*. (*li trob* = la hi troba, la troba allí)

Març marçot, no m'has mort cap ovella ni cap corderot.

Els mesos de canvi estacional (primaveres d'estiu i d'hivern) causen modificacions perjudicials en els éssers vius: al·lèrgies, depressions, defuncions...

Castellà: *Si marzo vuelve de rabo, ni deja cordero con cencerro ni pastor enzamarrado.*

Si marzo vuelve de rabo, ni deja oveja con pelleja, ni pastor enzamarrado.

Març ventós, abril plujós.

Març ventós i abril plujós porten el maig gojós.

Març ventós i abril plujós fan el maig florit i formós/hermós. (formós = bell, bonic)

És l'oratge que correspon en un any normal.

Castellà: *Marzo ventoso y abril lluvioso hacen el año gozoso/florido y hermoso.*

Marzo ventoso y abril lluvioso sacan a mayo florido y hermoso.

Març ventós, per al llaurador/pagès profitós i per al mariner desastrós.

El vent eixuga l'excés d'humitat dels bancals i impedeix a les barques d'estar-se quietes en un lloc concret.

Neu gelada al mes de març, pluja forta per a maig.

Si el març és hivernal, podem esperar que l'hivern s'allargue.

Ni dona desvergonyida, ni planta pel març florida.

No són coses desitjables perquè duraran poc. (El mes de les flors per excel·lència és maig.)

Pasqua marçal, fam o mortandat.

Pasqua marçal, mortaldat i fam.

Pasqua marçal porta mal any.

Pasqua marcenca, fam primeremca. (= prompte, aviat, sense tardança)

La Pasqua pot caure en març o en abril. Si la festivitat cau en març, es desatenen treballs agrícoles quan més falta fa.

Pasqua plujosa, anyada granosa.

La pluja primaveral és excel·lent per als cereals de secà.

Pel març, corre el diable per totes parts.

Es tracta d'un mes enganyós en el que fa sol i fred, i si de dia fa bo, de nit fa fred, i les persones i els animals es refreden.

Pel març, els ametllers en flor i el jovent en amor. (el jovent = la joventut, els joves)

La primavera desperta els vegetals i anima els animals.

Pel març, el sol rega i l'aigua crema.

Amb un joc de paraules, indica que el sol encara no crema i que l'aigua ja ha perdut la gelor hivernal.

Pel març, la falceta al braç. (falceta = falç, corbella menuda)

Cal anar preparat per a segar les herbes que envaeixen els camps, no per a segar la collita.

Pel març, la verdor, i per l'abril, la flor.

És que el correspon en un any de climatologia normal.

Pel març, les xarxes a la mar.

Per març, les xarxes al mar.

Pel març, carn a la mar.

Pel gener la canya al raconer i pel març la canya al braç.

És el moment de la pesca abundosa.

Pel març, qui no té sabates ja pot anar descalç.

Diu humorísticament, i enganyosament, que pareix que en març ja faça calor però que en realitat no és així.

Per març, vés com vas/vaig.

No cal abrigar-se més, però tampoc llevar-se roba, perquè l'oratge és incert.

Quan al març trona, l'ametlla és bona.

Les pluges de març nodreixen els bancals i els seus arbres fruiters.

Quan el març haja passat, mariner, fes-te a la mar.

Igual que l'anterior.

Ploure de març, dóna faver i lleva blat. (faver = favar, favera)

Pluja de març, dóna faves i furta blat.

Aquesta pluja afavoreix una planta i en perjudica una altra.

Quan al març trona, l'ametla és bona.

Quan per març trona, l'ametla és bona.

És un bon auguri de pluja quan l'ametla comença a créixer.

Quan (el) març fa de maig, (el) maig fa de març.

Trons en març, fred en maig.

Març marceja, abril bogeja.

Si el març no marceja, ni l'abril abreleja, tot l'any bogeja.

Si març no marceja, ni abril no abreleja, tot l'any bogeja.

Si en març fa com maig, en maig fa com març.

Quan el març fa de maig, el maig fa de març.

Quan l'oratge no es correspon amb el temps cronològic, és que l'any està trastocat i l'hivern s'allargarà.

Castellà: Cuando marzo mayea, mayo marcea.

Si el bou vols engreixar, de mig febrer a març l'has de pasturar.

Quan el fred comença a minvar, és bon moment per traure a pasturar el ramat perquè s'alimente de la primera herba de l'any.

Si no llaures pel març, ja no llauraràs.

No és del tot cert, encara que és el millor moment de llevar les herbes crescudes i preparar la terra per a les pluges d'abril.

Si no podes pel març, no veremaràs. (veremar = fer la collita del raïm)

Les podes, en general, s'han de fer en hivern, quan les plantes estan adormides.

Sol i aigua, temps de març.

És l'oratge que s'espera en un any normal.

Castellà: *Marzo marceador, que de noche llueve y de día hace sol.*

Similar en castellà: *Marzo marcelero: por la mañana, rostro de perro; por la tarde, valiente mancebo.*

Trons de març omplin la barcella i el cabàs. (barcella = recipient quadrat per a mesurar gra o farina)

Les pluges que solen seguir els trons nodreixen bé la terra i auguren bones collites de cereals i fruites.

Abril

Abril abril, un de bo de cada mil.

De l'oratge d'abril no ens podem refiar, perquè encara pot ploure, gelar o nevar.

Abril abrillet, mata a sa mare de fred.

Les nits encara són fredes, i alguns dies també.

Abril acabat, hivern passat.

Abril finat, hivern acabat. (finat = difunt, mort, traspassat)

Quan entrem en maig ja ens podem considerar en el bon temps.

Abril encapolla les roses, i maig les cria obertes i oloroses.

Abril porta les flors i maig s'emporta els honors.

La floració abrilera es cull en la plenitud al mes següent.

Abril gelat, coques de blat.

L'aigua abrilenca és magnífica per a les plantacions cerealistes.

Similars: Abril mullat, bo pel blat.

Abril mullat, creix l'herba per al ramat.

Abril i senyors, tots traïdors.

Bon abril i bon cavaller, molt escassos solen ser.

Significa que no podem fiar-nos de l'oratge, que es comporta com els senyors feudals, que hui pactaven i demà es combatien.

Castellà: *Abriles y condes, los más traidores.*

Abriles y yernos, pocos hay buenos.

Similar en castellà: *A abril alabo si no vuelve el rabo.*

Abril plovent, maig rient.

Abril plujós i maig ventós fan l'any ric i profitós.

Quan l'oratge s'adiu amb el temps corresponent, tot va bé: abril ha de ser plovedor i maig, assolellat i amb vent suau.

Castellà: *Marzo ventoso y abril lluvioso hacen el año gozoso.*

Marzo ventoso y abril lluvioso hacen el año florido y hermoso.

Abril mojado, malo en la huerta y bueno en el campo.

Abril que abrejeja, primavera que fuejeja. (fuejeja = cavalca, avança)

Abril que ix plovent, al maig crida rient.

Abril que ix plovent, maig arriba somrient.

Abril plovent, maig rient.

Abril que ix plovent, el maig crida rient.

Abril plujós i maig ventós fan l'any ric i profitós.

Abril i maig tenen les claus de tot l'any.

Abril tronat, bon any assegurat.

Abril que trona, collita bona.

A l'abril, cada gota val per mil.

Quan per l'abril trona, la collita és bona.

Trona l'abril: ve bon estiu.

Tronada per l'abril, cada gra en torna mil.

Quan l'oratge es correspon amb el seu temps, s'augura un bon any per a les collites.

Castellà: *Abril abrilero, cada día dos aguaceros.*

Abril abril, cogollos mil.

Abril lluvioso hace a mayo hermoso.

Abril saca la espiga a relucir.

Abril, aguas mil, si no al principio, al medio o al fin.

Abril para ser abril ha de tener aguas mil.

Abril, si bueno al principio, malo al fin.

Abril sin granizo, Dios no lo hizo.

Abril tronado, viene buen verano.

Abril y mayo, las llaves de todo el año.

A l'abril, amanix llenya i foguerill. (foguerill = fogueril, fogó, fognet)

Encara fa fred, i si de dia no en fa exteriorment, les cases estan encara gelades perquè el sol no les escalfa suficientment.

A l'abril, el blat puja fil a fil; al maig, puja com un faig.

A l'abril, puja el blat fil a fil; al maig, puja com un faig. (faig = arbre esvelt de creixement ràpid similar al xop)

A la naixença, el blat sembla herba, fins que cobra força mercè a la pluja.

Similar en castellà: *Abril encapulla las rosas y mayo las luce abiertas y hermosas.*

Aparte de otras cosas, en abril lilas y en mayo rosas.

Altes o baixes, per l'abril les Pasqües.

Altes o baixes, per l'abril són les Pasqües. (Pasqües = la Pasqua florida)

La Pasqua sol caure dins d'aquest mes, dies amunt o dies avall, i molt rarament cau en març.

Borró que naix dins d'abril, no té temps de fer bon vi. (borró = gema, brot)

La vinya que floreix abans de maig fa el raïm abans d'hora i poc dolç.

Castellà: *Yemas de abril, pocas al barril.*

Al fin de abril, en flor la vid.

Crema més el sol d'abril que el de tot l'estiu.

El primer sol que es pren en l'any bronzeja més perquè tenim la pell descolorida des de la temporada anterior.

De l'abril al setembre, navega sense témer; de l'octubre al març, no vages per mar.

La navegació pel bon temps és un plaer, i un perill en l'època de mal temps.

De principi a fi, l'abril sol ser roí.

Es diu perquè a l'inici de la primavera el temps no és estable i l'oratge, canviant.

Diumenge de Rams, qui no estrena no té mans.

El dia de Rams, qui no estrena no té mans.

Pel diumenge de Rams, qui no estrena no té mans.

Recorda que és costum estrenar alguna peça de roba el diumenge de Rams, i significa que a qui no estrena res li falta una cosa important.

El bon povil poda a l'abril. (povil = pubill, hereu, hereuer, primogènit)

Significa que qui té una posició de privilegi o benestant pot despreocupar-se de faenes menors, que li fan altres. (A l'abril ja és tard per a podar.)

Els matinetes d'abril són molt dolços de dormir.

De fet, tots els matinetes ho són.

En abril, aigua al vi.

Les pluges d'abril nodreixen les vinyes, que produiran molt raïm i, per tant, se n'obtindrà molt vi.

Com: A l'abril, cada gota val per mil.

En abril no et lleves fil. (llevar-se fil = llevar-se roba)

Per l'abril, no et lleves ni un fil.

Fins el setanta d'abril, al cos no li lleves ni un fil.

Fins el setanta d'abril no et lleves del cos ni un fil.

Fins el setanta d'abril, no et lleves (ni un) fil.

Fins més allà d'aquest mes no podem estar segurs que s'estabilitzarà el bon temps; per tant, no convé guardar la roba d'hivern o eixir de casa amb mànega curta per si de cas.

Similar: Fins el dotze de maig, l'hivern no diu "me'n vaig".

Castellà: *Abril sonriente, de frío mata a la gente.*

Hasta el cuarenta de Mayo no te quites ni un sayo.

En abril no toques raïl. (raïl = arraïl, rel, arrel)

És a la tardor i a l'hivern, quan la planta està adormida, que es pot podar o manipular, no quan està cobrant energia plena.

Flor d'olivera per l'abril, oli just per amanir. (= per a l'amanida)

El mes d'abril és prompte per a la florida de l'olivera, que tindrà temps de perdre flors i, per tant, produirà menys que si haguera florit més tard.

Similars: Flor de l'abril, oli en setrill.

Mostra d'abril, no en posaràs oli al setrill.

Contrari: Flor d'olivera per Sant Joan, oli en gran.

Fred d'abril, no faltarà pa ni vi.

La il·lusió influeix més en l'esperit que la realitat desagradable.

Com: No hi ha abril sense espigues.

Similar en castellà: *A mal tiempo, buena cara.*

Gelada d'abril, fam per tot l'any.

Gelada abrilera, fam al darrera.

Si gela per l'abril, arruïna totes les collites, perquè estaven en plena maduració.

Similar: Nevades en abril, pedregades a l'estiu.

Humitats d'abril fan fer llit.

Els canvis sobtats de l'oratge primaveral causen tants refredats com l'hivern.

L'abril fa el pecat i el març és l'acusat.

Quan el mal oratge abrilenc arruïna la collita, es diu que l'hivern s'ha allargat, però mai se l'inculpa perquè és el mes de les flors, dels amors, de moltes festes locals...

Connex en castellà: *Abril trae flores y mayo se lleva los honores.*

L'abril, mes gentil.

És temps d'amor, de flors, de clima suau...

L'abril mullat, de pa ve carregat.

L'aigua d'abril omple la gerra i el barril.

Les pluges prèvies a l'adveniment del bon temps enriqueixen la terra i alimenten el blat i la vinya.

L'abril mata un home i després se'n riu.

L'abril, rient, mata de fred a la gent.

Per l'abril, abrilàs, torna la llebre al jaç. (jaç = matalàs, llit)

Per l'abril, cada ocell canta en son niu.

En abril, tot pardal fa son niu.

El fred encara no ha marxat o torna esporàdicament, per tant, ningú pot fiar-se del temps, aparentment primaveral. És el moment de la nidificació en general.

Castellà: *Abril hace las puertas cerrar y abrir, y a los cochinos gruñir.*

Similar en castellà: *De marzo a la mitad, la golondrina viene y el tordo se va.*

Mes d'abril, aigua poca i núvols mil.

L'abril diu al maig: jo no he plogut, tu plou a raig. (= a doll, a poalades)

El més d'abril té fama de plovedor, però no sempre és així.

Similar: A l'abril, cada gota val per mil.

Contrari: En abril, aigües mil.

Mostra d'abril, no en posaràs oli al setrill.

Similar: Flor en abril, oli en setrill.

Contrari: Flor d'olivera per Sant Joan, oli en gran.

Neu d'abril, pedregada a l'estiu.

Nevades en abril, pedregades a l'estiu.

Similar: Gelada d'abril, fam per tot l'any.

No hi ha abril sense espigues.

Els dies bonics es viuen amb la il·lusió d'un futur prometedor.

Castellà: *Abril frío, tortas de trigo.*

Pasqua florida, bonicària complida.

La pasqua floral és la més bonica perquè se celebra en la primavera, al contrari que l'altra, que se celebra en el fred Nadal.

Pasqua granà, la falç a la mà. (granat o granós = espigat, que té gra o llavor)

Aquesta festivitat marca el moment de la sega dels cereals.

Pasqua i Nadal s'esperen amb alegria i passen com *altre* dia.

Fa més goig la il·lusió per les coses que la seua consecució.

Similar: De la festa, la vespra.

Pasqua plujosa, anyada granosa. (granosa = abundant en gra)

Pasqua plujosa, collita abundosa.

Per l'abril, cada gota en val mil.

Per l'abril, espigues mil.

Per l'abril, cada ocell canta en *son* niu.

Per l'abril, ocells a mil.

Per l'abril, vénen els ocells a mils.

Per l'abril, ocells estranys.

Les pluges d'abril nodreixen els cereals mentre les aus, pròpies o forànies, crien.

Per l'abril, arranca un card i en naixeran mil.

És un advertiment per als camperols, ja que en arrancar-lo se n'escampa la llavor, que ja està madura.

Per l'abril, cada ocell canta en *son* niu.

Abril és el mes en què l'ocellada en general desperta a la primavera.

Per l'abril, de matinet, que a gust s'està en el llitet.

Gran veritat.

Per l'abril, espigues mil.

És quan despunten els cereals: l'ordi, la civada, l'espelta...

Per l'abril, oronetes mil.

Per l'abril, ous mil.

És el temps del retorn de les aus migrants, la nidificació i la posta dels ocells, entre ells, les gallines.

Per la Pasqua els jocs i a Nadal els focs.

Les dues pasqües reuneixen tradicionalment la gent, l'una a l'aire lliure i l'altra dins casa.

Per la Pasqual i per Nadal, cada ovella al seu corral.

Són les ocasions de retrobament de la família.

Per Nadal calor i per Pasqua fred, fan l'any bo i dret. (dret = correcte)

És una opinió.

Per Santa Valèria, la gratlla a la mar. (Sta. Valèria = 14 d'abril)

La primavera és època de pesca.

Per Sant Jordi, mira l'ordi.

Per Sant Jordi espiga l'ordi; per Sant Marc, espiga el blat.

Per Sant Jordi, cava *ton* ordi, que per Sant Marc ja faràs tard.

El 23 i el 25 d'abril ja es pot calcular el volum de cereals.

Per Sant Marc Evangelista, el mes de maig a la vista.

És el dia 25 d'abril.

Pluja d'abril i sol de tardor solen fer l'any millor.

Pluja d'abril i sol de tardor solen fer l'any bo en millor.

Rient i plorant, l'abril va passant.

Alternant el sol i les pluges, abril prepara les collites.

Quan l'abril és florit, cada ocell fa el seu niu; només el picot i el gaig ho fan el mes de maig.

Ja ho sabeu.

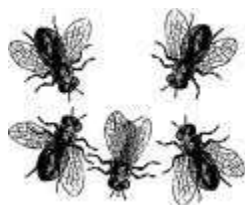
Quan l'abril no sap què fer, pren el dimoni per conseller.

Es diu com a crítica del mes d'abril pel seu oratge canviant i indecís

Qui mata una mosca en abril, en mata cent mil.

Matant una mosca a l'abril, se'n maten més de mil.

Cert, perquè les mosques són molt prolífiques en la reproducció.

Qui pesca el bou per l'abril, no treu peix i perd fil. (bou = xarxa d'arrossegament superficial)

Es desgasten els ormejos de pesca en canvi de poc benefici.

Sant Jordi arribat, surt la cuca del forat.

Ve a significar que el 23 d'abril és la porta de la primavera i els insectes comencen a manifestar-se.

Si a l'abril plou, blat, ordi i seu de bou. (seu = greix, sagí, saïm)

Abril té la clau de les collites de cereals i de les vaques grasses o primes.

Si al 3 d'abril, la cucut no fa piu-piu, o està engabiat o no és viu.

Si el tres d'abril el puput no ha cantat, o és mut o (és) enterrat.

Si per l'abril el cucut no ha vingut, o és mort o s'ha perdut.

És una constatació ornitològica.

Castellà: *Gallo que no canta, algo tiene en la garganta.*

Si l'abril fa llot, no es perdrà tot. (llot = fang, tarquim, seno)

Al litoral mediterrani sol ploure prou en les dues primaveres de l'any, i encara que l'aigua s'entolle i podrisca algunes plantes, d'altres creixeran ben regades.

Si l'abril venteja, és que encara marceja.

Correspondria que març fóra ventós i abril plujós, per tant, la climatologia està alterada.

Si no vols menjar sopes a l'estiu, sembra pésols per l'abril.

Un bon consell agroalimentari.

Si tot foren setmanes santes i veremades, ben poc durarien capellans i ases. (veremada = verema)

La setmana santa fa treballar moltíssim els sacerdots i la verema fa fer molts viatges als burros.

Si trona en l'abril, bon estiu.

Si per l'abril sents tronar, ordi i blat no faltará.

Les pluges prèvies a l'adveniment de la calor moderen el rigor estival perquè han encatifat de vegetals la terra i han regat els cereals.
Si vols tenir bon pernil, comença d'engreixar el porc a l'abril.
S'ha de fer ben gros per a la matança, al gener següent.

Maig

Aigua de maig, de raig a raig; d'abril, de fil a fil. (= a poc a poc, moderadament)

Les pluges d'aquestos dos mesos són les més apreciades pels camperols.

Aigua de maig, fa créixer el cabell un raig. (= un poc)

Aigua de maig fa créixer el cabell i no fa mal.

Això diuen, per comparació amb les plantes.

Aigua de maig, mal és per als animals.

S'ignora per què.

Aigua de maig, pa per tot l'any.

Aigua en maig, a omplir el graner vaig.

Rega els sembrats de cereals i els ajuda a suportar la calor estiuenca.

Al maig, a segar me'n vaig ordís però no blats.

Hi ha un mes de diferència de maduració entre un cereal i l'altre.

Al maig, vés com vaig.

A maig, vaig com vaig.

Al maig, vaig com vaig.

Maig té la millor temperatura de l'any i no cal dur damunt molta roba.

Similar: Fins al setanta d'abril no et lleves del cos ni un fil.

Bellesa i flor de maig, en un dia me'n vaig.

Bellesa i flors de maig, en un dia me'n vaig.

Les flors que es fan en maig duren poc, igual que la bellesa humana, que dura mentre s'és jove.

Similar: La que no és bonica als quinze anys, que no espere ser-ho mai.

Bels de maig, belets d'octubre. (bel = veu de cabres i bens)

Significa que els aparellaments primaverals porten criatures al món a la primavera d'hivern.

Bodes maials, bodes mortals. (maial = magenc, del mes de maig)

Les coses que es presenten molt boniques, a la llarga no ho són tant.

Similars: Després de la lluna de mel, ve la lluna de fel.

T'has casat, t'has cagat.

Boga i bagassa, pel maig està grassa. (boga = bova, planta aquàtica que serveix per a fer seients de cadires / bagassa = prostituta)

El bon temps afavoreix la bona presència.

Cada cosa al seu temps, i a maig, cireres.

Cada cosa al seu temps, i de maig, cireres.

Cada cosa al seu temps, i per maig, cireres.

Cada cosa pel seu temps i pel maig cireretes.

Cada cosa per son temps i pel maig cireretes.

Cada cosa s'ha de fer en el moment idoni, ni abans ni després perquè serà a destemps, com les cireres, que sempre són puntuals cap al final del mes.

Similars: València no es va fer en un dia.

Després d'Ibi, Tibi.

Similar, l'expressió: Tot arribarà.

Castellà: *Más vale llegar a tiempo que rondar un año.*

Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.

Alza en mayo y bina en junio, cogerás poca paja y grano

ninguno.

Cada gelada de març, una ploguda pel maig.

L'oratge de març influeix el maig.

Casament de maig, curta durada.

Els casaments fruit d'un enamorament sobtat duren mentre dura l'enamorament, és a dir, poc.

Similar: el següent.

De bodes del maig, fruit no en vindrà.

Com l'anterior, significa que no tindran temps de donar fills.

De l'aigua d'octubre i del sol de maig naix el blat.

De l'aigua d'octubre i del sol de maig, en neix el blat.

S'explica bé.

Similar en castellà: *Mayo, cual lo encuentro, tal lo grano.*

Dels mals de maig, metges no en curen.

Es refereix als mals d'amor.

De sant Miquel a sant Miquel fa una mateixa mar i un mateix cel. (8 de maig / 29 de setembre)

Durant l'estiu, l'oratge és poc variable.

Déu ens guarde de la pols de maig i del fang d'agost.

Guardeu-nos de la pols de maig i de fang d'agost.

No et fies de pols de maig ni de fang d'agost.

Si fa sequedat en primavera i plou massa tard, les collites se'n ressenten.

Connex: Déu ens guard de pols de gener i de fang de juliol.

Dies de maig, dies amargs: els pans curts i els dies llargs.

Els pans curts deu referir-se al blat de la futura collita, que encara està creixent.

Connex: Diu el blat al sembrador: "Amb un gra o amb dos, pel juliol estaré amb vós".

D'obra de maig, ma casa faig.

Fa la temperatura ideal per a les faenes dures i pesades i perquè els materials s'assequen convenientment.

El dia en maig va allargant i el graner es va esgotant.

Les reserves de la collita precedent han deixar espai per a la imminent collita.

Similar: Guarda pa per a maig i tot l'any en tindràs.

Similar en castellà: *Mayo hortelano, mucha paja y poco grano.*

El maig comença amb una creu, i qui s'hi casa en té dues. (s'hi casa = es casa en este mes)

En maig, mes de les flors, és tradicional del catolicisme hispà fer creus florals festives. El refrany significa que qui es casa es complica la vida.

El maig gemat fa el bon blat i l'agost fa el bon most. (gemat = espigat)

Un mes madura el cereal i l'altre, el raïm.

El mes de les flors, el mes dels plors.

Maig és l'època en que quasi totes les plantes floreixen, i també és el temps dels enamoraments i, a vegades, dels desenganys.

Connex: El primer que cull la flor, s'emporta l'olor.

El pa i el vi naixen dintre el maig.

En aquest mes comencen a despuntar els grans.

Connex en castellà: *El percebe y el salmón, en mayo están a la sazón.*

Entre l'abril i el maig es fa farina per tot l'any.

S'explica tot sol.

Connex en castellà: *Are quien aró, que ya mayo entró.*

Fang de maig, espiga d'agost.

Fang de maig, espiga d'agost, entra l'hivern de veritat.

Les pluges de maig alimenten els cereals dels que s'obtindrà el benefici per a tot l'any.

Contrari: Fang a l'hivern i pols a l'estiu, tot el camp reviu.

Castellà: *Agua de por mayo, pan para todo el año.*

Agua de mayo vale para todo el año.

Febres de maig, salut per tot l'any.

Es refereix a les calentures d'amor pròpies del mes de les flors.

Contrari: Calentures de tardor, parentes de la mort.

Fins el dotze de maig, l'hivern no diu "me'n vaig".

Fins el quaranta de maig, no et lleves ni un drap. (drap = tela, peça de roba)

Com: Fins el setanta d'abril, no et lleves (ni un) fil.

Castellà: *Hasta el cuarenta de mayo no te quites el sayo, y si junio viene ruin, hasta el fin.*

Hasta el cuarenta de mayo no te quites el sayo, y si vuelve a llover, vuélvete a poner.

Hasta que pasa San Juan no te quites el gabán.

Guarda pa per a maig i tot l'any en tindràs.

S'ha de guardar el gra de blat suficient per a poder enllaçar amb la collita següent.

La civada, com l'espelta, per Sant Isidre es desperta. (= dos cereals)

En l'efemèride del patró dels agricultors (15 de maig) despunten els primers brots.

La llenya del maig, la millor de l'any.

Això diuen.

Llaure el qui no llaurà, que el mes de maig entrà.

És un recordatori al camperol abans de les calors.

Març ventós i abril plujós porten el maig gojós.

Si fa l'oratge que s'espera en cada moment, tot va bé per al camperol.

Castellà: *Marzo ventoso y abril lluvioso hacen el año florido y hermoso.*

Marzo ventoso y abril lluvioso hacen el año gozoso.

Maig arribat, un jardí a cada prat.

És quan més quantitat i varietat de flors hi ha.

Com: Maig, mes de les flors.

Maig, a segar vaig.

És el moment idoni, abans de les calors fortes.

Maig calent i plujós fa l'any ric i abundós.

Igual que en abril.

Maig hortolà, molta palla i poc (de) gra. (hortolà = regat abundantment com si fóra per a l'horta)

Si plou molt o massa en aquest mes, els cereals gastaran tota la humitat per a créixer i no a fer l'espiga.

Maig humit fa al llaurador ric.

Les pluges a les portes de la calor alimenten les collites i constitueixen una bona reserva hídrica.

Similar: Pluja de maig, collita segura.

Maig ventós i juny calent fan bon vi i bon/millor forment. (forment = blat)

Un oratge excel·lent per a aquesta producció bàsica.

Similar en castellà: *Marzo ventoso y abril lluvioso hacen el año gozoso/florido y hermoso.*

Maig ventós, pel mar/mariner perillós.

Sol fer ràfegues sobtades i canviants.
Ni dona desvergonyida ni planta pel maig florida.
No són convenients perquè la seua bellesa serà poc disfrutada.
No és bon maig si no deixa la bassa plena.
Està dient que maig és, de natural, plovedor.
No hi ha dos maigs en un any.
Cal aprofitar els bons moments, perquè seran irrepetibles.
No hi ha maig que el ruc no tremole a l'estable.
L'oratge és encara inestable i pot fer alguns dies de frescor. (En les cases de pedra d'abans, en primavera fa més fred dintre que fora.)
Pel gener boires, pel maig pluges fortes.
Sol ser així.
Pel maig, a collir el safrà me'n vaig. (safrà = condiment i colorant per a l'arròs)
Ens diu quan s'ha de collir.
Pel maig, cada dia un raig. (un raig = una ullada, un poc)
Al maig, cada dia un raig.
El sol ja es mostra cada dia sense núvols.

Pel maig, cada ovella amb sa parella.
Maig és el mes més bonic de l'any i l'època dels enamoraments i aparellaments.
Pel maig, el cep en flor no vol veure amo ni senyor. (cep = parra nana)
No convé ni podar ni manipular la vinya quan està a punt de fructificar.
Pel maig, faves a sacs.
Ja sabeu quan és el ple de la collita, si bé per Pasqua ja n'hi ha.
Pel maig, festes a raig. (a raig = a muntó, a bondó, en abundància)
Quan ve el bon temps és quan se celebren la majoria d'actes a l'aire lliure.
Pel maig floreix el faig i canta el gaig. (faig = arbre esvelt similar al xop / gaig = còrvid blavós del gènere *Garrulus*)
Ja ho sabeu.
Pel maig la murtra, i pel setembre la fruita.
Pel maig, murta; pel setembre, fruita. (murta o murtra = arbust fullós que serveix per a enramar)

Diu quan es produeix cada cosa.

Pel mes de maig, llargues setmanes.

Són els dies més llargs i aprofitats de l'any en les collites i altres activitats.

Per l'Ascensió, cireretes a muntó.

El primer de maig, festivitat laica del Treball, és també la festivitat catòlica de l'Ascensió i el moment d'inici de la collita de les cireres.

En castellà, fa referència a l'Ascensió: *Tres jueves hay en el año que relucen más que el sol: jueves santo, Corpus Christi y el día de la Ascensión.*

Pluja de maig, collita segura.

La pluja prepara els camps per tal que aguanten la sequedat estival.

Similar: Maig humit fa al llaurador ric.

Contrari en castellà: *Mayo seco, junio aguado, todo vendrá trastornado.*

Pluja de maig i plor de bagassa, prompte passa.

Els plors de les dones són com onades de la mar.

Significa que les dues coses tenen una durada breu i no tenen importància.

Castellà: *Agua de mayo no cala el sayo.*

Agua de mayo no cala el sayo, y si alguna vez lo caló, pronto lo enjuagó.

Similars, en castellà: *Agua de mayo, crece el pelo un palmo.*

Agua de mayo mata gocho de un año. (= porquet)

Pluja per Santa Quitèria, la collita i la misèria. (22 de maig)

La pluja a les portes de l'estiu manté les plantes, però no les multiplica.

Quan el maig ve, ni rosari ni muller.

Maig i setembre són mesos de gran activitat agrícola que no deixen temps per a altres menesters.

Similar: Pel juliol, ni dona (, ni col) ni caragol.

Qui bon maig vulga, primerenc comence.

La llaurança és convenient per a oxigenar la terra i preparar-la per a absorbir tota possible pluja abans de la calor.

Qui poda en maig i alça en agost, no fa pa ni most. (alça = llaura, rotura)

Qui es retarda a fer determinades labors agrícoles no pot esperar recollir gran cosa, perquè les collites no tenen espera.

Castellà: *Alza en mayo y bina en junio.*

Santa Creu? Al tres de maig la trobareu.

Santa Creu, el tres de maig la trobareu.

És una efemèride del catolicisme.

Sembra bledes en començar maig, i a Nadal encara en menjaràs.

S'explica ben clarament.

Si vols tenir bon cigronar, pel maig l'has de sembrar.

Consell per a la sembra d'aquest llegum.

Juny

Aigua de juny primerenca, molts mals arrenca.

Mentre ploga abans de Sant Joan (el dia 24), l'aigua serà beneficiosa per al camp, però si plou després, perjudica les collites.

Similar: *Aigües de juny, mals solen dur.*

Connex: Si pel juny plou, poca fruita pel juliol.

Castellà: *Junio al principio lluvioso anuncia verano caluroso.*

El agua de San Marcelino es buena para el pan y buena para el vino. (2 de juny)

Aigua de Sant Joan no dona ni vi ni pa.

Aigua de Sant Joan, celler buit i molta fam. (celler = lloc on es guarda el vi)

Si plou per aquesta època, és escassament.

Castellà: *Aguas por San Juan quita aceite, vino y pan.*

Aigües de juny, mals solen dur.

La pluja de juny fa malbé la fruita, que ja està madura, aigualeix el raïm i perjudica la maduració dels cereals.

Similar: el precedent.

Castellà: *Agua en junio, infortunio.*

A juny, la pluja és lluny, i si plou, cada gota és com el puny.

Al juny, la pluja és lluny, i si plou, cada gota és com el puny.

Pel juny, cada gota, com el puny.

Més clar, aigua.

Al juny, corbella al puny i la roba lluny.

Comença la calor i la temporada de sega dels cereals.

Castellà: *En junio, la hoz en el puño.*

Cuando junio llega, busca la hoz y limpia la era.

Al juny, l'estiu no és lluny.

Ve a dir que comença la calor.

Similar en castellà: *San Juan sanjuanero, quita frío y pone sombrero.*
Al juny, si pica el sol, ni dona ni cargol.

Quan fa molta calor, les menges fortes, picants o calentes i la pràctica del sexe fan suar.

Similars: Al juliol, ni dona ni caragol.

En juliol, ni peix, ni dona, ni caragol.

Pel juliol, ni dona ni caragol.

Pel juliol, ni porc ni col.

Similar en castellà: *Quien se quiera matar, coma coles por San Juan.*

A Sant Joan, bacoress; verdes o madures, però segures.

Està clar que el 24 de juny, el dia més llarg de l'any, hi ha bacoress.

Castellà: *Verdes o maduras, por San Juan brevas seguras.*

Bon any pel primer de juny, any de llegum.

Si l'oratge acompanya en tal data, s'augura una bona collita.

Del juny enllà, el dia comença a baixar.

El temps de llum solar va reduint-se paulatinament.

Castellà: *Por San Juan, los días comienzan a acortar.*

De prop o de lluny, Corpus pel juny.

Del dia 1 al dia 30, de segur que se celebra, i això perquè el calendari religiós no coincideix amb el civil.

De sant Joan de juny al de Nadal, mig any cabal. (cabal = complet, sencer, just, exacte)

Es veu que el dia de Nadal se celebra algun altre sant Joan que passa desapercebut.

Diu el blat: amb un gra o dos, al juny seré amb vós.

Les espigues ja mostren els seus grans, encara menuts.

Diu el juny al jornalier: "Ja dormiràs al gener".

És el temps de les collites cerealístiques i de la batuda.

Connex: Qui s'alça matí pixa on vol.

El juny formós és abundós. (= bell, bonic, fermós)

Si l'oratge és bo, es collirà la fruita mentre maduren els cereals.

Contrari: El següent.

El juny fred mata l'esplet. (esplet = abundor, abundància)

El fred a destemps arruïna moltes plantes.

Contrari: El precedent.

El juny, fred, sol contentar a poquets.

El fred a destemps molesta i pot perjudicar alguna collita.

El palangre i el bolitx volen sol de juny pel mig.

Son arts de pesca amb xarxa que requereixen bona mar.

En juny vaig com vull.

Com que fa bona temperatura, es pot vestir poca roba.

Igual que: Al maig, vés com vaig.

Entre Sant Joan i Sant Pere, no poses batuda a l'era.

Recomana deixar assecar el gra a l'aire a cobert perquè perda humitat abans de ventar-lo.

Fins al deu de juny no et lleves la roba ni et descordes el puny.

Fins a Sant Joan no et tragues un fil d'estam.

Fins el dia del Ros, no li lleves ni un fil al cos.

Fins el dia del Ros, no li lleves ni un drap al cos.

Fins ben entrat juny, no et fies del temps. (El dia del Ros -Sant Joan, 25 de juny- és una festivitat en què la xicalla es disfressava i feia desfilades nocturnes amb fanalets de carabassa, meló o paper.)

Similar en castellà: *Por San Juan quemó la vieja el telar.*

Com: Fins el setanta d'abril, no et lleves del cos ni un fil.

Flor d'olivera per Sant Joan, oli en gran.

Cada flor de l'olivera en juny serà, previsiblement, una oliva en desembre.

Juny brillant, any abundant.

Els dies lluminosos auguren un estiu calorós i ideal per a la maduració dels cereals.

Castellà: *Junio brillante, año abundante.*

Similar en castellà: *Junio claro y fresquito, para todos bendito.*

Juny i juliol, ni col ni caragol.

Pel temps de la calor no convé menjar de calent ni plats indigestos.

Similar: el següent.

Similar en castellà: *Quien se quiera matar, coma coles por San Juan.*

Juny, juliol i agost, ni dones, ni carn, ni most.

Juny, juliol i agost, ni dones, ni col(s), ni most.

Juny, juliol i agost, ni dones, ni carn, ni most.

Fa tanta calor que és preferible prescindir de certes activitats i aliments molt energètics.

Similars: el precedent i

Al juny, si pica el sol, ni dona ni cargol.

Castellà: *En mayo, junio, julio y agosto, ni caracoles, ni Venus, ni mosto.*

Juny plujós, graner polsós.

La pluja massa damunt de l'estiu pot malmetre la collita de cereals que estava a punt per a la sega.

Similars en castellà: *Mayo seco, junio aguado, todo vendrà trastornado.*

Aguas de junio, ni frutos ni pastos en julio.

San Pedro lluvioso, treinta días peligroso. (dia

29)

Maig ventós i juny calent, bon vi i bon forment.

S'explica bé.

No totes les pagues cauen pel mes de juny.

El camperolat cobra quan ven la collita, no quan voldria.

Pel juny, cada gota com el puny.

Significa que si plou, ho farà a la manera de les tronades d'estiu, deixant caure una gran gotellada de curta durada.

Pel juny, el jou no es juny al bou. (jou = aparell per a junyir o juntar dos bous)

Pel juny, el bou no és junt al jou.

Aquest joc de paraules indica que pel temps de la calor no convé llaurar. (Abans, la llaurança es feia junyint dos bous amb un jou al coll que estirava de l'arada.)

Pel juny, la falç al puny. (falç = ample instrument de tall)

Al juny, la falç al puny.

Al juny, corbella al puny i la roba lluny. (corbella = falç menuda)

Comença la temporada de sega i el bon temps.

Castellà: *En junio, hoz en el puño, de verde y no de maduro.*

Pel juny, la sardina en suc.

La carn de la sardina està estopenca i basta en esta època.

Pel juny, molt sol i molta son.

És l'època ideal per al treball al camp de sol a sol.

Similars en castellà: *Si junio viene solano, se va el fruto de las manos.*

San Pedro arregla lo que San Juan estropea.

(dies 29 i 24)

Per Sant Joan, agafa les espardenyes i fot el camp, si no, passaràs fam. (fotre el camp = arrear, posar-s'hi, posar mans a l'obra)

Diu ben clarament que és el moment idoni per a fer la sega cerealista, que té les espigues madures i encara no fa massa calor per a treballar al sol.

Per sant Joan, bacoress. (24 de juny)

A sant Joan, bacoress, verdes o madures, segures.

A sant Joan bacoress, verdes o madures, però segures.

Certament.

Castellà: *Verdes o maduras, por San Juan brevas seguras.*

Per sant Joan, el primer bany.

Bany de sant Joan, salut per a tot l'any.

És tradicional prendre el primer bany aquest dia, o banyar-se els peus a la mar la vespra. En temps antic era una bona mesura higiènica, sobretot entre els camperols, que només es banyaven d'estiu al riu o a les basses.

Per sant Joan, les garbes al camp. Per sant Pere, les garbes a l'era.
(24 i 29 de juny)

És el moment de la sega.

Per Sant Joan i Sant Pere, no poses taules a l'era. (taula = post, fusta plana que serveix per a separar la palla del gra en l'era.)

Encara és prompte.

Per Sant Pere, un pas enrere. (29 de juny)

El dia va acurtant-se, mentre que la nit guanya espai.

Per Santa Agripina sembra la clavellina.

Un consell agrícola.

Quan el juny entra, agafa la falç i neteja l'era.

És un consell per als cerealistes.

Similar: Al juny, la falç al puny.

Qui de la muntanya es vol enamorar, per Sant Joan hi ha d'anar.

El mes de juny és verd i florit, i fins el paisatge més pelat està bonic de vendor.

Qui es pentina per Sant Joan no té polls en tot l'any.

És un consell antic, de quan encara no s'havia inventat la paraula higiene.

Qui no es banya per Sant Joan no es banya en tot l'any.

Com l'anterior, aconsella de prendre almenys un bany anual aprofitant la calor; i aquest era el dia propici per ser un dia màgic des de l'antiguitat i que el bany curava les malalties de la pell.

Connex en castellà: *En el mes de San Juan, al sol se cuece el pan.*

Sant Joan, el dia més gran.

És el dia de màxima duració de la llum solar.

Castellà: *En junio el día veintiuno, es largo como ninguno.*

Sembraràs quan voldràs, però pel juny regaràs.

A les portes de les calors estiuenques convé regar bé la terra perquè suporti millor la sequedat que vindrà.

Si l'alzina no floreix al juny, el porc, tot l'any, gruny que te gruny.

Els garrins protesten l'any que l'arbre que ha de proveir-los l'aliment no ha donat producció d'agllans.

Si plou a primers de juny, el bon temps és lluny.

Indica que l'oratge encara no és estable.

Si plou per Sant Pere, plourà tot un mes darrere.

Com l'anterior.

Similar: Aigües de juny, mals solen dur.

Castellà: *Malo si por San Bernabé no ha dejado de llover.*

Si vols tenir pa, per Sant Joan has de segar.

El 24 de juny ja es pot segar el blat.

Castellà: *Para el día de San Bernabé, la siega de prados está bien.* (22 de juny)

Trons de sant Joan, la collita reeixiran. (reeixir = ajudar, afavorir)

La pluja a les portes de l'estiu és molt bona per als vegetals.

Tronada de sant Joan, les nous corcades. (nous = anous)

La pluja afavoreix la proliferació dels cucs.

Juliol

Abella de juliol, el cap li dol.

Al juliol, el cap es dol.

La fortor del sol fa mal de cap a tothom.

A començar juliol, planta fesols.

Entre Sant Joan i Sant Pere sembraràs les fesoleres. (24 i 29 de juny)

A cavall entre juny i juliol és el moment idoni de la sembra.

Aigua de juliol encén el sol.

La pluja neteja de pols i altres partícules l'atmosfera.

Aigua de juliol ompli el cossioli. (= test)

No és abundosa, però ve molt bé per a reposar l'aigua evaporada.

Al juliol, la cistella al mallol. (mallol = vinya jove)

Al juliol, la cistelleta i el mallol.

Fa massa calor per a fer altres faenes al camp.

Al juliol, la forca al coll.

Al juliol, la falç al coll.

És temps de dur les eines al muscle per a la sega i la batuda cerealista.

Com: Pel juliol, la forca al coll.

Al juliol, la garrofa porta dol.

Les garrofes van madurant i esdevenint de color marró fosc, encara que no es cullen o es pleguen fins al setembre.

Al juliol, ni dona ni caragol.

En juliol, ni peix, ni dona, ni caragol.

Pel juliol, ni dona ni caragol.

Pel juliol, ni porc ni col.

Hi ha coses que s'han d'evitar quan més calor fa.

Similar: Al juny, si pica el sol, ni dona ni cargol.

Al juliol sega qui vol.

Pel juliol sega qui vol.

Per a la recol·lecció de les espigues es necessiten molts bracers, i per tant té faena qui vol treballar.

Al juliol, tota la roba al vol.

Fa tanta calor que abelleix reballar la roba i quedar-se en conill.

Al juliol, trau les garbes al sol.

Convé que perden humitat perquè no es podrisquen.

Al mes de juliol, a l'era fa bon sol.

Pel juliol, a l'era sol fer bon sol.

Al juliol, sega amb bon sol.

La sega i la batuda són els treballs agrícoles més durs per a humans i bèsties, perquè els cereals es fan en grans espais oberts al ras, i a l'era tampoc no hi ha ombra.

Similar: Pel juliol, pobres dels que estan al sol.

A primers de juliol, sembra el fesol.

A primers de juliol, sembraràs el fesol.

A mig juliol, sembra el fesol, o per la Mare de Déu de la Carmeta, la mongeta. (fesol = de totes les classes / mongeta = fesol blanc)

Consell agrari per al 16 de juliol.

El gram es mor tot sol si es llaura en lluna vella de juliol. (gram = herba invasora similar a la gespa)

No és màgia.

El juliol, l'amo del Sol.

És el mes més calorós de l'any.

En juliol, agafa el cabàs i vés al mallol.

En juliol, la cistella en /o mallol; la duràs, però no l'ompliràs.

(el mallol és la vinya jove, la que més força productiva té)

El raïm no es cull fins al setembre.

En juliol, la garrofa es fica dol, i el raïm també ne vol.

Aquests fruits maduren canviant a color fosc.

En juliol, trau les garbes al sol. (garba = braçat, manoll d'espigues)

Han d'estar ben seques per a espellorfar-les a l'era.

Juliol blader, setembre raïmer.

La sega del blat sol fer-se en juny o juliol, mentre que la verema sol ser en setembre.

Castellà: *Julio, triguero; septiembre, uvero.*

Juliol, la figa al vol.

Les poques figues que es manifesten madures són collides al pas i menjades *in situ*.

Juliol sense rosada, du la pluja amenaçada.

Si no hi ha gens d'humitat per terra, és que està condensant-se per les capes altes atmosfèriques.

La bona col, s'ha de fer en juliol.

És el seu millor moment culinari, encara que l'olor de col bollida desagrada a molts.

Nit de juliol, pluja no vol.

No sol ploure a les nits d'estiu, i tampoc no es desitja perquè tothom pren la fresca al ras.

Paraules d'estiu, segons qui les diu.

D'estiu, la gent viu molt despreocupadament i es fan converses i amistats superficials, que en molts casos s'obliden quan es retorna a les obligacions quotidianes.

Similar: La paraula és l'home.

Del que et diguen no et cregues res, i del que veges, la meitat només.

Pel juliol, amb poc foc, bull el perol.

La calor ambient ajuda el bull.

Pel juliol, beure i suar, i la fresca debades buscar.

Pel juliol, beure, suar i la fresca buscar.

És un fet molt generalitzat.

Pel juliol, el blat per tu, tant el verd com el madur.

A tot el món li desagrada fer les faenes que requereix la collita dels cereals, perquè són molt pesades i a ple sol.

Pel juliol, el raïmet porta dol, i l'oliva també en vol.

El raïm va madurant i adquirint color fosc, mentre que l'oliva encara haurà d'esperar un poc més.

Pel juliol, els temporals a la posta del sol.

Les pluges esporàdiques solen produir-se en refredar-se la humitat ambient que el sol havia evaporat.

Pel juliol, la corbella al coll. (corbella = falç menuda)

Pel juliol, la forca al coll.

Pel juliol, les mules al redol. (redol = rotonda, era)

Pel juliol, les garbes a l'era i els bous al sol.

És el temps de la sega de les espigues i de la batuda a l'era.

Pel juliol, molt soroll i no plou.

D'estiu, sol haver-hi tronades seques.

Connex en castellà: *Mucho ruido y pocas nueces.*

Pel juliol, móres i polls.

Les móres silvestres van madurant i és temps de desparasitar els corrals.

Pel juliol, ni dona ni caragol.

Pel juliol, ni dona ni col, encara que col i dona, tot l'any és bona.

Fa massa calor per a afegir-hi més calor.

Pel juliol, ni porc ni sol.

Convé evitar la seua fortor calorífica.

Pel juliol, núvols amb lluna, per a la vinya mala fortuna.

L'amenaça de pluja pot fer perillar el raïm, que ja va madurant.

Pel juliol pesca qui vol.

És fàcil pescar perquè hi ha molt peix i pocs pescadors, però la carn del peix està estopenca i dessaborida.

Pel juliol, pobres dels que estan al sol.

En juliol, val més ésser a l'ombra que al sol.

Sí.

Pel juliol sega qui vol.

Certament, i qui no vulga, ho haurà de fer a l'agost.

Per Sant Jaume i Santa Anna, pinta el raïm i la magrana. (pintar = mostrar-se, despuntar, brotar, manifestar-se)

Aquestes fruites ja són visibles.

Pollets de juliol, el cap o el cul sempre els dol.

O prenen una insolació o es cremen el culet quan s'ajiquen sobre la terra ardent.

Quan plou pel juliol plou fusta.

Quan plou pel juliol, fusta plou.

La pluja en aquest mes malmet la fruita i només aprofita per a regar els arbres i fer-los créixer.

Qui fa cols al juliol, en menja quan vol.

La bona col ha de ser feta pel juliol.

Si vols bons naps, pel juliol sembrats.

És el temps de la seua plantació a l'hort.

Qui no es banya pel juliol, no es banya quan vol.

Qui no bat pel juliol, no bat quan vol.

Les coses s'han de fer en el moment oportú o ja no es poden fer, o costen més de fer, o ja no són igual.

Similar en castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Qui no bat pel juliol, no bat quan vol.

Tot vol el seu moment idoni, ni abans ni després.

Igual que: Agost i veremar, cada dia no es fa.

Similar: Cada cosa a son temps.

Castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Sant Llorenç escura els torrents. (escurar = netejar)

El 21 de juliol és el cor de l'estiu, que tot ho asseca.

Si es llaura pel juliol, el gram es mor tot sol. (gram = planteta semblant a la gespa, però més rude i resistent a la sequedat)

Si es llaura quan més seca està la terra, aquesta planta colonitzadora i d'altres són eliminades per una bona temporada.

Si no regues pel juliol, tot l'any el camp se'n dol.

Regar quan més set pateix la terra ajuda a mantenir els cultius, i qui no ho fa, possiblement se'n lamenta si les plantes s'assequen o si els fruits són menuts o escassos.

Ungüent de juliol, mata els prunyons. (prunyó = afecció de la pell dels dits de les mans per rentar o escurar amb aigua molt freda)

Això diuen.

Agost

Agost brostat, taronger carregat. (brostat = ple d'herbes, de brosta)

Quan el terreny està ben poblat d'herbei significa que està ple de saó, d'humitat.

Agost és el neulador, i setembre el degollador.

Si l'agost és neulador, setembre és degollador. (neulador = pansidor, mustigador / degollador = que mata a treballar)

Tot s'asseca o es panseix amb la calor fins al setembre, en què s'encadenen les labors del camp.

Agost i setembre no duren sempre.

El bon temps i les collites s'han d'aprofitar en el seu moment.

Castellà: *Agosto y septiembre no duran siempre.*

Agost i setembre, pocs els entenen.

Són mesos de bon temps i abundància de tota mena de fruita.

Agost i verema, tots els dies no aplega.

Agost i veremar, cada dia no es fa.

Agost i verema n'hi ha cada any, uns amb guanys i d'altres amb danys.

La naturalesa es manifesta en el seu moment oportú, el qual s'ha d'aprofitar.

Igual que: Qui no bat pel juliol, no bat quan vol.

Castellà: *Agosto y vendimia no es cada día, y si cada año, unos con ganancia y otros con daño.*

Similar en castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Agost madurador, setembre collidor.

Segons l'oratge del mes precedent, es comporta el següent.

Similar: el següent.

Castellà: *Agosto madura, septiembre vendimia.*

Agosto madura y septiembre vendimia la uva y la fruta.

Agost té la culpa i setembre porta la fruita.

Allò que agost madura, setembre assegura.

Allò que l'agost madura, el setembre ho assegura.

L'agost els pastura i setembre els madura.

Per l'agost és madura; pel setembre, sepultura.

Els fruits maduren amb la calor i al setembre es mengen.

Similar: l'anterior.

Castellà: *Agosto tiene la culpa y septiembre la pulpa.*

Aigua agostenca, oliva tendra.

Aigua a l'agost, safrà, mel i millor most.

Aigua d'agost: safrà, mel i most.

Aigua en agost: safrà mel i most.

Pluges per l'agost: safrà, mel i most.

Pluja d'agost, més mel i més most.

Per l'agost, l'aigua del cel fa bona mel.

Si per l'agost trona, la verema serà bona.

La pluja en el ple de la calor (fins a la primera quinzena) afavoreix tot això i més.

Contrari: *Aigua per la Mare de Déu d'agost treu oli i aigua al most.*

Castellà: *Agua por la Virgen de Agosto, año de mosto.*

Aigua per la Mare de Déu d'agost treu oli i aigua al most. (15 d'agost)

Si plou a mitjan mes, les oliveres i els ceps xuplen massa aigua i aigualeixen els seus fruits, que són de secà.

A l'agost, a les set es fa fosc.

Per la Mare de Déu d'agost, a les set ja és fosc.

Abans de la invenció del canvi horari oficial, sí.

A l'agost, a les set és fosc.

El temps de llum diürna va disminuint.

A l'agost bat el peresós.

Qui no ha volgut batre en la calor de juliol ho ha de fer tard i en la calor d'agost.

A l'agost bull el mar i bull el most.

L'abundor de peixos fa que la superfície marina sembla bullir, mentre el most comença a fermentar tot produint gas.

A l'agost, la dalla no té repós. (dalla o godalla = instrument de tall per a la sega)

La sega del blat s'ha de fer seguit seguit quan més calor fa, abans no ploga.

A l'agost, ni dona ni most.

El ple de la calor mitiga la sexualitat i madura els xinglots de raïm, que es colliran al setembre.

Castellà: *Agosto está reñido con Baco y con Cupido.*

Allò que l'agost madura, el setembre ho assegura.

Si no es produeix cap imprevist, les collites arribaran a bon fi.

Castellà: *Agosto tiene la culpa, septiembre viene la pulpa.*

Agosto tiene la culpa y septiembre lleva la fruta. El provecho es de los médicos y curas.

Bona vista vegem, figues en agost.

És una exclamació d'alegria pel retrobament d'algú a qui s'aprecia, com quan trobem una figa a la mà.

Cada cosa pel seu temps, i les figues per l'agost.

Cada cosa al seu temps, com les figues a l'agost.

Significa que cada cosa es produeix en el seu moment just, igual que l'home ha de fer les coses puntualment quan correspon, perquè si no, li eixiran malament o ja no les podrà fer.

Com: Agost i veremar, cada dia no es fa.

Similar: A sant Joan bacores, verdes o madures, però segures.

Castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

El bon nap, per l'agost és nat. (nat = apòcope de nascut)

Ja ho sabeu.

El raïm d'agost, pel setembre most. (most = suc de raïm que encara no és vi)

Un mes es fa la collita i al següent comença la fermentació del vi.

Els ocellets, per l'agost, grassos com tords. (gras = gros, gord)

El bon temps grana les plantes de les que s'alimenten.

Similar: A l'estiu, tota cuca viu.

El sol d'agost fa oli i most.

El sol madura els fruits.

En agost, bull la mar i bull el most. (most = suc del raïm)

Els peixos abunden i el most comença a fermentar.

En agost, després de sant Roc, el gos. (El 16 és Sant Roc, personatge al qual acompanyava un gos que li llepava les ferides.)

Després d'acomplir les obligacions, és temps de descansar.

En agost, el qui té pansa balla la dansa. (pansa = raïm assecat)

A més de la collita i el transport del raïm, té molts treballs a fer: escaldar-lo, posar-lo a assecat al sol en canyissos, girar-lo per tots els costats, retirar i traure els canyissos del riurau si amenaça pluja...

En agost, figues i most.

L'agost, figues i most.

Figues i raïms per l'agost, i pel setembre codonys.

És el temps de maduració d'aquestes fruites.

En agost, la palla en el paller i la dona al llumener. (llumener = ací, la casa)

És el lloc idoni per a cada u.

Similar en castellà: *Cada cosa en su sitio i un sitio para cada cosa.*

Gallina agostina, ponedora fina.

La gallina que té forces per a pondre quan més peresa fa, és productiva i convenient.

Guardeu-vos de la pols de maig i del fang d'agost. (Guardeu-vos = malfieu-vos, desconfieu)

Si fa secada quan correspon ploure i si plou quan correspon la sequedat, els vegetals i els animals ho pateixen.

L'agost els madura i el setembre els captura.

L'agost els pastura; el setembre els madura.

L'agost els pastura i el setembre els madura.

L'agost els belluga i el setembre els sopluga. (bellugar = moure, madurar / soplugar = resguardar, albergar)

L'agost és el neulador i el setembre el degollador. (neulador = madurador)

L'agost els cova, el setembre els talla i l'octubre els amortalla.

L'agost els entemena, el setembre se'ls emmena. (entemenar = corcar)

Es refereix a la fruita, que madura al sol i a la calor i es menja al setembre.

Castellà: *Agosto tiene la culpa, septiembre tiene la pulpa.*

L'agost és aquí? L'ametlla a collir.

L'ametlla es cull al final de l'agost o es plega al setembre.

L'agost i el setembre no duren sempre.

Adverteix que cal aprofitar els bons moments i les èpoques d'abundància, les quals s'alternen amb èpoques de precarietat o no tan felices.

La setmana de Sant Llorenç, molt torradora i poc ventadora. (10 d'agost)

És el ple de la calor, quan les cigales canten de dia i els grills de nit.

Les darreres pluges d'agost porten la tardor i aigualeixen el most.

Si plou al final de la calor, la terra perd temperatura i la vinya absorbeix aigua quan el raïm ja està a punt per collir.

Contrari: Tempesta a l'agost, bons raïms i millor most.

Most d'agost, mal color i pitjor gust.

El de setembre està més dolç.

Ni a l'agost caminar, ni al desembre navegar.

Ni al desembre navegar, ni a l'agost caminar.

Fa massa calor per a cremar energies i massa fred per a estar en ambient humit.

No es pot dir oliva quan a l'agost no siga eixida.

No es pot dir oliva si a l'agost no és eixida.

Si no n'hi ha en aquest mes, significa que no se'n farà collita al final de l'any.

Per a qui no té sembrats, agost és març.

Per a qui no té l'obligació de segar la collita en plena calor, el mes d'agost li resulta d'allò més plaent.

Per l'agost, bull la mar i bull el most.

La mar bull de gent i alguns mostos, com els espumosos i els vins d'agulla, solen ser una mica bollidors.

Per l'agost, els ocells, grassos com vedells. (= jòneg, bouet)

Com que els camps estan plens de llavors, l'ocellada està ben alimentada.

Similar: A l'estiu, tot el món viu.

Per l'agost ja *assoma* el fred. (*assoma* = guaita, apareix, es manifesta, es fa sentir, es nota)

A partir del dia 15 (la Mare de Déu d'Agost), ja refresca un poc a les nits i a les matinades.

Castellà: *Agosto, frío el rostro.*

Per l'agost, l'aigua del cel fa bona mel.

La pluja en plena calor ajuda a sobreviure les plantes i els animals.

Per l'agost, post el sol, post el bon temps.

Ve a dir que de nit sol refrescar un poc.

Per l'agost trilla el peresós. (trillar = batre, separar la palla del gra)

Per l'agost trilla *e/* qui és gos.

Aquesta labor es fa habitualment al juliol.

Per l'Ascensió, l'ocell no fa nieró. (= niuet, niu)

Per l'Ascensió, l'ocell no porta busques al nieró. (busca = minúcia, palleta)

En la plenitud de la calor, els pardals en general dormen a l'aire lliure fora dels nius.

Per Sant Bertomeu, tronades arreu. (arreu = pertot, onsevol)

Cap al 24 d'agost, l'atmosfera està carregada de l'evaporació de tot l'estiu i d'electricitat.

Pluja per la Mare de Déu d'agost, any de most. Si plou passada la Mare de Déu del llit, el ramader es fa ric.

Si plou de mitjan agost en avant, aigualeix el raïm, el qual no produirà bon vi; en canvi, alimentarà els prats d'herba.

Polles agostines, per Nadal són gallines. (polla = jove gallinàcia entre poll i gallina)

Allò que no és aprofitable a l'agost donarà el seu rendiment a l'hivern, quan hi ha més precarietat.

Quan l'agost plora, la verdura és bona.

La pluja que precipita en la terra eixuta per la calor nodreix les verdures, les quals necessiten prou aigua per a sobreviure i desenvolupar-se.

Connex: el següent.

Quan no plou per l'agost, pateix el camp i pateix el bosc.

Pateixen set.

Quan plou per l'Ascensió, plouen quaranta dies més; un dia sí i un altre no.

Aquesta data és indicativa de l'oratge venidor.

Quan plou per l'agost, no gastes diners en most.

La pluja agostina et donarà most i de tot el que hajes plantat.

Qui cava per l'agost ompli el celler de most.

Les cavades, les llaurades, les femades i els regs o les pluges ajuden molt les plantes, i si es combinen poden operar miracles de producció.

Sant Llorenç banyat és ben arribat. (10 d'agost)

Pluja de Sant Llorenç, pluja de bon temps.

Pluja de Sant Llorenç, sempre arriba a temps.

Sant Llorenç escura els torrents. (escura = neteja, poleix, renta)

La pluja pel temps sec és molt d'agrair.

Si per l'agost se senten trons, raïms bons.

Els trons són l'anunci d'algun aiguat que vindrà bé a les vinyes resseques.

Si plou molt al mes d'agost, no gastes diners en most.

Si plou quan la collita del raïm està a punt, es baden els xanglots i es llancen a perdre.

Si plou per la lluna nova d'agost, plourà nou llunes seguides.

Es poden preveure nou mesos de pluges intermitents.

Xàfec d'agost, bolets en abundor. (xàfec = ruixat, esbatussó)

Els fongs i els bolets comencen a desenvolupar-se per reacció de la terra calenta davant la pluja fresca i es mostren al cap d'unes tres setmanes. (Els rovellons o esclata-sangs, a l'octubre.)

Setembre

Allò que agost madura, setembre assegura.

L'agost els pastura i el setembre els madura.

Els productes fruit de la terra són recollits al setembre.

Al setembre, carabasses.

És el moment de la collita, tant per part dels hortolans com d'alguns mals estudiants.

Al setembre comença l'escola i també la xerinola.

Al setembre comença l'escola, però també la xerinola. (= gresca, tabola)

Després de les vacances i l'esplai recomencen les obligacions i els maldecaps.

Al setembre, el mal temps és de témer.

A la tardor, l'oratge ja no és fiable perquè pot canviar d'un dia a un altre.

Similar: Al setembre, pluges i tronades al matí.

Castellà: *Septiembre es bueno si de primeros al final pasa sereno; si no, septiembre se tiembla.*

Del mes que entra con abad y sale con fraile, Dios nos guarde. (el dia 1 és sant Gil, abat, i el 30, sant Jeroni, frare)

Al setembre, el vi està per vendre.

Pel setembre, vi per vendre.

Al setembre, vi per beure.

El setembre és veremador i es fa vi del bo i millor.

El most ja ha esdevingut vi novell.

Al setembre, pluges i tronades al matí.

Si ha de ploure o tronar un poc, ho fa al matí i s'arrasa a continuació.

Al setembre, tot el món sembre.

Al setembre, tot el món sembra.

Al setembre, tothom sembra.

Al setembre, qui tinga blat, que (en) sembre.

Pel setembre, qui tinga blat, que en sembre.

Al setembre, qui tinga blat, que sembre.

Al setembre, el que tinga blat, que sembre.

En setembre, qui tinga llavor, que sembre.

Pel setembre, qui tinga llavor, que sembre.

En general, és l'època de la sembra per aprofitar les pluges hivernenques.

Contrari: En setembre, cull i no sembres.

Al setembre, no fa cap arruga el ventre.

S'hi fa tanta faena al camp que es crema tot el greix del panxell i tot ell és múscul.

A setembre, carabasses.

Al setembre, carabasses.

És temps de collita; uns en fan carabassat, arrop i talladetes o arnadí, i d'altres col·leccionen suspensos.

Boira de setembre, vent per sempre.

Això diuen, potser perquè les boires es formen en les calmes i ja se sap que després de la calma torna a moure el vent.

Similar: el següent.

Boira setembral, garbí i gregal, i si massa en fa, llebeig i mestral.

Les boires es formen en les encalmades, que són el preludi de futurs vents.

Similar: el precedent.

Dels dotze mesos que hi ha, el setembre és el més malsà.

El mes de setembre és el pitjor de l'any; els malalts es moren i els bons prenen dany.

Això diuen, però la realitat és que es tracta d'un mes d'oratge plàcid i que els malalts i els vells solen morir-se al novembre.

Contrari: Setembre setembral, portador de mal.

Connex: Tot l'any el mal temps fa de mal anar; però pel setembre no es pot aguantar.

De(l) setembre a la tardor, torna la calor.

Es tracta de l'anomenat estiuet de Sant Miquel (29 de setembre), que liquida l'estiu.

Castellà: *Septiembre, en fin de mes, el calor vuelve otra vez.*

Connex en castellà: *Por el veranillo de San Miguel están los frutos como la miel.*

De setembre enllà, prou navegar.

A la fi de l'estiu i del bon temps és preferible no embarcar-se, en previsió de la possible mala mar tardoral.

El fred de setembre mata l'eruga. (eruga = cuc, cuca, verm)

Quan decau la calor i les nits refresquen, les bestioles tendres i molts insectes moren.

El pescador perfet, pel setembre cobra a la nansa i llança l'artet. (cobrar = pescar, agafar, capturar / nansa = gàbia de fons / artet = xàrcia d'arrossegament superficial)

És època de marisc.

El setembre bo és, si no plou en tot el mes.

El setembre és bo si del primer al darrer està serè.

El setembre, com el juny, són mesos en què l'oratge és molt tranquil i suau, i la pluja líquida la calor estiuenca i molesta les moltes labors del camp que s'han de fer aquest mes.

Castellà: *Septiembre es bueno si del primero al treinta pasa sereno.*

Septiembre es bueno si del uno al treinta pasa sereno.

Similar en castellà: *Septiembre benigno, octubre florido.*

Connex en castellà: *Si en septiembre comienza a llover, otoño seguro es.*

El setembre és veremador i es fa vi del bo i millor.

Ja sabeu quan es cull el raïm.

Similar: El juny és blader i el setembre raïmer.

Juliol blader, setembre raïmer.

El setembre, o seca les fonts o s'enduu els ponts.

El setembre s'endú els ponts o eixuga les fonts.

El setembre apaga les fonts i s'emporta els ponts.

Si no plou al final de les calors estiuenques, algunes fonts s'assequen. Actualment, amb el canvi climàtic, les pluges diluvials es produeixen al final de setembre o en octubre per les nostres terres.

Castellà: *Septiembre, o seca las fuentes o se lleva los puentes.*

Septiembre se tiembla, pues o seca las fuentes o se lleva los puentes.

El setembre passat, deixa la mar per navegar però no per pescar.

Conclòs el temps de bonança, es navega per obligació i no per plaer.

El setembre porta dany perquè és el més fart de l'any.

És una època que demana molta feina al camp, ja que s'acumulen les collites de diversos fruits alhora.

En setembre, cull i no sembres.

Recomana dedicar-se primer a collir la fruita madura i deixar la sembra per a més avant, a finals de mes o a l'octubre.

Contrari: Pel setembre, qui tinga llavor, que sembre.

Castellà: *En septiembre, cosecha y no siembres.*

En setembre, les cabres a la serra i el vi a la gerra. (gerra = got, pitxer)

Ja s'ha acabat la sequedat i el most ja és vi de taula.

La bona fusta per obrar, al setembre l'has de tallar. (per obrar = per a la construcció)

Consell per a llenyaters.

L'agost i el setembre no duren sempre.

Hem d'aprofitar les bones coses o els bons moments de la vida quan es presenten, perquè no tornaran.

Passat el setembre, la mar és de tembre. (*tembre* = témer)

No convé navegar quan s'acaba el bon temps que donarà pas a marors i tormentes.

Com: De setembre enllà, prou navegar.

Similar: Nostra Senyora de la Bona Guia, feu-nos planera del mar la via.

De l'abril al setembre, navega sense témer; de l'octubre al març, no vages per mar.

Pel setembre, cull les pomes abans que vinguen les bromes. (broma = boira)

Pel setembre, cull les pomes, abans no vinguen les bromes. (broma = boira terrera, càlida i poc densa)

La humitat de la boira perjudica la fruita, que està en el seu millor moment.

Pel setembre, el dia duu espardenyes.

Es tracta d'un mes de clima suau en què es pot anar vestit frescament durant el dia.

Similar en castellà: *Marzo y septiembre son cual hermanos: uno dice adiós al invierno y otro al verano.*

Pel setembre, neteja tines, portadores i premsa. (tina = cup, pica, barril)

És el mes de la verema i del trepig o la premsada del raïm.

Similar: El setembre és veremador, i es fa vi del bo i millor.

Pel setembre, els melons pels racons.

Ja sabem quan es cullen i on se'ls sol guardar. (A vegades se'ls penja amb un cordell d'una biga perquè no es podrisquen al contacte amb el terra.)

Pel setembre, qui tinga blat, que en sembre.

Al setembre, el qui tinga blat que el sembre.

És quan s'ha de sembrar.

Com: Al setembre, qui tinga blat, que sembre.

Similar: Al setembre, qui tinga llavor, que sembre.

Castellà: *Por septiembre, quien tiene trigo que siembre.*

Per l'agost és madura, i pel setembre, sepultura.

Més que un refrany, és una endevinalla referida a la variada fruita.

Castellà: *Septiembre es frutero, alegre y festero.*

Per la Mare de Déu de setembre, els raïms ja són bons per prendre.

Setembre és el temps més colliter de l'any.

Castellà: *Cuando la Virgen llega, la golondrina se va.*

Per Sant Miquel, els alls miren al cel.

És un joc de paraules. El 29 de setembre ja els broten els ulls (= les tiges), que apunten cap al cel esperant pluja.

Quan plou pel setembre, la tardor bé entra.

Les pluges setembrals són normals i habituals en el cicle natural.

Quan setembre és a la fi, les garrofes a collir.

La precipitació de les més madures comença al principi de l'agost.

Qui pel setembre

Raves i espinacs, pel setembre sembrats.

És el moment de la sembra.

Setembre assaonat, bolet al prat, Setembre de secada, bolet a l'ombrada. (ombrada = ombria, obaga)

Els fongs en general solen brotar al setembre, i els rovellons a l'octubre.

Setembre boirós, graner polsós.

Les boires excessives -com qualsevol excés- poden arribar a podrir els vegetals.

Setembre fruiter, alegre i fester.

És el mes més productiu en fruita, en el que molts municipis celebren les festes locals al retorn de les vacances d'estiu.

Setembre molt humit, molt vi però aigualit.

La terra massa humida fa fruits carregats d'aigua, mentre que la fruita de secà està més saborosa.

Setembre sense saó, collita sense braó. (braó = força, energia, puixança)

Convé alguna pluja o algun reg al final de l'estiu, ja que la terra ha estat prou temps seca.

Setembre setembrat, portador de mal.

Això diuen, probablement perquè s'han acabat les vacances i tothom retorna a les obligacions.

Similar: Dels dotze mesos que hi ha, el setembre és el més malsà.

Setembre, tant de bo ho fos sempre.

És un mes tranquil i carregat de fruites, amb bona temperatura i bon oratge, primaverat com les illes Canàries.

Contrari: Dels dotze mesos que hi ha, el setembre és el més malsà.

Si bons raïms vols menjar, al setembre la vinya has de podar.

Les podes, en general, es fan a la tardor i a l'hivern, quan les plantes estan adormint-se o aletargades.

Si el setembre el féu veremador, raja el vi, que no hi ha millor. (rajar = regallar, brollar, eixir, sumar)

Setembre és el mes de veremar perquè els xinglots ja estan en la plenitud de madurs i ben sucosos.

Si el setembre no té fruita, l'agost s'emporta la culpa.

Siga per la raó que siga, sempre es pensa que ha fet massa calor, que s'ha regat poc, que ha plogut a destemps...

Castellà: Si septiembre no tiene fruta, agosto tuvo la culpa.

Sol setembrer madura el codonyer.

Ja sabem quan està a punt la collita dels codonys.

Tota la pluja perduda, per Sant Miquel és vinguda. (29 de setembre)

Lamenta que no haja plogut abans, quan l'aigua hauria estat més apreciada.

Tot l'any el mal temps fa de mal anar; però pel setembre no es pot aguantar.

És una opinió, encara que pel febrer és pitjor.

Similar: Dels dotze mesos que hi ha, el setembre és el més malsà.

Vi de setembre, a les dones fa estendre.

El vi, en general, alegra el paladar, dóna energia i fa la gent xarradora. Ací, estendre, s'ha d'interpretar com eixir al balcó o eixir de casa amb una excusa per xarrar.

Octubre

De l'aigua d'octubre i del sol de maig, naix el blat.

S'explica ben clarament.

El vent d'octubre els ocells porta, de la Cerdanya o de Mallorca.

Algunes aus migrants es recullen en la península fugint dels vents freds o humits hivernals.

Com: L'ocell que no és ací per Sant Martí, s'ha quedat pel camí.

Similar: Les ventades d'octubre porten els ocells i maten l'eruga.

En arribar l'octubre, l'hivern i l'estiu s'esgarrapen. (esgarrapar-se = arrapar-se, barallar-se)

Octubre és un mes de transició entre la calor de l'estiu i el fred de l'hivern; és la porta de la primavera d'hivern.

Fredeluga per l'octubre, neu segura. (fredeluga = judia, pebret)

L'aparició d'aquest ocell és anunciadora de fred imminent.

Les ventades d'octubre porten els ocells i maten l'eruga.

Les ventades són el preludi del canvi de temps; qui pot, en fuig, i qui no pot, es mor de fred.

Com: Les ventades d'octubre els ocells duen, o se'ls enduen, perquè acabades les figues, guatlles fugides.

Similars: L'estiuet de Sant Martí els ocellets fa venir.

L'estiuet de Sant Martí els ocells fa venir. Com més fort és l'estiuet, guarda't més del fred.

El vent d'octubre els ocells porta, de la Cerdanya o de Mallorca.

L'octubre al peu, prepara l'arreu. (arreu = arnés, eina, instrument, ferrament)

Després de les collites, a l'inici d'octubre comencen els treballs agrícoles: poda, crema, femada, llaurança...

Similar en castellà: *Por san Simón, siembra el buen labrador.*

L'octubre és arribat, la gavina vora la mar.

Al final del bon temps, els animals d'alta mar s'aproximen més a la costa en previsió de possibles mals oratges.

L'octubre mai no és fred amb borregó i foguet. (borregó = abric de llana o de pelfa)

Amb les condicions adequades, ningú no es mor de fred.

Similar: El foc és mitja vida.

L'octubre, molt suc i poc bruc. (bruc = xipell, cepell, petorrella)

És un mes molt condidor en faenes del camp; en canvi, fins al novembre no florirà el bruc.

L'octubre vinater, pare del bon gener.

El producte de la collita de raïm servirà per a passar casa a l'hivern, quan el camp no produeix res.

Com: L'octubre vinater, pare del bon graner.

Octubre bromós, hivern ruïnós. (bromós = boirós, emboiregat)

Les boires terreres es produeixen per excés d'humitat del sòl, cosa que augura que moltes arrels es podriran durant l'hivern.

Octubre finit, mor la mosca i el mosquit.

El primer fred sol matar moltes espècies d'insectes.

Similar: L'octubre fred mata el cuquet.

Octubre finit, raïm collit.

Octubre finit, raïm recollit.

Si no s'ha fet pel setembre i l'octubre, dona'l per perdut.

Castellà: *Por san Simón y san Judas, se cogen las uvas, tanto las verdes como las maduras.*

Connexos en castellà: *Por san Simón y san Judas, saben más ricas las uvas.*

Por la Virgen de agosto pintan las uvas y por san Judas ya están maduras.

Octubre fred, mata al cuquet.

L'octubre fred mata el cuquet.

És el fred qui el mata, no el mes.

Similar: El fred d'octubre mata l'eruga.

Octubre finit, mor la mosca i el mosquit.

Octubre, octubret, s'enduu la calor i ens porta el fred.

Després de l'estiu de Sant Miquel (transició entre octubre i novembre) ja no torna a fer calor.

Octubre octubrot, fuig de l'ombra i busca el foc.

És un període de canvi de temperatures.

Similar: Per l'octubre, del foc, ni massa lluny ni massa prop.

Octubre tronat, hivern nevat.

Les tempestes elèctriques tardorals auguren un hivern rigorós.

Per la Verge del Pilar, faves a sembrar.

El 12 d'octubre és el moment de fer favar.

Connex en castellà: *Por san Simón y san Judas, las habas son orejudas.*

Per l'octubre, cauen cabells i castanyes, i creixen banyes.

La caiguda de la fulla també implica un increment de la caiguda del cabell en els humans, al contrari que les banyes dels cabrits acabats de néixer.

Per l'octubre, del foc, ni massa lluny ni massa prop.

Per l'octubre, del foc, ni gaire lluny ni gaire a prop.

Ja estem a l'inici del fred, que encara no és rigorós, i ja convé encendre la llar o alguna estufa.

Similar: Octubre octubrot, fuig de l'ombra i busca el foc.

Per l'octubre, els mals maten els malalts.

Les dolències s'aguditzen amb el fred, i les més greus poden acabar celebrant-se el dia dels Difunts (1 de novembre).

Per l'octubre, fuig de l'ombra i busca el sol.

A la tardor, ja abelleix més el sol escalfador que l'ombra refredadora.

Castellà: *En octubre, de la sombra huye.*

Per l'octubre, moltes històries i males memòries.

Abans, als primers freds, les famílies es recollien a casa vora el foc i explicaven històries, llegendes i contes, però de les experiències personals se solien callar les desagradables.

Per sant Miquel, la figa és per a l'ocell.

Les aus silvestres són les primeres a tastar els fruits madurs del final de l'estiu.

Pluja d'octubre, ni una gota perduda.

Tant les pluges de maig com les d'octubre resulten molt beneficioses en les dos respectives primaveres de l'any, la primera perquè adoba la terra just abans de la calor, i la segona perquè li calma la set passada.

Quan l'octubre creix, la fruita podreix.

A mesura que avança el mes, van marcint-se els productes de l'estiu, llevat dels melons d'olor que es pengen de les bigues a l'andana ventilada.

Quan a l'octubre es fa fosc, busca la vora del foc.

Quan l'octubre es fa fosc, busca la vora del foc.

Quan ja es nota que el sol calfa poc de dia, a la fosca ja és notòria la frescor.

Quan a l'octubre plou, el rovelló es mou. (rovelló = esclata-sang o pebràs, fong comestible del color del rovell de ferro)

Si a l'octubre plou, el rovelló es mou.

Si l'octubre plou, el rovelló mou.

Si ha fet calor els dies previs a la pluja, la terra reacciona a la frescor i genera els rovellons, els bolets i altres fongs.

Quan l'octubre arriba a/ fi, Tots Sants és pel dematí.

Quan l'octubre és a la fi, de Tots Sants és el matí.

No falla mai.

Quan l'octubre creix, la fruita podreix.

En fa excepció el caqui, que es queda a l'arbre fins al desembre.

Castellà: *En octubre, la buena fruta pudre.*

Quan l'octubre és arribat, llaura la terra i llaura la mar.

És època de preparar la terra per als cultius i de solcar la mar amb la barca a la cerca de pesca.

Quan l'octubre és arribat, treu les nanses de la mar.

S'acaba el temps de captura de marisc, que ha durat des de la primavera.

Quan l'octubre és finit, mor la mosca i el mosquit

Quan l'octubre està finit, mor la mosca i el mosquit.

Si a l'octubre fa bon fred, mor el cuquet.

L'octubre fred mata el cuquet.

El fred acaba amb molts insectes, cucs i paràsits.

Castellà: *El día de san Crisanto, las moscas al camposanto.*

Similar en castellà: *Por san Simón, cada mosca vale un doblón.*

Quan l'octubre va a la fi, tords i guatles són aquí.

Quan l'octubre va a la fi, els ocells d'hivern són aquí.

Quan l'octubre és acabat, tots els ocells d'hivern ja són arribats.

Les aus nòrdiques hivernen prop de la Mediterrània i les de muntanya han davallat cap a les zones de sembrat, i com que la seua carn és gustosa, els caçadors no els donen repòs.

Quan trona pel mes d'octubre, neu segura.

Tronades a darrers d'octubre, any de neu.

Trons d'octubre, any de diluvi.

Això diuen, si bé el fenomen meteorològic afecta més o menys en funció del relleu, l'altitud, la proximitat al mar...

Si dos octubres un any tenia, la gent es moriria.

Es tracta d'un mes de ben poca producció agrícola.

Si l'octubre és fred, no tingues animals al descobert.

Tots els animals necessiten protegir-se contra el fred, inclús els de sang freda.

Si l'octubre mai venia, al món llana no hi hauria.

L'època de fred fa que als animals els cresquen la llana o el pèl com a protecció.

Trons d'octubre, any de diluvi.

Ben al contrari de les tronades d'agost, que no són plovedores, les d'octubre anuncien pluges torrencials i revingudes de les torrenteres.

Novembre

Abans de novembre, que la teua vinya sense fruita quede.

La verema sol començar al setembre.

Abans de Santa Caterina, no culles l'oliva. (25 de novembre)

No sol estar suficientment madura.

Connexos: els següents.

Abans de sant Martí, pa i vi; després de l'estiuet, fam i fred.

L'estiuet de sant Miquel o de sant Martí és el final de l'estiu i arriba fins l'11 de novembre, en què les temperatures encara són suportables.

Similar: Com més fort és l'estiuet, guarda't més del fred.

A finals de novembre, arregaràs l'oliva sempre.

A finals de novembre, replegaràs la teua oliva sempre.

O en desembre, o en gener, segons la seua maduració.

Castellà: *A últimos de noviembre, coge tu oliva siempre.*

El vareo de san Andrés mucha aceituna de ja caer.

Al novembre, cava i sembra.

Convé llaurar i sembrar abans de l'arribada de les pluges i el fred.

Contrari: Al novembre, qui no ha sembrat, que no sembre.

Al novembre, qui no ha sembrat, que no sembre.

Pel novembre, qui no ha sembrat, que no sembre.

Ja és massa tard, perquè ja ha arribat el fred.

Contrari: Al novembre, cava i sembra.

Similar en castellà: *Quince días antes de Todos los Santos y quince días después, sementera es.*

A primers de novembre, el teu foc ja (el) pots encendre.

Ja comença el fred i les cases van gelant-se.

Similar: A les avellanes, foc i flames.

Castellà: *A primeros de noviembre, tu fuego enciende.*

Com més fort és l'estiuet, guarda't més del fred.

No convé confiar que el bon oratge durarà sempre, ja que l'estiuet de sant Martí o de sant Miquel sol acabar bruscament cap a l'11 de novembre i donar pas als refredats.

De l'estiuet de sant Martí a l'hivernet de sant Mamet, mig any complet.

De l'hivernet de sant Mamet a l'estiuet de sant Martí, mig any curt hi comptí. (Sant Martí = 11 de novembre / Sant Mamet = 11 de maig)

Certament.

Del novembre, Tots Sants és el primer i Sant Andreu el darrer.

Tots Sants el primer i Sant Andreu el darrer.

Ja ho sabeu.

Castellà: *Dichoso mes que empieza por Todos los Santos y termina por san Andrés.*

Dichoso mes que entra con Todos los Santos, media con san Eugenio y sale con san Andrés.

De novembre cap allà, agafa la manta i no la deixes de la mà.

De novembre cap allà, la manta, no la deixes de la mà.

Pel fred, antigament la gent corrent es cobria amb una manta pel carrer, els rics vestien capa, i més modernament, abric.

De santa Caterina a Nadal, un mes igual.

A santa Caterina (25 de novembre) falta un mes just per a Nadal.

Castellà: *De Santa Catalina a Navidad, un mes cabal.*

De Tots Sants a Nadal, justa una passa de gall.

Des de l'1 de novembre es nota que el dia va acurtant.

De Tots Sants a Nadal perd la fornera son cabal. (cabal = capital, peculi, diners, fortuna, patrimoni)

Ha d'invertir en llenya per a tot l'hivern, perquè després estarà banyada o humida.

De Tots Sants a Sant Andreu, vent o pluja, fred o neu.

Un pronòstic infal·lible, perquè pot fer de tot menys boira.

Similar en castellà: *Por Todos los Santos, hielo en lo alto; por san Andrés, hielo en los pies.*

El novembre, el mes millor; tant de bo n'hi haguessin dos.

El novembre està estre l'estiu i l'hivern.

Fa un fred encara suportable.

El novembre i els difunts marxen tots junts.

El Dia de Difunts o Tots Sants és el dia 1.

El novembre, vi per vendre.

Pel novembre, vi per vendre.

El vi ha adquirit cos; ja no és most.

En novembre, qui no ha sembrat, que no sembre.

En novembre, qui no haja sembrat, que no sembre.

En novembre, qui no haja sembrat, que sembre.

Per a moltes espècies vegetals, el moment idoni de sembra és al setembre, encara que algunes (creilles, alls...) es poden sembrar més tard, però sempre abans que arribe el fred.

Com: Qui pel novembre no ha sembrat, que no sembre, que ja és tard.

Similars en castellà: *Antes de noviembre, tu viña sin fruto quede.*

Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.

Entre Tots Sants i Nadal, ni boires ni mestral.

Una altra predicció bastant encertada.

Connexos en castellà: *Entre los Santos y Navidad, ni llover ni ventear.*

De Todos lo Santos a Navidad, o bien llover o bien helar.

De Todos los Santos hasta Adviento, ni demasiada lluvia ni demasiado viento.

L'estiuet de sant Martí dura tres jorns i un dematí.

L'estiuet de sant Martí durarà fins a la fi.

Indica que és un temps molt breu de bona temperatura que clourà definitivament l'estiu.

Castellà: *Veranillo de san Martín, dura tres días... ¡y fin!*

L'estiuet de sant Martí, (tots) els ocells fa venir.

Determinades espècies d'ocells procedents del nord d'Europa vénen a hivernar a terres mediterrànies.

L'estiuet de sant Martí revifa els vells. (revifar = avivar, despertar)

Són uns dies de bonança entre l'octubre i el novembre previs al fred hivernal.

L'olivera, que és arbre de pinyol, pel novembre s'enterra i pel maig surt al sol.

Certament.

Malaltia de novembre no té cura i paga amb la sepultura.

Novembre mata més ancians i malalts que cap altre mes, sobretot per la caiguda sobtada de la temperatura, que sol agafar desprevinguda la gent.

Novembre acabat, hivern començat.

El fred ja es deixa sentir.

Novembre assolellat i abril plujós, estiu abundós.

Auguren bones collites.

Novembre calent, maig gelat.

Quan la tardor es presenta calenta, és previsible que l'oratge estiga alterat tot l'any.

Novembre, març i febrer s'avenen d'allò més bé. (avenir-se = congeniar, assemblar-se, assimilar-se)

Són molt similars quant al fred, el mal oratge i els dies curts.

Novembre enllà, agafa la manta i no la deixes anar.

De novembre enllà, agafa la manta i no la deixes de la mà.

Comença la temporada de fred creixent.

Novembre finat, tot guardat a casa o enterrat. (finat = finit, acabat)

És l'inici dels freds hivernals i de la inactivitat al camp després de la sembra.

Com: Novembre acabat, hivern començat.

Castellà: *Por Todos los Santos, los trigos sembrados y todos los frutos en casa encerrados.*

Connexos en castellà: *Por los Santos, siembra trigo y siembra cardo.*

Por Todos los Santos a más tardar, el trigo has de sembrar.

Novembre humit et farà ric.

Novembre humit, et farà ric.

Si comencen les pluges després de la sembra, de ben segur que fructificaran bé.

Novembre i febrer són marit i muller.

Novembre i febrer tenen el mateix temper. (temper = temperi, temperatura, clima)

Novembre i gener tenen el mateix temper. (= caràcter, clima)

Són molt similars quant al comportament de l'oratge, com juny i setembre.

Novembre tronat, mal pel pastor i pitjor pel ramat.

Els trons, i sobretot els llamps que els originen, són molt perillosos a la muntanya.

Contrari: Si al novembre trona, la collita és bona.

Olivera plantada pel novembre, mai no menteix.

L'olivera que es planta davant la proximitat del temps de pluges no s'arriba a secar.

Pel novembre, cava i sembra.

Pel novembre, bona sembra.

Encara és primavera d'hivern.

Pel novembre es cull el nap que pel juliol s'ha sembrat.

Ja ho sabeu.

Pel novembre, festes grans: Sant Martí i Tots Sants.

Així és.

Pel novembre, les faves sembra; si no ho pots fer, no tindràs faver.

(faver = favar)

Ja ho sabeu.

Pel novembre, qui no ha sembrat, que sembre.

Sembrar pel novembre i llaurar pel desembre.

Si no s'havia fet al setembre, que és quan correspon, encara s'és a temps, abans de les pluges i el fred fort.

Pel novembre, sembra acabada, bunyolada menjada i fins a una altra anyada. (anyada = temporada, cicle, collita)

Convé tindre les labors agrícoles acabades abans de tancar-se en casa per passar l'hivern.

Per l'Advent, pluja o vent o fred coent. (advent = període previ a Nadal)

De Tots Sants a l'Advent, ni massa pluja ni massa vent.

És el temps previ a l'hivern i quasi sempre inestable.

Castellà: *De todos los Santos hasta Adviento, ni demasiada lluvia ni demasiado viento.*

Per Sant Andreu, aigua o neu. (30 de novembre)

A Sant Andreu, aigua o neu.

Per Sant Andreu, pluja o neu.

Per Sant Andreu, pluja o neu o fred molt greu.

Per Sant Andreu, pluja o neu o fred molt breu.

De Tots Sants a Sant Andreu, vent o pluja, o fred o neu.

És època d'això, ja que a la primavera d'hivern no es pot esperar bon temps.

Per Sant Andreu, sembra el blat teu.

Per Sant Andreu, sembra del teu; i si ho has d'emprar, deixa-ho anar.
Per Sant Andreu, retira l'arreu de sembrar i posa't a xarcolar. (arreu = eina, ferrament, estri / xarcolar = eixarcolar, llevar males herbes)

És època de sembrar la llavor del forment, cosa que es pot fer també més avant.

Connexos en castellà: *En buen tiempo, san Andrés guarda los higos para él.*

Por san Andrés, corderillos tres.

Por san Andrés, mata tu res, grande, chica o como es.

Obrada de san Andrés, ni la prestes ni la des.

Per Sant Martí, les pinyes cauen del pi. (11 de novembre)

Per Sant Martí, la pinya cau del pi.

I en caure, escampen les llavors abans de les pluges.

Castellà: *Por san Martino, se le coge la piña al pino.*

Per Sant Martí, obri la bóta i enceta el vi.

De la collita de raïm del setembre fet most i fermentat a l'octubre, ja hem obtingut el vi.

Castellà: *Día de san Martino, todo mosto es buen vino.*

Per Sant Tomàs, se te gela fins el nas.

Cap al dia 21 ja correspon que faça bon fred.

Per Tots Sants, arts a la mar.

Encara fa bon oratge per a la pesca.

Per Tots Sants, capes i mocadors grans.

És extraordinari l'any que per aquesta data no fa bon fred.

Per Tots Sants, les olives a les mans.

Comença la collita de l'oliva, que acabarà al gener.

Per Tots Sants, neu en els alts.

Aquesta festivitat té reputació de molt freda.

Castellà: *Por los Santos, nieve en los cantos.*

Por los Santos, la nieve en los altos y frío en los campos.

Por Todos los Santos, campos verdes y montes blancos.

Pluges de novembre, omplen els barrals i curen tots els mals. (barral = recipient de vidre amb capacitat de $\frac{1}{2}$ litre)

La pluja associada al fred rega la vinya i mata els insectes i molts paràsits de les plantes.

Qui pel novembre no ha sembrat, que no sembre, que ja és tard.

Ja ho sabeu.

Connex: Pel setembre, qui tinga llavor, que sembre.

Qui pel novembre no té llenya seca, ja cal que es prepari l'esquena.

Les faenes que no es fan amb la previsió suficient, després s'han de fer de pressa i costen més.

Similar en castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Sembra l'all per Sant Blai, però si el vols fi, fes-ho per Sant Martí. (3 de febrer / 11 de novembre)

Un consell agrari molt encertat.

Similar: A Nadal, l'all, al bancal.

Castellà: *Ajo, ¿por qué no medraste? Porque en San Martín no me sembraste.*

Ajo, ¿por qué no fuiste bueno? Porque no me halló San Martín puesto.

El ajo fino, por san Martino.

Si al novembre trona, la collita serà bona.

Si el novembre trona, la collita serà bona.

Si pel novembre trona, la collita serà bona.

Si en novembre sents que trona, la collita serà bona.

Si al novembre trona, la collita és bona.

Els trons són l'anunci d'aiguats pels quals la terra adquirirà saó per a nodrir els sembrats.

Com: Novembre humit et farà ric.

Castellà: *Si en noviembre oyes que truena, la cosecha siguiente será buena.*

Sol pel novembre i abril plujós, estiu calorós.

Si fa l'oratge al revés de com seria normal, és que el temps s'ha trastocat i no podem esperar sinó un any estrany.

Tots Sants /o primer, Sant Andreu /o darrer. (lo = forma antiga d'el)

Són el primer i l'últim dia del mes.

Desembre

A Nadal, al foc, i a Pasqua, al sol.

Cada moment té el seu clima i les seues necessitats.

A Nadal, capa no em cal.

A Nadal, capa no em cal, i d'allí en enllà, fred ja no en fa.

A Nadal manta no cal.

Es diu irònicament.

A Nadal, l'all, al bancal (i a Sant Joan, a casa).

Són els moments idonis per a la plantació i la recol·lecció.

Ara ve Nadal, matarem el gall i a la tia Pepa li'n donarem un tall. (tall = tallada, bocí, tros)

Les festes de Nadal són tradicionalment l'ocasió de fer bones menjades compartides amb els més pròxims.

Similar en castellà: *El conejo, por San Juan, y la perdiz, por Navidad.*

Boires pel desembre, ni pluges ni neus són de témer.

La boira, en general i en totes les èpoques, són exponent de bonança.

Cada dia no és Nadal.

Cal aprofitar els bons moments que se'ns presenten.

Similars: Dia és vida.

A Ocasió, tots l'agafen pels cabells.

Castellà: *Lo que no se hace a la boda, no se hace a toda hora.*

Calor pel desembre, calor pel gener, fort fred al febrer.

Ací, calor s'ha d'interpretar com poc fred.

Connex: El millor llenyer, guarda'l per al febrer.

De la Puríssima a Nadal, dèsset dies cabals. (cabal = just, exacte)

Ja podeu fer el càlcul de quan cau la Puríssima.

De Nadal a Carnaval, set setmanes per igual.

De Nadal a Carnaval, set setmanes tant se val.

De Nadal a Carnestoltes, set setmanes desimboltes. (desimboltes = aproximadament, si fa no fa, llargues)

De Nadal a Carnestoltes, tot el món va en tretze voltes.

La festivitat de Carnestoltes o Carnaval se celebra al febrer abans de l'inici de la Quaresma.

De Nadal a Sant Joan, mig any cabal. (cabal = complet, exacte, just)

De Nadal a Sant Joan, va mig any.

Són el solstici d'hivern i el solstici d'estiu, respectivament.

De Nadal a Sant Julià, tretze dies hi ha.

Ja ho sabeu.

De Nadal i de Sant Joan, només n'hi ha un cada any.

Recomana aprofitar aquestes efemèrides festives per menjar bé i divertir-se.

Similar en castellà: *Una vez al año, no hace daño.*

De Santa Llúcia a Nadal, tretze dies per igual.

Exactament.

Desembre és un vell que arruga la pell.

És l'últim mes de l'any, i per tant el més vell, i el seu fred hivernal fa que la pell es contraga i s'arrugue.

Desembre finat, any acabat. (finat = finit, conclòs, rematat, mort, difunt)

No falla.

Desembre mullat, gener ben gelat.

Si, a més de fer fred, ha plogut, hi haurà també humitat, amb què augmentarà la sensació tèrmica de gelor.

Connex: Si el desembre plou, bon any nou.

Desembre nevat, bon any assegurat.

La neu hivernal protegeix les arrels del fred exterior i humiteja lentament la terra, amb què és beneficiosa per a arbres i cereals.

Desembre nevat, bon any per al blat.

Si el desembre amb neus ve, eixampla el graner.

La neu afavoreix més el camp que la pluja, perquè va desfent-se i regant lentament, a més que mata els paràsits i estova la terra, de manera que es pot preveure una collita cerealista abundosa.

Desembre tremolant, bon gener i millor any.

Si pel desembre no fa fred, és que l'hivern ve retardat i les pluges, també.

De Tots Sants a Nadal, l'hivern formal.

Entre Tots Sants i la Nativitat entra l'hivern de veritat.

En cara que el fred siga més suau que el de gener i febrer, en un any normal ha de començar el fred l'1 de novembre.

Dies de desembre, dies de malura, tot just es fa de dia que ja és nit obscura.

Són els dies més curts de l'any.

Diner per Nadal, pobresa per Sant Joan.

Qui es beneficia de les collites de l'estiu, va gastant al llarg de l'hivern.

Similar: Dies de molt, vespres de res.

El mes de Nadal, o al llit o al fúneral. (fúneral = llar)

És com més calent s'està pel temps de fred.

Connexos: Mes de gener, mes malfaener.

Pel gener, el millor ofici és pastisser.

Castellà: *En las frías noches de diciembre, si ves lucir la luna blanca, echa en la cama cobertor y manta.*

Fangada abans de Nadal, per mitja femada val.

La humitat moderada i duradora afavoreix la terra de cultiu tant com si l'enriquírem amb adob orgànic.

La boira de desembre porta el garbí al ventre.

Aquesta boira és preludi del vent que vindrà.

La bugada de Nadal s'eixuga en el fumental. (bugada = ruscada, roba rentada / fumental = llar, fogar, foguer)

Per aquest temps no convé estendre la roba a l'exterior, perquè tarda molt a eixugar-se i no s'asseca mai.

La pluja abans de Nadal, per mitja pedregada val.

Tota pluja que no siga torrencial és sempre ben acollida pel camp.

Les festes de Nadal es passen al fumental.

Adverteix que els dies són curts i freds i que qualsevol activitat exterior no paga la pena.

Molta pluja per Nadal, alegria per tot l'any.

Nadal humit fa el pagès ric. (pagès = maser, masover, agricultor, llaurador)

Com: Hivern plujós, estiu abundós.

Nadal al foc, Pasqua al joc.

Nadal al foc, Pasqua al sol.

Nadal al sol, Pasqua al foc.

Nadal amb sol, Pasqua amb foc.

Lo Nadal al foc, la Pasqua al sol. (/o = forma antiga de el)

Nadal en es foc i Pasqua en es joc. (es = el, en dialecte salat)

Nadal en es joc i Pasqua en es foc.

Nadal en es lloc i Pasqua en es foc.

Per Nadal al foc, per Pasqua al sol.

Per Nadal al foc, per Pasqua al jóc. (jóc = joquer, niu, llit)

Per Nadal al joc, per Sant Joan al foc. (Sant Joan = 24 de juny, quan se celebren les fogueres que inauguren l'estiu)

Per Nadal els focs i a Pasqua els jocs.

Per Nadal al sol i per Pasqua al foc, si vols que l'any sia bo. (sia = siga, forma antiga)

Per Sant Joan al joc, per Nadal al foc.

Pasqua al sol, Nadal al foc.

Cada moment requereix un lloc diferent per a les activitats humanes per raó del clima.

Nadal amb lluna lluent, al foc posa més sarment. (sarment = llenya de parra)

Quan la lluna llu és perquè l'atmosfera està neta i les nits produeixen molt reixiu.

Nadal dilluns, festes a munts. (a munts = a bondó, en quantitat)

Nadal en dilluns, festes a munts.

Nadal en dilluns, any de difunts.

Nadal en dimarts, les festes a grapats.

Nadal en dimarts, mal pels sembrats.

Nadal en dimecres, sembla camps i feixes. (feixa = bancalet, taula, tros de terra marginal)

Quan Nadal cau darrere del diumenge, les festivitats s'empalmen i s'encadenen, però si cau a mitjan setmana s'ha de treballar en l'endemig.

Nadal en dijous, any de molts ous.

Nadal en dijous, cada gallina mena cent polls.

Nadal en dijous, penja l'arada i ven els bous.

Nadal en dijous, crema l'arada i ven els bous.

Nadal en dijous, ven la capa i compra bous.

Quan Nadal cau en dijous, mengen més els ocells que els bous.

Quan Nadal cau en dijous, el pagés sembla pels ocells; per molt gra que sembre no n'hi ha prou per a ells.

El primer i el segon dia de Nadal enllacen amb el cap de setmana, i amb tantes festes seguides la gent descuida les obligacions, i els animals fan la seua.

Nadal en divendres, crema foc i cendres.

Nadal en divendres, crema focs i cendres.

Nadal en divendres, crema fins les cendres.

Nadal en divendres, sembla fins les cendres.

Nadal en divendres, un cop passat, ven els bous i compra blat.

Avisa que van a acumular-se moltes festes amb les corresponents despeses, de les quals s'haurà de rescabalar com es puga.

Connex: Nadal en dilluns, festes a munts.

Nadal en diumenge, quan ja ha passat, ven els bous i compra blat.

És costum gastar més de l'habitual i començar el gener amb les butxaques buides, de manera que a vegades s'ha de prescindir d'algunes coses necessàries per a poder menjar.

Nadal plujós, dolent per als prats i bo per als bous.

La pluja farà créixer excessivament l'herba, que s'haurà de segar i guardar com a aliment d'hivern del ramat vacum.

Pel desembre desembrot, el pastor deixa les ovelles i se'n va vora del foc.

El ple del desembre requereix calfar-se.

Pel desembre es gelen les canyes i es torren les castanyes.

Es gela el canyís que sosté la teulada i, per tant, la casa, i és el moment oportú de torrar castanyes i calfar-se'n les mans.

Pel desembre, fred, i calor per l'estiuet.

Cada temps té el seu oratge propi.

Pel desembre, gelades i sopes calentes.

Similar al següent.

Pel desembre, tremola el vent i l'home més valent.

Sol ser així.

Pel Nadal, cada ovella al seu corral.

Per Nadal, cada ovella al seu corral.

És una celebració casolana afavorida pel fred ambient i una ocasió per a reunir-se la família pròxima.

Per Any Nou, un pas de bou.

Des del solstici d'hivern (21 de desembre) fins a l'1 de gener, ja és perceptible que el temps que llum diürna s'allarga. (VEGEU: Per Santa Llúcia, un pas de puça. / Per Nadal, un pas de pardal, i per Sant Esteve, un pas de llebre.)

Per l'advent, posa't al sol i guarda't del vent. (advent = dies previs a l'adveniment del Jesuset)

El vent hivernal no és gens recomanable, en canvi, el sol suau, sí.

Connexos: Cansat o suat, no estigues a l'aire parat.

Pel desembre, tremola el vent i l'home més valent.

Per Nadal al carrer, per Pasqua al recer. (recer = recés, abric, cobert)

Per Nadal al sol, per Pasqua al foc.

De dia s'han d'aprofitar les hores de menys fred, i de nit convé estar al davant de la llar, l'estufa o el brasero.

Per Nadal, carn i fusta fora la mar.

Per Nadal, carn i fustes fora del mar.

Per Nadal, mariner fora de la mar.

És temps de descans a casa.

Per Nadal, el porc en sal.

Per Nadal, el porc en sal, i per Pasqua, al foc.

En hivern calia tirar mà de les reserves del rebost guardades en sal, en oli o assecades, mentre que el bon temps era el moment de les torrades a l'aire lliure.

Per Nadal, fred com cal.

Un altre gran descobriment de la humanitat.

Per Nadal maduren les nesples.

Ja ho sabeu.

Per Nadal, pas de pardal. Per Sant Esteve, pas de llebre. (Sant Esteve = segon dia de Nadal)

El dia va allargant-se respecte a la nit.

Connexos: A Santa Llúcia, un pas de puça.

A Sant Antoni, un pas de dimoni.

Per Nadal, qui res no estrena, res no val.

És temps de consumisme i de relacions socials.

Per Nadal, tots els animals al corral.

També els animals necessiten protecció contra el rigor de l'hivern.

Com: Per Nadal, cada ovella al seu corral.

Similars en castellà: *En diciembre, siete galgos y una liebre, y ella pase por donde quiere.*

En diciembre, siete galgos a una liebre; y en mayo, setenta liebres a un galgo.

Per Nadal, una passa de pardal; per Sant Antoni, una passa de dimoni.

El dia va creixent paulatinament, i de desembre al gener ja és perceptible.

Per Nadal, un pas de pardal, i per Sant Esteve, un pas de llebre. (Sant Esteve és l'endemà de Nadal.)

Per Nadal, un pas de pardal; per Santa Llúcia, un pas de puça.

Per Santa Llúcia, un pas de puça. (13 de desembre)

La llargària del dia decreix fins al 21 de desembre (solstici d'hivern) i a partir d'ací va allargant-se el dia.

Per Nadal, una passa de pardal; per Sant Antoni, una passa de dimoni.
(sant Antoni = 17 de gener)

El dia va allargant-se lentament.

Per Santa Llúcia, l'oli torna a l'oliva.

Cap al 12 de desembre, les olives van madurant i adquirint consistència en oli i color.

Qui al desembre vol festejar, vora el foc s'ha de posar.

Qui en desembre ha de festejar, vora el foc s'ha de ficar.

Fa massa fred com per a estar molt de temps parat a l'exterior.

Qui desembre salva, la seua vida allarga.

Qui el desembre acabarà, any nou vorà.

Qui el desembre acabarà, l'Any Nou vorà.

Qui acaba desembre pot dir que ha viscut un any més i que espera viure'n un altre.

Qui no celebra el Nadal, poc val.

Qui no celebra el Nadal és home que poc se val. (= s'aprecia)

Qui no celebra Nadal, poc val.

És una opinió.

Sant Silvestre és el darrer vespre. (darrer = últim, postrem / vespre = vesprada, poca nit, boca de nit)

És l'última vesprada de l'any perquè a les 12 de la nit seran les 0 hores de l'any següent.

Si el desembre plou, bon any nou.

És un bon auguri.

Similar: el següent.

Si l'advent és mullat, poca anyada de blat.

Els dies anteriors a Nadal són clau per a la futura collita cerealista.

Similar: el precedent.

Si Nadal cau en dijous, plega l'arada i ven els bous. (plegar = guardar)

Entre el primer i el segon dia de Nadal i el cap de setmana que els segueix, no es farà res de profit.

Si Nadal fa estiu, Pasqua prop del caliu. (caliu = escalfor de les brases i cendres de la llar)

Si per Nadal fa estiu, a Pasqua, prop del caliu.

Si per Nadal al joc, per Pasqua al foc. (al joc = pel carrer)

Si per Nadal fa estiu, la Pasqua prop del riu. (prop del riu = a l'aire lliure, al ras)

Si no fa l'oratge que correspondria al moment, és que el clima està trastocat.

Si pel desembre plou, bon any nou.

Les pluges d'hivern assaonen els bancals i auguren bona collita.

Si per Nadal fa lluna blanca, posa al llit una altra manta.

El pleniluni per Nadal és significatiu de nit rasa i, per tant, freda.

Si plou per Nadal, plou per Setmana Santa i per Carnaval. (La Setmana Santa cau en març o abril; Carnaval, en febrer)

Aquesta pluja és el preludi d'un hivern plovedor.

Similar: el següent.

Si Sant Silvestre plora, tot l'any plora; si Sant Silvestre riu, tot l'any riu. (= és l'últim dia de l'any)

Una nevada per Nadal, de mitja femada val.

És una constatació camperola.

Un Nadal no fa mal.

Nadal és un extraordinari, una excepció a la seguida de tot l'any; per tant, significa que trencar la regla a la llarga no perjudica a ningú ni és criticable.

Castellà: *Una vez al año no hace daño.*

Refranyer del santoral

Abans de Sant Martí, pa i vi; després de l'estiuet, fam i fred. (11 de novembre / estiuet de Sant Miquel: 29 de setembre)

En quinze dies es passa del bon temps al temps hivernal.

Aigua de Sant Joan, celler buit i molta fam. (celler = cava, soterrani)

Aigua de Sant Joan no dóna vi ni pa.

La pluja dels voltants del 25 de juny sol ser fluixa i fer molta herba i poca saó.

Castellà: *El agua de San Juan quita aceite, vino y pan.*

Contrari en castellà: *El agua por San Marcelino, buena para el pan, mejor para el vino.* (2 de juny)

Aigua de Sant Martí al migdia, pluja per tot el dia. (11 de novembre)

Això diuen.

A la Mare de Déu d'Agost, a les sis és de nit fosc. (15 d'agost)

Les sis del matí, no de la vesprada.

A la Mare de Déu Gitada, prepara la flassada. (15 d'agost, l'Ascensió o Mare de Déu d'agost)

És una celebració preparatòria de l'hivern.

Al sant que no li tingues devoció no li faces oració.

Al sant enfadat, no resant-li està pagat.

Si no se li té fe i confiança, poc farem per nosaltres i poc farà ell per ajudar. També es refereix als coneguts dels quals no esperem res.

Similars: Déu ajuda a qui s'ajuda.

La fe mou muntanyes.

Confia en Déu, però corre.

Castellà: *Al santo que no me agrada, ni padre nuestro ni nada.*

Connex en castellà: *Al santo que está de moda, van las mujeres todas.*

A Santa Llúcia allarga el dia un pas de puça, i a Nadal un pas de pardal.

A Santa Llúcia, un pas de puça.

Per Santa Llúcia, creix el dia un pas de puça.

Per Santa Llúcia, un pas de puça.

El 13 de desembre, la nit s'acurta i el dia s'allarga imperceptiblement.

Castellà: *En llegando Santa Lucía, un palmo crece el día.*

Santa Lucía, el más corto de los días.

Por Santa Lucía, la más larga noche y el más corto día.

Por Santa Lucía, acorta la noche y alarga el día.

Por Santa Lucía, mengua la noche y crece el día.

Por Santa Lucía, achica la noche y agranda el día.

*Por Santa Lucía, achican las noches y agrandan los días;
primero a tumbo de piojo; después, a paso de gallina; por Navidad, los ciegos
lo verán.*

*Por Santa Lucía, crece el día un paso de gallina; por Navidad,
cada necio lo verá.*

Por Santa Lucía, crecen los días la patica de una gallina.

A Sant Andreu, aigua o neu.

Per Sant Andreu, aigua o neu.

El 30 de novembre ja és temps de precipitacions.

A Sant Andreu, no li llaures els peus.

Cal haver llaurat abans no haja arribat Sant Andreu.

A Sant Francesc, pren el reclam i vés; i si tords no *agarres*, no tornes més.

Cap a la festivitats de Sant Francesc d'Assís, el dia 4 d'octubre; és època de la caça del tord.

A Sant Jaume i Santa Anna, raïm en la plana. (acabant juliol)

Cap a l'acabament del juliol -el 26 és Santa Anna- ja hi ha raïm primerenc.

A Sant Joan, com la sal; a Sant Pere, com *lo* pebre.

Del 25 al 29 de juny comencen a despuntar les olives.

A Sant Joan, bacoress; verdes o madures, (però) segures.

Bona vista *vejam*, bacoress per Sant Joan.

El 25 de juny, la figuera ja té els primers fruits: la bacora o figa-flor.

A Sant Joan, el primer bany.

Per Sant Joan, el primer bany.

Per Sant Joan, el primer bany, o et pega bé o et fa dany.

És tradició prendre el bany o remullar-se els peus a la platja o als tolls, al riu, la vespra del 25 de juny.

A Sant Joan, vénen i van.

És temps de treballs agrícoles.

A Sant Mateu, verema arreu. (21 de setembre)

A Sant Mateu, verema i batolla arreu. (batollar = batre a mà)

A Sant Mateu, verema i batoll arreu. (batoll = pal de batollar)

A Sant Mateu, el raïm meu i el meló teu.

És temps de collir el raïm. El temps del meló ja ha passat.

A Sant Vicent, se'n van les gelades i vénen els vents. (22 de gener)

Febrer és el mes més fred de l'any, mentre que març sol ser ventós.

A Tots Sants, amaga el ventall i trau els guants.

Per Tots Sants, capes i mocadors grans.

L'1 de novembre comença el fred.

Blat de Sant Martí, blat mesquí. (mesquí = escàs, miserios)

El blat que no grana d'estiu, sinó més tard, dona poc rendiment.

Connex: Per Sant Martí no va mola ni molí.

Bona sort per Sant Joan, desventura per Nadal.

El solstici d'estiu és temps d'alegria perquè es va cara al bon temps, mentre que el solstici d'hivern deprimeix els ànims perquè ens endinsem en l'hivern.

Candelera clara, fa bon fred encara.

S'explica bé.

De llana de Sant Joan fes el teu abrigall.

Sant Joan, la porta de l'estiu, és quan es tosen les ovelles perquè és quan més llargues tenen les fibres de llana.

De Nadal a Sant Anton, festes són.

Quan hi ha ganes de divertir-se, poc importa quin siga el motiu.

Castellà: *Hasta San Antón, pascuas son.*

De Nadal a Sant Julià, tretze dies hi ha. (el 7 de gener)

Exactament. És quan comença la costa amunt de gener, després de totes les festes i despeses.

Connexos en castellà: *San Julián de buena estrena, buena comida y mejor cena.*

San Julián, guarda vino y guarda pan.

De enero a enero, pan casero y lienzo casero.

De Santa Caterina a Nadal, un mes cabal. (cabal = sencer, complet)

De Santa Caterina a Nadal va un mes cabal.

Està clar.

De Sant Joan a Sant Miquel, ni dona, ni vi, ni peix. (24 juny - 29 setembre)

Recomana molt exageradament de privar-se de certs plaers pel temps de la calor.

Similar: Pel juliol, ni dona ni caragol.

Castellà: *De San Juan a San Miguel, ni pescado, ni vino, ni mujer.*

De Sant Martí a Sant Andreu, setmanes tres; de Sant Andreu a Nadal, gairebé un mes. (gairebé = quasibé, quasi, vora, aproximadament)

Això és.

De Tots Sants a Sant Andreu, vent o pluja, fred o neu.

De Tots Sants a Sant Andreu, vent o pluja o fred o neu.

Per Tots Sants, neu en els alts.

Des del començ de novembre ja no es pot esperar bon temps.

Connex: Per Sant Martí, la neu al pi.

De Tots Sants a Sant Martí, onze dies i un matí. (1 i 12 de novembre)

De Tots Sants a Sant Martí, onze dies hi comptí, i de Sant Martí a Nadal, un mes i mig cabal. (cabal = complet, sencer)

Exactament.

De Tots Sants a Sant Martí, sembra si vols collir.

Per Tots Sants, sembrar restos i plans.

Per Tots Sants, sembrats els camps.

Per Tots Sants, sense tardar, trau l'arada a llaurar.

Per Tots Sants, i no més enllà, has de sembrar.

Qui per Tots Sants no té sembrats, perilla quedar enganyat.

Quinze dies abans Tots Sants i quinze dies després, temps de bon sembrar és.

El bon favar, per Tots Sants s'ha de sembrar, i pel gener s'ha de cavar. La majoria de vegetals se sembren en aquesta època.

El bon nap, per Sant Jaume ha d'ésser nat. (= nascut)

Al voltant d'aquesta data s'han de plantar o han d'estar ja plantats els naps.

Similar: Per Tots Sants, mira els teus naps.

El dia del sant del Senyor, ni vages a l'era ni tragues llavor.

S'explica bé.

Similar: Fins a Sant Joan i Sant Pere no dormes a l'era.

El millor sant és Sant Joan.

Se'l prefereix a la resta perquè se celebra en el bon temps, en l'època dels amors i de les collites.

La nit de Sant Joan, la més curta de l'any.

És la nit del dia 23 de juny que es produeix el solstici d'estiu, quan la duració del dia i de la nit és la mateixa.

El porc mata per Sant Lluc i posa la verema al cup.

El 18 d'octubre és una bona data per preparar reserves per a passar l'hivern.

El que sega a Sant Joan no li *ampra* a Sant Pere. (24 i 29 de juny)

Entre Sant Joan i Sant Pere, no poses batuda a l'era. (batuda = càrrega, garbes per batre)

Entre Sant Joan i Sant Pere, la millor pesquera.

El que Sant Joan no té, ho manleva a Sant Pere. (manllevar = emprar)

Allò que no es fa de primer, s'haurà de fer uns dies després.

Castellà: *Entre Santa Ana y Santa Magdalena, no tengas la parva en la era.* (26 i 22 de juliol)

Els camps per Sant Miquel esperen aigua del cel.

Després de la sequedat estiuenca es produeixen les pluges de tardor, que a l'octubre poden ser perilloses per excés de precipitació en poques hores.

Entre Santa Anna i la Magdalena, no tingues la parva a l'era. (Sta. Anna: 26 de juliol / parva = recapte, berena, mosset, desdejuni, piscolabis, refrigeri)

Encara no és temps de batuda.

Entre Sant Joan i Sant Pere, bona merda que t'ofegue.

Es diu perquè la fruita encara és verda i no es pot collir.

Castellà: *Entre San Pedro y San Juan, las hierbas olores dan.* (29 i 24 de juny)

Fins a Sant Joan i Sant Pere, no dormes a l'era.

No convé dormir al ras ni acampar fins que el temps siga calorós i tranquil.

Fins el dia de Sant Joan, no et lleves ni un fil d'estam. (estam = fibra natural)

De fet, fins aquesta data no podem estar segurs que s'ha acabat el mal temps.

Com: Fins al quaranta d'abril no et lleves del cos un fil.

Castellà: *Hasta el cuarenta de Mayo no te quites el sayo.*

Flor d'olivera per Sant Joan, oli en gran.

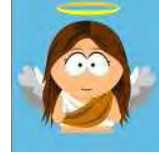
La florida per esta època augura bona collita.

Contrari: Flor d'olivera per l'abril, oli just per amanir.

Floroncos per Sant Joan, salut per tot l'any. (floronc = furóncol)

A la primavera, la sang pot alterar-se a causa de factors mediambientals naturals, per tant, el refrany desitja que aquesta siga la major afectació de la salut que tinguem.

Gloriós sant Roc, lliura'ns de pedra i de foc.

Gloriós sant Roc, gardeu-nos de pesta i de foc.

És el patró dels desastres.

Gloriós sant Sebastià, que éreu pescador de fluixa/canya mentre us varen robar la jupa.

Lamenta que hi haja qui s'aprofite de qui no es pot defensar.

Contrari, l'expressió: Nadar i guardar la roba.

Castellà: *Ojos que no ven, gabardina que te roban.*

La Mare de Déu en el llit, amanix la jupa al teu marit. (15 d'agost / amanir = deixar a la mà / jupa = qualsevol peça d'abric per al tòrax: rebeca, jupetí, jersei, jaqueta, mantellina...)

La Mare de Déu en /o llit, refresca la nit.

Es refereixen a la imatge gitada de la Mare de Déu d'agost (15 d'agost), data que conclou la canícula i a partir de la qual les nits refresquen.

Laura per Sant Joan, si vols menjar bon pa.

Convé estovar i airejar el sustrat perquè absorbisca la poca pluja d'estiu.

L'olivera plantada per Sant Martí és la que fa l'oli més fi. (12 de novembre)

Això diuen.

Pare sant Bernat, que isca tan dolç com ha entrat.

És una encomanda humorística que li fan les embarassades.

Passat Tots Sants, tots els dies són germans.

Els dies hivernencs se semblen els uns als altres en rutina i oratge.

Pel juny serà Sant Joan; per l'agost, Maria; pel gener, l'Epifania; i Sant Pere el juny; tant si el vol com si no es vol, Sant Jaume pel juliol. (Epifania = 5 de gener)

És un bon repertori de referents festius i agraris.

Pels Reis, el dia creix i el fred neix.

Tots Sants, Nadal i Reis són les tres festivitats en què més es nota com va progressant el fred hivernal.

Per la Candelera, avança el dia una hora sencera. (2 de febrer)

Per la Candelera, eixuga la bugadera. (bugadera = bugada, ruscada)

Per la Candelera, ocells a l'ocellera.

Per la Candelera es casen els ocells i les cadernereres. (cadenera = ocell canor)

El temps de llum solar es dilata, però encara fa fred i els ocells procuren no eixir del niu.

Com: Per Sant Pau, una hora cau.

Connexos en castellà: *El día de la Candela, invierno fuera, pero si no ha nevado y quiere nevar, invierno por comenzar.*

El día de la Candelaria, que llueva o que no llueva, el invierno está fuera, y si llueve y hace viento, invierno dentro.

Per la Concepció, les barques al secador.

És temps de descans de pescadors i de reparació de barques.

Per la Mare de Déu, al llit, ja refresca un poc la nit. (15 d'agost)

El temps de la canícula estival ja ha passat.

Per la Mare de Déu d'agost, a les set ja és de nit fosc.

Això passava el 15 d'agost, abans de la moderna adaptació horària.

Per l'Ascensió, cireretes a muntó. (l'Ascensió = la Mare de Déu d'agost / cirereta = fruit silvestre, no cirera)

Per l'Ascensió, orenetes a muntó; a la Plana sí, però a Morella no.

És el temps de les cireres i de l'arribada d'aquestes aus protegides a zones càlides.

Per l'Ascensió, cortinetes al balcó.

És una festivitat que se celebra a molts llocs.

Per l'Ascensió, trau el *palmito* i colga el mantó. (palmito = ventall)

És època de canvi de les temperatures.

Per la Verge del Pilar, faves a sembrar.

El 12 d'octubre.

Per Santa Agnès i Sant Fructuós, els freds majors.

És el cor de l'hivern.

Per Santa Agnès, allarga el dia una hora més.

Per Santa Agnès, una hora més.

Això s'ha allargat el dia des del 21 de desembre, solstici d'hivern.

Per Santa Àgueda es casen els ocells, ells amb elles i elles amb ells. (5 de febrer / Àgueda = Àgata)

És temps d'apariar-se aprofitant que el fred no invita a eixir massa del niu.

Per Santa Àgueda, planta alfàbega. (alfàbega = planta aromàtica i condiment)

Per Santa Àgueda, planta l'alfàbega; dama garrida, ja la té eixida.

Per Santa Àgueda, planta l'alfàbrega; l'auela que ho dia, plantada la tenia.

A Santa Àgueda, planta l'alfàbrega; l'auela que açò dia, plantada la tenia.

Dia dalt dia baix, a començ de febrer s'ha de plantar.

Per Sant Andreu, si no teniu flassades, patireu. (flassada = cobrellit gros o calent)

El 30 de novembre ja és temps de fred.

Per Sant Andreu, verema arreu.

És el temps de la collita del raïm, dita verema.

Per Santa Anna, el raïm a la plana. (28 de juliol)

La vinya, que es cultiva en planes i pendissos, ja fructifica.

Per Santa Caterina, a pescar la sardina. (25 de novembre)

Comença la temporada de pesca d'aquest peix blau.

Similar: Per Santa Marina, nap a la terra, i a la mar, la sardina.

Contrari: Per Santa Marina, ni boga ni sardina.

Connexos en castellà: *Por santa Catalina, mata la cochina.*

Por santa Catalina, preventive de hierba y harina.

Por santa Catalina, la berza es gallina.

Per Santa Caterina, l'oli ja està en l'oliva.

Les olives comencen a despuntar.

Castellà: *Por santa Catalina, todo su aceite tiene la oliva.*

Por santa Catalina, coge tu oliva, y la vieja que lo decía, cogida la tenía.

Per Santa Caterina, molt de fred o molta humida. (humida = humitat)

El temps atmosfèric és encara inestable.

Castellà: *Por santa Catalina, la nieve se avecina.*

Per Santa Creu, faves arreu.

És quan estan bones per collir.

Per Sant Agustí, ni berenada ni dormir. (13 de novembre)

Per Sant Martí, ni berenada ni dormir.

El dia és tan curt que el dinar i el sopar quasi s'ajunten.

Castellà: *Por San Agustín, ni merienda ni dormir.*

Per Santa Magdalena, la nou plena. (22 de juliol)

Per Santa Magdalena, l'anou i l'avellana plena.

Per Santa Magdalena, l'avellana és plena.

Per Santa Magdalena, la nou és plena, el raïm verd, la figa madura, el blac ensacat i l'ocell fora del niu.

És temps de plenitud fruital i de vitalitat.

Per Santa Maria, hora i mitja més de dia.

Ja tenim un altre punt de referència per a controlar com s'acreix el temps de llum solar.

Connex: A Nadal, un pas de pardal; a Santa Llúcia, un pas de puça.

Castellà: *En Santa María, una hora crece el día; en San Blas, un paso nada más; en San Antón, un paso de ratón.* (29 de juny, 3 de febrer i 17 de gener)

Per Santa Maria, vé's a veure la vinya; tal com la trobaràs la veremaràs.

És la data límit per a veremar.

Per Santa Marina, boga i sardina. (18 de juny)

Per Santa Marina, nap a la terra, i a la mar, la sardina.

És l'època de pesca d'aquestes espècies de peix blau.

Similar: Per Santa Caterina, a pescar la sardina. (29 d'abril)

Contrari: Per Santa Marina, ni boga ni sardina.

Castellà: *Por Santa Marina, siembra tu nabina; yo que lo sé, por San Bartolomé.*

Por Santa Marina, vete a ver tu viña; cual la hallares, tal la vendimia.

Per Sant Andreu, aigua o neu. (30 de novembre)

Per Sant Andreu, neu per tot arreu.

Per Sant Andreu, si no teniu manta, patireu.

De Tots Sants a Sant Andreu, vent o pluja, o fred o neu.

Així és depenent de l'altitud i l'orientació de cada lloc.

Castellà: *Cuando San Andrés viene, o trae agua, o nieve.*

Cuando san Andrés viene, atrae agua o nieve.

San Andrés, agua o nieve ha de traer.

Por San Andrés, la nieve en los pies.

Por san Andrés, hielo en los pies.

Por san Andrés, nevadicas tres.

Por los Santos, nieve en los altos; por San Andrés, nieve en los pies.

Similar en castellà: *Entre los santos y Navidad, ni llover ni ventear.*

Per Sant Andreu, tot el dia no s'hi veu.

Per Sant Andreu i Sant Raït, tot el dia és nit.

Els dies són més curts que les nits i el sol és menys brillant que a l'estiu.

Castellà: *En llegando San Andrés, todo el día de noche es.*

Por San Andrés, todo el tiempo de noche es.

Per Sant Anton, Carnestoltes són.

El Carnaval se celebra el dia de Sant Antoni, que és la vespra del dimecres de Cendra, el qual enceta la Quaresma.

Similar: Pel mes de febrer, Carnestoltes hem de fer.

Per Sant Antoni comencen els focs i s'acaben els jocs.

És temps de fred rigorós i de reprendre les obligacions després de les festes nadalanques, d'Any nou i Reis.

Per Sant Anton, tot ocell pon. (17 de gener)

Per Sant Antoni en gener, pon la gallina en la palla i el graner.

El gener és un mes molt ponedor de quasi tot l'aviram, que aprofita el fred per a no eixir del niu.

Castellà: *Por San Antón, gallinita, pon.*

Similar en castellà: *Para San Antón, busca la perdiz al perdigón.*

Per Sant Antoni, fa fred com un dimoni.

Sol fer tant de fred, que els animals procuren estar a cobert.

Castellà: *Por San Antonio hace un frío de todos los demonios.*

Per Sant Antoni, pas de dimoni.

Per Sant Antoni, un pas de dimoni.

Per Sant Antoni, creix el dia un pas de dimoni.

El dia 17 de gener ja creix el dia més que un pas de pardal i que un pas de puça.

Castellà: *Por San Antón, media hora más de sol.*

Por San Antón, las cinco con sol; en Valencia, pero no en Aragón.

Per Santa Teresa, ocells a la vesca. (15 d'octubre / vesca = captura de pardalets per empegament amb vesc)

Per Sant Francesc, l'ocell al vesc. (4 d'octubre)

Molts ocelllets van desplaçant-se pels arbustos buscant on niuar a l'hivern que s'acosta.

Connexos en castellà: *Otoñada segura, San Francisco la procura/inaugura.*

La otoñada más segura, San Francisco la inaugura.

Por San Francisco no hay fruto que no sea rico.

Per Santa Teresa, sembra a tesa. (sembrar a tesa = sembrar intensivament guiant-se per un cordell estirat.)

Cal aprofitar el moment previ a les pluges d'hivern per sembrar abundantament.

Connexos en castellà: *Llueva de Santa Teresita a Santa Teresa, ya tienes el pan en la mesa.* (1 a 15 d'octubre)

Por Santa Teresa, las nubes traen agua a la presa.

Por Santa Teresa, agua en las presas.

Por Santa Teresa, ya verás la cebolla tiesa.

*Por Santa Teresa, verás la cebada tiesa.
Por Santa Teresa, rosa en la mesa. (rosa del*

safrà)

Per Sant Bartomeu, embarcador de cànem. (24 d'agost)

Fa tan bon temps i hi ha tan bona mar que una simple corda de cànem pot aguantar la nau.

Connexos en castellà: *Para la buena sementera, por San Bartolomé las aguas primeras.*

Para que la otoñada sea buena, por San Bartolomé, las aguas primeras.

Otoñada buena, por San Bartolomé comienza.

Por San Bartolomé, tormentas ha de haber.

Por San Bartolomé, brama el ciervo por primera vez.

Después de San Bartolomé muchas moscas yo maté.

Per Sant Bernat, el sol ja entra pel forat.

Pluja per Sant Bernat, el blat corcat.

Fins aquest moment, el sol rodava molt baix i no es notava el forat de la teulada.

Per Sant Blaiet, jornal senceret.

És temps de treballar complidament la terra perquè s'oxigene, de podar arbres i fer-ne cremes, de plantar...

Per Sant Blai, planta l'all. (3 de febrer)

Per Sant Blai, sembra l'all.

És un bon moment per a la plantació d'algunes varietats (amb la punta del gra cap amunt), per aprofitar les pluges hivernals a les portes de la primavera.

Similar: Per Nadal, l'all al bancal.

Castellà: *Por San Blas, planta ajos y comerás.*

Por San Blas, ajete; mete uno y sacarás siete.

Connex en castellà: *Por San Blas, higuera plantarás e higos comerás.*

Per Sant Blai, una hora per dalt i una hora per baix.

La llum del dia va allargant-se, i amb ella, els treballs agrícoles.

Castellà: *Por San Blas, una hora más.*

Per Sant Blai ve la cigonya.

Procedent de l'Àfrica, ve molt a l'interior, no a la costa.

Castellà: *Por San Blas, la cigüeña verás, y si no la vieres, año de nieves.*

Por San Blas, la cigüeña verás, y si no la vieres, mal año esperes.

Per Sant Clement, apreta el fred de calent. (2 novembre) (de calent = de debò, de valent, de veritat, amb gana)

Habitualment, en els dies de Tots Sants i de Sant Clement es passa de l'oratge tardorenc a l'hivernenc.

Per Sant Cristòfol, banys de mar. (10 de juliol)

És temps de calor forta.

Per Sant Donís, tronadors i piuletetes.

El 9 d'octubre se celebra a València el naixement de l'antic Regne de València amb artificis pirotècnics i dolcets de massapà.

Per Sant Eugeni, les castanyes al foc, la llenya a la llar i les ovelles a guardar.

Són collites i activitats pròpies del desembre, temps de fred en què convé recollir-se a casa.

Per Sant Francesc, lleva l'ormeig. (4 d'octubre / ormeig = aparell, cordatges, velam)

Convé replegar veles al final del bon temps.

Similar: Per Sant Palou, a armar el bou, fins per Santa Parma, que es desarma.

Per Sant Gil, prepara el gresol per fer fil. (gresol o cresol = làmpada d'oli)

El primer dia de setembre, ja es nota que els dies es fan curts i que les nits refresquen.

Per Sant Jaume i Santa Anna, pinta el raïm i la magrana. (pinta = despunta, s'amostra, es manifesta)

El 24 i el 28 de juliol ja se'n pot calcular la collita.

Com: Per Santa Anna, el raïm a la plana.

Castellà: *Por Santiago y Santa Ana pintan las uvas, y para la Virgen de agosto ya están maduras.*

Por Santiago pinta el pavo y la uva, que ya está madura.

Per Sant Joan al joc, per Nadal al foc.

Segons el clima de cada moment es fan unes coses o unes altres.

Similar: Per Nadal els focs i a Pasqua els jocs.

Per Sant Joan, creix l'arbre i creix l'infant.

La primavera fa que tots els elements de la natura cresquen i que els animals mamífers perden pèl.

Per Sant Joan i Sant Pere, no poses taules a l'era. (taula = post, dentada o plana, tirada per un mul, sobre la qual es col·loca qui el condueix per a separar la palla del gra)

El 29 de juny encara és prompte per a batre; cal esperar encara uns dies.

Per Sant Joan, les garbes al camp. (garba = braçat, manoll, feix)

Cap al 24 de juny és temps d'assecar el gra al sol abans de batre els cereals a l'era aprofitant que encara no fa molta calor i bufen ventijols que s'enduran la palla.

Castellà: *En el mes de San Juan, al sol se cuece el pan.*

Per Sant Joan tenim el dia més llarg de l'any. (24 de juny)

El dia de Sant Joan és el dia més llarg de l'any.

Per Sant Joan es dia creix una passa de gegant. (*es* = el, en dialecte salat)

És el solstici d'estiu: s'allarguen els dies i s'acurten les nits.

Castellà: *Por San Juan, los días comienzan a acortar.*

Sin engaños, la noche de San Juan es la más corta del año.

Per Sant Jordi, mira l'ordi. (ordi = cereal semblant al blat amb què s'elabora el malt i la cervesa)

El 23 d'abril ja cal controlar aquesta collita.

Per Sant Josep, tot ocell construeix el seu castell. (19 de març)

S'acosta el bon temps primaveral i l'època dels amors.

Castellà: *Por San José, la golondrina veré.*

Similars en castellà: *Por San José, los sapos se empiezan a ver.*

San Raimundo trae la golondrina del otro mundo.

A quince de marzo, da el sol en la umbría y canta

la golondrina.

A quince de marzo, da el sol en la sombra y canta

la alondra.

Per Sant Llorenç, figues, en tens.

Per Sant Llorens, figues que tens.

Cap al 10 d'agost ja hi ha figues.

Per Sant Lluc, mata el porc i dus la verema al cup.

Per Sant Lluc, mata el porc, i la verema al cup.

Per Sant Lluc, sembra moll i sembra eixut.

S'expliquen bé.

Per Sant Macià, els ocells es volen casar. (Macià = Maties / 14 de maig)

Maig és el mes de les flors i dels aparellaments de moltes aus.

Per Sant Macià, l'oreneta ve i el tord se'n va.

La primavera és temps de renovació i canvi de la natura i època de les migracions animals.

Com: Per Sant Sebastià, l'oreneta ve i el tord se'n va.

Similar: Per l'Ascensió, orenetes a muntó; a la Plana sí, però a Morella no.

Per Sant Marc l'evangelista, maig a la vista. (25 d'abril)

S'explica bé.

Per Sant Marí, la neu al pi.

Per Sant Martí, la neu al pi.

Per Sant Martí, la neu a dalt del pi.

Per Sant Martí, la neu al pi, i del pi al prat, tot nevat.

Per Sant Martí, la neu al pi; si no és al vespre, al matí.

Per Sant Martí, la neu ja és al pi, si no a la tarda, hi és al matí.

Per Sant Martí, la neu al pi; per Sant Andreu, la neu al peu, i per Nadal, fins dalt del fúnebre.

És temps de nevades a muntanya i de fred generalitzat.

Similars: Per Sant Martí, el fred és al camí.

Per Sant Martí, l'hivern va de camí, i si va retardat, per Sant Andreu ja ha arribat.

Per Sant Martí, el fred és al camí.

Per Sant Martí, el fred ja és aquí.

Per Sant Martí, l'hivern va de camí, i si va retardat, per Sant Andreu ja ha arribat.

Per Sant Martí, l'hivern va de camí; si el voleu deturar, per Sant Climent arribarà, i per molt que el detureu, per Sant Andreu el tindreu. (Sant Climent = 2 de novembre / Sant Martí = 11 de novembre / Sant Andreu = 30 de novembre/ deturar = aturar, detenir, parar)

És el final de la tardor a l'hemisferi nord.

Similar: Per Tots Sants, el fred és al camp; per Sant Martí és al camí; per Santa Caterina, és dintre la cuina.

Per Sant Martí, la fadrina besa el fadrí. (11 de novembre)

Per Sant Martí, la fadrina besa al fadrí, i per Santa Caterina el fadrí besa a la fadrina.

Per Sant Martí, mata el porc i enceta el vi.

Són efemèrides en què tradicionalment es mata el porc engreixat per a l'ocasió i es tasta el vi fet al setembre.

Castellà: *Por San Martino, todo mosto es buen vino.*

Per Sant Martí, la pinya cau del pi.

Per Sant Martí, la fulla cau del pi.

Pel novembre, les pinyes cruixen i amollen la llavor al vent, o bé es precipiten contra el terra perquè se n'escampen els pinyons.

Castellà: *Por San Martino, se le coge la piña al pino.*

Per Sant Martí, ni faves ni lli.

El fred sol gelar les plantes.

Per Sant Martí, ni ferra el ferrer ni mol el molí.

Per Sant Martí no va mola ni molí. (mola = roda d'afilar)

Acabada l'època de la sega, ja no cal esmolar falçs ni corbelles ni mantenir en funcionament els molins de farina.

Similar: Per Sant Martí no encenguis forn ni encenguis molí.

Similars en castellà: *Por San Martín, sólo siembra el ruin.*

Por San Martín, siembra el ruin, y la vieja que lo decía ya sembrado lo tenía.

Per Sant Martí se'n va el teuladí.

Ve a dir que els ocells en general busquen llocs més càlids on passar l'hivern, per bé que els teuladins solen residir tot l'any sota les teules o en els forats de les cases.

Contrari: el següent.

Per Sant Martí, tots els ocells ja són aquí.

L'ocell que no és aquí per Sant Martí, s'ha quedat pel camí.

Les aus procedents del nord d'Europa vénen a hivernar a la Mediterrània abans del fred.

Contrari: el precedent.

Per Sant Martí, xarambec i volantí.

És una festivitat prou celebrada en alguns llocs.

Per Sant Mateu, l'estiu adéu.

Per Sant Mateu, sembra del teu o de qualsevol, arreu.

Per Sant Mateu, verema arreu.

Cap al final de l'estiu es cull i es torna a sembrar.

Connex en castellà: *Por San Mateo, tanto veo como no veo.* (el dia i la nit duren igual)

Per Sant Maties, canten els ocells llurs alegries. (Maties = Macià)

Per Sant Maties, ja entra el sol per les ombries. (ombria = cara nord de les muntanyes)

Per Sant Maties, ja són ben llargs tots els dies. (Sant Maties = pel febrer)

Per Sant Maties, ja són llargs els dies.

Per Sant Maties, tant de nit com de dies.

Per Sant Maties, tan llarga és la nit com el dia.

El 14 de maig, el dia i la nit tenen la mateixa durada i els ocells s'aparien.

Castellà: *Por San Matías, se van los tordos y vienen las golondrinas.
Por San Matías, cantan las totovías y entra el sol por las
umbrías.*

Por San Matías, pega el sol en las sombrías.

Por San Matías, se igualan las noches y los días.

Por San Matías, empareja la noche al día.

Per Sant Miquel, els alls miren al cel. (29 de setembre)

Per Sant Miquel, la figa ja no té pèl.

De fet, a la figuera ja li han caigut molts dels fruits madurs que tenia. (És una fruita que fa pelets tendres per dins.)

Per Sant Miquel, el berenar se'n va al cel.

Per Sant Miquel, la verema se'n puja al cel, i l'endemà torna a baixar.

Sant Miquel puja el berenar al cel; sant Marcial el baixa.

El dia 29 de setembre torna a fer calor uns dies i ja acurta el dia, però els llauradors encara poden berenar al camp, mentre que el dia de Sant Marcial ja ha acurtat tant que han de sopar en casa.

Connexos en castellà: *El que quiera coger miel, que cate por San Miguel.*

El que quiera coger miel, que cate por San Miguel; el que quiera coger cera, que cate por las Candelas.

Si quieres sacar miel, sácala por San Miguel.

Por San Miguel se cata la miel; quien no la catare, le amargare.

Por San Miguel, los higos saben a miel.

Por San Miguel, trisca la nuez y la manzana después.

Por San Miguel, quita el riego a tu vergel.

Todo fruto viene bien con calor por San Miguel.

El verano de San Miguel faltará muy rara vez.

Por San Miguel, verás llover.

Lluvia por San Miguel, poco tiempo la has de ver.

Per Sant Narcís, de sis a sis.

La jornada s'ha de fer quan hi ha claror, és a dir de sis de matí a sis de la vesprada.

Per Sant Pau, una hora cau. (el 21 de desembre).

El dia va acurtant-se.

Per Sant Pere, el blat a les eres.

Acabada la sega, que es fa al juny, les espigues estan a punt per a ser batudes.

Per Sant Pere, juny darrere.

Per Sant Pere, juny enrere, i Sant Pau el tanca amb clau.

Sant Pau cau en desembre, i doncs significa que s'ha acabat el temps de la fruita i les collites.

Per Sant Pere i per Sant Pau, la sargantana ix del cau.

Comença a fer calor suficientment forta per a calfar la sang dels animals de sang freda.

Castellà: *Por San Pedro, sale la culebra de su agujero.*

Per Sant Sebastià, l'oreneta ve i el tord se'n va.

Uns ocells migren buscant la frescor i uns altres, la calor.

És una variant de: Per Sant Macià, l'oreneta ve i el tord se'n va.

Per Sant Sebastià, una hora el dia sol allargar.

Per Sant Sebastià, una hora s'allarga ja.

Per Sant Sebastià, un pas de marrà. (marrà o mardà =, mascle de l'ovella)

Per Sant Sebastià, un pas de milà.

El 20 de gener, la llum diürna ja s'ha allargat una hora des del solstici d'hivern.

Per Sant Sebastià, un fred que no es pot aguantar.

És el cor de l'hivern.

Per Sant Sever, faves a fer.

Per Sant Sever, fesols a fer.

Época d'aquests productes.

Per Sant Silvestre i Santa Coloma, el gener ja torna.

És el darrer dia de l'any.

Per Sant Simó, a caçar el moixó. (28 d'octubre / moixó = ocell, au menuda)

Per Sant Simó i Sant Judes, veremes collides, tant si són verdes com si són madures.

Per Sant Simó i Sant Judes, les naus eixutes.

Els treballs de neteja i manteniment de les barques s'han de fer abans de l'arribada del fred i el mal temps.

Connex en castellà: *Por san Simón, el níspero a su sazón.*

Per Sant Sirvent, acaba la tardor i comença l'Advent. (7 de desembre / Advent = les 4 setmanes anteriors a Nadal)

Així sol ser.

Per Sant Tomàs, agafa el porc del/pel nas.

Per Sant Tomàs, se't gela fins el nas.

El 21 de desembre és temps de retirar a casa de persones i animals per raó del fred ambiental.

Per Sant Valentí, l'ametller a florir. (14 de febrer)

Els ametllers comencen a florir a mitjan gener i la florida dura fins aquesta data.

Per Sant Vicent de la Roda, allarga el dia una hora.(= Sant Vicent Màrtir)

Per Sant Vicent de la Roda, el dia ja allarga una hora.

Per Sant Vicent de la Roda creix el dia una hora.

Per Sant Vicent, paren els freds i entren els vents.

El 22 de gener.

Castellà: *Por San Vicente, el invierno pierde un diente.*

San Vicente el barbado rompe el gelado o lo pone más refinado.

Similar en castellà: *Por San Pablo, el invierno vuelve atrás o alarga el paso.*

San Valero, ventolero.

Per Tots Sants, capes i mocadors grans.

Per Tots Sants, el mocador i la capa grans.

Per Tots Sants, neus als alts.

Per Tots Sants, trau l'abric i els guants.

Per Tots Sants, amaga el *palmito* i trau els guants. (= ventall)

El primer de novembre és la fita que marca l'inici del fred.

Per Tots Sants, castanyes i caragols amb banyes.

És el temps de maduració de les castanyes, que torrades calfen les mans i la panxa i són molt energètiques, com els caragols cuinats.

Per Tots Sants, el fred és al camp; per Sant Martí, és al camí; per Santa Caterina, és dintre la cuina.

Anuncia la progressió del fred hivernenc.

Per Tots Sants, els blats sembrats i els fruits a casa guardats.

Convé preparar la collita de l'estiu vinent i no deixar cap fruita a la intempèrie en l'arbre, perquè es farà malbé del fred i el mal oratge.

Similar: Qui sembra per Tots Sants, sembra blat i cull escarabats.

Per Tots Sants, les olives a les mans.

A l'inici del novembre ja es pot veure clarament quantes olives collirem al desembre o al gener.

Per Tots Sants, mira els teus naps.

Ja han d'haver estat plantats.

Pluja per Sant Joan, furta vi i no dóna pans. (24 de juny)

Les pluges estivals no solen ser generoses, de manera que no alimenten prou ni la vinya ni, molt menys, el blat.

Quan Déu no vol, els sants no poden.

Quan Déu vol, els sants no hi poden.

És una manera de dir que per més que ens esforcem o desitgem una cosa, aquesta no es realitzarà si les circumstàncies no ho permeten.

Similars: Quan un no vol, dos no es barallen.

L'home proposa i Déu disposa.

Similar en castellà: *Donde hay patrón no manda marinero.*

Quan no hi ha pels camps no hi ha per als sants.

És l'excusa que es dona quan els diners són escassos per a no atendre coses secundàries o innecessàries.

Quan Sant Llorenç porta capa, la pluja no s'escapa. (10 d'agost)

Si amaneix el dia ennuvolat, plourà.

Quan sant Ramon porta capa, sant Boi no s'escapa.

Si un dia fa fred o humitat, l'altre també.

Quan vénen els tres barbuts -Sant Pau Ermità, Sant Maure i Sant Antoni Abat- vénen els freds cascarruts. (cascarrut = fort)

El final de gener i el febrer són l'època més freda de l'any.

Qui sembla per Tots Sants, sembla blat i cull escarabats.

Per Tots Sants i pels Morts, si sembres blat, colliràs escardots.

Per Tots Sants, mortons i glans, cama-seques i esclata-sangs. (mortó = borrelló, borrall, floc)

És mal moment per a sembrar res i un temps en el que la terra no produeix res que no siga silvestre.

Contrari: Quinze dies abans Tots Sants i quinze dies després, temps de bon sembrar és.

Qui té a sant Pere no *ampra* a sant Pau.

Qui ja té la solució a algun problema, no busca més. (Sant Pere és més important que sant Pau.)

Santa Agnès, una hora més. (21 de gener)

La durada de la llum diürna s'ha allargat des del solstici d'hivern (21 de desembre).

Com: Per Sant Vicent de la Roda creix el dia una hora.

Santa Caterina, freda o humida.

Santa Caterina, o molt freda o molt humida.

De Santa Caterina a Nadal, un mes cabal.

(El 25 de novembre és Santa Caterina d'Alexandria.)

Santa Creu i el nom de Maria, aigües i vents ens envia.

És època de maltempsades.

Santa Dorotea de Tristany, la nit més clara de l'any.

El dia 6 de febrer sol tenir una nit diàfana i estelada perquè l'atmosfera està límpida.

Sant Agustí, dos caps en un coixí. (13 de novembre)

És temps de molta gelor i de dormir ben colgats i junts.

(Que) santa Llúcia ens/et/... conserve la vista.

És una crítica que es fa a qui no s'ha fixat convenientment en alguna cosa o a qui té mal gust. (A santa Llúcia li van treure els ulls.)

Contrari, l'expressió: Bona vista vegem.

Sant Antoni de gener, mitja palla i mig paller.

En el cor de l'hivern, les reserves estan a mig consumir y la collita futura, a mig fer.

Castellà: *Por San Antonio de enero, la mitad del pajar y la mitad del granero.*

Sant Antoni del porquet, a les velles fa carasses i a les joves fa l'ullet.

Aquest sant Antoni és el casamenter, al qual s'aclamen solteres i vídues en demanda de pretendent, i cada una interpreta la seua imatge segons l'edat.

Sant Antoni, guarda'ns de foc i dimoni.

És un prec.

Contrari: Qui juga amb foc, tard o d'hora es crema.

Sant Bartomeu aboca l'aigua pertot arreu. (24 d'agost)

Si plou en aquesta data, ho fa amb gana.

Sant Blai gloriós, deixa el meu xiquet i endús-te la tos.

Sant Blai gloriós, fugiem d'una i en tenim dos.

És el patró de la tos. Hi ha qui diu "Sant Blai gloriós" quan algú tus, com hi ha qui diu "Jesús" quan algú esternuda.

Sant Joan, alegria de xics i grans.

El motiu de l'alegria són les festes tradicionals precristianes i el bon temps regnant.

Sant Joan arribat, la primavera ha passat.

L'estiu comença oficialment el 21 de juny, però el dia 24 és quan se celebra popularment en la cultura mediterrània des d'abans de Crist.

Castellà: *Sanjuanada venida, primavera ida.*

Sant Joan en dijous, les pedres es tornen ous.

Sant Joan en dijous, alegria del pagès i afany dels bous.

Tota festa alegre els humans, però acumula faena per a les bèsties.

Sant Joan en diumenge, qui no compra pa no en menja.

S'ha de ser previsor amb el pa, ja que els forns solen tancar en festivitats molt senyalades.

Sant Joan en dimecres, només dura un vespre.

Entre setmana no es pot vetlar ni anar de festa perquè l'endemà hi ha obligacions.

Sant Joan en divendres, collita de cendres.

Quan alguna festivitat s'ajunta amb el cap de setmana, no es produeix durant tres dies.

Sant Joan i Sant Martí, guardeu-me de verí.

Són dates clau per a la recol·lecció d'herbes remeieres.

Sant Joan l'escurça i el Nen Jesús l'allarga. (escurçar = acurtar)

Sant Joan l'escurça i Nadal l'allarga.

La duració del dia decau a partir del 24 de juny, el dia més llarg de l'any, fins la nit de Nadal, el dia més curt de l'any.

Similars: La nit de Sant Joan, la més curta de l'any.

Per Sant Joan, *es* dia creix una passa de gegant.

Castellà: *San Juan acorta y el Niño alarga.*

Sant Joan plovent fa el vi dolent.

La pluja aigualeix el suc del raïm i, per tant, li lleva dolçor.

Similar: Pluja per Sant Joan, lleva vi i no dóna pa.

Sant Marc evangelista, maig a la vista.

És un punt de referència.

Sant Mateu arribat, verema el savi i l'orat. (orat = boig, foll, forassenyat)

Pertot, es cull el raïm.

Sant Maties i Carnestoltes, poc es porten.

Les dues festivitats s'emmarquen en febrer.

Sant Nicolau, obri les portes amb clau.

Ja s'acosta el bon temps.

Sant Pau ras ompli el cabàs.

Sant Pau seré, tot l'any anirà bé; Sant Pau mullat, tot l'any espatlat.

Si ix ras el dia de Sant Pau Ermità -a finals del gener-, podem comptar que les collites seran bones.

Sant Pere bon home, sant Joan bon sant, que curen la ronya i de tot altre mal. (ronya = malaltia cutània parasitària)

Es fa referència a aquests patrons sanadors perquè els banys i les herbes curatives d'aquesta època de juny està comprovat que són efectius.

Sant Pere de Fluvià lleva vi i no dóna pa.

La pluja en aquesta data és escassa i fa més mal que bé a la fruita.

Sant Pere i Sant Pau tanquen a juny amb clau.

Comença l'estiu.

Sant Pere plujós, trenta dies perillós.

És indicatiu de pluges renovades.

Sant Roc, als quinze anys digué: albercoc.

Es diu quan algú comenta els progressos o les proeses d'algú, quen realitat, són coses ben normals i corrents.

Castellà: *Habló el buey y dijo: mu.*

Sant Roc, sant Roc, si dic mentida que em tiren al foc.

Sant Roc, si dic mentida, que em tiren al foc.

Ho diu qui pretén assegurar als altres que està dient la pura veritat.

Similar: Sant Sebastià i sant Roc guarden de pesta i de foc.

Similars, les expressions: T'ho promet.

Que em muira ara mateix si no és veritat.

Similar en castellà, l'expressió: *Palabrita del Niño Jesús.*

Sant Sebastià de la vila, tanca la porta i fila. (filar = fer fil)

El 20 de gener encara fa massa fred per a estar massa temps al ras.

Sant Sebastià i sant Roc guarden de pesta i de foc.

Són els patrons protectors contra tals mals.

Sant Silvestre du a les bruixes del cabestre. (cabestre = arnés del cap dels èquids)

És el darrer dia de l'any.

Sant Urbà, lleva vi i no dóna pa.

Sant Urbà és la clau del vi i la clau del pa. (25 de maig)

Per Sant Urbà, quaranta dies plourà.

La pluja en aquest moment és inoportuna per als sembrats, ja que els cereals estan a punt per a la sega.

Sant Vicenç amb bon sol, any de bon vi, si Déu vol.

Sant Vicenç clar i Sant Pau espés, de vi no en vulgues més.

Sant Vicenç mullat, tot el vi esguerrat. (= espatlat, malmés, estropellat)

Quan en tal data plou o hi ha humitat en l'ambient s'atura la producció de raïm.

Santa Eulàlia assolellada, collita de vi assegurada.

Ja és temps de maduració del fruit.

Si la Candelera plora, l'hivern és fora; si la Candelera se'n riu, torna-te'n al niu. (+Que plora o no plora, tres mesos de mala hora.)

Si la Candelera plora, l'hivern fora; i si riu, ni hivern ni estiu.
Si la Candelària plora, l'hivern és fora; si la Candelària riu, ja estem en l'estiu; tant si plora com si riu no faces niu, i si deixa de plorar, l'hivern està per passar.

Si la Candelera riu, ja estem a l'estiu.

Si la Candelera riu, ja som a l'estiu.

Si la Candelera riu, ja som a l'estiu; i si plora, ja és l'hivern fora.

Si la Candelària riu, torna-te'n al niu.

Aquesta data -2 de febrer- és un indicador de l'allargament o escurçament de l'hivern.

Castellà: *Cuando la Candelaria llora, el invierno flora.*

Si la ceba grilla i l'alficòs grana, el dia de Sant Hipòlit, bona diana.

(alficòs = cogombre molt llarg i retorçut / diana = acte inicial de les festes de Moros i Cristians / Sant Hipòlit: 13 d'agost)

Quan s'ha complit en el treball, ja es pot participar de la festa.

Si per Santa Àgueda plou, quaranta dies més d'hivern.

El 5 de febrer és molt significatiu de l'oratge venidor, igual que el dia de la Candelera.

Si per Santa Clara està seré i trona, la tardor serà bona. (11 d'agost)

Això diuen.

Si plou per Sant Bartomeu, bona tardor tindreu. (Bartomeu = Bertomeu = Tomeu = 24 d'agost)

Això diuen.

Si plou per Sant Jaume, la tardor es prepara. (14 de juliol)

Això diuen.

Si vols collir blat, sembra per Sant Joan. (24 de juny)

És el moment idoni.

Tots els sants tenen vuitada. (vuitada = resos durant vuit dies seguits)

Ve a dir que hi ha vuit dies de temps per a complir socialment: donar el condol, l'enhonorabona...

Tots se'n recorden de santa Bàrbara quan trona.

La majoria de les persones busca el remei o la solució quan es veu afectat, és a dir, tard.

Contrari: Més val prevenir que lamentar.

Castellà: *La gente se acuerda de santa Bárbara cuando truena.*

Santa Bàrbara se menta tan sólo cuando hay tormenta.

Contrari en castellà: *Más vale prevenir que curar.*

Tronada per Sant Joan, les anous cucades.

S'explica ben clarament.

Verdes o madures, per Sant Jaume, figues segures.

El 25 de juliol, la figuera sol mostrar ja el fruit, encara que hi ha varietats de figuera que produeixen bacoques per Sant Joan i figues pel setembre.

Vegeu: A Sant Joan, bacoques; verdes o madures, (però) segures.

Bibliografia consultada i altres fonts:

- Bocaviu, bocins de llengua de transmissió oral i escrita arreplegats a Ontinyent*, Josep Sanchis Carbonell, Oficina d'Ús i Promoció del Valencià, Ajuntament d'Ontinyent, Gráficas Revert's, Ontinyent, 2007
- Brots i esclafits verbals d'Alcoi i rotgla de pobles muntanyencs*, Alexandre Agulló i Guerra, Artes Gráficas Alcoy SA, Alcoi, 1989
- Calendari 2003*, Ajuntament de Cocentaina-Oficina Municipal de Promoció Lingüística, Cocentaina, 2003
- 5.000 refranys de nostra terra*, Arola Editors, Pol. Francolí, parc. 3, 43006 Tarragona
- Curs de valencià, segon nivell*, Generalitat Valenciana, Comercial Denes, Paiporta 1995.
- Diccionari Alcover-Moll*, 10 toms, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 2005
- Diccionario de refranes*, G. Campos, Juana i Barella, Ana, Espasa-Calpe, SA, Madrid, 1992, 1a ed. 1993, 1a reimpressió mayo 1993.
- Diccionari de refranys*, Anna Parés, Edicions 62, Barcelona
- 2001 refranys*, selecció feta per Llorenç Giménez, Ajuntament d'Alzira, Alzira, 1999
- Reciclatge, nivell superior*, Agustí, Carme *et al.*, "Papers Bàsics", Ed. 3 i 4, València 1999
- Recull de refranys valencians*, Vicenta Adell Cerdà, Ed. Comercial Denes, Paiporta, 1997 2a ed.
- Refranyer de la Ribera*, Eduard Soleriestruch, J. Huguet Pascual editor, València, 1980
- Valencià en perill d'extinció*, Eugeni S. Reig, Arts Gràfiques Soler, València, 1997
- Valencià mitjà*, Borja, Joan *et al.*, Castellnou, València, 2005, 2a ed.
- Internet, pel buscador Google, diversos portals: Cuando el asno puede..., *Refranes castellanos sobre los animales y sus equivalentes semánticos en lenguas polaca y checa*, Piotr Sawicki *et al.*, Eslavística Complutense, I, 2001; Refranes de mi abuela (Xile); Enl@ce upec, Recopilación de Tomás Álvarez de los Ríos; El Refranyer, de José Gargallo Gregori; Refranyer temàtic català-castellà, de Víctor Pàmies, 2010-2011; Un polsim de refranys; Busc@bibli, etc.
- + Refranys recollits a Alberic pels alumnes de 5è d'EGB, gener 1981
  - + Refranys recollits a Godella per alumnes del taller de valencià de l'Escola d'Adults, maig 2001
  - + Refranys recollits a Torrent per Amparo Doménech, 2009
  - + Espigolament personal del compilador a Alcoi, Tàrbena, València, Godella, Pego i la Vall de Gallinera
- Amb la col·laboració d'Amparo Doménech i Josep Pérez.